

اثو اوغلو

از عشایر و طوایف منطقه خلخال که قبل از اجرای برنامه اسکان اجباری عشایر (تاخناقپو) در آن زندگی می کردند به نظرمی رسد که اهالی این طایفه از منطقه «اثو اوغلو» در شهرستان «خوی» آذربایجان غربی که امروزه یکی از بخش های این شهرستان به شمار می رود به خلخال مهاجرت کرده و در آن سکنی گزیده اند. آق داغ و دامنه های آن در بخش خورش رستم محل ییلاق و روستای برندق و حومه آن محل قشلاق این طایفه بود. امروزه معروفترین محل استقرار این طایفه روستای سوجهرود می باشد.

اثوقاباغی - تپه تاریخی

تپه اثوقاباغی در روستای شیلوه از دهستان اجارود شرقی بخش موران شهرستان گرمی واقع شده است. این اثر که مربوط به دوره اشکانیان - سده ۴ تا ۶ هجری قمری - است در تاریخ ۱۲ دی ۱۳۸۶ با شماره ثبت ۲۰۳۹۱ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

اباذر

از آبادیهای دهستان یورتچوی شرقی از توابع بخش کورائیم شهرستان نیر که در سمت شمال شرقی دهستان قرارداد و از شمال با دهستان رضاقلی قشلاقی، از شرق با دهستان کورائیم و از غرب با روستای ساقیزچی مجاورت دارد و در سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۹ خانوار سکنه و ۱۰۱ نفر جمعیت داشته است

اباذر - دهکده صخره ای

دهکده تاریخی اباذر در فاصله ۹.۵ کیلومتری جنوب شهر نیر و ۱.۵ کیلومتری روستای فعلی اباذر قرار دارد این دهکده گرچه در پشت تپه نه چندان مرتفعی قرار گرفته ، اما به دلیل استفاده مناسب از عوارض طبیعی حتی تا چند قدمی آن نیز قابل رویت نیست و در چنان مکان مخفی و مطمئنی ساخته شده که دارای موقعیت تدافعی خاصی باشد دهکده صخره ای اباذر از ترکیب ۱۳ واحد یا فضای معماری تشکیل شده است که هر واحد بطور مستقل در دامنه یا شیب صخره ، رو به جنوب کنده شده اند. بعضی از واحدها به صورت منفرد و تعدادی دیگر با توجه به عملکردشان متشکل از چندین قسمت هستند. علاوه بر این در جلوی هر فضای صخره ای بقایای دیوارهای سنگی به چشم می خورد که قطر هر کدام به یک متر می رسد. اغلب آثار معماری صخره ای این دهکده دارای دریچه های نورگیر سقفی برای روشنایی فضای داخلی می باشند. آثار تاریخی بدست آمده در این دهکده به دوره های قبل از اسلام و اوایل دوره اسلامی مرتبط می باشند. راه رسیدن به دهکده تاریخی اباذر از کنار آبگرم ساقیزچی میگذرد. جاده مواصلاتی ساقیزچی در مکانی موسوم به لانه اژدها در نزدیکی دهکده ساقیزچی، دو شاخه می شود.

انشعابی که به سمت جنوب شرقی و دهکده اباذر ادامه پیدا می کند. حدود ۲ کیلومتر بعد به باغ دره ای در دل منطقه ای کوهستانی منتهی می شود که دهکده صخره ای اباذر را در خود جای داده است. این دهکده در دل صخره و در پشت قبرستان و تپه نه چندان مرتفعی قرار دارد.

ابراهیم آباد جدید

از آبادی های دهستان اولتان ازبخش مرکزی شهرستان پارس آباد که در فاصله کمی از سمت جنوب شرقی مرکز شهرستان پارس آباد و در مجاورت جاده پارس آباد - اصلاندوز قرار گرفته است ابراهیم آباد جدید در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۴۳۸ نفر را در قالب ۵۹۸ خانوار در خود جای داده بود.

ابراهیم آباد کورپوسو - پل تاریخی

پل ابراهیم آباد از پل های دوره صفوی اردبیل است که در ابتدای کوچه ابراهیم آباد بر روی رودخانه بالیقلساخته شده است. این اثر که در تاریخ ۷ مهر ۱۳۸۱ با شماره ثبت ۶۲۳۵ در فهرست آثار ملی ایران به ثبت رسیده است دارای ۳۶.۷۵ متر طول، ۳ متر عرض و ۵ متر بلندی است. این پل سه چشمه طاق بزرگ آجری به فرم جناغی دارد. دو چشمه طاق کوچک جناغی نیز به درون پل راه باز کرده اند که علاوه بر کاهش وزن وارده بر دیواره ها، بر زیبایی پل نیز افزوده اند. چهارمیل کوتاه راهنما در دو سوی پل آن را دربر گرفته و زیباتر کرده اند. پایه ها دارای موج شکن هایی است که در هر دو سوی پل به شکل مثلی اند مصالح ساختمانی به کار رفته در پایه ها سنگ است و در طاقها آجر به همراه ملات گچ و آهک.

ابراهیم آباد حمامی - حمام تاریخی

حمام ابراهیم آباد در محوطه ای به مساحت ۱۰۵۱ مترمربع در روبروی مسجد ابراهیم آباد اردبیل قرار گرفته و با پل و مسجدی که از همین دوره در مجاورت آن وجود دارد بخشی از بافت تاریخی متعلق به دوره قاجاریه اردبیل را نشان می دهد این حمام که تا سال ۱۳۶۸ مورد استفاده قرار می گرفت با تخریب قسمت زنانه آن تعطیل شد و سپس در اوایل دهه هفتاد به حالت متروکه رها گردید تا اینکه در سال ۱۳۸۰ توسط اداره کل میراث فرهنگی استان اردبیل خریداری شده مورد مرمت قرار گرفت. حمام ابراهیم آباد دارای یک هشتی ورودی است که به عنوان فیلتری مابین سربینه و فضای بیرونی عمل می کند و در حال حاضر هم سطح با کف کوچه می باشد. این ورودی به سربینه متصل شده محلی برای تعویض و نگهداری لباس و کفش به شمار می رفت. انباری در قسمت جنوب غربی سربینه و میاندردر قسمت شمال شرقی آن واقع شده است. فضای گرمخانه بعد از مسیر میاندردر قرار دارد. نظافتخانه حمام در محوطه گرم خانه و در ضلع شرقی آن واقع شده و پوشش آن طاق چهار بخشی است. قسمت سربینه حمام ابراهیم آباد دارای

نقاشی های زیبایی بود که ازین رفت. کاربندیهای زیبایی که دراین بخش اجرا شده بود علاوه بر نقش تزئینی، نقش سازه ای را نیز بعهده داشته است باختامه عملیات مرمت کاری بنای حمام، این بنا امروزه با عنوان سفره خانه شاه عباسی به شکل سفره خانه ای سنتی مورد بهره برداری قرار می گیرد.

ابراهیم خوجین - زیارتگاه

زیارتگاه سیدابراهیم روستای خوجین (فی - بین) در مسیر جاده اصلی هروآباد (مرکز شهرستان خلخال) به قریه خوجین در ۳ کیلومتری جنوب هروآباد قرار گرفته است. بنای اصلی زیارتگاه در حدود ۵۰ سال قبل در جریان خیابان کشی تخریب شده و یک پایه آجری ساده به ارتفاع یک متر که متضمن زیارت نامه این زیارتگاه بود در جای آن قرار گرفته و اطراف آن را ساختمان های مسکونی احاطه کرده بودند. کار تجدید بنای زیارتگاه در سنوات اخیر به همت اهالی آغاز گردیده و مراحل پایانی خود را می گذراند.

ابراهیم کرین - زیارتگاه

بقعه سیدابراهیم از اماکن زیارتی روستای کرین می باشد بنای بقعه چهار دیواری خشتی با سقفی از تیرک چوبی و کاه گلی است که در خارج از محوطه روستا در فضای سبزیبای میان دو کوه در سمت پائین جاده قرار گرفته است. این بنا در عین سادگی و بی پیرایگی محلی برای نذورات و راز و نیاز مردم می باشد اما از نسب امام زاده اطلاع چندانی در دست نیست.

ابراهیم کندی برزند

ابراهیم کندی از آبادی های شمالی دهستان پائین برزند است که در بین ۳۹ درجه و ۳۸ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۷ درجه و ۵۵ دقیقه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ در میان روستاهای ارزه نه، نورالله بیگلو، شاهمار بیگلو و قالا برزند جای گرفته است این آبادی در مجاورت رودخانه برزند چایی که در سراسر دهستان برزند به سمت شمال جاری می شود قرار دارد. ابراهیم کندی در سرشماری سال ۱۳۹۰ کشور دارای ۲۸ خانوار با ۱۲۱ نفر جمعیت بود.

ابراهیم کندی پارس آباد

ابراهیم کندی نام سه آبادی در دهستان شهرک از بخش جدیدالتاسیس اسلام آباد شهرستان پارس آباد است که با پسوند آشاهی، یوخاری و اورتا از هم متمایز می گردند بزرگترین این آبادی ها یوخاری ابراهیم کندی ۶۸ خانوار و ۲۵۷ نفر جمعیت دارد و کوچکترین آنها اورتا ابراهیم کندی است که ۲۰ نفر را در قالب ۶ خانوار در خود جای می دهد. آشاهی ابراهیم کندی ۴۵ خانوار و ۱۸۵ نفر جمعیت دارد

ابراهیم کندی مشکین شهر

از آبادی های دهستان مشکین شرقی از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۸ کیلومتری مرکز شهرستان در میان روستاهای قارادریش و آلنی (آل لی) قرار گرفته است. ابراهیم کندی که آن را «وراغول» هم می گویند در سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۸۲ نفر جمعیت و ۷۵ خانوار سکنه داشته است.

اברה کوه

روستای ابره کوه که در عرف محلی به «اُورابُکی» معروف است از آبادی های دهستان دوجاق در بخش ثمرین شهرستان اردبیل است که در ۲۸ کیلومتری شمال غربی شهر اردبیل و در مجاورت روستاهای کولانکوه، ثمرین و محمدیه تازه کند قرار دارد. این روستا که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۱۱ نفر در قالب ۵۳ خانوار در آن زندگی می کردند برخلاف دیگر روستاهای اردبیل به دلیل قرار گرفتن در مجاورت دره های سرسبز از طبیعت منحصر به فرد و بکری برخوردار است. دروجه تسمیه نام روستا روایت های مختلفی وجود دارد که نمایانگر موقعیت ممتاز جغرافیایی و زیبایی های بی نظیر آن است. عده ای برای تبیین وجه تسمیه آن با تکیه بر نام رسمی و مکتوب روستا یعنی « ابر به کوه » می گویند که روستا با قرار گرفتن در دامنه های سبلان ، دارای آب و هوای دلپذیری بوده و در اکثر مواقع ابرهای سفید در بالای کوههای اطراف آن به چشم می خورده اند و به همین علت نام روستا « ابر به کوه » خوانده شده است . عده دیگر بدون اقامه هر گونه سند و مدرکی اورابکی را اسم مرکبی از دو جز « اورا » + « بکی » می دانند و معتقدند «اورا» به عنوان ضمیر اشاره به دوره معنی «آنجا» و «بکی» به معنی بزرگ است و «اورابکی» دراصل به معنی منطقه یا محل بزرگ می باشد. علاوه بر رشته کوه سبلان ، در اطراف روستا کوهها و تپه های معروفی با نامهای مختلفی مانند : «دیگه» ، «عینل زینل داغی» ، «جین لی قایا» ، «آدام قایاسی» و «کول تپه» وجود دارد.

ابوالقاسم شال - زیارتگاه

زیارتگاهی که به نام امامزاده ابوالقاسم شال معروف است در داخل روستای شال در فاصله سی و پنج کیلومتری جنوب شرقی شهرستان خلخال واقع شده است. بنای چهارگوش زیارتگاه در محله ای به نام «کیسان» بر بلندی تپه ای در داخل باغ سرسبز و پوشیده از گل و گیاه جای گرفته است . صندوقچه آهنی و سبزرنگ مزار در قسمت زیرین گنبد واقع شده است. بنا دارای دو نورگیر کوچک می باشد و ایوان ورودی آن سرپوشیده است. در قسمت ورودی بنا چند قبر مربوط به اهالی روستا به چشم می خورد. رواق هایی در اطراف بنا وجود دارد که دورتادور بنا را با ستونهای چوبی احاطه کرده اند. این بنا دارای نمای آجری است.

ابلی (ایلی)

نام دو آبادی در دهستان سنجدغربی از بخش مرکزی شهرستان کوثر (گیوی) است که با پیشوندهای آشاغی و یوخاری ازهم متمایزمی گردند. در سال ۱۳۹۰ آشاغی ابلی ۱۲۷ نفر را در قالب ۳۰ خانوار در خود جای داده بود. جمعیت یوخاری ابلی درهمین سرشماری ۳۲ خانوار و ۸۵ نفر بوده است. آشاغی ابلی در ۳۷ درجه و ۴۴ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۴ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۵۰۰ متر است. یوخاری ابلی در ۳۷ درجه و ۴۵ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۴ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۷۰۰ متر است.

اجارودچایی - رودخانه

اجارودچایی یا (اوجارلی چایی) ازکوههای غربی شهرستان گرمی سرچشمه گرفته و در امتداد نوار مرزی ایران و آذربایجان به طرف شرق جریان می یابد و به دریای خزر می ریزد.

اجارودشرقی - دهستان

دهستان اجارودشرقی نام یکی ازدو دهستان بخش موران شهرستان گرمی در استان اردبیل است که در سمت جنوب شرقی شهرستان گرمی و درمجاورت دهستان آزادلوی موران، اجارود مرکزی و اینی از بخش مرکزی گرمی و منطقه جلیل آباد و یاردیمیلوی جمهوری آذربایجان قرار گرفته و از سمت جنوب شرقی خود با این جمهوری مجاورت دارد. این دهستان در سرشماری سال ۱۳۹۰ دارای ۳۹ پارچه آبادی با ۱۷۲۱ خانوار سکنه و ۶۹۲۷ نفر جمعیت بوده است. مرکز دهستان اجارودشرقی که مرکز بخش موران هم هست زهرا یا به قول اهالی «زاهرا» است. علاوه بر آبادی های دهستان آزادلوکه در قلمرو بخش موران به مرکزیت زاهرا قرار دارند آبادی های زیراتوابع دهستان اجارودشرقی به مرکزیت زاهرا محسوب میشوند افجه، افسوران، اوچ آغاج، اوماسلان سفلی، اوماسلان علیا، ائل خانلار، بورک آباد، پرمهر، پیره خلیل، پیله درق تازه کندموران، تمبرداش، جنگان، درمانلو، دمیرچی سفلی، دمیرچی علیا، سیاوش کندی، سیدلر زهرا، سینه سر (آلازار)، سیه، شیلوه سفلی، شیلوه علیا، علی وردیلو، کریملو، کلان، کلانسورا، کولاتان، لجایر، مهره، میخوش، میراب، هاچاکند درمانلو، همه شان، وان سفلی، وان علیا، وانستاق، یندی درق و ئیل دگرمانی.

اجارودشمالی - دهستان

دهستان اجارود شمالی یکی از دهستان های بخش مرکزی شهرستان گرمی است که در سمت شمال شرقی این شهرستان و در میان دهستان های آزادلو از بخش موران، اجارود مرکزی و اجارود غربی از بخش مرکزی گرمی، انگوت شرقی از بخش انگوت و دهستان اینچی لی از بخش مرکزی بیله سوار واقع شده

است. این دهستان در سال ۱۳۹۰ دارای ۲۷ پارچه آبادی با ۸۷۷ خانوار سکنه و ۳۵۲۸ نفر جمعیت بوده است. شکرآب (شکراو) مرکز دهستان اجارود شمالی در سمت جنوبی این دهستان در فاصله ۳۹ درجه و ۴ دقیقه و ۳۷ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۸ درجه و ۵ دقیقه و ۴۵ ثانیه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ قرار دارد. دهستان اجارود شمالی از سال ۱۳۷۱ از دیگر دهستانهای بخش مرکزی منتزع و به عنوان دهستان جدیدی به مرکزیت شکرآب (شکراو) در محدوده بخش مرکزی شهرستان گرمی قرار گرفت. آبادی هایی که از نظر تقسیمات کشوری در محدوده دهستان اند عبارتند از: انگورتلار سفلی، آرانچی، بابی کندی، بهرام آباد، بیک باغی، چونه خانلو، حواس کندی، خامسلو، ساری نصیرلو، سید کندی، شکرآب، شکرلوی سفلی، شکرلوی علیا، شوردرقانی، صغیرلر، عدالت قشلاقی، فرضی کندی، قاطرپوران سفلی، قاطرپوران علیا (پندی قارداش)، قیزل گونئی، قشلاق حسین قلی «متروکه»، قشلاق مازان سفلی، قشلاق مازان علیا، کچلر، کله سرسفلی، کله سرعلیا، مشهدلو، نجفقلی قشلاقی، نقاره و هاجا کند تازه

اجارود غربی - دهستان

دهستان اجارود غربی از دهستان های بخش مرکزی شهرستان گرمی است که در محدوده مرکزی این شهرستان قرار دارد و از سمت شمال شرقی با دهستان اجارود شمالی، از شرق با دهستان اجارود مرکزی از جنوب شرقی با دهستان اینی، از جنوب با منطقه یارديم لودر جمهوری آذربایجان و بخش شمالی شهرستان مشکین شهر، از سمت جنوب غربی با دهستان پائین برزند و از شمال غربی با دهستان انگوت شرقی در بخش انگوت مجاورت دارد. این دهستان در سرشماری سال ۱۳۹۰ دارای ۳۷ پارچه آبادی با ۱۹۸۳ خانوار سکنه و ۷۷۷۵ نفر جمعیت بوده است. مرکز دهستان اجارود غربی روستای دیزج یا به قول اهالی دیزه است که در ۳۹ درجه و ۲ دقیقه و ۴ ثانیه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۵۸ دقیقه و ۲۷ ثانیه طول شرقی، در مجاورت روستاهای مجیدلی و شوربولاغ قرار گرفته است و به واسطه روستای اون بیربیگ لی که در ۶ کیلومتری شمال آن قرار دارد به مرکز شهر — رستان متصل می شود. آبادی هایی که از توابع دهستان اجارود غربی به شمار می روند عبارتند از: انگورد، اولوکندی، اون بیربیگلو، آرمار مشهدلو، بشیرلوی سفلی، بشیرلوی علیا، بلداشی، بنه، تازه کندلنگان، تیکانلو، تکدام، تولون، تولیر، جین کندی، چونزه سفلی، چونزه علیا، چونگونش، خانکندی، داش بولاغ، دریامان، دیزج، رحیملو، رفیع کندی «متروکه»، سلیمانلو، شهرک ولیعصر، شوربولاغ، غفارکندی، عزیزلو، قاراقوچ (حجت آباد)، قشلاق، گیلارلو، لسکه درق، له له بولاغی، لنگان، مجیدلو، مزرعه خانلار، مزرعه علی گشادفکری، مغوان

اجارود مرکزی - دهستان

دهستان اجارود مرکزی از دهستان های بخش مرکزی شهرستان گرمی است که در میان دهستان های آزادلو و اجارود شرقی از بخش موران، دهستان اجارود شمالی، دهستان اینی از بخش مرکزی و تقریباً در سمت

شمال شرقی شهرستان گرمی واقع شده است. اجارود مرکزی از دهستان های قدیمی دربخش مرکزی گرمی است که در سال ۱۳۶۶ تاسیس شده است. این دهستان در سرشماری سال ۱۳۹۰ دارای ۱۲ پارچه آبادی با ۴۷۶ خانوار سکنه و ۱۷۷۲ نفر جمعیت بوده است. گوئیا اهالی این ۱۲ پارچه آبادی نیای مشترکی داشته اند و این دهستان اختصاصا برای این ۱۲ پارچه آبادی ایجاد شده است چون همه اهالی این ۱۲ آبادی خود را به طایفه واحدی به نام مددلی منتسب می دانند. امروزه این دوازده روستا که تحت عنوان روستاهای طایفه مددلو معروفند در محدوده دهستان اجارود مرکزی به مرکزیت روستای حمزه خان لی قرار دارند این ۱۲ روستا عبارتند از: اجاق آلازار ، اژدرلو ، القناب ، امراهلو ، ایلخچی سفلی، ایلخچی علیا ، حسن کندی ، حمزه خانلو ، خان بولاغی ، زنگیر ، قهرامانلو ، ماه پری

اجیرلو

از آبادیهای دهستان ساوالان ازبخش مرکزی پارس آباد است که قبلا ابراهیم آباد نامیده میشد. اجیرلو در کنار جاده بيله سوار به پارس آباد در فاصله ۳ کیلومتری جنوب مرکز شهرستان پارس آباد قرار دارد این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۴۹۳ نفر را در قالب ۱۳۶۳ نفر در خود جای داده بود.

اجیرلو

یکی از طوایف عشایر شاهسئوه ن مغان که از طوایف هفت اویماق (هفت طایفه اصلی ترک زبان قزلباش) است و همراه با طایفه قوجابیگلو از جنوب عثمانی (ترکیه کنونی) وارد ایران و دشت مغان شده و با جدا شدن از طایفه قوجابیگلو طایفه مستقلی به نام اجیرلو را تشکیل دادند و در به روی کار آمدن و به سلطنت رسیدن شاه عباس و شاه طهماسب صفوی کمک زیادی کرده اند. اجیرلوهاتا قبل از جنگهای دوره فتحعلی شاهی در صفحات شمالی رودخانه ارس قشلاق می کردند بعد از پایان جنگهای ایران و روسیه تزاری و اشغال بخشی از اراضی سواحل شمالی مغان از قبول تابعیت دولت روسیه سرباز زده و به سواحل جنوبی رود ارس که جزو سرحدات ایران بود مهاجرت کردند و در دهی به نام «قاراداغلو» سکونت گزیده و به زراعت پرداختند. محل بخش ۶ کنونی شرکت کشت و صنعت مغان که مشهور به خانه قوتاز است محل قشلاق قدیمی این طایفه است. بیلاقشان در «صوناییگم گولو» و «آق یارلیقان» واقع است. تیره های بربرلو ، حاجی لو، قاراساققال لو، قیرمیزی ساققال لو، سورتی لی (صورت لو) ، اسماعیل لو ، امیرخانلو، چاتاغ ، یعقوب بیگلو، اروسلو، کوسالو، ترن و شینلو تیره های مختلف این طایفه را تشکیل می دهند.

احدیگلو

روستای احدیگلور روستای کوچک و کم جمعیتی است که در سمت شرقی دهستان پائین برزند و در مجاورت روستاهای تکدام ، داش بولاغ برزند و درگاهلوی برزند قرار گرفته و از نظر تقسیمات کشوری

از توابع دهستان پائین برزند بخش انگوت شهرستان بشمار می رود. روستای احدبیگ لی در سال ۱۳۹۰ از ۷ خانوار نزدیک به هم تشکیل شده بود که بر روی هم ۲۴ نفر جمعیت داشت. راه مواصلاتی احدبیگ لی از طریق جاده ی فرعی به طول ۵ کیلومتر است که به مسیر مواصلاتی جدید الاحداث اردبیل - گرمی می پیوندد و در فاصله ی ۲۲ کیلومتری خود روستای احدبیگ لی را به شهرستان گرمی مرتبط می سازد

احمدآباد خلخال

از آبادیهای کرمانج نشین دهستان شال در بخش شاهرود شهرستان خلخال است که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۷ نفر را در قالب ۱۱ خانوار در خود جای داده بود. احمد آباد در ۳۷ درجه و ۱۱ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۴۷ دقیقه طول شرقی در منتهی الیه جنوبی شهرستان خلخال و در مجاورت روستاهای کوهول دشت، گندم آباد و جملوگین واقع شده و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۸۳۰ متر است. تمامی کلماتی که در پیشوند «آباد» هستند اطلاعاتی کلی از نحوه ایجاد آبادیها را بدست می دهند.

احمدآباد گیوی

از آبادیهای شهرستان کوثر است که در دهستان زرج آباد از بخش فیروز قرار دارد و در سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۵۱ نفر در قالب ۶۳ خانوار را در خود جای داده بود. روستای احمدآباد با رستم آباد همجوار میباشد.

احمدآباد مشکین شهر

از آبادی های دهستان مشکین غربی از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۸ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر قرار دارد و به دلیل قرار گرفتن در مسیر ارتباطی، بارها موجب غارت اشرار قرار گرفته است. بیک داشی، قلاباشی، بنودره سی و کرکری دره سی از نقاط دیدنی آن به شمار میرود روستای احمدآباد از جنوب با میچنده، از شمال با حیق و میرکندی، از شرق با غور و از غرب با مزرعه خلف مجاورت دارد. این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ دارای ۴۶۵ خانوار و ۱۸۴۹ نفر جمعیت بوده است

احمدبیگلو

از آبادیهای دهستان مشکین غربی از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر و در فاصله ۱۲ کیلومتری آن است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۳۱ در قالب ۳۴۱ خانوار در خود جای داده بود. احمدبیگ لی که از ترکیب سه روستای قارابولاغ، گیرده و آق کدخدالی تشکیل شده است در سمت شرقی دهستان پائین برزند و در مجاورت روستاهای تکدام، داش بولاغ و درگاهلوی برزند قرار گرفته است. به گفته اهالی در منطقه ای از این روستا که به نام قیزیل قایاسی معروف است به هنگام شخم زنی آثاری از بقایای یک گورستان قدیمی مشاهده شده است

احمد و محبت آلنی - زیارتگاه

بنای زیارتگاه احمد و محبت روستای آلنی (آل لی) در ۵ کیلومتری شمال شرقی مشکین شهر واقع شده است. این بنا یک بنای مخروبه در قبرستان قدیمی روستاست که قدمت آن به حدود ۳۰۰ سال پیش می رسد. این زیارتگاه به مرور زمان به دلیل عدم بازسازی درآستانه تخریب قرار گرفته و جز چند دیوار سنگی و گلی با چند طاق محقر، چیزی از آن به جای نمانده است. ظاهر ساختمان نمایانگر آن است که در گذشته بنایی دو طبقه بوده است. دورتا دور محصور قبرستان که این بنا هم در آن جای گرفته با دیوارخشتی نیمه خرابی محصور شده است. در داخل قبرستان چند قبر دیگر با دیوارهای کاهگلی که اطرافش را احاطه کرده اند دیده می شود.

احمدی قشلاقی

ازآبادی های دهستان اصلاندوز ازبخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد که درسمت جنوبی دهستان اصلاندوز ودرمجاورت قشلاقات کورلار، حاج شهیمروآبادی های دهستان قشلاق غربی قرار گرفته است. قشلاق احمدی درسرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۶۴ نفر رادر قالب ۷۶ خانوار در خود جای داده بود.

ارباب کندی

ازآبادی های دهستان نقدی ازبخش مشکین شرقی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله کمی از رودخانه معروف قاراسو در ۴۵ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر قرار گرفته است آقای سلیمان نوبختی خیابوی مولف کتاب «خیابان گمشده تاریخ» نام اصلی واولیه این آبادی را «آوراد کندی» یا «آروادکندی» می داند. ارباب کندی درسرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۷۵ نفر را در قالب ۲۳۴ خانوار در خود جای داده بود. سد خاکی روستای ارباب کندی که به منظور استفاده از آب آن در مصارف کشاورزی احداث گردیده از سال ۱۳۷۱ به بهره برداری رسیده است. ارتفاع سد از بستر رودخانه ۹ متر، طول تاج سد ۲۴۷ متر و حجم کل سد ۰.۲ میلیون مترمکعب است.

ارباب کندی - آرامگاه

مقبره ای که در نزد اهالی ارباب کندی به «پیر» معروف است در محوطه ای سرسبزی در قبرستان قدیمی روستا واقع شده است. بنای زیارتگاه به شکل چهارگوش بوده و ۹۰ درصد تخریب شده است ۳ ضلع بنا آجری و یک ضلع آن با خشت کار شده است نمای داخلی بنا کاهگل است که نیمی از سقف آن از بین رفته است در یک قسمت از دیوار داخلی، طاقچه ای جهت روشن کردن شمع وجود دارد. این بنا به قدری مخروبه شده است که حتی محل دفن پیر مشخص نیست.

ارباب کندی - زیستگاه حیات وحش

زیستگاه ارباب کندی یکی از زیستگاه های حیات وحش استان اردبیل است که در ۴۲ کیلومتری شمال شرق مشکین شهر و ۵۵ کیلومتری شمال غرب اردبیل واقع شده است ۷۰ کیلومتر مربع وسعت دارد و در ارتفاع ۱۵۰۰ متری از سطح دریا قرار گرفته است. کل و بز، خوک، گرگ، روباه، خرگوش، کبک و مرغابی از جمله وحوشی هستند که این منطقه را مامن زیست خود ساخته اند

ارجستان

از آبادیهای دهستان (ارجستان) از توابع بخش (سبلان) شهرستان سرعین و مرکز این دهستان است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۰۸ نفرا در قالب ۸۴ خانوار در خود جای داده بود. دهستان ارجستان در سال ۱۳۸۸ از ترکیب مزارع، مکان ها و آبادی های آتشگاه، ارجستان، آلوچه سبلان، بینمار سبلان، تازه کند سبلان، آقاخان دره سی، سامانلوی بزرگ و سئین به مرکزیت روستای آتشگاه تاسیس شده است.

ارجستان سویو - چشمه آب معدنی

ارجستان سویو چشمه آب معدنی سرد و گازداری است که در روستای ارجستان واقع در ۲۱ کیلومتری غرب اردبیل از دل زمین می جوشد. این چشمه دارای آب سرد، بی بو با مزه گس و گازداری است که به صورت نوشیدنی مفیدی مورد استفاده قرار می گیرد. دمای آن در حدود ۱۰ الی ۱۵ درجه سانتیگراد و آنیونهای آن کلورو بی کربنات و کاتیونهای مهم آن کلسیم، منیزیم و پتاسیم می باشد. تا چندی پیش آب این چشمه در قالب بطری های یک لیتری و نیم لیتری توسط کارخانه آب معدنی (مس کو) به بازار عرضه می شد اما بعدها تولید آن جدی گرفته نشد. امروزه مردم از چشمه ای که بر روی مظهر آب ساخته شده استفاده می کنند. این چشمه آبگرم دارای گاز کربنیک بوده و منشا آب آن نیز نیمه عمیق می باشد. شرکت آب منطقه ای اردبیل دمای این چشمه ها را حدود ۱۲ درجه سانتیگراد، و دبی آن را در حدود ۰.۸ لیتر در ثانیه برآورد نموده است. آب این چشمه ها به مصارف شرب می رسد.

ارجق

از آبادی های دهستان قاراسو از بخش مشکین شرقی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۲۵ کیلومتری شمال شرق شهرستان مشکین شهر در کنار جاده اصلی اردبیل به مشکین شهر و در مجاورت روستاهای فخرآباد، لحاق، پیرازمیان، کویج، علی آباد (الوار) قرار گرفته است و ۶۵ کیلومتر از اردبیل فاصله دارد ارجق از آبادی های قدیمی و کهن حاشیه رودخانه قاراسوست که از دیرباز محل استقرار جوامع انسانی بوده و یافته های اخیر در محوطه باستانی شهرپتری در مجاورت روستای ارجق، تاریخ استقرار در این منطقه

را تا سده های باستانی می کشاند. حمدالله مستوفی وقتی در کتاب نزه القلوب از پیشکین که در اصل «وراوی» بوده صحبت به میان میآورد از هفت شهر: پیشکین، خیاو، انار، ارجاق، اهر، تکلفه و کلیبر نام می برد که جزء تومان پیشکین بودند و روستای ارجق نیز جزو این هفت شهر بوده است و یا در جای دیگری که در مورد روستای فخرآباد صحبت به میان می آورد آن را از روستاهای همجوار ارجق معرفی میکند. در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۴۶ نفر در قالب ۱۸۰ خانوار روستای ارجق ساکن بوده اند

ارجنه داغی - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۹۹۵ متر در محدوده دهستان سنجبد شمالی ازبخش مرکزی شهرستان کوثر و در ۳۲ کیلومتری شمال مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمالی - جنوبی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۳۲ و عرض ۳۷.۵۶ می باشد

اردبیل - استان

استان اردبیل یکی از استان های شمال غربی ایران است. مساحت این استان ۱۷۹۵۳ کیلومتر مربع و جمعیت آن بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ برابر ۱۲۴۸۴۸۸ نفر می باشد. مرکز این استان شهر اردبیل است و بر طبق آخرین تقسیمات کشوری، شامل ۱۰ شهرستان ۲۹ بخش، ۲۶ شهر و ۷۱ دهستان می شود. لایحه استان شدن اردبیل در ۲۲ دی سال ۱۳۷۱ در مجلس شورای اسلامی تصویب شد و این استان در ۲۳ فروردین سال بعد، پس از نزدیک به ۳۰ سال پیگیری مردم اردبیل از استان آذربایجان شرقی انتزاع یافته و به استانی مستقل مبدل گردید. اکثریت اهالی استان اردبیل به لهجه خاصی از زبان ترکی آذربایجانی که حـمـد میانه ی این زبان است سخن می گویند. در پاره ای از نواحی جنوبی استان و شهرستان خلخال زبان های تاتی و تالشی نیز رایج است.

استان اردبیل از شمال به جمهوری آذربایجان از سمت غرب به استان آذربایجان شرقی، از سمت شرق به استان گیلان و کوه های تالش و از سمت جنوب به استان زنجان محدود شده است. اردبیل، بيله سوار، پارس آباد، خلخال، سرعین، کوثر، گرمی، مشکین شهر، نمین و نیراز شهرستانهای این استان است. یکی از مهم ترین جاذبه های گردشگری استان اردبیل، چشمه های آبگرم معدنی این استان واقع در شهر سرعین در ۳۰ کیلومتری شهر اردبیل است. علاوه بر ۸ چشمه آب معدنی در سرعین، ۲ چشمه آب معدنی بی نظیر به نام های شایبل و قوتورسویو در لاهرود و ۱۲ چشمه آب معدنی دیگر در شهرهای مشکین شهر، گیوی و نیر وجود دارد. کوهستان سبلان در جنوب شرقی مشکین شهر و در فاصله ۲۵ کیلومتری اردبیل واقع شده است این کوه، یکی از آتشفشانهای خاموش کشور محسوب می شود و ارتفاع بلندترین قله آن که سلطان ساوالان نام دارد، ۴۸۴۸ متر از سطح دریاست. بقعه شیخ صفی الدین اردبیلی که یکی از ده اثر باستانی مهم

کشور به شمار می‌رود و در سال ۱۳۸۹ در فهرست آثار جهانی یونسکو به ثبت رسیده است در اردبیل قرار دارد. قسمتی از مسیر عبور رودخانه مرزی ارس و رودخانه قیزیل اوزه ن از استان اردبیل عبور می‌کند.

اردبیل - شهرستان

شهرستان اردبیل مرکز استان اردبیل یکی از شهرهای مهم کشور در شمال غربی ایران است که خود از سه بخش ثمرین، بخش هیر و بخش مرکزی که بر روی هم شامل ۱۰ دهستان است تشکیل می‌شود دهستان دوجاق به مرکزیت ینگجه محمدحسین، دهستان هیر به مرکزیت هیر، دهستان فولادلوی جنوبی به مرکزیت بودالالو، دهستان فولادلوی شمالی به مرکزیت آرالوی بزرگ، دهستان غربی به مرکزیت ثمرین، دهستان ارشق شرقی به مرکزیت تقی دیزج، دهستان سردابه به مرکزیت خشکه رود، دهستان کلخوران به مرکزیت شیخ کلخوران، دهستان شرقی به مرکزیت نیار و دهستان بالیقلو به مرکزیت شام اسبی از دهستان‌های بخش‌های سه گانه این شهرستان است. این شهر در سال ۱۳۹۰ خورشیدی بالغ بر ۴۸۲۶۲۳ نفر جمعیت داشته است که با احتساب جمعیت ساکن در حومه شهر جمعیت آن به ۶۰۰۰۰۰ نفر نیز می‌رسد.

واژه اردبیل واژه‌ای اوستایی است که ازدو کلمه آرتا به معنی (مقدس) و ویل به معنی (شهر) ترکیب شده است و خود بیانگر قدمت تاریخی شهری است که تاریخ بنای آن به دوران باستان نسبت داده می‌شود. این شهر در زمان حکومت بنی‌امیه مرکز حکومت آذربایجان و در زمان بنی‌عباس مرکز قیام بابک خرم‌دین بوده، در سال ۶۱۸ هجری مورد حمله مغولان قرار گرفته اما در زمان صفویان آباد گردید و به اوج اعتبار عزت و عظمت خود می‌رسد، از آثار تاریخی و تاریخ باستانی اردبیل می‌توان از دهکده آتشگاه، شهر هیر روستای شهرپور و مسجد جمعه اردبیل که در قدیم آتشکده بوده است را نام برد. بسیاری از مؤلفان دوره اسلامی، بنای شهر اردبیل را به فیروزپادشاه ساسانی نسبت می‌دهند و می‌نویسند که اردبیل به دستور این پادشاه که در سده پنجم میلادی می‌زیست ساخته شده است.

مردم اردبیل تا قرن هشتم هجری قمری شافعی مذهب بودند اما در قرن نهم هجری قمری در زمان خواجه علی سیاهپوش نهضت تشیع در اردبیل شکل گرفته و موجب تشکیل دولت صفوی می‌گردد. با انقراض سلسله صفویه اردبیل نیزاهمیت و اعتبار اولیه خود را از دست می‌دهد.

اردبیل در جنگ‌های ایران و روس به صورت آمادگاهی برای تهیه نیازمندی‌های سپاه ایران در می‌آید و نارین قلعه معروف آن پناهگاهی برای قشون ایران می‌گردد سپس در وقایع دوران مشروطیت نیز سهم عمده ای را به عهده می‌گیرد و آزادیخواهان بزرگی را به این نهضت تقدیم می‌کند کسانی مثل ملا امام و ثردی، مشهدی حسین آخوندزاده و میرزا محسن امام زاده در راه آزادیخواهی کشته می‌شوند. حاج باباخان اردبیلی از مهمترین شخصیت‌های تاثیر گذار در تاریخ مشروطه بود.

جمعیت اردبیل در اولین سرشماری رسمی ایران که در سال ۱۳۳۵ انجام پذیرفت، بالغ بر ۶۵۷۴۲ نفر بوده است این تعداد در سال ۱۳۴۵ به ۸۳۵۹۶ نفر، در سال ۱۳۵۵ به ۱۴۷۸۶۵ نفر، در سال ۱۳۶۵ به ۲۸۱۹۷۳ نفر و در سال ۱۳۷۵ به ۳۴۰۳۸۶ نفر افزایش پیدا کرد. جمعیت اردبیل براساس نتایج نهایی سرشماری سال ۱۳۹۰ بالغ بر ۴۸۵۱۵۳ بوده است که از این جهت، هفدهمین شهر پرجمعیت ایران به شمار می‌رود. برپایه همین آمار از مجموع جمعیت شهر اردبیل ۲۴۶۶۱۸ نفر را مردان و ۲۳۸۵۳۵ نفر را زنان تشکیل می‌دهند. از غذاهای سنتی اردبیل می‌توان به اوماج آشی، آیران آشی یا دووگا، سوتلوآش، یارما آشی، بزباش، پیچاق قیمه، تاس کبابی، ترحلوا، تورشی قوورما، چیغیرتما، ساری حالوا، زنجبیل حالواسی، خه شیل، خورش قاتق، ساج ایچی، سوغان سو، قویماق، قایساوا، قایقاناق، کوفته، لونگی وهوررا اشاره کرد. آش دوغ (آیران آشی) محبوب ترین و مهم ترین غذای سنتی اردبیل است که شهرت جهانی پیدا کرده است. از مهم ترین سوغات اردبیل می‌توان آب نبات، تخمه آفتابگردان، قاراحالوا (حلوای سیاه)، قایماق (سرشیر)، شیرینی‌های محلی، روسته (نوعی شکلات محلی)، عسل طبیعی سبلان، عصاره گل‌های سبلان و کره را نام برد. حلوای سیاه اردبیل معجونی است که از جوانه گندم و کره طبیعی تهیه می‌شود و با ادویه جاتی که هنگام مصرف به آن اضافه می‌کنند بسیار مقوی و نیروزا می‌باشد.

اردبیل

از آبادی های دهستان خورش رستم شمالی ازبخش خورش رستم شهرستان خلخال که در مجاورت روستاهای گنهراز، کبودچی و کندرق قرار گرفته و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۸ نفر را در قالب ۶ خانوار در خود جای داده بود. اردبیل در ۳۷ درجه و ۲۵ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۹ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۱۴۰ متر است.

اردوخان کندی

از آبادی های دهستان ارشق غربی از بخش مرادلو شهرستان مشکین شهر است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۶۳ نفر را در قالب ۴۳ خانوار در خود جای داده بود. اردوخان کندی در فاصله ۴۰ کیلومتری مشکین شهر و در مجاورت روستاهای خانم علیلو، مرادلو، مازافا، تازه کند و مزرعه بزاقا قرار دارد و فاصله آن از مرکز بخش مرادلو ۵ کیلومتر است. بانی اولیه این آبادی فردی به نام اردوخان بوده است که از روستای قاری مزرعه سی بدینجا مهاجرت کرده و بنای آن را می‌گذارد.

اردی (اثر دی)

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان کلخوران از بخش مرکزی است که در فاصله کمی از سمت غربی شهر اردبیل و در مجاورت روستاهای صومعه (صوما) و گرجان قرار گرفته است. راه دسترسی به

اثری از جاده قدیم اردبیل به مغان درحوالی میراشرف منشعب می شود و اراضی کشاورزی آن که غالباً موقوفه می باشد به کشت سیب زمینی که یکی از محصولات مهم کشاورزی روستاست اختصاص دارد. اثری در سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۲۳ نفر را در قالب ۶۳ خانوار در خود جای داده بود. تپه تاریخی روستای ائردی (اثری) مربوط به دوره ساسانیان - دوره اشکانیان است که در تاریخ ۱۵ دی ۱۳۸۷ با شماره ثبت ۲۴۰۰۰ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

اردی چایی - رودخانه

اردی (اثری) چایی از دامنه های جنوبی سبلان سرچشمه می گیرد و اراضی روستای ائردی را مشروب می سازد. این رودخانه به مناسبت جریان یافتن در اراضی قریه ائردی بدان نام خوانده می شود این نهر نیز مثل نهر گلمغان از سبلان سرچشمه می گیرد و طول مسیر آن قریب ۳۰ کیلومتر است اما بر خلاف نهر گلمغان قسمت اعظم این مسیر یعنی ۲۰ کیلومتر آن در کوهستان واقع است و تقریباً ۱۰ کیلومتر در جلگه جریان دارد میزان آب آن تقریباً بقدر نهر گلمغان است و به مصرف آبیاری اراضی آبادی های ائردی، کردکندی، دیولق، قلعه جیق، عموقین، حمل آباد و دیوله سر ائردی می رسد

اردیموسی - مرکز بخش

اردیموسی که تاجندی پیش یکی از قراء بخش سرعین در استان اردبیل به شمار می رفت امروزه به عنوان مرکز بخش سبلان شهرستان سرعین تعیین شده است. این آبادی در فاصله ۱۴ کیلومتری اردبیل در میان دره باصفایی که از سرعین آغاز شده و تا خود اردیموسی کشیده می شود جای گرفته است. اردیموسی در مسیر جاده اردبیل - ارجستان، دومین محور مواصلاتی اردبیل به سرعین که در فصل تابستان پذیرای قسمت زیادی از گردشگران شهر سرعین می باشد قرار گرفته است. نتایج آخرین سرشماری ها نشانگر این است که اردیموسی دارای ۲۴۹ خانوار سکنه با ۷۸۹ نفر جمعیت است. این رقم در فصل تابستان به دلیل مراجعت اهالی ساکن در دیگر شهرهای کشور به بیش از ۳۰۰۰ نفر نیز می رسد.

وجود مناظر زیبای طبیعی همچون اردیموسی دره سی و ساری دره، اراضی حاصلخیز، چشمه آب معدنی معروف به «جن آقا» با خواص درمانی بیماری های پوستی، مفصلی و روماتیسم و قرار گرفتن در مسیر اردیموسی - سرعین، منطقه اردیموسی را در اعداد مناطق گردشگری استان اردبیل قرار می دهد. به خاطر همین قابلیت های متعدد، بعد از ایجاد شهرستان سرعین، به عنوان مرکز بخش سبلان در محدوده آن تعیین شد و دهستان های سبلان و ارجستان را در تابعیت خود قرار داد. اردیموسی در بین اهالی به «اثر دیم ایستی» معروف است و در وجه تسمیه آن روایات مختلفی وجود دارد از جمله اینکه ائردیم ایستی مرکب از دو واژه ائردیم «دره» و ایستی «گرم» یعنی دره گرم می باشد که البته وجه تسمیه بعیدی است.

اردیموسی دره سی - دره

دره جنگلی و زیبای اردیموسی که با منظره دل انگیزی از نه‌رها، چشمه سارها، چمنزارهای انبوه و باغات میوه، از نزدیکی سرعین شروع شده و تا روستای نوران کشیده می‌شود، قابلیت ویژه‌ای برای گردشگری و استراحت دارد. این دره که یکی از کانونهای موردعلاقه و استفاده گردشگران و دوستداران طبیعت میباشد با بهاری سرسبز و با طراوت، تابستانی خنک و دلچسب، پاییزی الوان و چندین رنگ و زمستانی پوشیده از برف تابلوی بدیعی از چهره فصول مختلف را به نمایش می‌گذارد. دره اردیموسی تا چهل پنجاه سال قبل پرازدرختان بید و چنار و درختچه‌های گوجه سبز بوده و حتی در آن حیواناتی مثل مارال دیده می‌شد. وجود محلی بنام مارال لی که ندرتا آثاری از شاخ‌های گوزن در بین درختان آن پیدا میشد بر وجود جنگلی انبوه با حیواناتی مثل مارال در منطقه گواهی میداد. متأسفانه در سنوات اخیر این منطقه زیبا به دلیل سهل انگاری مردم، کاهش نزولات آسمانی و... از بین رفته و به نابودی گرائیده است

اردیموسی سویو - چشمه آب معدنی

در اردیموسی چشمه آب معدنی کوچکی وجود دارد از شهرت چندانی برخوردار نیست. این چشمه که جناقا (جن آقا) نامیده می‌شود برای بیمارهای پوستی، مفاصلی، روماتیسم مفید گزارش شده است

ارزنق

روستای «ارزنه» که در اسناد دولتی بصورت ارزنق نوشته می‌شود در ۲۵ کیلومتری غرب شهر گرمی در مجاورت روستاهای قلابرزد، شعبان لی، هومون لی (جهانگیرلی) و توسان لی قرار گرفته است. ارزنه در بین ۳۹ درجه و ۳۳ ثانیه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۵۲ دقیقه و ۷ ثانیه طول شرقی در سمت شمال غربی دهستان پائین برزند از بخش انگوت شهرستان گرمی و در فاصله ۱۷ کیلومتری از مرکز بخش قرار گرفته و بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۸۸ نفر را در قالب ۵۲ خانوار در خود جای داده بود.

ارزون

ارزون یا ارسین از آبادی‌های دهستان خاندبیل غربی در بخش مرکزی شهرستان خلخال است که در مجاورت روستاهای وارث آباد، گئراز و گرمخانا جای گرفته است. ارزون که در عرف محلی ارسون و حتی ارسین نامیده می‌شود در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱۶ نفر را در قالب ۳۶ خانوار در خود جای داده بود. ارسین در ۳۷ درجه و ۳۱ دقیقه عرض و ۴۸ درجه و ۲۳ دقیقه طول جغرافیایی قرار دارد.

ارشادی - خانه تاریخی

از بناهای تاریخی در شهرستان اردبیل است که از بدو احداث دارای کاربری مسکونی بوده و از نظر تزئینات معماری و سبک ساخت یکی از بناهای زیبای اواخر دوره قاجار شهر اردبیل به شمار می رود. این بنا که در دوران پهلوی دوم برای مدتی به عنوان مدرسه مورد استفاده آموزش و پرورش قرار گرفته است. باقیمانده ای از یک خانه بزرگ اربابی میباشد که در دوره های مختلف تفکیک، تخریب و نوسازی گردیده است. بنای خانه ارشادی با مصالح بنایی اجرا شده، دارای پی های سنگی پر شده با ملات ماسه - آهک و دیواره های بیرونی آجری و دیواره های داخل خشتی است. ازاره جداره های بیرونی بنا از سنگ بازالت سیاه تیشه ای با تراش دستی تشکیل یافته که با قرنیز ۱۰ سانتیمتری از همان جنس پوشش داده شده است. دیوارهایی که بر روی این ازاره ها قرار گرفته اند از آجر ۲۰×۲۰ سستی با ملات ماسه - آهک می باشند که با طاق نماها، مقرنس های گچی، در و پنجره های چوبی و شیشه های رنگی مزین گشته اند. پوششی که در سقف استفاده شده بصورت طاق های آجری، پوشش تخت با تیرهای چوبی و گنبدهایی که با مقرنس های گچی تزئین یافته اند، می باشد. بنا در بخش شاه نشین، اتاق های جانبی و همچنین دو ورودی دارای تزئینات گچی بصورت قاب بندی و مقرنس های گچی میباشد که مقرنسها صرفاً جنبه تزئینی و پرکنندگی دارند. بخاری های دیواری که در شاه نشین قراردادند، در و پنجره های چوبی ترکیب یافته با شیشه های رنگی بصورت طرح های اسلیمی و همچنین طاق نماهای گچی - آجری حیاط از دیگر تزئینات موجود در خانه ارشادی هستند. خانه ارشادی هم مثل اغلب خانه های تاریخی اردبیل در محله قدیمی اوچ دکان قرارداد و تحت شماره ۶۶۸۶ به ثبت رسیده است و در حال حاضر تحت نظر اداره کل میراث فرهنگی استان اردبیل می باشد

ارشق

براساس تقسیمات عامیانه ای که از دیرباز در منطقه مرسوم بوده اراضی و آبادی های مختلف بر اساس آب و هوا، شرایط اقلیمی و موقعیت جغرافیایی و همچنین مالکان، صاحبان و ساکنان اراضی آن، دارای تقسیماتی بوده که در بین اهالی به «ماحال» معروف است و قبل از آن که واحدهایی مانند دهستان بخش، شهر و شهرستان رایج شود محدوده معینی متشکل از چندین آبادی به عنوان محال شناخته میشد. محال در واقع محدوده وسیعی از آبادی ها، ییلاق و یا قشلاقات، یوردها و سکونت گاهها بوده که به ایل و تبار مشخصی مختص بوده اند. امروزه آنچه از نام این «ماحال ها» در یاد نگارنده باقی مانده عبارتند از: یوردتچو، فولادلو، ویلکیچ، پیله چایی، دورسونخوجا، ارشق، انگوت، خروسلو، برزند، موغان، موران، اوجارلی، تولون، قازداغ، سنجبد، خاندبیل و.....

ارشق ماحالی از مناطق بسیار زیبای مشکین شهر بوده و جالب ترین مراتع بهاره و پاییزه عشایر شاهسون را شامل می شد. این ماحال در سمت شمال اردبیل، جنوب گرمی و شرق مشکین شهر واقع بود و تاجندی پیش که بخشهای جدید مرادلو و مشکین شرقی تشکیل نشده بود تقریباً تمامی آبادی های بخش ارشق را شامل می شد با تاسیس بخش های جدید و انتزاع آبادی های مختلف از این بخش امروزه ارشق ماحالی در بخشی از اراضی سه بخش مذکور «مرادلو، مشکین شرقی و ارشق» قرار گرفته است. ارشق ماحالی از شمال به برزند و خروسلو ماحالی از غرب به خیابان، از شرق به پيله چایی و از جنوب به اردبیل منتهی میشد. «ارشک» که در اسناد و مدارک و مکاتبات دولتی به شکل «ارشق» و در محاورات روزانه اهالی به شکل «ارش» مورد اشاره قرار می گیرد از آثار و بقایای ترکان اشکان بوده که امروزه نام خویش را در بخش «ارشق» یعنی «ارش» از رضی در شهرستان مشگین، «اشک میدانی» در دامنه ی کوه ساوالان، «ارش لی بولاغی» و «ارش لی چایی» (نشئه رود) در روستای قونسول کندی و ... باقی گذارده است.

«اشک» شکل پارسی باستان و پهلوی اشکانی «ارشک» بوده و چون دولت پارت ها به نام بنیانگذار این دولت یعنی «ارشک // اشک» معروف بوده اند به «ارشکان // اشکان» یعنی «ارشک ها» اشتباه یافته اند بنا به نوشته ی علامه ی شهیر دهخدا در لغت نامه ی دهخدا: «ارشک» ... از مادهء ارشن به معنی مرد و نر در مقابل زن. (یشت ها تألیف پورداد ج ۲ ص ۲۲۶). و آن نام بسیاری از ایرانیان قدیم بوده آمده است. و این موافق معنی تورکی آن است. «ارشَن» در تورکی از ۳ قسمت تشکیل شده است:

ار = در تورکی به معنی: ایگید، دلاور، قهرمان، کیشی، آروادین آری و ...
ش = شکل دیگر شده ی لغت «اش» به معنی «اشی» در تورکی به معنی: آغا، خانیم، اوشاق، قیز، اولای، وجود، و ...

ن = شکل دیگر شده ی لغت «ان» در ترکی قدیم به معنی علامت جمع است.

پس «ارشَن» در ترکی به معنی: مرد شجاع و قهرمان است.

«ارشک» در حوزه ی سرزمینی و جغرافیایی استان اردبیل در اسناد و مدارک و مکاتبات دولتی به شکل «ارشق» و در محاورات روزانه به شکل «ارش» و منسوبان به آن ها «ارشقی» و یا «ارش لی» آمده است. «ارشق» و یا «ارش» بدون شک هر دو از باقی مانده گان ترکان اشکان بوده که امروزه نام خویش را در «بخش ارشق» یعنی «ارش» از رضی در شهرستان مشگین، «اشک میدانی» در دامنه ی کوه ساوالان، «ارش لی بولاغی» و «ارش لی چایی» در روستای قونسور و ... باقی گذارده است.

ارشق - بخش

بخش ارشق یکی از بخش های قدیمی و مهم شهرستان مشکین شهر است که در سال ۱۳۶۸ از ترکیب دهستانهای ارشق مرکزی، ارشق شمالی، ارشق غربی ویافت به مرکزیت رضی تشکیل شده بود در سالهای

بعدی باتشکیل بخش های جدیدتر مرادلو و مشکین شرقی، تغییراتی در توابع آن حاصل شده است و در حال حاضر شامل دو دهستان به نام ارشق شمالی و ارشق مرکزی است. بخش ارشق در سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۲ آبادی با ۲۲۹۲ خانوار و ۸۷۴۷ نفر جمعیت داشت. زمینهای زراعی منطقه ارشق حاصلخیز بوده و از خاک غنی و مستعد کشاورزی برخوردار می باشند. مرکز بخش ارشق شهر رضی از آبادی های قدیمی و تاریخی منطقه است که در ۷۰ کیلومتری جنوب شرقی شهرستان مشکین شهر واقع شده است.

ارشق - قلعه تاریخی

قلعه ارشق از قلعه های مربوط به دوره سلجوقیان - دوره ایلخانی است که در دهستان دشت از بخش مرکزی شهرستان گرمی و در مجاورت روستاهای دوست بیگلو و توبنق قرار گرفته و در تاریخ ۱۰ خرداد ۱۳۸۲ با شماره ثبت ۸۸۹۳ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است. قلعه ارشق از شمال به کوه آلاچیق تپه سی، از جنوب به روستای توبنق، از شرق به کوه کوهول لی (به فاصله تقریباً پنج کیلومتر) و از غرب نیز به روستای دوست بیگلو محدود است. گویا این قلعه در زمان اشکانیان و به منظور بهره برداری های نظامی و تدافعی با استفاده از امکانات موجود طبیعی که در اطراف قلعه به وفور یافت می شود بر روی صخره طبیعی بزرگ و دامنه های آن استوار گردیده است. دیواره قلعه، صخره ی طبیعی خطرناک و عمودی شکلی است که گویا بدست بشر تراش خورده و پیرایش یافته است. صعود به قلعه فقط از ضلع جنوب شرقی آن امکان پذیر می باشد.

این قلعه از نظر پلان معماری شباهت زیادی به معماری قلاع قهقه و بابک دارد. دارای چندین برج مدور در دور قلعه با مصالحی از سنگ تراش خورده و ساروج بوده که امروزه فقط بخش کوچکی از آن باقی مانده است. در قسمت فوقانی قلعه خرابه هایی از بناهای سنگ و آب انبارهای سنگی که توسط انسانهای دوره تاریخی کنده و ساخته شده، شکوه و عظمت قلعه را به رخ می کشد. معماری قلعه ارشق با گذشت زمان در اثر عوامل طبیعی و انسانی تخریب شده و از بین رفته است. نام قلعه ارشق شاید از کلمه «ارشک» یا «اشک» که لقب شاهان اشکانی بوده گرفته شده و این قلعه نیز به نام یکی از شاهان آن سلسله بنا شده و در درازای تاریخ به نام قلعه ارشق معروف گشته است. آثار به دست آمده در محدوده ارشق این واقعیت را که قلعه ارشق از قلعه های نظامی دوره اشکانیان بوده است نشان می دهد.

ارشق شرقی - دهستان

از دهستانهای بخش مرکزی شهرستان اردبیل به مرکزیت روستای تقی دیزج است که در سال ۱۳۶۶ تاسیس شده و شامل آبادی های چاغونگنش، خواجه بولاغی، دلیک لی داش، سرخانلو، آبدارلو، آق قلعه، الماس کندی، ایمیر، بایرام بدنی، پیرالوان، تقی دیزج، جمایران، چات قیه، خلیج داشلوجه، ساوج بولاغ،

شریف بیگلو، طالب قشلاقی، طهماسب آباد، کفتاره، گل تپه، له له لو، محمدجان لو، نقدی کندی، قشلاق اوچ بولاغ، بیگلرآباد، اکملو و قوش قایاسی است. این دهستان در سرشماری عمومی سال ۱۳۹۰ در ۲۵ پارچه آبادی مسکونی ۱۱۴۴ خانوار و بیش از ۴۴۰۰ نفر جمعیت داشته است. دهستان ارشق شرقی از شمال و شمال غربی به دهستان ارشق مرکزی، از شرق به دهستانهای گیرده و دولت آباد و از جنوب به دهستانهای دوجاق و غربی منتهی می شود.

ارشق شمالی - دهستان

از دهستان های بخش ارشق شهرستان مشکین شهر به مرکزیت روستای آشاغی قوشا است که در سال ۱۳۶۶ تاسیس شده و از ترکیب ۲۳ پارچه آبادی شامل آبادی های آق قاسملو، اولمای سفلی، اولمای علیا، امیدچه، عین الله کندی، بیگ باغلو، حاج سیفلو، حاماملو، خراباقدارلی، خلیفه داود، دره بیگ لو، دوه چی علیا، شورگول، شیخ عظیم لو، عباس کندی، عالی کهریزی، قاراتپه، قاراجی سفلی، قاراجی علیا، قاراملهم، قوشا سفلی، قوشا علیا، کلی علیا، مزرعه ملاعسگرلو، اوجاق قشلاقی و کلی سفلی تشکیل شده است. این دهستان در سرشماری سال ۱۳۹۰، در ۱۲۴۷ خانوار ۴۶۶۴ نفر جمعیت داشته است.

ارشق غربی - دهستان

از دهستانهای بخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر به مرکزیت مرادلو است که در سال ۱۳۶۶ تاسیس شده و شامل ۴۷ پارچه با ۱۵۷۵ خانوار و ۶۱۳۷ نفر جمعیت است. آبادی های چرچر، قورت تپه، کله دیگه، گوئی کندی، نولی بولاغ، نیازقلی، اردو خان کندی، مهماندوست علیا، اوجاق قلی کندی، اینچه، تازه کند تک بولاغ ارشق، تکدام، جبار کندی، چاخیرچمنی، خانم علیلو، خان بیلو، دوه چی سفلی، شمسیر، شیخ محمدلو، توماردره سی سفلی، توماردره سی علیا، عمارتلوی علیا، قاری مزرعه سی، قارا گول، قاراولی لو، قولدورکوهلو، قیزیل قوشا، کهلیگ بولاغی، گوده کهریز، گلشن گورسن، زرگرگی بولاغی، گنلوجه، گون پاپاق علیا، لاله کهریزی، محمودآباد (نوری کندی)، مازافا، ملالو، عباس قشلاقی (نوری کندی)، یوسف خان کندی، چاخماق چوخوری، علی کهریزی، مزرعه بزآقا، تلکان، قاراگسک، اسلام آباد، پیرعلی، آلاچیق تپه سی، عربلو قشلاقی، گوگ درق و قوزی قوروغو در این دهستان قرار دارند.

ارشق مرکزی - دهستان

از دهستان های بخش ارشق شهرستان مشکین شهر به مرکزیت شهر رضی است که در سال ۱۳۶۶ تاسیس شده است این دهستان در سرشماری عمومی سال ۱۳۹۰ دارای ۴۹ پارچه آبادی با ۱۰۴۵۵ خانوار و ۴۰۸۳ نفر جمعیت بود. آبادی های آت توتان، آق بولاغ سفلی، آق بولاغ علیا، آق بولاغ گدوک، اسماعیلو

آق دوه لوعلیا، آقابیگلو، آقامراد، علی کران، امیرکندی، برک چای، بلوط کندی، پست کندی، پیرعلیلو، جبارلو، چینلو، چینلو قشلاقی، چوپان قشلاقی، حسنلو، حسین خان کندی، حیدرآباد، خارا با رضی، خلیفه لو، دمقلی، رحیم بیگلوی سفلی، رحیم بیگلوی علیا، ذکیلو، سبجان لو، سعادت بولاغی، سهرابلو، سیدیگ لو، طاقچه داش، علیشان سویو، قاسم کندی، قانلو بولاغ، قاراخان لو، قارالو، قشلاق محمدقلی، قشلاق میرسلطانلو، قلی بیگللو، اسدآباد، قووورلو، کاظم لو، کرملو، کوهول قشلاقی، کئچی بولاغی سفلی، کئچی بولاغی علیا، لنگه بیز، محمدلو، میرحسینلو، نرچه لو، نصیرکندی، هفت چشمه، قشلاق جلال، بیخان قشلاقی، ترحم آباد، سدره سی و قشلاق علی شان سویو ازتوابع این دهستان می باشند

اروانق

ازآبادیهای شهرستان اردبیل در دهستان سردابه ازبخش مرکزی است که درست جنوب دهستان سردابه و درمجاورت روستاهای کردکندی، حسنعلی کندی و شالی کندی قراردارد و از سمت جنوب به دهستان سبلان منتهی می شود. آروانا درسرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۲۵ نفر رادر قالب ۵۹ خانواردر خود جای داده بود. «آروانا» در زبان ترکی به معنی شترماده می باشد.

ازناوسر

ازآبادیهای دهستان خورش رستم جنوبی ازبخش خورش رستم خلخال که در ۳۷ درجه و ۱۰ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۴۱ دقیقه طول شرقی درمجاورت زاویه جعفرآباد قرار گرفته است و درسال ۱۳۹۰ تعداد ۶ نفر رادر قالب ۲ خانواردر خود جای داده بود و ارتفاع آن ازسطح دریا ۱۲۲۰ متر است.

ازناو - تفرجگاه ومنطقه گردشگری

منطقه گردشگری ازناو(ازناو)، تفرجگاهی زیبا درفاصله ۷ کیلومتری ازجنوب غربی هروآباد مرکز شهرستان خلخال در مجاورت روستای خوجین از دهستان خاندبیل شرقی ازبخش مرکزی شهرستان است که مجموعه ای دیدنی از زیبایی های طبیعی متشکل از کوه و چشمه و غار و باغ و... را در فاصله کمی از هروآباد به نمایش می گذارد. بلندترین نقطه این منطقه، قله زیبای ازناو است که ارتفاعی حدود ۲۴۲۲ متر از سطح دریا دارد. جهت کوه، شمال غربی - جنوب شرقی بوده و در فاصله ۴۸ درجه و ۳۵ دقیقه عرض شمالی و ۳۷ درجه و ۳۳ دقیقه و ۳۰ ثانیه طول شرقی قرار گرفته است. کوه ازناو به دلیل ترکیبات آهکی خود غارهای متعددی دارد. از دامنه ضلع غربی این قله و از ارتفاع حدود ۱۹۰۰ متری آن چشمه آب گوارا و خنکی به نام چشمه ازناو خارج می شود. این چشمه علاوه بر اینکه بخشی از آب آشامیدنی اهالی منطقه را فراهم می کند رودخانه نسبتا پرآبی را تشکیل میدهد که تا خود هروآباد جاری است و بایوستن

به رودخانه بویوک چای، باغ های بسیار زیبا و مفرحی را در امتداد خود بوجود می آورد. به سبب وجود پنج غار طبیعی بزرگ و کوچک در سازه های آهکی کوه ازنو، شرایط زیستگاهی بسیار مناسبی برای زندگی انواع حیوانات و پرندگان وحشی از جمله کل و بز وحشی و کبک و... بوجود آمده است. در وجه تسمیه این کوه و چشمه داستان های زیادی وجود دارد که این قلم درسنوات گذشته درمقاله جداگانه ای به شرح آن پرداخته است می گویند که وجه تسمیه چشمه «ازناو» به ناودان برمی گردد زیرا به نظر می رسد که دو کوه به هم پیوسته ناودانی بوجود آورده اند و چشمه ای از دل آن جاری است. این چشمه زیبا که درکنار روستای خوجین بر قامت خلخال تکیه کرده یکی از پر آب ترین چشمه های استان اردبیل است و آب آن ۵۰۰ هکتار از اراضی پایین دست خود را آبیاری کرده و باغات اطراف آن از اول بهار میزبان گردشگران بوده و رونق صنعت توریسم در شهرستان خلخال را رقم می زند.

اژدرلو

اژدرلو از روستاهای دهستان اجارود مرکزی ازبخش مرکزی شهرستان گرمی است که در ۳۹ درجه و ۷ دقیقه و ۲۹ ثانیه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۱ دقیقه و ۴۷ ثانیه طول شرقی درفاصله ۱۵ کیلومتری مرکز شهرستان گرمی و در قسمت شمال شرقی آن قرار دارد. راه ارتباطی این آبادی با گرمی از طریق جاده ای به نام «موران یولو» است که در سه راهی آزادلو درحوالی حمزه خانلی از «موران یولو» جدا شده به سمت شمال ادامه می یابد تا پس از گذشتن از روستاهای حسن کندی، ایمره لی و قهرامانلی به اژدرلی برسد. اژدرلی روستای چندان بزرگی نیست. درسال ۱۳۹۰ تعداد ۷۱ نفر در قالب ۲۰ خانوار دراین روستا ساکن بوده اند

اژدها گولو - تپه تاریخی

تپه اژدهاگولو درمجاورت آبگرم ساقیزچی شهرستان نیرقداردوگوئیا زمانی دارای چشمه آبگرم بزرگی بوده که بعدا خشک شده است. کارشناسان دلیل روشن این ادعا را حالت مدور گودال روی تپه می دانند که امواج آب درون آن، رسوبات را کنار برده و گودال را به صورت دایره ای شکل درآورده است. تراس های موجود دردیواره حوض این تپه، نشانگر آن است که چشمه چندین بار خشک شده و دوباره جوشیده است. هم اکنون که چشمه خشک شده، اطراف آن در اثر انباشته شدن رسوبات به صورت تپه کوچکی با سطحی صاف در آمده است.

اسب مرز

ازآبادی های دهستان آلوارس از توابع بخش مرکزی شهرستان سرعین در مجاورت روستای گازیر،

ورگه سران ، لاطران و کرده ده است . « اسب مرز » که در میان اهالی منطقه به « اسنه مز » یعنی (خمیازه نمی کشد) معروف است و بعضاً آن را « اسد مرز » به معنی مرز اسد نیز معرفی می کنند در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۸۳ نفر را در قالب ۱۳۵ خانوار در خود جای داده بود.

اسبو

از آبادی های دهستان شاهرود دربخش شاهرود شهرستان خلخال است که در فاصله بین اسکستان و «دی- روو» قرار دارد. این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۸۸ نفر را در قالب ۱۰۰ خانوار در خود جای داده بود. روستای « اسبو » یکی از پربافتترین، سرسبزترین و معروف ترین آبادیهای شهرستان خلخال می باشد و از جاذبه های گردشگری آن می توان به زیارتگاه سید ابراهیم (هندو شاه) ، آبشار معروف و زیبای نره گر و چشمه جوشان پگله خانی اشاره کرد. اسبو در ۳۷ درجه و ۲۶ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۴۰ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۷۰۰ متر است.

اسبه سیره - کوه

این کوه ۲۴۷۳ متری در دهستان سنجبد شرقی از بخش مرکزی شهرستان خلخال و در فاصله ۱۰ کیلومتری شمال شرقی خلخال واقع شده است جهت کوه، شمال غربی - جنوب شرقی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۳۷.۳۰ و عرض ۳۷.۴۲.۳۰ می باشد نام دیگر کوه ، اسبه سیره است.

استیله گوز - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۷۶۸ متر در محدوده دهستان پلنگا از بخش شاهرود شهرستان خلخال و در ۲۲ کیلومتری جنوب شرقی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه ، شمال غربی - جنوب شرقی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۴۴ و عرض ۳۷.۲۸ است.

اسدآباد

از آبادی های دهستان ارشق مرکزی دربخش ارشق شهرستان مشکین شهر است که در عرف محلی به « قامچی قایاسی » یا قامچی قایاسی معروف است. قامچی قایاسی ترکیبی از دو واژه « قامچی » به معنی تازیانه و « قایا » به معنی صخره است و در مجموع به معنی صخره تازیانه خواهد بود . قامچی قایاسی که در مجاورت روستاهای آق بولاغ گدوک ، اوت پاشا و گون پاپاق قرار گرفته است براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۰ نفر را در قالب ۱۸ خانوار در خود جای داده بود.

اسدبولاغی - چشمه آب معدنی

چشمه آب معدنی اسد در فاصله ۱۰۰ متری چشمه اول گل علی روستای ویله دره در ۳ کیلومتری سرعین واقع شده و آب آن بسیار زلال است. حرارت آب ۲۰ درجه و آبدهی چشمه در حدود یک لیتر در ثانیه است. تشکیلات آذرین اطراف این چشمه با تشکیلات آذرین چشمه گل علی متفاوت است این آب علاوه بر آنکه به عنوان یک نوشیدنی گوارا مصرف می شود دراستخری واقع دربلندای یک تپه جمع شده وخنکای خود را نثار جان های خسته ای می کند که تن به زلال این هدیه خداوندی میسپارند.

اسدقشلاقی

عنوان سه قشلاق مجاورهم دردهستان اصلاندوزازبخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد می باشد که براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ برروی هم ۵۸۵ نفر را در قالب ۱۷۵ خانوار درخود جای داده اند. غالب قشلاق های این منطقه به عنوان سکونتگاه زمستانی عشایر مورد استفاده قرار می گیرد

اسدکندی

از آبادی های دهستان اصلاندوز از بخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است که درسمت جنوبی رودخانه ارس ودرمیان روستاهای مقصودلوی علیا وباغیشلوکندی قراردارد. اسدقشلاقی ۱ و ۲ در جنوب این آبادی است این آبادی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۰۸ نفرا درقالب ۸۸ خانوار درخود جای داده بود.

اسفرنجان

ازآبادی های دهستان سنجیدغربی ازبخش مرکزی شهرستان کوثر(گیوی) است که با روستاهای گول قشلاقی، لگندشت، کرده ده، خاتون بولاغی ودهستان یورتچوی شرقی مجاورت دارد این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۱ نفرا درقالب ۲۳ خانواردر خودجای داده بود.اسفرنجان که در بین اهالی اسفرجان ویا حاجی عباس نامیده می شود در۳۷ درجه و ۴۶ دقیقه عرض شمالی و۴۸ درجه و۱۳ دقیقه طول شرقی قرار گرفته است. مولف محترم کتاب خلخال و مشاهیرمی نویسد که سید فیروزشاه معروف به زرین کلاه دراین روستا منزل گزیده وهمچنین از دنیا رفته است.

اسکستان

ازآبادی های دهستان شاهرود دربخش شاهرودشهرستان خلخال است که ازشمال توسط کوههای تالش وازجنوب توسط کوههای شمالی استان زنجان محصور شده ودرمجاورت روستاهای خیمیس و اسبوقراردارد. اسکستان یکی ازروستاهای تات زبان بخش شاهروداست که در۲۳ کیلومتری شهر خلخال

و ۸ کیلومتری شهرکلور واقع شده است و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۶۹ نفر جمعیت در قالب ۱۶۵ خانوار در آن سکونت داشته اند که در تابستان گاه به چند برابر این مقدار نیز میرسد. گفته می شود چون سطح زمین اسکستان پوشیده از سنگ بوده به همین دلیل نام اولیه آن سنگستان (سگستان) و بعد به آسنگستان و آسگستان و اسکستان تغییر نام یافت. اسکستان در ۳۷ درجه و ۲۸ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۴۰ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۸۰۰ متر است. از معروفترین چشمه های روستا می توان به چشمه «ملاخانی»، «اسام» و «جیران خانی» که در داخل آبادی جریان دارند و چشمه های «یال جانان خانی»، «شته گردن»، «نوعه به خانی» و «پگله خانی» که در خارج روستا جریان دارند اشاره کرد.

اسکو قشلاقی

نام دو قشلاق از قشلاقات دهستان اصلاندوز از بخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است که با عناوین اسکو قشلاقی مدینه و اسکو قشلاقی محمد حسنلو از همدیگر متمایز میشوند در سال ۱۳۹۰ مدینه قشلاقی ۱۲۴ نفر و در قالب ۳۰ خانوار در خود جای داده بود جمعیت محمد حسنلو در این سال ۳۰ خانوار و ۱۴۹ نفر بود.

اسکی شهر

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان «بالیقلو» از بخش مرکزی است که از شمال به نوران، از جنوب به پیرآلقیر و از غرب به دهستان سبلان منتهی می شود و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۰ نفر را در قالب ۱۰ خانوار در خود جای داده بود. «اسکی» در زبان ترکی به معنای قدیمی و کهنه است که در این صورت «اسکی شهر» به معنای شهر یا آبادی کهن و قدیمی خواهد بود. اسکی شهر در دامنه های سبلان کهنسال و منطقه ای قرار گرفته که از دیرباز مورد سکونت انسانها بوده و یقیناً مناسبتی بین تاریخ این آبادی با نام آن وجود دارد. از سال ۱۳۶۴ در مجاورت روستای اسکی شهر سدی خاکی با هسته رسی به بهره برداری رسیده و آب آن برای مصارف کشاورزی مورد استفاده قرار می گیرد. ارتفاع سد از بستر ۸۰۲ متر طول تاج ۹۶ متر و حجم کل سد ۱۰۲ میلیون متر مکعب است.

اسلام آباد - بخش

از بخش های جدید التاسیس شهرستان پارس آباد شامل دهستان شهرک به مرکزیت شهرک غربی و اسلام آباد به مرکزیت اسلام آباد جدید است. بخش اسلام آباد و دو دهستان آن با ۶۴ پارچه آبادی در سال ۱۳۹۰ با انتزاع از دیگر بخش های شهرستان پارس آباد در محدوده همین شهرستان تاسیس شده است با تشکیل بخش اسلام آباد و تعیین اسلام آباد به عنوان مرکز بخش، مرکز دهستان قشلاق شمالی از توابع بخش مرکزی شهرستان پارس آباد استان اردبیل از روستای اسلام آباد قدیم به روستای اولتان

منتقل شد و نام دهستان قشلاق شمالی تابع بخش مرکزی شهرستان پارس آباد نیز به اولتان تغییر یافت.

اسلام آباد - دهستان

از دهستان های بخش جدیدالتاسیس اسلام آباد شهرستان پارس آباد به مرکزیت اسلام آباد جدید است که در سال ۱۳۶۶ تاسیس شده است. دهستان اسلام آباد براساس تغییراتی که در سال ۱۳۹۰ به عمل آمده از ترکیب روستاها، مزارع و مکان های اسلام آباد جدید، اسلام آباد قدیم، اوزون تپه سفلی، اوزون تپه علیا، ایستگاه تحقیقات کشاورزی مغان، پاسگاه اسلام آباد، پاسگاه انتظامی سربند، پاسگاه سوآباد، توپراق کندی، حاج حسن کندی، خلیل کندی (محتشم کندی)، دریچه تنظیم آب کانال یک، رحیم کندی، کارگاه بخش دو سربند، کارگاه بخش یک، هاوار کندی و هزار کندی در تابعیت بخش مرکزی شهرستان پارس آباد به مرکزیت اسلام آباد جدید ایجاد شده است.

اسلام آباد سفلی

از آبادی های دهستان اولتان از بخش مرکزی شهرستان پارس آباد است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۸۴ نفر در قالب ۵۳ خانوار در خود جای داده بود. اسلام آباد سفلی در سمت جنوب شرقی دهستان اولتان و در مجاورت قشلاق لوله درق و قشلاقات اسلام آباد واقع شده است.

اسلام آباد قدیم

از آبادی های دهستان اسلام آباد از بخش اسلام آباد شهرستان پارس آباد است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۳۴۹ نفر را در قالب ۸۶۹ خانوار در خود جای داده بود. اسلام آباد قدیم که آن را قبلا آق دام (خانه سفید) می گفتند در سواحل جنوبی رودخانه ارس و در مجاورت روستاهای اسلام آباد جدید، توپراق کندی و اراضی شرکت کشت و صنعت مغان قرار گرفته است.

اسلام آباد قشلاقی

نام دوآبادی از آبادی های بزرگ و پرجمعیت شهرستان پارس آباد است که در دهستان اولتان از بخش مرکزی این شهرستان قرار دارد و جمعیت آنها در سال ۱۳۹۰ بر روی هم ۷۰۵ نفر بوده است. اسلام آباد قشلاقی در فاصله کمی از فرودگاه مغان در مجاورت لوله دره قشلاقی و کارخانه پنیر پاستوریزه واقع شده است.

اسلام آباد نیر

اسلام آباد نیر مرکز دهستان دوسونخواجه در بخش مرکزی شهرستان نیر است که در سال ۱۳۶۶

تاسیس شده است. در سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۵۴ نفر در قالب ۱۵۳ خانواده در این آبادی سکونت داشته اند. اسلام آباد نیز با روستاهای کندوان، کله سر و آلوارس همجوار است.

اسلام کندي

روستای اسلام کندي که تا سنوات اخير «قورتلو» نامیده می شد از آبادی های دهستان صلوات از بخش مرادلوی شهرستان مشکين شهر است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۲ نفر را در قالب ۲۴ خانوار در خود جای داده بود.

اسماعيل خان قشلاقی

از قشلاقات دهستان قشلاق شرقی از بخش قشلاق دشت شهرستان بيله سوار است.

اسماعيل خان گولو - چشمه آب معدنی

چشمه آب معدنی اسماعیل خان گولو یکی از چشمه های آب معدنی هفتگانه در منطقه کوهستانی «پندی بولوک» سردابه است که در فاصله ۳ کیلومتری سردابه قرارداد این چشمه ی آب معدنی فاقد هر گونه تاسیسات رفاهی است آب دراستخری که باچیدن سنگ های اطراف چشمه در کنار چشمه ایجاد شده جمع می شود و مورد استفاده قرار می گیرد. دمای متوسط «اسماعيل خان گولو» ۳۴ درجه و میزان آبدهی آن ۱ لیتر در ثانیه است. محیط طبیعی دلپذیر و کم نظیر حاکم در منطقه برای سیاحان و طالبان آرامش، جالب و غیر قابل وصف است.

اسماعيل کندي

نام دوآبادی مجاور هم در دهستان قشلاق غربی بخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است.

اسمرود

روستای «اسمرود» که در بیان اهالی به «اس-مه-ری» معروف است از آبادیهای دهستان «خاندبیل غربی» در بخش مرکزی شهرستان خلخال است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۶ نفر را در قالب ۶ خانوار در خود جای داده بود اسمرود از شمال با روستاهای «گئراز» و «نیاخرم»، از شمال شرقی با «ارسون»، از شرق تا جنوب با محمود آباد، از شمال غرب با «یوزناب» (ایزانو) و از غرب تا جنوب با «سوران» همسایه است. فاصله اسمری تا مرکز شهرستان خلخال ۴۰ کیلومتر و تا مرکز استان اردبیل ۱۶۰ کیلومتر است. چنــدغار کوچک در دره «قایالی بولاغ» به طرف «نیاخرم»، آبشاری بزرگ و زیبا و چشمه های متعددی مانند «آق بولاغ»، «سئودلی بولاغ» و «أرهمه بولاغی» که در مسیر «داق یولو»

جاری است بخشی از دیدنی های زیبای روستای اسمری است. این چشمه ها از ارتفاعات روستاهای «ارسون» (ارسین) و «گئزاز» سرچشمه گرفته و منشأ باغهای مختلفی در اسمری شده اند. اسمری در ۳۷ درجه و ۳۰ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۴۰ دقیقه طول شرقی قرار دارد.

اسمعلی کندی

اسمعلی کندی از آبادی های معروف دهستان پائین برزند از بخش انگوت شهرستان گرمی است که در کنار جاده ارتباطی اردبیل به گرمی قرار دارد. اسمعلی کندی به واسطه قرار گرفتن در مجاورت رودخانه برزند چایی که بنیاد حیات آبادی های منطقه را تشکیل میدهد از بنیه خوبی برخوردار است و به همین خاطر علاوه بر کشت و زرع نسبتاً پر رونق از باغداری مناسب و دامداری سنتی ای که روز به روز تحلیل می رود بهره مند است. اسمعلی کندی در ۳۸ درجه و ۵۸ دقیقه و ۳۲ ثانیه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۵۳ دقیقه و ۵۴ طول شرقی در مجاورت روستاهای توسانلی، درگاه لی، حسین خان لی، قاسم کندی و خان علی دره سی قرار گرفته است. فاصله آن از مرکز بخش انگوت ۲۰ کیلومتر و با خود گرمی در حدود ۳۰ کیلومتر است. روستای اسمعلی کندی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۹ خانوار با ۱۵۴ نفر جمعیت داشته است.

اصغر خانلو

روستای ناهمواری که در فاصله بین ۳۸ درجه و ۵۹ دقیقه و ۲۸ ثانیه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۴۵ دقیقه و ۵۲ ثانیه طول شمالی در سمت جنوبی دهستان انگوت شرقی در بخش انگوت شهرستان گرمی و در سمت غربی رودخانه سامبور چایی که از ارتفاعات صلوات سرچشمه گرفته به سمت شمال جریان می یابد قرار گرفته اصغر خانلو نامیده می شود. روستای اصغر خانلو که در بیان اهالی به «عسگر خان لی» مشهور است در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۷۲ نفر را در قالب ۴۳ خانوار در خود جای داده بود.

اصغر قشلاقی

از آبادی های دهستان قشلاق شرقی از بخش قشلاق دشت شهرستان بیله سوار است که در میان قشلاقات حاجی حیدر و ابراهیم خان در سمت شرق دهستان قرار دارد و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸ نفر را در قالب ۲ خانوار در خود جای داده بود.

اصفهاباد

از آبادی های سمت غربی دهستان سنجید جنوبی از بخش فیروز که در مجاورت روستاهای امیرآباد، «افشار» و «هئشین» قرار دارد و از سمت غرب به استان آذربایجان شرقی منتهی می شود این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶ نفر را در قالب ۳ خانوار در خود جای داده بود. اصفهاباد در ۳۷

درجه و ۳۲ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۵ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۴۵۰ متر است. اصفه، اسپه و سپه به معنی سپاه آمده است و در این صورت اصفه‌باد در معنی مکانی است که توسط سپاهیان، آباد شده است.

اصلاندوز - بخش

اصلاندوز نام مرکز بخش اصلاندوز در شهرستان پارس آباد است که در محل تلاقی رود «قاراسو» با رودخانه ارس قرار گرفته است. بخش اصلاندوز که از دو دهستان اصلاندوز و قشلاق غربی تشکیل شده از نقاط تاریخی استان به شمار می رود که آثار متعددی از دوره های مختلف تاریخی را به سینه سپرده و خاطرات فراموش نشدنی ای از جریان های مختلف تاریخ ایران بویژه تاریخ دوره نادری و قاجاری دارد تپه نادری که محل تاجگذاری نادر شاه افشار می باشد در مرکز اصلاندوز واقع شده است و نبرد اصلاندوز میان ایران و روسیه که به شکست ایران و امضای عهدنامه گلستان انجامید در این مکان انجام یافته است. اصلاندوز، از ترکیب دو کلمه ترکی «آصلان» به معنی شیر و «دوز» یا «دوزو» به معنی دشت و زمین هموار تشکیل شده و معنی ترکی آن «دشت شیران» است. در کتاب «منم تیمور جهان گشا» آمده است: تیمور با دویست و پنجاه هزار نفر از لشکریان خود در دشت مغان فرود آمد که لشکریان استراحت کنند و اسبها فربه شوند، در این دشت دژ بزرگی به نام اولتان وجود داشت، این دژ به قدری وسیع بود که طویله و آخور برای اسبان و جایگاه خواب و استراحت برای لشکریان آماده بود و تمام قشون در آن به استراحت می پرداختند. یک روز تیمور برای شکار به دشت رفت، شیری پیش آمد، تیمور با تیری او را برافکند و آن محل به آصلان دوزو (دشت شیر) معروف گردید. جمعیت بخش اصلاندوز در سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۳۰۲۶ نفر بوده است که در قالب ۵۴۹۱ خانوار در ۱۲۸ پارچه آبادی این بخش جای گرفته بودند.

اصلاندوز علاوه بر اینکه به نام شهر و مرکز بخش دلالت دارد عنوان یکی از دهستان های دوگانه بخش اصلاندوز نیز محسوب می شود. این دهستان که از دهستان های قدیمی اصلاندوز است در سال ۱۳۶۶ تاسیس شده و ۱۶۱۱۶ نفر جمعیت دارد که در قالب ۳۸۴۸ خانوار در ۶۱ پارچه از آبادی های دهستان اصلاندوز به شرح ذیل سکنی گزیده اند: اسکوعلیا، محمدحسنلو، اسکوسفلی، مدینه قشلاقی، کنچی قشلاقی سفلی، اسدقشلاقی، اسدکندی، افچی، آق قاباق سفلی، آق قاباق علیا، آق قاباق وسطی، حاج امیرکندی، ایدیرسفلی، باغشلوکندی، بوزچا سفلی، بوزچاعلیا، پلنگلو، تربت کندی، تیمورکندی، قشلاق حاج اسپرکندی، حسین قشلاقی گورابازلو، حسین قشلاقی حاج خواجه لو، محبوب کندی، خانلار قشلاقی حاج بالابیک لو، سرخای بیگلو، سیف خانلو، عمران آباد، عیوض لو، قاریشقا تپه سی سفلی، قاراقاباق سفلی، قاراقاباق علیا، اژدر بیگلو، قشلاق حاج آقاقلی، قشلاق حاجی بایندر، قشلاق گدایلو، قلیچ خان کندی، کورلار، گدایلو، گورشادکندی، مقصودلوی سفلی، نورمحمد کندی سفلی، قشلاق احمدی، قشلاق بالاجا،

نورمحمد کندی وسطی، نورمحمد کندی علیا، مقصودلوی وسطی، مقصودلوی علیا، اسد قشلاقی ۲۱، قشلاق قهرمانلو، قشلاق بوزچا سفلی ۱، قشلاق بوزچا علیا، قشلاق سیف خانلو ۲۱، کئچی قشلاقی وسطی، کئچی قشلاقی علیا، قشلاق حاجی نصیر، خانلار قشلاقی حاج الم قلی، ایدیر علیا، قشلاق گبلو بوزچا وسطی، قشلاق حاج میصر کندی

اصلاندوز - سد

سد اصلاندوز در فاصله ۵۰ کیلومتری غرب شهرستان پارس آباد در شمال شرقی استان اردبیل واقع شده است. مساحت این منطقه ۴۵۰ هکتار بوده و ارتفاع متوسط آن ۱۳۶ متر می باشد. این سد بر روی رودخانه ارس احداث گردیده و کشورهای ایران و جمهوری آذربایجان بصورت مشترک از این سد استفاده می نمایند. سد اصلاندوز که آن را سد میل - مغان هم میگویند سدی از نوع انحرافی نیمه متحرک با بدنه بتنی و خاکی می باشد و بهره برداری از آن در سال ۱۳۵۰ آغاز شده است. کانال اصلی و بزرگ منطقه مغان از این سد سرچشمه گرفته و پس از طی مسیر ۳۲ کیلومتری در دریاچه شهرک کشت و صنعت و دامپروری مغان تخلیه می شود. این دریاچه تمام اراضی زیرکشت این منطقه و قسمتی از اراضی شهرستان بیله سوار را آبیاری می کند. آب این سد به وسیله کانال های تعبیه شده در سد میل - مغان به مصرف آبیاری اراضی زراعی رسیده و سبب رونق کشاورزی منطقه شده است. نفوذ آب پشت سد به کناره های اطراف، تالاب وسیعی با پوشش گیاهی بسیار مناسب را بوجود آورده است. در وسط تالاب جزایر گیاهی وسیعی وجود دارد که مکان بسیار مناسبی برای زیست و جوجه آوری پرندگان می باشد. سد اصلاندوز جزو تالاب های دشت مغان بوده و همه ساله پرندگان آبی و کنار آبی در آن به زمستان گذرانی می پردازند. سواحل و کناره های این تالاب پوشیده از درختان بلندی از قبیل بید و صنوبر و همچنین پوشش متراکم و وسیعی از نی، لوئی، گز و غیره می باشد. داخل تالاب، جزایری با پوشش متراکم گیاهان آبی وجود دارد. این سد به دلیل واقع شدن در منطقه مرزی، تحت نظارت نیروهای مسلح قرار دارد به همین دلیل حیات وحش آن در مقایسه به تالاب های مجاور از امنیت بیشتری برخوردار است.

اظمارا

در دهستان اینی از بخش مرکزی شهرستان گرمی سه آبادی با عنوان اظمارا معروف است که برای تمیز این سه آبادی از یکدیگر از پیشوند آشاغی، اورتا و یوخاری استفاده می کنند. آشاغی اظمارا به عبدالله کندی و اورتا اظمارا به قنبرلی معروف است. آقای رسول صدیقی با استناد به شماره ۱۳۷ فصلنامه ترکی فارسی واریلق که گوئی در تابستان سال ۱۳۸۴ چاپ و منتشر شده است می نویسد: «...ایزمارا، در فرهنگ واژگان ترکی از دو کلمه «ایز+مارا» تشکیل شده «ایز» به معنی نشان وردپا و «مارا» نام سرزمین می باشد. در

واژه های اساطیری آذربایجان قسمت اول ایزمارا ممکن است دیزیا تیزده باشد. دیز یا تیز در لغات ترکی به معنی تپه و جای بلند می باشد....». متأسفانه در زمان تدوین این اثر دسترسی به شماره مورد نظراز فصلنامه وارلیق ممکن نشد. درمراجعه به لغت نامه دهخدا و دیگر منابع معتبر نیز چنین معنایی را برای کلمه «مارا» پیدا نکردم. در صورت صحت مراتب فوق «ایزمارا» معنی سرزمین بلند را خواهد داشت. در غرب روستای اظمرا و در محلی به نامهای زینه گونئی ای و ساپاندداشی محوطه تاریخی ای به مساحت تقریبی هزار متر مربع به نام دیوقالاسی وجود دارد که احتمالاً مربوط به دوران اشکانیان می باشد. مجاورت این قلعه با شهر گرمی حدود یک کیلومتر است، موقعیت خاص قلعه میتواند آن را در صورت مرمت و احیا به یک مکان گردشگری مهم منطقه تبدیل کند. در سال ۱۳۹۰ یوخاری اظمرا ۱۹۰ خانوار و ۷۴۳ نفر، قنبرلو (اورتا اظمرا) ۳۶ خانوار و ۱۲۷ نفر جمعیت و آشاغی اظمرا ۱۰ خانوار و ۲۸ نفر جمعیت داشت.

اعصاب سویو - آبگرم معدنی

نگاه کنید به : قاراسو- آب معدنی

اعظم اردبیل - مسجد

این مسجد از آثار دوره متاخر است و سبک جدیدی در ابعاد قابل توجه و در تقلید از گنبد الله الله شیخ صفی ساخته شده است. تزیینات موزنه مسجد آجر و کاشی فیروزه ای است. موزنه مسجد از آثار دوره قاجاری است.

افچی

از آبادی های دهستان اصلاندوز ازبخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۸۹ نفر را در قالب ۴۴ خانوار در خود جای داده بود. افچی از آبادی های نزدیک دره رود است و با روستاها و قشلاقات حرم لر، گدایلو و پلنگلو مجاورت دارد.

افسوران

یکی از آبادیهای نسبتاً بزرگ و پرجمعیت دهستان اجارود شرقی ازبخش موران شهرستان گرمی است که در بیان اهالی به «آووصوران» معروف است. «صورماق» یعنی پرسیدن و «آوو» به معنی نخجیر و شکار است در این صورت معنی کلمه مرکب آووصوران (جوینده شکار) یا به عبارتی بهتر (پرسنده از شکار) خواهد بود و باتوجه به شرایط منطقه و وفور شکار در آن هیچ بعید نیست که وجه تسمیه روستا در مباحث مربوط به شکار ریشه داشته باشد. روایت دومی هم با همین دیدگاه وجود دارد که براساس آن نام اولیه آبادی «آووچی یوران» یعنی (خسته کننده شکارچی) بوده و در اثر کثرت استعمال به شکل اخیر درآمده

و در بیان اهالی به «افسوران» تبدیل شده است. اگر پای ازاين تبیین و تفسیرهای معمولی فراتر گذاشته «سوران» را نظیر آنچه در قاراسوران وجود دارد شکل تخفیف یافته ای از کلمه «سواران» تلقی کنیم در این صورت کلمه «آوسوران» در معنی شکاربان یا شکارران خواهد بود. عده ای دیگر، افسوران را شکل تغییر یافته ای از آب سران می دانند و وفور آب در منطقه را به عنوان ادله ای برای این ادعا اقامه می کنند. براساس روایتی دیگر افسوران توسط چند افسر فراری شوروی سابق که اهل آبشوران بودند بنا نهاده شده ابتدا افسران نام داشته که به افسوران تبدیل شده است و الخ... «تلاش برای ایجاد رابطه بین آبشوران و افسران و افسوران شگفت انگیز است».

تعبیرو تبیین های مختلفی که ازوجه تسمیه اسامی آبادی ها وجود داردگاه سرازاساطیر و افسانه های قلب قرون درمی آورد و گاه چنان گنگ و مبهم می نماید که پیدا کردن هرگونه معنی برای آنها را غیرمتصور می سازد و این امر درخصوص آبادیهای قدیمی البته بیشتر است. افسوران، آوچی یوران، آوسوران، افسران یا آب سران، دهی از دهات اجارود شرقی در بخش موران شهرستان گرمی است که در فاصله بین ۳۸ درجه و ۵۹ دقیقه و ۳۵ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۸ درجه و ۱۴ دقیقه و ۳۵ ثانیه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ در جانب شرقی گرمی و سمت جنوب غربی مرکز بخش موران و در مجاورت روستاهای کلان، ایلخانلار، جنگان، میرآب (میرو)، پرمهر، قارایاتاق و الیه سر (ال له سر) قرار گرفته است و در سرشماری سال ۱۳۹۰ دارای ۵۸ خانوار و ۲۱۲ نفر جمعیت بوده است.

افشار

نام دواآبادی در جنوب غرب دهستان سنجبد جنوبی از بخش فیروز است که با پیشوند آشاغی و یوخاری از هم متمایز می شوند، آشاغی افشار متروکه است اما یوخاری افشار در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۰ نفر را در قالب ۱۲ خانوار در خود جای داده بود. ام آباد، امیرآباد و اصفه آباد از همسایگان روستای افشار است که از سمت جنوب به رودخانه قیزیل اوزه ن منتهی می شود. یوخاری افشار در ۳۷ درجه و ۳۱ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۸ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۶۹۰ متر است. «افشار» در لغت زبان ترکی به معنی پهلوان طالب شکار و وحشی، شکارچی، عاشق شکار حیوانات وحشی قدرتمند، جدی، چابک آمده است. افشارها یکی از طوایف ۲۲ یا ۲۴ گانه اوغوزها بوده اند و به قول دهخدا «... طایفه ای از ترکان چادرنشین که در بیشتر خاک ایران پراکنده اند و دارای چندین تیره اند. خاندان معروف افشاریه یعنی نادر شاه و جانشینان او هم از این طایفه اند...». مولف محترم اثر برجسته خلخال و مشاهیر معتقد است که به سبب قلعه ای که در زمان نادر شاه افشار در این روستا ساخته شده بود این روستا به نام «افشار» مشهور شده است.

اقلیم شاه

از کوچه های قدیمی شهر اردبیل در مجاورت تازه میدان ، حدفاصل کوچه های هفت تن ، پیرزرگر ، حاج حسینعلی وتازه میدان است ومسجدی به همین نام در داخل این کوچه وجود دارد این کوچه و مسجد، یکی ازمساجد وکوچه های هشتگانه ای است که در اردبیل با پسوند شاه معروف شده و نامشان با نام انسانهای وارسته ای که در آنها مدفون گشته ویا سکونت داشته اند پیوندخورده است وگرچه امروزه هیچ اطلاعی از حیات و زندگانی آنها وجود ندارد.اما بطور قطع از بزرگان و معاریف زمان خود بوده اند که آن مساجد را بناکرده اند واز چنان شهرت ومحبوبیتی برخوردار بوده اند که دیگران نام آنان را بر این محلات و مساجد نهاده اند. در محاورات اهالی اردبیل به این مسجد و محله ایلدیریم شاه میگویند. گرچه نام محله بعد از پیروزی انقلاب اسلامی به منظور حذف کلمه «شاه» به مسجد ومحله امام جعفر صادق(ع) تغییر نام داده است اما در محاورات روزمره اهالی همچنان به نام «ایلدیریم شاه» که احتمالا کلمه تغییر شکل یافته ای از «اقلیمشاه» می باشد معروف است.

اکبرآباد

روستایی که در کنار منطقه جلیل آباد جمهوری آذربایجان و در مجاورت روستاهای تپه باشی ، اژدرلی و باقرلی جای می گیرد اکبرآباد نامیده می شود. اکبرآباد در بین ۳۹ درجه و ۷ دقیقه و ۳۸ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۸ درجه و ۱۳ دقیقه و ۵۳ ثانیه طول شرقی از نصف النهار مبدا و بر سر جاده آسفالتی ای که آزادلی رادامتداد مرز به هادی بیگ لی و دیگر روستاهای شمالی این دهستان مرتبط می سازد جای گرفته است. اکبرآباد از نظر تقسیمات کشوری و تشکیلات اداری و سیاسی از توابع دهستان آزادلو در بخش موران شهرستان گرمی استان اردبیل است ۷ کیلومتر با مرکز دهستان و ۱۸ کیلومتر با شهر گرمی فاصله دارد اکبرآباد در سرشماری سال ۱۳۹۰ دارای ۴۳ خانوار با ۱۷۷ نفر جمعیت بوده است.

اکبرداود قشلاقی

از قشلاقات دهستان انجیرلو از بخش مرکزی شهرستان بیله سوار است که در کنار رودخانه آق بیگ لر و در مجاورت قشلاقات زیبای اوچ دره ، حسن قشلاقی و روستای «اینجی لو» قرار دارد و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۹۹ نفر را در قالب ۷۶ خانوار در خود جای داده بود.

اکبرکندی

از آبادی های دهستان یافت از بخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است که از سمت شرقی با روستای «چیرچیر» ، از سمت شمال شرقی با روستای «کوله دیکه» ، از شمال غربی با روستای «کنچووا» ، از

سمت جنوب غربی باروستای «کلم نو» و از قسمت جنوب شرقی با روستای «گنی قشلاقی» مجاورت دارد. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۹ نفر را در قالب ۱۷ خانوار در خود جای داده بود. روستای اکبرکندی را (خنیفال) نیز می گویند.

ال له سرداغی - کوه

از ارتفاعات مشهور بخش مـوران در شهرستان گرمی با دامنه هایی غنی از مراتع ، نواحی زیبا و فرحبخش جنگلی، سیاحتگاهها، شکارگاهها و آبشارهای زیبایی است.

القناب

از آبادی های دهستان اجارود مرکزی ازبخش مرکزی شهرستان گرمی است که درعرف محل به نام «آلقانو» معروف است.القناب کلمه ای غیرمصطلح است که در فرهنگ لغت عربی به فارسی این باضم لام «القَنَاب» به معنی برگهای پیچیده اطراف سنبُل و با کسر آن «القِنَاب» درمعنی چنگال شیرآمده است . احتمال اتلاق عنوانی عربی برای این آبادی گرچه احتمال بعیدی نیست اما بسیارضعیف است. آلقانو در بین ۳۹ درجه و ۳ دقیقه و ۹ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۸ درجه و ۸ دقیقه و ۵۵ ثانیه طول شرقی از نصف النهارمبدا و درفاصله ی ۷ کیلومتری از سمت شرقی مرکز شهرستان گرمی در مجاورت روستاهای بابی کندی ، آلازاراواجاقی ، یوخاری ایلخچی ، عبدالله کندی و زینگیر قرارگرفته است.آلقانو روستای چندان بزرگی نیست و آمارجمعیتی آن این روستا را درردیف آبادی های نسبتا متوسط شهرستان گرمی قرارمی دهد بطوریکه درسال ۱۳۹۰ تعداد ۹۲ نفر در قالب ۲۴ خانوار دراین آبادی ساکن بوده اند

الکش

از آبادی های دهستان شال دربخش شاهرود شهرستان خلخال است که درسمت جنوب غربی آن و در مجاورت روستای شیخ علی لر قرارداد این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۰ نفر را در ۲۱ خانوار درخودجای داده بود.روستای الکش که آن را تمرین هم میگویند در ۳۷ درجه و ۹ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۴۶ دقیقه طول شرقی قرارداد و ارتفاع آن ازسطح دریا ۲۰۰۰ متراست.

الله اکبر تپه سی

از تپه های تاریخی در روستای زینگیر شهرستان گرمی که بخشی از تاریخ منطقه را در قبرستان های قدیمی خودبه نام «گوئور قیبرلری» به یادگار سپرده و از تپه هایی است که تاریخ قدمت روستای زینگیر را به دوره های تاریخی پیش از اسلام و قرون اولیه میلادی پیوند می زند.

الله - گنبد تاریخی

گنبد معروف الله الله که بر بالای مزار شیخ صفی الدین اردبیلی در مجموعه تاریخی بقعه شیخ صفی الدین اردبیل قرار دارد گنبدی است استوانه ای بر قاعده ای هشت ضلعی که به دست صدرالدین موسی ساخته شده و به دلیل تکرار کلمه «الله» بر روی کاشی های فیروزه ای آن به گنبد الله الله مشهور شده است. گنبد الله الله یکی از مظاهر شگفت انگیز هنر ایرانی به شمار می رود قطر مزار ۶ متر و ارتفاع برج تا نوک گنبد دوپوش مقبره حدود ۱۷ متر می باشد. داخل بنا با گچبری ها و تزیینات گیاهی و خطوط خوشنویسی از آیات قرآنی زینت یافته است و صندوق چوبی خاتم کاری و میناکاری که بر روی مقبره قرار گرفته از نفایس هنری قرن هشتم هجری ایران به شمار می رود این صندوق زیر نظر صدرالدین موسی ساخته و پرداخته شده است.

الله وئردی قشلاقی

از آبادی های دهستان قشلاق غربی ازبخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است که در میان دو آبادی معروف بورران علیا و بورران سفلی جای گرفته است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱ نفر را در قالب ۲ خانوار در خود جای داده بود.

اللاهیارلو

اللاهیارلی از روستاهای معروف دهستان انگوت غربی ازبخش انگوت شهرستان گرمی است که در مختصات جغرافیایی ۳۸ درجه و ۵۵ دقیقه و ۲۸ ثانیه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۴۴ دقیقه و ۵۸ ثانیه طول شرقی و در مجاورت آبادی های قوزلو، آق تپه، سید محمدلی، آشاغی هیبت ولاچین دره سی قرار گرفته است و بواسطه رودخانه ای که در حاشیه شرقی روستا جاری است طراوت و شادابی مخصوصی یافته است. اللاهیارلی در موازات جاده مشکین شهر - مغان قد کشیده و در امتداد خود باغ های نسبتا خوبی را پدید آورده و به دلیل قرار گرفتن در کنار جاده مشکین شهر - مغان از گذشته های دور بر دیگر آبادی های منطقه اشرافیت یافته است ، اشرافیتی که از سلسله مراتب اداری و ساختار تشکیلاتی دولتی نشأت نمی گیرد بلکه به تعبیری امروزی ، اشرافیتی کاریزمایی است که در قابلیت ژئوپلیتیک اللاهیارلی ریشه دارد به طوری که با ۱۳ خانوار سکنه و ۶۴ نفر جمعیت امکانات بیشتری را در مقایسه با روستاهای همسطح و همتراز به خود اختصاص داده است.

الم لو قشلاقی

نام دو قشلاق در دهستان قشلاق غربی از بخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است که با پسوند های

الم لوی تبریز و الم لوی شاه علی ازهم متمایز می گردند. الم لوی تبریز بزرگتر از الم لوی شاه علی است.

الماس

از آبادیهای شهرستان اردبیل در دهستان بالیقلو ازبخش مرکزی است که در کنار جاده اردبیل به نیرودر مجاورت روستاهای قاسم قشلاقی، خارا با کوهول و حکیم قشلاقی جای گرفته است. روستای الماس در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۳۴ نفر را در قالب ۳۸ خانوار در خود جای داده بود

الماس - سد

بند انحرافی الماس در مجاورت جاده اصلی اردبیل به سراب و در فاصله ۱۲ کیلومتری غرب اردبیل احداث شده است مطالعات مربوط به این سد از سال ۱۳۷۲ تا سال ۱۳۷۴ انجام و از سال ۱۳۷۴ وارد فاز اجرایی شده و در سال ۱۳۸۰ به بهره برداری رسید. آب مورد نیاز سد، از آب سد یامچی تامین میشود و این سد در واقع به منظور انحراف و هدایت جریانهای رودخانه بالیقلو چایی - که توسط سد اردبیل تنظیم می گردد - به کانالهای انتقال آب شبکه اردبیل احداث شده است. سد از نوع بتنی با بازوهای خاکی است ارتفاع آن ۴ متر و ظرفیت آبیگری آن ۱۱ متر مکعب در ثانیه است.

الماس - گردنه

گردنه زیبای الماس در فاصله ۱۵ کیلومتری شهر خلخال و در ۷ کیلومتری روستای مئجره قرار گرفته و شهرستان خلخال در استان اردبیل را به منطقه اسالم در استان گیلان متصل می کند و به دلیل برخورداری از اقلیم کوهستانی و ترکیب جنگل با دشت به عنوان رویایی ترین جاده جنگلی کشور شناخته می شود. طبیعت بکر و دست نخورده، زیباییهای وحشی جنگلی، زندگی سنتی افراد بومی، آب و آبشار و دریاچه، دشت وسیع گل و گیاهان کمیاب و... از جمله ویژگیهایی است که گردشگران می توانند با طی نمودن جاده جنگلی ۷۰ کیلومتری اسالم به خلخال مشاهده کنند.

جاده اسالم به خلخال در زمانهای قدیم به عنوان مسیر رفت و آمد اهالی خلخال به گیلان و بالعکس به شمار می رفت با احداث جاده جنگلی برای حمل چوب در تالش، تقویت گردید و سپس با تعریض و آسفالت آن به عنوان جاده خلخال - گیلان مورد استفاده قرار گرفت. تنوع پوشش گیاهی منطقه جلوه خاصی به این گردنه بخشیده و آن را در مرکز دقت گردشگران قرار می دهد. چشم انداز دامنه های سبز و ییلاقی، کلبه های چوبی چوپانان و مه غلیظی که دره ها را می پوشاند و گاه تا روی جاده هم می آید و درختان بلند و انبوهی که سایه هایشان گاهی جاده کوهستانی را نیز تاریک می کند بخشی از زیباییهای این جاده رویایی است که آن را در زمره ۱۰ جاده کوهستانی زیبای ایران قرار می دهد.

الماس کندی ارشق

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان ارشق شرقی ازبخش مرکزی است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲ نفر را در قالب ۵ خانوار در خود جای داده بود

الماس کورپوسو - پل قدیمی

این پل در مسیر جاده اردبیل به سراب در فاصله ۱۲ کیلومتری از اردبیل در مجاورت روستای الماس ، روی رودخانه بالیقلو بنا شده و احتمالاً از آثار دوره صفویه است. پل الماس سال های متمادی محل عبور وسایل نقلیه سنگین و غیرسنگین بوده تا اینکه در دوره اخیر با بنای پل جدیدی در مجاورت آن، تنها مورد استفاده عابرین پیاده قرار می گیرد.

ام آباد

از آبادی های شهرستان کوثر (گیوی) است که در مجاورت روستاهای ناطور ، کئچل درق ، امیرآباد، افشارو علالدین قرار دارد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۰۹ نفر را در قالب ۳۰ خانوار در خود جای داده بود . ام آباد در ۳۷ درجه و ۱۳ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۴ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۶۵۰ متر است.

امام جمعه - سرا

کاروانسرای امام جمعه اردبیل از آثار مربوط به سده های متأخر دوران های تاریخی پس از اسلام است و از آثار تاریخی دوره صفوی در اردبیل به شمار می رود که در دوره قاجاریه توسط امام جمعه وقت اردبیل بازسازی شده و به همین خاطر به سرای امام جمعه مشهور گشته است . این کاروانسرا در دو طبقه شامل حجره های متعددی است که امروزه خرما و خشکبار در آن به فروش میرسد کاروانسرای امام جمعه که با از بین رفتن کاروانهای سابق امروزه سرای امام جمعه نامیده می شود در تاریخ ۱۸ آذر ۱۳۸۷ با شماره ثبت ۲۳۹۱۱ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

امام کوهولی

در قسمت شرقی ده ده بیگلو و مابین روستای چاپاقان و ده ده بیگ لومنطقه ای معروف به «دش» وجود دارد که به خاطر وجود غارهای امام کوهولی در نزد اهالی شهرت یافته است. این غارها گرچه از وسعت و زیبایی غارهای بزرگ برخوردار نیستند اما به عنوان مکانی دیدنی مورد توجه اهالی قرار دارند.

امامزاداداغی

این کوه با ارتفاع ۲۰۰۰ متر در محدوده دهستان خاندبیل شرقی از بخش مرکزی شهرستان خلخال و در ۸ کیلومتری جنوب مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمال شرقی - جنوب غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۳۱ و عرض ۳۷.۳۴ می باشد.

امراهلو

ایمراهلوی آبادی نسبتاً بزرگی در دهستان اجارود مرکزی از بخش مرکزی گرمی در استان اردبیل است که در فاصله ۱۲ کیلومتری از شمال شرقی مرکز شهرستان گرمی و در مجاورت روستاهای قهرامانلی، ماه پری و حسن کنندی قرار گرفته و مختصات جغرافیایی آن ۳۹ درجه و ۶ دقیقه و ۲۵ ثانیه شمالی و ۴۸ درجه و ۱۰ دقیقه و ۵۷ ثانیه شرقی است. روستای ایمراهلوی با ۴۷ خانوار و ۱۷۱ نفر جمعیت در مجاورت رودخانه زینگیر چایی قرار گرفته است. «ایمراه» در لغت به معنی امیر، رئیس و فرمانده آمده است.

امیدچه ارشق

از آبادی های دهستان ارشق شمالی در بخش ارشق شهرستان مشکین شهر و در فاصله ۵۲ کیلومتری آن است که براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۲ نفر در قالب ۲۵ خانوار در خود جای داده بود.

امیدچه سردابه

روستای بزرگی که در فاصله کمی از اردبیل و در سمت غربی آن بر سر جاده اردبیل به آبگرم سردابه قرار دارد و با روستاهای حمل آباد، عموقین، دیوله سر، دیولق، قالاچیق، خشکه رود و دیجوجین همجواری باشد. امیدچه از نظر تقسیمات کشوری از توابع دهستان سردابه از بخش مرکزی اردبیل است و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۸۴ نفر را در قالب ۴۸۲ خانوار در خود جای داده بود. کارخانه لاستیک سازی آرتاویل تایر اردبیل در بخشی از اراضی این آبادی بنا شده است.

امیراصلان یوردی

این کوه با ارتفاع ۲۳۸۳ متر در محدوده دهستان سنجبد شمالی از بخش مرکزی شهرستان کوثر و در ۳۰ کیلومتری شمال مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمال غربی - جنوب شرقی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۲۷ و عرض ۳۷.۵۰ است.

امیرآباد ثمرین

از آبادی های دهستان دوجاق از بخش ثمرین شهرستان اردبیل است که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۰ نفر را

در قالب ۶ خانوار در خودجای داده بود. امیرآباد با قلعه یثری، اسماعیل خان کندی و کمرکندی همجوار است.

امیرآباد گیوی

از آبادی های شهرستان کوثر (گیوی) است که در مجاورت روستاهای افشار، ام آباد، کئچل دره و اصفه‌آباد در دهستان سنجید جنوبی ازبخش فیروز قرار دارد این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۶ نفر را در قالب ۱۴ خانوار در خودجای داده بود. امیرآباد در ۳۷ درجه و ۳۲ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۸ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۷۶۰ متر است.

امیرخان قشلاقی

از قشلاقات دهستان محمودآباد ازبخش تازه کند شهرستان پارس آباد است.

امیرخانلو

از آبادی های دهستان قشلاق غربی ازبخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است که در منتهی الیه جنوب غربی دهستان و مجاورت ده وه دره سی، ساری قشلاق و گول تپه واقع شده است و از جنوب به دهستان انگوت غربی ازبخش انگوت شهرستان گرمی و از غرب به استان آذربایجان شرقی منتهی می شود این آبادی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۸ نفر را در قالب ۲۳ خانوار در خودجای داده بود.

امیرکندی

از آبادیهای دهستان ارشق مرکزی دربخش ارشق شهرستان مشکین شهر است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۸ نفر را در قالب ۴ خانوار در خودجای داده بود. امیرکندی بر سر سه راهی اردبیل، گرمی و مرادلو در منتهی الیه شمال غربی شهرستان مغان در مجاورت روستاهای علیشان سویو و قانلی بولاغ قرار گرفته است.

امیرنعمت الله - زیارتگاه

آرامگاه امیر نعمت الله روستای آلیشما در روستایی به نام آل هاشم در قسمت جنوب غربی شهرستان خلخال قرار دارد. رواقی در سطح جنوبی واقع است که ضلع جنوبی آن پوشیده از نرده های فلزی میباشد. بنای زیارتگاه دارای یک گنبد گرد معمولی و دو مناره است. در و پنجره های بنا آهنی و دارای قوس رومی است و ورودی اصلی بنا در ضلع شرقی قرار دارد. این بنا دارای آبدارخانه و شبستان نیز می باشد. ضریح چوبی ای در داخل بنا وجود دارد که بالای آن شجره نامه صاحب زیارتگاه نصب شده است. کف داخلی یک متر بلندتر از کف محوطه می باشد و بناداخل قبرستانی که با حصار فلزی محصور شده واقع شده است.

امین الدین جبرائیل - بقعه

بقعه معروف شیخ جبرائیل پدرشیخ صفی الدین اسحق اردبیلی وجد پادشاهان صفوی درقریه کلخوران اردبیل که تاچندی پیش ازقراء حاشیه اردبیل به شمارمیرفت واقع شده است. به همین دلیل روستای کلخوران گاه به نام این بقعه، «شیخ کلخوران» هم خوانده می شود. امین الدین جبرئیل که در حادثه حمله گرجیها طفل یک ماهه ای بیش نبود بعد از پدر وارث وی گردید و بعدها به سلک مریدان خواجه کمال الدین عربشاه اردبیلی درآمد.وی به امرزراعت اشتغال داشته و کرم و بخشش ایشان زبانزد همه بود. مکانی که این مقبره درآن احداث شده، محوطه ای وسیعی است که به باغ شیخ معروف میباشد و در سال ۱۰۳۰ هجری قمری یعنی اوایل قرن دهم ساخته شده است. بنای بقعه، مربوط به اوایل قرن دهم هجری قمری است. فرم پلان، مستطیل دولب پخ می باشد که از ضلع شمال شرقی توسط یک پیشخوان و چهار پله با صفه اصلی ارتباط برقرار می سازد . دورتادور بدنه دارای هفت طاق نما از قوس تیزه دار بوده که به عنوان نشیمن وسایه بان عمل می کند. دوطرف ورودی بقعه، کاشی کاری معرق بوده و طرح گل وگلدان اسلیمی خطایی اجرا شده است . مابین پیشخوان ورودی و گنبدخانه فضای مستطیل شکلی با تزئینات زیبای کاشی کاری و کشته بری و لایه چینی قرار گرفته که روحانیت خاصی به فضا داده است. این بخش درجناحین جنوبی دارای دواتاق برای زائرین می باشد. پس ازاین فضا ، گنبدخانه مقبره قرار دارد که این فضا نیز دارای تزئینات مشابه بخش قبلی بوده ودو اتاق جهت اقامت زائرین دارد دربخش فوقانی کاشی کاری ها ، کتیبه ای به خط غلامرضا عباسی با گچ اجرا شده که مضمون آن دعا و آیات قرآنی است. سقف این فضای هشت ضلعی باگنبد و مقرنس پوشانده شده و زیبایی خاصی را در کنارسایر تزئینات ایجاد نموده است. گنبداین بناجزو معدودگنبدهای سه پوسته ایران است که به صورت خشخاشی اجراشده اند.

امین آباد

از آبادی های دهستان مهماندوست ازتوابع بخش کورائیم شهرستان نیرکه درسرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۴۸ نفرا درقالب ۵۳ خانواردرخودجای داده بود . روستای امین آباد با آبادی های کولش ، اینجه و قایاقشلاقی همجوار است.

امین بولاغی تپه سی - تپه تاریخی

تپه امین بولاغی مربوط به سده های اولیه دوران های تاریخی پس ازاسلام است که درروستای تپه از دهستان اجارودشرقی در بخش موران شهرستان گرمی واقع شده و در تاریخ ۷ اسفند ۱۳۸۶ با شماره ثبت ۲۱۲۶۵ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

امین لو

از آبادی های دهستان مهماندوست از توابع بخش کورائیم شهرستان نیرکه براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۶۲ نفر را در قالب ۴۱ خانوار در خود جای داده بود روستای امین لو از شرق به روستای آق گوئی از سمت غرب به دهستان بالیقروی بخش مرکزی شهرستان اردبیل و از جنوب به روستای کهریز محدود است.

اناویز

از آبادیهای دهستان خاندبیل شرقی در بخش مرکزی شهرستان خلخال است که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۴۲ نفر را در قالب ۵۶ خانوار در خود جای داده بود. گوتیا اناویز که در بیان محلی (ان- او- اوز) نامیده می شود در اصل « آنا ئوین » (خانه مادر) بوده که در اثر کثرت استعمال به شکل اخیر درآمده است. روستای اناویز با روستاهای گاودول و چلمبر مجاورت دارد. اناویز در ۳۷ درجه و ۴۰ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۸ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۶۳۰ متر است.

انجیرلو انگوت

انجیرلوی انگوت از آبادی هایی است که در فاصله بین ۳۸ درجه و ۵۷ دقیقه و ۷ ثانیه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۳۳ دقیقه و ۱۰ ثانیه طول شرقی ، تقریباً در منتهی الیه غربی دهستان انگوت غربی از بخش انگوت و در مجاورت روستاهای هلان ، چنار ، بال داغی ، عمارات و لقین چی قرار گرفته است. فاصله آن با جاده مشکین شهر - مغان ۱۳ کیلومتر است که بخش عمده ای از آن خاکی است. فاصله انجیرلو با مرکز بخش ۲۵ کیلومتر است. این آبادی در سال ۱۳۹۰ فقط ۳ خانوار و ۱۲ نفر جمعیت داشته است.

انجیرلو بيله سوار

از دهستان های بخش مرکزی شهرستان بيله سوار به مرکزیت روستای انجیرلوس که در سال ۱۳۶۶ تاسیس شده و شامل آبادیهای اجاق قشلاق خروسلو، انجیرلو، اوچ درق، پارقشلاق سفلی، غریب حاجی جهان خانملو، چای قشلاقی سیاب، حاجی بالاییگلو، خاکریز، اکبرداود قشلاقی، سمکروی (سومه ک لی) علیا، سمکروی (سومه ک لی) سفلی ، علیشان قشلاقی ، قیزقلعه سی، قشلاق بدیر، قشلاق پاشا ، قشلاق جهان خانملو ، قشلاق حاج احمدخان ، قشلاق علیش، گول لی بولاغ سفلی ، گول لی بولاغ علیا ، مسجندلو، نرقشلاقی ، نوروزآباد ، هیبت جهان خانملو ، قشلاق هدی لی است. در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۸۱ خانوار با ۴۰۴۹ نفر جمعیت در ۲۵ پارچه آبادی مسکونی این دهستان سکونت داشته اند. این دهستان از طرف شرق به جمهوری آذربایجان از جنوب به بخش مرکزی شهرستان گرمی از شمال به

دهستان گوگ تپه وقشلاق جنوبی وازغرب به دهستانهای برزند وقشلاق جنوبی محدود است. ارتفاعات خروسلوداغی وجهان خانملووه هم چنین رودخانه ساری قمیش، زرینچه چای وبولقارچای در این دهستان واقع شده اند. دهستان انجیرلو با موقعیت ممتاز وخوبی که در منطقه دارد از پتانسیل های زیادی از جمله پرورش دام وطور، تولید محصولات کشاورزی و فرآورده های لبنی، قرارگرفتن درمسیر مواصلاتی اردبیل گرمی، بيله سوار، پارس آباد ومسیرترانزیتی کشور آذربایجان، صنایع دستی، آثارباستانی وتاریخی شهر تپه سی دوره هزاره ی اول قبل از میلاد روستای قیز قلعه سی، تفرجگاه های متعدد، مشرف بودن به کوهها و ارتفاعات خروسلو، گذرگاه کوچ عشایر شاهسون و.... برخوردارمی باشد. انجیرلو یا اینجی لی مرکزدهستان انجیرلو، در ۴۸ درجه و ۴ دقیقه طول شرقی و ۳۹ درجه و ۱۱ دقیقه عرض شمالی واقع شده است. این آبادی با مرکز شهرستان بيله سوارحدود ۴۰ کیلومتر فاصله دارد. ارتفاع انجیرلو از سطح دریاهای آزاد ۴۱۰ متراست و روستا در منتهی الیه دامنه جنوب شرقی ارتفاعات خروسلو داغی قراردارد. در کناراین روستا رودخانه ساری قمیش جاری است که ارتفاعات خروسلو را بریده، به طرف شمال جریان می یابد و ارتفاعات خروسلو را از ارتفاعات جهان خانملودر قسمت شرق جدا می سازد. انجیرلو درعرف محلی به «اینجی لی» معروف است. دانه های مروارید را درلغت زبان ترکی «اینجی» می گویند و اینجی لی درمعنای جایی است که دارای مروارید است و اطلاق عنوان «اینجی لی» بر آبادی ای که در کنار منطقه باستانی «قیزقلاسی» قرارگرفته است گزاف نیست.

انجیرلو قشلاقی

ازآبادی های دهستان انگوت غربی ازبخش انگوت شهرستان گرمی است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۴ نفررادرقالب ۴ خانواردرخودجای داده بود.

اندبیل

روستای کوهستانی اندبیل ازآبادی های دهستان خاندبیل شرقی از توابع بخش مرکزی خلخال با مختصات جغرافیایی ۴۸ درجه و ۳۳ دقیقه طول شرقی و ۳۷ درجه و ۳۸ دقیقه عرض شمالی، در یک کیلومتری شمال شرقی شهرخلخال قرار دارد این روستا از شمال غرب به روستای علی آباد، از شرق به ارتفاعات خانقاه و باغرو، از جنوب شرق به روستای خانقاه سادات و ازغرب و جنوب غرب به شهر خلخال محدود می شود آب و هوای اندبیل در تابستان معتدل و در زمستان سرد است. اندبیل روستایی کوهپایه ای با بافتنی متراکم است. این روستا درشیبای ملایم استقرار یافته و کوچه های پیچ در پیچی دارد، که نهراَب از میان آن ها می گذرد روستای اندبیل به دلیل مجاورت باجنگل واستقراردر ناحیه ای کوهستانی ازمناظر زیبایی برخوردار است. میرعادل بولاغی، آثارقلعه کُفو و آتشکده آن در حاشیه این روستاست.

اندبیل براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۵۴۱ نفرا در قالب ۴۷۳ خانوار در خود جای داده بود.

اندبیل - تفرجگاه

نگاه کنید به : میرعدیل بولاغی

اندبیل چایی - رودخانه

رودخانه اندبیل چایی از سرشاخه‌های رودخانه هروآباد است که از کوه‌های سراخانی، خانقاه داغی و باغرو سرچشمه می‌گیرد و پس از مشروب کردن اراضی روستای اندبیل به رودخانه هروآباد می‌پیوندد. کرانه‌های این رودخانه در فصل تابستان محل مناسبی جهت گذران اوقات فراغت است و مردم و خانوارهای گردشگر در سواحل مناسب این رودخانه چادر برپا می‌کنند و به استراحت می‌پردازند.

اندبیل قلعه سی - قلعه تاریخی

در ارتفاعات شمال روستای اندبیل آثاری پراکنده به جای مانده است که در بین اهالی به «کافاقالا» (قلعه کفو) معروف است و اهالی آن را آثاری باقیمانده از قلعه و آتشکده ای به نام «کفو» می دانند. تاکنون اقدامات اکتشافی مهمی در خصوص آن صورت نگرفته است.

اندرآب

ازآبادی های دهستان سبلان ازتوابع بخش سبــــــــــــلان شهرستان سرعین که درمجاورت روستاهای شمس آباد اردیموسی و باروق جای گرفته ودرسرشماری سال ۱۳۹۰تعداد ۲۸۴ نفر را در قالب ۸۱ خانواردرخودجای داده بود. تپه تاریخی اندرآب مربوط به دوره اشکانیان است که در تاریخ ۲۷ بهمن ۱۳۸۷ با شماره ثبت ۲۴۵۵۸ به‌عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

اندزق خلخال

از آبادی های دهستان شال در بخش شاهرود شهرستان خلخال است که درمنتهی الیه جنوب شرقی دهستان شال درمجاورت استان زنجان ودرمجاورت روستاهای رکن آباد وتازه کند گندم آباد جای گرفته است . این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴ نفرا در قالب ۳ خانوار درخودجای داده بود.

اندزق مشکین شهر

روستای اندزق که به پیرعلی هم معروف است ازآبادی های دهستان مشکین غربی از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهراست که درفاصله ۱۱ کیلومتری ازسمت غربی مشکین شهر قرار دارد. راه دسترسی

به این روستا از جاده فرعی «عـور» در مجاورت پمپ بنزین جاده مشکین شهر- اهر آغاز و با گذر از روستاهای عور و مجنده به اندزق منتهی می شود. روستای اندزق عور به دلیل قرار گرفتن در دامنه سلسله کوه هادارای مناظر طبیعی زیبا و بکری است. مسیر رسیدن به آبشار گورگور مشکین چایی از همین آبادی می گذرد. اندزق در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۴۳ نفر را در قالب ۱۳۳ خانوار در خود جای داده بود.

انزاب - زیارتگاه

زیارتگاه انزاب در پنج کیلومتری شهرستان اردبیل در بخش جنوب غربی روستای انزاب واقع شده است. این زیارتگاه، مربوط به شخص مجهول الهویه ای بوده که هیچ اطلاعی در مورد نسب و تاریخچه وی نژاد اهالی وجود ندارد. بنای زیارتگاه در سال ۱۳۶۴ شمسی توسط اهالی محل تعمیر شده است. فرم کلی بنا مستطیل شکل بوده و کشیدگی آن در جهات شرقی، غربی می باشد. نمای اصلی همراه با ورودی رو به جنوب بوده و دارای پوشش سیمانی است. ضریح در داخل بنا، ما بین چهار ستون فلزی واقع شده و سقف بنا در این قسمت مرتفع تر از بخش های دیگر است. در بخش فوقانی گنبدی با فرم خاص اجرا شده، به این ترتیب که در بالای گنبد قسمتی را پالانه کرده و دوباره آن را ارتفاع داده اند. در چهار کنج سقف، ستونک های استوانه ای ساخته شده که بر روی آنها پرچم نصب شده است.

انزاب سفلی (پائین انزاب)

از آبادی های شهرستان نمین که در فاصله کمی از روستای انزاب بالا و در مجاورت روستاهای ینگه جیه ملامحمد رضا، علی بولاغی، دولت آباد و یوخاری انزاب در کنار قاراسوق قرار دارد انزاب پائین که از توابع دهستان دولت آباد از بخش مرکزی شهرستان نمین به شمار می رود. در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۷۵ نفر را در قالب ۲۰۸ خانوار در خود جای داده بود.

انزاب علیا

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان کلخوران از بخش مرکزی است که در فاصله ۳ کیلومتری شمال شرقی اردبیل در میان روستاهای شیخ کلخوران، سلطان آباد، کرقرق، آقجا کند و تازه کند شریف آباد جای گرفته و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۴۰۳ نفر را در قالب ۴۰۸ خانوار در خود جای داده بود.

انزان

از آبادی های دهستان شعبان از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر در فاصله ۳۱ کیلومتری از مرکز شهرستان مشکین شهر و در قسمت جنوب غربی آن است. این آبادی که در نزدیکی حاتم مئشه سی قرار دارد در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۱ خانوار سکنه و ۲۷۹ جمعیت داشت.

انزان سویو - چشمه آب معدنی

چشمه آب معدنی انزان با ۶ دهانه خروجی در ۲۲ کیلومتری غرب مشکین شهر در مجاورت جنگلهای سرسبز و فشرده سبلان و شکارگاه مربوط به آن که در میان طبیعت بکرو زیبای روستای انزان واقع شده قرار دارد. این منطقه زیبا و دل انگیز از تفرجگاه های زیبا و دیدنی دامنه سبلان به شمار می رود. مجموع دبی آب چشمه ها حدود ۲۰۱ لیتر در ثانیه و بیشتر از دبی چشمه های قهوه سویو، گوز سویو و قاراسوی سرعین است. شرکت آب منطقه ای اردبیل دمای متوسط آن را ۱۳.۳ سانتیگراد، دبی متوسط آن را ۱.۲۸ لیتر در ثانیه درجه اسیدی آن را ۶.۶۳ و تیپ آن را کلراید گزارش کرده است. این چشمه در ارتفاع ۱۵۴۲ متری سطح دریا های آزاد قرار دارد و مورد استفاده های تفریحی، درمانی قرار می گیرد.

انگوت

بر اساس تقسیمات قدیمی که در منطقه مرسوم بوده اراضی و آبادی های مختلف بر اساس آب و هوا، شرایط اقلیمی و موقعیت جغرافیایی و همچنین مالکان، صاحبان و ساکنان قبلی آن دارای تقسیماتی بوده که در بین اهالی «ماحال» معروف بود. ماحال، محدوده وسیعی از آبادی های، ییلاق و یاقشلاقات، یوردها و سکونت گاهها بوده که شرایط اقلیمی و جغرافیایی یکسانی داشته و به ایل و تبار مشخصی مختص بوده است. انگوت ماحالی گستره وسیعی است که تقریباً در محدوده جغرافیایی دهستان های انگوت شرقی و غربی قرار دارد و در میان برزند ماحالی، خروسلو ماحالی، موغان ماحالی و قارداغ ماحالی قرار گرفته است. انگوت محل استقرار اقوام انگوت، انگکوت و یا گوت بوده و این منطقه نام خود را از قوم مذکور به یادگار دارد.

انگوت - بخش

بخش انگوت بزرگترین بخش شهرستان گرمی، بلکه بزرگترین و وسیع ترین بخش استان اردبیل است که با ۱۱۰۰ کیلومتر مربع وسعت، دو سوم وسعت شهرستان گرمی را به خود اختصاص می دهد. این بخش در سمت غربی شهرستان گرمی و در میان شهرستان های پارس آباد، بیله سوار، مشکین شهر، کلیبر و اهر جای گرفته است. بخش انگوت در سال ۱۳۶۸ با سه دهستان انگوت غربی به مرکزیت روستای آشاغی قارا آغاچ (قره آغاچ سفلی)، دهستان انگوت شرقی به مرکزیت تازه کند و دهستان برزند به مرکزیت روستای قاسم کندی به بخش ارتقاء یافت، در اصلاحات بعدی تقسیمات کشوری بخشی از آبادی های آن در دهستان صلوات فعلی از این منطقه انتزاع یافته در قلمرو سیاسی واداری بخش جدید التاسیس مرادلوی مشکین شهر قرار گرفت.

انگوت از قدیمی ترین مناطق سکونت مغان می باشد که سکونتگاههای آن قدمت هزار ساله دارد و آثاری

از آن درقلعه برزند ، قلعه یئل سویو ، قلعه شاه تپه سی، قلعه زاویه سنگ ودومولی به یادگار مانده است عده ای می گویند نام انگوت از اسم پرند ای شبیه لک لک که در گذشته های نه چندان دور به صورت بومی در منطقه می زیسته گرفته شده است وعده ی دیگر با اقامه دلایل مختلف ونقل داستانهای تاریخی متعدد تاریخ منطقه انگوت رابه اعماق قرون پیوند می زنند ومعتقدند که مغان محل استقرار اقوام متعددی بوده که در مناطق مختلف آن سکونت یافته بودند و منطقه ی انگوت ، محل استقرار اقوام «گوت» بوده و این منطقه نام خود را از این اقوام به ارث برده است . برابر آخرین آمارهای رسمی در سال ۱۳۹۰ بخش انگوت تعداد ۵۶۹۷ خانوار را با جمعیتی بالغ بر ۲۳۱۵۰ نفر در ۱۵۵ پارچه آبادی خود جای داده بود.

انگوت شرقی - دهستان

دهستان انگوت شرقی یکی از دهستان های سه گانه ی بخش وسیع انگوت در شهرستان گرمی است که در جانب شرقی بخش انگوت و در میان دهستان های انگوت غربی ، پائین برزند و دهستان های جنوبی شهرستان بيله سوار قرار گرفته است این دهستان در سرشماری عمومی نفوس ومسکن سال ۱۳۹۰ کشور دارای ۵۲ پارچه آبادی با ۱۹۶۷ خانوار سکنه و ۸۲۰۷ نفر جمعیت بوده است. مرکزیت دهستان انگوت شرقی با تازه کندانگوت می باشد که همزمان با مرکزیت دهستان به عنوان مرکز بخش انگوت هم شناخته می شود و در سنوات اخیر به عنوان دومین شهر از شهرستان گرمی در مرکز دقت وتوجه قرار گرفته است. آبادی های زیر در محدوده جغرافیایی دهستان انگوت شرقی قرار دارند: اصغر خانلو (عسگر خان لی)، اوروج علیلو، اوچ بولاغ، آقاوئردیلو، برون قشلاق سفلی ، برون قشلاق علیا، پنجه علی خرابه سی، پیرلو، تازه کندانگوت ، تپلغا ، تک بولاغ انگوت ، تکه چی ، جیبیلو، جدا ، جلدک «خالی از سکنه»، جمولوکندی، جهانگیرلو، چات قشلاق بالا، چات قشلاق پائین «خالی از سکنه»، چنار (سمت شرقی)، چنار (سمت غربی) ، خانعلی دره سی، خانمحمدلو، داشقاپو ، درگاهلو ، زارع آباد ، ساری لار ، سیدآباد ، شاعرلو، شعبانلو، شهبازلو، شوردرق سفلی، شوردرق علیا، صالح بیگلو «خالی از سکنه» ، صیادآباد ، عباس علیلو، قباله کندی، قربانلو، قشلاق بخشعلی، قشلاق جدا، قشلاق جلدک حاجی نبی «خالی از سکنه»، قشلاق جمولوآوات «خالی از سکنه»، قشلاق جمولوحاج پاپور «خالی از سکنه»، قشلاق جمولوقوچی «خالی از سکنه»، قشلاق چرتقلو، قشلاق عبا، قشلاق قیلینج «خالی از سکنه» ، قشلاق کرملو «خالی از سکنه»، قطار سفلی ، قطار علیا ، قیلولو، کهل قشلاق، کوراماللو، گرمی انگوت، مارالوی جعفرقلی خانلو، محمدتقی کندی ، محمدقلی بیگ لو، ملالو (مالالار) ، منصورلو، نریمان ، هدیلو و یئل سویو

انگوت غربی - دهستان

دهستان انگوت غربی یکی از دهستان های سه گانه بخش انگوت گرمی است که در جانب غربی

بخش انگوت و درمیان دهستان های انگوت شرقی ، دهستان های جنوبی شهرستان های بيله سوار و پارس آباد و دهستان های شرقی شهرستان های کلیبر و اهر قرار گرفته است این دهستان در سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰ کشور دارای ۸۶ پارچه آبادی با ۲۹۲۰ خانوار سکنه و ۱۱۸۵۵ نفر جمعیت بوده است. تعداد ۹ مکان یا آبادی از میان ۸۶ پارچه آبادی دهستان انگوت غربی متروکه و خالی از سکنه بوده بقیه ۷۷ آبادی دارای سکنه های دائمی و یا موقتی است. روستاها و قشلاقیات اخیرلی، انجیرلی قیشلاقی، بش ایلک قیشلاقی ، زرگر قشلاقی ، سولویتر قشلاقی، کدخدالی قشلاقی ، لقین چی، مزرعه قیزیل بولاغ و ولیلو از آبادی های متروکه و خالی از سکنه دهستان انگوت غربی می باشند. مرکزیت دهستان انگوت غربی با روستای قره آغاج سفلی (آشاغی قارا آغاج) است که از آبادی های بزرگ و پررونق سمت غربی بخش انگوت شهرستان گرمی است. روستاها و آبادی های اللهیارلو، انجیرلو، ایستی باغچه، ایلخچی (قشلاق ایلخچی)، آخرلو «خالی از سکنه»، آدام دره سی سفلی، آدام دره سی علیا ، آغ تپه، آقامحمد بیگلر، باغشلو، پلنگلو، پیره پیرلو، تولان، چاروق داش، چنار، حاجی عباس کندی، خسبک، دانیار (دانیال)، دلیک داش، دلیکیارقان، دومولی، دیک داش، زاویه سنگ، زیوه، سامانلو (شهید محمدپور) سلم آغاجی (سرو آغاجی)، سولوک قشلاقی ، سیدجوادلو، سیدلر، سیدمحمدلو، شورستان، شیخ رضی، عالی قاپو، عمارت، فرخ لو، قارقشلاقی، قراجه آغل، قارا آغاج بالا، قارا آغاج پائین، قاراخان بیگلر، قشلاق انجیرلو «خالی از سکنه»، قشلاق آقابابا، قشلاق بریان، قشلاق بش ایلک «خالی از سکنه»، قشلاق تیانداز، قشلاق حاجی صمید، قشلاق حاجی عباس، قشلاق دولاما، قشلاق زاویه (زاویه قشلاق)، قشلاق زرگر «خالی از سکنه»، قشلاق سولویتر «خالی از سکنه»، قشلاق علیا (دوز قشلاق) ، قشلاق قاراساققال ، قشلاق قاراقایا، قشلاق کدخدالو «خالی از سکنه»، قلیچ خانلو، قورو درق، قورتلو قشلاق، قوزلو، قویطول، کدخدالو، کردکندی، کلاتر، کهنه کند، کیننو، گچی قشلاق امیرلو، گچی قشلاق حاج محمدلو، گلین بولاغی، گوده کهریز، گونئی کند، لاجین دره سی، لقین چی «خالی از سکنه»، لکرآباد سفلی ، لکرآباد علیا ، لکوان، مال قشلاقی ، مردان ، مزرعه قیزیل بولاغ «متروکه»، مسجدلو، نادر قشلاقی، نولو (اسمعلی کندی) ، هیبت سفلی و علیا ، هیزان، ولی بیگلر، ولیلو در محدوده دهستان انگوت غربی قرار دارند.

انگورتلار

انگورتلار سفلی یا آشاغی انگورتلار که با روستایی به همین نام و با پسوند علیا در اجارود غربی همنام است از توابع دهستان اجارود شمالی از بخش مرکزی شهرستان گرمی است که در شمالی ترین قسمت این دهستان در مجاورت روستاهای اینجی لی، قیزقلاسی و کوهول قیشلاقی از دهستان اینجی لی بخش مرکزی بيله سوار و در مجاورت جاده اصلی گرمی به بيله سوار قرار گرفته است فاصله آشاغی انگورتلار با گرمی در حدود ۲۰ کیلومتر است و تردد از طریق جاده ای است که گرمی را به بيله سوار

پیوند می دهد. آشاهی انگورتار در ۳۹ درجه و ۹ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۴ دقیقه طول شرقی و در فاصله بسیار کمی از سمت غرب همین جاده قرار دارد. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۷۲ نفر را در قالب ۶۹ خانوار در خود جای داده بود.

انگورد

انگورد نام آبادی ای است که درست در وسط دهستان اجارود غربی از بخش مرکزی شهرستان گرمی در فاصله کمی از جاده قدیم گرمی به اردبیل و در فاصله ۱۲ کیلومتری گرمی در مختصات جغرافیایی ۳۸ درجه و ۵۹ دقیقه و ۳۷ ثانیه عرض شمالی و ۴۸ دقیقه طول شرقی و در مجاورت روستاهای دریامان، مجیدلی، جین کندی و بئل داهی قرار گرفته و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۳ نفر را در قالب ۷ خانوار در خود جای داده بود در قسمت غربی روستای انگورد و در فاصله تقریباً ۲ کیلومتری آن غاری وجود دارد که در میان اهالی به « داش دوشن » معروف است می گویند تا به حال کسی نتوانسته است به انتهای غار برسد فقط چند نفری وارد غار شده اند که آنها نیز پس از طی چند ده متر از ترس حیوانات وحشی بازگشته اند گویا داخل غار به صورت پلکان های منظمی به سمت پایین می رود.

انوداشی

انوداشی، یاغیش داهی و سانجی داهی از سنگهای مورد احترام اهالی اردبیل در گذشته های دور بوده است. افرادی که شکم درد می گرفتند شکم خود را به انوو داهی (سنگ انوو) می مالیدند و معتقد بودند که با مالیدن شکم خود به این سنگ دردشان التیام می یابد ظاهراً همچو سنگی در گذشته های دور مورد احترام اهالی گیوی نیز بوده است. در روستاهای اوماسلان، اووسوران و زینگیر در شهرستان گرمی نیز سنگی به همین عنوان و با همین کاربرد مورد احترام بوده است. « انوو » که نگارنده معادل فارسی آن را نمی داند نوعی بیماری طحال و یا کبد بوده که از کم کاری کبد و دیگر امعاء و احشای داخلی بدن حاصل می شد و مردمان گذشته براساس عقاید بازمانده از دوران شامانیزم برای تسلی دردهای ناشی از آن شکم خود را به این سنگ ها می مالیدند.

اوبالار سوئو - چشمه آب معدنی

چشمه آب گوارا و نسبتاً پرآبی در محلی بیادماندنی و خاطره انگیز برای اهالی روستای مشکول بوده است و اهالی مشکول از سالیان دور در دو مرحله از روزه های مشخص سال (۴۵ بهار و ۴۵ پائیز) با پوشیدن لباس های نو، دسته جمعی از روستا به اوبالار پیرتقی حرکت میکردند و هر طایفه ایی در محل مشخصی ساکن می شدند و با زیارت « پیرتقی » و قربانی کردن گوسفند این روز را جشن می گرفتند.

اوت پاشا

از آبادی های دهستان ارشق غربی ازبخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۵۷ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر قرار دارد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۳۹ نفر را در قالب ۶۷ خانوار در خود جای داده بود . نام محلی و معروف این روستا (اوت پاشا) است که در اسناد دولتی به نام مهماندوست معروف شده است . اوت پاشا در واقع نام دوآبادی به نام های آشای اوت پاشا و یوخاری اوت پاشا بود که آشای اوت پاشا به دلیل مهاجرت اهالی ازسکنه خالی شد و اهالی آن « هرکس ازگوشه ای فرارفتند»

اوتچوبازار

از بازارهای قدیمی اردبیل درسمت شمال شرقی آن درمجاورت میدان دواب قرارداشت و چون محل دادوستد کاه و یونجه وعلیق دام واحشام دامداران بوده به نام اوتچوبازارشهرت یافته است . امروزه این بازار با انتقال میدان دواب به خارج از شهر رونق اولیه خودرا از دست داده و به شکل بسیارمحدودی محل دادوستدعلف وعلیق مورداستفاده دامداران است اما همچنان نام قدیمی خود را حفظ کرده ودر سمت جنوب شرقی میدان قیام فعلی اردبیل قراردارد.

اوجاق قشلاقی ارشق

ازآبادی های دهستان ارشق شمالی دربخش ارشق شهرستان مشکین شهر است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۶ نفرادر قالب ۱۲ خانوار در خودجای داده بود.

اوجاق قشلاقی اصلاندوز

نام دوقشلاق درسمت شمال شرقی دهستان قشلاق غربی ازبخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد که درمجاورت قشلاقات چوخلوقویو ، تره چی و قبله گاه جای گرفته است.

اوجاق قشلاقی خروسلو

ازآبادی های دهستان انجیرلو از بخش مرکزی شهرستان بیله سوار است این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۸۴ نفرادر قالب ۵۲ خانواردر خودجای داده بود. اوجاق قشلاقی خروسلو در نزدیکی پاراقشلاق سفلی وعلیشان قشلاقی قراردارد.

اوجاق قلی کندی

از آبادی های دهستان ارشق غربی از بخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است که بر اساس

سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۴ نفر در قالب ۳ خانوار در خودجای داده بود.

اوجغاز خلخال

نام دوآبادی در دهستان سنجدشرقی دربخش مرکزی شهرستان خلخال است که با عناوین آشاغی و یوخاری ازهم متمایزمی گردند. یوخاری اوجغاز ۸۸۶ نفر را در قالب ۲۳۶ خانوار در خود جای می دهد. آشاغی اوجغاز دارای ۷ خانوار ۳۳ نفر جمعیت است. «اوجغاز» را «بلوکانلو» هم می گویند. روستای بلوکانلو یا اوجغاز در فاصله ۲۶ کیلومتری شمال شهر خلخال در ۴۸ درجه و ۳۰ دقیقه و ۳۹ ثانیه طول جغرافیایی شرقی و ۳۷ درجه و ۴۸ دقیقه و ۳۸ ثانیه عرض شمالی قرار گرفته و از شمال به روستای «میل آغاردان» و «آرپاچایی» از جنوب به روستای اوجغازسفلی از جنوب شرقی به روستای مصطفی لو و از غرب به روستای «پیرانلو» محدود است. روستای «اوجغاز» از لحاظ تراکم جمعیت در بین روستاهای کرمانج نشین خلخال رتبه دوم را بعد از روستای «لنبر» (لون - بر) به خود اختصاص داده است. قومیت اهالی نواحی بلوکانلو ، کرد زبان است و سالمدان منطقه با گویش «کرمانجی» سخن می گویند. در سنوات اخیر زبان ترکی جای آن را گرفته و در چند سال اخیر به دلیل ارتباط با شهرهای شمالی کشور از جمله تالش (هشتپر) و رشت ، تکلم به زبان فارسی در میان آنها شدت یافته است. روستای بلوکانلو به سبب نزدیکی به دریای خزر و محصور شدن در بین کوه ها و بویژه قرارگرفتن درکنار ارتفاعات تالش یا باغرو از نظر ذخیره آبی اهمیت خاصی دارد و مهمترین حوضه آبگیر دائمی شهرستان خلخال است با ذوب شدن تدریجی ذخیره برفی در این نواحی رودهایی در دامنه ی کوه های روستا جریان پیدا می کنند به طوری که رود آرپاچایی از شرق و رود آبگرم از غرب آن می گذرد. کشاورزی ، باغداری ، دامداری ، پرورش زنبور عسل ، کارگری و گلیم بافی منابع درآمد روستا را تشکیل می دهد. آب آشامیدنی روستای « بلوکانلو» توسط چشمه « اون یکی دره سی» که در قسمت شمالی روستا قرار گرفته است تأمین می شود.

اوجغاز نیر

ازآبادی های دهستان رضاقلی قشلاقی ازتوابع بخش مرکزی شهرستان نیردر ۲۷ کیلومتری غرب اردبیل است که براساس سرشماری سال ۱۳۹۰تعداد ۲۲۴ نفر در قالب ۶۲ خانوار در خودجای داده بود. روستاهای تک بولاغ ، دئم صیغیرلو و دهستان یورتچی غربی ازهمسایگان اوجغاز به شمارمی روند.

اوجغازنیر - غارتاریخی

غارتاریخی اوجغاز نیر در روستای اوجغازموجب شهرت این آبادی است این دوغار که در نزداهالی

برای خودافسانه‌هایی دارند به عنوان غارفرهاد و زبیدا معروفند. غار زبیده از روبرو به شکل شتری در حال نشستن دیده می‌شود، دهانه غار به ارتفاع حدوداً ۱۰ متر و عرض پانزده متر در زیر شکم شتر قرار دارد. زبیدا غاری بسیار قدیمی است که بین چالاجوخور و جین دره لر قرار گرفته است. فرهاد و زبیدا عشاق افسانه‌ای این دیار است که به گفته اهالی در زمانهایی بسیار دور در این غارها زندگی می‌کردند غار زبیدا در قسمت بالای روستا و غارفرهاد در قسمت پایین روستا قرار دارند. غار زبیدا خانه‌ای سنگی است که متأسفانه بر اثر بی‌توجهی اهالی و مسئولین در حال نابودی است.

اوجور

ازآبادی‌های دهستان آوارس ازتوابـع بخش مرکزی شهرستان سرعین که در فاصله ۸ کیلومتری سرعین واقع شده از سمت جنوب باروستای ورگه سران، از سمت غرب با روستای شایق وازسمت شمال غربی با روستای آوارس همجوار است. روستای اوجور در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۳۱ نفر را در قالب ۱۰۸ خانوار در خود جای داده بود. شغل اهالی روستا کشاورزی بوده و در کنار کشت و زرع به دامداری سنتی نیز مشغولند. گندم و سیب زمینی، عدسی و علوفه دام از مهمترین محصولات زراعی روستای اوجور می‌باشد. قالی بافی، گلیم بافی و صنایع دستی نیز در این روستا رواج دارد.

اوج اوتاق ثمرین - غار تاریخی

اوج اوتاق، غاری باستانی متشکل از سه اتاق تودرتوی دستکند در مرکز بخش ثمرین است که در دل سنگی کوه کنده شده و ظاهراً زیستگاه ابتدایی انسانهای غارنشین بوده است. در داخل این غار سه اتاق تودرتو وجود دارد که یکی از آنها در وسط و دو تای دیگری در طرفین آن قرار گرفته و به همدیگر راه دارند، در داخل اتاق‌ها جای تیشه‌ها به وضوح معلوم است طوری که طاقچه‌هایی برای قرار دادن اشیاء و محلی برای دیده بانی نیز در آنها تعبیه شده است و در محوطه زیرین غار نیز مکانی برای نگهداری احشام در نظر گرفته‌اند، پلکانی جهت رفت و آمد به درون بوده که در حال از بین رفتن است.

اوج آغاج

اوج آغاج از روستاهای مرزی دهستان اجارود شرقی از بخش موران گرمی است که در فاصله ۳۵ کیلومتری آن به مختصات جغرافیایی ۳۸ درجه و ۵۹ دقیقه و ۲۰ ثانیه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۷ دقیقه و ۳۱ ثانیه طول شرقی قرار گرفته و دارای تابستان‌هایی گرم و معتدل و زمستان‌هایی نسبتاً سرد است. جمعیت اوج آغاج که ۲۰۴ نفر و ۵۰ خانوار می‌باشد غالباً در امور کشاورزی و دامداری اشتغال دارند.

اوچ باجی لار- زیارتگاه

نگاه کنیده : پیرزمان خلخال

اوچ بولاغ ارشق

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان ارشق شرقی ازبخش مرکزی است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹ نفر را در قالب ۴ خانوار در خود جای داده بود. روستای اوچ بولاغ در شمال شرق دهستان ارشق شرقی و در مجاورت روستای الماس کندی قرار دارد.

اوچ بولاغ انگوت

از آبادی های دهستان انگوت شرقی ازبخش انگوت شهرستان گرمی است این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۱ نفر را در قالب ۱۷ خانوار در خود جای داده بود . اوچ بولاغ علاوه بر مرکز بخش که در همسایگی آن قرار گرفته است با آبادی های دیگری نظیر شوردره سی و کورامال لی نیز همسایه است.

اوچ بولاغ بیله سوار

از آبادی های دهستان قشلاق جنوبی ازبخش قشلاق دشت شهرستان بیله سوار است که در مجاورت روستاهای هموارکندی ، ساری بولاغ و یان بولاغ قرار گرفته است. این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۷ نفر را در قالب ۱۱ خانوار در خود جای داده بود.

اوچ بولاغ قشلاقی

از آبادی های دهستان قشلاق جنوبی ازبخش قشلاق دشت شهرستان بیله سوار است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۴ نفر را در قالب ۲۲ خانوار در خود جای داده بود اوچ بولاغ قشلاقی با نظر علی بولاغی مجاورت دارد.

اوچ بولاغ گیوی

از آبادی های دهستان سنجد غربی ازبخش مرکزی شهرستان کوثر (گیوی) است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۴ نفر را در قالب ۵ خانوار در خود جای داده بود. اوچ بولاغ گیوی در همسایگی روستاهای پیربولاغ ، اوروج قشلاقی و باغچاجیق جای گرفته است . این آبادی در ۳۷ درجه و ۴۲ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۶ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۲۰۰۰ متر است.

اوچ بولاغ نمین

از آبادی های شهرستان نمین که در دهستان گرده از توابع بخش مرکزی نمین قرار دارد این آبادی که در مجاورت قیلج قشلاقی ، بویاقچی لی و علی کمر قرار دارد در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۸ نفر را در قالب ۲۲ خانوار در خود جای داده بود.

اوچ درق

از آبادی های دهستان انجیرلو از بخش مرکزی شهرستان بیله سوار است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸ نفر را در قالب ۳ خانوار در خود جای داده بود . نوروزآباد ، گول لی بولاغی ، اکبرداود قشلاقی و خاکریز از همسایگان اوچ درق بشمار می روند.

اوچ درق قشلاقی

از آبادی های دهستان گوگ تپه از بخش مرکزی شهرستان بیله سوار است این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹ نفر را در قالب ۳ خانوار در خود جای داده بود. قشلاق اوچ دره از قشلاقات سمت غربی دهستان گوگ تپه است که با قشلاق حاج الهوثردی ، قشلاق حاج بایریش و قشلاق قیرلو مجاورت دارد.

اوچ دره داغی

این کوه با ارتفاع ۲۳۴۲ متر در محدوده بخش عنبران شهرستان نمین و در ۱۵ کیلومتری شمال مرکز شهرستان نمین واقع شده است. جهت کوه، شمال غربی- جنوب شرقی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۲۶.۳۰ و عرض ۳۸.۳۷ می باشد.

اوچ دره قشلاقی

از قشلاقات معروف دهستان قشلاق شرقی از بخش قشلاق دشت شهرستان بیله سوار است که امروزه شامل چندین قشلاق فرعی مثل قشلاق اوچ دره عباس، قشلاق اوچ دره التفات ، قشلاق اوچ دره مغانلو قشلاق اوچ دره علی و قشلاق اوچ دره سواد می شود.

اوچ دوکان

معبرو محله اوچ توکان که به دلیل کثرت استعمال و سهولت کلام به (اوش توکان) تبدیل شده است از معابر قدیمی و یکی از محلات ششگانه شهر اردبیل است و مسجد اوچ دوکان و میدانچه مقابل آن در این معبر که یک طرف آن به مراکز تجاری و بازار قدیمی اردبیل متصل میشود قرار دارد. اغلب خانه های

تاریخی اردبیل در این محله قرار گرفته اند و محله جزو بافت تاریخی اردبیل محسوب می شود . به اعتبار قول اهالی محله نام خود را از سه باب مغازه ای که در آن دایر بود گرفته است و به اعتبار قول دیگری نام اصلی محله « اوچو توکانی» بوده که به مرور زمان به اوچ توکان تبدیل شده است. محله اوچ دوکان دومین محله سمت حیدری اردبیل است به همین خاطر درنوبت پنجم عزاداری بازارشهر قرار دارد. نیار ، هاشم آباد ، بهارآباد ، امام رضا (ع) ، یوسف آباد ، محله سادات ، عباس آباد ، علی آباد ، سلطان آباد ، ابراهیم آباد ، پیرمادر ، آبروان و یعقوبیه از شعبات (خولا) تابعه محله اوچ توکان هستند.

اوچ دوکان حمامی - حمام تاریخی

این بنا در محله اوچ دکان اردبیل واقع گردیده است و براساس کتیبه کاشی سردر آن حدود سال ۱۲۵۹ هجری قمری توسط شخصی از خاندان صادقی اردبیل ساخته شده است . متن کتیبه مشتمل بر سه بیت شعر حاوی نام بانی، ماده تاریخ و توصیف حمام است. حمام اوچ دکان دارای بخش های مختلف از جمله ورودی و هشتی پشت سر آن، رختکن ، گرمخانه ، حوض خانه و بخشهای دیگر است . ویژگی برجسته این بنا نقاشیهای بسیاری بوده که تقریباً بر تمام سطوح داخلی بنا کشیده شده و مشتمل بر نقوش انسانی، گیاهی و اسلیمی بوده است. بخش قابل توجه از تزئینات آن در دوره اخیر با لایه ای از گچ پوشانده شده است. این بنا دارای گرمخانه مستطیلی شکل بود که به وسیله یک محوطه چهارضلعی و راهرویی زانوپی مانند به سربینه متصل میشد. بنا در اصل دارای دوبخش مردانه و زنانه بوده که بخش مردانه آن تا همین اواخر مورد استفاده قرار می گرفت حمام اوچ دکان تحت شماره ۴/۱۲ به ثبت تاریخی رسیده است.

اوچ قارداش گولو - آبگیر

سه برکه ی آت گولی، دیب سیزگول و کیچیک گول را که از جمع شدن آب برف ها و یخچالهای سبلان در محوطه میان کوه های قیزیل بره وجوت باجی تشکیل شده اند که به طور جداگانه و به تفصیل در باره هریک از آنها سخن گفته ایم «اوچ قارداش لار» می گویند.

اوچ قویو

نام دوقشلاق از قشلاقات دهستان قشلاق شرقی از بخش قشلاق دشت شهرستان بيله سوار که در سرشماری سال ۱۳۹۰ بر روی هم ۲۶ خانوار و ۹۶ نفر جمعیت داشته اند.

اوچ گوزکورپو - پل تاریخی

پل تاریخی سه چشمه که با اسامی متعدد قیرمیزی کورپو ، اوچ گوز کورپو ، پیرمادر کورپوسو ، سیدآباد کورپوسو و پل سه چشمه نامیده می شود از پل های دوره صفوی در اردبیل است که بین محله

سیدآباد و ابراهیم آباد روی رودخانه بالیقلوچای واقع شده است. این اثر که در تاریخ ۲۸ مرداد ۱۳۴۸ با شماره ثبت ۸۷۷ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است به دلیل قرارگرفتن در جوار محلات سیدآباد و پیرمادار سیدآباد کورپوسو و پیرمادار کورپوسو، به دلیل داشتن سه چشمه به اوچ گوزکورپو و پل سه چشمه و به دلیل مصالح بکاررفته دربنای آن به قیرمیزی کورپو نیز معروف است اما رایج ترین اسم آن پیرمادار یا سیدآباد کورپوسو است. این پل، پلی سه چشمه با طاقهای جناغی است دو چشمه طاق کوچک نیز در میان پایه های پل دیده می شوند که علاوه بر کاهش وزن پل و هدایت آبهای سطحی، در زیبایی آن نیز نقش دارند دهانه وسطی پل از دهانه های جانبی آن که به صورت متقارن در دو طرف دهانه اصلی قرار گرفته اند بزرگتر است. این پل دارای ۲۴ متر طول و ۳۰۷ متر پهناست که بلندایش به ۵۳۵ متر می رسد و دارای ۲ پایه سنگی با موج شکنهای مثلثی شکل در هر دو طرف است.

اوچه

ازآبادیهای دهستان اجارود شرقی ازبخش موران شهرستان گرمی است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۴ نفر را در قالب ۱۳ خانوار در خود جای داده بود.

اوخلوبابا - زیارتگاه

نگا: احمد و محبت آلنی

اودولو - آبادی

«او- دو- لو» از آبادی های مرزی دهستان گوگ تپه در بخش مرکزی شهرستان بيله سوار است. این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۶۷ نفر را در قالب ۲۰۱ خانوار در خود جای داده بود. روستای اودولو یکی از روستاهای مرزی ایران با جمهوری آذربایجان است که رودخانه ی فصلی بالهارود مرز این مناطق می باشد. این آبادی با روستاهای گون پاپاق، پولادلی قویوسو و مرادلو همجوار است. ساکنان روستای اودولو از اهالی طایفه معروف اودلو از طوایف شاهسئوه ن مغان می باشند که بعد از جریان تاختاقاپو در اوایل قرن حاضر از کوچروی به یکجانشینی روی آورده و در یکی از قشلاقات خود که امروزه روستای اودولو نامیده می شود سکونت اجباری اختیار کردند.

اودولو - طایفه

نام یکی از طوایف عشایر شاهسئوه نان که در حال حاضر در روستایی به همین نام سکنی گزیده اند. این طایفه تا قبل از اسکان اجباری عشایر در زمان رضاشاه دارای چندین قشلاق بوده و دامداری پررونقی داشتند. با اجرای برنامه اسکان اجباری عشایر (تاختاقاپی) در روستاهای خلیفه داوود، علی کهریزی و

عماراتلوی منطقه ارشق مشکین شهر سکنی گزیده و به کشاورزی مشغول شدند. امروزه از آن همه قشلاقات، فقط قشلاق میرعلم و قشلاق حاج الهوئردی باقی می ماند که برخی از آنها به بیلاق می روند. منطقه ی بیلاقی این طایفه در دامنه ی کوه های سبـلان در اطراف قاراگول نزدیکی آبگرم فوتورسویو می باشد. آخرین رئیس طایفه اشان شوکوربیگ بود. قشلاق این طایفه درمرز ایران و آذربایجان واقع شده و افراد آن ازدست قزاقان روسی صدمات فراوان دیده اند.

اورتاداغ

ازقشلاقات دهستان قشلاق جنوبی بخش قشلاق دشت بیله سوار که ۳ اوبا و ۵۹ نفرجمعیت دارد.

اورتاقشلاق ایلخچی

ازآبادی های دهستان آزادلو ازبخش موران شهرستان گرمی است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰تعداد ۳۰ نفرادر قالب ۶ خانواردرخودجای داده بود.

اورتولو

ازآبادی های دهستان ساوالان ازبخش مرکزی شهرستان پارس آباد که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۲۹ نفر را در قالب ۵۳ خانواردرخودجای داده بود.روستای اورتولو یا سلمان آباد کندی درفاصله کمی ازمرز ایران وجمهوری آذربایجان ودرمجاورت خان قشلاقی قراردارد.

اورنج

اورونج از آبادیهای دهستان گرده در بخش مرکزی شهرستان نمین که از شرق با روستای گیرده و شهر عنبران ، از جنوب با روستای نوشنق ، از شمال با روستای کلاندرق سفلی و از غرب با روستای یاجیلو و دوشان بولاغی مجاورت دارد کلمه «اورونج» گوئیاز دو جزء «اور» و «گنج» تشکیل شده ، که شکل ابتدایی آن به صورت «اورکنز» بوده ودر اثر کثرت استعمال به شکل کنونی در آمده است . اورگنج (اورنج) یعنی شهر گنج و یا گورگنج

اورونج یکی از روستاهای تاریخی و باستانی شهرستان نمین می باشد که قدمت آن ، طبق آثار به دست آمده به پنج هزار سال قبل می رسد. درسمت شرقی تپه قدیمی معروفی به نام «شال تپه» و درمحلّی که در نزد اهالی به «دگرمان بونی» معروف است آثار و نشانه های مختلفی از پی و اساس خـانه ها و اسباب معشیتی زمانهای کهن ازجمله تنور یخت و پز و تاقچه های زیتنی به چشم می خورد . روستای اورونج در قدیم محلی سرسبز ، پر آب و با برکتی بوده و آسیاب آبی داشته است و طبق گفته مردان کهنسال ، آب مورد نیاز روستاهای هم جوار ازجمله نوشنق ، تپه و یزن آباد از روستای اورونج تأمین

می شد و منبع این آب ها از قنات و رودخانه های فصلی بود . مهم ترین قناتی که هم اکنون باقیست و آب مورد نیاز روستا را تأمین می کند به «باش گوزه» (چشمه علیا) معروف است. شوردره سی چایی ، گئن دره چایی ، بؤیوک چای و گیرده چایی رودخانه های فصلی روستای اورونج است . اورونج در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۴۷ نفرا در قالب ۱۰۶ خانوار در خود جای داده بود.

اوروج آباد

اوروج آباد از آبادیهای دهستان آزادلودربخش موران شهرستان گرمی استان اردبیل است که تقریباً در قسمت مرکزی از سمت جنوبی این دهستان و در میان روستاهایی مثل «سلالا»، «درین کوئول» و زنگبار که اسرار نهفته ای از تاریخ دیرینه این منطقه را به سینه دارند قرار گرفته و خود نیز گوشه ای از این تاریخ را در سینه نهان داشته است. حاج عزیز تپه سی و سرخان تپه سی از تپه های تاریخی روستاست که به ثبت رسیده است. اروج آباد در ۳۹ درجه و ۴ دقیقه و ۲۸ ثانیه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۶ دقیقه و ۱۳ ثانیه طول شرقی و در میان روستاهای درین کوئول (درین کبود)، درویش گورونمز، یوخاری و آشاغی پرچین قرار گرفته است. این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ دارای ۹ خانوار و ۴۴ نفر جمعیت بود.

اوروج علیلو

از آبادیهای دهستان انگوت شرقی ازبخش انگوت شهرستان گرمی است و در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱۷ نفرا در قالب ۲۹ خانوار در خود جای داده بود. روستای اوروچ علی لی، بواسطه قرار گرفتن در جنوب غربی دهستان با فاصله نسبتاً کمی به روستای آشاغی قاراآغاج مرکز دهستان انگوت شرقی در جاده اصلی مشکین شهر - مغان پیوند می خورد. مجاورت با این جاده موجب سهولت رفت و آمد اهالی شده است.

اوروج قشلاقی

از قشلاقات دهستان قشلاق شمالی ازبخش مرکزی شهرستان پارس آباد است که اهالی آن در ۴ سکونتگاه همجوار سکونت دارند . بزرگترین آنها با عنوان حاجی عمران ۳۵۵ نفرا در قالب ۷۹ خانوار در خود جای داده است و کوچکترین قشلاق حاج اسماعیل نام دارد که ۲۰ خانوار و ۸۰ نفر جمعیت دارد. دو قشلاق دیگر با عنوان های حاجی الماس خان و مراد شناخته می شوند.

اوزان بولاغی

از آبادیهای دهستان مهماندوست از توابع بخش کورائیم شهرستان نیرکه در سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۹ نفر را در قالب ۲۴ خانوار در خود جای داده بود. اوزان بولاغی در میان روستاهای قایاقشلاقی ، امین آباد ، کلش بزرگ ، خانه شیرو دهستان رضاقلی قشلاقی قرار گرفته است. اوزان در لغت زبان ترکی درمعانی «آشیق» و

کسی است که ساز می زند به این ترتیب اوزان بولاغی به معنی چشمه «آشیق‌ها» و اوزان‌ها خواهد بود.

اوزون تپه

آشاغی و یوخاری اوزون تپه نام دو آبادی در دهستان اسلام آباد از بخش جدیدالتاسیس اسلام آباد شهرستان پارس آباد است که براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ جمعیتی بالغ بر ۹۰۰ نفر را در قالب ۲۳۲ خانوار در خود جای می دهند.

اوزون قویو

روستای اوزون قویو در فاصله ۱۸ کیلومتری جنوب شرقی شهرستان پارس آباد و ۴ الی ۵ کیلومتری شمال شرقی شهر تازه کند (مرکز دهستان و مرکز بخش) در مجاورت تازه کند، فیروزآباد، قشلاق حاج عوض روستای «ته که چی» قرار گرفته است. اوزون قویو قشلاقی جمعیتی بالغ بر ۹۰۰ نفر را در قالب ۲۵۰ خانوار در خود جای می دهد.

اوستو اورتولوبازار

مجموعه تاریخی بازار اردبیل در میانه شهر و در طرفین خیابان اصلی آن واقع گردیده و به جهت قدمت و دارا بودن معماری سنتی از بازارهای تاریخی و جالب توجه ایران به شمار می آید که همچون دیگر بازارهای قدیمی ایران مشتمل بر راسته ها، تیمچه ها، سراها، مسجد و گرمابه است. بازار اردبیل از سابقه طولانی و درخشانی برخوردار می باشد. مقدسی و اصطخری (قرن چهارم ه.ق) بازار اردبیل را به شکل صلیبی توصیف می کنند که مسجدی در میانه آن قرار داشته است. این بازار در قرن هفتم و هشتم هجری قمری از رونق فراوانی برخوردار بوده اما رونق اصلی آن مربوط به دوره صفویه است. در این دوره به جهت اینکه اردبیل خاستگاه سلاطین صفوی، مرکز دینی و همچنین جایگاه مقابر شیخ صفی الدین اردبیلی و دیگر گذشتگان سلاطین صفوی بود شهر و بازار آن نیز از اهمیت و رونق خاصی برخوردار گردید. در دوره های بعد، قسمتی از بازار بزرگ و تیمچه ها و سراها از موقوفات بقعه شیخ صفی الدین بشمار می رفت و درآمد و عواید حاصله به مصرف مخارج این بقعه می رسید. مجموعه کنونی بازار معرف آثاری از دوره صفویه و قاجاریه است که شامل راسته اصلی بازا، راسته پیر عبدالملک، راسته قیصریه، راسته کفاشان، راسته علافان، بازار زرگران، سراجان، پنبه فروشان، مسگران، چاقوسازان، آهنگران، بقالان، قصابان، خراطان، کلاه دوزان، سرای خشکبار (حاجی میرزا)، سرای گلشن، سرای وکیل، سرای نو یا زنجیرلی، سرای حاج احمد، سرای حاج شکر، سرای مجیدیه، سرای امام جمعه و سرای دوگچی بود. یکی از بخشهای مهم بازار، چهار سوق یا «گنن گونبز» است. این بخش بنایی است مدور با گنبد کروی

بلند و ساده که در پایین بنا ۱۲ متر داشته و ارتفاع تقریبی آن ۱۳ متر است. بخش زیرین بنا، بدون در نظر گرفتن پایه مغازه ها و امتداد بازارچه ها عبارتند از ۱۲ پایه که با ۱۲ طاق جناقی زمینه را برای برپایی گنبد فراهم ساخته است. در هشت طاق جناقی مغازه و در چهارطاق دیگر راهرو، بازارچه ها تعبیه شده است. به دلیل معماری منحصر به فرد در این مجموعه تاریخی این بازار قابلیت تبدیل شدن به یکی از مهمترین اهداف گردشگران از سراسر دنیا را دارد.

مجموعه بازاری تاریخی اردبیل در سال ۱۳۶۴ مرمت شد و با شماره ۱۶۹۰ در فهرست آثار ملی کشور به ثبت رسید با وجود قدمت کهن، این بازار همچنان به عنوان مهمترین بازار مورد استفاده شهروندان اردبیلی و شهروندان سایر شهرستانها است و در کنار پویایی و فراغت حاصل از تهیه آسان کالا، می تواند چشم نواز مسافران و گردشگران به دلیل معماری بی نظیر خود باشد.

اوغلان امامزاداسی

نگاه کنید به : امامزاده صالح اردبیل

اوغلان داغی

این کوه با ارتفاع ۲۶۶۲ متر در محدوده دهستان مشکین غربی از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر و در ۱۸ کیلومتری جنوب غربی مرکز شهرستان مشکین شهر واقع شده است. جهت کوه، شمالی - جنوبی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۷.۳۳ و عرض ۳۸.۱۵ می باشد.

اوغلان قالاسی - کوه

اوغلان قالاسی داغی در فاصله ۱۴ کیلومتری از شمال شرقی مرکز بخش ارشق شهرستان مشکین شهر و در مختصات جغرافیایی به طول ۴۸ درجه و ۱۴ دقیقه و عرض ۳۸ درجه و ۴۳ دقیقه و ۳۰ ثانیه واقع شده است. ارتفاع قله آن ۲۳۴۸ متر و جهت کوه، شمال غربی - جنوب شرقی است.

اولتان

از آبادی های معروف بخش مرکزی شهرستان پارس آباد بود که در سال ۱۳۹۰ با افزایش بخش های شهرستان پارس آباد و تأسیس بخش جدید اسلام آباد در محدوده این شهرستان، مرکز دهستان قشلاق شمالی از توابع بخش مرکزی شهرستان پارس آباد از روستای اسلام آباد قدیم به روستای اولتان تغییر یافت و نام دهستان قشلاق شمالی تابع بخش مرکزی شهرستان پارس آباد نیز به اولتان تبدیل شد. دهستان اولتان بعد از انجام تغییرات جدید شامل آبادی های ابراهیم آباد جدید، اسلام آباد سفلی، اولتان، ایزکندی، پیراوتلو، سلمان آباد (سلمان کندی)، عبادآباد، قاراداغلو، قشلاق، قشلاق اسلام آباد،

قشلاق ایاق ایری ، قشلاق ایوب گیکلو ، قشلاق حاتم قشلاق حاجی ایمانکندی علیا ، قشلاق حاجی حسن ، قشلاق حاجی دولت وقشلاق حاجی قوجاخان میباشد روستای اولتان درسرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۰۳۷ خانوار و ۳۹۹۱ نفر جمعیت داشته است.

اولتان قالاسی - قلعه

قلعه اولتان نام دژی کهن که در ۵۰۰ متری روستای اولتان در نزدیکی شهر پارس آباد استان اردبیل است. این قلعه در کنار رود ارس واقع شده است و به دلیل مجاورت با روستای کهن اولتان به همین نام معروف شده است. این دژ در زمینی به مساحت ۳۲۰ هزار متر مربع بنا شده و آثار به جای مانده از آن یک دژ نظامی را تداعی میکند. قلعه اولتان در دوره اشکانی ساخته شده و بنیان نخستین آن اشکانیان بوده اند اما شکوفایی آن در دوران ساسانی و اوایل اسلامی بوده و به واسطه استحکام و موقعیت مناسبی که داشته تا قرن دوازدهم هجری از آن استفاده شده است. کارشناسان گمان می برند که قسمت اعظم ساختمان های قلعه هنوز در زیر خاک مدفون است. باستان شناسان در کاوش «قلعه اولتان» با مجموعه منسجم معماری متعلق به دوره های مختلف اشکانی تا اسلامی مواجه شدند که بیشتر آثار یافت شده به دوره قرن سوم و چهارم هجری و ادامه معماری دوره ساسانی تعلق داشت. آثار متعددی از قبیل تنور، اتاق های متعدد، بخاری و چهار طبقه طاقچه که با استفاده از اندود گچ تزئین شده بودند در فضاهای معماری قلعه کشف شده است. سفالهای بی نظیر و متنوع دوره های مختلف اسلامی قلعه اولتان درخور توجه و شایان اهمیت است. درون محوطه قلعه نیز تپه هایی وجود دارد که واحد های کوچک ساختمانی بوده و ساختمانهای عمده اصلی در ضلع شرقی قرار داشته ، که به علت تغییر مسیر رودخانه ارس قسمتی از آن شسته شده و از بین رفته و با وجود این قسمت اعظم آن هنوز در زیر خاک مدفون است . اولتان قالاسی باتوجه به وسعت ۵۰ هکتاری خود یک قلعه شهر به شمار می رود که فضاهای مسکونی داخل قلعه و فضاهای صنعتی از قبیل کارگاه های مختلف فلزگری ، شیشه گری و سفال گری در بیرون از قلعه بوده است. دورتا دور شهر خندقی ۱۵ متری ساخته شده بود تا قلعه را از گزند دشمنان در امان نگه دارد . این خندق را به وسیله دو کانال آبی که از رود ارس کشیده شده بودند پرنگه می داشتند. این قلعه در صورت مرمت می تواند به یک مکان گردشگری تبدیل شود.

اولما

نام دواآبادی در دهستان ارشق شمالی دربخش ارشق شهرستان مشکین شهر است که به ترتیب آشاغی اولما و یوخاری اولما نامیده میشوند و در مجاورت برک چای وکتچی بولاغی قرار دارند. یوخاری اولما بزرگتر از آشاغی اولما است و در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۶۹ نفر جمعیت داشته است . جمعیت آشاغی

اولما دره‌مین سال ۸۲ نفر بوده است. «اولما» در لغت زبان ترکی به معنی کوزه و سبزو آمده است.

اولو تپه سی - تپه تاریخی

از تپه های تاریخی شهرستان اردبیل در روستای جبه دار از بخش مرکزی اردبیل می باشد.

اولو کندی

اولو کندی یا اجیرلی از روستاهای دهستان اجارود غربی در بخش مرکزی شهرستان گرمی از استان اردبیل است که در سمت جنوبی این دهستان در میان روستاهای چونگونش، لسکه دره سی، خان کندی عزیزلی، تولون، آرمارمشهدلو، بیلداشی و لنگان قرار گرفته است. «اولو» در لغت زبان ترکی به معنی بزرگ، متعال و مقدس آمده و بیانگر این است که این آبادی در گذشته های دور از مجد و عظمتی برخوردار بوده است. اهالی اولو کندی برای این روستا اسم دیگری نیز قائل هستند و بعضاً آن را به نام اجیرلی نیز می خوانند چرا که معتقدند بانیان اولیه روستا از اهالی طایفه اجیرلی بودند بعضی از افراد اوبه های آن هنگام کوچ در این منطقه سکنی گزیده و هسته اولیه آبادی را تشکیل داده اند سپس با افزایش تعداد ساکنان آبادی و همچنین زاد و ولد ساکنین اولیه، اولو کندی توسعه یافته و به اندازه کنونی خود رسیده است به نحوی که در سرشماری سال ۱۳۹۰ کشور تعداد ۳۸ خانوار با جمعیتی بالغ بر ۱۲۱ نفر، در آن ساکن بوده اند. اولو کندی از نظر جغرافیایی در ۳۸ درجه و ۵۶ دقیقه و ۴۷ ثانیه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۴۸ ثانیه طول شرقی در منطقه کوهستانی با چشم اندازی زیبا قرار دارد.

اوماسلان

اوماسلان نام دو آبادی از آبادی های دهستان اجارود شرقی در بخش موران از شهرستان گرمی است که در فاصله کمی از همدیگر در سمت جنوب شرقی اجارود شرقی قرار گرفته اند و با پیشوند آشاغی و یوخاری از هم متمایز می گردند اوماسلان سفلی یا آشاغی اوماسلان منطقه ای مرزی است و آخرین آبادی ایرانی است که در نوامرزی قرار گرفته است. یوخاری اوماسلان در فاصله ۲ کیلومتری از غرب آشاغی اوماسلان و در ارتفاع بالاتری نسبت به آن قرار دارد. در سال ۱۳۹۰ یوخاری اوماسلان ۳۵۴ نفر و آشاغی اوماسلان ۵۴ نفر جمعیت داشته است

اون بیربیگلو

«اون بیربیگ لی» نام آبادی ای در سمت شمال دهستان اجارود غربی از بخش مرکزی شهرستان گرمی در استان اردبیل است که در ۳۹ درجه و ۴ دقیقه و ۴۹ ثانیه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۵۹ دقیقه و ۲۲ ثانیه طول شرقی در فاصله ۱۰ کیلومتری شمال غربی شهرستان گرمی قرار گرفته است. اون بیربیگ لی

در سمت جنوبغربی دریاچه گیلارلی و در مجاورت جاده مواصلاتی جدیدالاحداث اردبیل به گرمی قرار دارد و با روستاهای «تیکان لی»، «گیلارلی» و «بینه» مجاورت دارد. اون بیرینگ لی ازآبادی های بزرگ و پرجمعیت دهستان اجارودغربی به شماری رودکه بر اساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن درسال ۱۳۹۰ کشور ۳۹۷ نفر جمعیت در قالب ۱۰۰ خانوار در آن ساکن بوده اند.

اونار

ازآبادی های دهستان لاهرود ازبخش مشکین شرقی شهرستان مشکین شهر است این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱۲۷ نفر در قالب ۳۴۲ خانوار در خود جای داده بود. روستای اونار که در ۲۰ کیلومتری شرق مشکین شهر قرار گرفته است به دلیل طبیعت زیبا و دل انگیز و آثار تاریخی خود همواره مورد توجه مورخین و محققین مختلف قرار گرفته است. در لغت نامه دهخدا، اونار «...شهر کوچکی است از نواحی آذربایجان، دارای آب و گیاه فراوان، بین آن و اردبیل هفت فرسنگ از کوهستان راه است و بیشتر میوه های اردبیل از این شهر است» در معجم البلدان «ده آنار جزء دهستان مشکین خاوری بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر احتمالاً همان شهر کوچکی است که یاقوت وصف کرده» در جلد چهارم فرهنگ جغرافیایی ایران: «در ۲۸ هزارگزی خاوری مشکین شهر و ۲ هزارگزی راه شوسه مشکین شهر به اردبیل با ۱۶۹۷ تن سکنه واقع است آب آن از چشمه ی انارچائی و محصول آن غلات، حبوب و میوه است....». آثار تاریخی متعددی که نمایانگر قدمت این آبادی است عبارتند از: قلعه بربر، قبرستان اسلامی با سنگ افراشت ها و سنگ قبرهایی در اشکال و خطوط مختلف به نام پیر، درخت کهن سال چنار به نام «بابا چنار» با بیش از ۱۲۰۰ سال قدمت و تپه های باستانی متعدد.

گفته می شود در اطراف اونار ده ها نهر آب جاری بوده و روستا به همین خاطر (اون لار) نامیده شده که در اثر کثرت استعمال به اونار تبدیل گشته و بازمی گویند در این روستا چندین آسیاب آبی وجود داشته و اهالی روستاهای اطراف برای آرد کردن گندم خود از این آسیاب های استفاده می کرده اند و چون در زبان ترکی به آرد «اون» گفته می شود، استعمال کلمه اون لار (آردها) سبب نامگذاری این روستا بوده است.

اونار - گورستان تاریخی

قبرستان اونار از آثار تاریخی مربوط به دوره پس از اسلام است که به دلیل سنگ قبرهای متنوع از نظر شکل و جنس و سنگ نوشته های متعدد، ارزش تاریخی و باستانی ویژه ای یافته است. این اثر در هفتم مهرماه ۱۳۸۱ با شماره ثبت ۶۲۴۴ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده و در زمره جاذبه های گردشگری شهرستان مشکین شهر قرار دارد. روی سنگ قبرهای موجود در این گورستان نشانه هایی هم چون ستاره شش پر، تصویر چکش ساده و جزآن دیده می شود. زیباترین این سنگ ها عبارتند از یک

جفت سنگ قبرافراشته به ارتفاع ۱.۶۲ متر که دارای نوشته‌ای است . در زیر سنگ نوشته‌ها محراب است و در بالای لچک آن دو گل هفت پر نقش یافته است. در بالای نوشته‌ها ساقه و بالای آن کلاهکی با ۱۲ ترک ، شبیه کلاه دراویش وجود دارد. متاسفانه آثار تاریخی موجود در محوطه این قبرستان در سنوات اخیر به دلیل عدم رعایت موازین حفاظتی توسط عده ای افراد سودجو مورد تخریب گسترده قرار گرفته و بسیاری از سنگ های تاریخی شکسته و برخی نیز جابه جا شده اند.

اونارچایی - رودخانه

از رودخانه های دامنه های شمالی سیلان است که از ارتفاعات سمت شمالی این کوه سرچشمه گرفته بعد از گذشتن از قوتورسویو به سمت روستای اونارچاری می گردد و با سیراب کردن بخش وسیعی از اراضی روستای اوناربه قاراسو می ریزد. این رودخانه در محدوده آبگرم قوتورسویو و روستاهای علی آباد و کویچ دارای نقاط خطر خیزی گزارش شده است. اونارچایی علاوه بر باغات و اراضی اونار، اراضی چند آبادی اطراف را هم سیراب می کند و باغ های سرسبز و مراتع دل انگیزی در روستای اونار و اطراف آن بوجود آورده است.

اوناردره سی - دره ی جنگلی

جنگل دره اونار یکی از جاذبه های طبیعی روستای «اونار» می باشد که از طبیعت بی بدیل برخوردار بوده و همه ساله علاقمندان زیادی را جذب خود می کند با توسعه این جنگل دره ای و ایجاد امکانات رفاهی مناسب و تبدیل آن به پارک جنگلی می توان این منطقه را به عنوان یک مکان توریستی و گردشگری مهم درآورد.

اونارقالاسی - قلعه تاریخی

قلعه بربر روستای اونار که بعضا با عنوان قلعه اونار نیز معرفی شده و کارگروه غارشناسی ایران این محل را با عنوان غار بربر معرفی کرده از آثار دوره اسلامی است که بعنوان مکانی برای دفاع ، حمل و نگهداری آذوقه و ابزار آلات جنگی مورد استفاده قرار می گرفت. این قلعه تلفیقی از معماری صخره ای و سازه های دست ساز است و دارای چهار هکتار وسعت میباشد. شکل این قلعه از طرف شمال شبیه سر یک انسان است و در قسمت غربی آن نیز هفت اطاقک صخره ای به عنوان محل نگهداری خودنمایی می کند. قلعه بربر در ۴۵۰ متری جنوب شرقی روستای اونار شهرستان مشکین شهر واقع شده است.

اونچومیدان

یکی از محلات نعمتی اردبیل و بزرگترین این محلات سه گانه است . اردبیل ، از قدیم

به شش محله تقسیم می‌شد که سه محله حیدری بود و سه محله نعمتی. درهریک ازدوطرف یک محله نقش بزرگتر را داشت ، یکی نقش میانه ودیگری نقش کوچکتر را . اونچومیدان (گازران) بزرگترین محله سمت نعمتی ها بود ، سرچشمه محله متوسط به شمارمی رفت وعالی‌قاو کوچک‌ترین محلات سه گانه نعمتی بود. این محله در هسته مرکزی شهر اردبیل و درحد فاصل محلات عالی‌قاو و قنبلان قراردارد. اونچومیدان که به محله گازران نیزمعروف است درمجاورت بازار اردبیل وسمت غربی آن قرار گرفته است . عزاداران محله گازران(اونچو میدان) اولین دسته از محلات ششگانه اردبیل هستند که در روز دوم محرم در بازار به عزاداری می‌پردازند. این محله ۱۳ شعبه تابعه دارد که شامل مساجد محلات اکبریه ، قاسمیه ، صاحب الزمان ، حسن عسگری ، آقاکاظم ، خاتم النبیین ، چراغعلی ، قاجاریه ، زینبیه ، ائمه ، امام سجاد ، عباسیه و مسجد محله اونچو میدان است

اووچی دره سی

ازدره های جنوبی سبلان در نزدیکی های گردنه سایین که از زیستگاههای طبیعی این منطقه به شمار می رود و نام آن وفور شکار در این دره رانشان می دهد.

اوولاغان

از آبادی های شهرستان نمین که در دهستان ویلکیج شمالی از توابع بخش مرکزی نمین قرار دارد این آبادی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۴ نفر را در قالب ۲۸ خانوار در خود جای داده بود. روستای اوولاغان در سمت جنوب غربی دهستان ویلکیج شمالی و در میان روستاهای گول لی ، پته خور ، قاراچاناق وجابیلو جای دارد.

اویستی - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۰۹۰ متری در محدوده دهستان ارشق مرکزی از بخش ارشق شهرستان مشکین شهر و در ۱۳ کیلومتری شمال شرقی مرکز بخش ارشق واقع شده است . جهت کوه ، شمالی - جنوبی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۱۴ و عرض ۳۸.۴۱.۳۰ می باشد.

اهرچایی - رودخانه

اهرچایی رودخانه معروفی است که از ارتفاعات غربی سبلان سرچشمه می گیرد ، با شاخه های متعددی در امتداد غربی - شرقی جریان یافته و در شرق به قارا سو می پیوندد.

اهل ایمان

از آبادی های دهستان شعبان از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است این آبادی بر اساس

سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۷۶ نفر در قالب ۴۲ خانوار در خودجای داده بود. اهل ایمان که در بیان اهالی به صورت «اهریمان» تلفظ می شود، در فاصله ۲۴ کیلومتری مرکز شهرستان مشگین شهر جای دارد و از شمال با «کوجنق»، از جنوب با «دوشانلو» از طرف شرق با روستای مزرعه جهان و از طرف غرب با روستاهای «خان کندی» و «یئنگیجه» مجاورت دارد.

ایاز کندی

از آبادی های دهستان اولتان از بخش مرکزی شهرستان پارس آباد است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۰۰ نفر در قالب ۲۳ خانوار در خودجای داده بود. ایاز کندی در سمت شمال شرقی دهستان اولتان و در فاصله کمی از سمت شمالی جاده پارس آباد به اصلاندوز در مجاورت روستاهای عبادآباد، سلمان آباد و رودخانه مرزی ارس قرار دارد.

ایاقی ایری قشلاقی

از قشلاقات دهستان اولتان از بخش مرکزی شهرستان پارس آباد که در ۲ اوبا ۷۹ نفر جمعیت داشته است.

ایبیش آباد حمامی - حمام تاریخی

ایبیش آباد از حمام های قدیمی و کهنه اردبیل بود که در بافت قدیم شهر اردبیل و حوالی بازار مسگران و بر سر راه اونچو میدان (گازران) قرار داشت. کف حمام ایبیش آباد چند متر پائین تر از سطح بازارهای مجاور بود. این حمام مانند اکثر آثار تاریخی اردبیل در مسیر خیابان کشی قرار گرفت و تخریب شد.

ایده لو

از آبادی های دهستان قشلاق جنوبی از بخش قشلاق دشت شهرستان بیله سوار است که در مجاورت لیملو، تومار کندی و داش بولاغ جای گرفته و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۵ نفر را در قالب ۴ خانوار در خودجای داده بود.

ایدیر

نام دو آبادی از آبادی های دهستان اصلاندوز از بخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است این آبادی ها در سرشماری سال ۱۳۹۰ به ترتیب ۵۰ و ۷۶۲ نفر جمعیت داشته اند. در همین سال یوخاری ایدیر ۱۷۵ خانوار و آشاغی ایدیر ۱۳ خانوار داشته است.

ایران آباد

از آبادی های دهستان ساوالان ازبخش مرکزی شهرستان پارس آباد است این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۲۵۶ نفر را در قالب ۵۸۲ خانوار در خود جای داده بود . ایران آباد در مجاورت روستای ملا کنندی قرار دارد.

ایرانیان - مجتمع آبدرمانی

مجموعه آبدرمانی ایرانیان با استفاده از آخرین استانداردها و تکنیک های بین المللی از سه چهار سال اخیر در محوطه وسیعی از ورودی شهر سرعین احداث و مورد استقبال گردشگران منطقه قرار گرفته است. این مجموعه که از واحدهای جداگانه و مستقل زنانه و مردانه تشکیل شده و شامل امکانات متعددی نظیر: استخر آبگرم معدنی ، استخر جوانان مجهز به سیستم تولید موج با بکارگیری آخرین فناوری تصفیه و ضد عفونی آب معمولی، استخر کودکان مجهز به سرسره آبی، جکوزی، سونا خشک و بخار، حوضچه آب سرد می باشد و از پارکینگ اختصاصی وسیعی برای استفاده مراجعین برخوردار است.

ایرناواش - کوه

ایرناواش از ارتفاعاتی است که به اتفاق حسین داغی ، آزنا ، سیفار و چند کوه دیگر ، شهر گرمی را احاطه کرده و در میان خود آورده اند و نماد این شهر به شمار می روند. به همین خاطر نیز از سنوات قبل پروژه بزرگ جنگل کاری این کوه باغرس هفت هزار اصله نهال در دامنه های آن آغاز شده است که یکی از پروژه های موفق استان در عرصه منابع طبیعی به شمار می رود.

ایری دره قشلاقی

از قشلاقات دهستان قشلاق غربی از بخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است

ایریل

از آبادی های شهرستان نمین که در دهستان ویلکیج مرکزی از بخش ویلکیج قرار دارد و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۹۸ نفر را در قالب ۶۷ خانوار در خود جای داده بود. روستای ایریل در جنوب دهستان ویلکیج مرکزی قرار گرفته و باروستاهای یونجالو، رز، بریس همجوار است.

ایرینجی

از آبادی های دهستان دورسون خواجه از توابع بخش مرکزی شهرستان نیر که بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۱۹ نفر را در قالب ۱۰۳ خانوار در خود جای داده بود. «سرخاب» ، «گوگه»

و «بورران» از همسایگان «ایرنجی» به شمار می روند.

ایستی باغچا

آبادی ای که به نام ایستی باغچا معروف است در فاصله بین ۳۸ درجه و ۵۹ دقیقه و ۵۵ ثانیه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۳۰ دقیقه و ۲۸ ثانیه طول شرقی در حدود مرز بخش انگوت با بخش هورانده شهرستان اهر قرار گرفته است. ایستی باغچا در سمت غربی بخش انگوت بر ساحل غربی رودخانه معروف و دائمی «دره نود» تکیه داده و به خاطر این همجواری از کشت و زرع مناسبی برخوردار است. فاصله ایستی باغچا با مرکز بخش در حدود ۲۷ کیلومتر است که بخشی از جاده مواصلاتی آن خاکی است. این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۱۴ نفر را در قالب ۵۱ خانوار در خود جای داده بود.

ایستی بولاغ - چشمه آب معدنی

نگاه کنید به : گرمخانه

ایستی داغ - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۰۱۰ در ۱۷ کیلومتری شمال غربی مرکز بخش ارشق واقع شده است. جهت کوه شمال غربی - جنوب شرقی است و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸ درجه و ۰.۴ دقیقه و عرض ۳۸ درجه و ۴۶ دقیقه و ۲۰ ثانیه می باشد.

ایستی سو (ایلانجیق) - آبگرم معدنی

چشمه قینرجه در دامنه کوه کم ارتفاعی در فاصله ۶ کیلومتری شهر نیر در مجاورت جاده اردبیل - سراب واقع شده است. آب این چشمه به صورت دائمی و جوشان از زمین خارج می شود و دمای آن در حدود ۶۵ درجه سانتی گراد است. آب از نظر ظاهری زلال و بی رنگ بوده و دارای بوی هیدروژن سولفور است. در آب این چشمه املاحی همچون آهن، سیلیس و مواد رادیواکتیو نیز یافت می شود. آب این چشمه برای درمان دردهای سیستم حرکتی (دردهای مزمن رماتیسمی و پا)، بیماری های پوستی و زنانه مفید تشخیص داده شده است. ارتفاع چشمه از سطح دریا در حدود ۱۷۷۰ متر است. جریان آب به صورت دائمی و جوشان می باشد. دمای آن در مظهر چشمه در حدود ۴۲ سانتی گراد و ظاهری زلال شفاف، بی مزه، بی رنگ و بی بوست. در حال حاضر فقط اهالی روستای «ایلانجیق» از آن برای درمان دردهای مفاصل و بیماری های گوارشی و عصبی و استحمام استفاده می کنند.

ایستی سو (ساقیزچی) - آبگرم معدنی

چشمه ایستی سو در ۴ کیلومتری شهرستان نیر و یک کیلومتری روستای ساقیزچی قرار دارد و به همین دلیل این چشمه با نام چشمه سقیزچی نیز خوانده می‌شود. دمای آب در مظهر چشمه ۳۹ درجه سانتی‌گراد است و ظاهری زلال و بی‌رنگ دارد و بی‌بو و کمی شور می‌باشد آب این چشمه برای درمان بیماریهای گوارشی، بیماری‌ای عمومی، اعصاب و سیستم حرکتی مفید تشخیص داده شده است. آبگرم ایستی سو ساقیزچی فارغ از هرگونه تاسیسات مدرن امروزی در دو استخر مجزای مردانه و زنانه و به شکل سنتی مورد استفاده قرار می‌گیرد.

ایستی سو (گیوی) - آبگرم معدنی

این چشمه در فاصله ۱۵ کیلومتری شمال شهر خلخال و ۸ کیلومتری مرکز شهرستان کوثر، در بالای کوه نسبتاً بلندی که در کنار جاده اصلی اردبیل - خلخال واقع شده قرار دارد و به دلیل برخورداری از چشم اندازهای زیبای منطقه از مراکز مورد توجه گردشگران استان اردبیل به شمار می‌رود. رودخانه زیبای گیوی چای و باغ‌های اطراف رودخانه پایین دست آبگرم، کشش و جاذبه این منطقه را دوچندان می‌کند. این آبگرم در ارتفاع ۱۷۲۰ متری از سطح دریا واقع شده و میزان آبدهی آن ۲.۳ لیتر در ثانیه و دمای آب ۵۸ درجه سانتی‌گراد است. ایستی سو (آبگرم گیوی) برای معالجه امراض پوستی و مفصلی مانند رماتیسم و درد مفاصل مفید بوده و چون از برخورد با رشته‌های آهکی و توده آذرین به وجود آمده در بهبود بیماری‌های اعصاب، متابولیکی، پوستی و گوارشی نیز مؤثر است.

ایشیق چیخماز

از آبادیهای دهستان قشلاق جنوبی ازبخش قشلاق دشت شهرستان بيله سوار است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۳ نفر را در قالب ۱۴ خانوار در خود جای داده بود. ایشیق چیخماز در مجاورت سلطان قشلاقی، اورتا داغ، قشلاق قوجابدیر و قشلاق حاجی علی برات واقع شده است.

ایل خانلار

از آبادی های دهستان اجارود شرقی در بخش مرکزی موران از شهرستان گرمی است که در فاصله ۳۸ درجه و ۵۸ دقیقه و ۳۷ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۸ درجه و ۱۴ دقیقه و ۴۳ ثانیه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ و در مجاورت روستاهای کول آتان، لئجیر (لجایر)، اوماسلان، میرو (میرآب)، افسوران (اووسوران) و کلان قرار دارد. ایلخانلار در سرشماری سال ۱۳۹۰ کشور دارای ۱۳ خانوار و ۴۶ نفر جمعیت بوده است.

ایلان لی چای - رودخانه

ایلان لی چای که «ایلانجیق چایی» هم نامیده می شود از دامنه های شرقی سبلان سرچشمه گرفته با گذر از جبه در و ایلانجیق اراضی این آبادی ها را مشروب می سازد.

ایلان لی داغ - محوطه تاریخی

درسره مشکین شهر به قارقلعه و کوچنق «... دریای کوه ایلانلی داغ و سمت جنوب آن تعداد بیش از ۲۰ عدد سنگ افراشت دیده می شود. این سنگ افراشته ها در زمینی به مساحت ۸۰ متر و عرض ۶۰ متر بر زمین افراشته است. گرچه تعیین محدوده ای قطعی برای این سنگ افراشته ها به خاطر برهم ریختن آنها نامشخص است اما به هرحال نمایانگر آن است که منطقه گورستانی کلان سنگی بوده که در اصل زمینی به طول و عرض تقریبی یکصد متر در بر گرفته بود شباهت سنگهای بکاررفته در ایلان لی داغ به مسکن اولیه انسانهای ماقبل تاریخ بیشتر از سنگ افراشت است این سنگ افراشت ها در دامنه کوه ایلانلی داغ در امتداد شرقی - غربی بر زمین نشانده شده اند و بطور کلی ۷ گروه مشخص و چندین گروه غیر مشخص را تشکیل داده اند. نوشته های سنگ قبرها به خط کوفی است .... پورایمان، مشکین شهرنگین سبز آذربایجان ص ۶۷»، «... می گویند زیر این کوه و تپه های اطراف، گنج ها فراوان است. در یک گوشه تپه، تخته سنگهای سیاه و بزرگ قد یک آدم معمولی کنار هم ردیف شده اند و سنگ بزرگ دیگری جلوتر افتاده. می گویند که اینجا مکتب خانه ای بوده که به غضب الهی گرفتار آمده و همه سنگ شده اند.... ساعدی، خیابان مشکین شهر، ص ۶۲». احتمالاً این سنگ افراشته باقیمانده دلمن هایی است که از دست تخریب های طبیعی و دخالت های انسانی قرون گذشته جان بدر برده و امروزه به این شکل درآمده اند. «دلمن» نوعی ساختمان ابتدایی عهد برنز است که بدون استفاده از ملات و با تخته سنگ های بزرگ ساخته می شد. نمونه های متعددی از آن در منطقه «چای قوشان»، «لولوسنگری»، «خانقاه علیا»، «چوبان یوردی» و «قیرمیزلیق» جنوب غربی نمین وجود دارد. این اتاق ها با ابعاد تقریبی ۴ × ۲ متر از تخته سنگ هایی به ارتفاع ۱.۵ متر که دیوارهای آن را تشکیل می دهد و سقف آنها را تخته سنگی بزرگ پوشانده ساخته شده که اطراف آن برای حفاظت از سرما با خاک پوشانده شده است.

ایلان دوسویو - آبگرم معدنی

این چشمه در ۱۵ کیلومتری مشکین شهر و در نزدیکی چشمه (دو-دو) قرار دارد مظهر چشمه در پای کوهی واقع شده و آب از دو نقطه مشخص ظاهری می شود. سطح قسمت هایی از حوضچه را آهک پوشانده است دمای آب چشمه ۳۶ درجه، بی مزه، بی رنگ و کمی بودار است از آب معدنی ایلان دوسویو برای درمان بیماریهای چشم، دردهای مفاصل و پوست استفاده می شود. آب چشمه ایلان دوسویو نوع

آب های معدنی کلروسولفات بیکربناته کلسیک گازدار و گرم است که تسکین دهنده دردهای عمومی بدن و تقویت کننده حالت عمومی بدن و نیز تمدد اعصاب است و با توجه به ترکیبات بیکربناته و سولفات ای که دارد می تواند برای درمان بیماری های جلدی ، دردهای مزمن روماتیسمی ، بیماریهای تنفسی و گوارشی مورد استفاده قرار گیرد.

ایلخچی - سد

این سد از نوع خاکی با هسته رسی است که از سال ۱۳۷۸ به بهره برداری رسیده است و آب آن برای مصارف کشاورزی مورد استفاده قرار می گیرد. ارتفاع سد از بستر ۱۵ متر طول تاج ۲۵۰ متر و حجم کل سد ۰.۷ میلیون مترمکعب است

ایلخچی قشلاقی انگوت

در دهستان های مختلفی از شهرستان گرمی روستاهای متعددی با نام ایلخچی یا ایلخچی قشلاقی وجود دارد که از رونق نگهداری و پرورش اسب در مناطق مختلف این شهرستان خبر میدهد. ایلخچی در زبان ترکی به معنی گله اسب است و در ترکیب با پسوند شغل ساز (چی) کلمه ایلخچی به معنی پرورش دهنده یا گله بان اسب را بوجود می آورد. با این تعبیری می توان گفت که این روستا در گذشته های دور محل نگهداری یا پرورش اسب بوده و بالا اقل بخشی از ساکنان آن به پرورش و نگهداری اسب اشتغال داشته اند و روستا نام خود را از شغل ساکنان اولیه آن گرفته است. ایلخچی قشلاقی انگوت در دهستان انگوت غربی از بخش انگوت با مختصات ۳۹ درجه و ۶ دقیقه و ۹ ثانیه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۳۴ دقیقه و ۵۶ ثانیه طول شرقی قرار دارد و انصافا در منطقه ای قرار گرفته که از قابلیت مناسبی برای پرورش اسب برخوردار است تا آنجا که عده ای علت تاسیس و پیدایش این روستا را اقبال گروهی از پرورش دهندگان حرفه ای اسب دانسته اند که در جستجوی مکانی مناسب برای تربیت اسب به اینجا آمده و با دیدن چمنزارهای متعدد، هوای سالم و کوهستانی و دشت های نسبتا وسیع و زیبای آن ، در این منطقه سکنی گزیده و آن را به شکل روستایی کامل در آورده اند. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۴۱ نفر را در قالب ۶۶ خانوار در خود جای داده بود.

ایلخچی قشلاقی موران

ایلخچی قشلاقی که با عنوان ایلخچی قشلاق علیا، وسطی، سفلی از آن یاد می شود عنوان سه آبادی نزدیک به هم در سمت شمال غربی دهستان آزادلو در بخش موران از شهرستان گرمی استان اردبیل است که با پیشوند یوخاری ، اورتا و آشاغی از هم متمایز شده و به ترتیب یوخاری ایلخچی قشلاقی ، اورتا

ایلخچی قیشلاقی و آشاغی ایلخچی قیشلاقی نامیده میشوند. سه روستایی که فاصله آنها ازهمدیگر به ۵۰۰ متر هم نمیرسد. بزرگترین و پرجمعیت ترین آنها هم به ترتیب تعداد جمعیت، یوخاری ایلخچی، آشاغی ایلخچی و آخر از همه اورتا ایلخچی است. گمان می رود نام آبادی در گذشته های دور از ایلخی های بی شماری که در اراضی وسیع آن پرورش می یافتند گرفته شده باشد. کله سر، اینجی لی هادی بیگ لی و هاواس کندی از آبادیهایی هستند که در مجاورت روستاهای ایلخچی قرار گرفته اند.

ایلخچی گرمی

نام دواآبادی از دهستان اجارود مرکزی در بخش مرکزی شهرستان گرمی است که در فاصله ۸۰۰ متری از یکدیگر در سمت شرقی مرکز شهرستان گرمی قرار گرفته اند. فاصله این آبادی ها از گرمی در حدود ۵ کیلومتر است. آشاغی ایلخچی روستای بزرگ و نسبتاً پر جمعیتی است که ۲۵۲ نفر را در قالب ۶۸ خانوار در خود جای می دهد در حالیکه یوخاری ایلخچی با ۴۵ نفری که در ۱۲ خانوار سازمان یافته اند روستای کوچک و کم جمعیتی به شمار می رود. اهالی آبادی های آشاغی و یوخاری ایلخچی نسبت های نزدیکی با هم دارند و در گذشته های دور اکثر اداری نیای مشترکی بوده اند. نسبت بین اهالی دواآبادی اگر نسبتی درجه یک نباشد نسبت دوری هم نیست و اهالی آن پیوند ناگسستنی بین خود احساس می کنند.

ایلخچی گیوی

از آبادی های شهرستان کوثر (گیوی) است که در دهستان سنجد جنوبی از بخش فیروز قرار دارد. این آبادی در شمال دهستان سنجد جنوبی با یتنگیجه قشلاقی همجوار است و از شمال به دهستان سنجد غربی منتهی می شود. ایلخچی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۹۷ نفر را در قالب ۵۳ خانوار در خود جای داده بود. این آبادی در ۳۷ درجه و ۳۷ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۴ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۱۹۰ متر است.

ایلوانق

ایلوانق، ایلوانا، ایلان آوا و حتی به گویشی خیلی عامیانه تر اینالاوا نام های متعدد یکی از آبادی های دهستان خاندبیل شرقی در بخش مرکزی شهرستان خلخال است که براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۳۹ نفر را در قالب ۵۶ خانوار در خود جای داده بود. روستای چلنبر از دهستان سنجد شرقی و کول تپه از دهستان سنجد غربی همسایگان ایلوانا بشمار میروند. «ایلان آوا» یا «ایلوانق» در ۳۷ درجه و ۴۰ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۲ دقیقه طول شرقی قرار دارد.

یکی از معانی «ینال» در ترکی ولی عهدِ جبّویّه ، پادشاه غزها، است. گویا به اعتبار سن یا مقام و اهمیت ، ینال ها» به کوچک و بزرگ تقسیم می‌شده‌اند ، چنان که ابن فضلان به ملاقات خود با یکی از رؤسای غز که به «کیچیک ینال // کوچک ینال // ینال الصغیر» معروف بوده اشاره می‌کند. وی هرجا از پادشاهان و سران غزها سخن به میان می‌آورد به ذکر القاب آنان مانند بیغو ، طرخان و ینال(اینال) اکتفا می‌کند و این می‌تواند دلیل دیگری باشد که ینال(اینال) نه اسم کسی ، بلکه یکی از القاب تورک های اغوز بوده است. این کلمه در ادب فارسی نیز در ردیف القابی چون سلطان ، امیر و تَگین که همه نمادی از مقام های عالی است ، به کار رفته است. کاشغری در خصوص معنی اِنال(اینال) می‌گوید: اِنال(اینال) نام جوانانی است که مادرشان خاتون (شاه زاده// شه زاده) و پدرشان از اشخاص عادی اند».

اینالو

از عشایر و طوایف منطقه خلخال که به صورت تیره های مستقل در شهرستان خلخال مستقر بودند و بین آق داغ و دیگر ارتفاعات منطقه و قشلاقات خلخال به ییلاق - قشلاق می پرداختند. این طوایف و تیره ها با اجرای سیاست های تاختاقاپو بلافاصله از دامداری به شیوه کوچروی دست کشیده و غالباً در قشلاقات خود یکجانشین شدند و در آبادی هایی استقرار یافتند که امروزه به نام طایفه وتیره معروفند به صورت پراکنده در مناطق خاصی از خلخال به ییلاق و کوه و صحرای روند.

اینچه ارشق

از آبادی های دهستان ارشق غربی از بخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۳۰ کیلومتری مشکین شهر در مجاورت روستاهای تازه کنار ارشق، کنلوجه، چخماق چوخوری و مزرعه بزآقا واقع شده است. این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۵ نفر را در قالب ۴ خانوار در خود جای داده بود.

اینچه نیر

از آبادی های دهستان مهماندوست از توابع بخش کورائیم شهرستان نیر که در مجاورت روستاهای هواده، کهریز، قاراقاشلو، امین آباد قرار دارد و براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۴ نفر را در قالب ۲۴ خانوار در خود جای داده بود.

اینلو

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان فولادلوی جنوبی از توابع بخش هیر است که در مجاورت روستاهای «گوئورقلعه»، «مسجدلو»، «سیدآباد»، «پيله گلین» و «جیاوان» جای گرفته است. اینلو در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۹۷ نفر را در قالب ۱۲۶ خانوار در خود جای داده بود.

اینی

اینی نام سه آبادی پیوسته و نزدیک به هم در سمت جنوبی دهستان اینی از بخش مرکزی شهرستان گرمی استان اردبیل است که در فاصله کمی از هم در گستره سبز و زیبای این منطقه جای گرفته اند و از شرق به غرب به ترتیب آشاهی اینی، اورتا اینی و یوخاری اینی نامیده می شوند. این سه آبادی بر روی هم، بزرگترین آبادی جلگه مغان به حساب می آیند. گرچه اینی وسطی یا اورتا اینی مرکز این سه روستا به شمار می آید اما روستای اینی علیا چه از نظر وسعت و چه از نظر جمعیت بزرگترین این آبادیهای سه گانه است. وسعت و بزرگی این آبادیهای سه گانه سبب اشتباه دهستان گردیده و نام اینی بر محدوده دهستان

نیز دلالت نموده است. در سال ۱۳۹۰ یوخاری اینی ۹۹۲ نفر، اورتا اینی ۶۴۱ نفر و آشاغی اینی ۵۹۸ نفر جمعیت داشته است.

اینی - دهستان

از دهستان های بخش مرکزی شهرستان گرمی است که در سمت جنوب شرقی شهرستان گرمی قرار گرفته است. این دهستان از سمت غرب بادهستان اجارود غربی، از سمت شمال با دهستان اجارود، از سمت شرق بادهستان اجارود شرقی و از سمت جنوب با منطقه یار دیملوی جمهوری آذربایجان مجاورت دارد. دهستان اینی در سرشماری سال ۱۳۹۰ دارای ۲۱ پارچه آبادی دارای سکنه با ۱۳۵۱ خانوار و ۵۴۲۱ نفر جمعیت بوده است. مرکز دهستان اینی، روستای اورتا اینی است که در مختصات جغرافیایی ۳۸ درجه و ۵۰ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۸ دقیقه طول شرقی جای گرفته است و از امکانات بهداشتی درمانی و رفاهی معیشتی خوبی برخوردار است. آبادی های زیراتوابع دهستان اینی محسوب می شوند: اظماره سفلی، اظماره علیا، الیه، الیه سر، انی سفلی، انی علیا، انی وسطی، بیعرق، تازه کند قارابولاغ، تپه، تنگ، چلک، داشدیبی، رمضانلو «خالی از سکنه»، ساری درق، شاون سفلی، شاون علیا، قره بولاغ، قارا یاتاق، قنبرلو (اورتا ایما را)، قوزلو، گئیگال و بیلاق قاراقایا «خالی از سکنه»

اینی - غار

در فاصله یک کیلومتری شمال روستای اینی غاری وجود دارد که اهالی منطقه به خاطر برودت هوای داخل غار به آن یخچال می گویند. در قدیم بدلیل عدم وجود یخچال و لوازم خنک کننده در فصل تابستان از یخ این مکان استفاده می نمودند و هنگام ورود به غار تکه ای نان یا اشیاء دیگر در جلوی آن قرار میدادند. افرادی که به درون غار رفته و آن را دیده اند می گویند که درون غار دو دهلیز مجزا از هم وجود دارد و استعدادی هم ندارد که غار دهلیزها و دالان های متعدد دیگری هم داشته باشد که در این صورت با سرمایه گذاری کمی در آن می توان قابلیت گردشگری شهرستان گرمی را افزایش داد.

ایوریق

روستای ایوریق از آبادیهای شهرستان اردبیل در دهستان فولادلوی شمالی از توابع بخش هیر است این نام به تعبیر اهالی از دو کلمه ائو به معنی «خانه» و ریق به معنی «آبادی» تشکیل شده است که باتوجه با سابقه الحاق حرف «قاف» به قسمت آخر نام آبادیها کمی بعید به نظر می رسد. ایوریق که روستایی با قدمت طولانی است در ۱۸ کیلومتری مرکز اردبیل واقع شده است و در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۵۹۳ نفر را در قالب ۴۲۰ خانوار در خود جای داده بود.

آبگرم سرعین - دهستان

دهستان آبگرم یکی از دهستان های بخش مرکزی شهرستان سرعین به مرکزیت روستای ورنیاب است که در سال ۱۳۶۶ تأسیس شده و شامل آبادی های آق قلعه ، ویله درق ، کرده ده ، کلخوران ویند ، کنزق ، ورنیاب ، ویندکلخوران و لاطران است.

آبگرم شاییل - آبادی

از آبادی های دهستان مشکین شرقی ازبخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸ نفر را در قالب ۳ خانوار درخودجای داده بود

آبگرم قوتورسویو - آبادی

از آبادی های دهستان مشکین شرقی ازبخش مرکزی شهرستان مشکین شهر و محل شروع صعود به قله سبلان است که در ۲۴ کیلومتری شهر لاهرود و در ۴۹ کیلومتری مشکین شهر واقع شده است. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱ نفر را در قالب ۱ خانوار در خود جای داده بود. آبگرم قوتورسویو از مراکز گردشگری مشکین شهر است به این معنا که در فصول گردشگری پذیر سال و فعال شدن بخش های مختلف خدماتی جمعیت آن نیز افزایش می یابد و با فرارسیدن زمستان و تعطیلی فعالیت های توریستی و مراجعت عشایر به قشلاق های مغان ، آبادی قوتورسویو هم به حالت متروکه در می آید.

آبگرم گیوی - آبادی

از آبادی های دهستان سنجید غربی ازبخش مرکزی شهرستان کوثر (گیوی) است که در مجاورت روستاهای گول تپه ، چالگرو ، نی احمدبیگ و هوشانق قرار دارد. این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۵ نفر را در قالب ۱۷ خانوار درخودجای داده بود.

آبی بیگلو

آبی بیگلو مرکز بخش ویلکیچ شهرستان نمین که در سال ۱۳۷۷ هجری شمسی به شهر ارتقاء یافته است در ۲۰ کیلومتری شهر اردبیل در فاصله کمی از جنگل های فندقلو واقع شده است این شهر از شمال به روستاهای دورجین و سعیدآباد ، از طرف جنوب شرقی به روستای محمودآباد ، از سمت جنوب غربی به روستای آق بولاغ مصطفی خان ، از مشرق به روستای آلادیزگه و در امتداد آن به جنگل های فندق لو محدود می گردد و از سمت مغرب به روستای تازه کند لقمان آباد منتهی می شود . تاریخ پیدایش این منطقه به چندین قرن پیش نسبت داده می شود و بر اساس قول اهالی به مناسبت سکونت

فردی به نام عبدالله بیگ (آبی - مخفف عبدالله) به مرور به آبی بیگلو مشهور شده است. آبی بیگلو یعنی منطقه ای که نام بیگ اش آبی (عبدالله) بوده است.

آب و هوای آبی بیگلو سرد و مرطوب بوده و بدلیل مجاورت باگردنه حیران اغلب اوقات سال پوشیده از مه غلیظ می باشد. این شهر درفاصله نزدیکی از دو رودخانه مهم قاراسو و سساقیزچی قرار دارد و این دو رودخانه در دو جهت مخالف آن جاری است. طبق سرشماری سال ۱۳۸۵، این شهر ۱۰۹۰ خانوار دارد و جمعیت آن ۵۲۴۲ نفر می باشد که ۲۵۸۷ نفر آن مرد و ۲۶۵۵ نفر آن زن می باشند و ۳۸۳۸ نفر از تعداد کل جمعیت آن با سواد هستند.. آبی بیگلو از دو محله اصلی بنام «اودولو» و «خانلار» تشکیل شده که محله خانلار حدوداً ۳ برابر محله اودولو وسعت و جمعیت دارد. در حال حاضر بیشتر اهالی آن به شغل هایی مانند سنگ کاری نمای ساختمان ها و آرماتوربندی، جوشکاری و سایر مشاغل ساختمانی و عده ای نیز در اداره جات مختلف استان شاغل هستند.

آت اولن داغ - کوه

این کوه با ارتفاع ۱۹۸۵ متر در محدوده دهستان خاندبیل غربی از بخش مرکزی شهرستان خلخال و در ۱۵ کیلومتری جنوب غربی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمال غربی- جنوب شرقی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۲۳ و عرض ۳۷.۳۱ می باشد.

آت توتان

ازآبادی های دهستان ارشق مرکزی دربخش ارشق شهرستان مشکین شهراست که در فاصله ۹۰ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر و ۲۰ کیلومتری بخش رضی قرار دارد. روستای آت توتان از طرف شمال با جمهوری آذربایجان، ازطرف جنوب با روستای ذکیلو، از طرف غرب با روستای میرحسینلو و از طرف شرق با روستای آق بولاغ علیا مجاورت دارد. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۴ نفر را در قالب ۷ خانوار درخود جای داده بود.

آت قجلی - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۴۸۵ متر در محدوده دهستان شعبان از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر و در ۲۵ کیلومتری جنوب غربی مرکز شهرستان مشکین شهر واقع شده است. جهت کوه، شمالی- جنوبی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن بطول ۴۷.۲۴ و عرض ۳۸.۱۸ می باشد کوه یکی از ارتفاعات سبلان بشمار می رود. رودخانه مشکین شهر از این کوه سرچشمه می گیرد.

آت گولو - آبگیر

آت گولو آبگیری طبیعی است که در جنوب غربی آبگرم شابیل و در کنار شیروان دره سی قرار دارد طول تقریبی آن ۱۲۰ متر و عرض آن ۳۰ متر است اما گودی آن معلوم نیست. با قرار گرفتن آت گولو در کنار شیروان دره سی و تحت تاثیر این دره شگرف، طبیعتی بکر و بسیار زیبا و دیدنی در اطراف آن پدید آمده است. «.... می گویند بدان علت این جا را آت گولو نام نهاده اند که اگر اسبی به آنجا بیافتد در آمدنش مشکل است و به هرصورت غرق خواهد شد. اما در افسانه ها آمده است که هر چند مدت یکبار اسب سفید بزرگی از ته این استخر بالا می آید و روی آب شنا میکند و شیهه های بلند سر می دهد و بعد دوباره می رود به ته استخر، عده ای می گویند این اسب مال بابک است که برای پیدا کردن صاحبش از دیار تاریکی ها ساعتی پیدا و بعد ناپیدا می شود.... ساعدی، خیابو یا مشکین شهر، ص ۲۷» امروزه این آبگیر به عنوان محلی برای پرورش انواع ماهیان سردآبی درآمده است به طوری که گاهای جشنواره های ماهیگیری نیز در آن برگزار می گردد. برای رفتن به این آبگیر جاده خاکی نسبتاً مناسبی که از شابیل سویو به مشکین شهر منتهی می شود مهیا شده است.

آتشگاه

از آبادیهای دهستان ارجستان از توابع بخش سبلان شهرستان سرعین که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱۰۲ نفر را در قالب ۳۴۰ خانوار در خود جای داده بود. این آبادی که در سنوات اخیر به عنوان مرکز دهستان ارجستان تعیین شده، در ادوار گذشته دارای رونق خاصی بوده است آتشکده «آذرفریق» بر فراز تپه ای باستانی در این روستا قرار داشته است که آثار بازمانده از ویرانه های آن بر اثر عوامل طبیعی و ساخت و سازهای اطراف آتشکده بتدریج در حال از بین رفتن است. آتشکده آذرفریق بر اساس اسناد تاریخی از مراکز مهم و مذهبی زرتشتیان بخصوص در دوران ساسانیان بوده است. معبدی هم ظاهراً در جوار آن آتشکده وجود داشته که به مرور زمان از میان رفته است. بعد از وقوع زلزله سال ۱۳۷۵ با اهتمام سازمان میراث فرهنگی استان اردبیل اجازه ساخت و ساز بر روی تپه مذکور و خرابه های آتشکده ملغی گردید. آتشگاه را «آق امام» نیز می گویند و اهالی این نام را برگرفته از نام امامزاده ای به نام عبدالله (ع) می دانند که مدفن او بر روی تپه ای سرسبز قرار گرفته است.

آتشگاه جدید

از آبادی های دهستان شعبان از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۴۶ نفر در قالب ۳۵ خانوار در خود جای داده بود. آتشگاه جدید در ۱۸ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر در مجاورت روستاهای دوشانلو، شعبان، کلنپا، آوارسین، علمدار و

اهل ایمان قرار گرفته است روستای آتشگاه دو بار ویران و خالی از سکنه شده و دوباره آباد گردیده است

آتما تپه - تپه تاریخی

آتما تپه از تپه های تاریخی مربوط به دوره اشکانیان است و در روستای نوشنق از بخش مرکزی شهرستان نمین واقع شده، این اثر که بیش از ۸۰۰ سال انسان در آن مستقر بوده در تاریخ ۱۷ اسفند ۱۳۸۱ با شماره ثبت ۷۸۲۲ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

آج ائشه

از قشلاقات دهستان قشلاق دشت جنوبی از بخش قشلاق دشت شهرستان بیله سوار است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ در ۴ منطقه اقامتی مجموعاً ۲۴ خانوار و جمعیتی نزدیک به ۹۳ نفر داشته است. این چهارسکونتگاه در سمت شمال غربی دهستان قشلاق دشت جنوبی به نام های آج ائشه نوراحمد، آجی ائشه علی حیدریگ، آج ائشه پاپور و آج ائشه مهندس صادقی معروفند.

آخ داغی - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۴۶۰ متر در محدوده دهستان خورش رستم شمالی از بخش خورش رستم شهرستان خلخال و در ۱۵ کیلومتری جنوب مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شرقی-غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۳۰ و عرض ۳۷.۲۸ می باشد.

آخارباخار - تفرجگاه

از تفرجگاههای زیبای بخش هیردر ارتفاعات شرقی مرکز بخش است که تحت تاثیر دو اقلیم مختلف آذربایجان و گیلان قرار گرفته و زیبایی های بی نظیر و منحصر به فردی دارد و از تفرجگاههای بخش هیر به شمار می رود. «آخارباخار»، مقسم المیاه هیر با استان گیلان محسوب می شود.

آخیرلی - شکارگاه

منطقه شکار ممنوع آخیرلی انگوت منطقه ای کوهستانی است که بدلیل برخورداری از انواع حیوانات قابل شکار به عنوان شکارگاه مورد استفاده قرار می گرفت. در دهه های اخیر با رشد روزافزون شکارهای غیرمجاز، نژاد گونه های موجود در آن در آستانه نابودی قرار گرفت به همین خاطر اخیراً مناطقی از آن به منظور حفظ ذخایر طبیعی و ژنتیکی کشور به منطقه شکار ممنوع تبدیل شده است.

آدام دره سی

نام دو روستا است که در فاصله کمی از هم در ۲ کیلومتری غرب جاده ی مشکین شهر به مغان قرار گرفته و از توابع دهستان انگوت غربی از بخش انگوت شهرستان گرمی بشمار میروند این دو آبادی تقریباً در فاصله ۱۵ کیلومتری سمت جنوب غربی تازه کند، مرکز بخش انگوت و در مجاورت روستاهای سید محمدلی، گونئی کندی، قارا آغاج لی، قورو دره، مردان، کیننو و قیلچ خان لی، قرار گرفته اند مثل همه آبادی های مشترک الاسم، یوخاری آدام دره سی در ارتفاع بیشتری از آشاغی آدام دره سی قرار دارد. این اختلاف در ارتفاع بیانگر آن است که این آبادی ها در منطقه ی کوهستانی و ناهمواری با اراضی شیب دار قرار دارند. یوخاری آدام دره سی ۱۰۸ نفر و آشاغی آدام دره سی ۴۱ نفر سکنه دارد.

آذرفریق - آتشکده

نگاه کنید به : آتشگاه

آراز - رودخانه

ارس که در زبان ترکی آذربایجانی «آراز» گفته می شود مهم ترین و پرآب ترین رودخانه شمالی ایران در منطقه آذربایجان است که از کوه های مین گؤل داغ در ترکیه سرچشمه گرفته از غرب جلغا تا اصلاندوز مغان در استان اردبیل در طول نوار مرزی ایران و جمهوری آذربایجان جریان یافته و به دریای خزر می ریزد. سد بزرگی در محل قیزیل قشلاق ماکو و سد انحرافی میل - مغان در غرب اصلاندوز بر روی این رودخانه ساخته شده است. سد جدیدی نیز در ناحیه خمارلو از توابع بخش خداآفرین در دست احداث است. آب بخشی از رودخانه ارس توسط کانال هایی به سوی دشت مغان هدایت شده کشاورزی دشت مغان را گسترش داده است. بستر رودخانه ارس دارای شیب زیادی بوده که آب با سرعت در آن جریان دارد به همین خاطر برخلاف مثل رودهای دیگر نمی توان بر روی آن قایقرانی کرد. در بستر رودخانه ارس ۸۰۵ جزیره کوچک و بزرگ خالی از سکنه وجود دارد که به زبان محلی به آن «شام» می گویند. براساس قرارداد مرزی ۴۲۷ - جزیره به ایران و ۳۸۲ جزیره به جمهوری آذربایجان تعلق دارند. این جزیره ها تنها برای چرای حیوانات ساکنان اطراف رودخانه قابل استفاده اند. شعباتی که از خاک قفقازیه وارد رود ارس می شود عبارتند از : آریاچایی، رود نخجوان، رود کر. شعباتی که از خاک ایران وارد رود ارس می شود عبارتند از: رود زنگمار از ماکو، رود آغ چای و قوطور چایی از خوی، رود زلیبیر از مرند، رود گوک گنبد از قارا داغ و دره رود از مغان

عریض ترین نقطه رودخانه ارس در نزدیکی شهر جلغا میباشد که بیش از ۲۰۰ متر عرض و بیش از ۴ متر عمق دارد که می تواند سومین رودخانه ایران از لحاظ قدرت آب تلقی گردد. در مواقع عادی آب آن

قابل شرب ولی درمواقع طغیان گل آلود است . تاکنون بر روی ارس پنج پل ساخته شده است که عبارتند از : پل راه آهن جلفا - پل شوسه جلفا - پل پلدشت در شهرستان ماکو - پل خدا آفرین در قارا داغ و پل نودوز در مرز ارمنستان

آراللو - آبادی

آراللو نام دو آبادی از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان فولادلوی شمالی از توابع بخش هیر است که بایشوندهای بویوک و کیچیک از هم متمایزی گردند. بویوک آراللی با ۶۵۵ خانوار و ۲۵۶۷ نفر جمعیت از آبادی های بزرگ منطقه بشمار میرود و از سال ۱۳۶۶ به عنوان مرکز دهستان فولادلوی شمالی در بخش هیر شهرستان اردبیل تعیین شده است . کیچیک آراللی ۱۷۰ خانوار و ۶۱۳ نفر سکنه دارد

آراللو - عشایر

طایفه آراللویکی از طوایف ایل بزرگ شاهسون می باشد این طایفه گرچه از طوایف قدیمی محسوب نمی شوند ولی همیشه روسای مشهور و نامگذاری داشته اند و ضربات سنگینی به روسیه تزاری وارد کرده اند. گرفتن توپ و تفنگ از روس ها و بکار بردن آنها علیه خودروسها از سوی محمدقلی خان و نجفقلی خان مشهور است. محمدقلی خان زمانی به عضویت انجمن ایالتی اردبیل پذیرفته شد و سیف المله لقب گرفت . حسین خان و تندوست آخرین رئیس این طایفه به علت عدم سازش با فرقه دموکرات با سواران خود به تهران فرار کرد و پس از به دست آوردن تفنگ و تجهیزات به سیلان برگشت و در طول تابستان سال ۱۳۲۵ با آنان به جنگ پرداخت. این طایفه بیلاق نداشت و از آنقوتلار و موسی خان قشلاقی (بین خروسلو و گرمی) برای چرای زمستانی استفاده می کرد. هم اکنون اکثر افراد این طایفه در روستاهای بئلداشی، مجیدلو و دیزج سکونت دارند. تیره های این طایفه عبارتند از: ابوالحسن بیگلو ، حمید بیگلو ، مجید بیگلو ، سلیمان بیگلو ، ابوالفتح بیگلو و محمدعلی بیگلو

آرانچی

از آبادی های دهستان اجارود شمالی از بخش مرکزی شهرستان گرمی است این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۹۲ نفر را در قالب ۱۴۹ خانوار در خود جای داده بود. آرانچی بزرگترین و پرجمعیت ترین آبادی از دهستان اجارود شمالی است که در فاصله ۵ کیلومتری و به قول ظریفی اگر از مقابل پاسگاه راهنمایی و رانندگی حساب کنیم در ۳ کیلومتری شمال شهرستان گرمی در ۳۹ درجه و ۴۳ دقیقه و ۵۸ ثانیه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۴ دقیقه و ۳۳ ثانیه طول شرقی قرار گرفته است و از سمت جنوب با مرکز شهرستان گرمی ، از سمت شرق با روستای شکسراوو یا شکراب، از سمت شمال با هاچاکندتازه و کئچل لر و از سمت غرب با حسنقلی قیشلاقی مجاورت دارد.

آرپاتپه سی - تپه تاریخی

آرپا تپه (آرپاتپه) نام روستا و تپه‌ای تاریخی در دهستان «ننه کران» از شهرستان نمین است که در مجاورت فندقلو قرار دارد و در آن آثاری از هزاره یکم پیش از میلاد یافت شده است. به احتمال قوی نام این آبادی بعلت تپه ای که داخل روستا قرار دارد آرتاتپه (تپه مقدس) بوده و شاید بعلت آنکه در این منطقه جو و گندم زیاد کاشته می شده آرپاتپه نامیده شده است. محوطه باستانی آرپاتپه میان کناسه و گردنه حاجی امیر در جاده آستارا به اردبیل و در ۱۰ کیلومتری جنوب شهر نمین قرار گرفته است. جنگل فندقلو که یکی از زیباترین مناطق ایران است در ۵ کیلومتری آرپاتپه قرار دارد. تپه ای که به عنوان یک اثر ملی در تیر ماه ۱۳۸۲ در فهرست آثار تاریخی سازمان میراث فرهنگی کشور به ثبت رسیده در ضلع غربی روستا قرار دارد طول آن ۱۵۰ متر و عرض ۱۰۰ متر و ارتفاع آن ۱۰ متر است فاصله تپه با جاده آسفالته روستا ۳۰ متر است در برشهای صورت گرفته بر روی تپه (سمت روستا) آثارخشتی به ضخامت ۱۰ سانتی متر قابل رویت می باشد این تپه بصورت بیضوی در امتداد شمالی جنوبی واقع گردیده و رودخانه ای فصلی در ضلع جنوبی آن جریان دارد بر اساس سفالهای سطحی جمع آوری شده می توان به سفالهای خاکستری چرخ ساز و سفال قرمز رنگ و همچنین سفال نخودی با تزیینات سیاه رنگ زیگزاگ اشاره نمود که عمدتاً به هزاره اول قبل از میلاد منتسب می باشند. آرپاتپه ، آرپاتپه ، آرتاتپه نام هایی هستند که به این روستا اطلاق می شود.

آرپاچایی - آبادی

ازآبادی های دهستان سنجبدشمالی ازبخش مرکزی شهرستان کوثر(گیوی) است. این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۲۸ نفر را در قالب ۵۱ خانوار درخودجای داده بود. آرپاچایی درمنتهی الیه شمال شرقی دهستان سنجبدشمالی ودرمجاورت روستاهای بنماران ، قالاچیق و مناطق ییلاقی استان گیلان در ۳۷ درجه و ۵۰ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۹ دقیقه طول شرقی قرارگرفته است.

آرپاچایی - رودخانه

آرپاچایی رودخانه معروفی است که در جنوبی ترین شهرستان استان اردبیل یعنی شهرستان خلخال از ارتفاعات «باغروداغی» سرچشمه گرفته درامتداد رودخانه «هروچایی» و بر خلاف جهت آن درجهت شمال به جنوب جاری میشود تا به رودخانه هروچایی برسد. این دورود بعد از پیوستن به هم باتمایل به غرب، ارتفاعات مابین خلخال و گیوی (مرکز شهرستان کوثر) را با دره تنگ و عمیقی بریده وبه شهر گیوی می‌رسند و پس از آن گیوی چایی نامیده می شوند تا به سنگ آبادچایی که جریان آن شمال شرق - جنوب غربی است برسند و به قیزیل اوزه ن بپیوندند.

آرخازلی

ازآبادی های شهرستان نمین که در دهستان ویلکی — ج مرکزی ازبخش ویلکیج و در مجاورت روستاهای قاراپه ، قاراحسنلو و میرزارحیملو قرار دارد. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۹۸ نفر را در قالب ۱۸۲ خانوار در خود جای داده بود.

آردوش داغی - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۱۴۳ متر در محدوده دهستان سنجید شمالی ازبخش مرکزی شهرستان کوثر واقع شده است. جهت کوه، جنوب شرقی - شمال غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸ درجه و ۲۴ دقیقه و عرض ۳۷ و ۴۶ دقیقه و ۳۰ ثانیه می باشد.

آرامارمشهدلو

روستای آرامارمشهدلوروستایی درهمسایگی شرقی شهر گرمی درمسیر روستاهای قوزلو و اینی است. آرامارمشهدلو یکی از روستاهای ششگانه منطقه ای است که از دیرباز در شهرستان گرمی به تOLON معروف است. آرامارمشهدلو روستای نسبتا کم جمعیتی است که ۴۵ نفرادر قالب ۱۲ خانواردر خودجای می دهد. راه ارتباطی آن همچنان خاکی است و مردم ازدسترسی به وسایط نقلیه عمومی محرومند.

آزادآباد

ازآبادی های دهستان قشلاق جنوبی ازبخش قشلاق دشت شهرستان بيله سواراست که در مجاورت روستاهای سهراب آباد وحسن خان دره سی قرارگرفته است. آزادآباد درسرشماری سال ۱۳۹۰تعداد ۹۷ نفر را در قالب ۲۳ خانوار در خود جای داده بود

آزادلو

دهستان آزادلو که در شمال و شمال غرب بخش موران و شمال و شمال شرقی شهرستان مغان واقع شده است ازدهستان های بخش موران درشهرستان گرمی ازاستان اردبیل است که درمهرماه سال ۱۳۸۰ ازدهستان اجارودشرقی منتزع وبه عنوان دهستان جدیدی درمحدوده بخش موران تاسیس شد. این دهستان از شمال و شرق به جمهوری آذربایجان و از جنوب به دهستان اجارود شرقی و از غرب به بخش مرکزی شهرستان گرمی محدود است. مرکز دهستان آزادلو روستای مرزی آزادلوست که در ۲۲ کیلومتری شمال شرقی شهر گرمی واقع شده است دهستان آزادلو درسرشماری عمومی نفوس ومسکن سال ۱۳۹۰ کشور دارای ۲۴ پارچه آبادی با ۱۰۰۲ خانوار سکنه و ۴۱۹۷ نفرجمعیت بوده است.این

آبادی ها به ترتیب حروف الفبا عبارتند از: آزادلی، آقاحسن بیگلو، اورتاقشلاق (اورتاقشلاق ایلخچی)، اروج آباد، باقرلی، اکبرآباد، پرچین سفلی، پرچین علیا، تپه باشی، درویش گورنمز، درین کبود، رحیملو، زنگبار، سلاله، صمدلی، عبایگلو، قره قشلاق، قشلاق ایلخچی سفلی، قشلاق ایلخچی علیا، کردلر، کمرقیه، مهدی خان لی، هادی بیگ لی و قشلاق قوزلو

آسبینه - کوه

آسبینه نام دیگر قله ی زیبای آسپیناس می باشد. این کوه هم مرز و مشرف به دو استان گیلان و اردبیل در شمالغرب کشور واقع شده است. کوه آسبینه یا همان آسپیناس با توجه به آنچه که در کتاب مقدمه ای بر تاریخ و فرهنگ نیارق در مورد این کوه نوشته شده در ۳۳ کیلومتری شمال شرقی اردبیل و ۸ کیلومتری روستای نیارق اردبیل، با ارتفاع ۲۰۰۵ متری در یک منطقه جنگلی قرار گرفته است. این کوه شمالی ترین کوه از رشته کوه باغروی البرز غربی است که رودهای آستارا چایی ورود لوندویل از آن سرچشمه گرفته اند. روستای ویلکیچ در دامنه سرسبز آن واقع شده است. در قله این کوه سنگی بزرگی به نام پالان داشی به شکل زین اسب وجود دارد که زیبایی خاص به کوه داده است.

آسمان باشی - کوه

این کوه ۲۰۱۰ متری در محدوده دهستان سنجیدغربی از بخش مرکزی شهرستان است جهت کوه، شمال شرقی - جنوب غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۱۱ و عرض ۳۷.۴۵ می باشد.

آسمه چال - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۳۵۰ متر در محدوده دهستان پلنگا از بخش شاهرود شهرستان خلخال و در ۲۰ کیلومتری جنوب شرقی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است جهت کوه، شمال غربی - جنوب شرقی است.

آسیاب سر - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۳۸۰ متر در محدوده دهستان پلنگا از بخش شاهرود شهرستان خلخال و در ۴۰ کیلومتری جنوب شرقی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه شمال شرقی - جنوب غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۳۹ و عرض ۳۷.۱۶ می باشد.

آشاغی کوچه

از محلات قدیمی خلخال مرکز شهرستان خلخال که شامل مسجد جمعه، فرمانداری، بخشداری،

نقاط شمالی و قسمتی از شمال شرقی و شمال غربی خلخال بوده از کوچه و محله های فرعی تری به نام های «خندق اوستو» ، «داش کسن» و «گوئی» تشکیل می شود

آغاباجی - زیارتگاه

نگاه کنید به : سیده صونا

آغجران - گورستان تاریخی

گورستان آغجران مربوط به هزاره اول قبل از میلاد است و در شهرستان بیله سوار، دهستان قشلاق، روستای آغجران واقع شده ، این اثر در تاریخ ۷ مهر ۱۳۸۱ با شماره ثبت ۶۲۳۶ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

آغجران قشلاقی

از آبادی های دهستان قشلاق جنوبی ازبخش قشلاق دشت شهرستان بیله سوار که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۱ نفر در قالب ۱۲ خانوار در خود جای داده بود. قشلاق آغجران در شمال دهستان و در مجاورت دهستان قشلاق شرقی و قشلاق حاجی اسماعیل ایمان خان حای گرفته است.

آغچاقالا - قلعه تاریخی

این قلعه که از سنگ، خشت، ملات گچ و آهک ساخته شده است در سینه کش کوه سنگی حوالی «چتین دره» و قریه «قاراقایا» مشکین شهر قرار دارد. طول قلعه از فصل مشترک برجهای با حصار ۵۰ متر و قطر برجا ۸.۵ متر است ، ارتفاع قلعه حداقل ۲ متر و حداکثر ۳.۵ متر است. در داخل قلعه و در سطح کوه و محل هایی که حفاری شده، سفالینه های منسوب به هزاره اول قبل از میلاد پیدا شده است.

آغچاقشلاقی ارشق

از آبادی های دهستان نقدی (نوغ - دی) از بخش مشکین شرقی شهرستان مشکین شهر در فاصله ۴۵ کیلومتری از مرکز شهرستان است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۲ نفر را در قالب ۱۴ خانوار در خود جای داده بود.

آغچاقشلاقی گیوی

نام دو آبادی از دهستان سنجبد شمالی ازبخش مرکزی شهرستان کوثر (گیوی) است. آشاغی آقچا قشلاقی ۵۷ و یوخاری آقچا قشلاقی ۱۵ نفر جمعیت دارد.

آغچاکند

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان کلخوران از بخش مرکزی است که در سمت شمال دهستان کلخوران و در مجاورت روستاهای تازه کند شریف آباد، سامیان و دولت آباد جای گرفته است. آغچاکند در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۸۳ نفر را در قالب ۱۲۱ خانوار در خود جای داده بود.

آغچاکوهول

از آبادی های دهستان یورتچی شرقی از توابع بخش کورائیم شهرستان نیر که در سمت غربی دهستان و در مجاورت دهستان سنجبدشمالی و روستاهای صادقلو و قاسم قشلاقی جای گرفته و بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۲ نفر را در قالب ۸ خانوار در خود جای داده بود. نام این آبادی از دو کلمه «آقچا» به معنی نقره و یا هر چیز بسیار سفیدرنگ و «کوهول» به معنی غار تشکیل می شود و مجموعاً به معنی غار سفید می باشد به نظرمی رسد این اسم به نوعی جنس غارهای موجود در این منطقه را که به دلیل آهکی بودن رنگ سفیدی دارند بیان می کند.

آغچالی

از آبادی های دهستان شعبان از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۲۵ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر، در مجاورت روستاهای دوشانلو، ینگجه، قاینارجا، علمدار و سولاخلو قرار دارد این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۰۰ نفر را در قالب ۴۹ خانوار در خود جای داده بود «آقچا» یا «آغچا» در لغت زبان فارسی به معنی نقره جات آمده است و در عین حال از واحدهای اندازه گیری سطح اراضی در بعضی از آبادی های اردبیل است. معلوم نیست که «آقچا» ی به کار رفته در نام این آبادی بروجودنقره در آن آبادی دلالت دارد یا میزان اراضی آبادی را نشان می دهد.

آغزمان کندی

از آبادیهای شهرستان نمین که در دهستان دولت آباد بخش مرکزی و در مجاورت روستاهای یزن آباد، تپه، علی بولاغی، سربند، نوشنقق و اورونج قرار دارد. این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۸ نفر را در قالب ۲۶ خانوار در خود جای داده بود آغزمان یا آقازمان را خشکه سیل هم می گویند

آغلاغان چایی - رودخانه

رودخانه آغلاغان که از داخل شهر نیر و از جهت شمال به جنوب این شهر جاری است بر خلاف تصور مردم از چشمه های بولاغ لار سرچشمه نمی گیرد بلکه از ارتفاعات ساوالان سرچشمه گرفته و

با توجه به منبع تامین بیشتر جریانات آن از چشمه های دایمی و از ذخایر برفی، جزو رودخانه های دایمی منطقه محسوب می شود. حداکثر ارتفاع رودخانه ۴۶۰۱ متر از سطح دریا در ارتفاعات ساوالان و حداقل ارتفاع آن ۱۵۷۵ متر در محل اتصال به رودخانه بالیقلو است و در محل ایستگاه هیدرومتری نیز ۱۶۰۵ متر ارتفاع دارد. طول شاخه اصلی این رودخانه ۳۶.۲ کیلومتر، سطح حوضه آبریز آن ۱۷۱.۷۵ کیلومتر مربع و محیط آن برابر با ۷۵ کیلومتر است. رودخانه آغلاغان عملاً در شمال غربی روستای صندوقلو شکل می گیرد و جهت جریان رودخانه تا روستای صندوقلو از شمال به جنوب و پس از آن در جهت غربی، شرقی می باشد. این رودخانه کمی پائین تر از صندوقلو به دو شاخه تقسیم می شود و سپس از حوالی روستاهای سرخاب و ایرینجی گذشته و بالاخره پس از پیوستن شاخه «لای چایی» وارد نیر میشود. در مورد وجه تسمیه آغلاغان داستان ها و افسانه های فولکوریک زیادی وجود دارد که معروف ترین آنها در چشمه های بی شماری که سرچشمه رود را تشکیل می دهد ریشه دارند چشمه هایی که حتی در مسیر رودخانه نیز به وفور دیده می شوند. اهالی منطقه جوشش این قطرات لایزال الهی را به قطرات اشکی که از چشم سرازیر می شود تشبیه کرده و بر این تصور بوده اند که کوه می گرید و به همین دلیل آن را آغلاغان گفته اند. آن بخش از رودخانه بالیقلو که در این محدوده واقع است و کمتر در معرض آلودگیهای زیست محیطی قرار دارد از زیستگاههای مهم ماهی قزل آلا، خال قرمز و دیگر ماهیان رودخانه ای محسوب می شوند. این رود با ورود به اراضی شهرستان اردبیل بالیقلوچای نامیده می شود.

آغلاغان کورپوسو - پل تاریخی

این پل در مرکز بخش نیر در ۴۰ کیلومتری جنوب غربی اردبیل بر روی رودخانه آغلاغان احداث شده و به خاطر رنگ آجرهای به کار رفته در آن به نام قیرمیزی کورپو (پل قرمز) مشهور است. سنگ نبشته هایی که در پایه اصلی این معماری نفیس به کار رفته نشان از نوعی سنت اسلامی دارد که در این میان آیه شریفه «بسم الله الرحمن الرحیم» زینت بخش دیگر نوشته های این بناست. در ساختن این پل اصول مهندسی در امر پل سازی در نهایت درجه خود به کار رفته است. پل دارای چهار دهانه اصلی و نیز سه دهانه کوچکتر روی پایه های خود است که موسوم به دهانه های دفع آبهای طغیانی است. این پل دو قسمت شهر را به یکدیگر متصل می سازد این پل در اصل ۷۰ متر طول ۱۰.۵ متر عرض و ۴ دهانه داشته است ولی امروزه تنها ۴۳ متر از طول پل و ۳ دهانه آن برجای مانده است. ۳ دهانه اصلی رودخانه ۶.۶۵، ۷.۸۰ و ۶.۷۶ متر عرض دارند بستر رودخانه در محل برپایی پل نیر سنگ فرش شده و سپس پایه های پل تا ارتفاع ۱.۴۰ متری با سنگهای تراشیده آهکی بر روی آن قرار گرفته است طاقهای پل از آجرهایی به ابعاد ۴.۵ × ۲۲ × ۲۲ سانتی متر ساخته شده و بقیه بدنه پل با آجر وقلوه سنگ بالا آمده است پایه های پل در دو جهت دارای موج شکن هایی است در دوره اخیر برای تردد وسایل نقلیه،

پل بتونی جدیدی ساخته اند این بنا به شماره ۲۵۵۸ به ثبت تاریخی رسیده است.

آغیزاکوهول - غار

از غارهای کوچک منطقه مشکین شهر که در منطقه « گووه شلیق » روستای ساربانلار (منصل آباد) دهستان مشکین شرقی قرار دارد.

آفتابه

از آبادی های دهستان سنجدغربی از بخش مرکزی شهرستان کوثر (گیوی) است که در مجاورت روستاهای پیربولاغ ، پردستلو ، نی لیق و دهستان سنجد جنوبی جای گرفته است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۶ نفر را در قالب ۲۱ خانوار در خود جای داده بود. آفتابه در ۳۷ درجه و ۴۰ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۹ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۷۹۰ متر است.

آق امام

بقعه امامزاده عبدالله معروف به آق امام بر روی تپه جنوبی مشرف به روستای آتشیگاه در فاصله ۲۵ کیلومتری اردبیل واقع شده است. به گفته اهالی امامزاده عبدالله از نوادگان حضرت موسی بن جعفر بوده که عمر خود را در راه اشاعه تعالیم اسلامی سپری کرده است. بنای آرامگاه بر روی سطح مرتفعی که روبروی آن دامنه شیب دار تا رودخانه انتهای دره می باشد، قرار گرفته است که بوسیله پل ساخته شده روی رودخانه و پله ها دسترسی و زیارت از آن امکان پذیر می شود. آرامگاه از دو قسمت ورودی و صحن اصلی تشکیل شده است در زیر طاق گنبدی شکل آرامگاه و ضریح مشبک و فلزی سه قبر وجود دارد که قبر امامزاده عبدالله در وسط قرار دارد، دو قبر دیگر در طرفین قبر امامزاده عبدالله قرار گرفته است. در ضلع شرقی دیوار بیرونی آرامگاه کتیبه هائی مربوط به دوران اسلامی که نقوشی مانند علی علی و با علامت شمشیر و علائم دیگر مانند ستاره دنباله دار در ارتفاع حدود ۱۲۰ سانتیمتری تعبیه شده است، زیارتنامه ی سنگی دیگری به سال ۱۳۳۰ بر دیوار آن نصب شده است. در خصوص این آرامگاه روایات متعدد وجود دارد، از جمله اینکه قبر متبرکه آقا بر روی یک کنده صخره ای گنبدی شکل در زیرزمین قرار گرفته که ورودی آن از دامنه شیب دار مقابل آرامگاه بوده و اکنون مسدود شده است. بنای آرامگاه چندین باردستخوش تغییر و تحول گردیده و گویا نخست دارای بنای با عظمت با دیوارهایی از سنگ های سیاه مکعب مستطیل شکل بوده و گنبد زیبایی داشته است که بر اثر عوامل مختلف از بین رفته و بنای فعلی توسط اهالی بر روی آن احداث شده است. شجره نامه ای مستند و مهوور به مهر بزرگان و عالمان وقت، تعلق آرامگاه به امامزاده عبدالله را مورد اشاره قرار می دهد.

آق باش

از آبادی های دهستان سنجبدشمالی ازبخش مرکزی شهرستان کوثر(گیوی) است که در فاصله کمی از سمت غربی جاده اردبیل به خلخال درمجاورت خلقلو،قیرخ بولاغ و آقچاقشلاقی جای گرفته است. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۸ نفر را در قالب ۳۸ خانوار درخودجای داده بود. آق یا آقچه به معنی رنگ سفید و یا هر چیز سیمین و نقره ای است بدین ترتیب اسامی ای که بعد از پیشوند «آق» می آید معانی هریک را مشخص می نماید. آق باش در ۳۷درجه و ۵۲ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۱ دقیقه طول شرقی قرار دارد وارتفاع آن از سطح دریا ۱۷۰۰ متراست.

آق بورون قشلاقی

ازآبادی های دهستان گوگ تپه ازبخش مرکزی شهرستان بيله سوار است این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۵ نفر را درقالب ۹ خانوار درخودجای داده بود. آق بورون قشلاقی درجنوب دهستان گوگ تپه و مجاورت قشلاق قیرلو ، مرادلو و بیگ باغلو قراردارد.

آق بولاغ - آبشار

آبشار آق بولاغ کلور خلخال در کوه آق داغ واقع شده است. در دامنه های این رشته کوه که بلندترین نقطه شهرستان خلخال و مهمترین توده کوهستانی ناحیه مرکزی این شهرستان به شمار میرود چشمه سارهای فراوانی وجود دارد که تامین کننده آب جریانهایی چون میانرودان، گلبندرود، رودخانه زال و... میباشند. مهمترین چشمه این ناحیه که آبدهی قابل توجهی دارد، چشمه آق بولاغ است این چشمه درارتفاع حدود ۲۷۵۰ متری از سطح دریا قرار دارد. چشمه آق بولاغ پس از خروج ، آبشار بسیار زیبا با دورنمای جالب و دیدنی و سفید رنگی را تشکیل می دهد که به آبشار آق بولاغ معروف گشته است. وجودگونه های متنوع گیاهی درختی و علفی درپیرامون این آبشار ، زیبایی آن را دو چندان مینماید آب این چشمه که منشاء تشکیل یکی از سرشاخه های اصلی رودخانه «زال» میباشد از طریق این رود به قیزیل اوزه ن تخلیه می شود. این چشمه و آبشار درمحدوده منطقه حفاظت شده «آق داغ» که مهمترین زیستگاه حیات وحش در استان میباشد قرار دارد. وجود گونه های متنوع گیاهی، درختی و علفی در پیرامون این آبشار ، زیبایی آن را دوچندان می نماید. نزدیکترین راه ارتباطی به آقبولاغ از طریق یک راه پیاده رو از روستای لرد بخش شاهرود خلخال میسر است..

آق بولاغ آقاجان خان

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان شرقی از بخش مرکزی است که در فاصله کمی از شمال

شرق مرکز شهرستان اردبیل و در مجاورت رودخانه بالیقلو جای گرفته است و از همسایگان روستای چندانق به شماری رود. آق بولاغ آقاجان خان در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۶۲۰ نفر در آق بولاغ ۴۴۵ خانوار در خود جای داده بود.

آق بولاغ خلخال

نام دو آبادی در بخش مرکزی شهرستان خلخال است که یکی در دهستان خاندبیل غربی و دیگری در دهستان سنجبد شرقی قرار دارد. آبادی ای که در دهستان سنجبد شرقی است بزرگتر و پرجمعیت تر است و براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ مرکز آمار ایران ۴۸۰ نفر در آق بولاغ ۱۰۹ خانوار در خود جای داده است اما آبادی دیگر که در دهستان خاندبیل غربی است ۲۰ خانوار و ۷۴ نفر جمعیت دارد

آق بولاغ رستم خان

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان شرقی از بخش مرکزی است که در سمت شرقی دهستان شرقی و در مجاورت روستاهای توپراق لی ، پیراقوم و آقباقر جای گرفته است. آق بولاغ رستمخان در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۹۴۵ نفر را در آق بولاغ ۵۸۲ خانوار در خود جای داده بود.

آق بولاغ گدوک

از آبادی های دهستان ارشق مرکزی در بخش ارشق شهرستان مشکین شهر است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۶ نفر را در آق بولاغ ۲۴ خانوار در خود جای داده بود.

آق بولاغ مشکین شهر

نام سه آبادی در شهرستان مشکین شهر است که یکی از آن ها در دهستان دشت از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر و دو آبادی دیگر در دهستان ارشق مرکزی بخش ارشق شهرستان مشکین شهر قرار دارند دو آبادی اخیرا پیشوند آشغی و یوخاری از هم متمایز می گردند یوخاری آق بولاغ ۱۸ نفر و آشغی آق بولاغ ۲۱ نفر جمعیت دارد. آبادی ای که در دهستان دشت قرار گرفته بدون هرگونه پیشوندی است و آبادی بزرگ و پرجمعیتی است که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۱۸ خانوار و ۱۳۵۷ نفر سکنه داشته است این روستا به خاطر چشمه ای که در مغرب آن وجود دارد آق بولاغ نامیده شده است. راه عبور آبهای گرم قینرجه و موئول و نیروگاه زمین گرمایی مشکین شهر از شرق این روستا است و رودخانه ی خیاوچایی از شرق این روستا عبور می کند این روستا از شمال به شهرستان مشکین شهر از جنوب به روستای وله زیر، از شرق به روستای «میرک» (باللوجا) و از مغرب به روستای عور محدود است. می گویند که بنیانگذاران اولیه این آبادی را ساکنین روستای عور که در ضلع غربی روستا قرار دارد

تشکیل داده اند و کم به دلیل وجود چشمه های گوارای کالاخانا بولاغی و آق بولاغ عده ای از منطقه مغان و جمهوری آذربایجان نیز در این منطقه اسکان یافته اند. اما عده ای از اهالی معتقدند که ساکنان اولیه آق بولاغ را مهاجران گوئورکندی که فعلا خالی از سکنه می باشد تشکیل داده اند. این آبادی را به خاطر خاک سفیدی که در اطراف چشمه وجود دارد به این نام خوانده اند. آب زراعی آق بولاغ از نهر خاتون که از کوه «آی قار» سرچشمه می گیرد تامین می شود... اهالی آق بولاغ به کار کشاورزی و دامپروری اشتغال دارند عمده محصولات این روستا گندم، جو، عدس و نخود در زمینهای دیمی و شبدر، یونجه لوبیا چیتی و سیب زمینی در زمین های آبی است.

آق بولاغ مصطفی خان

از آبادی های شهرستان نمین که در دهستان ویلکیج مرکزی از بخش ویلکیج در فاصله ۲ کیلومتری جنوب غربی آبی بیگلو در مجاورت روستاهای مرنی، تازه کند لقمان آباد و خلیفه لو قرار دارد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۰۵ نفر را در قالب ۱۹۴ خانوار در خود جای داده بود.

آق بیگ لر - رودخانه

از رودخانه های مهم شهرستان بيله سوار که از ارتفاعات میرکندی سرچشمه می گیرد و پس از طی مسیر ۴۰ کیلومتری به ارس می ریزد.

آق تپه

از آبادیهای دهستان انگوت غربی از بخش انگوت شهرستان گرمی است که در فاصله ۳ کیلومتری از سمت چپ جاده مشکین شهر - مغان و در مجاورت روستاهای کردکندی، اللهیارلو و لاجین دره سی و در مختصات جغرافیایی ۳۸ درجه و ۵۴ دقیقه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۴۴ دقیقه طول شرقی قرار گرفته است. روستای آق تپه در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۵ نفر را در قالب ۵ خانوار در خود جای داده بود.

آق چای

نام سه آبادی در سمت شمال غرب دهستان یورتچوی شرقی از توابع بخش کورائیم شهرستان نیر است که آشاغی، اورتا و یوخاری آق چای نامیده می شوند آشاغی آق چای ۱۸ خانوار و ۸۳ نفر، یوخاری آق چای ۱۸ خانوار و ۳۵ نفر و اورتا آق چای فقط ۴ خانوار و ۷ نفر جمعیت دارد.

آق داش

آق داش نام دو آبادی از آبادی های دهستان پائین برزند در بخش انگوت از شهرستان گرمی است که

به عادت مالوف با پیشوند آشاغی و یوخاری (در زبان فارسی به پسوند علیا و سفلی تبدیل می شود) از همدیگر متمایز می شوند و باز به رسم موعود، روستایی که ارتفاع بیشتری دارد یوخاری و آبادی ای که ارتفاع پستی دارد آشاغی نامیده شده است. با این تفاوت که این دو آبادی هم نام، برخلاف دیگر روستاهای مشترک الاسمی که معمولا از مجاورت و همسایگی همدیگر برخوردارند نه تنها از مجاورت همدیگر برخوردار نیستند بلکه چندان در میانشان فاصله افتاده است. آشاغی آقداش در شمالی ترین نقطه دهستان پائین برزند زیبایی های این خطه را در آئینه ی برزندچایی به تماشا نشسته است و یوخاری آقداش آبادی بسیار کوچک و کم جمعیتی است که در فاصله نسبتا دوری از آشاغی آقداش و در مجاورت روستاهای دنمیرچی دره سی (دئمیش دره سی) قرار گرفته است. آشاغی آقداش ۱۴۲ نفر و یوخاری آقداش ۲۹ نفر جمعیت دارد. محوطه تاریخی «آق داش» که به عنوان مکان مقدسی برای درمان بیماری «انو» که نام نوعی بیماری در طحّال است به شمار می رود رواج دین شامان یا شامانیزم در گذشته این منطقه را نشان می دهد که برخی از جنبه های آن بارسوب دریاورهای عامیانه منطقه، بعد از ظهور اسلام هم باقی مانده است. وجود آثاری چون قبرستان های مربوط به دوران اسلامی با سنگ قبرهای منقش و زیبا که متاسفانه در سنوات اخیر به غارت رفته اند و نیز وجود آثاری از لوله کشی سفالی مربوط به اواخر دوره قاجار در چشمه صمیدخان بولاغی نشانگر آن است که این روستا در دوران بعد از اسلام هم آباد و مسکونی بوده است.

آق داش قشلاقی

آق داش قشلاقی از قشلاقات معروف در دهستان قشلاق شرقی از بخش قشلاق دشت شهرستان بیله سوار است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ در ۷ منطقه اقامتی مجموعا ۱۷ خانوار و جمعیتی نزدیک به ۹۹ نفر داشته است این ۷ سکونتگاه عبارتند از: قشلاقات آقداش حسن حضی اوغلو، قشلاق آقداش کلام قشلاق آقداش حاجی سارم، قشلاق آقداش امیرخان، قشلاق آقداش بیگلر، قشلاق آقداش بهرام، قشلاق آقداش محرم، قشلاق آقداش میرزایی، قشلاق آقداش محمود، قشلاق آقداش نصیر، قشلاق آقداش بهروز، قشلاق آقداش مختار

آق داغ - کوه

قله آق داغ با ارتفاع ۳۳۲۲ متر از سطح دریاها ی آزاد در محدوده دهستان خورش رستم جنوبی از بخش خورش رستم شهرستان خلخال و در ۲۵ کیلومتری جنوب مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمال غربی - جنوب شرقی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن بطول ۴۸.۳۳.۳۰ و عرض ۳۷.۲۳ می باشد آق داغ مرتفع ترین قله جنوب استان اردبیل و بلندترین نقطه شهرستان خلخال و

مهمترین توده کوهستانی ناحیه مرکزی این شهرستان بشمار میرود این کوه از سنگ آهک به رنگ سفید تشکیل شده است و به خاطر جلوه سفیدش به نام آق داغ معرف است.

آق دره مشکین شهر

از آبادی های دهستان مشکین شرقی ازبخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که درفاصله ۱۴ کیلومتری از مرکز شهرستان مشکین شهر و درقسمت شمال شرقی آن درمجاورت روستاهای گیلر محمدتقی ، باریس ، قاراقایا وقشلاق نورکندی قرارداد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۸۶ نفر را در قالب ۱۰۶ خانوار در خود جای داده بود.

آق دره نیر

از آبادی های دهستان مهماندوست ازتوابع بخش کورائیم شهرستان نیر که در سمت شمال دهستان مهماندوست و درمجاورت روستاهای ملااحمد، آق گوئی و دهستان بالیقلوی بخش مرکزی اردبیل واقع شده است ودر سرشماری سال ۱۳۹۰تعداد ۳۳ نفرادر قالب ۹ خانوار در خود جای داده بود.

آق ده وه لو

ازآبادی های دهستان ارشق مرکزی دربخش ارشق شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۸۳ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر درمجاورت روستاهای قاراخانلو، خلیفه لو، نرچه لو قرارگرفته است این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۶ نفررا در قالب ۱۴ خانوار درخودجای داده بود.

آق دوکوه - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۷۵۵ متر در محدوده دهستان فولادلوی جنوبی از بخش هیر شهرستان اردبیل و در ۷ کیلومتری جنوب شرقی مرکز بخش هیر واقع شده است. جهت کوه شمالی - جنوبی بوده و دریاچه نوئور در دامنه های جنوبی این کوه قرار دارد. نام دیگر این کوه بویوک داغ است..

آق دولان - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۶۴۲ متر در محدوده دهستان فولادلوی جنوبی از بخش هیر شهرستان اردبیل و در ۳۰ کیلومتری جنوب شرقی مرکز شهرستان اردبیل واقع شده است. جهت کوه ، شمالی - جنوبی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۳۳ و عرض ۳۷.۵۸ می باشد.

آق دیوار

از آبادی های دهستان شعبان ازبخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۳۱ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر قرار دارد. این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۲ نفر را در قالب ۹ خانوار در خود جای داده بود.

آق سو

از آبادی های دهستان خورش رستم جنوبی ازبخش خورش رستم شهرستان خلخال که در در مجاورت دهستان پلنگا و خورش رستم شمالی قرار دارد و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۸ نفر را در قالب ۵ خانوار در خود جای داده بود. آق سو در ۳۷ درجه و ۲۱ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۳۳ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۲۰۵۰ متر است.

آق سو - چشمه آبگرم معدنی

چشمه آبگرم معدنی آق سو در ۲۳ کیلومتری مشکین شهر و در ۶ کیلومتری روستای وله زیر در سه راه قنیرجه به ملک سوپو واقع شده است. آب این چشمه برای درمان دردهای عصبی و بیماری های دست و پا و نیز تقویت عمومی بدن مفید است. دمای متوسط این چشمه ۳۶.۵ دبی آن ۰.۸ لیتر در ثانیه و درجه اسیدی آن ۳.۵۵ است.

آق قاباق

نام سه قشلاق مجاور هم در دهستان اصلاندوز ازبخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است که در سمت شمال شرقی دهستان و در مجاورت محبوب کندي، گرشادکندي، حاج اميرکندي، حاج مصير قشلاقي، حاج اسپرکندي و حاج الم قلي قشلاقي قرار گرفته اند و به ترتيب آشاغي آق قاباق، اورتا آق قاباق و يوخاري آق قاباق ناميده مي شوند. آشاغي آق قاباق که بزرگتر و پرجمعيت تر است ۲۱۶ خانوار و ۸۶۶ نفر سکنه دارد. يوخاري آق قاباق ۴۴ خانوار و ۱۷۳ نفر جمعيت دارد. اورتا آق قاباق کوچکترين اين آبادی هاست و ۲۷ خانوار و ۹۴ نفر جمعيت دارد.

آق قاسملو

از آبادی های دهستان ارشق شمالی در بخش ارشق شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۶۰ کیلومتری از مرکز شهرستان مشکین شهر و در مجاورت روستاهای دره بیگلو، حاجی سیفلو، شورگول، ده وه چی و حاماملو قرار دارد. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۰۲ نفر را در قالب ۷۵

خانوار در خود جای داده بود. روستای دیگری به نام قاراقاسم در شهرستان بيله سوار قرار دارد که اهالی بنای اولیه این دو آبادی را به دو برادر به نام های آق قاسم و قاراقاسم نسبت می دهند.

آق قالا ارشق

ازآبادی های شهرستان اردبیل در دهستان ارشق شرقی از بخش مرکزی است که درفاصله کمی از جاده اردبیل به مشکین شهر و در میان روستاهای اکملو ، طهماسب آباد و «ایمیر» جای گرفته است و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱۸ نفر را در قالب ۳۲ خانوار درخودجای داده بود.

آق قالا سرعین

ازآبادی های دهستان آب گرم ازتوابع بخش مرکزی شهرستان سرعین که درفاصله کمی از جاده اصلی اردبیل به سرعین و درمجاورت روستای کنزق جای گرفته است آق قالادر زلزله زمستان ۱۳۷۵ اردبیل ویران شد وآبادی دیگری درپائین دست روستای قبلی ایجادگردید بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۱۳ نفر را در قالب ۹۴ خانوار در خودجای داده بود.

آق کوهول قشلاقی

از قشلاقات دهستان قشلاق غربی ازبخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است. این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹ نفررا در قالب ۳ خانواردرخودجای داده بود.

آق گوئی

از آبادی های دهستان مهماندوست ازتوابع بخش کورائیم شهرستان نیرکه درشمال دهستان ودر مجاورت آق دره،امین لو و دهستان بالیقلو ازبخش مرکزی اردبیل جای گرفته است .آق گوئی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۸ نفررا در قالب ۱۱ خانوار درخودجای داده بود.

آق مسجدداغی خلخال - کوه

این کوه باارتفاع ۲۶۶۶ متر درمحدوده دهستان خاندبیل شرقی ازبخش مرکزی شهرستان خلخال و در ۱۵ کیلومتری جنوب شرقی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شرقی - غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸ درجه و ۴۲ دقیقه وعرض ۳۷ درجه و ۴۲ دقیقه می باشد.

آق مسجدداغی مشکین شهر - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۹۲۲ متر در محدوده دهستان لاهرود از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر و

در ۲۰ کیلومتری شرق مرکز شهرستان مشکین شهر واقع شده است. جهت کوه، شرقی - غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۷ درجه و ۵۵ دقیقه و عرض ۳۸ درجه و ۲۲ دقیقه می باشد.

آق یئل - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۱۳۶ متر در محدوده دهستان فولادلوی جنوبی از بخش هیر شهرستان اردبیل و در ۳۰ کیلومتری جنوب شرقی مرکز شهرستان واقع شده است. جهت کوه، شمال شرقی - جنوب غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸ درجه و ۳۰ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۵۹ دقیقه می باشد.

آقابابا - زیستگاه حیات وحش

زیستگاه آقابابا در ۸۳ کیلومتری شمال شرق مشکین شهر، در کوه های آقابابا واقع شده است. این زیستگاه ۷۰ کیلومترمربع وسعت و ۱۲۰۰ متر از سطح دریا ارتفاع دارد. این منطقه محل زیست وحشی مانند کل و بز، گرگ، خرگوش، خوک و کبک است.

آقاباقشلاقی

از آبادی های نسبتاً دور افتاده دهستان انگوت غربی از بخش انگوت شهرستان گرمی است که در مختصات جغرافیایی ۳۹ درجه و ۱۱ دقیقه و ۲۱ ثانیه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۳۵ دقیقه و ۵۱ ثانیه طول شرقی در فاصله ۵ کیلومتری از جاده ی مشکین شهر به مغان و در سمت شرقی آن و در میان آبادیهای مال قیشلاقی، نادر قیشلاقی، قورتلو قیشلاقی و حاجی عباس کندی جای گرفته است این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۸۴ نفر را در قالب ۴۵ خانوار در خود جای داده بود.

آقاباقر

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان شرقی از بخش مرکزی است که در فاصله کمی از سمت غربی اردبیل در مجاورت روستاهای آق بولاغ آقاجان خان، آق بولاغ رستم خانی، نیار و پیراقوم جای گرفته است آقاباقر در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۳۵۳ نفر را در قالب ۳۸۱ خانوار در خود جای داده بود.

آقاییگلو

از آبادی های دهستان ارشق مرکزی در بخش ارشق شهرستان مشکین شهر است این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۸ نفر را در قالب ۱۷ خانوار در خود جای داده بود.

آقاحسن بیگلو

آقاحسن بیگلو یکی از روستاهای مرزی شهرستان گرمی است که در بین روستاهای قوزولو قشلاقی و صمدلی قرار گرفته است. این آبادی که از سمت شرقی خود با منطقه جلیل آباد از جمهوری آذربایجان مجاورت دارد. در بین ۳۹ درجه و ۱۰ دقیقه و ۳۷ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۸ درجه و ۱۰ دقیقه و ۵۸ ثانیه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ در محوطه نسبتاً صاف و مسطحی قرار گرفته است و ۳۱۷ متر از سطح دریای ارتفاع دارد. آقاحسن بیگ لی روستایی مرزی است و در مجاورت بولقارچایی (بالهارود) که بخشی از مرز ایران و جمهوری آذربایجان به شمار می رود قرار دارد این روستا ۱۵۹ نفر را در قالب ۳۳ خانوار در خود جای داده است .

آقاخان قشلاقی

از قشلاقات دهستان قشلاق شرقی از بخش قشلاق دشت شهرستان بيله سوار است که در میان قشلاقات نیارقلی ، علیخان کندی و قشلاق حاجی سواد قرار دارد و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۴ نفر را در قالب ۱۷ خانوار در خود جای داده بود.

آقازاده - خانه تاریخی

خانه تاریخی آقازاده که در فاصله کمی از میدان تاریخی عالی قاپوی اردبیل قرار دارد در عصر سلطنت ناصرالدین شاه در زمینی به مساحت تقریبی هزار متر مربع در دو طبقه و بخشی از آن در سه طبقه (دو بام) بنا شده است. این خانه تنها عمارت از هفت عمارت حاج اسماعیل آقایف تاجر سر شناس دوره قاجار می باشد که از آسیب حوادث و گذر زمان جان سالم بدر برده است. مالک این خانه حاج اسماعیل با مناطق آسیای میانه و قفقاز دادوستد می کرده که در یکی از سفرهایش به روسیه نقشه ی این عمارت را تهیه کرده و به ایران آورده است. این خانه قاجاری نیز مانند سایر عمارت های هم عصر خود بصورت کاملاً متقارن ساخته شده و شامل بخش های مختلفی مانند دهلیز، تنبی (تالار اصلی)، مخارجه، صندوقخانه، قول (قولچا)، دوبام ، مطبخ ، حمام یثری (محل حمام) و ... بود ، عرصه ی آن از دو حیاط بزرگ و کوچک تشکیل می شد و اعیانی آن شامل اندرونی و بیرونی بود. در قسمت بیرونی یک تالار بزرگ (شاه نشین) با اتاق های دو در وجود داشت و در وسط حیاط آجر فرش شده استخر سنگی مستطیل شکلی با سنگ های تراشیده و فواره به چشم می خورد ، در طرف دیگر حیاط انبار علوفه ، اصطبل و اقامتگاه خدمه (اطاقهای نوکرها و کلفت ها بصورت جداگانه) قرار داشت ، از تزئینات داخلی این عمارت میتوان به آئینه کاری ها، گچ بری ها و نقاشی های دیواری اشاره کرد. دربهای چوبی و ارسی بندی این عمارت را می توان برجسته ترین شاهکار هنری آن دانست که توسط گروهی از صنعتکاران و هنرمندان روسی

ساخته شده است. این گروه روسی را که به مدت ۳ سال در آن عمارت مشغول به کار بوده اند آقایف برای اجرای تزئینات این بنا به ایران آورده بود. پنجره های دو لایه ی ارسی با ترکیب هنرمندانه ای از چوب و شیشه های الوان زیبایی خاصی به این بنا بخشیده است ، درقسمت فوقانی ارسی بندی و سردرها ، آیات قرآنی (از جمله آیت الکرسی) بر روی بته جقه ها بصورت نقاشی پشت شیشه به خط ثلث نقش بسته است که آن را می توان تلفیق بی نظیری از هنر ایرانی و فرهنگ اسلامی دانست ، ایوان این بنا نیز دارای تزئینات چوبی منحصر بفرد و زیبایی است . پس از حاج اسماعیل ، مالکیت عمارت به فرزندش محمدهاشم آقازاده اردبیلی رسید . کاربری مسکونی این عمارت تا اوایل دهه ی هشتاد توسط نوادگان آقازاده حفظ شده بود. عمارت آقازاده در تاریخ ۱۸ شهریور ۱۳۸۶ با شماره ثبت ۱۹۵۲۹ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسید و پس از باز سازی و مرمت مجدد در تاریخ ۲۴ دی ماه ۱۳۹۱ با عنوان «رستوران سنتی تاج شهر» افتتاح شد. این عمارت درنیش کوچه اعتماد خیابان انقلاب در مجاورت میدان عالی قاپوی اردبیل واقع است.

آقاقبری - زیارتگاه

آقاقبری نام زیارتگاهی درروستای نیارق(نیارا) است که گوئیا محل دفن سه سید بزرگوار به نام های آقامیر باقر،خانم میر کلثوم وسومین نفرمجهول الاسم است. شجره نامه ای ازاین سادات در دست نیست. اما اهالی براساس روایاتی که سینه به سینه نقل شده کراماتی را به این زیارتگاه که مورد احترام اهالی روستای نیارا وآبادی های اطراف است نسبت می دهند . آقاقبری درمیان قبرستان نیارا قرار دارد.

آقامحمدبیگلو

روستای آقامحمدبیگلو از روستاهای معروف دهستان انگوت غربی ازبخش انگوت شهرستان گرمی است که درمختصات جغرافیایی ۳۹ درجه و ۹ دقیقه و ۵۶ ثانیه عرض شمالی و ۴۷درجه و ۳۲ دقیقه و ۵۸ ثانیه طول شرقی درمجاورت روستاهای مال قیشلاقی، قورتلوقشلاقی و باغیش لی قرارداردفاصله آن از مرکز بخش انگوت ۳۰ کیلومتر واز روستای قارا آغاج ۲۲ کیلومتراست. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۰۳ نفر را درقالب ۱۸۲ خانوار درخودجای داده بود. آقامحمدبیگلو درطول ادوار گذشته به عنوان گذرگاهی برای کوچ عشایر شاهسئوه ن مورد استفاده قرارگرفته وبیشتر طوایف کوچرو مغان هنگام کوچ از این منطقه گذر می کرده اند و خاطرات بسیاری از این منطقه را به سینه سپرده اند

آقامراد

ازآبادی های دهستان ارشق مرکزی دربخش ارشق شهرستان مشکین شهر است . روستای آقامراد در مجاورت رودخانه قاراسو با روستاهای دمقلی ، نقدی (نوغ - دی) ، پیرازمیان ، وخرابا رضی مجاورت

دارد. این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۹ نفر را در قالب ۶ خانوار در خود جای داده بود

آقامسجدی - مسجد

نگاه کنید به : میرزا آقاعلی اکبر - مسجد

آقامیرزمان - زیارتگاه

زیارتگاه آقامیر زمان در مرکز روستای خیمیس (خ-م-س) در بالای تپه و در داخل قبرستان آن واقع شده است. بنای زیارتگاه کاملاً نوساز با نمای سیمانی و سقف شیروانی است که بر روی سکوی آجری قرار دارد. هر چهار ضلع بنا دارای نورگیر بوده و ورودی اصلی آن یک درب دو لنگه فلزی است که در ضلع شمالی تعبیه شده است. نمای داخلی زیارتگاه کج می باشد و تزئینات خاصی ندارد. بنای جدید به همت هیئت امنای همان روستا احداث شده است. اهالی روستای خیمیس اطلاع چندانی از نسب امام زاده ندارند.

آقامیرلو

از آبادی های دهستان سنجید غربی از بخش مرکزی شهرستان کوثر (گیوی) است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۶۵ نفر را در قالب ۱۶۴ خانوار در خود جای داده بود. روستای آقامیرلو در سمت شمال غرب دهستان و در مجاورت خاتون بولاغی «متروکه» توشمانلو و شهسوارلو قرار گرفته است و از سمت شمال به دهستان یورتچی شرقی منتهی می شود.

آقانقی حمامی - حمام تاریخی

نگاه کنید به : موزه مردم شناسی اردبیل

آقاوئردیلو

از آبادی های دهستان انگوت شرقی از بخش انگوت شهرستان گرمی است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۴ نفر را در قالب ۳ خانوار در خود جای داده بود. آقاوئردیلو روستای کوچک و کم جمعیتی است که در میان روستاهای جهانگیرلی، منصورلی، یوخاری شوردره سی، شاهبازلی، قربان لی و تکه چی قرار گرفته است.

آقایارلو

از آبادیهای شهرستان نمین که در دهستان گرده از توابع بخش مرکزی نمین و در مجاورت روستاهای

پیرجوار ، یوزباش محله سی ، مسجد محله سی و پیرزاده قرار دارد این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۶ نفرا در قالب ۸ خانوار در خود جای داده بود.

آل هاشم

در هشت کیلومتری جنوب غربی شهرستان خلخال و در دهستان خاندبیل شرقی از بخش مرکزی آن ، دوآبادی به فاصله یک کیلومتر از همدیگر به نام های آل هاشم سفلی و آل هاشم علیا واقع شده اند و در میان مردم به «آلشما» معروفند . در علت نامگذاری روستا دو نظر قابل طرح است براساس نظریه ی اول نسب سادات دفن شده درآبادی به خاندان هاشم ، جد امجد پیامبر اکرم (ص) می رسد و به همین دلیل این روستا را به نام آل هاشم یعنی اولاد هاشم نامیدند. نظریه ی دیگر، که صحیح تر به نظر می رسد، این است که احمد بن محمد بن هاشم با پسرعموی خویش و اعقاب آنها در این محل فرود آمدند و به شهادت رسیدند و چون پدر بزرگ هردو بزرگوار هاشم بوده است ، به همین دلیل این محل را «آل هاشم» نامیدند. گوئیا نام قدیمی و اولیه این روستا به «مرغزار» معروف بوده است، چرا که در این محل چمنزار طبیعی بزرگی است که در نوع خود کم نظیر است. یوخاری آل هاشم ۳۰۷ نفرو آشاغی آل هاشم ۲۷۹ نفر جمعیت دارد.

آلا قایی

نگاه کنید به : عالی قاپو

آلاپایاق قشلاقی

از آبادی های دهستان قشلاق غربی بخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد در منتهی الیه شمال غربی دهستان و در مجاورت دهستان اصلاندوز ، قشلاقات حاج مطلب و ایری دره است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۳ نفر در قالب ۲۴ خانوار در خود جای داده بود.

آلاچیق تپه سی

از آبادی های دهستان ارشق غربی از بخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر در ۵۲ کیلومتری آن است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۳ نفر در قالب ۱۱ خانوار در خود جای داده بود.

آلادیزگه

از آبادی های شهرستان نمین که در دهستان ویلکیج مرکزی از بخش ویلکیج قرار دارد این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۶۴۲ نفر را در قالب ۳۸۹ خانوار در خود جای داده است. آلادیزگه

آبادی بزرگی در مجاورت روستاهای نیارق، گرمه چشمه، محمودآباد و دورجین است.

آلارلواردبیل

یکی از طوایف ۱۳ گانه عشایر اردبیل آلارلو نام دارد.

آلارلو چایی

آلارلوچایی از قریه یاتاق بیله سوار سرچشمه گرفته و پس از طی ۲۰ کیلومتر به ارس ملحق می شود.

آلازاراوجاقی

اجاق آلازار یا آلازاراوجاقی از آبادی های قدیمی دهستان اجارود مرکزی از بخش مرکزی شهرستان گرمی در استان اردبیل است که بین ۳۹ درجه و ۴ دقیقه و ۱۰ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۸ درجه و ۱۰ دقیقه و ۵ ثانیه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ در سمت شرقی مرکز شهرستان گرمی واقع شده است. همه چیز در این آبادی سن و سال و قدمت و گذشته آلازار اوجاقی را داد می زند و این که آلازاراوجاقی سالها و بلکه قرون زیادی را تماشاگر خاطرات اهالی خود بوده است از نام آبادی، از تپه های باستانی متعددی که گوئورقیری نامیده می شود، از آثار پراکنده ای که در حفاری های مجاز یا غیر مجاز در اطراف آن کشف شده است، از اوجاقی که در آن وجود دارد، از بافت قدیمی روستا، از همه و همه، بوی قدمت و دیرینه گی به مشام می رسد و این واقعیت را که آلازار اوجاقی یک روستای عادی مربوط به دهه های اخیر نیست به رخ می کشد. در آلازاراوجاقی حداقل دوتپه باستانی وجود دارد که موردتائید کارشناسان میراث فرهنگی قرار گرفته و اصالت آنها به ثبت رسیده است یکی از این تپه ها «گویچه تپه» و دیگری «ده یرمان قاباقی» است. هیچ کس به درستی از راز دل این تپه ها آگاه نیست. کسی چه می داند شاید هم هریک از این تپه ها رازی مهمتر از آنچه را که در منطقه باستانی شهر یثیری برازمیان شهرستان مشکین شهر نهفته بوده سینه سپرده باشند. رازی که قامت زیبای گرمی و مناطق اطراف آن را به رخ بکشد. آلازاراوجاقی امروزه روزاز آبادیهای معروف و نزدیک شهر گرمی است که در مجاورت روستاهای زینگیر، القناب (القانون)، بابی کندی، شوکورلوکندی، حمزه خان لی و خان بولاغی قرار گرفته است. در سرشماری سال ۱۳۹۰ کشور ۱۰۴ نفر را در قالب ۳۵ خانوار در خود جای داده است.

آلازاراوجاقی - زیارتگاه

در روستای آلازاراوجاقی از بخش مرکزی شهرستان گرمی زیارتگاهی متعلق به محمد بن حنفیه وجود دارد که با عنوان آلازاراوجاقی مورد احترام اهالی است.

آلانکش

از آبادی های دهستان سنجبدشمالی ازبخش مرکزی شهرستان کوثر(گیوی) است که درسمت شرق دهستان درمجاورت زاویه کرد و آلو قرارگرفته و ازسمت شرق به استان گیلان منتهی میشود این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۰۸ نفررا درقالب ۵۲ خانوار درخود جای داده بود. آلانکش در ۳۷ درجه و ۵۰ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۷ دقیقه طول شرقی قراردارد.

آلداشین

از آبادی های دهستان آوارس ازتوابع بخش مرکزی شهرستان سرعین که درسال ۱۳۸۸ به مرکزیت دهستان آوارس تعیین شده است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۶۳ نفر را در قالب ۲۱۶ خانوار درخود جای داده بود. آلداشین درفاصله کمی ازسمت غربی مرکز شهرستان سرعین در مجاورت روستاهای گازیر ، اسب مرز، شایق واقع شده است.

آلش آوار - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۷۶۲ متر در محدوده دهستان سنجبد شرقی از بخش مرکزی شهرستان خلخال و در ۱۲ کیلومتری شمال شرقی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمالی - جنوبی بوده و مختصات جغرافیائی قله آن به طول ۳۸.۳۸.۳۰ و عرض ۳۷.۴۳.۳۰ می باشد.

آلماگلن

از آبادی های شهرستان اردبیل دردهستان فولادلوی جنوبی ازتوابع بخش هیر است که درسرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۵ نفررا درقالب ۱۰ خانوار درخودجای داده بود. آلماگلن در همسایگی روستاهای گوئورقلعه ، قاراولی و مسجدلو قراردارد.

آلنی

از آبادی های دهستان مشکین شرقی و مرکز دهستان مشکین شرقی در بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که درسال ۱۳۶۶ تاسیس شده است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۳۰۳ نفررا درقالب ۹۹۱ خانواردرخودجای داده بود. دروجه تسمیه این آبادی که «آل لی» گفته می شود چندین قول مختلف وجود دارد قول متاخری که نام اصلی آبادی را آلنی می داند و آن را به «آلن» به معنی پیشانی نسبت می دهد و مبین آن است که این آبادی پیشانی ساوالان بوده و به همین خاطر «آلنی» نامیده شده است . نگفته پیداست که این وجه تسمیه به نوعی ابر است و قول معتبری به نظر نمی رسد.

بر اساس قول دیگری که در تاریخ گذشته و فولکلورهای آبادی ریشه دارد نام اصلی آبادی «آل لی» بوده است این نظر باتوجه به معانی مختلف «آل» کمی موجه تر جلوه مینماید «آل» در لغت زبان ترکی هم به معنی قرمز و سرخ است و هم نام موجودی افسانه ای که دشمن زائوها بوده و برای خود افسانه هایی دارد و هیچ استبعادی ندارد که «آل لی» در یکی از دو معنای فوق ریشه داشته باشد. چون هم طبیعت زیبا و رنگارنگ این منطقه و شقایق های سرخ آن می تواند سبب این نامگذاری باشد و هم این منطقه از دیرباز کانون اصلی افسانه ها و داستانهای متعدد مربوط به دیو و جن و پری و از مابهران بوده و هر گل و گیاه و سنگ و صخره این نواحی برای خود افسانه و داستانی دارد. اما قوی ترین ظن درخصوص وجه تسمیه روستای «آل لی» انتساب آن به طوایف ترکان «آل» است. ایلات و طوایف ترک معروف به «آل» و «بال» در اصل هر دو یکی هستند و هیچ فرقی با هم ندارند تنها تفاوت «بال» با «آل» این است که «بال» ابتدا از «آل» منشعب شده سپس از نظر وسعت و گسترده گی و عظمت به سطح و تراز «آل» رسیده اند و لغت مترداف و دو قلویی «آل» و «بال» را به وجود آورده اند. تورکان «آل» و «بال» از طوایف تاریخ ساز و قدرتمند تمدن ترک بوده اند به توضیحات ذیل کلمه «باللوجا» نیز مراجعه نمائید

آلو

ازآبادی های دهستان سنجبدشمالی ازبخش مرکزی شهرستان کوثر(گیوی) است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۱ نفرادر قالب ۱۱ خانوار درخودجای داده بود. روستای آلو تقریباً در میانه دهستان ومجاورت روستاهای مرادخانی، زاویه کرد ، گزور آقچاقشلاقی و آلانکش جای گرفته است. روستای (آلو) در ۳۷ درجه و ۴۹ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۲ دقیقه طول شرقی قراردارد و ارتفاع آن ازسطح دریا ۱۸۰۰ متراست.

آلوارس

ازآبادی های دهستان آلوارس ازتوابع بخش مرکزی شهرستان سرعین در ۱۲کیلومتری غرب سرعین و ۳۵ کیلومتری غرب شهر اردبیل که بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۲۷ نفر را در قالب ۲۵۸ خانوار درخودجای داده بود. روستای آلوارس ازشمال به اوجور، از شرق به شایق ، ازجنوب غرب به شاهنشین و از جنوب شرق به میمند محدود می شود بیش از ۲۰۰۰ متر از سطح دریا ارتفاع دارد و آخرین آبادی دراین حدوداست که به ارتفاعات جنوبی سبلان منتهی میشود. روستای آلوارس با استقرار در دامنه کوه سبلان و ارتفاعات سرسبز و جذاب ، در شمار زیباترین روستاهای پیرامون سبلان بشمار می رود. جریان آب وچشمه های فراوان به ویژه چشمه مین بولاغ که ماهی قزل آلائی آن معروف است، هوای پاک، سرسبزی مراتع اطراف، هر بیننده ای را به شوق و تأمل وامی دارد. استقرار روستای آلوارس

در مسیر صعود به قله‌های فرعی و اصلی سبلان و برخورداری از شیبی مناسب و برف فراوان در زمستان و بهار، شرایط احداث پیست اسکی در دامنه‌های مرتفع آلوارس را فراهم آورده است. عشایر منطقه هنگامی که باوبه‌ها و رمه‌های خود در دامنه‌های کوه سبلان و اطراف آن پراکنده می‌شوند، زیبایی شگفت‌آوری را به فضای روستای آلوارس می‌بخشد.

دروجه تسمیه نام روستا چندین روایت عامیانه مطرح است: می‌گویند مردی در زمان‌های قدیم در آلوارس زندگی می‌کرد که ادعا می‌نمود وارث این مکان است بعد از درگذشت آن پیرمرد روستا به نام آل وارث معروف شد. گروهی هم می‌گویند در روستای آلوارس باغهای بزرگی وجود داشت که از درختان تنومندی چون شمشاد و سرو و بید تبریزی انباشته بود و نجاران از آن درختان انبوه السوار می‌بریدند و این الوارها برای ساختن خانه در آبادی‌های اطراف به کار می‌رفت و به خاطر این درختان تنومند و الوار محکم این روستا به الوارستان معروف شد. گروهی هم می‌گویند اجداد اهالی این روستا به نژاد پارس می‌رسد این روستا را پارسیان در زمانهای بسیار قدیم ساخته و مدت مدیدی در آن زندگی کرده و به همین خاطر نام آل پارس بر روی آن می‌نهند.

آلوارس - پیست اسکی

مهمترین تاسیسات و تجهیزات آلوارس، پیست اسکی روی برف آن است که در صورت تکمیل، بزرگترین پیست اسکی کشور مطابق با استانداردهای جهانی خواهد بود. تاکنون فقط فاز اول آن به طول ۱۴۰۰ متر احداث شده است. این پیست در فاصله ۱۲ کیلومتری روستای آلوارس و ۲۴ کیلومتری سرعین و در ارتفاع ۳۲۰۰ متری از سطح دریا قرار دارد و می‌تواند در حدود شش الی هشت ماه از سال مورد استفاده قرار گیرد که از این لحاظ در کشور در رتبه اول است. برای آماده‌سازی و بهره‌برداری از این پیست جاده آسفالتی به طول ۲۴ کیلومتر تا پای پیست ایجاد، خط تله‌سیزی به طول ۱۲۵۰ متر نصب و راه‌اندازی و ساختمان‌های اداری، آموزشی، اقامتی و رفاهی متعددی در آن احداث شده است. مجموعه فرهنگی، توریستی و ورزشی آلوارس در یکی از زیبا ترین نقاط استان اردبیل در دامنه‌های مرتفع و زیبای سبلان واقع شده است که بزرگترین پیست اسکی از لحاظ وسعت در ایران می‌باشد.

آلوارس - دهستان

از دهستان‌های بخش مرکزی شهرستان سرعین به مرکزیت روستای آلداشین است که در سال ۱۳۸۸ از ترکیب روستاها، مزارع و مکان‌های آلداشین، آلوارس، آسب مرز، آغ‌یورد، آزاد یورد، اوجور، دره یورد، ساری گل، شایق، شیخ یورد، قارا ملا، قارا یورد، قورتلی بولاغ، قوری یورد، گازیر، ورزقان، و ورگه سران تاسیس شده است. این دهستان در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۹۶ خانوار سکنه و ۶۷۲ نفر جمعیت داشت.

آلوارس دره سی - چشمه آب معدنی

نگاه کنید به : قیزیل گول لر دره سی (دره آبگیرهای طلایی)

آلوچ

از آبادیهای دهستان مشکین غربی از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر و در فاصله ۱۰ کیلومتری از مرکز شهرستان مشکین شهر و در سمت غربی آن است که در مجاورت روستاهای احمدآباد، مزرعه خلف، خورشیدآباد، بلوس، جمال آباد و مینجیق چی واقع است این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۹۰ نفر را در قالب ۱۰۱ خانوار در خود جای داده بود. روستای آلوچ را سابق بر این آل ایچ می گفتند که گویا به خاطر آب فراوان آن بود «آل ایچ» در اثر کثرت استعمال به آلوچ تبدیل شده است. در روستای آلوچ قلعه ای وجود دارد که از هر طرف به دره منتهی می شود و در محکم و نفوذناپذیری برای دفاع بوده محل مخروبه های آن را قلعه باشی می گویند و مردم بر این باورند که زیر این قلعه طلسم وجود دارد.

آلوچه - سد

نام دوسد خاکی با هسته رسی است که از سال ۱۳۶۶ به بهره برداری رسیده اند و آب آنها برای مصارف کشاورزی مورد استفاده قرار می گیرد. ارتفاع سد نخست از بستر ۴ متر، طول تاج ۳۵۴ متر و حجم کل سد ۶۵ میلیون متر مکعب است.... سد دوم ۳ متر از بستر خود ارتفاع دارد، طول تاج آن ۵۴ متر و حجم کل سد ۱۰۴ میلیون متر مکعب است.

آلوچه سبلان

از آبادی های دهستان ارجستان از توابع بخش سبلان شهرستان سرعین که بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱۲ نفر را در قالب ۳۱ خانوار در خود جای داده بود. روستای آلوچه سبلان در همسایگی روستاهای آتشگاه، سامانلوی بزرگ و بنمارسبلان قرار دارد

آلوچه فولادلو

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان فولادلوی شمالی از توابع بخش هیر است که در مجاورت روستاهای قاراداغلو، رزمگاه قرار دارد و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۱۶ نفر را در قالب ۹۰ خانوار در خود جای داده بود.

آلی بولاغی - چشمه

آلی بولاغی که در نزد اهالی منطقه به لنگان بولاغی یا لنگان سویو هم معروف است همان چشمه ای

است که در ابتدای گردنه لنگان قرار دارد و مسافران زیادی از سراسر استان برای استراحت بین راهی و نوشیدن چند جرعه از آب خنک و گوارای آن توقف می کنند ، آب معدنی آلی بولاغی در بین اهالی شهرستان گرمی شهرت خاصی دارد طوری که مردم در ایام تعطیل از شهرهای اطراف به مکان چشمه می آیند و آب نوشیدنی خود را از چشمه تامین کنند.

آلی چالی - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۱۹۴ متر در محدوده دهستان خورش رستم شمالی از بخش خورش رستم شهرستان خلخال و در فاصله ۲۰ کیلومتری جنوب غربی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمال غربی- جنوب شرقی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸ درجه و ۲۳ دقیقه و ۳۰ ثانیه و عرض ۳۷ درجه و ۲۹ دقیقه می باشد .

آلی قشلاقی

نام دو قشلاق از قشلاقات دهستان قشلاق شرقی از بخش قشلاق دشت شهرستان بيله سوار که در سرشماری سال ۱۳۹۰ بر روی هم ۷۳ خانوار نزدیک به ۳۰۰ نفر جمعیت داشته اند.

آلیله

آلیله یابه قول اهالی آن «آلای لا» از روستاهای زیبای شهرستان گرمی است که در فاصله ۱۲ کیلومتری سمت جنوب شرقی آن در بین ۳۸ درجه و ۵۸ دقیقه و ۳۶ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۸ درجه و ۱۰ دقیقه و ۴ ثانیه طول شرقی از نصف النهار مبدا در مجاورت روستاهای تازه کند ، قارابولاغ ، گئی گال ، بی آرا (بیعرق) ، قوزلو و آشاغی اینی واقع شده است. آلای لا از آبادی های پرجمعیت دهستان اینی به شمار می رود که در سرشماری سال ۱۳۹۰ کشور تعداد ۳۷۱ نفرا در قالب ۸۵ خانوار در خود جای داده بود.

آلیله سر

آلیله سر از آبادی های شرقی دهستان اینی در بخش مرکزی شهرستان گرمی است که در فاصله ۱۵ کیلومتری غربی مرکز شهرستان در مجاورت روستاهای گئی گال، کالان ، افسوران پرمهر و قارا یاتاق در مختصات جغرافیایی ۳۹ درجه و ۱۴ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۸ درجه و ۱۲ دقیقه و ۴۴ ثانیه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ قرار گرفته است آلیله سر که مردم منطقه آن را (ال له سر) می گویند به دلیل مجاورت با جنگل از موقعیت ممتازی برخوردار است و در شمار روستاهای زیبای گرمی قرار دارد. بخشی از جنگل که قابق مٹشه می گویند و در مجاورت روستا قرار دارد تفرجگاه اهالی منطقه

به شمار می رود. این آبادی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۳۷ نفر را در قالب ۳۲ خانوار در خود جای داده است این روستا از طریق جاده ای شن ریزی شده با شهر گرمی و دیگر مراکز جمعیتی منطقه ارتباط برقرار میکند.

آناهیتا - تپه تاریخی

از مهمترین جاذبه های تاریخی و باستانی شهرتوریستی سرعین در استان اردبیل تپه باستانی آناهیتا است که از آن به اسامی آناهیتا ، سارقین و زرتشت یاد شده و از نشانه های آئین زرتشت در این منطقه می باشد. این تپه باستانی که در قسمت غربی شهر سرعین قرار دارد و قدمت آن به اواخر هزاره اول و دوم قبل از میلاد می رسد سالها به عنوان آتشکده ، محل عبادت و ریاضت مغ ها و موبدان زرتشتی بوده و این معبد و حوالی آن به نام ساری قایا بیلاقی ، استراحتگاه تابستانی حاکمان ساسانی بوده است. بعد از سقوط امپراطوری ساسانی و هجوم اعراب به آذربایجان ، ساری قایا و معابد و آتشکده های آن نیز از رونق افتاد. تپه آناهیتای سرعین که در تاریخ ۱۶ فروردین ۱۳۷۷ با شماره ثبت ۱۹۷۶ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است در ضلع شمالی خیابان اصلی سرعین واقع شده است. در کاوشهای انجام یافته از این منطقه اشیاء و سفالینه هایی به قدمت اواخر هزاره دوم و اول قبل از میلاد مسیح بدست آمده است. در اوایل دهه چهل با احداث منبع آب آشامیدنی شهر بر روی تپه آناهیتا بقایای دیوار قلعه و بنای موجود در روی تپه از میان رفت. قلعه مذکور سالها به عنوان مسجد مورد استفاده اهالی قرار می گرفت. مشهور است که در زیر این تپه و قلعه آن راههای زیرزمین وجود داشته که خروجی یکی از آنها در محدوده میدان گاو میش گلی شهر سرعین است که اکنون مسدود می باشد . البته تونل های فرعی دیگری هم در این رابطه با کاربریهای متفاوت وجود داشته است . بعلاوه خاک مرغوب این ناحیه و استفاده از خاک آن در ساخت و ساز منازل ، درحین خاکبرداری ها ، سکه ها ، سفالینه ها و اشیاء قدیمی فراوانی بدست آمده است که حاکی از قدمت این تپه دارد .

آنزیر - کوه

کوه زیبای «آنزیر» (زنور) از ارتفاعات زیبای رشته کوه صلووات است که در دامنه های آن هیكل های زیبایی از سنگ که در نتیجه فرسایش باد و باران تراش خورده به چشم می خورد آنزیر ، قلعه بزرگ و قلعه کوچک از ارتفاعاتی است که در مجاورت داش زئویه (زاویه سنگ) قرار دارد.

آهو

از آبادی های دهستان خورش رستم جنوبی از بخش خورش رستم شهرستان خلخال که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۱ نفر را در قالب ۱۶ خانوار در خود جای داده بود روستاهای چنارلیق ،

سوجهرد و جعفرآباد از همسایگان آهو بشمار می روند. آهو در ۳۷ درجه و ۱۰ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۳۷ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۳۸۰ متر است.

آهو قلعه

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان هیراز بخش هیر است که در سمت شرقی دهستان واقع شده است برای رسیدن به آهو قلعه دو مسیر مختلف وجود دارد یکی از آنها از داخل شهر هیر به سمت جنوب منشعب می شود و بعد از طی ۲ کیلومتر به سمت شمال شرقی ادامه می یابد و با گذشتن از دمدمه به آهو قلعه می رسد اما راحت ترین مسیر دسترسی به آهو قلعه ورود به روستای کرگان در ۲۰ کیلومتر جاده اردبیل خلخال و وارد شدن در جاده آسفالتی ای است که از روستاهای کلخوران ، دیول ، خانقاه و دمدمه می گذرد و به آهو قلعه می رسد بخش اخیر این جاده غیر آسفالت است . آهو قلعه در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۴ نفر را در قالب ۹ خانوار در خود جای داده بود.

آیقار داغی سرعین - کوه

این کوه با ارتفاع ۳۴۶۹ متر در محدوده دهستان آبگرم از بخش مرکزی شهرستان سرعین و در ۳۴ کیلومتری جنوب غربی مرکز شهرستان اردبیل واقع شده است. جهت کوه ، شرقی - غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۷.۵۶ و عرض ۳۸.۱۲ کوه یکی از ارتفاعات سبلان بشمار می رود.

آیقار داغی مشکین شهر - کوه

آیقار (آبی قاری) یکی از قله مرتفع رشته کوه سبلان است که در منطقه موئول واقع شده است. قله آیقار حدود ۳۵۰۰ متر ارتفاع دارد و مشکین شهر و روستاهای اطراف آن از بالای قله آیقار به روشنی دیده می شود و دورنمای قله کسری و هرم از قله آیقار بسیار زیباست. در مورد علت نامگذاری آیقار نظرات متعددی وجود دارد لیکن قوی ترین این نظریات انتساب این ارتفاعات به دو عنصر جدایی ناپذیر آن یعنی برف و خرس باشد. «آبی» در زبان ترکی به معنی خرس و «قار» به معنی برف می باشد و آیقار به صورت تحت اللفظی معنی «برف خرس» می دهد. تا دو سه دهه اخیر خرس به وفور در این ارتفاعات دیده می شد ولی پس از احداث جاده های متعدد عشایری ، کم کم تعداد این حیوان باشکوه در منطقه کم شده و به حد انقراض رسید. آیقار بعد از قله سه گانه ساوالان ، تنها منطقه ای است که دارای یخچال دائمی می باشد و در چند منطقه آن برف تا بارش برف پاییزی باقی می ماند. قبل از رایج شدن یخچال در منطقه ، وقتی که مردم از گرمای آفتاب کلافه می شدند افرادی با اسب و الاغ به ارتفاعات آیقار صعود کرده و پس از سپری کردن شب در کوه ، صبح روز بعد و قبل از طلوع آفتاب ، خورجین های خود را از برف و

یخ انباشته و بسوی شهر حرکت می کردند تا کام مردم را با آب خنک سیراب سازند حتی از برف آیقار برای درست کردن بستنی در تابستان استفاده می شد.

آی لی داغ - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۵۴۸ متر در محدوده دهستان سنجد جنوبی ازبخش فیروزآباد شهرستان کوثر واقع شده است. جهت کوه، شمال غربی- جنوب شرقی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸ درجه و ۰.۱ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۴۰ دقیقه می باشد.

آیواتلو

از طوایف شاهسنوه ن که قشلاقشان در ملاکندی و قوجاییگلوکندی امروزی وییلاقشان در دوبک لوی سبلان واقع است از روسای این طایفه جین لی جواد (جواد کوچک اندام) و سهراب بیگ مشهورند.

آیی دره سی - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۶۷۶ متر در محدوده دهستان سنجد شمالی ازبخش مرکزی شهرستان کوثر و در فاصله ۳۲ کیلومتری شمال مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمال شرقی- جنوب غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۸ درجه و ۳۱ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۵۵ دقیقه میباشد.

آیی قالاسی - قلعه تاریخی

این قلعه در ۵.۵ کیلومتری شهر نیر در غرب دهکده بورجلو قرار دارد و مشرف به آب گرم های منطقه قرار گرفته است و رودخانه بالیقلو از پای صخره های آن می گذرد. امروزه قسمت جنوبی بقایای سنگهای عظیم حصارهای قلعه و نیز بقایای آثار معماری روی قلعه به زحمت قابل تشخیص است. حفاریات غیر مجاز در طول زمان، قسمتهای زیادی از آن را مضطرب ساخته است. خود قلعه مساحت نسبتاً کوچکی دارد. میزان فرسایش و ناپدید شدن تدریجی آثار معماری و پی های بنا نشان دهنده قدمت بسیار آن است. نکته قابل رویت در مورد دیوارهای باقی مانده و طرز سنگ چینی آنهاست که سنگهای درشت را بصورت خشت چین روی هم قرار داده اند که حکایت از فرم دیوارچینی تدافعی هزاره اول و دوم می نماید. قطعات سفالی بسیاری از حوالی این قلعه بدست آمده است که کاملاً شبیه سفالینه های دوران تاریخی هزاره دوم و اول قبل از میلاد است قلعه به پرتگاهی صخره ای منتهی میشود و غرب آن نیز تقریباً به همین صورت است بقایای معماری قلعه، دیوارهای اطراف قلعه و تعداد دیگری از حصارهای آن در قسمت شمالی است و با توجه به موقعیت آن در سمت شمال قطعاً ورودی قلعه در این قسمت قرار داشته است چرا که در دیگر قسمتهای قلعه عملاً چنین امکانی وجود ندارد.

بُش باجیلار - مجتمع آبدرمانی

آبگرم بُش باجی لار در سال ۱۳۷۳ به عنوان مجتمع آبدرمانی با زیر بنای ۱۵۰۰ متر مربع در قسمت شمالی سرعین احداث و افتتاح گردید. این مجتمع دارای استخر بزرگی به مساحت ۲۸۸ متر مربع با عمق ۱۴۰ سانتی متر، تعداد ۶ دوش انفرادی، ۱۶ دوش عمومی، سونای خشک و بخار، ۶ واحد آبگرم تحت فشار (جکوزی)، سالن فیزیوتراپی، رختکن، کفشداری، نماز خانه، ورودی و خروجی مجزا گیشه فروش بلیط و... می باشد. آب این مجتمع از ۵ دهنه چشمه ای که در این محل وجود دارد تامین می شود. آبدهی ۵ چشمه روی هم رفته ۱۳ لیتر در ثانیه به صورت دائمی و جوشان می باشد. آب استخر از آب چشمه های بُش باجی — لار تامین می شود اما آبگرم دوشها از آب چشمه آبگرم گاو میش گولی است که به لوله ها پمپاژ می شود، آب سرد دوشها نیز از آب لوله کشی شهر است. دمای آبگرم بُش باجیلار ۴۳ درجه سانتی گراد، ظاهراً آب کدر و مزه آن کمی ترش و کمی هم بودار است.

بُثل تپه سی - تپه تاریخی

در پيله دره از دهستان اجارود شرقی ازبخش — سوران شهرستان گرمی تپه ای به نام بُثل تپه سی وجود دارد که مربوط به دوره اشکانیان - دوره ساسانیان است این اثر در تاریخ ۱۲ دی ۱۳۸۶ با شماره ثبت ۲۰۳۹۷ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

بُثل داشی

بُثل داشی روستای معروفی است که به سبب قرار گرفتن در کنار جاده قدیم گرمی به اردبیل شهرت خاصی یافته است. آبادی که با ۴۹ خانوار، جمعیتی در حدود ۱۵۵ نفر را در خود جای می دهد. بُثل داشی در مرکز دهستان اجارود غربی و در مجاورت روستاهای لنگان، تازه کند لنگان، غفارکندی، تکدام، جین کندی، انگورد، دریامان و له له بولاغی جای گرفته و از نظر موقعیت جغرافیایی در ۳۸ درجه و ۵۸ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۴ ثانیه طول شرقی در مسیر اصلی اردبیل به گرمی جای دارد جین چایی از کنار این روستا می گذرد و بخش محدودی از اراضی آن را سیراب می سازد.

باباپيله - زیارتگاه

از اماکن زیارتی دهستان پلنگا در بخش شاهرود خلخال است که در فهرست اماکن مقدسه دانشنامه اسلامی مورد اشاره قرار گرفته و اطلاع دیگری در دست نیست.

باباحمزه - زیارتگاه

مقبره ی باباحمزه در شمال شرقی شهرستان نمین، حدود مرزی ایران و آذربایجان، در قبرستان

قدیمی روستای میناباد واقع شده است. این بنا در تپه شرقی مشرف به روستا مستقر بوده و بابا حمزه به همراه فرزندان و اهل بیت خود در این محل به خاک سپرده شده اند. بنای کنونی مقبره از لحاظ کالبدی، ساختمان مستطیل شکلی است که نورگیری آن با دو پنجره تأمین می شود. ورودی مقبره در ضلع قبله واقع شده و در بخش داخلی آن چهار ستون چوبی به چشم می خورد که بار سقف چوبی در بخش میانی را تحمل می کند. سقف بنا با ساختار بومی بصورت تیرپوش می باشد. ساختمان قدیمی مقبره در سال ۱۳۷۹ هجری شمسی به دلیل فرسودگی زیاد تخریب شده و بنای کنونی با مصالح بومی در همان محل، در میان سنگ قبرهای قدیمی احداث شده است.

باباخان قشلاقی

از آبادی های دهستان شهرک ازبخش مرکب شهرستان پارس آباد است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۷ نفر را در قالب ۵ خانوار در خود جای داده بود.

باباخرم - بقعه

بقعه زیارتی باباخرم در روستای عنبران علیادر شانزده کیلومتری شمالی شهر نمین، بر فراز تپه غربی مشرف به روستا قرار گرفته است. این مقبره در سال ۱۳۷۲ شمسی توسط مردم بازسازی شده و ضریح داخل آن در سال ۱۳۷۹ هجری شمسی نصب گردیده است. محوطه زیارتگاه که یکی از قبرستان های روستا می باشد از سمت شرق حصارکشی شده و دسترسی لازم با یک درب ورودی کوچک ایجاد گردیده است. ورودی اصلی بنا رو به قبله بوده و پیشخوانی که توسط قوس نیم دایره اجراء شده، دهانه ایوانی به عمق ۲.۵ متری را تشکیل می دهد. ایوان، زائر را به گنبدخانه هدایت می کند. فضای داخلی گنبدخانه دارای کاشی کاری با کاشی هفت رنگ از طرح های شجره زندگی و نقوش اسلیمی خطایی است که با آیات قرآن و متون اسلامی مزین شده است.

باباخزری - بقعه

زیارتگاه باباخزری در پانزده کیلومتری شمال شهرستان نمین، درقریه عنبران علیا، در گورستان عمومی واقع در کوه های غربی مشرف به روستا قرار گرفته است، باباخزری که نزد روستائیان به باباخدا نیز معروف می باشد یکی از شاگرد شیخ صفی الدین اردبیلی و رابط مابین شیخ صفی و شیخ زاهد گیلانی بوده است. از وی در کتاب شیخ صفی الدین به بابا خزرالیوانی نیز یاد شده است. وی با باباخرم هم عصرودر طریقت شیخ شهاب الدین سهروردی (معروف به شیخ اشراق) بوده است. باباخزری به ذکر خدا و تبلیغ دین معروف بوده و محبوبیت بالایی را در میان مردم به دست آورده است. بنای زیارتگاه

باباخزری بسیار ساده و نوساز بوده و ابعاد تقریبی آن ۴×۵ متری باشد.

باباداد - پیکره سنگی

پیکره سنگی بابا داوود یا ده ده قورقود عنبران در ۴۰ کیلومتری مرکز شهرستان اردبیل و در بخش عنبران واقع شده است. ارتفاع این پیکره بی نظیر حدود ۲۰ متر می باشد. این پیکره به شکل انسانی که به روبرو نظاره گر است، مجسمه ابوالهول مصر را تداعی می کند به همین خاطر همه ساله صدها نفر جهت دیدن این پیکره به بخش عنبران در اردبیل مسافرت می نمایند. این پیکره سنگی جلوه گر سیمای نیم تنه انسانی غول پیکر است که در کنار آن تمساحی عظیم الجثه آرمیده است و غاری بزرگ در دامنه تپه آن وجود دارد. (بابا داوود) در اعتقادات و باورهای مردم عنبران و نمین جایگاهی عمیق دارد. احاطه این پیکره سنگی توسط کوه های سر به فلک کشیده همانند قلعه ای طبیعی سترگ، بر افسانه ای بودن آن دامن می زند به جهت وجود آثاری از آبیگر و سد در قسمت شمالی پیکره، اهالی بر این باورند که این مجسمه بدلیل شباهت به صورت انسان توسط اجدادشان تراشیده شده و به شکل کنونی درآمده است. هنوز هیچ مطالعه ای درخصوص این پیکره و آثار استقرار به جامانده در اطراف آن به عمل نیامده است و هرگونه اظهارنظری در این خصوص غیرازوهم و گمان راه به جایی نمی برد.

بابارشید - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۵۳۷ متر در محدوده دهستان سنجد شمالی ازبخش مرکزی شهرستان کوثرودر ۲۴ کیلومتری شمال غربی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمال شرقی - جنوب غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸ درجه و ۲۶ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۴۸ دقیقه می باشد.

باباروشن - زیارتگاه

شیخ بدرالدین ازشیوخ به نام عصرخود بوده که بعد از مهاجرت از زنجان درشهر نمین دارفانی را وداع گفته درهمین جا به خاک سپرده می شود. مقبره ایشان در ۲ کیلومتری شمال روستای خشه حیران به فاصله ۶ کیلومتری از نمین در دره ای سبز و خرم واقع شده و از دیرباز زیارتگاه مردم نمین و روستاهای اطراف بوده است. متأسفانه توجه زیادی به حفظ این مقبره نشده و بسیاری از آثار آن از بین رفته است.

باباش قشلاقی

از قشلاقات دهستان قشلاق شرقی ازبخش قشلاق دشت شهرستان بيله سوار است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ در ۲ منطقه اقامتی مجموعاً ۵۷ خانوار و جمعیتی نزدیک به ۱۸۸ نفر داشته است.

باباش کندی

از آبادیهای نزدیک مرکز شهرستان بيله سوار که در مجاورت آن قرار داشته و امروزه با الحاق به شهر بيله سوار در داخل محدوده شهری قرار گرفته و یکی از محلات آن به شمار می رود.

باباصفا - بقعه

بقعه زیارتی بابا صفا در روستای بفراجرد در جنوب شرقی شهرستان خلخال قرار گرفته است . این بقعه در خارج از محدوده روستا در بین اراضی کشاورزی جای دارد و از لحاظ تاریخی اطلاعات دقیقی از آن در دست نمی باشد . بنای زیارتگاه مستطیل شکل بوده و دارای ۲ درب ورودی و دو نورگیر در اضلاع شرقی و شمالی است. بنا دارای نمایی سیمانی با سقفی شیروانی است. سقف داخلی بنا چوبی بوده بوده و از تنه درخت ساخته شده است.

باباعنایت - زیارتگاه

از اماکن زیارتی دهستان خورش رستم شمالی در بخش هشتجین خلخال است که در فهرست اماکن مقدسه دانشنامه اسلامی مورد اشاره قرار گرفته است اطلاع بیشتری از این مکان در دسترس نمی باشد.

بابامقصود - کوه

این قله در مسیر سردابه به قله سلطان ساوالان بالای روستای شمشیرخانه قرار دارد پوشش گیاهی بسیار زیبایی در مراتع این منطقه در فصل بهار مشهود است.

بابک

روستای بابک از آبادی های دهستان گوگ تپه از بخش مرکزی شهرستان بيله سوار است که در سمت شمال غربی شهرستان بيله سوار واقع شده و نسبت به آن در ارتفاع بالاتری قرار دارد. بابک بعد از کانال کشی اراضی آن در حوالی سالهای ۱۳۵۶ و ۱۳۵۷ بر روی تپه همواری به مساحت ۳۱۰ هکتار بنا گردید ساکنان اولیه آن اکثرا از اهالی طوایف طالش میکائیل ، خسرولو ، مغانلو ، قوجاییگلو ، قارا باغلو ، قارا داغلو ، نوشونلو و... شاهسئوه ن بودند که بعد از طرح تقسیم اراضی اسکان یافتند. این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۸۵۲ نفرا در قالب ۷۲۹ خانوار در خود جای داده بود. روستای بابک از سمت غرب به مرکز بخش جعفرآباد ، از جنوب به روستاهای خان بابا کندی ، روح کندی و از شمال به جمهوری آذربایجان منتهی می شود . روستا طوری شکل گرفته که هریک از طایفه های ذکر شده یک محله ، کوچه یا خیابانی را به خود اختصاص داده اند یعنی هر خانوار ساکن در آبادی بعد از مهاجرت از جاهای دیگر و

سکونت در روستای بابک با معاضدت ریش سفید طایفه قطعه زمینی جهت سکونت خود در کنار هم طایفه ای خود تهیه کرده و درمیان اهالی طایفه خود قرار گرفته و بدین ترتیب هر محله یا کوچه ای به انحصار طایفه خاصی درآمده است.

بابی کندی

بابی کندی روستای کوچک و کم جمعیتی در دهستان اجارود شمالی ازبخش مرکزی شهرستان گرمی است که در سمت شمال شرقی شهر گرمی و در مجاورت روستاهای یوخاری شوکورلی، صاگیرلار، مشهدلی، القانوو (القناب)، قیزیل گوئی، حمزه خان لی، آلازار اوجاقی و یوخاری ایلخیچی در فاصله ۱۰ کیلومتری مرکز شهرستان گرمی واقع شده است. آثار تاریخی زیادی از روستای بابی کندی به دست آمده و در نقاط زیادی از آن احتمال وجود آثار باستانی وجود دارد که از مهمترین آنها می توان به « شاه گلدی یثری»، «چوخور»، «زامان خان»، «تووغانوو» و تپه باستانی «دره آراسی» که ظاهراً در گذشته های دور به صورت قلعه بوده و در حال حاضر به صورت تل خاکی درآمده اشاره کرد. این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۷ نفر را در قالب ۱۳ خانوار در خود جای داده بود.

بابیان - آبادی

روستای بابیان از روستاهایی است که در سمت شرقی مشکین شهر و در بخش مشکین شرقی واقع شده است. این روستا در مجاورت روستاهای الرده، بینه لر، داش کسن و گول چشمه قرار گرفته است. روستای بابیان یکی از روستاهایی است که در دل کوه جای گرفته و هنوز بافت روستایی خود را حفظ کرده و دارای خانه های کاه گلی زیبایی می باشد.

بابیان - زیارتگاه

زیارتگاه بابیان در روستای بابیان در جنوب شرقی لاهرود قرار دارد. این روستا با فاصله زیادی از روستاهای اطراف در دل کوه جای گرفته و یکی از روستاهایی است که هنوز بافت روستایی خود را حفظ کرده و خانه های کاه گلی زیبایی دارد. بنای فعلی زیارتگاه، در تپه ای مشرف به روستا قرار دارد که ساختمانی جدید التاسیس بوده و دارای بدنه آجری با نمای سیمانی است. بنای قبلی سنگی بوده و قدمت زیادی داشته و دارای سنگ نوشته های با ارزشی بوده که هنگام بازسازی بنای زیارتگاه توسط اهالی روستای بابیان تخریب گردید، سنگها و کتیبه هایی را هم که از ارزش تاریخی آن مطلع نبوده اند در دیوار کشی اطراف زیارتگاه به کار برده اند و چون از ملات سیمان استفاده کردند بیشتر این کتیبه ها تخریب شد یا زیر لایه های سیمانی از بین رفته است.

بارزیل

از آبادی های دهستان دشت ازبخش مرکزی شهرستان مشکین شهر که در فاصله ۴ کیلومتری شمال مشکین شهر قرار دارد از سمت جنوب با مشکین شهر، از طرف شمال با روستای دستگیر ، از طرف شرق با دره خیاو چایی و روستای وراغول و از طرف غرب با روستاهای جبدرق و نصرآباد مجاورت دارد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۸۷ نفرا در قالب ۱۲۲ خانوار در خود جای داده بود.

باروق

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان سردابه ازبخش مرکزی است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۳۴ نفر را در قالب ۲۶۷ خانوار در خود جای داده بود. باروق در اغلب موارد به معنی کاشانه و سرپناه بوده و از مصدر ترکی «بارماق» و یا «باریماق» به معنی ساختن و بنا کردن حاصل شده است. در برخی موارد «باریق» به معنی دره بین تپه های نوک تیز ، شکاف صخره مرتفع ، محل سرسبز و آبگیر رودخانه بوده و به مراکز جمعیتی ای که در اینگونه مکان ها ایجاد شده اند اطلاق شده است. روستای باری(باروق) در فاصله ۱۲ کیلومتری شمال غربی شهر اردبیل و در مجاورت روستاهای میرنی ، دیژویشین (دیجوجین) ، خشکه رود ، جناقروود (چاناق بولاغ) قرار دارد.

باری حمامی - حمام تاریخی

حمام باروق مربوط به سده های متأخر دوران های تاریخی پس از اسلام است و در شهرستان اردبیل بخش مرکزی، دهستان سردابه ، روستای باروق واقع شده و در تاریخ ۲۲ آبان ۱۳۸۶ با شماره ثبت ۲۰۱۴۵ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است این بنای تاریخی که تا اواخر سال ۱۳۸۸ مورد استفاده عموم مردم قرار می گرفت ، دارای یک حوضچه بود که جهت استحمام بکار می رفت و خزینه دوار شکلی داشت که زمان استفاده از آن بعد از نظافت و شستشوی بدن بوده است. آب حوضچه از آب خزینه تامین و آب خزینه از رودخانه تامین می شد. در وسط خزینه یک حفره دایره شکلی کار گذاشته بودند که در اصطلاح محلی به آن تیان می گفتند و زیر تیان آتشی روشن میکردند و آب گرم می شد. در قسمت رختکن مثل سونا های امروزه استخر کوچکی از آب سرد وجود داشته که همیشه پر از آب سرد بوده و بعضی از مراجعین بعد از استحمام با آب گرم از آب سرد آن استفاده می کردند.

باریس

از آبادی های دهستان مشکین شرقی ازبخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۱۳ کیلومتری از سمت شرقی آن واقع شده است. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۷ نفر را

در قالب ۲۵ خانوار درخود جای داده بود.

بازارچه مرزی بیله سوار

بازارچه مرزی بیله سوار در استان اردبیل، شهرستان مرزی بیله سوار (قدیمی ترین و یکی از دو گمرک مشترک ایران و جمهوری آذربایجان) و در کنار گمرک بیله سوار واقع است. اجناس این بازارچه عموماً لباس زنانه، کت و شلوار مردانه، لوازم آرایشی و بهداشتی است.

باشماچی بازار

از راسته های مجموعه بازار اردبیل که به اصناف کفش فروش تعلق داشت، این راسته برخلاف بعضی از راسته های قدیمی که ازبین رفته اند هنوزهم علیرغم تغییر شغل بعضی از مغازه های کفافی وضعیت خاص خود را حفظ کرده و گرچه دیگر هیچ کفشی دراین راسته دوخته نمی شود اما به خاطر دایربودن مغازه های متعدد کفش فروشی کماکان می توان این راسته را راسته مخصوص کفش فروشان دانست و «باشماچی بازار» نامید.

باغ ملی اردبیل - تفرجگاه

باغ ملی از قدیمی ترین باغ های اردبیل در مرکز شهر اردبیل بود. باغی بزرگ با درختانی سرسبز و کهنسال که یادآورخاطرات شیرین دوران جوانی برای سالمندان امروزی اردبیل بود. این باغ که حوادث سیاسی- اجتماعی بسیاری را به یاد داشت تا همین دودهه اخیرمامن مردم اردبیل بود تا درسایه سار درختان سربه فلک کشیده آن استراحت کنند..... « باغ ملی » که در میان اهالی به « ملت باغی » شهرت داشت در سمت غربی نارین قلعه در محل بیشه زاری که «حاصلارلی باغ» خوانده می شد احداث گردیده وجزو زیباترین باغ های کشور به شمارمی آمد. گل های رنگارنگ و معطری که درکرت ها کاشته می شد در زیرچتری از سایه ی درختان افاقیا یا نهال های دیگری که از جنگل آورده و در کنار جوی ها و گذرگاههای آن کاشته بودند صفای خاصی به باغ می داد و باغ درحلقه نرده های چوبی چون نگینی زمردین می درخشید و درگاه های چوبی بسیار زیبای آن با نقش برجسته ملائکه بالداری درصفحه هلالی بالای آن که بال خود را به میزبانی میهمانان و مدعوین گشوده بود، به طرز بسیار زیبایی جلوه گری می کرد و اشعاری از شاهنامه که به صورت منبت بر دور طاق هلالی آن حک شده بود نمونه ای از اوج هنر ایرانیان به شمار می رفت.

باغ ملی اردبیل در اوج زیبایی خود مامنی برای تفریح و تفرج خانواده ها به شمار می آمد و هنوز هم با گذشت سالیان طولانی وقتی از باغ ملی سخن به میان می آید، خاطرات زیبایی از نقش دلربای باغ را در

قاب اذهان زنده می کند. این باغ میعادگاه عاشقانه زوج های جوان ومحل آسایش وآرامش خانواده های اردبیلی و در واقع جزء لاینفکی ازتاریخ معاصر اردبیل بود که متأسفانه پس از استان شدن اردبیل و در اولین سال حضور اولین استاندار در سال ۱۳۷۳ جهت احداث ساختمان استانداری تخریب شد و بدین ترتیب باغی که یادآور بخشی از تاریخ وقایع معاصر اردبیل وخاطرات سالمندان اردبیلی بود از بین رفت.

باغچاجیق

از آبادی های دهستان سنجبدغربی ازبخش مرکزی شهرستان کوثر(گیوی) است این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۸ نفر را در قالب ۲۲ خانوار درخود جای داده بود. باغچاجیق درمچاورت روستاهای اوچ بولاغ واوروج قشلاقی قرارداد و از سمت غرب به استان آذربایجانشرقی منتهی می شود باغچاجیق در ۳۷ درجه و ۴۳ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۷ دقیقه طول شرقی قرارداد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۸۶۰ متر است. «جیق» یا «جوق» در زبان ترکی پسوند تصغیر می باشد و با هراسمی که همراه شود آن را مصغری نماید به همین خاطرهم باغچاجیق یعنی باغچه کوچک

باغروداغ - کوه

باغروداغی طولانی ترین رشته کوه استان اردبیل می باشد این رشته امتداد سلسله جبال البرز است که از خراسان تا قفقاز کشیده شده است . رشته کوه باغرو در موازات کناره دریای خزر سرتاسر شرق استان را فرا گرفته وخط الرأس آن حوزه خـزری را از استان اردبیل جدا می کند. این رشته کوه از منتهی الیه شرقی کوههای صلوات (برزند)آغاز و در سرتاسر حدود شرقی استان با افزایش تدریجی ارتفاع به طرف جنوب کشیده شده است تا در خارج حدود استان به رشته کوه البرز پیوند . رشته کوه باغرو در قسمتهای مختلف خود به نامهای پشته سارا ، تالش و پلنگا نیز نامیده می شود. رشته پلنگا در حوالی دریاچه نوئور از رشته اصلی منشعب و در سراسر شهرستان خلخال کشیده شده است. بلندترین نقطه این شاخه فرعی ، قله ۳۳۲۲ متری «آق داغ» بوده و «پلنگا» (۲۸۸۶ متر) ، «سهدی» (۲۷۱۵ متر) و «ازنو» (۲۴۲۲ متر) ازدیگر قلل آن می باشند. دامنه خاوری آن پوشیده از جنگل است در حالی که دامنه باختری و شمالی آن جز در بلندی ها که دارای پوشش جنگلی است در بخش های دیگر پوشش گیاهی مهمی ندارد. رشته کوه تالش یا باغرو همانند سدی بین دریای مازندران وفلات آذربایجان قرار گرفته و هیچ رودی آن را قطع نمی کند مگر در نزدیکی قاراجمن که دشت اردبیل به دریا راه پیدا میکند واز این بخش رطوبت دریای مازندران در این دشت رخنه می کند.

باغیشلو

از آبادی های دهستان انگوت غربی از بخش انگوت شهرستان گرمی است که در سرشماری سال

۱۳۹۰ تعداد ۱۹۵ نفر را در قالب ۳۹ خانوار درخود جای داده بود.

باغیشلوکندی

ازآبادی های دهستان اصلاندوز ازبخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد که درسواحل جنوبی ارس و در مجاورت روستاهای اسد کندی و تربت کندی چای گرفته است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۴۱ نفر را درقالب ۵۸ خانوار در خود جای داده بود.

باقراسکستان - زیارتگاه

زیارتگاه باقر اسکستان درمحوطه قبرستان روستای اسکستان درقسمت ورودی روستا قرارگرفته واز شمال و شرق به بافت مسکونی و ازجنوب به باغات روستا منتهی می شود . این بنای قدیمی و فرسوده که کاملاً خشتی و دارای سقف شیروانی می باشد با همت اهالی روستا در حال بازسازی است. در قسمت داخلی بنا پایه های چوبی در فواصل نزدیک به هم وجود دارد سقف بنا نیز پوشش چوبی دارد. مزار اصلی داخل اطاقکی به ابعاد ۳×۳ بدون هیچگونه نورگیری از بیرون و در فضای کاملاً تاریکی قرار گرفته است. پوشش سقف این قسمت نیزازچوب می باشد . مراسمی که در این مکان انجام می شود بیشتر مراسم زنانه میباشد.

باقرلو

روستای باقرلو که درفاصله بین ۳۹ درجه و ۷ دقیقه و ۱۲ ثانیه عرض شمالی ازخط استوا و ۴۸ درجه و ۴۵ دقیقه و ۸ ثانیه طول شرقی از نصف النهارگرینویچ درفاصله ۵ کیلومتری از مرکزدهستان آزادلو و جانب شمال غربی آن قرارگرفته از توابع دهستان آزادلو دربخش موران از شهرستان گرمی درمجاورت جمهوری آذربایجان است . باقرلو علاوه برجمهوری آذربایجان که در سمت شمال باقرلو قراردارد در سمت غربی خود با روستای اکبرآباد و درجانب شرقی خود با روستای قاراقشلاق مجاورت دارد. روستای باقرلو در سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۱ نفر را در قالب ۱۶ خانوار درخود جای داده بود.

بالایگ لو

بالایگلو ازطوایف ایل بزرگ شاهسئوه ن می باشد قسمتی ارقشلاقشان که یورت زمستانی آنان بود هم اکنون درمحدوده شهرپارس آباد واقع شده است و یکی ازمحلات آن محسوب می شود. خاکریزکانال قدیمی هم قسمتی ارقشلاقشان بود . ییلاقشان در اطراف قوتورسویو واقع است.

بالاجاشلاق

از آبادی های دهستان اصلاندوز ازبخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد درمجاورت قشلاقات حاج اسپر، حاج نصی، حسین قشلاقی و تیمورکندی است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۷ نفر را در قالب ۷ خانوار در خود جای داده بود.

بالاجای کورپوسو- پل تاریخی

این پل در ۱۰ کیلومتری شمال شرق اردبیل به سمت آستارا بر روی شاخه ای از رود قاراسو قرار گرفته است و از آثار دوره قاجاریه است. امروزه در کنار این پل، پل بتونی جدیدی ساخته اند که جاده آسفالتی - آستارا از روی آن می گذرد طول پل با احتساب دو قسمت انتهایی آن حدود ۴۱ متر و عرض آن با احتساب جان پناه ها ۴.۸۰ متر است. پل دارای چهار چشمه یا دهانه با طاق جناغی است. برای ساخت این پل بستر رودخانه را در محل برپایی پل به عرض ۷.۱۰ متر سنگ فرش کرده و سپس پایه های پل را با دو انتهای مثلثی شکل و طول برابر با عرض قسمت سنگ فرش شده بر روی آن ساخته اند. مصالح مورد استفاده در پایه ها، سنگهای تراشیده شده و در طاق و بدنه آجرهایی به ابعاد ۴.۵ × ۲۲ × ۲۲ سانتی متر است برای ساخت پایه ها از قطعات سنگ قبرهای قدیمی نیز استفاده کرده اند در میانه بدنه پل و حداثصل طاقها فضاهایی توخالی برای کاهش وزن پل تعبیه کرده اند.

بالاخان کندی

از آبادیهای دهستان قشلاق جنوبی ازبخش قشلاق دشت شهرستان بيله سوار در مجاورت روستاهای کرم کندی و شورگول است که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۲ نفر را در قالب ۸ خانوار در خود جای داده بود.

باللوجا

روستای باللیجا که آن را «میرک» هم می گویند از آبادی های دهستان مشکین شرقی ازبخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در ۴ کیلومتری شرق مشکین شهر در دامنه سبلان قرار دارد و از شرق با روستای «ساربانلار» و «قیلچیق لی»، از شمال با «قارادرویش» (دولت آباد) و از غرب با روستای «آق بولاغ» و «موئول» مجاورت دارد. بزرگترین پل معلق خاورمیانه در حال احداث و نصب در این روستا می باشد. «باللیجا» (میرک) در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۶۲۸ نفر را در قالب ۴۵۶ خانوار در خود جای داده بود. روستای «باللیجا» نام خود را از ایل و طایفه «باللیجا» که در اصل نام ایل و طایفه ای از ترکان است گرفته است این ایل در تشکیل جمعیت بخشی از مکانهای جغرافیایی ترک نشین سهم به سزایی دارد و در ترکیب جمعیتی اغلب روستاهای مشگین شهر و یا ترکیب جمعیتی روستاهای قونسول کندی و خیارک

در اردبیل به چشم می خورد.

ایلات و طوایف ترک معروف به «آل» و «بال» در اصل هر دو یکی هستند و هیچ فرقی باهم ندارند. تنها تفاوت «بال» با «آل» این است که «بال» ها ابتدا از «آل» منشعب شده سپس از نظر وسعت و گسترده گی به سطح و تراز «آل» رسیده لغت مترداف و دو قلوبی «آل» و «بال» را به وجود آورده اند. ترکان «آل» و «بال» از طوایف تاریخ ساز و قدرتمند تمدن ترک بوده اند

باللیجا در اسناد ، منابع و گزارشات مورخین به اشکال : «باللیجا / باللیجا / باللوچا / باللوچا / باللوچه / باللوچه / باللوچه / باللوچه و ....» آمده است. «لیجا // لیچا // لوجا // لوجا // لوجه // لوجه // لوجه // لوجه و ....» در دستور زبان ترکی نوعی شکل چسبیده (پسوندها) یعنی شکل دهنده ی کلمه است که معنی منسوبیت ، مخصوص به ، عاید بر آن ، مختص به و... را می رساند. «بال» مترداف دوقلوبی «آل» است به شکل «آل» و «بال».

باللوقایا

از آبادی های دهستان مشکین غربی از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۲۰ کیلومتری مشکین شهر و در مجاورت روستاهای بلوس و دیبک لی (دوبیگ لو) و در سمت بالادست روستای بلوس در حاشیه «تاوادره سی» واقع شده است. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۷ نفر را در قالب ۳۲ خانوار در خود جای داده بود. «باللوقایا» را غافاریبگ لی هم می گویند. بال لی قایا در زبان ترکی به معنی صخره عسلی و به عبارت بهتر صخره دارای کندوی عسل می باشد.

بالهارود - تفرجگاه جنگلی

این جنگل طبیعی در امتداد جاده ارتباطی گرمی - بیله سوار از محدوده روستای مرادلو تا بیله سوار (کیلومتر ۳۵ جاده مذکور) در دو سوی رودخانه بالهارود و مرز زمینی با جمهوری کشیده شده ، فضای گردشگری مناسبی را در اکوسیستم دشتی منطقه مغان بوجود آورده است. اکوسیستم جنگلی این منطقه متأثر از وجود رودخانه فصلی بالهارود بوده و در منتهی الیه مرز زمینی در محدوده شهر بیله سوار وارد خاک جمهوری آذربایجان می گردد. سواحل بالهارود در روستای دمیچی به عنوان منطقه نمونه گردشگری معرفی شده است. این منطقه دارای درختان و درختچه های بومی شامل گز، میمون، تمشک و گردو به همراه گونه های بوته ای شامل گون، درمنه ، علف هفت بند ، ملیکا و استپاگروتیس است. از گونه های جانوری موجود در محدوده جنگلی هم می توان به پرندگانی نظیر کبک ، دراج ، دیجه، عقاب دشتی ، زنگوله بال ، زاغک ، انواع آبچیلک و .... اشاره کرد . همچنین از گونه های پستاندار هم می توان گراز وحشی ، خرگوش ، روباه و شغال را بر شمرد.

بالهارود - رودخانه

از رودهای اصلی ومهم شمال شرقی استان اردبیل است که قسمتی از نوارمرزی ایران با جمهوری آذربایجان را تشکیل میدهد و اراضی وسیعی از آبادی های مختلف را در طول مسیر خود آبیاری می کند این رود از کوههای غربی مغان (اجارود) سرچشمه می گیرد و بادریافت شعبات مختلفی از رودخانه های محلی گرمی مثل سالالچایی، گرمی چایی، شون چایی، درامتداد نوار مرزی به طرف شرق جریان می یابد و در منطقه بيله سوار وارد خاک جمهوری آذربایجان می شود. بالهارود در شرق شهرستان گرمی جاری است و این شهرستان را از منطقه یاردیملی و جلیل آباد جمهوری آذربایجان جدا می کند. کناره های مرزی این رودخانه تفرجگاه مردم منطقه گرمی است. این رودخانه پس از اتصال تمام شاخه هایی که از کوههای شهرستان سرچشمه میگیرند پس از گذر از روستایی به نام هادی بیگلو وارد محدوده شهرستان بيله سوار شده و مرز این شهرستان با جمهوری آذربایجان را تشکیل می دهد و پس از گذرازین شهرستان وارد خاک جمهوری آذربایجان می شود و به دریاچه محمودچاله می ریزد. در میان مردم منطقه به بالهاری چایی و بولقار چایی معروف است .

بالیقلو - دهستان

از دهستان های بخش مرکزی شهرستان اردبیل به مرکزیت روستای شام اسبی است که سابقه تاسیس آن به سال ۱۳۶۶ برمی گردد و شامل آبادیهای اسکی شهر ، بنفشه درق ، حسن باروق ، نوران ، الماس ، پیرآلقیر ، حکیم قشلاقی ، خارابا کوهول ، روشق ، شام اسبی ، قلیچی ، گلی ، وره نو ، زردآلو ، زیوه و مادیه است. این دهستان در ۱۲ پارچه آبادی مسکونی خود ۱۹۸۷ خانوارسکنه و ۷۲۹۷ نفر جمعیت دارد

بالیقلوچای - رودخانه

بالیقلوچایی از رودخانه های دائمی استان اردبیل میباشد که از گردنه بالیقلو در جنوب غربی شهر نیر حدفاصل دورشته بزقوش و سبلان سرچشمه می گیرد، سرشاخه های مهمی نظیر برجلوچایی، سقیزچی چایی، آغلاغان، جوراب چایی ، درویش چایی ، لاطران چایی و.... درمسیر رودخانه به آن پیوسته و آنرا پرآب می سازند. این رودخانه از وسط شهر اردبیل میگذرد و سرانجام در شمال اردبیل به رودخانه قاراسو ملحق می شود. وجه تسمیه بالیقلوچای (رودخانه ماهی دار) بیانگرزیست انواع ماهیانی نظیر قیزیل آلائی خال قرمز ، سس ماهی ، ماهی سیاه و شاه کولی در این رودخانه است .همچنین این رودخانه زیستگاه دائمی پستاندارآبزی سمور آبی و زیستگاه عبوری و فصلی انواع پرندگان مهاجرآبزی و کنار آبی است. دو سد مهم یامچی و بند انحرافی الماس بر روی این رودخانه قرار دارد.

بالیقلوچایی که به عنوان طولانی ترین رود اردبیل از غرب به شرق امتداد داشته و در مسیر خود با

عبور از وسط شهر اردبیل آن را به مانند برخی از پایتخت های کشورهای اروپایی به دو قسمت تقسیم می کند نماد طبیعی این شهر به شمار می رود. طول این رودخانه درگذرا از شهر اردبیل هفت کیلومتر است و طرح ساماندهی آن که در شش فاز مختلف در قالب دیوارکشی ، کف سازی ، پیاده رو سازی ، ایجاد فضای سبز ، زیبا سازی و..... اجرا می شود با اختصاص اعتبارات لازم در فاصله بین ایستگاه سرعین تا پل یاقوت به پایان رسیده است و تاکنون سه فاز از طرح نهایی شده و فعالیت های عمرانی فازهای بعدی بویژه حدفاصل ایستگاه سرعین تا خیابان شهید عطایی در سال جاری (۱۳۹۳) ادامه دارد. هر چند عملیات صورت گرفته توجه نهادهای مسئول به این رود تاریخی به عنوان نماد طبیعی این شهر را نشان می دهد اما نحوه بازسازی ، توجه به زیبا سازی بستر و اطراف رود نیازمند تدابیر ویژه دارد.

بایرام بدنی

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان ارسق شرقی ازبخش مرکزی است که در سمت شرقی چاده اردبیل به مغان درمجاورت روستاهای داشلوچا ، تقی دیزج و سیدلر قرار دارد. بایرام بدنی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۰ نفر در قالب ۱۱ خانوار در خود جای داده بود.

بایقوش قایسی - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۴۳۴ متر در محدوده دهستان خاندبیل شرقی از بخش مرکزی شهرستان خلخال و در ۱۲ کیلومتری جنوب شرقی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است . جهت کوه، شمال شرقی- جنوب غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۳۹ و عرض ۳۷.۳۴ می باشد.

بختیار قشلاقی

از آبادی های دهستان قشلاق شرقی ازبخش قشلاق دشت شهرستان بیله سوار است که در سمت شمال دهستان و درمجاورت دهستان محمودآباد پارس آباد و قشلاقات قارادره جای دارد و در سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۳ نفر را در قالب ۲۳ خانوار در خود جای داده بود.

بخشعلی قشلاقی

بخشعلی قشلاقی در سمت شمال شرقی دهستان انگوت شرقی و درمجاورت جی—داقیشلاقی ، کرم لی قشلاقی ، قیلینج قشلاقی و روستای درگاهلی قرار گرفته است. بخشعلی قشلاقی از نظر تقسیمات کشوری در دهستان انگوت شرقی از بخش انگوت از شهرستان گرمی در استان اردبیل است که در فاصله بین ۳۹ درجه و ۶ دقیقه و ۴۴ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۷ درجه و ۴۴ دقیقه و ۵۹ ثانیه طول شرقی از نصف النهار مبدا قرار دارد. فاصله این آبادی از مرکز بخش در حدود ۱۱ کیلومتر است

و در میان اهالی به باغیش قیشلاقی معروف است. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۷ نفر را در قالب ۹ خانوار درخودجای داده بود.

بربرقالاسی - قلعه تاریخی

نگاه کنید به : اونار قالاسی

برجلو مشکین شهر

ازآبادی های دهستان یافت ازبخش مرادلسوی شهرستان مشکین شهر است این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰تعداد ۱۶۰نفررادرقالب ۴۱خانوار درخودجای داده بود.

برجلو نیر

ازآبادیهای دهستان یورتچوی غربی ازتوابع بخش کورائیم شهرستان نیرکه در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۳۹ نفر را در قالب ۲۹ خانوار درخود جای داده بود.برجلو در شمال دهستان یورتچوی غربی و در مجاورت روستاهای ایلانجیق و مجمیرقرار دارد .برجلو ازسمت شمال به دهستان دوسونخواجه منتهی میشود.

برزند

براساس تقسیماتی که از دیرباز در منطقه مرسوم بود اراضی و آبادی های مختلف براساس آب وهوا، شرایط اقلیمی وموقعیت جغرافیایی وهمچنین مالکان ، صاحبان و ساکنان خود دارای تقسیماتی بوده که در بین اهالی «ماحال» نامیده می شد. «ماحال» به مفهوم منطقه ، درواقع محدوده وسیعی ازآبادی های ییلاقات ویاقشلاقات ، یوردها وسکونت گاهها بوده که شرایط اقلیمی وجغرافیایی یکسانی داشته وبه ایل وتبار مشخصی مختص بوده اند ، « برزند ماحالی » یکی ازاین مناطق بود که درفاصله بین انگوت ماحالی ، خروسلو ماحالی ، اوجارلی و موران قرار داشت ومنطقه ای بودبا بیش از ۳۰ پارچه آبادی که تمامی آبادی های دهستان پائین برزند (آشاغی برزند) امروزی را دربر می گرفت و غالب اهالی آن خود را از تیره های مختلف طایفه معروف قوجاییگلو می دانستند.

برزند اوجاقی

اززیارتگاه های معروف منطقه گرمی است که به امامزاده محمدبن هاشم تعلق دارد ونزد اهالی به برزند اوجاقی معروف است .دراین منطقه اماکن زیارتی به اوجاق معروف است.

برزندچایی - رودخانه

رودخانه برزندچایی که از کوه های اطراف سامان لی داغی در رشته کوه صلوات سرچشمه می گیرد در طول مسیر خود شعبات دیگری مانند لنگان چایی را که از ارتفاعات چونگ—ونش جاری می شود دریافت می دارد و از روستاهای قاسم کندی ، اسمعلی کندی ، توسان لی ، قالا برزند (قلعه برزند) ، نوراله بیگ لی ، نصرالله بیگ لی و تیکان لی عبور کرده و در ۱۰ کیلومتری شمال قالا برزند در روستای شاه تپه سی به ساری قمیش چایی می ریزد و سپس به همراه آن به بولقارچایی می پیوندد. طول رودخانه برزند چایی حدود ۴۰ کیلومتر است و از سمت شمال به جنوب شرقی جریان دارد ، این رود بعد از پیوستن به ساری قمیش به سمت شرق تغییرمسیر می دهد . میزان آبدهی لحظه ای این رود ۴۵۰ لیتر در ثانیه ، ارتفاع سرچشمه آن ۷۰۰ متر و ارتفاع ریزشگاه آن ۴۷۰ متر است. شیب متوسط برزندچایی ۰.۶ درصد می باشد. از سال ۱۳۸۵ آب رودخانه برزندچایی به دریاچه سدگی—لارلو که تامین کننده آب شرب شهر گرمی مغان می باشد هدایت شده است .

برزندداغی - کوه

ارتفاعات برزند یا برزند داغی از کوه های معروف منطقه مغان در دهستان پائین برزند است . این کوه ها سرچشمه رودخانه برزند چایی می باشند و شهر تاریخی برزند و قلعه آن در دامنه این کوه ها و در اطراف روستای فعلی قالا برزند (قلعه برزند) قرار دارد. این کوه ها حدود ۲۱۰۰ متر ارتفاع دارند و معروف ترین آنها قله ی «دونقوزگدیگی» می باشد. کوه مارال لو با ارتفاع ۲۰۵۰ متر و سامانلو با ارتفاع ۲۰۳۰ متر از ارتفاعات مهم برزند به حساب می آیند. در شرق این کوه ها گردنه معروف لنگان واقع است. دامنه این ارتفاعات دارای مراتعی خوب برای دامداری بوده و هنگام کوچ عشایر در اوایل بهار و پاییز مورد استفاده قرار می گیرد.

برزندقالاسی - قلعه

قلعه معروف برزند در روستایی به نام قالا برزند در محدوده دهستان پائین برزند و در دامنه ارتفاعات صلوات داغی بنا شده ، تاریخ اصلی بنای آن به دوران اشکانی برمی گردد و در هنگام جنگ بابک با اعراب یکی از قلعه های اصلی استقرار نیروهای بابک بوده که بعدها به دست افشین از سرداران اعراب افتاده است . دیوارها و برج هایی از این قلعه تا زمان ناصرالدین شاه قاجار باقی بوده تا اینکه در این سالها یکی از حکام محلی بعد از بازسازی قلعه آن را به قلعه ژنرال تغییر نام می دهد اما حوادث روزگار قسمت های اعظم آن را دوباره ویران می سازد . هم اینک دیوارهایی به ارتفاع یک تا دو متر از این قلعه باقی است که نیاز به مرمت و بازسازی دارد .

برک چای

از آبادی های دهستان ارشق مرکزی دربخش ارشق شهرستان مشکین شهر و درفاصله ۶۰ کیلومتری آن است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۶۷ نفر را در قالب ۴۳ خانوار درخودجای داده بود . برک چای درقسمت جنوبی روستای طاقچاداش ودرسمت شمالی روستای طاهرلو وشرق روستای اولما واقع شده است. گورستان برک چای مربوط به دوره اشکانیان است ودر تاریخ ۲۷ اسفند ۱۳۸۶ با شماره ثبت ۲۲۶۰۹ بهعنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

برندق

روستای برندق مرکز دهستان خورش رستم جنوبی از توابع بخش خورش رستم شهرستان خلخال، با مختصات جغرافیایی ۴۸ درجه و ۳۴ دقیقه طول شرقی و ۳۷ درجه و ۱۵ دقیقه عرض شمالی ، در ارتفاع ۱۰۰۰ متری از سطح دریا قرار دارد این روستا از غرب ، شمال غرب و جنوب به استانهای آذربایجان شرقی و زنجان و ازشرق و جنوب شرقی به استان گیلان محدودمی شود. آبشار برندق که در نزدیکی روستا واقع شده ، رودخانه زال که ازوسط این روستا می گذرد و بنای تاریخی چهار گوش جلوه زیبایی به این روستا بخشیده است . قدمت استقرار انسانی درقلمرو این روستا با توجه به بقایای گورستان تاریخی آرامگاه سید احمدمعراجی ودو اثر تاریخی مهاجروپیرحاجی دارای پیشینه ای طولانی بوده وچند دوره تاریخی متمایزرا دربرمی گیرد. علاوه بر دو بنای تاریخی مذکور که به دورههای قاجاریه وصفویه منسوب هستندآثار مربوط به دوران اولیه اسلامی درگورستان باستانی برندق یافت شده است . کوههاوتپه ماهورهای اطراف روستای برندق چشم اندازهای زیبایی پدیدآورده اند، کوه آق داغ و ارتفاعات پلنگ درزمستانهای سرد و برفی و در بهار و تابستانهای سرسبز و پرطراوت جاذبه ای چشم نواز دارند. وضع طبیعی روستا شرایط مناسبی برای فعالیت های زراعی و دامداری فراهم آورده است. از عمده ترین محصولات زراعی روستا می توان به حبوبات و برنج اشاره کرد. بیشتر اراضی روستا را درختان مثمر تشکیل می دهند. محصولات از قبیل زردآلو ، گردو ، سیب ، انگور و انار که نه تنها مصارف داخلی روستا را تأمین می کنند بلکه در بازارهای شهرهای اطراف نیز عرضه می شود. تولید صنایع دستی از قبیل جاجیم ، فرش ، گلیم ، جوراب ، گیوه و کلاه نیز در میان مردم روستا رواج دارد روستای برندق با بافتی متمرکز در بستری هموار استقرار یافته است. پوشاک ولباس مردان روستا مشتمل بر کت و شلوار و کلاه تالشی و گیلانی است . زنان آبادی نیز لباس محلی خاصی به نام (تومان کؤینک) که رنگارنگ و چین دار است بر تن می کنند . رنگ این لباس برای زنان جوان معمولاً روشن و برای زنان مسن تیره است. در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۷۰ نفررا در قالب ۳۹۶ خانوار در خود جای داده بود.

برندق قشلاقی

از آبادی های دهستان خورش رستم جنوبی ازبخش خورش رستم شهرستان خلخال که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱ نفر را در قالب ۱ خانوار در خود جای داده بود. برندق قشلاقی در همسایگی روستاهای کرنق و برندق جای گرفته است.

بروکش - چشمه آب معدنی

این چشمه در شمال شرق خانقاه علیا و در دامنه کوه نسبتاً کم ارتفاعی قرار دارد و آب آن در تمام فصول سال به یک اندازه و بسیار سرد است.

بیران قشلاقی

آبادی ای که به بیران قشلاقی معروف است در فاصله بین ۳۹ درجه و ۲ دقیقه و ۵۴ ثانیه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۳۲ دقیقه و ۸ ثانیه طول شرقی در سمت غربی دهستان انگوت شرقی در بخش انگوت شهرستان گرمی و در میان آبادی های نولو، دنیار، سلم آغاجی، قاپانچا قیشلاقی، روستای خسبک و روستای چاروق داش قرار گرفته است. دسترسی به آن از طریق جاده خاکی نسبتاً کوتاهی است که در روستای سلم آغاجی به جاده آسفالته ای که منطقه آبیش احمد در قاراداغ را به روستاهای منطقه انگوت پیوند می دهد متصل می شود. فاصله بیران قیشلاقی با تازه کند مرکز بخش انگوت کمی بیشتر از ۲۵ کیلومتر است. در سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۰۰ نفر در قالب ۴۸ خانوار در بیران قشلاقی سکونت داشته اند.

بریس

از آبادی های شهرستان نمین که در دهستان ویلکیج مرکزی ازبخش ویلکیج قرار دارد این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۶۲ نفر را در قالب ۳۲۰ خانوار در خود جای داده بود. روستاهای سوها، نیارا، گرمه چشمه و ایریل از همسایگان بریس به شمار می روند.

بزآقا

از آبادی های دهستان ارشق غربی ازبخش مرادلو—وی شهرستان مشکین شهر است که بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۴ نفر را در قالب ۵ خانوار در خود جای داده بود. «بزآقا» در فاصله کمی از جاده اصلی مشکین شهر به مغان و در فاصله ۳۲ کیلومتری مشکین شهر با روستاهای شمسیر، اینچه؛ علی کهریزی و تازه کند ارشق همجوار می باشد.

بشیرلو

بشیرلی نام دو فقره از آبادی های سمت شمالی دهستان اجارود غربی در بخش مرکزی شهرستان گرمی است که در فاصله کمی از همدیگر در ۷ کیلومتری مرکز شهرستان گرمی و در سمت شمال غربی آن و در مجاورت جاده جدید الاحداث گرمی به اردبیل قرار گرفته اند. این دو روستا که همچون سایر روستاهای مشترک الاسم با پیشوندهای آشاغی و یوخاری از همدیگر متمایزی گردند در مجاورت شهرک ولیعصر گرمی و روستاهای قاراقوچ (حجت آباد) و گیلارلی قرار گرفته است. تعداد سکنه روستای یوخاری بشیرلی با ۳۰ خانوار سکنه و ۱۰۱ نفر جمعیت در مقایسه با جمعیت ۴۳ نفری ۱۱ خانواری آشاغی بشیرلی بیشتر است.

بفراجرد

از آبادی های دهستان خاندبیل شرقی در بخش مرکزی شهرستان خلخال است این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۳۳۱ نفر را در قالب ۳۵۵ خانوار در خود جای داده بود بفراجرد در مجاورت خانقاه بفراجرد و منطقه ییلاقی سردول جای گرفته است. روستای بفراجرد که در نزد اهالی به (واراوار) معروف است در ۳۷ درجه و ۲۹ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۳۳ دقیقه طول شرقی قرار دارد.

بقرآباد

روستای بقرآباد یا یچی از توابع دهستان هیر از بخش هیر شهرستان اردبیل است که در فاصله ۱۰.۵ کیلومتری شمال باختری شهر هیر و ۲۸ کیلومتری شهر اردبیل و در دامنه ارتفاعات باغرو قرار دارد. این روستا با روستاهای خانقاه، دمدمه، بیله درق، ایوریق و کردعلیلو همسایه است آثار باستانی به جا مانده در این روستا تاریخ استقرار در این روستا رابه عصر مفرغ که حدود ۴.۵ الی ۶ هزار سال قدمت دارد می رساند. در خصوص وجه تسمیه روستا می گویند که به دلیل قرار گرفتن روستا در دامنه کوه های باغرو به مرور زمان به روستای باغروآباد معروف می شود و سپس در اثر کثرت استعمال به بولقاوار و در زبان نوشتاری به بقرآباد مرسوم می شود. شغل اصلی اهالی بولقاوار باغداری است و باغداران به طور عمده به پرورش و مراقبت از دو نوع درخت آلبالو و گیلاس مشغول هستند و هر ساله حدود ۱۰۰۰ تن آلبالو و ۷۰۰ تن گیلاس به بازار عرضه می کنند. روستای بقرآباد یا یچی به جهت قرار داشتن در دامنه کوه های باغرو دارای آب و هوای معتدل است. خانه های روستا و سازه های موجود کاه گلی بوده که در نوع خود جالب و قابل تامل است. مناظر زیبا و دیدنی، چشم اندازهای بکر، کوه ها و دره های زیبا، وجود برف در ارتفاعات تا اوایل اردیبهشت ماه و چمنزارهای سرسبز به خصوص باغات آلبالو و گیلاس هر ساله علاقمندان طبیعت را به سوی خود می کشاند. روستای بولقاوار در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد

۶۷۹ نفر را در قالب ۱۸۳ خانوار در خودجای داده بود. روستای بقرآباد از چهارمحل مختلف به نام های آشاغی کند ، یوخاری کند ، زیادآباد و یایچی تشکیل می شود. یایچی ، خانقاه و بيله درق از همسایگان بولقاوار (بقرآباد) به شمار می روند.

بلقیس آباد

ازآبادی های دهستان یورتچی غربی ازتوابع بخش کورائیم شهرستان نیرکه در مجاورت روستاهای مستان آباد ، سوغانلو و مجیدآباد جای گرفته و درسرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۳ نفر را درقالب ۲۳ خانوار درخودجای داده بود.

بلوس

ازآبادی های قدیمی دهستان مشکین غربی ازبخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که درفاصله ۱۹ کیلومتری مرکزشهرستان مشکین شهر و ۵ کیلومتری ضلع جنوبی قصابه ، در مجاورت آبادی های خراوان ، بال لی قایا ، جمال آباد وخورشیدآباد قرار دارد. بلوس در سرشماری سال ۱۳۹۰تعداد ۲۳۴ نفر را درقالب ۵۸ خانوار درخود جای داده بود. بلوس یعنی جای پرآب و چشمه ای هم به نام تورش سویو درآن جاری است که به گفته اهالی برای امراض جلدی وروماتیسمی مفید است.

در شمال روستای بلوس و شرق روستای جمالو(جمال آباد) تپه مدوری به نام «داشلی تپه» وجود دارد که حدود ۳۵ سال پیش دارای خرابه های ساختمانی بوده و تنورهای نان پزی در بالای آن وجود داشته است. در سالهای اخیر در حین آبیاری بالای تپه در قسمت غرب آن به سمت جمالو مجرای باز شده بود و کسانی که به داخل آن رفته بودند می گویند مجرا به سالی ختم می شود که راههای ورودی ۶ اتاقک حدود ۴×۳ متری است و درته سالن، مجرای مدوری می باشد که در آن دو اتاق دو طبقه وجود دارد و آثار کلنگ در دیواره ها دیده می شود و نورگیری به صورت چاه مارپیچی در ته سالن و نیز نورگیر دیگری در بالای یکی از اتاقها قراردارد. باتوجه به ضخامت و حجم خاک کنده شده گمان می رود که محل سکونت های دیگری هم در زیر تپه وجود داشته باشد. از محل مذکور خمره ها و سفالهایی حاوی پودر سفید رنگ به دست آمده که توسط کودکان روستایی و چوپانان شکسته شده و چون مردم اطلاعاتی نداشتند به احتمال زیاد پودر نقره یا کلرید طلا و یا احتمالا غذایی برای مردگان بوده است. از بالای این تپه با چشم غیر مسطح میتوان قلعه نقدوز و ارشق و ایلانلی داغ را دید.

بلوکان

نگاه کنید به : اوجغاز خلخال

بلوکانلو

از عشایر و طوایف منطقه خلخال که به صورت تیره های مستقل در شهرستان خلخال مستقر بودند و بین آق داغ و دیگر ارتفاعات منطقه و قشلاقات خلخال به ییلاق قشلاق می پرداختند. این طوایف و تیره ها چون جمعیت چندان زیادی نداشتند با اجرای سیاست های تاختا قاپو از کوچروی دست کشیده و در آبادی هایی استقرار یافتند که امروزه به نام طایفه و تیره معروف است. این طوایف امروزه به صورت پراکنده در مناطق خاصی از خلخال به ییلاق و کوه و صحرای روند.

بندعلی بیگلو

از طوایف ایل شاهسئوه ن که به علی بابالو معروف شده اند. قشلاقشان در خروسلو و شورگل و ییلاقشان در جین لی بولاغ و مال دیلی واقع است. از روسای این طایفه میتوان حیدریگ و حاجی دولت را نام برد.

بنفشه دره

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان بالیقلو از بخش مرکزی است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۳۵ نفر را در قالب ۸۵ خانوار در خود جای داده بود. بنفشه دره در فاصله کمی از سمت جنوبی اردبیل در مجاورت روستاهای شام اسبی و گول لی جای گرفته و با توسعه واحدهای اداری و مسکونی اردبیل در سنوات اخیر، در حال اتصال به مرکز شهرستان می باشد.

بنماران

از آبادی های دهستان سنجبدشمالی از بخش مرکزی شهرستان کوثر (گیوی) است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۰۳ نفر در قالب ۷۱ خانوار در خود جای داده بود. بنماران در شمال شرق دهستان سنجبدشمالی و در مجاورت روستاهای وجین، مئجدر و میریشت جای دارد. بنماران در ۳۷ درجه و ۵۲ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۸ دقیقه طول شرقی قرار گرفته و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۱۹۰ متر است.

بنمارسبلان

واژه «مار» که در نام روستای بینماران وجود دارد و در ترکیب تعداد زیادی از اسامی اشخاص و اماکن قدیمی و امروزی نیز به چشم می خورد در افسانه های سومری به مفهوم «مادر کبیر» و یا به عبارتی دیگر به معنی «بزرگ» آمده اما بعضا نیز به معنی جایگاه و مکان مورد استفاده قرار گرفته و گاهی

مفهوم زمین حصار کشی شده را نیز می‌رساند. از میان اسامی ای که با ترکیب «مار» و یا «مر» ساخته شده‌اند می‌توان به اسم مارمیشو نام یکی از مناطق معروف اورمیه، مارالان نام یکی از محلات قدیمی تبریز، روستای مرگیت در جنوب یامچی، قلعه مراغوش در بخش مرکزی دهستان گونئی مرکزی، بیلاق مرشون و مراش از روستاهای استان زنجان، روستای مریان در دهستان گرگانرود جنوبی بخش مرکزی شهرستان طوالش، شهر مَریانج (مرگانه) در ۶ کیلومتری جاده همدان - کرمانشاه، روستای مرگید از دهستان یکانات بخش مرکزی شهرستان مرنند، مرگورد در بخش سلوانای شهرستان ارومیه، روستای مرکان در دهستان ائواوغلی بخش ائواوغلی شهرستان خوی، منطقه حفاظت شده مراکان خوی، منطقه تامار در قسمت شمالی رودخانه دیاله، رود شاهمار در نزدیکی جلفا، روستای آرمار در شهرستان گرمی و روستای «بینه مار» در اردبیل اشاره کرد. بنمار یا بینه مار از آبادیهای دهستان ارجستان از توابع بخش سبلان شهرستان سرعین که در مجاورت روستاهای سئین، آقاخان دره سی و آلوچه سبلان واقع شده و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۷۴ نفر را در قالب ۱۷۱ خانوار در خود جای داده بود.

بنیادآباد

از آبادی های دهستان سنجبدشمالی از بخش مرکزی شهرستان کوثر (گیوی) که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۹۲ نفر را در قالب ۹۹ خانوار در خود جای داده بود. روستاهای آقچاقشلاقی علیا و سفلی گزور و یورتچی شرقی از همسایگان بنیادآباد به شمار می‌روند روستای بنیادآباد که در نزد اهالی به (مکیلان) معروف است در ۳۷ درجه و ۳۲ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۱ دقیقه طول شرقی قرار دارد.

بودالالو

بودالالو مرکز دهستان فولادلوی جنوبی در بخش هیر شهرستان اردبیل که در سال ۱۳۶۶ تأسیس شده است و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۸۰ نفر را در قالب ۹۴ خانوار در خود جای داده بود. شکل گیری روستای بودالالو بر اثر فعالیت های کشاورزی و دامپروری بوده است و فعالیت اصلی خانوارهای روستا در بخش کشاورزی تمرکز یافته است. وجود آب فراوان و زمینهای زراعی مناسب سبب شده تا اقتصاد روستایی بودالالو از رونق قابل توجه برخوردار باشد میانگین زمین زراعی برای هر خانوار ۹ هکتار است و محصولات زراعی آن علاوه بر تأمین نیازهای اهالی روستا به بخش هیر و از آنجا به سایر شهرستانها صادر می‌شود. عمده ترین محصولات تولیدی روستا شامل سیب زمینی، گندم، جو، عدس و علوفه است. سازمان تولید روستا در مراحل سه گانه کاشت، داشت، برداشت بصورت فردی است و زمینی که بصورت مشاع کشت شود وجود ندارد. بودالالو مرکز دهستان فولادلوی جنوبی است که از دیرباز ساکنان زیادی را به خود پذیرفته و بنا به نوشته لغت نامه دهخدا قشلاق طایفه خامسلو بوده است

. این آبادی قبل از اینکه به عنوان بودالالو معروف شود علم قلی قشلاقی نام داشته است و بنیان آن از عشایر دشت مغان بوده اند. آبادی فعلی بنا به گفته اهالی حدوداً ۳۰۰ سال پیش شکل گرفته و به گفته اهالی از آنجا که بزرگان و خان های عشایر قره قوجالو در این روستا سکونت نموده بودند به بودالالو یعنی جای نشیمن بزرگان شهرت یافته است .

بودالالو گدیگی - گردنه

از گردنه های استان اردبیل در محور اردبیل - خلخال که در مقایسه با گردنه هایی مثل حیران و صائین و .... گردنه سخت و خطرناکی نیست با این همه در ایام مختلف سال مه سنگینی که بر سطح جاده های آن می نشیند عبور و مرور در آن را با دشواری هایی مواجه می سازد.

بورران اصلاندوز

نام دوآبادی در دهستان قشلاق غربی از بخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است که در کنار جاده اصلی مشکین شهر به پارس آباد قرار دارند و از آبادی های بزرگ و معروف اصلاندوز به شمار می روند. بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ یوخاری بورران ۲۷۵ خانوار و ۱۱۰۲ نفر سکنه داشته است . جمعیت آشاهی بورران در همین سال ۵۶۰ نفر بوده که در ۱۴۴ خانوار جای گرفته بودند. یوخاری بورران مرکز دهستان قشلاق غربی در بخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است که در سال ۱۳۷۲ تاسیس شده است.

بورران نیر

از آبادی های دهستان دوسونخواجه از توابع بخش مرکزی شهرستان نیر که بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۴ نفر را در قالب ۲۲ خانوار در خود جای داده بود روستاهای قاراتپه ، گوگه ، ویرسق و ایرنجی در مجاورت روستای بورران قرار دارند.

بورستان

از آبادی های شهرستان کوثر (گیوی) است که در جنوب شرقی دهستان زرج آباد از بخش فیروز و در مجاورت روستاهای زند ورستم آباد قرار دارد. این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۶۷ نفر را در قالب ۱۲۲ خانوار در خود جای داده بود. بورستان در ۳۷ درجه و ۳۵ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۷ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۶۸۰ متر است.

بورک آباد

بورک آباد از آبادی های کوچک و کم جمعیت دهستان اجارود شرقی از بخش موران در شهرستان

گرمی است که در فاصله بین ۳۸ درجه و ۵۸ دقیقه و ۱۲ ثانیه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۳ دقیقه و ۳۴ ثانیه طول شرقی میان آبادیهای سیه، اووچه، کولاتان و کالان و در فاصله چند صد متری جاده شوسه ای که از مرکز بخش موران در شمال شرقی تا روستای سیه کشیده شده قرار دارد. فاصله بورک آباد تا خود جاده خاکی است که در زمان بارندگی مشکلات عمده ای برای اهالی بوجودی آورد و عبور و مرور را مختل میکند. این مسئله باتوجه به کوهستانی بودن منطقه از عوامل توسعه نیافتگی روستا محسوب میشود بورک آباد ۲۶ نفر را در قالب ۷ خانوار در خود جای می دهد.

بورک چی بازار

راسته ای در مجموعه بازار قدیمی اردبیل که به صاحبان شغل کلاهدوزی اختصاص داشت این راسته در فاصله کمی از مسجد جامع اردبیل در راسته اصلی بازار شروع میشد و حدود ۵۰ متر ادامه می یافت. دوطرف راسته به مغازه هایی اختصاص داشت که کلاه های مورد نیاز اقشار مختلف مردم را به سلیقه و سفارش آنها فراهم می کردند به مرور زمان که استفاده از کلاه از مد افتاد و نمونه های ارزان قیمت خارجی جای آن را گرفت. مغازه ها نیز شغل عوض کردند تاجائی که آخرین مغازه کلاهدوزی نیز در چند سال گذشته به کلاه فروشی تبدیل شد. این راسته اگرچه بخشی از مغازه های خود را در جریان احداث خیابان اصلی شهر در دهه های نخست عصر حاضر از دست داده و در این اواخر نیز مشاغل خود را عوض کرده اما همچنان به نام «بورک چی بازار» معروف است.

بورگهیم

از آبادی های دهستان خاننبدیل غربی در بخش مرکزی شهرستان خلخال است که در مجاورت روستاهای ترازوج و بیرق قرار دارد و از سمت جنوب به دهستان خورش رستم شمالی منتهی می شود بورگهیم در ۳۷ درجه و ۲۷ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۶ دقیقه طول شرقی در ارتفاع ۱۸۵۰ متری از سطح دریا قرار دارد و در سال ۱۳۹۰ تعداد ۸ نفر را در قالب ۸ خانوار در خود جای داده بود.

بورون قشلاقی

بورون قشلاقی عنوانی است که برای شناساندن دو آبادی از آبادی های سمت شمال شرقی دهستان انگوت شرقی به کار می رود که با پیشوندهای آشاغی و یوخاری از هم تمیز داده می شوند. آشاغی و یوخاری بورون قشلاقی با فاصله اندکی از هم در مجاورت روستاهای محمدقلی بیگ لی، چینار، کوهول قشلاقی و قباله کندی جای گرفته اند. آشاغی بورون قشلاقی شمالی تراست و یوخاری بورون قشلاقی در سمت جنوب غربی آن جای دارد. بورون قشلاقی از مراتع بسیار مرغوبی برخوردار است و همجواری

این مراتع با اراضی زراعی، این مراتع را با خطر تصرف و تبدیل اراضی به مزرعه مواجه می سازد. خوشبختانه در سنوات اخیر به همت اداره منابع طبیعی و آبخیزداری گرمی با اجرای طرح کمربند حفاظتی از خطر تصرف کاسته شده و ۶۴۰ هکتار از مراتع و منابع ملی در منطقه مذکور تثبیت و مرز بین مرتع و زراعت برای همیشه مشخص شده است. در این طرح کانالی به طول ۱۲ کیلومتر، عمق ۱.۲۰ متر و عرض ۹۰ سانتی متر در مرز مراتع و مستثنیات قشلاق برون ایجاد شده است.

بوزچا

نام سه آبادی در دهستان اصلاندوز از بخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است. در سرشماری سال ۱۳۹۰ آشاغی بوزچا ۲۲۳ نفر، یوخاری بوزچا ۱۱۴ نفر و اورتا بوزچا ۳۶۹ نفر جمعیت داشته است. سد خاکی بوزچا که از نوع خاکی همگن است از سال ۱۳۸۰ در مجاورت این آبادی ها به بهره برداری رسیده است و آب آن برای مصارف کشاورزی مورد استفاده قرار می گیرد. ارتفاع سد از بستر ۸ متر طول تاج ۲۲۰ متر و حجم کل سد ۰.۶ میلیون متر مکعب است.

بوزچا قشلاقی

از قشلاقات دهستان اصلاندوز از بخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ در ۲ منطقه اقامتی مجموعاً ۱۱۰ خانوار و جمعیتی نزدیک به ۵۰۰ نفر داشته است.

بوزداغی - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۷۱۰ متر در محدوده دهستان دورسونخواجه از بخش مرکزی شهرستان نیر و در ۴۰ کیلومتری جنوب غربی مرکز شهرستان اردبیل واقع شده است. جهت کوه، شمال غربی - جنوب شرقی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن بطول ۴۷.۵۰ و عرض ۳۸.۱۱ است. کوه یکی از ارتفاعات سبلان به شمار می رود.

بوزلوق - غار

این غار که با عناوین مختلفی نظیر بوزلوق، غاریخگان، غاریخی جلال آباد، غار یخی ماجولان و احتمالاً نام های دیگر هم معروف است در منتهی الیه جنوب شرقی شهرستان خلخال در ضلع غربی رشته کوه ماسوله تالش و در ارتفاع حدود ۲۴۰۰ متری از سطح دریای آزاد واقع شده است. فاصله غار یخگان (بوزلوق) از مرکز شهرستان خلخال حدود ۷۷ کیلومتر است و دسترسی به غار از طریق جاده ای به طول ۷۴ کیلومتر امکان پذیر است. بخش اعظمی از مسیر آسفالت و ماشین روست فقط ۳ کیلومتر اخیراً فاقد جاده ماشین رو بوده و بپای پیاده طی می شود. قطر دهانه ورودی اصلی این غار، در حدود نیم متر است

که بوسیله راهرویی تنگ و باریک، به طول ۱۰ متر، به تالار وسیعی منتهی می شود. ابعاد این تالار ۱۵×۳۷ متر مربع و ارتفاع سقف آن تا کف غار در حدود ۱۴ متر است. در ضلع غربی این تالار، تالارهای کوچکتری وجود دارد که بوسیله راهروهای پیچ در پیچی به یکدیگر مرتبط می شوند. در سقف غار استالاکتیت های جالب توجهی پدید آمده و هوای آن بسیار سرد و مرطوب است.

مجربایی که از داخل غار به بیرون راه دارد هوای داخل غار را که سرد و به شدت مرطوب و نمناک است تهویه می کند. حوضچه آبی به عمق ۲۰ سانتیمتر و در ارتفاع ۱.۵ متری از کف غار تشکیل شده و آب آن در اثر برخورد بخار آب بادیوار سرد غار تامین می شود. در انتهای این تالار پس از گذشتن از روی تخته سنگهای کوچک و بزرگی که با نقاط اتکای بسیار ظریف رویهم قرار گرفته اند تراس بسیار زیبایی در ارتفاع ۶، ۷ متری از کف غار مشاهده می شود. تالار اصلی از جانب ضلع غربی به وسیله راهروهایی پیچ در پیچ به تالارهای کوچکی مربوط می شود. از خصوصیات ویژه این بخش از غار جریان مداوم هوای مرطوب و تشکیل بلورهای یخ بصورت آویزه و ورقه های نازک در سطح دیوارها و سقف می باشد و جالب تر آن که این انجماد وقتی که هوای بیرون غار گرم است صورت می گیرد اما با سرد شدن هوای خارج علاوه بر اینکه هیچگونه یخی تشکیل نمی شود بلکه یخ های موجود نیز به تدریج ذوب می شوند روستاییان بویژه سکنه آبادی های گندم آباد و جلال آباد در گذشته های نه چندان دور، یخ مصرفی خود را از این غار تامین می کرده اند. بررسی های اولیه نشان می دهد که غار از نوع ریزشی است و احتمال آن که غار دیگری در عمق ۵۰-۱۰۰ متری غار فعلی وجود داشته باشد بعید نیست. غار یخگان، ورودی های فرعی متعددی دارد که تنگ تر است و به همین دلیل ورود و خروج از آنها کمتر صورت می گیرد.

بوسجین

روستای بوسجین از توابع بخش کورائیم شهرستان نیر، با مختصات جغرافیایی ۴۸ درجه و ۱۷ دقیقه طول شرقی و ۳۸ درجه عرض شمالی، در ۲۸ کیلومتری جنوب اردبیل قرار دارد. این روستا از سطح دریا ۱۴۷۰ متر ارتفاع دارد و اقلیم آن سرد و خشک است. روستای بوسجین تاریخی کهن دارد و آثار و شواهدی مثل قلعه یا شهر ویران شده و سنگ قبرهای قرن های هشتم تا دهم هجری قمری در گورستان بوسجین قدمت استقرار در آن را به دوره ایلخانیان و یا به پیش از آن می رساند. بوسجین براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۵۳ نفر را در قالب ۲۰۲ خانوار در خود جای داده بود.

بوشلو (بورجلو) - آبگرم معدنی

چشمه آبگرم معدنی بوشلی در ۴۷ کیلومتری شهر — اردبیل و ۴ کیلومتری شهر نیر و ۵۰۰ متری روستای بوشلی واقع شده است. این چشمه بر روی یک تپه آهکی قرار دارد. سنگ های آهکی این تپه

ریزش نموده و آثار اکسید آهن نیز روی آن ها دیده می شود. آب و گاز از نقاط مختلف خارج شده و مناطق باتلاقی را به وجود آورده است. آب چشمه به صورت دائمی و سرریز در جریان است. دمای آب تقریباً بالا و در حدود ۵۰ درجه سانتی گراد می باشد. ظاهر و رنگ آب زلال و بی رنگ و بی بو و مزه آن کمی گزنده و گس و شور است و می تواند در درمان امراض پوست، بیماری های مزمن زنان و دردهای مزمن روماتیسمی، بیماری های اعصاب و همچنین به صورت نوشیدنی برای بیماری های متابولیکی و گوارشی، سودمند و مفید باشد. شرکت آب منطقه ای اردبیل در گزارش خود دمای آن را ۵۳ درجه سانتیگراد، دبی آن را ۱.۲ لیتر در ثانیه، و درجه اسیدی آن را ۶.۱۸ اعلام کرده است.

بولاغ لار - تفرجگاه

بولاغ لار مجموعه ای از چشمه های متعددی است که در فاصله کمی از خیابان اصلی شهر نیر قرار گرفته و یکی از پتانسیل های طبیعی و اکولوژیکی آن بشمار می رود. آب تمام چشمه ها در مسیر کوتاهی به یکدیگر پیوسته و از طریق رودخانه آغلاغان به رودخانه بالیقلوچایی راه می یابند. آب یکی از این چشمه ها جهت تامین آب شرب اهالی شهر نیر اختصاص یافته است. تعداد ۵ چشمه از این مجموعه از آبدهی فراوانی برخوردارند

سیمای طبیعی بولاغ لار کوهستانی و مشجر و از فضای سبز دلنشین و چشم انداز بدیعی برخوردار است. این محدوده به سبب نزدیکی به شهر نیر یکی از نقاط بالقوه جهت توسعه گردشگری در شهر نیر می باشد. این چشمه سار با چشمه های جوشان، همراه با فضای سبز خاص خود فضای دل انگیز و جذابی را به خود اختصاص داده است. مسیر کوتاه این تفرجگاه طبیعی با وجود اشجار متراکم و فضای سبز موجود در ساحل رودخانه «آغلاغان» دست کمی از خود منطقه «بولاغلار» ندارد. مجموعه این چشم اندازهای بکر طبیعی مسافران زیادی را به طرف خود جذب می کند. فاز اول تفرجگاه بولاغلار در کانون این منطقه زیبا در حال اجراست که به یکی از تفرجگاههای بی نظیر استان تبدیل خواهد شد.

بولوط کندی

از آبادی های دهستان ارشق مرکزی در بخش ارشق شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۸۰ کیلومتری از مرکز شهرستان مشکین شهر در مجاورت روستاهای نصی—رکندی، هفت چشمه و حسین خان کندی قرار دارد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۰ نفر را در قالب ۵ خانوار در خود جای داده بود. بولوط در لغت زبان ترکی به معنی ابر است.

بوولان (بابلان) تپه سی - تپه تاریخی

بوولان (بابلان) تپه سی از تپه های قدیمی روستای بابـلان است که در نزدیک تپه حاج نصیر و در

مجاورت شهر اردبیل قرارداد. این تپه به هزاره اول پیش از میلاد نسبت داده می شود.

بویاغچی لو

از آبادی های شهرستان نمین که در دهستان گرده از توابع بخش مرکزی نمین قرارداد این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۰ نفر را در قالب ۲۸ خانوار در خود جای داده بود. روستاهای سرخانلو، اوچ بولاغ و قیلیج قشلاقی از همسایگان آن به شمار می روند.

بویوک مسجد

نگاه کنید به : اعظم - مسجد

بوینی یوغون قالا - قلعه تاریخی

قلعه و منطقه باستانی « بوینی یوغون » در روستای کورعباسلو از آبادی های دهستان یورتچوی غربی از توابع بخش کورائیم شهرستان نیر واقع شده است. این قلعه که یکی از مهمترین دژهای آذربایجان بوده در حال حاضر یکی از مهم ترین سایت های باستانی ایران محسوب می شود و نشانه هایی از تمدن چهار هزار و پانصد سال پیش از دوران مفرغ تا عصر اشکانی و دوران اسلامی در آن یافت شده که محصول اکتشافات در زمین های پای قلعه است. قلعه بوینی یوغون (گردن کلفت) روی قطعات عظیم سنگ واقع شده و دیواره های سنگی ای که ارتفاعی حدود ۳۰۰ متر دارند قلعه را از دو جناح غیرقابل نفوذ کرده اند. جناح های قابل نفوذ نیز با دیوارهای از سنگ و ساروج به شکل غیرقابل نفوذ درآمده بوده اند که بدلیل حوادث طبیعی و انسانی، جنگ و ... تخریب شده و امروزه از آن دیوارها جز نشانه هایی، چیزی باقی نمانده است. عمده مصالح به کار رفته در این دژ، سنگ و ساروج است. برای فضاهای داخل قلعه، از مصالحی چون آجر و خشت نیز استفاده شده است.

برای بالارفتن از کوه، پله هایی وجود داشته که حاصل تراش سنگ ها به وسیله انسان بوده و مانند پله های امروزی منازل، کاربالارفتن از کوه را آسان می کرده است. امروزه از بین رفتن بخشی از این پله ها بالارفتن از برخی قسمت های کوه را نیازمند مهارت های صخره نوردی کرده است.

بالای تپه عظیم سنگی، شش حوضچه (استخر) دست ساز وجود دارد که به منظور ذخیره نزولات آسمانی و آب برف و باران، با دقتی تمام از کف قلعه تراش خورده اند. در قسمت های مشخصی از اطراف این حوضچه ها جویهای کوچکی قابل مشاهده است که وظیفه هدایت آب برف و باران جهت ذخیره سازی را بر عهده داشتند. از دیگر آثار واقع در این منطقه می توان به آسیاب سنگی ای اشاره کرد که در دل تخته سنگ های عظیم بوینی یوغون قرارداد. بقایای این بنای سنگی در جبهه جنوب غربی قلعه پیداست. وضعیت ظاهری آن بیانگر این است که این بنا جزئی از تاسیسات دفاعی و ارتباطی قلعه بوده و

احتمالاً کنترل ورود و خروج قلعه از این مکان صورت می گرفته است. این قلعه از نظر موقعیت و ساخت نسبت به قلعه های مشابه دارای اهمیت بیشتری است. بونی یوغون محصول سختی طبیعت و سازندگی بشر است. دژ محکم، تسخیرناپذیر و غیرقابل نفوذ که در سال های متمادی از دسترس دشمنان دور و محفوظ مانده است. بونی یوغون فقط یک قلعه نیست، بلکه بخش مرتفعی از یک محوطه و یک شهر یا دهکده قدیمی است. وسعت بسیار زیاد آن که بالغ بر ۳۰۰ هکتار است و چند لایه ای بودن قلعه نشان دهنده استمرار سکونت انسان از دوره اشکانی تا دوره صفوی بوده که از مشخصات بارز این قلعه به حساب می آید. موقعیت خاص طبیعی، وفور آب و غذای کافی در محل از دیگر ویژگی هایی است که طراحان و سازندگان دژ را در انتخاب این محل مصمم نموده است. البته هیچ دشمنی تاب مقاومت در برابر سرمای طاقت فرسای زمستان منطقه در محاصره های طولانی مدت را نداشته است و این امتیاز بزرگ را اقلیم منطقه بدان بخشیده است از سوی دیگر این دژ در محلی واقع شده است که بر منطقه وسیع اطراف کاملاً مشرف بوده و امکان حملات غافلگیرانه رامتفی می ساخت که خود یک امتیاز دفاعی تلقی می شد.

مسلم است که این دژ چنین اسمی را در دوران های بعدی به خود پذیرا شده است که خود می تواند حاکی از حصانت تحسین برانگیز آن باشد. این منطقه چند سالی است مورد توجه باستان شناسان قرار گرفته و هم اکنون به یکی از مهم ترین سایت های باستانی ایران تبدیل شده است. مرحله اول و دوم کاوش های باستان شناسی قلعه بونی یوغون توسط آقای مهندس پورفرج انجام یافته است. فصل دوم کاوش های باستان شناسی در آن به کشف ۱۵۰ گور کلان سنگی متعلق به ۴ هزار سال تا ۲۸۰۰ سال پیش منجر شده است قرار است پس از اتمام کل کاوش ها، این محوطه به موزه ای روباز برای نمایش آثار تاریخی و باستانی تبدیل شود.

بویوک گول - چشمه آب معدنی

نگاه کنید به : پهنلوسویوی سردابه

بهرام آباد پارس آباد

از آبادی های دهستان ساوالان ازبخش مرکزی شهرستان پارس آباد است که براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۷۸ نفر را در قالب ۱۲۳ خانوار در خود جای داده بود. روستاهای حاج جعفرکندی، قاتارآباد، ته که چی و عبدالرضاآباد از همسایگان روستای بهرام آباد به شمار می روند.

بهرام آباد گرمی

از آبادی های دهستان اجارود شمالی ازبخش مرکزی شهرستان گرمی است این آبادی بر اساس

سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵ نفر رادر قالب ۳ خانوار در خود جای داده بود بهرام آباد ، آبادی بسیار کوچک و کم جمعیتی است که در ۳۹ درجه و ۸ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲ دقیقه و ۵۱ ثانیه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ در فاصله ۲ کیلومتری از شرق جاده گرمی به بيله سوار و در میان آبادی های عدالت قیشلاقی ، نجفقلی قیشلاقی، فرضی کندی و یوخاری قاطر یوران یا یندی قارداش قرار گرفته است .

بی بی بولاغی

از چشمه های قدیمی شهر خلخال که در انتهای کوچه محقق و در مجاورت مسجد میرزارضی قرار داشت و اهالی محلات بالا ، قلعه باشی وقاضیلار از آن استفاده می کردند. این چشمه در سال ۱۳۵۱ با احداث خیابان کمر بندی تخریب شد

بی لیل

از آبادی های دهستان خاندبیل شرقی در بخش مرکزی شهرستان خلخال است که در ۳ کیلومتری جنوب مرکز شهرستان خلخال و در مجاورت روستاهای زاویه سادات ، آل هاشم ، مزجین ، خوجین، زرتشت آباد در ۳۷ درجه و ۳۵ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۳۱ دقیقه طول شرقی قرار دارد. این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۴۶ نفر رادر قالب ۶۹ خانوار در خود جای داده بود .

بیجق

از آبادی های دهستان مشکین شرقی از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۱۳ کیلومتری شرق آن قرار دارد و از طرف جنوب با روستای آلنی (آل لی) ، از طرف شرق با روستاهای کوربولاغ ، قاراقایا ، لاهرود و از طرف غرب با روستاهای لکران ، عربلو ، دستگیر و از طرف شمال با روستاهای آق درق ، گیلر محمد تقی ، پاشالو ، حاجیلو و باریس همسایه می باشد مناظر طبیعی منطقه ای بنام کپز که در مشکین شهر معروف می باشد و معمولا مردم برای تفریح به آنجا می روند در اراضی روستای بیجق (بی - جه) قرار دارد. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۹۸ نفر رادر قالب ۲۶۴ خانوار در خود جای داده بود.

بیخان (بی خان ، بیگ خان) قشلاقی

از آبادی های دهستان ارشق مرکزی در بخش ارشق شهرستان مشکین شهر است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲ نفر رادر قالب ۳ خانوار در خود جای داده بود

بیرق

از آبادی های دهستان خاندبیل غربی دربخش مرکزی شهرستان خلخال است که در فاصله ۲۰ کیلومتری جنوب شرقی مرکز شهرستان خلخال (هروآباد) و در مجاورت روستاهای بورگهیم و وارث آباد قرار دارد و از سمت جنوب به دهستان خورش رستم شمالی منتهی می شود بیرق که در میان اهالی به «برگه» معروف است در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۱۷ نفر را در قالب ۹۸ خانوار در خود جای داده بود. این روستا در ۳۷ درجه و ۲۹ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۵ دقیقه طول شرقی قرار دارد.

بیعرق

آبادی ای که در اسناد و شناسنامه های دولتی به عنوان بی عرق ثبت شده است از روستاهای کوچک دهستان اینی در بخش مرکزی شهرستان گرمی در استان اردبیل است که در مجاورت روستاهای گئیگال، یوخاری شاوون، قوزلو، آشاغی اینی و آلائی لا قرار دارد و مردم روستاها و آبادی های اطراف آن را «بی-آرا» می گویند. فاصله بی آرا تا شهر گرمی ۱۳ کیلومتر است. بنیاد معیشت و زندگی این اهالی نیز بر کشت و زرع و دامداری است و هنوز هم این دوشغل دلیل اصلی حیات این روستاست اما با اینهمه جمعیت کم آن باعث می شود که بی آرا در اعداد روستاهای کوچک و کم جمعیت دهستان اینی قرار گیرد. به طوری که این روستا در سرشماری سال ۱۳۸۵ کشور فقط ۸ خانوار و ۳۶ نفر جمعیت داشته است. بی آرا در بین ۳۸ درجه و ۵۹ درجه و ۲۷ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۸ درجه و ۱۰ دقیقه و ۴ ثانیه طول شرقی از نصف النهار مبدا و در ارتفاع ۱۳۳ متری از سطح دریا قرار دارد.

بیگ باغلو - آبادی

از آبادی های دهستان گوگ تپه از بخش مرکزی شهرستان بیله سوار که در مجاورت چای قشلاقی و آق بورون قرار دارد و از سمت غرب به نوارمرزی ایران و جمهوری آذربایجان منتهی می شود این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱ نفر را در قالب ۳ خانوار در خود جای داده بود. سد بیگ باغلو که سدی خاکی با هسته رسی است از سال ۱۳۸۶ در مجاورت روستای بیگ باغلو به بهره برداری رسیده است و آب آن برای مصارف کشاورزی مورد استفاده قرار می گیرد. ارتفاع سد از بستر ۲۰ متر طول تاج ۵۲۳ متر و حجم کل سد ۳۰۲ میلیون متر مکعب است.

بیگ باغلو - عشایر

نام طایفه ای از عشایر است که در مغان و اردبیل پراکنده اند. بیگ باغلو مغان یکی از طوایف مشهور عشایر شاهسوئه ن مغان می باشد که اهالی آن در آبادی بیگ باغلو و اوچ دره قشلاق و در اطراف

چال داغ ییلاق دارند. علاوه بر طایفه فوق ، یکی از طوایف سیزده گانه پیرامون اردبیل نیز بیگ باغلو نامیده می شوند. برخی از محققین بیگ باغلو اردبیل و ۱۳ طایفه مذکور را جدای از عشایر شاهسئوه ن می دانند و معتقدند که این عشایر خود طایفه وتیره مستقلی به شمار می روند و سرزمین آنها نیز جدا از شاهسئوه ن ها ست.

بیگ باغی

بیگ باغی از آبادی هایی است که در جنوب شرقی دهستان اجارود شمالی از بخش مرکزی شهرستان گرمی قرار گرفته و به واسطه قرار گرفتن در مجاورت رودخانه ای که در سمت شرقی آن جاری است از طراوت و زیبایی خاصی برخوردار است. طراوت و زیبایی روستای بیگ باغی به حدی است که به عنوان تفرجگاهی خوش آب و هوامورد استفاده اهالی شهرستان گرمی قرار می گیرد. بیگ باغی در شمال شرقی مرکز شهرستان گرمی و در فاصله ۷ کیلومتری آن قرار دارد راه ارتباطی بیگ باغی با گرمی از جاده گرمی به بیله سوار در ۴.۵ کیلومتری شمال گرمی منشعب می شود و با طی ۲.۵ کیلومتر به بیگ باغی می رسد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۹ نفر را در قالب ۲۳ خانوار در خود جای داده بود. بیگ باغی در میان روستاهای مشهدلی، صاغیرلار، قیزیل گوئی و شکاراوو (شکرآب) جای گرفته است .

بیگ علی قشلاقی

از قشلاقات دهستان قشلاق شرقی از بخش قشلاق دشت شهرستان بیله سوار است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ در ۳ منطقه اقامتی مجموعاً ۵۱ خانوار و جمعیتی نزدیک به ۱۹۰ نفر داشته است.

بیگدل لی

از طوایف معروف شاهسئوه ن می باشد. این طایفه از اعقاب طایفه شاملوی قیزیلباش است که نیای آن یکی از هفت نفر خاصه و مربی شاه اسماعیل اول بود. افراد این طایفه با دست یافتن به مقامات و مناصب عالی کشوری و لشکری در تمام خاک ایران پراکنده شدند. به نوشته دکتر غلامحسین بیگدلی ، این طایفه یکی از ۲۴ قبیله غز یا اوغوز می باشد که اندکی بیش از هزار سال قبل از آسیای میانه و آنسوی ماورالنهر و ترکستان شرقی به سوی قفقاز و ماورای قفقاز و غیره روی نهاده و در سرتاسر خراسان بزرگ، ترکمنستان ، نواحی آذربایجان و اطراف ارس تا دامنه های قفقاز و ارومیه و مراغه و میاندوآب تا دزفول و اهواز و فارس و اصفهان و اراک و نهاوند و شیراز و مشهد و قم و ساوه و ملایر و اراک و همدان و زنجان و طارم و طالقان و..... یعنی در سرتاسر ایران توطن اختیار نموده و سکونت گزیده اند. جمعیت بالنسبه بزرگی از این طایفه در مغان سکنی گزیده و با عنوان بیگدل لی یکی از طوایف اصلی منطقه را

تشکیل می دهند قشلاقشان در اوزون قویو و ساری گبه لو و بیلاقشان در دامنه های مشرف به سراب سبلان واقع شده است. اهالی این طایفه که از پنج تیره ساری گبه لی، بالاخان لی، گووش لی، علی مرادلی و معصوم لو می باشند در ۸ روستای شهرستان پارس آباد به نام های ساری گبه لی (فیروزآباد) اوزون قویو، قاطارآباد، بهرام آباد، حاج جعفرلو (جعفرآباد)، قاسمعلی کندی، گووه ش لی، تازه کند (قدیم وجدید) سکونت دارند عده ای هم در میان دیگـــر طوایف روستاهای ایران آباد، ملاکندی، پارقشلاق و سایرآبادی های پارس آباد پراکنده شده اند.

بیله دره

ازآبادی های دهستان خورش رستم شمالی ازبخش خورش رستم شهرستان خلخال که درسرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸ نفر را در قالب ۴ خانوار درخودجای داده بود.

بیله سوار

شهرستان بیله سوار که تعداد ۷۹۷۳ خانوار باجمعیتی نزدیک به ۳۱۰۰۰ نفر را در۲۵۲ پارچه آبادی یا منطقه مسکونی خودجای داده است در فاصله ۲۰۰ کیلومتری از مرکز استان اردبیل ودرسمت شمال شرقی آن قرار دارد و به سبب ارتفاع کم از سطح دریا و مقـــدار بارندگی نسبتا خوب و خاک حاصلخیز از عمده ترین مناطق کشاورزی استان اردبیل به شمار می رود که دارای مرغوب ترین نوع مرتع برای زمستان گذرانی ایلات شاهسون می باشد. از مهمترین محصولات کشاورزی آن گندم، پنبه، جو، دانه های روغنی و فندق را می توان نام برد.

نام پیشین بیله سوار در زبان های مردم آذربایجان، آران و ارمنستان (آرانلیق) به معنای دشت آفتابگیر، گرمسیر و زمستانگاه است. بعدها آن را پیل سوار، بیل سوار و سپس بیله سوار نامیده اند. «پيله» و «بیله» هر دو به معنی زمین خشک پهناوری است که در میان دو آب یا دو رودخانه قرار گرفته و با موقعیت جغرافیایی این سرزمین که بین دو رودخانه ی بالهارود و آق بیگلر قرار گرفته متناسب است. بعضی ها براین باورند که نادرشاه هنگامی که برای تاجگذاری رهسپار اصلاندوز بوده، چون لشکریانش دارای پیل یا فیل بوده ومدتی هم در این ناحیه اردو زده بودند، از این رو این شهر به پیل سوارو پيله سوار معروف شده است. عده ای از اهالی محل هم می گویند که در زمان نادر شاه افشار، سربازی سواره با توبره ای آویزان برگردن اسب به پیش می آمده است. نادرشاه به خیال اینکه آن سرباز سوار بر فیل است، سرباز سواره را پیل سوارخطاب کرده و ازآن به بعد این منطقه به پيله سوار مشهورمی شود.همچنین می گویند امرای آل بویه در بیله سوارحکومت داشته و به مناسبت تنومندی یکی از آنان، این محل را پيله سوار گفته اند. همه این قول و اقوال با توجه به اینکه کلمه «پيله» درابتدای نام بسیاری ازآبادی ها واماکن

جغرافیایی اردبیل چون پيله چایی ، پيله سهران ، پيله ناخیرچی ، پيله گلین و پيله دره به کار رفته جای تامل دارد. آنچه مسلم است اینکه بيله سوار شهرستان خوب و پرنعمتی است که امروزه براساس آخرین تقسیمات کشوری از دو بخش مرکزی به مرکزیت بيله سوار و بخش قشلاق دشت به مرکزیت جعفرآباد تشکیل می شود. بخش مرکزی بيله سوار شامل دهستان های گوگ تپه به مرکزیت گوگ تپه ، دهستان انجیرلو به مرکزیت روستای انجیرلو و بخش قشلاق دشت شامل دهستان های قشلاق شرقی به مرکزیت جعفرآباد و قشلاق جنوبی به مرکزیت شورگول است. مزارسریازان گمنام شهریور ۱۳۲۰، تپه دمیچی، شهر کندویی روستای پتلان، درخت چنار معروف به پیربابا در خروسلو ، شکارگاههای خروسلو ، آثار قیزقلعه سی (قلعه دختر) ، کشتزارهای زیبای دانه های روغنی و غلات ، کاروانسرای مخروطی در منطقه شورگل خروسلو ، بازارچه مرزی بيله سوار ، پارک تپه نرگس ، جاذبه های طبیعی بيله سوار ، عشایر ایل سئوه ن با آداب و رسوم و فرهنگ خاص از زیبایی های این خطه سرسبز به شمار می رود.

بینه

بینه ، آبادی نسبتاً بزرگی در دهستان اجارود غربی از بخش مرکزی شهرستان گرمی است که در ۳۹ درجه و ۴ دقیقه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۵۹ دقیقه طول شرقی در سمت شمالی دهستان و در فاصله ۱۲ کیلومتری شمال غربی شهرستان گرمی در مجاورت جاده ی جدید الاحداث اردبیل - گرمی جای گرفته است. روستای بینه از آبادی های بزرگ ، پر رونق و پر جمعیت دهستان اجارود غربی است که با ۸۷۵ نفر جمعیت ، پر جمعیت ترین آبادی این دهستان به شمار می رود روستای بینه علاوه بر آبادی های اجارود شمالی در داخل دهستان اجارود غربی باروستاهای گیلارلی ، بشیرلی و اون بیر بیگ لی مجاورت دارد.

بینه خلخال

از آبادی های شهرستان کوثر (گیوی) است که در شمال شرق دهستان سنجید جنوبی از بخش فیروز و در مجاورت روستاهای گولی جان خلیفه چایی وقوچ اوغلو قرار گرفته است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۹ نفر را در قالب ۱۸ خانوار در خود جای داده بود. بینه خلخال از آبادی های تاریخی این منطقه محسوب می شود که در ۳۷ درجه و ۳۴ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۷ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۲۸۰ متر است.

بینه لر - غار

دخمه ها یا استودنهای بینه لر که غار لاهرود هم نامیده می شوند در روستای متروکه بینه لر در

۲۶ کیلومتری جنوب شرقی مشکین شهر و در ۶ کیلومتری مسیر لاهرود به آبگرم شابیل در حاشیه دره رودخانه قاراسو قرار دارد این غارها که گویا در زمانهای دورمکان زندگی بوده اند به صورت به هم پیوسته به هم راه دارند و بعضاً به صورت دو طبقه هستند که در گذر زمان تخریب شده اند. غارهای بینه لر مشکین شهر دارای ساختاری ویژه با تالارهای وسیع و اتاقکهای متصل و منفصل در دیواره ی عمودی یک طبقه و دو طبقه در قسمت شیب دار کوه بعضاً غیر قابل نفوذ قرار گرفته اند. قدمت این غارها و دخمه ها مربوط به دوران مادها و هخامنشیان است ولی با توجه به ساختار منطقه بینه لر این احتمال می رود که قبل ازاین دوره ها نیز برای سکونت و دفن مرده ها از این غارها و دخمه ها استفاده شده است. دسترسی به این منطقه از جاده لاهرود به شابیل و روستای اونار میسر می باشد .

پائین برزند - دهستان

از دهستانهای بخش انگوت شهرستان گرمی به مرکزیت روستای قاسم کندی است که در سال ۱۳۶۶ تأسیس شده است. «پائین برزند» در واقع ترجمه تحت اللفظی (آشاغی برزند) است که به یکی از دهستانهای سه گانه بخش انگوت شهرستان گرمی اطلاق شده است. دهستان پائین برزند از دهستان های آباد و پروتق شهرستان گرمی است که بخشی از آبادیهای آن در کنار جاده جدید الاحداث و پرتدد اردبیل - گرمی قرار دارد. قسمتهای جنوبی دهستان برزند به ارتفاعات صلوات داغی (برزند داغی) منتهی میشود و هر چه از جنوب به شمال آن پیش می رویم، ارتفاعات جای خود را به اراضی کوهپایه ای و هموار و جلگه ای می دهند. غالب اهالی آبادی های دهستان پائین برزند خود را از طایفه معروف قوجابیگ لی می دانند که در اواخر دوره قاجار تا اواسط دوره پهلوی از نظر تعداد جمعیت بزرگترین طایفه عشایر مغان بود اما بر اثر اختلافاتی که بین قوجابیگ لی ها و قوای دولتی روی داد، تعدادی از افراد این طایفه از موطن خود تبعید و تعداد دیگری هم در جریان تاختاقلایی مجبوره ترک کوچروی گشته و یکجانشین شدند. بخشی از اراضی بخش انگوت، قشلاق این طایفه بوده و روستاهای فعلی نوراله بیگ لی، شاهمار بیگ لی، نصرالله بیگ لی، قارا موسی لی، دمیرچی لی و دهها روستای دیگر منطقه انگوت و برزند مغان در نتیجه تخته قاپو شدن این عشایر شکل گرفته اند. دهستان پائین برزند در سرشماری سال ۱۳۹۰ دارای ۳۰ پارچه آبادی با ۸۱۰ خانوار سکنه و ۳۰۸۸ نفر جمعیت بوده است از تعداد ۳۰ پارچه آبادی دهستان پائین برزند روستای تک بولاغ شرفه، مزرعه علی تپه سی، سرباز بولاغی و مزرعه چیت دومان متروکه و ۲۶ پارچه از آبادی های آن به مرکزیت روستای قاسم کندی دایر و فعال است. اسامی آبادی های دهستان پائین برزند به ترتیب حروف الفبا عبارتند از: ابراهیم کندی، احد بیگ لو، ارزنق، اسمعیلی کندی، آقداش سفلی، آقداش علیا، تک بولاغ شرفه «خالی از سکنه»، تکدام برزند، توسانلوی برزند، حاجی احمد کندی، حسین خان لو، داش بولاغ برزند، دام داباجا، درگاه لی برزند، دمیرچی دره سی سفلی و علیا، زرگر برزند، سرباز بولاغی «خالی از سکنه»، شاهمار بیگ لو، شرفه، طاووس دره سی، علی محمدلو، قاسم کندی، قلعه برزند، مارالوی کلبعلی، مزرعه چیت دومان (خالی از سکنه)، مزرعه علی تپه سی «خالی از سکنه»، میکائیل دره سی، نصرالله بیگ لو و نورالله بیگ لو

پادارقشلاقی

از قشلاقات دهستان قشلاق شرقی از بخش قشلاق دشت شهرستان بيله سوار است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ در ۶ منطقه اقامتی (اوبا) مجموعاً ۵۱ خانوار و جمعیتی نزدیک به ۱۸۶ نفر داشته است. این سکونتگاهها که به ترتیب به پادارقشلاقی احدآقا، پادارقشلاقی حسن آچاک، پادارقشلاقی جمال، پادار

قشلاقی حاجی عبدالله ، پادار قشلاقی عیسی خان ، پادار قشلاقی حاج صفرعلی معروفند در مجاورت قشلاقات خان گلدی ، آقداش و حاجی ابیش جای دارند.

پاراداغ - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۱۲۰ متر در محدوده دهستان سنجد غربی از بخش مرکزی شهرستان کوثر و در ۱۵ کیلومتری شمال غربی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمالی - جنوبی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸ درجه و ۲۵ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۴۴ دقیقه می باشد.

پاراقشلاق بیله سوار

نام دوآبادی در شهرستان بیله سوار است که بایشوندهای آشاغی و یوخاری از هم جدامی شوند آشاغی پاراقشلاق در دهستان انجیرلو از بخش مرکزی بیله سوار قرار دارد و در سرشماری سال ۱۳۹۰ دارای ۱۴ خانوار و ۵۶ نفر سکنه بوده است. یوخاری پاراقشلاق که در دهستان قشلاق جنوبی از بخش قشلاق دشت شهرستان بیله سوار واقع است جمعیتی ۴۲ نفره را در قالب ۱۰ خانوار در خود جای داده است.

پاراقشلاق پارس آباد

از آبادی های دهستان ساوالان از بخش مرکزی شهرستان پارس آباد است که در مجاورت قشلاقات خان قشلاقی ، مجیدآباد ، عبدالرضاآباد جای گرفته و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۴۱ نفر را در قالب ۱۸ خانوار در خود جای داده بود.

پارچین

از آبادی های دهستان یورتچی شرقی از توابع بخش کورائیم شهرستان نیرکه براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۶ نفر را در قالب ۲۰ خانوار در خود جای داده بود. روستاهای خورائیم ، سایین ، آق چای ، کئچل آباد و قورتولموش از همسایگان روستای پارچین به شمار می روند.

پارس آباد

شهرستان پارس آباد مغان جلگه ی نسبتاً گسترده ای است که با مساحتی بالغ بر ۱۳۸۳ کیلومتر مربع بین مدارهای ۳۹ درجه و ۱۲ دقیقه تا ۳۹ درجه و ۴۲ دقیقه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۱۰ دقیقه تا ۴۸ درجه و ۲۱ دقیقه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ در سمت شمال استان اردبیل قرار گرفته است. شهرستان پارس آباد از غرب به شهرستان کلبر در استان آذربایجان شرقی ، از جنوب و جنوب غربی به شهرستان بیله سوار و گرمی و از شمال و شرق به رود ارس و جمهوری آذربایجان محدود می شود.

وجود مرز مشترک با جمهوری آذربایجان پارس آباد را از موقعیت حساس و استراتژیک برخوردار می‌سازد. پارس آباد دارای اقلیم نیمه خشک است، میانگین دمای بارش سالانه در این منطقه ۲۷۱ میلیمتر و میانگین دمای سالانه ۱۵ درجه سانتیگراد است.

نام پارس آباد مأخوذ از نام مهندس پارسا از مهندسين شرکتهای زراعی مغان می باشد محل این شهر که قبلاً کوچ قشلاقی نامیده می شد تا سال ۱۳۲۸ قشلاق عده ای از عشایر شاهسون بود. جنبه های شهری آن از سال ۱۳۴۸ با تاسیس شرکتهای زراعی و شرکت سهامی کشت و صنعت و دامپروری مغان شروع گردید. و بارشد و توسعه روزافزونی که داشت به مرتبه کنونی رسید. اقتصاد این شهرستان بر کشاورزی و دامداری استوار است و مهمترین صادرات آن گندم، جو، بنشن، دانه های روغنی، انگور، پسته و قند می باشد. از مناطق گردشگری پارس آباد می توان به دریاچه کشت و صنعت پارس آباد، شکارگاه های متعدد، رود مرزی ارس، باغات میوه و کشتزارهای گندم اشاره کرد. قلعه اولتان، قلعه نادری، قشلاقات عشایر شاهسون (زندگی عشایری) پل تاریخی خداآفرین، برج تاریخی قارلوجا و تپه نادری از جاذبه های دیدنی شهرستان پارس آباد است.

براساس آخرین تقسیمات کشوری شهرستان پارس آباد از چهار بخش به نامهای بخش مرکزی به مرکزیت پارس آباد، بخش اصلاندوز به مرکزیت اصلاندوز، بخش اسلام آباد به مرکزیت اسلام آباد جدید و بخش تازه کند به مرکزیت تازه کند قدیم تشکیل می شود. بخش مرکزی پارس آباد شامل دهستان ساوالان به مرکزیت روستای گووه شلو و دهستان اولتان به مرکزیت روستای اولتان، بخش اصلاندوز شامل دهستانهای اصلاندوز به مرکزیت اصلاندوز و قشلاق غربی به مرکزیت یوخاری بوران، بخش اسلام آباد شامل دهستان شهرک به مرکزیت شهرک غربی و دهستان اسلام آباد به مرکزیت اسلام آباد جدید و بخش تازه کند پارس آباد شامل دودهستان محمودآباد به مرکزیت محمودآباد طالقانی و تازه کند به مرکزیت تازه کند قدیم است. در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۹۱۳۲ خانوار با ۷۶۹۰۳ نفر جمعیت در ۲۴۷ پارچه از آبادی های مختلف شهرستان پارس آباد سکونت داشته اند.

پارس آباد گیوی

از آبادی های دهستان سنجد غربی از بخش مرکزی شهرستان کوثر (گیوی) است که در مجاورت روستاهای پیرآغاجی، پیره نی و سنگ آباد جای دارد و از طرف شمال به دهستان سنجد شمالی منتهی می شود این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۴ نفر را در قالب ۳ خانوار در خود جای داده بود. پارس آباد گیوی در ۳۷ درجه و ۴۸ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۶ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۵۰۰ متر است.

پاشاقشلاقی

از آبادی های دهستان انجیرلوازبخش مرکزی شهرستان بیله سوار است این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۶ نفرا در قالب ۴۶ خانوار درخود جای داده بود . پاشاقشلاقی در مجاورت روستاها و قشلاقات حاج احمدخان ، خاکریز و قشلاق متروکه حسن قشلاقی جای گرفته است.

پاشالو

از آبادی های دهستان شعبان ازبخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰تعداد ۳۸ نفرادر قالب ۱۰خانوار درخودجای داده بود پاشالو یا پاشاینگلو که آن را اسماعیل آباد هم می گویند در فاصله ۲۵ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهرقراردارد.

پتلقان

از آبادی های دهستان قشلاق شرقی ازبخش قشلاق دشت شهرستان بیله سوار است که درمجاورت قشلاق قهرمان ، قشلاق حاجی هاوار ، قشلاق میراعلم وخورخورسغلی جای دارد درسرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۸ نفرا در قالب ۱۳ خانوار درخودجای داده بود.

پتلقان - محوطه باستانی

شهر کندویی پتلقان در کنار روستای پتلقان درحدود ۱۰ کیلومتری جنوب شهر جعفر آباد قرار دارد این شهر بطور اتفاقی در سال ۱۳۵۵ کشف شده و تا دو سال مورد بازدید اهالی و دوستداران میراث فرهنگی قرار می گرفت. این شهر با حفاری درون تپه ها و بدون استفاده از مصالح بنایی با حفاری های گنبدی شکل و با محاسبات بسیار دقیق احداث شده است. دارای اتاقهایی است که از چهار طرف با دالان هایی به اتاقهای بعدی که آن اتاقها نیز چهار در دارند ارتباط پیدا می کند و تا کیلومترها ادامه پیدا می کند. کسی نتوانسته بعلت تاریکی و کمبود اکسیژن تا انتها پیش برود. بعد از دو سال در این شهر کندویی را به روی بازدید کنندگان بستند و تا به حال هم به همان صورت باقی مانده است. در سالهای اخیر خمره بزرگی با قدمتی بیش از ۲۰۰۰ سال از این محل کشف شده است.

پته خور

از آبادی های شهرستان نمین که در جنوب دهستان ویلکیچ شمالی از توابع بخش مرکزی نمین و درمجاورت روستاهای گول لی ، جگرکندی ، ینگیجه و اوولاغان قراردارد این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۵۸ نفرادر قالب ۱۰۱ خانوار درخود جای داده بود.

پته خور- تالاب

تالاب پته خور یکی از مهمترین تالاب های استان اردبیل در محدوده شهرستان نمین است. این تالاب در واقع شامل سه آب بند طبیعی ناشی از زهکشی رودخانه قاراسو است. این سه آب بند طبیعی با درسال های پربارش به یکدیگر متصل شده تالاب واحدی به نام «پته خور» را تشکیل می دهند که به عنوان محل دنجی برای استراحت و زمستان گذرانی پرندگان مهاجری که عمدتاً از شمال و شمال غربی (سیبری و شمال اروپا) به منطقه مهاجرت می کنند، به حساب می آید. مساحت منطقه شکار ممنوع در حدود ۵۶۰۰ هکتار می باشد و عمق تالاب در عمیق ترین نقطه بیش از ۲ متر است. این محدوده بخشی از حوزه آبریز رودخانه قاراسو می باشد که از کوه های باغرو سرچشمه گرفته و سرشاخه های آن پس از عبور از روستاهای کله سر ، درماندرق ، پته خور، گول لو و اوولانغان در نهایت به تالاب پته خور هدایت می گردد و سرریز تالاب مجدداً پس از دریافت سرشاخه های دیگر از جمله خانقاه چایی و نمین چایی در نزدیکی روستای نوجه ده به هم دیگر متصل می شوند.

تالاب پته خور به عنوان سایت زیستگاهی درنای سیبری که جزء گونه های بشدت در معرض انقراض میباشد به شمار می رود. این پرند در مسیر مهاجرت خود توقفگاههای استراحتی کوتاه مدت در لوندویل شهرستان آستارا و تالاب پته خور در استان اردبیل دارد. تالاب پته خور بنا به اظهار کارشناس مرکز تحقیقات درنای سیبری ، مناسبترین زیستگاه جهت استراحت موقت این گونه به شمار می رود.

پته لی کند

از آبادیهای دهستان ساوالان از بخش مرکزی شهرستان پارس آباد است که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۸ نفر را در قالب ۴ خانوار در خود جای داده بود. پته لی کند در مجاورت روستاهای خان قشلاقی ، تازه آباد ، دوست کندی و پارقشلاق جای گرفته است. « پته - ته » در لغت به معنی جواز و پروانه عبور و همچنین ، بندگونه ای که در جای جای جوی های شیب دار می بندند که هم آب نگاه دارد و هم جوی شسته نشود آمده است .

پرچین

پرچین از آبادی های نام آشنای منطقه موران در شهرستان گرمی می باشد که در جانب جنوب شرقی دهستان آزادلو و در فاصله ۶ کیلومتری مرکز شهرستان جای گرفته است. پرچین نام دوآبادی همجوار و نزدیک به هم می باشد که در عرف محلی با پیشوندهای یوخاری و آشاغا و در مکاتبات اداری با پسوندهای علیا و سفلی از هم متمایز میگردند. نکته پیداست که آشاغا پرچین در دامنه های کم ارتفاع سمت شمالی یوخاری پرچین قرار دارد و نسبت به پرچین علیا یا یوخاری پرچین کم ارتفاع تراست اما

ارتفاع پائین آشاغی پرچین سبب آن نمی شود که این آبادی ادعای بزرگی نکند و حق هم چنین است چون آشاغی پرچین بزرگترین و پرجمعیت ترین آبادی دهستان آزادلو است و جمعیت آن از مرکزبخش موران هم بیشتر است و بعد از روستاهای کالانسرا، هاجاکند و درمان لو چهارمین مرکز جمعیتی بزرگ بخش به شمار می رود که ۷۲۳ نفرا در قالب ۱۴۷ خانوار در خود جای می دهد. یوخاری پرچین گرچه در مقایسه با آشاغی پرچین از جمعیت کمی برخوردار است اما از روستاهای پرجمعیت دهستان آزادلو به شمار می آید که در سرشماری سال ۱۳۹۰ کشور ۳۰۶ نفر در قالب ۷۷ خانوار در خود جای داده بود.

پردستلو

از آبادی های دهستان سنجد غربی از بخش مرکزی شهرستان کوثر (گیوی) است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۰۱ نفر در قالب ۲۸ خانوار در خود جای داده بود. روستاهای نی لیق، قشلاق اوروج، پیر بولاغی و آفتابه از همسایگان پردستلو به شمار می روند. پردستلو در ۳۷ درجه و ۴۲ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۰ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۵۸۰ متر است. سد خاکی پردستلو، سدی با هسته رسی است که از سال ۱۳۶۹ در مجاورت این روستابه بهره برداری رسیده است و آب آن برای مصارف کشاورزی مورد استفاده قرار می گیرد. ارتفاع سد از بستر ۱۱۰۵ متر، طول تاج ۲۱۹ متر و حجم کل سد ۰.۶ میلیون متر مکعب است.

پردیس کورپوسو - پل تاریخی

پل پردیس (پردیس)، (پردیس) و یا (پس—رده لیز) در روستای پردیسان بخش فیروزآباد گیوی واقع شده است. این پل در دوران صفویه بر روی رودخانه قیزیل اوزه ن بنا شده است. پل پردیسان ارتباط سرشاخه های راه کاروانی اردبیل - زنجان را فراهم می کند. در سال انهدام پل دختر قافلانکوه توسط گروه فرقه دموکرات آذربایجان دهانه وسطی پل منهدم شده است. پل پردیس که جاده ابریشم از آن عبور می کرده در پائین روستای افشار واقع شده و در ۱۹ کیلومتری مرکز بخش فیروز قرار دارد.

پرگو

روستای «پرگو» یا «پرگی» از آبادی های دهستان سنجد غربی از بخش مرکزی شهرستان کوثر (گیوی) است که در ارتفاع ۲۰۴۶ متری از سطح دریا در میان دو کوه بلند «گونئی» و «قوزئی» واقع شده است اقلیم آن گرم و کوهستانی است منطقه مزرعه خاتون بلغی و قوش ووران دارای آب و هوایی کاملاً کوهستانی و منطقه جنوبی شامل آشیریم، وانا، کریم زمی لری و زرشک لی دارای آب و هوای گرم میباشد این روستا در ابتدا از سه ششدانگ بنام قبادلو و خاتون بولاغی تشکیل یافته بود که روستای قبادلو در اثر

زلزله ویران و روستای پرگو (پرگی) در سمت شمالی قبالو احداث گردید. گوئیا ساکنان اولیه این روستا از منطقه شیروان آذربایجان مهاجرت نموده‌اند این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۱ نفر را در قالب ۲۲ خانوار در خود جای داده بود. پرگی در ۳۷ درجه و ۴۷ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۷ دقیقه طول شرقی قرار دارد.

پرمهر

روستای زیبایی که در فاصله بین ۳۹ درجه و ۸ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۸ درجه و ۱۴ دقیقه و ۲۴ ثانیه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ در سمت غربی دهستان اجارود شرقی از بخش موران و در مجاورت روستاهای افسوران و کریم لی، گذر عابران را به تماشا نشسته است در شناسنامه های دولتی واسناد مرکز آمار ایران پرمهر معرفی می شود اما اهالی محل، این آبادی را با عنوان پورمه یتر که شکل تغییر یافته ای از پلمه یتر که ترکیبی از پلمه (مه) + یتر (جاومکان) است می شناسند. در زبان ترکی هوای مه آلود و گرفته را «پلمه لی» گویند «پلمه» به معنی ابرناکی و مه غلیظ است قاعدتا پلمه یتر هم به جایی که چنین وضعیتی داشته باشد می گویند. پلمه یتر (پرمهر) از روستاهای زیبا و خوش منظره بخش موران در سمت شرقی گرمی است و در شمار آبادی هایی قرار دارد که به زیبایی معروفند. آبادی بزرگی است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ کشور ۱۲۹ خانوار و ۴۴۷ نفر جمعیت داشته و به مناسبت وسعت و جمعیت خود از توسعه خوبی هم برخوردار است.

پروج

پروج که در نزد اهالی منطقه به «پیریک» معروف است در دهستان خاندبیل غربی از بخش مرکزی شهرستان خلخال در ۲۴ کیلومتری شهر خلخال (هیرو) قرار دارد. در مسیر خلخال به پیریک روستاهای زرتشت آباد (گولو قهوه سی)، میزین، ترک، ارسین، گرماخانا، گئزاز، ئیختر، کهران و شیغجان قرار دارند. می گویند پیریکمدر اصل «پری کندی» بوده است که با مرور زمان و در اثر کثرت استعمال به ترتیب به شکل پری کند، پریک و پیریک تبدیل شده است پیریک یعنی روستای پری ها.

روستای پیریک در ۳۷ درجه و ۳۵ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۲ دقیقه طول شرقی قرار دارد و از سمت شمال به روستای لمعه دشت، از جنوب به کهران، گئزاز و شیخی جان، از مشرق به یئل لی جه و از مغرب به سهرآوا (سکرآباد) و موهلاوا (میکائیل آباد) منتهی می شود. شغل اهالی روستا کشاورزی و باغداری و دامداری است و مردم از طریق فروش محصولات کشاورزی و دامی خود روزگار میگذرانند معروفترین محصول زراعی روستای پیریک پیاز بود که به روستاها و شهرهای اطراف صادر می شد اما امروزه به علت خشکسالی ها تولید آن به مصرف اهالی محدود شده و کشت محصولات دیمی بویژه

گندم جای محصولات جالیزی و پیاز را گرفته است. بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۰۱ نفر را در قالب ۷۸ خانوار درخودجای داده بود.

پیریک درسمت شمال شرقی خود و در پای کوه «موخت اکن» دارای چشمه های «قوشا بولاغ» و «ایستی بولاغ» است که آب مزارع و باغات روستا را تأمین می کنند. چشمه های «کهریز» و «وه زن ده ره سی» کمی پایین تر از دو چشمه نخست قراردارند و آب آشامیدنی روستا را تأمین می کنند. در نزدیکی این چشمه ها «ماللا گؤل» قرار دارد که آن نیز آب باغی به همین نام و «زیگیل ده ره» را تأمین می کند. زیگیل ده ره دره ای است شامل چند باغ که از سمت مشرق به مغرب امتداد داشته و به «کند ده ره سی» و «قوزئی چیم» ختم می شود. قوزئی چیم، وئران ده ره، کت ده ره سی، داش بولاغ، قویون گؤزو، شیره چی، سکیز هامپا، ناخیریولاغی، ساخسی ده ره، عزیزاللاه یئری، حیدرآلی ده ره سی، قوچ اوغلو، نووان، داش ده ره، دئم بولاغی، فاضیل بولاغی، دؤیرندئش، قارقا دولانماز، ائل یولو، کالاولان دئمی، آرمود آغاجی، دروازا آغزی، قیزیل دئم، خیردا ده ره، قوملو، چؤللوگن، و سولولار از مزارع، باغات، دره ها و تپه های معروف این روستاست. کوه معروف قیز قالاسی و غار «بابا دامی» که شبیه یک خانه ی بزرگ و تودر توست در روستای پیریک قرار دارد.

پریخان

ازآبادی های بزرگ دهستان دشت و مرکز آن دربخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۷۳۶ نفر در قالب ۷۴۵ خانوار درخودجای داده بود. این آبادی نام خود را از پریخان خانم که بانی و موسس آن بوده گرفته است و معلوم نیست که آیا با پری خان خانم معروف عهد صفوی نسبتی دارد یا نه؟ «پریخان خانم دختر شاه تهماسب اول صفوی بود که توانست با اقتدار خود دوتن از شاهزادگان صفوی را به سلطنت برساند، او به هنگام بیماری شاه توانست نظردرباریان و لشکریان را از برادر ناتنی خود حیدر میرزا جانشین شاه برگرداند و پس از فوت شاه باهمدستی حسینقلیخان روملو و شمخال خان چرکس، حیدرمیرزا راکشت و برادر تنی خود اسماعیل میرزا را که در قلعه قهقهه زندانی بود آزاد کرد و به سلطنت رسانید. پریخان خانم، علاوه برکشورداری و سیاست، زنی شاعره و متخلص به حقیقی بود.» پریخان را (دیه) هم می گویند و این نامگذاری به سبب آن بوده که اراضی این آبادی به عنوان دیه و خون بها در اختیار بنیان اولیه آن قرار گرفته است. پریخان یا دیه از جنوب و شرق با مشکین شهر، از طرف غرب باقورت تپه و خرم آباد و از شمال با نصیرآباد همجوار است.

پست کندی

روستای مرزی پست کندی از آبادیهای دهستان ارشق مرکزی در بخش ارشق مشکین شهر است که

در ۱۸ کیلومتری رضی قرار گرفته و از شمال با جمهوری آذربایجان، از مشرق با روستای قاسم کندی، از غرب با روستای علیکران و از جنوب با روستای خلیفه لو همجوار می باشد. این روستا در دوره قاجاریه ایجاد شده است و به دلیل مجاورت آن با پست (برجک) نگهبانی روسها به پست کندی یعنی آبادی ای که در مجاورت پست (برجک) نگهبانی قرارداد معروف شده است. در ضلع جنوبی روستا، آثار باستانی سلطان حیدر و رحیم لو و آهلی گول خیلی معروف هستند. ولی متأسفانه به کلی تخریب شده و از بین رفته است. پست کندی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۲ نفر را در قالب ۹ خانوار در خود جای داده بود.

پشتکوه

از آبادی های دهستان صلوات از بخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴ نفر را در قالب ۲ خانوار در خود جای داده بود. پشتکوه در فاصله ۷۳ کیلومتری مشکین شهر و در مجاورت آبادی هایی از شهرستان اهر قرار گرفته است. فاصله پشتکوه از مرکز دهستان صلوات ۱۵ کیلومتر است.

پل معلق مشکین شهر

بزرگترین پل معلق عابر پیاده خاورمیانه که در شهرستان مشکین شهر استان اردبیل در دست احداث است. این پل که با استفاده از سازه ای متفاوت در منطقه بکر و نمونه گردشگری خیابان اوچایی اجرا می شود در سطح بین المللی بی نظیر است. پل معلق مشکین شهر به طول ۳۲۵ متر و به عمق ۱۰۰ متر بر روی رودخانه خیابان اوچایی احداث می شود و ضلع غربی دره خیابان اوچایی را به ضلع شرقی آن متصل کرده و امکان دسترسی آسان برای گردشگران دو طرف دره، شامل مجتمع های تجاری، خدماتی و رفاهی، مجموعه سایت بالن سواری، کالسکه سواری، اسکیت و شهر بازی را فراهم می کند. محاسبات و اجرای سازه ها و ساخت این پل توسط متخصصین ایرانی صورت می گیرد و تاکنون فقط قسمتی از پایه های آن تا ۱۸ متری عمق زمین محکم شده است. فاز نخست این طرح شامل احداث پل معلق باید تا پایان سال ۱۳۸۷ به اتمام می رسیده که تاکنون نه تنها این کار به انجام نرسیده بلکه پروژه به حالت معلق به حال خود رها شده است. با تکمیل این پل معلق و اجرای فازهای بعدی این طرح عظیم گردشگری، تحولی در مشکین شهر به وجود خواهد آمد.

پلازیر قشلاقی

از آبادی های شهرستان نمین که در دهستان عنبران از توابع بخش عنبران نمین قرارداد این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۲ نفر را در قالب ۲۱ خانوار در خود جای داده بود.

پلکانی - آبشار

آبشار چهل پله که به آبشارپلکانی نیز معروف است آبشار دست سازی است که درست در ورودی شهرک شهیدغفاری پارس آباد قرارداد. با سرریز آب دریاچه مصنوعی شهرک کشت و صنعت ، منظره زیبایی از جریان آب در این آبشار پلکانی بوجودمی آید جنگل های ساحل دریاچه و آبشارچهل پله، در فصل بهارپذیرای هزاران نفر از مسافران می باشد. با توسعه پارک جنگلی و احداث مراکز تفریحی و رفاهی، مجتمع های گردشگری و توسعه و بهسازی شبکه ارتباطی منطقه به ویژه مسیرهای منتهی به شهرک شهید غفاری و دریاچه مصنوعی، توان و زیبایی های زیادی در سواحل دریاچه ایجادخواهدشد.

پلنگا - دهستان

ازدهستان های بخش شاهرود شهرستان خلخال به مرکزیت کرین که درسال ۱۳۶۶ تاسیس شده و شامل آبادیهای تیل، عزیزآباد، کرون کش، فرج آباد، کرین، لرد، میانرودان ، طالشه درق است. در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۴۷۵ خانوار با جمعیتی نزدیک به ۵۶۲۰ نفر درآبادی های مختلف این دهستان سکونت داشته اند.

پلنگان - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۸۸۶ متر در محدوده دهستان پلنگا از بخش شاهرود شهرستان خلخال و در ۳۰ کیلومتری جنوب شرقی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمال غربی - جنوب شرقی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن بطول ۴۸.۴۰ و عرض ۳۷.۲۲.۳۰ می باشد.

پلنگلو اصلاندوز

ازآبادیهای دهستان اصلاندوزازبخش اصلاندوزشهرستان پارس آباد است که درفاصله کمی از مرکز بخش اصلاندوزقراردارودجاده آسفالته اردبیل اصلاندوزازوسط آن می گذرد شغل غالب اهالی کشاورزی و دامداری است و بعضی ازاهالی آن باکسب مهارت درحرفه آهنگری درشهرهای تهران ، تبریز، اراک ، بوشهروبعضی دیگرآزشهرهای کشوربه این حرفه مشغولند. پلنگلو کمتر از یک کیلومتر از اصلاندوز فاصله دارد و براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۵۳ نفر درآلقالب ۱۵۴ خانوار درخودجای داده بودروستای پلنگلو درمجاورت رودخانه دره رود (دره ئود) قرارداد و با روستاهای عیوض لو و افچی همجوارمی باشد.

پلنگلو انگوت

پلنگ لی ، آبادی بسیار کوچک و کم جمعیتی است که در منتهی الیه شرقی دهستان انگوت غربی و در قسمت جنوبی مرکز بخش انگوت در همسایگی آبادی های دهستان انگوت شرقی درفاصله ۳۸

درجه و ۵۶ دقیقه و ۱۵ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۷ درجه و ۴۸ دقیقه و ۲۳ ثانیه طول شرقی از نصف النهار مبداء گرینویچ جای گرفته است. روستای سامانلی در سمت جنوبی پلنگ لی قرار دارد پلنگ لی به مفهوم واقعی کلمه ، روستا است تا یادآور روستاهای دهه های گذشته باشد روستایی که در سال چهاردهم از قرن بیست و یکم میلادی اصالت روستایی خود را حفظ کرده و آدمی رادرنوستالژی روستاهای دهه چهل فرومی برد. بدون آب و برق و گاز و مدرسه و شورای اسلامی روستا و دیگر مظاهر زندگی امروزی. راه آمد و شد اهالی حتی خاکی هم نیست همان جاده مالرو قدیمی دهه های گذشته است که نه حریمی دارد و نه جریمه ای و نگرانی از تصادفی که داغ و درد جدایی عزیزی را بر خانواده ای تحمیل بکند. این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۸ نفر را در قالب ۳ خانوار در خود جای داده بود.

پلنگور - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۵۲۵ متر در محدوده دهستان شال از بخش شاهرود شهرستان خلخال و در ۴۵ کیلومتری جنوب شرقی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شرقی - غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸ درجه و ۵۱ دقیقه و ۳۰ ثانیه و عرض ۳۷ درجه و ۱۶ دقیقه میباشد.

پناهگاه ساوالان

پناهگاه سبلان سازه ای بزرگ از سنگ و بتن است که گنجایش تعداد زیادی از کوهنوردان را دارد. درون پناهگاه تخت هایی برای راحتی کوهنوردان تعبیه شده و آب شرب نیز توسط لوله از چشمه ای در کوه ، به پناهگاه منتقل شده است. سرویس بهداشتی نه چندان تمیزی در محل احداث شده و در فصل صعود، فروشگاهی هم در محل پناهگاه فعالیت می کند . متأسفانه عدم رعایت مسایل اولیه بهداشتی و زیست محیطی از طرف کوهنوردان و کم توجهی مسوولان ، سبب ایجاد مناظر زشتی از تجمع زباله در اطراف پناهگاه شده است که دل هر علاقمند به طبیعتی را به درد می آورد. احداث راه اتومبیل رو به پناهگاه ، سبب هجوم گردشگرانی شده که تنها شبی را در پناهگاه سر کرده و صبح، صعود را امتحانی میکنند و اکثراً هم از همان سربالایی اول به پناهگاه برمی گردند و سوار لندروور شده و با به جای گذاشتن مقداری زباله به شهر مراجعت میکنند. این افراد کوچکترین حرمتی برای کوه قایل نبوده و به مرور سبب تبدیل پناهگاه به یک زباله دانی بزرگ شده اند. در فصل صعود و خصوصاً شب های پنجشنبه پناهگاه آنقدر شلوغ می شود که امکان خواب و استراحت مطلقاً وجود نخواهد داشت و جالب اینکه از اینهمه کوهنورد یک سومشان هم به قله نمی رسند. برای صعود به قله سبلان مسیرهای مختلفی وجود دارد که رایج ترین این مسیرها عبارتند از:

مسیر صعود دلاهرود - شاییل : معمولی ترین و متداولترین راه صعود به قله سبلان راه آبگرم قوتورسویو

و آبگرم شابیل است. بعضی از کوهنوردانی که این مسیر را برای صعود انتخاب میکنند ترجیح می دهند به جای رفتن به شابیل ، مبدا صعود خود را قوتورسویو قرار دهند و از مسیری که به دره ایچی معروف است اقدام به صعود کنند. هردو این مسیر تا لاهرود و سه راهی شابیل - قوتورسویو مشترک است. در این سه راهی میتوان یکی از دو مبدا شابیل یا قوتورسویو را برای صعود انتخاب کرد. گرچه این دو مبدا نیز از طریق جاده کوتاهی به هم متصلند و رفت و آمد در میان آنها جریان دارد.

مسیر صعود جان پناه - گردنه غربی : ابتدای مسیر جان پناه - گردنه غربی از آبگرم شابیل میباشد. مسیر فوق از یال سمت غربی آبگرم شابیل شروع شده و پس از عبور از منطقه وسیع و صافی به نام هوشنگ میدانی و گذشتن از کنار آبگیر کوچکی به نام قاراگول تا سوار شدن بر روی یالی که در اصطلاح کوهنوردان به یال «Z» معروف گشته و به جان پناه گردنه غربی به ارتفاع ۴۱۰۰ متر منتهی می شود ادامه می یابد. بعد از سپری ساختن شب و استراحت شبانه در مکان جان پناه، صبح روز بعد، پس از ۳ ساعت کوهپیمائی به قله سبلان خاتمه خواهد یافت. فاصله زمانی از آبگرم شابیل تا جان پناه غربی ۵ تا ۶ ساعت می باشد.

مسیر صعود از موئول : این مسیر، مسیر صعود به قله سبلان از مبدا روستای موئول است. این روستا حدودا نیم ساعت از مشکین شهر فاصله دارد و جاده شوسه ای آن را به مشکین شهر وصل می نماید. این مسیر بیشتر از مسیرهای ذکر شده در فصل زمستان مورد استفاده قرار میگیرد. چند راهنمای محلی در این روستا جهت راهنمایی و کمک برای کوهنوردان وجود دارند مسیر راهپیمائی از روستای موئول تا جان پناه گردنه غربی، بصورت غربی شرقی بوده و بعد از آبگیر قاراگول به جان پناه سبلان خاتمه می پذیرد. این مسیر به طور متوسط نه تا ده ساعت عملیات راهپیمائی خواهد داشت.

مسیر صعود از یال شرقی : مبدا صعود این مسیر، روستای ورگه سران از توابع شهر سرعین در جانب شرقی قله سبلان است و راهی مالرو دارد و کوهنوردان را پس از ۹ ساعت راهپیمائی، به محل کمپ قله هدایت میکند. این محل بین قله هرم و سبلان قرار گرفته و فاصله اش تا هرم اول ۲ ساعت و تا نوک قله سبلان ۴ تا ۵ ساعت راهپیمائی خواهد بود. صعود از یال شرقی با اینکه کمتر مورد استفاده کوهنوردان قرار میگیرد اما یکی از بهترین مبادی صعود به قله هرم سه گانه مخصوصا در فصل زمستان است.

مسیر صعود از گردنه شمالی : طی این مسیر برای رسیدن به قله سبلان، از طریق گردنه شمالی قله سبلان میسر خواهد بود. این مسیر به علت صعب العبور بودن و داشتن دیواره های مهم، کمتر مورد استفاده و شناسائی و صعود کوهنوردان قرار میگیرد. مبدا مسیر به طور دلخواه ، آبگرم شابیل یا قوتورسویو خواهد بود. مسیر راهپیمائی از آبگرم شابیل در جهت جنوب بوده و بعد از صعود به قله ای به ارتفاع ۴۰۰۰ متری و گذر از گردنه ای که آبگیری نیز در کنار آن وجود دارد به قله سبلان منتهی می شود. از روی گردنه، جان پناه سبلان در غرب و پناهگاه و یخچال معروف سبلان در سمت شرق بوضوح قابل رویت خواهد بود. کل مسیر از

آبگرم شابیل تا نوک قله بطور متوسط ۷ تا ۸ ساعت راهپیمائی خواهد داشت. **مسیر صعود از یخچال شمالی**: این مسیر، مسیر صعود قله از طریق یخچال شمالی و معروف قله سبلان میباشد. مبداء صعود آبگرم شابیل یا قوتورسویو بوده، از آنجا تا پناهگاه شمال شرقی و بعد از حداکثر یک ساعت راهپیمائی به پای یخچال منتهی می شود. صعود از ابتدای یخچال تا نوک قله، بستگی به مهارت و آمادگی اعضای گروه کوهنوردان خواهد داشت. یک گروه ورزیده و آماده میتواند آنرا در ۷ ساعت صعود نماید. بهترین زمان برای صعود از این مسیر اواخر شهریور ماه می باشد.

پنجه علی خاراباسی

از آبادی های دهستان انگـــــوت شرقی ازبخش انگوت شهرستان گرمی است این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۸ نفرا در قالب ۲۶ خانوار در خود جای داده بود پنجه علی خاراباسی در سمت جنوبی روستای خان محمدلی واقع شده و از طریق همین روستا که راه های ارتباطی مختلفی به مرکز بخش تازه کند دارد به شبکه ارتباطی انگوت دسترسی پیدامی کند به همین خاطر میزان دسترسی این روستا به مرکز بخش نسبت به روستاهای دیگر دشوارتر است.

پهنلو سردابه - آبگرم معدنی

این چشمه در ۲ کیلومتری روستای وکیل آباد واقع است و یکی از هفت چشمه آب معدنی ای است که به یندی بولوک معروفند آب آن بطور دائمی و جوشان جریان دارد دمای آن ۳۲ درجه، مزه آب گس و رنگ آن مایل به آبی و بودار است و آب آن برای درمان امراض پوستی و دردهای مفصلی مفید است. یندی بولوک دارای ۷ دهنه چشمه است که پهن سویو یکی از آنهاست شرکت آب منطقه ای اردبیل میزان آبدهی این چشمه را ۱.۵ لیتر در ثانیه اعلام نموده است. این چشمه آب معدنی رابه خاطر رنگ آب آن «گوی سو» نیز می گویند.

پهنلو سرعین - آبگرم معدنی

آب گرم پهنلو در شمالی ترین نقطه شهر سرعین واقع است دمای این آب ۴۲ درجه و رنگ آن مایل به سبز است از آب پهنلو برای تسکین اعصاب و دردهای مفصلی استفاده میشود. ارتفاع چشمه از سطح دریا به ۱۹۵۰ متر می رسد. آبدهی چشمه حدود ۱.۸ لیتر در ثانیه و به صورت دائمی و جوشان است علاوه بر آن مقداری آب نیز از طریق آبگرمی که سابقا از محوطه فضای سبزی مقابل رستوران آلاچیق فعلی با فشار بیرون می زد (چشمه آرتزین) به حوض این آبگرم اضافه می کنند. استخر پهنلو به روباز و سنتی است. آنیون ها و کاتیون های مهم آن کلرور، سولفات، سدیم و پتاسیم می باشد، هدایت

الکتریکی برای ۲۵ درجه حرارت ۱۳۲۰ ، PH آن ۶ ، مقدار مواد باقیمانده خشک از تبخیر آب آن تقریباً مایل به سبز شبیه رنگ پهن بوده و آب آن از نوع آبهای کلرور بیکربنات سدیک می باشد.

پیچاقچی بازار

بخشی از مجموعه بازار قدیمی اردبیل که تحت عنوان دمیرچی بازار به صاحبان صنایع و حرفه آهنگری اختصاص داشته خود برحسب رشته های تخصصی هریک از شاغلین فروعاتی داشته است به نحوی که هر شغل از آهنگران در بخش یا راسته خاصی از بازار متمرکز بودند. بخشی که کار ساخت و ساز چاقو ، قیچی و آلات برنده در آنجا متمرکز شده بود به پیچاقچی بازار معروف بود و مثل هر راسته دیگری مغازه های هردو سوی این راسته نیز محل فعالیت و دادوستد چاقوسازان بود. راسته چاقوسازان با عنوان پیچاقچی بازار بخشی از مجموعه بازار امروزی اردبیل را تشکیل می دهد. گرچه امروزه مغازه های این راسته به مشاغل دیگری روی آورده اند اما هنوز هم مغازه های محدودی وجود دارند که با چاقوتیزکنی و یا بعضاً ساخت قیچی مخصوص فرش بافی و.... صنعت قدیمی این بازار را استمرار می بخشند.

پیرابوسعید - زیارتگاه

این بزرگوار اقدم و افضل عرفا شناخته شده در اردبیل می باشد در قرن سوم و اوائل قرن چهارم هجری قمری می زیسته و شاگرد جنید بغدادی متوفی به سال ۲۹۸ هجری قمری می باشد مرقد شریف ایشان در کوچه معصوم شاه معروف و مشهور بوده و قبّه ای داشته و مورد زیارت عام و خاص بوده است با کمال تأسف در دهه های اخیر و در جریان خیابان کشی سرچشمه قبر شریفش از میان رفته است.

پیرازمیان

از آبادی های دهستان نقدی از بخش مشکین شرقی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۳۱ کیلومتری مرکز شهرستان قرار دارد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۱۵ نفر را در قالب ۶۵ خانوار در خود جای داده بود. پیرازمیان از آبادی های باستانی مشکین شهر میباشد که گنج دیرینه ای از زندگی و حیات نیاکان باستانی ما را به سینه سپرده است پیرازمیان در غرب سد سبلان قرار گرفته از شمال به قاراسو محدود می شود و در غرب خود باروستای لمبر همسایگی دارد محوطه باستانی معروف به شهر یثری در شمال غربی این روستا واقع است که در جای خود از آن سخن گفته ایم .

پیراقوم

از آبادی های شهرستان اردبیل در سمت شرقی دهستان شرقی از بخش مرکزی شهرستان اردبیل و جنوب شرقی آن است که در مجاورت روستاهای توپراق لو ، آق بولاغ رستم خان ، آقاباقر و رضی آباد

جای گرفته است و در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۶۷ نفر را در قالب ۳۳۵ خانوار در خود جای داده بود.

پیرآغاج

از آبادیهای دهستان سنجبد غربی ازبخش مرکزی شهرستان کوثر (گیوی) در سمت شمالی این دهستان است که در مجاورت روستاهای پارس آباد و گول قشلاقی جای گرفته و از جانب شمال به دهستان سنجبد شمالی منتهی می شود این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۰۰ نفر را در قالب ۲۸ خانوار در خود جای داده بود. پیرآغاجی در ۳۷ درجه و ۴۹ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۵ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۶۶۰ متر است

پیرآغاج سویو - چشمه آب معدنی

چشمه آب معدنی کلیه سویو که به دلیل قرار گرفتن در روستای پیرآغاج در شهرستان گیوی به پیرآغاج سویو نیز معروف است در روستای پیرآغاج از شهرستان گیوی قرار دارد. این آب معدنی همانگونه که از اسم آن معلوم است رافع سنگ کلیه بوده برای بیماری های مجاری ادرار مفید گزارش شده است دمای این چشمه ۱۷ درجه سانتیگراد و دبی متوسط آن ۲ لیتر در ثانیه می باشد.

پیرآغاجی - تپه تاریخی

تپه پیرآغاجی مربوط به سده های اولیه دوران پس از اسلام است و در شهرستان مشکین شهر، بخش مرکزی، دهستان آلنی، روستای آلنی واقع شده است. این اثر در تاریخ ۲۸ اسفند ۱۳۸۵ با شماره ثبت ۱۹۰۱۳ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

پیرآلقیر

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان بالیقلاو ازبخش مرکزی است که در سمت غربی دهستان و در مجاورت روستاهای اسکی شهر وقاسم قشلاقی جای گرفته است پیرآلقیر در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۶۵ نفر را در قالب ۱۰۴ خانوار در خود جای داده بود. در مجاورت روستای پیرآلقیر سدی خاکی از سال ۱۳۶۶ به بهره برداری رسیده است که آب آن برای مصارف کشاورزی مورد استفاده قرار می گیرد و به دلیل مجاورت باروستان به نام سد آلقیر معروف است این سد محل زیست چنگر و خوتکای سفید است.

پیرآلوان

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان ارشق شرقی ازبخش مرکزی است که در سمت جنوب غربی دهستان و در مجاورت روستاهای آبدارلو و مزرعه سلطان بابا جای گرفته و از سمت غرب

به دهستان دوجاق منتهی می شود. روستای پیرآلوان در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳ نفر در قالب ۲ خانوار در خود جای داده بود. پیرالوان با روستاهای ارباب کندی، ینگجه، جمایران، له له لی و مجندی همجوار می باشد. این روستا با مناظر زیبا و دل انگیز خود از روستاهای زیبای اردبیل به شمار می رود و در فاصله ۳۸ کیلومتری اردبیل در پشت پلیس راه اردبیل مغان واقع شده است.

پیرآلوان - زیارتگاه

زیارتگاه پیر آلوان که نام اصلی آن، سلطان بابا می باشد در ۵۰۰ متری روستای پیرآلوان در شمال غربی شهرستان اردبیل بر روی تپه کم ارتفاعی قرار دارد. ساختمان زیارتگاه بنایی قدیمی و دارای ارزش تاریخی است. این زیارتگاه از لحاظ معماری به صورت چهار طاقی اجرا شده که ورودی و نمای اصلی آن رو به قبله می باشد. در دو طرف ورودی دو طاق نما قرار دارد و روی بنشن چهار طاقی با گنبد عرقچین پوشانده شده و فرم ساختاری خود را با تمام فرسایش موجود حفظ کرده است. مصالح به کار رفته در بنا آجرهایی با ابعاد بزرگ و ملات آهکی می باشد.

پیرایواتلو - آبادی

از آبادی های دهستان اولتان از بخش مرکزی شهرستان پارس آباد است که در فاصله کمی از سمت شمالی جاده پارس آباد به اصلاندوز در مجاورت روستاهای سلمان کندی و اولتان قرار دارد. رودخانه مرزی ارس در فاصله کمی از سمت شمالی آن جاری است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۲۰ نفر در قالب ۲۱۹ خانوار در خود جای داده بود.

پیرایواتلو - طایفه

نام یکی از طوایف عشایر شاه سنوه ن می باشد این طایفه همانگونه که از اسمشان پیداست نسبشان به ترکان عثمانی می رسد. در بحبوحه دومین فرار محمدعلی میرزا از ایران فوجی از قزاقان روسی برای سرکوبی عشایر ایران از روبروی اولتان وارد مغان می شوند. هوا مه آلود بود و آنها به جای آنکه به طرف روستای پیرایواتلو که مقصد اصلی اشان بوده حرکت کنند به سوی کارخانه قند فعلی حرکت می کنند و صبح اول وقت پیرایواتلوها، قزاقان روسی را در پای تپه کارخانه مشاهده و جنگ را شروع می کنند. و چون روس ها در دشت هموار واقع شده و جایی برای سنگرگیری نداشته اند تلفات زیادی را متحمل می گردند.... با صدای تیراندازی، چند نفر از قوچاییگلوها هم به کمک پیرایواتلوها می شتابند و تویی از روس ها به غنیمت می گیرند. تیره های مهم این طایفه عبارتند از بندعلی لو، شبروانلو، سبوتین لو، حاجی حسنلو، چووغونلو و آتلوخانلو

پیربدرالدین - بقعه

بقعه پیربدرالدین در شهر نمین و در خیابان اصلی شهر، مقابل ساختمان فرمانداری قرار گرفته است. پیربدرالدین از مریدان پیرقطب الدین میانجی از عرفای قرن هفتم هجری می باشد. وی که در زنجان اقامت داشته، با شیخ شاه دینوری برای تبلیغ دین به آستارا آمده و در این زمان مردان زیادی به خدمت ایشان رسیده و کسب فضیلت نموده اند. از قرائن چنین معلوم می شود پیر بدرالدین نمینی از معروفترین اشخاص زمان خود بوده و مقبره ایشان در نمین به شیخ بدرالدین معروف می باشد. بعضی از اهالی نمین، پیربدرالدین را از اولاد شیخ صفی الدین اردبیلی می دانند. نمای مقبره پیر، آجری ساده با ازاره سنگی دورتا دور آن و بدون تزئین و قاب بندی می باشد. در قسمت پیشانی بنا تیرچوبی به عنوان کلاف استفاده شده که در نمای بیرونی عیان است و ورودی این مقبره در ضلعی که رو به قبله دارد، به اطاق کوچکی باز می شود. برای وارد شدن به گنبدخانه باید از درب دیگری در این اطاق گذر کرد. در اطاق اول سنگ مرمر بسیار زیبایی با تزئینات و نوشته های برجسته وجود دارد که مربوط به صاحب مقبره می باشد. از تزئینات داخلی مقبره نیز بر روی گنبد و طاق نماهای داخل نشانه های اندکی به چشم می خورد که بیانگر شکوه این مقبره در دوره های قبل است.

پیربوداغ

از آبادی های دهستان سنجد غربی از بخش مرکزی شهرستان کوثر (گیوی) است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۵۹ نفر را در قالب ۴۸ خانوار در خود جای داده بود روستاهای آفتابه، پردستلو، قشلاق و اروج و اوچ بولاغ از همسایگان پیربولاغی یا پیربوداغی به شمار می روند پیربوداغی یا پیربولاغی در ۳۷ درجه و ۴۳ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۳ دقیقه طول شرقی قرار دارد

پیربولاغی

یکی از ساده ترین زیارتگاههای استان اردبیل مقبره پیرکیچ خانم (ساری پیر) است که در روستای آلوچه از دهستان فولادلوی شمالی بخش هیر واقع در ۱۵ کیلومتری جنوب شرقی شهرستان اردبیل قرار دارد. بقعه از سمت جلو به جاده، از سمت عقب و چپ به منازل مسکونی و از سمت راست به محوطه ای باز منتهی می شود. مطالعات میدانی حاکی از آن است که این بنا بصورت منفرد نبوده و دوزیارتگاه دیگر نیز در روستای فوق موجود است که هر سه با هم مرتبط بوده اند. این دو مقبره عبارتند از: عباسیه (قارا پیر) و پیر (پیر بولاغی). مقبره پیر در حال حاضر مخروبه گردیده و بنای عباسیه در سال ۱۳۷۵ هجری شمسی مرمت شده است. مقبره پیرکیچ خانم نیز که ابتدائاً از چوب و خشت ساخته شده بود بعد از تخریب در سال ۱۳۷۸ هجری شمسی با مصالحی نظیر آجر، سیمان و آهن بازسازی شده

است. بنا دارای یک درب و یک پنجره است و هیچ منار یا گنبدی ندارد. از نظر تزئینات داخلی نیز فاقد تزئینات خاص بوده و در داخل مقبره یک سنگ قبر با طرح برجسته به چشم می خورد.

پیرجرگز - زیارتگاه

بقعه زیارتی پیرجرگز که شامل دو بنا با سه قبر می باشد در داخل اراضی زراعی روستای شام اسبی واقع در ۵ کیلومتری جنوب غربی اردبیل قرار گرفته و فاقد هرگونه اطلاعات و مستند تاریخی دقیقی است. یکی از این سه قبر در بنای بسیار کهنه خشتی و گلی که در حال تخریب است مستقر شده و دو قبر دیگر در داخل بنای آجری با در و پنجره آهنین قرار گرفته است. هویت دقیق صاحبان قبور بر کسی معلوم نیست ریش سفیدان روستا می گویند اشخاص مدفون در این زیارتگاه سه دختر می باشند. زنان روستا در این مکان مراسم روضه خوانی برپا می دارند.

پیرجماعت - زیارتگاه

بقعه زیارتی «پیر جماعت» یا «پیرجمات» در ۱۵ کیلومتری شمال شهرستان نمین و ۴ کیلومتری شرق عنبران سفلی در روستای کولش واقع شده است. بنای مقبره در یک کیلومتری شمال روستای مذکور به طرف مرزایران و آذربایجان توسط جاده پریپچ و خم کوهستانی و صعب العبوری قابل دسترسی است. مقبره پیرجماعت که از شاگردان شیخ صفی الدین اردبیلی بوده در میان قبوراهالی قرار گرفته است. در سال ۱۳۰۴ شمسی برای حفظ مرقد پیر، بارگاهی توسط اهالی محل ساخته می شود. آخرین تعمیرات انجام گرفته بر این ساختمان مربوط به سال ۱۳۶۴ شمسی است. بنا شامل یک گنبدخانه کوچک است که پلان و بشن گنبدخانه بصورت دایره و ساختار آن استوانه ای شکل می باشد.

پیرجنید - زیارتگاه

از زیارتگاههای هفتگانه ثمرین که در مرکز بخش ثمرین واقع است.

پیرجوار

از آبادی های شهرستان نمین در دهستان گرده از توابع بخش مرکزی نمین که درسشماري سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۶ نفرا در قالب ۷ خانوار در خود جای داده بود. پیرجوار در منطقه پيله چایی و در مجاورت روستاهای یوزباشی محله سی و آقاپارلو جای گرفته است

پیرحامامی - حمام تاریخی

این بنا که از آثار دوره قاجاریه به شمار می رفت در کوچه معصوم شاه محله سرچشمه واقع بوده و به

نام پیری که قبر وی در زاویه بنای حمام قرار داشته معروف بوده در سال ۱۳۶۶ هجری شمسی توسط شهرداری ویران گردید و امروزه هیچ اثری از آن برجای نیست. بنای اولیه آن دارای هشتی ورودی، رختکن و گرمخانه گنبددار بوده است. پوشش گنبدی این فضاها بر روی ۴ ستون میانی و طاق های کناری قرار می گرفته است.

پیرحسن - زیارتگاه

زیارتگاه پیرحسن در اردیموسی قرار گرفته است. پیرحسن یکی از اشخاص متدین، محبوب و مورد علاقه مردم روستا بوده و مقبره متعلق به وی تا ۸۰ الی ۹۰ سال پیش همراه با قبه ای کوچک در روستا مستقر بوده که بعدها تخریب شده است. در سال ۱۳۳۰ شمسی مسجد بزرگتری به جای آن ساخته شد که هم قبر این پیر را در خود جای داده بود و هم بعنوان مسجد استفاده می شد. این مسجد در سال ۱۳۷۵ بر اثر زلزله تخریب شد و بازسازی آن از سال ۱۳۸۰ شروع شد. مزار پیرحسن در ضلع غربی بنای جدید الاحداث مسجد و قسمت ورودی آن قرار گرفته که دو مناره در بدنه جنوبی همراه با یک گنبدخانه را دارا است.

پیرزاده

از آبادی های شهرستان نمین که در دهستان گرده از توابع بخش مرکزی نمین و در مجاورت روستاهای آقاپارلو، مسجد محله سی، قلعه وقاضی کندی قرار دارد. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۹ نفرا در قالب ۷ خانوار در خود جای داده بود

پیرزرگر

از اماکن زیارتی و مقابر مورد احترام اهالی اردبیل و مدفن عارفی به نام پیرزرگر بود. گوئیا این عارف جلیل القدر در قرن ششم هجری قمری در اردبیل می زیسته و از عرفا مشهور بوده و قبر شریفش که قبه ای هم بر روی آن قرار داشته تا ۵۰ سال پیش در سمت چپ کوچه منتهی از مسجد پیرزرگر به خیابان پیرعبدالملک قرار داشت که با کمال تأسف در اثر بی توجهی و بی مبالاتی تخریب شده است.

پیرزرگر حامامی - حمام تاریخی

حمام پیرزرگر مربوط به دوره قاجار است و در روبروی مسجد پیرزرگر اردبیل در محله پیرزرگر قرار دارد. این اثر در تاریخ ۱۰ خرداد ۱۳۸۲ با شماره ثبت ۸۸۹۶ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است. حمام پیرزرگر در ورودی و راهروی ساده ای دارد، اما رختکن آن، با سکوهایی قدیمی، شاه نشین ها، کف سنگفرش و حوض سنگی هشت ضلعی با چهار بازوی سنگی که با یک پله کوچک

به سکوی رختکن منتهی می‌شود شکل قدیمی خود را حفظ کرده است. سقف رختکن با نواری که با گل‌های تکراری نقاشی شده، قاب گرفته شده است و این نوار از پایین به آویزها و از بالا به عرقچین گنبد محدود می‌شود. رویه گنبد با بته ترمه بزرگ به چهار قسمت تقسیم شده است. بین آن‌ها، تصاویری از ملائک و گل و بوته‌های اسلیمی نقاشی شده است. اما در زیر عرقچین، کنگره‌ای مرکب از ۱۶ آویز به صورت گردنبندی قرار گرفته که در متن آن‌ها گل و بوته‌های اسلیمی نقاشی شده است. یک ردیف پایین‌تر در رویه دوازده آویز، صحنه‌های مجلسی نقاشی شده است بقیه آویزها و چهار فیل‌گوش میان آن‌ها، سفیدکاری شده و آثار نقاشی آن از بین رفته است. نقاشی‌های دیوار شاه‌نشین‌ها هم در نتیجه سفیدکاری از بین رفته است ولی نمونه نقاشی‌های شاه‌نشین‌ها را می‌توان در شاه‌نشین سمت راست در ورودی حمام دید. این شاه‌نشین با یک دیوار جدید از رختکن جدا شده و به صورت انبار خرده‌ریز درآمده است. در یکایک دیوارهای آن، نقاشی‌های قدیمی دیده می‌شود. داخل حمام، به صورت چهار تاقی بلند با آویزهای متعدد و یک گنبد کوچک نسبت به وسعت حمام است و ابعاد آن ۴×۵ متر است. دیوارخزینه آب گرم و در ورودی، با تاق‌نمای کم‌عمق ساخته شده است. کارمرمت بنای حمام پیرزرگر در سنوات اخیر از سوی سازمان میراث فرهنگی استان آغاز شده است و امید می‌رود با مرمت و احیای آن بخشی از موارث فرهنگی استان حیات خود را باز یابد.

پیرزمان

از آبادی‌های دهستان سنجب—دشمالی از بخش مرکزی شهرستان کوثر (گیوی) است که در میان روستاهای گلین قشلاقی، نرلو، جعفرلو، ترکه ده قرار گرفته و از سمت شمال به دهستان فولادلوی جنوبی منتهی می‌شود این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۰ نفر را در قالب ۱۵ خانوار در خود جای داده بود پیرزمان که در میان اهالی منطقه به «آق خرابا» معروف است در ۳۷ درجه و ۵۵ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ و ۲۳ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۵۵۰ متر است.

پیرزمان - زیارتگاه

یکی از ساده ترین زیارتگاههای استان اردبیل که در روستای پیرزمان (آق خرابا) در ۴۰ کیلومتر جاده اردبیل به خلخال قرار گرفته مقبره پیرزمان می باشد. این بنا در خارج از محوطه روستا بر روی تپه ای واقع شده است. بقعه از چهار طرف باز و از سمت شمال غربی به روستا مرتبط می باشد. طبق گفته اهالی روستا، لوح موجود در بنا به سرقت رفته است. در داخل این مقبره سه قبر که گفته می شود متعلق به سه خواهر (اوج باجی لار) است، وجود دارد. این بنا که فاقد هر گونه مناره یا گنبد است تاکنون سه الی چهار بار بازسازی شده و آخرین بازسازی آن حدود ۱۵ سال پیش انجام گرفته است.

مصالح مورد استفاده در این بنا نخست ازخشت و گل بوده که درآخرین بازسازی از مصالحی همچون آجر و سنگ با روکش کاهگل و ستونهای چوبی و سقف چوبی استفاده شده است.

پیرسلمان - زیارتگاه

زیارتگاه پیرسلمان در یک کوچه ۶ متری درمرکز شهرستان خلخال قرار دارد این زیارتگاه بین مردم شهر به نام «زنجیر لی امام زاده» معروف است. این بنا یکی از مهمترین زیارتگاههای شهرستان خلخال به شمارمی رود و در ماه محرم هیئت عزاداری، دسته های سینه زنی در این مکان به برپایی مراسم خاص این ماه می پردازند. بنای زیارتگاه چهار گوش و قدیمی است. سقف آن از نوع شیروانی و دارای نمای خارجی آجری می باشد. ورودی اصلی و نورگیرهای این بنا به سمت کوچه و از جنس آهن می باشند.

پیرشبلی - زیارتگاه

بقعه پیرشبلی درشمال شرقی شهرستان نمین و در قریه مرزی میناباد قرار گرفته است. این پیر از نوادگان پیرشبلی می باشد که در روستای میناباد زندگی می کرده است. وی نسبت به مردم ارادت خاصی داشته و مردم نیز از ایشان کرامات بسیار دیده اند. پیر به ذکر خدا و قداستش محبوب مردم بوده و به همین دلیل بعد از فوت وی مردم زیارتگاه مربوطه را بنا نموده اند. درحرم این زیارتگاه خانه های روستایی مستقر شده اند. مقبره اصلی چندین سال پیش تخریب و تجدید بنا گردیده و درساختمان جدید از مصالحی چون سنگ لاشه، سنگ مرمر با سازه بتنی استفاده شده است.

پیرشمس الدین

ازکوچه های قدیمی شهراردبیل درجنوب شرقی اردبیل بود که امروزه درهسته مرکزی شهر قرار گرفته است. این کوچه نام خودرا ازعارف بزرگی به نام پیرشمس الدین گرفته است. این عارف بزرگوار ازعرفای قرن ششم و متقدم برشیخ صفی الدین اردبیلی است. قبرشریفش درداخل مسجدپیرشمس الدین روبروی قسمت آبدارخانه میباشد تا چهل سال قبل ضریحی برروی مرقدشریفش بوده و مردم به زیارتش مشرف می شده اند بسیار ضروری است با توجه به بنای قدیمی مسجد مذکور ضمن تجدید بنای مسجد، قبر شریف ایشان نیزاحیاءشود.

پیرعباس

ازاماکن زیارتی شهرستان خلخال در روستای ناطور است.

پیرعبدالملک

یکی از محلات ششگانه قدیم اردبیل و کوچکترین محله سمت حیدری است که در قسمت شرقی

بافت قدیم اردبیل و در مجاورت مسجد جمعه تاریخی اردبیل قرار دارد. این محله به همراه محلات اوچ دکان و تاوار از محلات حیدری اردبیل محسوب می شوند دسته جات عزاداری این محله و شعبات آن شامل کوچه انزاب، امام حسین (ع)، رسالت، آزادی، عبدالله شاه، سیدآباد، پیرشمس الدین، نمه لر، حاج حسینعلی، جمعه مسجد، علی کوچه سی و پیرزرگر، در نوبت چهارم عزاداری در بازار قرار میگیرند. پیرعبدالملک در میانه بافت کهن و بسیار تاریخی اردبیل قرار دارد و به نام پیری منسوب است که از عرفای نامدار اردبیل در سده های میانی بود که قبر شریفش در مسجد پیرعبدالملک مشخص و تا چندی قبل ضریحی بر روی آن قرار داشته است. از زندگی او اطلاع چندان دقیقی در دست نیست اما پر واضح است که یکی از پیران و شاهان معروف این دیار بوده است. جمعه مسجد یا مسجد عتیق، منطقه پیرشمس الدین، پیرزرگر، مجموعه تاریخی بازار اردبیل و مجموعه خانه های قدیمی و بسیار زیبای شهر، محله پیر عبدالملک را در میان گرفته اند.

پیرعبدالملک حمامی

این حمام در محله پیر عبدالملک اردبیل واقع شده در ورودی و هشتی جالب توجهی ندارد اما رخت کن آن شکل و سبکی دیگر دارد و به صورت چهار طاقی است. بالای طاق نماها، طاق نمایی تزیینی ساخته شده و پایه آنها با یک فیل گوش ساده و آویزهای باریک گسترده تزیین شده است. رختکن حمام، گنبدی کروی و سفید کاری می باشد و بین رختکن و داخل حمام، محوطه کوچک سکوداری وجود دارد که برای حفظ تعادل هوا بین دو نقطه ساخته شده است. یکی از دیوارهای این محوطه ساده و معمولی می باشد و سه دیوار دیگر آن دارای طاق نما و آویزبندی است که در سقف به یک ستاره منتظم هشت پر منتهی می شود. در داخل حمام، یک صحن بزرگ به ابعاد ۵×۵ متر قرار دارد که دو دیوار آن طاق نما و آویز بندی شده است. دیوارهای طرفین آن به دو شاه نشین بزرگ و عمیق اختصاص یافته است. دیوارهای شاه نشین ها به سه طاق نما، گوشواره های حد فاصل طاق ها و آویزهای متعددی که به رواق های بسیار زیبا و بزرگ منتهی می شوند، تزیین یافته اند.

پیرعلیلو

از آبادی های دهستان ارشق مرکزی در بخش ارشق شهرستان مشکین شهر و در فاصله ۷۵ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر که در مجاورت روستاهای خلیفه لو، رضی، رحیم بیگلو، هفت چشمه و سهرابلو قرار گرفته است این آبادی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۴ نفر را در قالب ۱۲ خانوار در خود جای داده بود.

پیرقاباغی

میدانچه ای است که در حد فاصل محلات اکبریه و قاسمیه در سمت شمالی اردبیل قرار دارد. در

قسمت جنوب شرقی این میدانچه و در داخل کوچه باریکی که به محله قاسمیه منتهی می شود زیارتگاه کوچک و محقری قرار دارد که مورد احترام اهالی است و پیرخوانده می شود این میدانچه رابخاطر قرار گرفتن مزار پیر، پیرقباغی می گویند. به گفته اهالی این زیارتگاه مدفن پیری به نام عبدالله بوده و تا چندین دهه اخیر به عنوان پیر و اوجاقی که کودکان مبتلا به سرفه های شدید را شفا می داده مورد احترام اهالی بود. معمولاً بچه هایی که به بیماری سیاه سرفه (گوی اوسکوره ک) مبتلا بودند عروسی پارچه ای درست کرده و به این پیری آوردند و شفا می خواستند.

پیرقالاجیق

از زیارتگاه های هفتگانه ثمرین که در مرکز بخش ثمرین واقع است.

پیرکوچه سی

این کوچه در مقابل زندان قدیمی اردبیل در محله تازه میدان واقع شده است. در اول ضلع غربی این کوچه اطاق آجری بسیار محکمی قرار دارد و بر بالای درگاه سنگی آن شماره ۱۱۱ به چشم می خورد. مرحوم صفری می نویسد: «... مردم محل آن را مدفن پیری می دانند و در آن شمع روشن می کنند بدون آنکه در آن اطاق، قبری دیده شود و در بالای آن درگاه سنگی نوشته ای حک شده است که نشان می دهد در آن محل در زمان سلطنت شاه صفی، مسجدی ساخته شده و این سنگ بر بالای درب ورودی آن نصب شده است ولی بعدها در آن مسجد تصرفاتی شده و این اطاق کوچک برای حفظ حرمت آن باقی مانده و کم کم عنوان پیر پیدا کرده است و احتمال دارد که پیر سازنده و بانی این مسجد نیز در آنجا مدفون باشد....»

پیرکیج خانم

نگاه کنید به: پیربولاغی

پیرلو

از آبادی های دهستان انگوت شرقی ازبخش انگوت شهرستان گرمی است این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۹۶ نفر را در قالب ۴۳ خانوار در خود جای داده بود. پیرلو با مرکز بخش ۵ کیلومتر فاصله دارد و در مجاورت روستاهای عباس علی لی، ساری لار، مولالار و قاراآغاج قرار گرفته است. فاصله پیرلی از روستای قاراآغاج هم که در کنار جاده مشکین شهر - مغان قرار گرفته به ۵ کیلومتر می رسد.

پیرمادار

از محلات قدیمی اردبیل که به واسطه قرار گرفتن مزارع عارفه ای به نام پیرمادار به نام او معروفیت یافته است. این عارفه بزرگوار از عرفای قرن ششم هجری قمری بوده و بنا به نظر برخی از مورخین مادر مرحومین پیرزرگر و پیرشمس الدین و پیرعبدالملک می باشد قبرش ریفش در جنب مسجد رحمانیه محله پیرمادر واقع است در حال حاضر جز نشانی به عنوان سقاخانه از این مزار باقی نمانده است. مرحوم بابا صفری در صفحه ۱۸۶ از جلد دوم اردبیل در گذرگاه تاریخ می نویسد: «...اطاکی است که با گل و چوب ساخته اند و در وسط آن صندوق چوبی کوچکی به علامت قبر گذاشته اند و روی آن پارچه سیاهی کشیده اند. زنان از دور و نزدیک به زیارت آن می آیند و شمع و چراغ روشن می کنند و نذر نیازی میدهند.»

پیرمادار کورپوسو - پل تاریخی

نگاه کنید به : پل اوچ گوزکورپو

پیرناخیرچی - محوطه تاریخی

پيله ناخیرچی یا پیر ناخیرچی نام منطقه نسبتاً وسیعی مابین روستاهای حور، سساقیزچی، سوها و نیارق می باشد که شواهد موجود حکایت از وجود محوطه ای باستانی در این منطقه دارد. مهمترین نمود محوطه، تپه ای با ارتفاع تقریبی ۱۵ متر از سطح زمین در کنار دریاچه سساقیزچی است که در مجاورت روستای سساقیزچی قرار دارد. در جریان احداث سد سساقیزچی شواهد بیشتری از این منطقه بدست آمد ولی بدلیل عدم حضور کارشناسان و کاوشگران باستان شناس مقدار زیادی از اشیاء بدست آمده در جریان حفاری با ماشین آلات سنگین از بین رفت. مهمترین پدیده ای که هنگام حفاری همگان را متعجب ساخت کشف لوله های سفالی ای بود که از آن برای انتقال آب به چشمه «گوزه لر» در این منطقه استفاده شده بود. تپه تاریخی پيله ناخیرچی در تاریخ ۱۳۸۱/۱۰/۱۰ تحت شماره ۶۶۹۵ به ثبت رسیده و تاریخ آن هزاره دوم قبل از میلاد قید شده است.... طبق نظر باستانشناسان و کارشناسان میراث فرهنگی سابقه این محل به هزاره اول قبل از میلاد میرسد و نام این محل قبل از صفویه گلپیر بوده است.

پیرنق

از آبادی های دهستان دوسونخواجه از توابع بخش مرکزی شهرستان نیر که براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۰۶ نفر را در قالب ۸۵ خانوار در خود جای داده بود روستاهای کمال آباد، گوللوجه گلجه، کله سر و مزرعه از همسایگان پیرنق محسوب می شوند.

پیره خلیل

پیره خلیل یا پیره خیل لی درفاصله ۳۹ درجه و ۱ دقیقه و ۱۰ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۸ درجه و ۱۸ دقیقه و ۴۴ ثانیه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ و در مجاورت مرز ایران با جمهوری آذربایجان جای دارد. پیره خلیل که نزدهالی منطقه پیره خیل لی نامیده می شود از آبادی های دهستان اجارود شرقی در بخش ———— سوران از شهرستان گرمی در استان اردبیل است و در مجاورت بولقارچایی (بالهارد) که در امتداد مرز ایران با جمهوری آذربایجان جاری است قرار گرفته و با آبادی های همه شان ، کلانسورا ، آشاغی و یوخاری وان همجوار می باشد پیره خیل لی در منطقه ای کوهستانی قرار دارد. در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۳۳ نفر در قالب ۳۶ خانوار در آن سکونت داشتند.

پیره سحران

در حدود سه کیلومتری جنوب شرقی اردبیل تپه ای وجود دارد که بر بالای آن مزار پیری که مردم منطقه آن را «پیر سحران» می گویند قرار داشته است و این تپه و محل نیز به همان نام موسوم است. شادروان بابا صفری در کتاب اردبیل در گذرگاه تاریخ می نویسد: « بر بالای قبر، اطاقکی با گل و سنگ و چوب ساخته شده است که در وسط آن مقداری قلوه سنگ به شکل قبر در کنار هم چیده شده و روی آن پارچه کهنه سیاه رنگی کشیده اند و دو سه عدد چراغ نفتی کهنه هم در تاقچه ی آن دیده می شود. به نوشته وی ارتفاع تپه که در کنار جاده خلخال واقع شده است در حدود ۵۰ متر است و قسمت جنوبی آن صخره ای و قسمتهای دیگر آن خاکی می باشد و روی آن بوته های زیادی در فصول گرم می رویند» مؤلف کتاب اردبیل در گذرگاه تاریخ می نویسد: « این محل در زمانهای قدیم از محلات شهر بوده و بازار پبله نیز در آنجا قرار داشته است و گویا از این رهگذر است که آن پیر را هم در زبان محلی « پبله سی ران میگویند.» با مراجعه به کتاب صفوه الصفای ابن بزاز اردبیلی می بینیم که کلمه پیره کلمه مصطلح برای نامگذاری مکانها بوده است نه کلمه پبله . در تصوف کلمه پیره برابر با کلمه عارف یا شیخ امروزی بوده است مثل پیر عبدالملک ، پیر شمس الدین، پیر بوداق و ...

پیره سحران

از آبادی های دهستان یورتچی شرقی از توابع بخش کورائیم شهرستان نیرکه براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۷ نفر را در قالب ۱۲ خانوار در خود جای داده بود. از سال ۱۳۸۲ سدی خاکی در مجاورت این آبادی به بهره برداری رسیده است که به سد پیره سحران معروف است و آب آن برای مصارف کشاورزی مورد استفاده قرار می گیرد. ارتفاع سد از بستر ۱۰۰۰ متر طول تاج ۷ متر و حجم کل سد ۷ میلیون متر مکعب است.

پیره نی

از آبادی های دهستان سنجبد غربی ازبخش مرکزی شهرستان کوثر (گیوی) است که در میان روستاهای پارس آباد ، لگندشت و سنگ آباد جای گرفته است. این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۴ نفر را در قالب ۱۷ خانوار در خود جای داده بود.

پیروس

پیروس از اماکن زیارتی روستای بفرج در بخش مرکزی شهرستان خلخال است که مورد تکریم و احترام اهالی است.

پیشگمان

از آبادی های دهستان خورش رستم جنوبی ازبخش خورش رستم شهرستان خلخال که در مجاورت روستاهای طویستان ، گوللوجه ، غیاث آباد ، برندق و نیساز جای گرفته است و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۵ نفر را در قالب ۱۳ خانوار در خود جای داده بود پیشگمان در ۳۷ درجه و ۱۵ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۳۰ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۲۶۰ متر است.

پيله چای

پيله چایی یا پيله رود منطقه ای کوهستانی در حاشیه غربی دریای خزر با طول جغرافیایی ۴۸ درجه ۳۴ دقیقه ۵۸ ثانیه تا ۴۸ درجه ۴۱ دقیقه ۳۸ ثانیه شمالی و عرض جغرافیایی ۳۸ درجه ۲۴ دقیقه ۸ ثانیه تا ۳۸ درجه ۵۵ دقیقه ۱۴ ثانیه شرقی با حداقل ارتفاع ۱۵۰۰ متر و حداکثر ارتفاع ۳۲۰۰ متر و ارتفاع متوسط منطقه ۲۴۰۰ متر از سطح دریا است. جهت عمومی منطقه جنوبی با دامنه های شرقی - غربی و یال و دره های متعدد میباشد که امروزه جاده ای آسفالتی از قسمت میانی منطقه عبور میکند و همه روستاهای آن را تا نقطه صفر مرزی به همدیگر ارتباط می دهد.

پيله رود یا پيله چایی شمالاً به کشور جمهوری آذربایجان ، جنوباً به روستاهای کلندرق علیا ، کلندرق سفلی و روستای علی کمر، شرقاً به اراضی روستاهای عنبران علیا و قشلاق پيله زر و غرباً به روستاهای دلیکلی داش ، خواجه بولاغی ، بویاغچلو و سرخانلو که در ادوار قدیم از توابع پيله رود بودند منتهی می گردد. مجموعه آبادی های پيله رود زیر مجموعه ای از بخش مرکزی نمین میباشد که فاصله اش تا مرکز استان ۵۲ کیلومتر و با مرکز شهرستان در حدود ۳۵ کیلومتر است و دو شهر نمین و عنبران سفلی در سمت شرقی پيله رود قرار گرفته اند.

پيله رود به ۱۴ روستای فتح مقصود ، نظر علی کندی ، هوشنه ، خوش آباد ، مسجد محله سی ، آقایارلو،

یوزباشی قلعه سی ، پیرجوار ، پیرزاده ، قلعه، قاضی کندی ، گودلر ، صالح قشلاقی و ولی آباد اطلاق می گردد که روستای فتح مقصود مرتفع ترین و دورترین و صالح قشلاقی نزدیکترین روستا نسبت به مرکز شهر میباشد. روستای ولی آباد بدلیل مهاجرت اهالی مدتهاست که خالی از سکنه بوده و بصورت مخروبه ای در آمده است.

سخن دروجه تسمیه منطقه فراوان است اقاوال مختلفی بر زبان اهالی جاری است و متداول ترین آنها سه چهارقولی است که معروفیت بیشتری یافته است. عده ای بر این باورند که پهلوان تنومندی بر این قلمرو حاکم بوده و صورتی چاق، پلک و ابروانی ضخیم و چشمانی درشت داشته بطوریکه پيله چشمان و ابروانش (افتادگی وورم پوست بالای چشم و پلک بالایی که مژه آن زیاد بوده) سنگینی کرده و بصورتش میریخت و به همین مناسبت پيله چایی بر قلمرو حکمرانی وی اطلاق شده است. بعضی دیگر از اهالی بر این باورند که گذشتگان شان این دیار در کنار رودخانه ای که در منطقه جاری بود به پرورش کرم ابریشم اشتغال داشته و از این طریق امرار معاش مینموده اند و به همین خاطر به این منطقه پيله رود (محل پرورش کرم ابریشم و تهیه ابریشم) گفته اند. عده دیگری نام این منطقه را با ولایات گیلان و مازندران که از کلمه «پيله» برای نامیدن بزرگان طوایف و مردان صاحب نام خود استفاده می کردند نسبت می دهند و احتمال میدهند که در گذشته های دور ، مردانی از بلاد مذکور به این منطقه آمده ، این مکان را گرمی داشته و پيله رود نامیده اند. بعضی می گویند «پيله» به معنی صحرا و زمینی خشک و وسیعی که در میان دو آب واقع شده باشد آمده است و چون «پيله چایی» بین دو رود قرار گرفته بوده به این نام مسمی گشته است. بر اساس روایتی که در میان برخی از سالمندان پيله رودی و عنبرانی رایج است : سه برادر به نام های پيله آقا یا پیر آقا ، عنبر آقا و جبرائیل بعد از مهاجرت به منطقه مورد بحث در مجاورت هم اسکان یافته و آنجا را محل زندگی خود ساختند و به نامهای خودشان نامگذاری کردند. محل زندگی برادر بزرگ راپيله رود ، محل اقامت برادر میانی را عنبرآباد (عنبران) و مکان سکونت برادر کوچک را «جید» نامیدند. با اینهمه هیچ یک از این گفته ها پای از یک ادعای معمولی فراتر نمی گذارد و نمی تواند جایگزین تحقیقات تاریخی علمی باشد. وجود اماکن و آبادی های متعددی که در بخشی از ترکیب اسامی آنها واژه گان پیر ، پیره و یا پيله بکاررفته است ما را به تامل درهمه این گفته ها و می دارد بدین ترتیب تنها واقعیت موجود وجود منطقه ای در حد فاصل دو ماحال معروف ویلکیج و ارشق به نام پيله چایی است که امروزه ۱۳ پارچه آبادی مسکونی دارد.

پيله درق

آبادی ای که در عرف مردم منطقه پيه دره (پی-یه-دره) نامیده می شود از آبادی های دهستان اجارود شرقی در بخش موران از شهرستان گرمی استان اردبیل است که در جانب شمالی این دهستان و

در مجاورت روستاهای کریم لی ، دمیرچی لی و مئهره قرار دارد این آبادی در منطقه ای کوهستانی و ناهموار بنا شده است و خطرانش زمین در سنوات اخیر آن را بامشکلات جدی مواجه نموده است پيله درق فعلی که گمان می رود به دلیل خطرانش زمین به جای دیگری انتقال یابد در فاصله ۳۹ درجه و ۱ دقیقه و ۶ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۸ درجه و ۱۵ دقیقه و ۱ ثانیه طول شرقی از نصف النهار مبدا قرار گرفته است این آبادی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۲ نفرا در قالب ۲۱ خانوار در خود جای داده بود که ۶۹ نفران مرد و ۵۷ زن بودند.

پيله سحران

از آبادی های دهستان یورتچوی شرقی از توابع بخش کورائیم شهرستان نیر در مجاورت روستاهای وکیل آباد و خارا با پيله سحران است. پيله سحران با شهر اردبیل ۵۵ کیلومتر فاصله دارد و آخرین محدوده ی منطقه ی یورتچو است که بیشترین اهالی آن از طایفه ی قوزات لی است. روستای پيله سحران در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۷ نفر در قالب ۱۲ خانوار در خود جای داده بود .

پيله گلین

از آبادی های شهرستان اردبیل در غرب دهستان فولادلوی جنوبی از توابع بخش هیر است که در مجاورت روستاهای سیدآباد و اینلو قرار دارد و از سمت غرب به دهستان کورائیم منتهی میشود. پيله گلین در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۷ نفر در قالب ۱۴ خانوار در خود جای داده بود.

پيه جيك

نگاه کنید به : داغ کندی و یا لکوان گیوی

تات

تات‌ها جمعیت‌های پراکنده‌ای هستند که در شمال ایران (از آذربایجان تا شمال خراسان) و بخش‌هایی از استانهای آذربایجان شرقی، اردبیل (بخش شاهرودخلخال)، قزوین، زنجان، گیلان، مرکزی، خراسان شمالی و البرز حضور دارند. بیشتر جمعیت تات‌های ایران در نیمه جنوبی استان قزوین یعنی شهرستان‌های تاکستان و بوئین زهرا زندگی می‌کنند. کلور، درو، شال، دیز، طهارم، عنبران، میناباد، میرزاتق، کلش، سروآباد، پيله زیر، پيله رود، جئید، لرد، اسبو، اسکستان، تولاش، کئجل، کرین، گیلوان، گلوزان، کوهول، گندم آباد، طارم و عنبران علیا از استان اردبیل در شمارآبادی‌های تات نشین ایران قرار دارند. مردم تات ایران شیعه هستند و به زبان تاتی ایران که در گروه زبان‌های ایرانی شمال غربی قرار می‌گیرد و به زبان تالشی نزدیک است سخن می‌گویند. تات واژه‌ای است که ترک زبانان برای مردم ایرانی‌زبان و ایرانی‌تبار یکجانشین به کار برده‌اند. به گفته هونی ترک‌ها، فارسی‌زبانان را تات می‌نامیدند. قدیمی‌ترین سندی که کلمه تات در آن استفاده شده، کتیبه‌های اورخون است. تات در این کتیبه‌ها ظاهراً به معنای «اتباع» و «رعایا» استفاده شده است. لفظ «تات» علاوه بر این که بر ایرانیان و یکجانشینان اطلاق می‌شده، عنوانی بوده که قبل از حکومت ایلک‌خانی به عناصر خارجی سرزمین‌های ترکان (احتمالاً خارجی‌های یکجانشین ترکستان، بعضی قبایل متمدن ترک، اقوام مغلوب و ساکنان مناطق تحت تصرف ترکان) گفته می‌شده است. طبق قول مندرج در دیوان لغات الترک این نام نزد همه ترکان در مورد ایرانیان بکار میرفته و جلال الدین محمدبلخی رومی (مولوی) هم در اشعار ترکی خود این نام را به ایرانیان اطلاق کرده است. علمی‌ترین بررسی هارادرباره لهجه‌های تاتی که بازمانده زبان پیشین آذربایجان است احسان یار شاطر در کتاب «دستور زبان لهجه‌های تاتی جنوبی» و در مقالات متعددی که در بعضی یادنامه‌ها و مجله‌های شرق‌شناسی منتشر کرده، انجام داده است.

تاج بویوک

ازآبادی‌های سمت شرقی دهستان مهماندوست از توابع بخش کورائیم شهرستان نیر که در مجاورت خواجه بیم (خوجه - نیم) وجین قشلاقی واقع است و براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۷ نفر را در قالب ۱۰ خانوار در خودجای داده بود.

تازه آباد

ازآبادی‌های دهستان ساوالان ازبخش مرکزی شهرستان پارس آباد است این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۵ نفر را در قالب ۶ خانوار در خودجای داده بود. تازه آباد درفاصله کمی از نوار مرزی ایران و آذربایجان و در مجاورت تازه کنـدکیان که شمالی‌ترین نقطه استان اردبیل است و

همچنین «پته لی کند» قرارداد.

تازه آبادتومار

ازآبادی های دهستان قشلاق جنوبی ازبخش قشلاق دشت شهرستان بيله سوار است که در مجاورت شورگول رضاآباد وتومارکندی جای گرفته و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۳ نفررا در قالب ۱۳ خانوار درخودجای داده بود.

تازه قشلاق

ازآبادی های دهستان یورتچی شرقی ازتوابع بخش کورائیم شهرستان نیرکه درسمت شمال شرقی دهستان جای گرفته وازشمال به دهستان کورائیم ، ازجنوب به شهرکورائیم ، ازجنوب غربی باخرائیم واز غرب به حاج محمود منتهی می شود و بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۸ نفررا درقالب ۶خانوار درخودجای داده بود.

تازه کند - بخش

از بخش های جدیدالتاسیس شهرستان پارس آباد شامل دهستان های محمودآباد و تازه کند است این بخش و بخش اسلام آباد درسال ۱۳۹۰ تاسیس شده است .

تازه کندانگوت - شهر

تازه کند انگوت ، شهری دربخش انگوت شهرستان گرمی در استان اردبیل و مرکز بخش انگوت و مرکز دهستان انگوت شرقی است که درفاصله ۲۸ کیلومتری مرکز شهرستان گرمی قرار دارد.آب وهوای تازه کند انگوت معتدل و نیمه مرطوب است. بالاترین دمای آن در تابستانها به ۳۶ درجه و پایستترین آن در زمستانها به ۳ درجه زیرصفر می رسد. تازه کند درسال ۱۳۳۰ شمسی مرکز دهستان انگوت از بخش گرمی شهرستان اردبیل در استان سوم و چهارم (آذربایجان) بود و درسال ۱۳۶۹ یعنی یک سال پس از تشکیل بخش انگوت در شهرستان گرمی به مرکزیت آن تعیین شد، درسال ۱۳۷۲ با تشکیل استان اردبیل درمحدوده این استان قرارگرفت و در خرداد ۱۳۷۹ به شهر ارتقاء یافت و می رود تا به شهرستانی جدید تبدیل شود.از سابقه تازه کندانگوت اطلاع چندانی در دسترس نیست و تحقیقات عمیقی در خصوص قدمت و پیشینه ی آن به عمل نیامده است اما بدیهی است که ایجاد آبادانی درچنین سرزمینی نمی تواند محصول سده های اخیر باشد و یکجانشینی واستقراردرآن به سده های گذشته برمی گردد بویژه آن که این منطقه از دیرباز به واسطه کوچ دایمی عشایر همواره «پرصدای سارباناان بوده وبانگ جرس». به نظر می رسد که تازه کند عنوان جدیدی است که دردهه های اخیر بر این منطقه اطلاق گردیده است ظاهراً

بر اثر اسکان تعدادی از خانوارهای عشایری در این محل آبادی جدیدی ایجاد شد که «تازه کند» به معنی (آبادی نو) خوانده شده است. اهالی منطقه می گویند که این آبادی از دیرباز در این منطقه دایر بوده و قبلاً به آن آبادی یا محل سامبور اطلاق می شد...

تازه کندانگوت برسر جاده ای فرعی قرارگرفته است که دو جاده شمالی - جنوبی، اردبیل - پارس آباد، در مشرق و مشکین شهر - اصلاندوز در مغرب را به هم مرتبط می سازد و از این طریق با دسترسی به این راهها با دیگر نقاط استان ارتباط می یابد. این شهر به واسطه استقرار مراکز خدماتی و تجاری برای آبادی های پیرامون از اهمیت مرکزی برخوردار است. اقتصاد سکنه شهر مبتنی بر کشاورزی در مزارع پیرامون و دامداری است. محصول عمده آن، جو، گندم، بنشن و تره بار است و مقیدار کمی از فراورده های لبنی و عسل آن صادر می شود.

تازه کند ارشق

روستای تازه کندارشق در طول جغرافیایی ۴۷ درجه و ۴۵ دقیقه و عرض ۳۸ درجه و ۴۲ دقیقه، در ارتفاع ۱۵۰۰ متر از سطح دریا، در دهستان ارشق غربی ازبخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر قرار دارد. این روستا در سال ۱۳۱۴ از قشلاق قارا تپه واقع در ۱۰۵ کیلومتری شمالغرب روستا به محل کنونی که محل احداث قنات تازه کهریز بود انتقال یافت و نخست به نام تازه کهریز و سپس به تازه کند معروف شد تازه کند در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۱۸ نفر را در قالب ۳۶ خانوار در خود جای داده بود.

تازه کند پارس آباد - دهستان

از دهستانهای بخش جدیدالتاسیس تازه کند شهرستان پارس آباد به مرکزیت تازه کند قدیم است بخش تازه کند در سال ۱۳۹۰ تاسیس شده است اما سابقه تاسیس دهستان تازه کند به سال ۱۳۶۶ برمی گردد. تازه کند از ترکیب آبادی ها، قراء و مزارع اوزن قویی، تکله، تکله عباس آباد سفلی، تکله عباس آباد علیا، عنبرلو، فیروزآباد، قشلاق سلمان والمان، قشلاق حاجی عوض، کارگاه انبارهای اداری، دفتر مرکزی باغ، نیروگاه جعفرآباد، پمپآب شماره ۵ پارس، دریاچه تنظیم آب کانال و قشلاق بهمن شیر تاسیس شده است.

تازه کند چناق

از آبادی های دهستان قشلاق جنوبی ازبخش قشلاق دشت شهرستان بيله سوار است که در سمت شرق دهستان و در میان قشلاقات قاراساقال، خان اوغلان قشلاقی، ساری بولاغ و چاناغ جای گرفته است سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۴ نفر را در قالب ۲۱ خانوار در خود جای داده بود.

تازه کند حاجی خان

از آبادی های دهستان شعبان ازبخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۲۳ کیلومتری مرکز شهرستان درمجاورت روستاهای ساطی، ینگیجه، شمس آباد و نیازسویو قرار دارد این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۹ نفر در قالب ۸ خانوار در خود جای داده بود.

تازه کند رضاآباد

از آبادیهای شهرستان اردبیل در دهستان کلخوران ازبخش مرکزی است که در سمت شمال شرق دهستان باروستاهای کرکوق، گیلانده، ینگجه ملا محمد رضا، ساقصی لو همجوار می باشد و در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۵۴ نفر را در قالب ۳۹ خانوار در خود جای داده بود.

تازه کند سبلان

از آبادی های دهستان ارجستان از توابع بخش سبلان شهرستان سرعین که براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۴۲ نفر در قالب ۳۷ خانوار در خود جای داده بود روستاهای سامانلوی بزرگ، شالی کندی و شمشیرخانا از همسایگان آن به شمار می روند.

تازه کند شریف آباد

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان کلخوران ازبخش مرکزی است که در سمت شمال مرکز شهرستان اردبیل و درمجاورت آقجا کندی، سامیان و انزاب قرار گرفته است و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۴۱ نفر را در قالب ۱۵۱ خانوار در خود جای داده بود.

تازه کند قارابولاغ

تازه کند قارابولاغ آبادی کوچکی است که در فاصله کمی از روستای قارابولاغ و در سمت شمالی آن قرار دارد. بنیانگذاران اولیه این روستا در اصل از اهالی قارابولاغ بوده اند که به اتفاق افراد دیگری روستای تازه کند قارابولاغ را تشکیل داده اند. تازه کند قارابولاغ در فاصله ۱۸ کیلومتری جنوب شرق مرکز شهرستان گرمی در دهستان اینی از بخش مرکزی این شهرستان به شمار می رود و در بین ۳۸ درجه و ۵۸ دقیقه و ۱۴ ثانیه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۱ دقیقه و ۳۸ ثانیه طول شرقی و درمجاورت روستاهای قارابولاغ، داش دیبی، رمضان لی، گئی گال، بی آرا و اینی قرار دارد. ارتفاع تازه کند قارابولاغ از سطح دریا در حدود ۱۴۰۰ متر است. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۳ نفر را در قالب ۲۰ خانوار در خود جای داده بود.

تازه کند کیان

ازآبادی های دهستان ساوالان ازبخش مرکزی شهرستان پارس آباداست که درشمالی ترین نقطه استان اردبیل درنوار مرز ایران وآذربایجان و مجاورت تازه آباد قرارگرفته است این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۴۴ نفررا در قالب ۳۳ خانوار درخودجای داده بود.

تازه کند گلوژان

ازآبادی های دهستان شال دربخش شاهرود شهرستان خلخال است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۷۴ نفررا در قالب ۴۷ خانوار درخودجای داده بود. این آبادی در ۳۷ درجه و ۲۰ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۵ دقیقه طول شرقی قرارداد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۷۰۰ متر است.

تازه کند گندم آباد

ازآبادی های دهستان شال دربخش شاهرود شهرستان خلخال است که درمنتهی الیه جنوبی دهستان شال درمجاورت روستاهای گندم آباد، اندزق و رکن آباد قرارداد و جنوبی ترین آبادی استان اردبیل است که از جنوب به استان زنجان منتهی می شود این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰تعداد ۳۸ نفررا در قالب ۸ خانوار درخودجای داده بود. تازه کندگندم آباد در ۳۷ درجه و ۱۲ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۴۳ دقیقه طول شرقی قرارداد و ارتفاع آن از سطح دریا ۲۰۰۰ متر است.

تازه کند لقمان آباد

ازآبادی های شهرستان نمین که در درفاصله ۲ کیلومتری از سمت غربی آبی بیگلر در دهستان ویلکیج مرکزی ازبخش ویلکیج قرارداد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰تعداد ۴۴ نفررا در قالب ۱۳ خانوار درخودجای داده بود. روستاهای آق بولاغ مصطفی حان، جابیلو و خلیفه لو از همسایگان آن به شمار می روند.

تازه کند لنگان

روستای تازه کند لنگان آبادی کوچکی است که درفاصله ۲ کیلومتری جاده قدیم گرمی به اردبیل و در سمت شمالی آن جای گرفته است. برای رسیدن به تازه کند لنگان جاده ای را که در روستای لنگان از جاده اصلی به سمت شمال منشعب می شود پی گرفته با عبور از روستای غافارکندی به تازه کندلنگان می رسیم تازه کند روستای چندان بزرگی نیست و گرچه به دلیل واقع شدن در مجاورت گردنه لنگان نام آشناست اما روستای تازه کندلنگان و حتی خود لنگان در ردیف روستاهای متوسط منطقه هم قرار

نمی گیرد. جمعیت این روستا در سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰ کشور ۱۹ نفر بوده است که در قالب ۶ خانوار در این آبادی سکونت داشتند.

تازه کند محمدیه

از آبادی های دهستان غربی ازبخش ثمرین شهرستان اردبیل است که در مجاورت روستاهای میجندی ، کولانکوه و کردقشلاقی جای گرفته و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱۹ نفر را در قالب ۳۰ خانوار در خود جای داده بود.

تازه کند موران

روستای تازه کندموران در فاصله بین ۳۹ درجه و ۲ دقیقه و ۱۵ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۸ درجه و ۱۷ دقیقه و ۱۵ ثانیه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ در فاصله بسیار کمی از مرکز بخش موران و در سمت جنوب آن قرار دارد. تازه کندموران که در منطقه ای هموار قرار گرفته در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۸ خانوار و ۹۹ نفر جمعیت داشته است.

تازه کند یوزباشی

از آبادی های دهستان مشکین غربی ازبخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در در فاصله ۲۸ کیلومتری مشکین شهر قرار دارد و فاقد هرگونه امکاناتی است. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۳ نفر را در قالب ۱۳ خانوار در خود جای داده بود.

تازه کندآباد

از آبادی های شهرستان نمین که در دهستان ویلکیج مرکزی ازبخش ویلکیج قرار دارد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۴ نفر را در قالب ۱۳ خانوار در خود جای داده بود.

تالار حکمت

تالار حکمت باقیمانده تالارخانه قدیمی اربابی در مرحله اوج دکان اردبیل است که سالها پیش به اداره آموزش و پرورش واگذار شده و اکنون بنای یک مدرسه است . این بنا دارای دو ورودی در ضلع شرقی و غربی بوده که به اتاقها و خواجه نشین ها منتهی می شده است. تالار حکت دارای پنجره های مشبک و شیشه های رنگی با کتیبه های نفیس روی آنهاست. پنجره ها به صورت ارسی با طرح خورشیدی هستند. سردرهای ورودی مقرنسهای گچی زیبایی دارند که با آئینه بندی پرکار تزئین شده است. سقف دوپوش بنا دارای گچ بری با طرح های ترنج و گل و بوته های ترمه ای و شاه عباسی همراه

با آینه کاری است. ضلع جنوبی تالار دارای رفهای مستحکمی است که در فواصل آنها روی پایه ها نقاشیهایی از حیوانات و مناظر طبیعی با رنگ و روغن کار شده است. تالارحکمت مربوط به دوره قاجار است و در تاریخ ۷ مهر ۱۳۸۱ با شماره ثبت ۶۳۸۸ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

تالش بولاغ - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۱۱۸ متر در محدوده دهستان سنجبد شرقی از بخش مرکزی شهرستان خلخال و در ۲۲ کیلومتری شمال مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمال شرقی - جنوب غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۳۱ و عرض ۳۷.۴۹ می باشد.

تالش داغ - کوه

نگاه کنید به : باغروداغ

تالش میکائیل لو

تالش میکائیل لو نام طایفه ای از طوایف شاهسئوه نان مغان می باشند اهالی این طایفه همچنان که از نامشان معلوم است از تالش آمده اند و به اسم نیاکان خود که به مغان آمده نامیده شده اند و امروزه از طوایف مهم مغان به شمار می روند و از پرجمعیت ترین طوایف محسوب می شوند. قشلاقشان خان باباکندی، روح کنندی و حوالی آنهاست و بیلاقشان در اطراف قوتورسو و وشایل قرار دارد. از روسای اخیر این طایفه عبدالله بیگ و فرض الله بیگ اشتها دارند. تیره های طایفه تالش میکائیل لی عبارتند از: بینه لر، قیزیل کنچی، جانی یارلو، ملالو، قاراباغلار، بیگ زاده، نورولو و خان ایمانلو. بخشی از عشایر اردبیل که به تالش میکائیل لوی اردبیل معروفند از طایفه تالش میکائیل لوی مغان منشعب شده و بعدها بر تعدادشان اضافه شده خود به شکل طایفه ای مستقل درآمدند. بیلاقشان اطراف سرعین و قشلاقشان گوگ تپه مغان است. آخرین روسای این طایفه حسین بیگ و بعد از او سعیدخان بود. برخی عقیده دارند که اینان از عشایر شاهسئوه ن جدا هستند و خود طایفه وتیره مستقلی به شمار می روند و سرزمین آنها نیز جدا از شاهسئوه ن هاست.

تاوار

از محلات معروف تاریخی و یکی از محلات ششگانه اردبیل و بزرگترین محله قسمت حیدری در اردبیل است. تاوار یا تبار که در اسناد دولتی «طوی» نوشته می شود در حدفاصل محله های اوچ دکان و قنبلان (سرچشمه) قرار گرفته است و مطب غالب پزشکان اردبیل در کوچه منتهی به آن قرار دارد. در وجه تسمیه این محله روایات مختلفی بر زبان اهالی است که رایج ترین آن با نام رسمی ودولتی آن یعنی

«طوی» درارتباط است می گویند این محله در دوره قاجاریه محل استقرار ارکان حکومتی بوده و چون محکومان جرایم مختلف برای اعمال مجازات که معمولاً تحمل ضربات شلاق بود بر ستون چوبی محوطه مقر حکومتی بسته می شد نام محله را طوی نامیده اند. درمعانی مختلفی که مرحوم دهخدا در ذیل کلمه (طوی) نوشته است این معنی مستفادنشده. «تاوار» به شکلی که برزبان اهالی است درلغت زبان ترکی به معنی پهن و بزرگ و درشت است که بعضاً آن را معادل واژه تبار درزبان فارسی به معنای تبار و طایفه نیزگرفته اند. نام این محله اگر به شکل «طوار» که کلمه ای عربی است در نظرگرفته شود به معنی حدو نهایت چیزی ، درازی و فراخی سرای و گرداگرد سرای است. برخی از اهالی این نام را برگرفته از آیه ۱۶ سوره نازعات و به معنی جایگاه قرب الهی می دانند

تاوار قاپوسو

یکی از دروازه های قدیمی اردبیل و در واقع دروازه ای که به سمت شهر تبریز قرار داشت. این دروازه چون در قلمرو محله طوی یا «تاوار» قرار داشت تاوار قاپوسو یا دروازه تاوار نامیده می شد.

تبریزق

ازآبادی های دهستان سنجدغربی ازبخش مرکزی شهرستان کوثر(گیوی) است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰تعداد ۶۶ نفرادرقالب ۱۹ خانوار درخودجای داده بود روستای تبریزق درمیان آبادی های عرصه دوگاه ، نصیرآباد باغچاجیق ، اوروج قشلاقی ، پردستلو و نی لیق جای گرفته است.

تپلقا

روستای تپلقا درقسمت شمالی دهستان انگوت شرقی وسمت شمال شرقی مرکزبخش انگوت قرار دارد. این روستاازسمت شمال بادهستان اینجی لی ازبخش مرکزی شهرستان بیله سوارمجاورت دارد. تپلقا از دورافتاده ترین روستاهای دهستان انگوت شرقی به مرکزیت تازه کند انگوت است. آبادی کوچکی دردل قشلاقات مغان است که با ۶ خانوارسکنه جمعیتی ۳۱ نفری را تشکیل می دهند.

تپه باشی

تپه باشی آبادی نسبتاً کوچکی دردهستان مرزی آزادلواز بخش مرکزی شهرستان گرمی دراستان اردبیل است که درفاصله کمی ازمزایران باجمهوری آذربایجان ، در مجاورت روستاهای اکبرآباد ، کمرقیه واژدرلو جای می گیرد. تپه باشی ازآبادی های کهنسال این خطه باستانی است که آثاری ازدوران اشکانیان را به سینه خود سپرده است وشاید هم به واسطه همین تپه ای که اسرارحیات و زندگانی گذشتگان رابه سینه سپرده به تپه باشی معروفیت یافته است.روستای تپه باشی دربین ۳۹ درجه و۸ دقیقه

و ۱ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۸ درجه و ۱۳ دقیقه و ۴۰ ثانیه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ قرار گرفته ، براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ کشور ۷۸ نفر در قالب ۲۵ خانوار در این آبادی زندگی می کنند.

تپه گرمی

تپه، آبادی بزرگ و پرجمعیتی در دهستان اینی از بخش مرکزی شهرستان گرمی است که در ۳۹ درجه و ۱ دقیقه و ۴۹ ثانیه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۱ دقیقه و ۵ ثانیه طول شرقی در منطقه ی ناهموار و کوهستانی از سمت شمال شرقی دهستان اینی و در مجاورت روستاهای آشاغی شاوون، زینگیر، سینه سر (آلازار)، درمان لی ، شیلوه و قارایاتاق قرار گرفته است. روستای تپه در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۰۴ خانوار سکنه و ۴۵۹ نفر جمعیت داشته است

تپه نمین

از آبادی های شهرستان نمین که در دهستان دولت آباد از بخش مرکزی قرار دارد این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۸ نفر را در قالب ۵ خانوار در خود جای داده بود. روستاهای آغـزمان ، یزن آباد ، یاجیلو ، نوشنق و اورونج همسایگان روستای تپه نمین را تشکیل می دهند.

تجرق

از آبادی های دهستان رضاقلی قشلاقی از توابع بخش مرکزی شهرستان نیرکه براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۱۱ نفر را در قالب ۵۵ خانوار در خود جای داده بود. روستای تجرق با روستاهای گلستان شیران، جوراب و شیرین بولاغ مجاورت دارد.

تجرق - زیارتگاه

بقعه روستای تجرق بر فراز تپه جنوبی مشرف به قریه تجرق در بخش مرکزی شهرستان نیرواقع شده و بنابه روایات محلی موقعیت آن در خواب بر یکی از ساکنین روستا مشخص می شود که با خاکبرداری صورت گرفته در محل، بقعه حاضر بدست می آید..... بنای زیارتگاه در حال حاضر تخریب شده و از آثار باقیمانده، پلان هشت و نیم هشت با مصالح سنگی رودخانه ای معلوم می باشد. از فرم پلان چنین بر می آید که سقف آن توسط گنبد پوشانده شده بود. قسمت اصلی گنبدخانه سنگی و مابقی از چینه و ملات گل و کاهگل می باشد. ورودی این بنا با توجه به آوار موجود، در ضلع خلاف جهت قبله قرار داشته است.

ترازوج

از آبادی های دهستان خاندبیل غربی در بخش مرکزی شهرستان خلخال است این آبادی بر اساس

سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۸۰ نفر را در قالب ۴۵ خانوار در خود جای داده بود. روستای ترازوج در ۲۶ کیلومتری خلخال در جاده هشجین قرار دارد، در جاده خلخال به هشجین پس از طی ۲۳ کیلومتر به تابلوی نشاندهنده جاده فرعی روستای سوسه‌ساب می‌رسیم که پس از ۳ کیلومتر به روستای ترازوج منتهی می‌شود. روستای ترازو که در میان اهالی «ته ره زی» نامیده می‌شود در ۳۷ درجه و ۲۸ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۸ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۸۵۰ متر است. ترازو یعنی میزان کننده و احتمالا به خاطر تپه ای که در این روستا وجود دارد و سالی شش ماه آفتاب از طرف راست تپه و شش ماه دیگر از طرف چپ تپه رویت می‌شود به این نام مسمی گشته است.

ترازوج - سال نمای آفتابی

سال نمای آفتابی روستای ترازوج که قادر است زمان تحویل سال را به دقت مشخص کند حدود ۴۰۰ سال پیش توسط سید شمس الدین علی خلخالی از شاگردان شیخ بهایی تهیه و طراحی شده است. او با نصب نشانگرهای سنگی با عنوان محلی «کلک» بر فراز کوهی به نام «اوخ» سیستمی را بوجود آورده است که با افتادن سایه های هریک از این نشانگرهای سنگی یا کلک ها بر روی طاقچه مسجد می توان فرا رسیدن تحویل سال جدید را تشخیص داد. به گفته اهالی روستا ۳ نشانگر سنگی «کلک» بر فراز «اوخ» نصب شده بود که تلاقی نخستین پرتوهای خورشید در زمان طلوع آن با کلک شماره ۱ و ۲ و مشاهده آن از پنجره مسجد به ترتیب نشان دهنده آن بود که ۱۸ و ۳ روز تا نوروز باقی مانده است و تلاقی اولین پرتوهای خورشید با کلک شماره ۳ و مشاهده آن از پنجره مسجد دقیقا روز اول فروردین را نشان می داد. فاصله کلک اول تا سوم ۳۶۶ متر و فاصله کلک اول تا دوم ۳۰۰ متر بوده است.

تربت کندی

از آبادی های دهستان اصلاندوز از بخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است که در فاصله کمی از سمت شرقی اصلاندوز در مجاورت باغیشلو کندی و کمپینگ شماره ۱ شرکت کشت و صنعت و دامپروری مغان در سواحل جنوبی رودخانه مرزی ارس قرار دارد این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۰۷ نفرا در قالب ۹۶ خانوار در خود جای داده بود.

ترت

نام طایفه ای از طوایف شاهسئوه ن که در بعضی مواقع از طایفه گئیکلو محسوب می شدند اما در اصل طایفه ای مستقل و بالنسبه قدیمی هستند که از خاک عثمانی به منطقه مغان آمده اند. قشلاقشان در اطراف آق داغ و ییلاقشان در قاشقائمشه واقع است و در مراتع هر دو فصل با طایفه گئیکلو همجوارند.

ترحم آباد

ازآبادی های دهستان ارشق مرکزی دربخش ارشق شهرستان مشکین شهر است که درفاصله ۹۱ کیلومتری مرکز شهرستان جای گرفته است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۸ نفر را در قالب ۵ خانوار درخودجای داده بود.

ترزنق

ازآبادی های دهستان خاندبیل غربی دربخش مرکزی شهرستان خلخال است که در ۱۵ کیلومتری خلخال به طرف هشتجین مابین روستای ترک ومزه جین واقع است.ترزنق درسال ۱۳۹۰ تعداد ۴۶۰ نفر را درقالب ۱۴۱خانواردرخود جای داده بود.مردم روستا اکثر کارگر فصلی بوده و درآغاز فصل سرما برای کاربه شهرهای تهران یاگیلان سفر میکنند.ترزنق درکناررودخانه گئزازجای گرفته وروستاهای شیخجانلو گرمخانا ،ترک،گللوچه ازمسایگان آن به شمارمیروند.این آبادی در ۳۷ درجه و۳۴ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۶ دقیقه طول شرقی قرار دارد و درمیان اهالی به «ترزه نه» مرسوم است.

ترک

ازآبادی های دهستان خاندبیل غربی دربخش مرکزی شهرستان خلخال است که در مجاورت روستاهای ترزنق ، گرمخانا و گللوچه جای دارد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰تعداد ۹۲ نفر را درقالب ۲۴ خانوار درخودجای داده بود. ترک در۳۷ درجه و۳۲ دقیقه عرض شمالی و۴۸ درجه و۲۶ دقیقه طول شرقی قراردارد .مولف کتاب خلخال ومشاهیر می نویسد که وزیرنادر شاه به نام میرزامهدی خان کویا اهل این روستابوده است.

ترکه ده

ازآبادی های دهستان سنجبد شمالی ازبخش مرکزی شهرستان کوثر (گیوی) است که در منتهی الیه سمت شمال غربی دهستان درمجاورت روستاهای نرلو وپیرزمان جای دارد و از سمت شمال به دهستان فولادلوی جنوبی منتهی می شود.این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۸ نفرادرقالب ۷ خانوار درخودجای داده بود. ترکه ده در ۳۷ درجه و۵۹ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۳ دقیقه طول شرقی قراردارد.

تره چی قشلاقی

ازآبادی های دهستان قشلاق غربی ازبخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است که درسال ۱۳۹۰ تعداد ۱۰۶ نفر را در قالب ۲۶ خانوار در خود جای داده بود . تره چی قشلاقی درست در وسط دهستان

قشلاق غربی و درمجاورت اوجاق قشلاقی، جلیلو قشلاقی، تولکولو و قشلاق قبله گاه جای دارد.

تزه کوریو

ازپل های داخل شهرستان گیوی است که برروی گیوی چایی بسته شده است. ساخت این پل در سال ۱۳۷۷ توسط شرکت جهاد نصرشروع شد و درهفته دولت سال ۱۳۷۸ افتتاح گردید. از نظر موقعیت جغرافیایی در شرق و شمال شرق میان باغها واقع شده و در عمران و آبادی باغهای گیوی نقش بسیار مهمی دارد. این پل گیوی را به قوم لی گول و روستاهای آق بولاغ، لمعه دشت و شهرستان خلخال متصل می کند.

تقی دیزج

ازآبادی های شهرستان اردبیل در دهستان ارشق شرقی ازبخش مرکزی و مرکز دهستان ارشق شرقی است که در سال ۱۳۶۶ تاسیس شده است در سرشماری سال ۱۳۹۰ در روستای تقی دیزج تعداد ۳۲۶ نفر در قالب ۹۰ خانوار سکونت داشته اند. روستای تقی دیزج با طول جغرافیایی ۳۸ درجه و ۲۹ دقیقه شمالی و عرض ۴۸ درجه و ۱۶ دقیقه شرقی در سمت شمال شرقی شهر اردبیل، در فاصله ۲۵ کیلومتری از اردبیل به سمت مشکین شهر قرار دارد و یکی از زیباترین روستاهای استان اردبیل محسوب می شود. «دیزه» در معنی (جای تپه ماندی که دارای آب است) و (زمین مسطح برای کشت) معنی شده است و «دیزج» در معنی (اسبی که رنگ اصلی اش سیاه باشد یا رنگ غیر خالص) به کار رفته است بدین ترتیب «تقی دیزه» یعنی مکان بلند و دارای آبی که متعلق به تقی است. تقی دیزج دارای یک رشته قنات می باشد که آب مصرفی روستا و مصرف آبیاری باغها را فراهم می کند و باغها در امتداد جوی آبی که از قنات سرچشمه می گیرد و جاری می شود قرار گرفته اند. این باغات که عموماً زردآلو، سیب، گیلاس و آلبالو است تقی دیزج را به یکی از مراکز گردشگری استان تبدیل نموده است. تا قبل از ورود ماشین آلات کشاورزی، اقتصاد روستا بر پایه اقتصاد معیشتی استوار بود و پس از ورود ماشین آلات کشاورزی و افزایش بازده تولید و آزاد شدن قسمتی از نیروی کار و خروج آن از روستا، اقتصاد این روستا تقریباً به سمت تک محصولی شدن و کشت گندم و جو پیش می رود. البته کشت سیب زمینی و عدس نیز کمابیش رواج دارد.

تقی کندی

ازآبادی های دهستان قشلاق غربی ازبخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است که در فاصله کمی از جاده مشکین شهر - پارس آباد و در بین روستاهای دلیک یارلیقان و گوزلی جای گرفته است. این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۴ نفر را در قالب ۱۵ خانوار در خود جای داده بود

تقی گولو - آبگیر

از آبگیرهای طبیعی دامنه های شمالی سبلان می باشد که در حوالی قاشقامئشه مشکین شهر قرار دارد.

تک بولاغ ارشق

از آبادی های دهستان ارشق غربی از بخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۶۳ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر قرار دارد. تک بولاغ برخلاف نام خود از نعمت چندین چشمه پرآب بهره منداست و تک بولاغ نام یکی از چشمه های مجاورآبادی است که آبادی نام خود را از آن گرفته است. یوخاری طومارکندی ، قاری مزرعه سی، چاخیرچمنی ، نصیرکندی ومیرزاحسن کندی در مجاورت روستای تک بولاغ واقع اند این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۰ نفرا در قالب ۱۵ خانوار در خود جای داده بود.

تک بولاغ انگوت

تک بولاغ انگوت ، آبادی متوسطی است که در فاصله بین ۳۹ درجه و ۷ دقیقه و ۳۵ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۷ درجه و ۴۷ دقیقه و ۲۷ ثانیه طول شرقی از نصف النهار مبدا در سمت شمالی دهستان انگوت شرقی و در مجاورت روستاهای خان محمدلی، جیداوجیدا قیشلاقی قرار گرفته است و بواسطه چشمه آب زلالی که در ادوار گذشته داشت به این عنوان مسمی گشته و برای تمایز آن از دیگر آبادی هایی که «تک بولاغ» نامیده می شوند پسوند «انگوت» را نیز به آن اضافه کرده اند تا با عنوان تک بولاغ انگوت در محدوده شهرستان گرمی از دیگر تک بولاغ های این شهرستان تمیز داده شود. این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۸۸ نفرا در قالب ۴۵ خانوار در خود جای داده بود.

تک بولاغ نیر

از آبادی های دهستان رضاقلی قشلاقی از توابع بخش مرکزی شهرستان نیر که بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۴ نفرا در قالب ۳۷ خانوار در خود جای داده بود. روستاهای یامچی، شیرین بولاغ ، دئم صیغیرلوهمسایگان تک بولاغ را تشکیل می دهند.

تک قارداش - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۴۷۲ متر در محدوده دهستان سبلان از بخش سبلان شهرستان سرعین و در ۷ کیلومتری شمال غربی مرکز شهر سرعین واقع شده است. جهت کوه، شمالی - جنوبی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸ درجه و ۰.۱ دقیقه و عرض ۳۸ درجه و ۱۴ دقیقه می باشد.

تک قویو

از قشلاقات دهستان قشلاق غربی از بخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ در ۳ منطقه اقامتی مجموعاً ۴۲ خانوار و جمعیتی نزدیک به ۱۵۱ نفر داشته است. این ۳ سکونتگاه عبارتند از: تک قویو قاراپیران حضرتقلی، تک قویو قاراپیران، تک قویو مطلب و علی خان

تکدام اجارود

تکدام آبادی بسیار کوچکی است در سمت غربی از دهستان اوجارود غربی بخش مرکزی شهرستان گرمی که با روستاها و آبادی های غافارکندی، تازه کند لنگان، جین کندی، مزرعه علی گشادفکری و مزرعه خانلار مجاورت دارد تکدام اجارود گرچه وسعت و جمعیت چندانی ندارد اما برخلاف روستای تکدام برزند که به مفهوم واقعی کلمه روستایی تک خانواری است که در سال ۱۳۹۰ دارای ۶ خانوار سکنه و ۱۸ نفر جمعیت بوده است تکدام در فاصله ۴ کیلومتری سمت شمال از جاده قدیم گرمی به اردبیل قرار دارد. جاده ای که در روستای لنگان به سمت شمال منشعب می شود با گذشتن از غافارکندی و تازه کند لنگان به تکدام می رسد مسیری دیگری از جاده جدید نیز به تکدام وجود دارد که در حوالی قاسم کندی به سمت شرق از جاده جدا می شود و به تکدام می پیوندد. تکدام در منطقه کوهستانی قرار دارد.

تکدام ارشق

از آبادی های دهستان ارشق غربی از بخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۴۵ کیلومتری از مرکز شهرستان مشکین شهر و در مجاورت روستاهای ملالو، اردو خان کندی، توماردره سی و مرادلو قرار دارد و به تکدام ارشق معروف است. این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۰ نفر را در قالب ۳ خانوار در خود جای داده بود.

تکدام برزند

از آبادی های بسیار کوچک و کم جمعیت دهستان برزندپائین از بخش انگوت می باشد که در ۳۸ درجه و ۵۹ دقیقه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۵۱ دقیقه طول شرقی در محدوده جغرافیایی شهرستان گرمی از استان اردبیل قرار دارد. تعداد کم جمعیت روستا موضوع جدیدی نیست و در تاریخ آن ریشه دارد. این آبادی تا بوده تک دام (یک خانوار) بوده و به همین اسم نیز مسمی گشته است و شاید به همین خاطر هم علیرغم کوچکی آبادی و کمی جمعیت در بین اهالی منطقه معروفیت خاصی دارد. تکدام در سمت شمال غربی دهستان و در مجاورت روستاهای ارزه نه، درگاه لی و احدیگ لی قرار گرفته است. فاصله تکدام تا گرمی ۳۲ کیلومتر است و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵ نفر را در قالب ۱ خانوار در خود جای داده بود.

تکدام مشکین شهر

از آبادی های دهستان مشکین شرقی از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ده کیلومتری مرکز شهرستان و در مجاورت آلنی و لاهرود قرار گرفته است این آبادی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۲۰ نفر را در قالب ۸۴ خانوار در خود جای داده بود. تکدام در اوایل تشکیل چندی هم به نام عزیزآباد معروف شد و مدتی نیز به دلیل توجه جهاد سازندگی به مسائل عمران و آبادانی آن به جهادآباد تغییر نام یافت .

تکله - آبادی

نام ۴ آبادی از آبادیهای دهستان تازه کند از بخش تازه کند شهرستان پارس آباد است که در مجاورت هم قرار دارند و آبادی از این آبادیها که مناسبت های نزدیک تری باهم دارند در سرشماری سال ۱۳۹۰ بر روی هم ۲۱۵۴ نفر جمعیت داشتند که در ۵۳۴ خانوار جای گرفته بودند. آبادی سوم و چهارم که با پسوند عباس آباد از دو آبادی نخست متمایزی کردند در مقایسه با آبادی های نخست جمعیت کمتری دارند . تکله عباس آباد سفلی ۱۲ نفر و تکله عباس آباد علیا ۳۴۹ نفر جمعیت دارد. این روستاها در شمال منطقه مغان و در ۲۵ کیلومتری شرق شهرستان پارس آباد با فاصله حدود ۲ کیلومتر در مناطق قشلاقی طایفه تکله قرار دارد.

تکله

از قدیمی ترین طوایف شاهسئوه ن به شمار می رود و تنها طایفه ای است که از دوره شاه عباس صفوی تاکنون اسمش در کتاب های تاریخی به چشم می خورد. از بین این طایفه سرداران بزرگی به پا خاسته اند و رشادت و شجاعت و از خودگذشتگی زیادی برای حفظ این آب و خاک از خود نشان داده اند. آدام اولتاریوس در سفرنامه خود هشت طایفه از عشایر شاهسئوه ن و یا قیزیل باش را که در مغان ساکن بوده اند نام می برد که تکله یکی از این هشت طایفه است. این طایفه اصیل به احتمال زیاد از بازماندگان هفت خانواده خاصه می باشند که در دوران حکومت صفویه کارهای بسیار بزرگی از جمله : کمک به حفظ و نگهداری فرمانروایی صفویه ، کمک به ترویج و گسترش عقاید مذهبی صفویه و .. را به انجام رسانده اند. قشلاق اجدادی این طایفه تکله کندی فعلی و حوالی آن است که به علت واقع شدن در زیر کانال اول به مزارع تبدیل شده است و ییلاقشان در بالای سرعین واقع شده است. از روسای اخیر این طایفه داداش خان سالار و ابوالفتح خان اشتها دارند طایفه تکله از نه تیره به اسم های : آیواتلو ، یاره آوند ، کلوان ، شاه قیزل ، تخارلو ، حاج زری ، صغیرلو ، قارالار و کول آباد تشکیل شده است . تکله ، قشلاق حاج عوض ، عباس آباد علیا و عباس آباد سفلی در ۲۵ کیلومتری شرق شهرستان پارس آباد ، روستاهایی هستند که اکثریت اهالی آن را طایفه تکله تشکیل می دهند.

تکله نام یکی از طوایف ۱۳ گانه عشایر اردبیل هم هست گرچه این عشایر نیز خود را از شاهسئوه نان می دانند اما برخی عقیده دارند که اینان از عشایر شاهسئوه ن جدا هستند و خود طایفه وتیره مستقلی به شمار می روند و سرزمین آنها نیز جدا از شاهسئوه ن ها می باشد.

تکیه منصور حمامی - حمام تاریخی

حمام منصوریه که با اسمی دیگری چون تکیه منصور (ته - که - منصور) حمامی و چرشنبه آقشامی حمامی نیز معروف است از حمام های دوره قاجاری اردبیل است که در فاصله نزدیکی از میدان عالی قاپو، در سمت شرقی مسجد منصوریه در خیابان انقلاب قرار گرفته است. این حمام که تا اوایل دهه هفتاد مورد بهره برداری قرار می گرفت امروزه در آستانه تخریب تدریجی قرار دارد و بخشی از ساختمان آن فرو ریخته است. گویا این حمام در زمان فعالیت خود روزهای سه شنبه هر هفته برای استفاده بانوان اختصاص می یافت و در بقیه ایام هفته مردانه بود به همین خاطر هم در میان اهالی به چرشنبه آقشامی حمامی (حمام سه شنبه) معروف است. حمام منصوریه را به اعتبار نام محله ای که در آن قرار داشته (ته که منصور حمامی) یعنی حمام منصوریه می گویند.

تلکان

از آبادی های دهستان ارشق غربی از بخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۵ نفر را در قالب ۸ خانوار در خود جای داده بود.

تمرداش

تمرداش آبادی کوچک و کم جمعیتی در دهستان اجارود شرقی از بخش موران در شهرستان گرمی از استان اردبیل است که در فاصله بین ۳۹ درجه و ۵۴ دقیقه عرض شمالی از خط استوا و ۴۸ درجه و ۱۷ دقیقه و ۱۲ ثانیه طول شرقی از نصف النهار مبدا قرار گرفته است. نام آبادی را اگرچه به ندرت تیمورتاش می دانند تا احتمالاً ارتباطی میان آن و تیمورتاش معروف برقرار شود اما نگارنده عقیده دارد که این نام ترکیبی از دو اسم تمر (تمیر، دمیر) به معنای آهن و (داش) به معنای سنگ است و ترکیب آن معنی سنگ آهن می دهد. تمر داش در فاصله نزدیکی از مرکز بخش موران (زهرا) و در سمت جنوب آن قرار گرفته است علی وئردیلی، یوخاری وان، تازه کندموران و وانستانق از آبادی های همجوار تمر داش می باشند. تمر داش در سال ۱۳۹۰ تعداد ۹ خانوار را با جمعیتی بالغ بر ۳۲ نفر در خود جای داده بود.

تندده - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۲۸۷ متر در محدوده دهستان خاندبیل غربی از بخش مرکزی شهرستان خلخال

و در ۷ کیلومتری جنوب غربی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شرقی - غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۲۹ و عرض ۳۷.۳۴ می باشد.

تندیر - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۸۳۰ متر در محدوده دهستان سردابه از بخش مرکزی شهرستان اردبیل و در ۳۵ کیلومتری شمال غربی مرکز شهرستان اردبیل واقع شده است. جهت کوه، شرقی - غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۷ درجه و ۵۷ دقیقه و عرض ۳۸ درجه و ۲۲ دقیقه می باشد. این کوه یکی از ارتفاعات رشته کوه سبلان بشمار می رود.

تندیرلی - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۴۶۲ متر در محدوده دهستان لاهرود از بخش مشکین شرقی شهرستان مشکین شهر و در ۲۳ کیلومتری شرق مرکز شهرستان مشکین شهر واقع شده است. جهت کوه، شمالی - جنوبی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۷ درجه و ۵۷ دقیقه و عرض ۳۸ درجه و ۲۴ دقیقه می باشد.

تندیرلی - ییلاق

تندیرلی یکی از زیباترین ییلاقات شمالی سبلان در مجاورت مشکین شهر می باشد. این ییلاق بی نظیر به صورت گودی ای است که توسط ارتفاعات احاطه شده و به دلیل وجود سفره های متعدد آب زیرزمینی همواره از خاک مرطوب و پرآبی برخوردار است و درست به همین خاطرنیز همیشه سرسبز بوده حتی در خشکسالی ها هم سرسبزی خود را از دست نمی دهد. در تندیرلی آنقدر چشمه وجود دارد که شمارش آنها دشوار است. رودخانه بزرگ خیاوچایی از به هم پیوستن آب چشمه های تندیرلی تشکیل می شود. برای رسیدن به تندیرلی میتوان از مسیرهای متعددی استفاده کرد، آسانترین مسیر دسترسی استفاده از راه احداث شده برای تاسیسات زمین گرمایی می باشد. پس از گذر از سایت آخرزمین گرمایی راه در امتداد خیاوچایی جلومی رود و ۳ کیلومتر بعد به تندیرلی می رسد.

تنگ قشلاقی

از آبادی های دهستان مشکین شرقی از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۶ نفر را در قالب ۹ خانوار در خود جای داده بود.

تنگ گرمی

تنگ، آبادی کوچک و زیبایی در جنوب شهر گرمی و در فاصله نزدیکی از آن است که از قابلیت های

ویژه برای گردشگری برخوردار است. روستای تنگ در فاصله ۲ کیلومتری از جنوب غربی شهرستان گرمی بین ۳۹ درجه و ۲۴ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۸ درجه و ۴ دقیقه و ۲۳ ثانیه طول شرقی از نصف النهار می‌داند، در مجاورت روستاهای ساری دره، مئغوان و لطفعلی قیشلاقی قرار گرفته و با رودخانه همیشه پرآب و مناظر طبیعی زیبا و بکر از آبادی‌های زیبای گرمی به شماری رود این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ در قالب ۴۴ خانوار جمعیتی بالغ بر ۱۵۶ نفر را در خود جای داده بود.

تنگ مشکین شهر

این منطقه بکر که در ۲۰ کیلومتری شمال مشکین شهر و در بخش مرادلو واقع شده است یکی از مناظر کاملاً طبیعی و چشم نواز مشکین شهر به شمار می‌رود. وجود سنگها و صخره‌های برافراشته‌ای که همچون تندیس‌های انسانی چشم هر بیننده‌ای را به سوی خود می‌کشد، دره‌ها و بیشه‌های طبیعی و آب و هوایی معتدل، این محل را به یکی از مناظر بکر خدادادی تبدیل کرده است. برای رفتن به این منطقه باید حدوداً از ۱۲ کیلومتری جاده مشکین - اردبیل، نرسیده به شهرک صنعتی، به جاده فرعی پیچیده و پس از گذشتن از روستاهای بیجق، آق درق و باغات سرسبز و رودخانه قاراسو به آنجا رسید. دسترسی به این مکان به علت وجود جاده خاکی در مسیر، حداکثر در ۳۰ دقیقه میسر است.

توبنق

«تو - به - نه» از آبادی‌های دهستان دشت از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۱۶ کیلومتری از سمت شمال مشکین شهر در مجاورت روستاهای جبی درق، قاراباغلار، صاحب دیوان و دوست بیگلور قرار گرفته است. بنای مخروطی قیزقالاسی مشکین شهر در مجاورت این آبادی قرار دارد این آبادی براساس سرشماری سال ۳۹۰ تعداد ۶۱۲ نفر را در قالب ۱۶۱ خانوار در خود جای داده بود.

توبنق - زیستگاه حیات وحش

این زیستگاه در شمال غرب مشکین شهر واقع شده است و ۱۸ کیلومتر با آن فاصله دارد. در حدود ۷۰ کیلومتر مربع مساحت دارد و محل زیست کل و بز، خوک، خرگوش، گرگ و کبک است. این منطقه در ارتفاع ۱۸۰۰ متری از سطح دریا قرار گرفته است.

توپراق کندی

از آبادی‌های دهستان قشلاق شمالی از بخش مرکزی شهرستان پارس آباد است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۹۲ نفر را در قالب ۱۷۸ خانوار در خود جای داده بود. توپراق کندی در سواحل جنوبی رودخانه مرزی ارس و در مجاورت روستاهای اسلام آباد قدیم و هاوار کندی قشلاقی قرار دارد.

توپراق کندی - تالاب

تالاب توپراق کندی با ۱۵ هکتار وسعت در فاصله ۹۰۰ متری روستای توپراق کندی شهرستان پارس آباد واقع است. تالاب توپراق کندی یک تالاب نیمه طبیعی است که در نتیجه فعالیتهای انسانی و ایجاد بانکت (سیل بند) در ساحل رودخانه مرزی برای جلوگیری از پیشروی فرسایشی رودخانه در خاک ایران بوجود آمده است و به طور تقریبی حدود ۸ متر عمق دارد آب این تالاب از نفوذ آب رودخانه ارسو چند چشمه کوچک و بزرگ که در جانب جنوب غربی تالاب قرار دارند تامین میشود. تالاب توپراق کندی تالابی سیلابی بوده و مازاد آب اضافی تالاب در پایین دست از آن خارج شده و دوباره به رودخانه مرزی ارس اضافه می گردد. این تالاب به دلیل واقع شدن در کناره رودخانه ارس علاوه بر اینکه نقش یک سیل گیر را عمل می کند باعث بوجود آمدن محیط بسیار جذاب و زیستگاهی مناسب برای استفاده پرندگان آبی و کنار آبی شده است.

توپراقلو

ازآبادیهای شهرستان اردبیل دردهستان شرقی ازبخش مرکزی است که در شرق دهستان شرقی و جنوب شرقی مرکز شهرستان اردبیل و درمجاورت روستاهای پیراقوم و آق بولاغ رستم خانی قرار دارد و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۵۵ نفرا در قالب ۲۰۷ خانوار درخودجای داده بود. تپه مرکزی روستای توپراقلو مربوط به هزاره اول قبل ازمیلاد است این اثر در تاریخ ۱۷ اسفند ۱۳۸۱ با شماره ثبت ۷۸۱۶ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

توتونسوز

ازآبادی های دهستان یورتچی شرقی ازتوابع بخش کورائیم شهرستان نیرکه درسمت غربی این دهستان و در مجاورت روستاهای وکیل آباد ، خادملو و آق چای علیا جای گرفته و از سمت غرب به دهستان یورتچوی غربی منتهی می شودبراساس سرشماری سال ۱۳۹۰تعداد ۲۳۰ نفرادر قالب ۵۴ خانوار در خودجای داده بود.

تورش سو سردابه - چشمه آب معدنی

ازچشمه های آب معدنی سردابه میباشد که آب ترش وگازداری داردو برای درمان بیماری های گوارشی ، بیماریها و اختلالات پوستی و جلدی مفیدگزارش شده است.

تورش سو سرعین - چشمه آب معدنی

چشمه ی آب معدنی تورش سویو در ساری دره قرار دارد. این آب ترش و بسیار گازدار است. نوشیدن این آب برای بیماری های معده بسیار مناسب است. همچنین برای بیماری های پوستی و خارش دست توصیه شده است.

تورش سو شاییل - چشمه آب معدنی

در منطقه شاییل ، چشمه آب معدنی سردی بادامی ۱۵ درجه سانتیگراد وجود دارد که دبی آن ۰.۲ لیتر در ثانیه بوده و بعنوان آب آشامیدنی مورد استفاده قرار می گیرد. مزه این آب کمی ترش و گزنده است و خاصیت درمانی دارد.

تورش سو مشکین شهر - چشمه آب معدنی

چشمه تورش سویو یا چشمه آب معدنی نوری کندی در ۵۰ کیلومتری شمال مشکین شهر قرار دارد آب این چشمه برای بیماری های کلیه و سنگ مثانه مفید گزارش شده است . چشمه تورش سویو نوری - کندی متشکل از ۴ چشمه با دبی خیلی کم است و به عنوان آب آشامیدنی مورد استفاده قرار می گیرد.

توسانلوی برزند

توسان لی روستای نسبتاً بزرگ و پرجمعیتی است که در فاصله بین ۳۸ درجه و ۵۸ دقیقه و ۳۲ ثانیه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۵۳ دقیقه و ۵۴ ثانیه طول شرقی در دهستان برزندپائین جای گرفته است و بر حسب آمار جمعیت خود سومین آبادی این دهستان به شمار می رود. توسان لی در مجاورت رودخانه برزندچایی و در میان روستاهای قالا برزند ، اسمعلی کندی و مزرعه خانلار جای گرفته است و رود خانه معروف برزند چایی از غرب آن می گذرد. مجاورت بارودخانه از یک سو و نزدیکی به مرکز دهستان از سوی دیگر، توسان لی را در اعداد روستاهای مهم دهستان برزندپائین قرار داده است. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۱۹ نفر را در قالب ۵۶ خانوار در خود جای داده بود.

توشمانلو

از آبادیهای دهستان سنجید غربی از بخش مرکزی شهرستان کوثر (گیوی) است که در میان روستاهای پرگو (پرگی) ، خاتون بولاغی ، آقامیرلو ، عرصه دوگاه ، نصیرآباد و ایلی جای گرفته است. این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۰۶ نفر را در قالب ۳۰ خانوار در خود جای داده بود. توشمانلو که آن را دوشمانلو هم می گویند در ۳۷ درجه و ۴۵ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۱ دقیقه طول شرقی در

ارتفاع ۱۳۸۰ متری از سطح دریا قرار دارد.

تولان

از آبادی های دهستان انگوت غربی ازبخش انگوت شهرستان گرمی است. این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۶ نفر را در قالب ۱۶ خانوار در خود جای داده بود. تولان روستایی سرسبز و زیباست که در حاشیه غربی رودخانه دره ئود قرار گرفته است. تولان به دلیل قرار گرفتن در غربی ترین منطقه دهستان انگوت غربی که خود از دهستان های غربی شهرستان گرمی به شمار می رود رشد و توسعه چندانی نداشته است.

تولکولوقشلاق

از قشلاقات دهستان قشلاق غربی ازبخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ در ۲ منطقه اقامتی مجموعاً ۱۳ خانوار و جمعیتی نزدیک به ۵۹ نفر داشته است.

تولون

روستای تولون پرجمعیت ترین و بزرگترین روستای منطقه تولون و سمت جنوب شرقی دهستان اجارود غربی از شهرستان گرمی است که در ۲۵ کیلومتری جنوب غرب شهر گرمی مغان در ۳۸ درجه و ۵۶ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۴ دقیقه طول شرقی، در مرز ایران و جمهوری آذربایجان، بین روستاهای سلیمان لی، لوسگه دره سی، خانکندی و عزیزلی قرار گرفته است و بیشتر اهالی آن جزء طایفه خلیفه لی می باشند. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۷۵ نفر را در قالب ۸۴ خانوار در خود جای داده بود.

تولون چایی - رودخانه

تولون چایی یکی از مهم ترین رودخانه های فصلی شهرستان گرمی می باشد که از «قبله داشی» و «قلی داش» در ارتفاعات روستای خان کندی سرچشمه گرفته با شیبی تند از میان روستاهای لوسگه دره، عزیزلی، تولون، سلیمان لی، مشهدلی، قشلاق و تنگ می گذرد و به شهر گرمی می رسد. تولون چایی که با گذر از شهر گرمی، گرمی چایی نامیده می شود شیب ملایمی یافته و در شمال شهرستان با رودخانه محلی دیگری تلفیق شده و در مرز جمهوری آذربایجان به رودخانه بولقارچایی می پیوندد و در شهر بیله سوار وارد خاک جمهوری آذربایجان می شود.

تولون ماحالی

براساس تقسیماتی که در منطقه مرسوم بوده اراضی و آبادی های مختلف براساس آب و هوا، شرایط اقلیمی و موقعیت جغرافیایی و همچنین مالکان، صاحبان و ساکنان قبلی آن دارای تقسیماتی بوده که در بین اهالی به «ماحال» معروف بود ماحال در واقع محدوده وسیعی از آبادی ها، ییلاق و یا قشلاقات، یوردها و سکونت گاهها بوده که شرایط اقلیمی و جغرافیایی یکسانی داشته و به ایل و تبار مشخصی مختص بوده اند، تولون منطقه ای دلکش، زیبا و کوهستانی در مرز ایران با کشور است که تا اواخر سده گذشته جزو سرحدات ایران بوده و امروزه در جغرافیای سیاسی کشورها جمهوری آذربایجان لقب گرفته است و شامل ۶ روستای خان کندی، لوسگه دره سی، عزیزلی، تولون، سلیمان لی و مشهدلی به مرکزیت تولون می باشد روستای تولون بزرگترین و سلیمان لی کوچکترین این آبادی هاست که در سمت شمال غربی تولون و جنوب روستای آرمار مشهدلو قرار دارد.

تولیر

تولیر آبادی نسبتاً کوچکی در جنوب غربی شهرستان گرمی است که در دهستان اجارود غربی ازبخش مرکزی شهرستان گرمی جای گرفته است و مختصات جغرافیایی آن ۳۸ درجه و ۵۹ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲ دقیقه طول شرقی است تولیر در ۴ کیلومتری جنوب روستای مئغوان در کنار جاده قدیم گرمی به اردبیل قرار دارد و از طریق همین روستا به مرکز شهرستان می پیوندد. مئغوان، دریامان، بئل داشی اولوکندی، له له بولاغی و قیشلاق از آبادی های مجاور روستای تولیر می باشند. تولیر در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۴ نفر را در قالب ۲۴ خانوار در خود جای داده بود.

توماردره سی

نام دوآبادی از آبادی های دهستان ارشق غربی ازبخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۶۵ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر و در مجاورت روستاهای قاری مزرعه سی، تک بولاغ قرار دارند براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۳ نفر در قالب ۱۱ خانوار در آشاغی طوماردره سی زندگی می کردند در همین سال یوخاری طوماردره سی ۵ خانوار و ۲۱ نفر سکنه داشته است.

تومار قشلاقی

از قشلاقات قشلاق شمالی ازبخش مرکزی شهرستان پارس آباد است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ در ۴ منطقه اقامتی مجموعاً ۱۱۴ خانوار و جمعیتی نزدیک به ۴۰۱ نفر داشته است.

تومارکندی

از آبادی های دهستان قشلاق جنوبی ازبخش قشلاق دشت شهرستان بيله سوار است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱۷ نفر را در قالب ۲۶ خانوار درخودجای داده بود. روستاهای تازه آباد، رضاآباد، زال قلی کندی، داش بولاغ، لیملو و ایده لو از همسایگان تومارکندی به شمار می روند.

ته که چی انگوت

این آبادی نام خود را از «ته - که» به معنی بزنگرفته است. گرچه نگهداری و پرورش بز در صفحات شمالی کشور بویژه منطقه مغان با اقبال اهالی مواجه نیست و گوسفند ترکیب اصلی احشام اهالی این منطقه را تشکیل می دهد. بااینهمه این حیوان چالاک پرتحرک همانگونه که از نخستین روزاهلی شدن حیوانات به همراه انسانها بوده، تا اعماق اساطیراولیه فرومی رود، بر بسیاری از آثار و بناهای باستانی نقش می بندد و فصل عمده ای از مباحث فولکلوریک و باستانشناسی را به خود اختصاص می دهد در فرهنگ دامداری و عشایری مغان و حتی نام آبادی های آن هم حضور می یابد. بز، گرچه دام رایج منطقه آذربایجان نیست اما بخشی از آئین های زیبای چهارشنبه سوری را در قالب آئین «ته که ام گردانی» به خود اختصاص می دهد. نام این آبادی هم بیگمان با پرورش و نگهداری آن در این آبادی غیرمرتبط نیست. زیرا یکی از روش های نامگذاری محل در گذشته های دور وجود گیاه یا حیوانی خاص در محل بوده است. نام آبادی هایی که در ارتباط با حیوانات در منطقه کم نیستند: تولاچی، دوشان لی، ایلخی چی و.... «ته که چی» در دهستان انگوت شرقی ازبخش انگوت شهرستان جای گرفته است و بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۹ نفر را در قالب ۵ خانوار درخودجای داده بود.

ته که چی پارس آباد

از آبادی های دهستان ساوالان از بخش مرکزی شهرستان پارس آباد است که در میان روستاهای گووه ش لو، عبدالرضاآباد و بهرام آباد جای گرفته است. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۳۰ نفر را در قالب ۱۹۹ خانوار درخودجای داده بود.

ته نه که چی بازار

ته نه که بازار، محل کسب و کار گروهی از آهنگران اردبیلی بود که با ورق های نازک آهنی که در اردبیل به آن «ته - نه - که» (از تنک به معنی نازک گرفته شده) می گفتند حلبی، بخاری، لوله بخاری، سطل، آفتابه حلبی، سماورهای کوچک معروف به حلبی، طشتک های مختلف به نام لاخان و... می ساختند و لحیمکاری از کارهای اختصاصی آنها به شمار می آمد. بخشی از مجموعه بازار قدیمی اردبیل

درمجاورت مسجد پیرعبدالملک که به حلبی سازها اختصاص داشت ته نه که بازارنامیده می شد.

تیرف - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۹۱۳ متر در محدوده دهستان خاندبیل شرقی از بخش مرکزی شهرستان خلخال و در ۱۵ کیلومتری جنوب شرقی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمال شرقی- جنوب غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۴۲ و عرض ۳۷.۳۱ می باشد.

تیغیه

از آبادی های شهرستان نمین که در دهستان ویلکیج جنوبی از بخش ویلکیج قرارداد این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۱۶ نفر در قالب ۶۴ خانوار درخودجای داده بود. تیغیه (تی - فی - یه) در جنوب دهستان قرارداد و آخرین آبادی این محدوده است که به ارتفاعات شرقی استان و آخارباخار اردبیل و گیلان منتهی می شود. راه رسیدن به تیغیه از رز می گذرد ، تیغیه با رز و حورمجاورت دارد.

تیکانلو

تیکان لی روستای آباد ، پرجمعیت و بزرگی در شمال غربی دهستان اجارودغربی ازبخش مرکزی شهرستان گرمی است که در ۳۹ درجه و ۵ دقیقه و ۳۸ ثانیه شمالی و ۴۷ درجه و ۵۷ ثانیه شرقی درمیان آبادی های آقداش ، بینه و قبالة قرارگرفته است روستای تیکان لی درسرشماری سال ۱۳۹۰ دارای ۱۴۳ خانوارسکنه و ۵۹۷ نفرجمعیت بوده است . تیکان لی یکی ازسه روستای آباد و پرجمعیت دهستان اجارودغربی است که درسمت شمالغربی این دهستان قرارداد وهمچون دو روستای دیگر بینه واون بیربیگ لو از مراکز مهم جمعیتی دهستان به شمارمی رود . آبادی این مناطق از قابلیت اراضی آن در تولیدات کشاورزی ، مجاورت با مجاری آبهای تحت الارضی و سد ذخیره ای گیلارلی ، دسترسی به جاده مواصلاتی مناسب وتلاش و کوشش اهالی آن برای عمران وآبادانی روستاها سرچشمه می گیرد.

تیل

از آبادی های دهستان پلنگا دربخش شاهرودهشهرستان خلخال است این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۲۱ نفرا در قالب ۱۹۴ خانوار درخودجای داده بود. به دلیل ناهمواری های منطقه امکان کمی برای مجاورت آبادی ها فراهم آمده است. تیل درمجاورت روستاهای دیز ، شال، قشلاق ، کرین ، لرد ، عزیز آباد ، کرنق ، کلور، درو(دی - روو) وسکونتگاههای متروکه مزرعه خلقی وقشلاق تیل در ۳۷ درجه و ۱۵ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۳۹ دقیقه طول شرقی قرارداد وارتفاع آن از سطح دریا ۱۸۰۰ متر است.

تیل - آبگرم معدنی

آبگرم معدنی روستای تیل عبارت از یک حوضچه کوچک با دو دهنه چشمه مجزا میباشد که در جنوب شاهرود بین روستای «تیل» و «زاویه جعفرآباد» درحاشیه رودخانه شاهرود واقع شده و درحال حاضر به دلیل فقدان امکانات لازم تقریباً بلا استفاده رها شده است. برای رسیدن به محل این آبگرم که به دلیل قرارگرفتن دربین دوروستای تیل و زاویه جعفرآباد با دو اسم آبگرم تیل یا آبگرم زاویه جعفرآباد معروفیت یافته باید مسیرچند کیلومتری روستای تیل تا آبگرم یا روستای زاویه جعفرآباد تا آبگرم را پیاده طی کرد بابهره برداری از راه ارتباطی کلور - درام درآینده ای نزدیک دسترسی به این آبگرم به راحتی ممکن خواهدبود. درگزارش شرکت آب منطقه ای اردبیل دمای متوسط آن ۲۹ درجه سانتیگراد با ۰.۳ لیتر آبدهی درثانیه اعلام شده است این آبگرم به دلیل داشتن املاح فراوان دارای خواص درمانی بسیار بالایی می باشد ونسخه مناسبی برای بیماریهای پوستی، دردهای عضلانی و استخوانی است و همهساله بیماران زیادی برای تسکین دردها و حتی درمان قطعی از آن استفاده می کنند.

تیلار - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۶۵۴ متر در محدوده دهستان سنجبد شرقی از بخش مرکزی شهرستان خلخال و در ۱۵ کیلومتری شمال شرقی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمال غربی - جنوب شرقی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۳۶ و عرض ۳۷.۴۵ می باشد.

تیمورکندی

ازآبادی های دهستان اصلاندوز ازبخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است که در مجاورت روستاهای عمران آباد ، قشلاق بالاجا ، قشلاق حاجی نصی و قوروچای واقع شده است. این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۲ نفر در قالب ۲۱ خانوار درخودجای داده بود.

ثمرین

از بخش های جدیدالتاسیس شهرستان اردبیل است که در اسفند ماه سال ۱۳۸۸ از ترکیب دهستان غربی به مرکزیت ثمرین و دهستان دوجاق به مرکزیت ینگجه محمدحسین تشکیل شد. مرکز بخش ثمرین که ثمرین نامیده می شود در ۱۶ کیلومتری شمال غرب شهر اردبیل و در موقعیت جغرافیایی به مختصات ۲۸ درجه و ۲۲ دقیقه و ۲۳ ثانیه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۸ دقیقه و ۸ ثانیه طول شرقی آن قرار دارد و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۲۴۵ نفر را در قالب ۵۹۶ خانوار در خود جای داده بود ثمرین به چهار محله حسین آباد، یوخاری کوچه ، پیرقلی لو و اورتا کوچه تقسیم میشود و هر یک از این محلات دربرگیرنده ی طوایف مختلفی هستند که با یکدیگر خویشاوندند. در گذشته عده ای از مردم ثمرین به اراضی پایین دست این روستا مهاجرت کرده و روستای کردقشلاقی را تشکیل داده اند.

بقعه سلطان خواجه علی، غار باستانی معروف به «اوچ اتاق»، چندین گورستان باستانی (قبل از اسلام) با سنگ قبرهای تراشیده شده و دارای علائم و خطوط مختلف و مجسمه های سنگی بزرگ ، تپه های باستانی، باغات متعدد و بسیار زیبا ، آبشارهای متعدد ، آسیاب های قدیمی آبی ، چشمه های قدیمی با سنگ نوشته های اطراف آن، آرامگاه شیخ عبدالله بحرالعلوم ثمرینی و پیرهای ششگانه: پیرخاکی، پیرجنید، پیردره دیزه ، پیر دره ساگارتی ، پیر زیکیروتو و پیر قلعه جوق از آثار دیدنی ثمرین به شمار میروند.

درخصوص وجه تسمیه ثمرین نظرات مختلفی وجود دارد گروهی با توجه به گمانه زنی هایی که درباب نام شهر اردبیل وجود دارد ریشه ی کلمه ثمرین را هم در واژه های اوستایی جستجو می کنند و براین اساس معتقدند که هوم یا صوم کلمه ای اوستایی به معنی گیاه شاهدانه (در زبان محلی چتنه) است . شاهدانه گیاه مقدسی بوده که کاهنان زرتشتی ادر مراسم مذهبی از آن استفاده می کردند. با توجه به وفور این گیاه در این منطقه و وجود ویرانه های آتشکده زرتشتیان می توان این احتمال را داد که نام ثمرین از ریشه ی «هوم» یا «سوم» است که به معنای محل کشت این گیاه یا محل وفور آن است گرفته شده باشد. وجه تسمیه ی دیگری که برخی برای ثمرین ذکر کرده اند بر مبنای صورت نوشتار سومرین است و متصل کردن آنها به تمدن سومری.

هفته نامه ی چشمه ی اردبیل درمقاله ای مدعی است که ثمرین نامی عربی درمعنای دو ثمر و نعمت است که یکی زمین های آباد این روستا و دیگری منابع فراوان آب است. ثمرین می تواند حالت تحریف شده ای از کلمه ی مرکبی متشکل از صوم (ساکت ومات ، کامل ، بی نقص ، قومی قدیمی از ترکها) + آراین (پاک شده، آیدین، پاک، آریا) از مصدر آراینماق به معنی پاک شدن باشد کما اینکه در زبان ترکی به وضو گرفتن (یوآراین) و به غسل کردن (چیم آراین) گفته شده است و نگارنده این تعبیر اخیرا موجه تر از سایر تعبیر می داند به ویژه آنکه ثمرین محل سکونت و ارشاد چندین پیر و شیخ نیز بوده است.

جایلو

از آبادی های شهرستان نمین که در دهستان ویلکیج مرکزی ازبخش ویلکیج ، در طول جغرافیایی ۴۸ درجه و ۳۰ دقیقه و عرض جغرافیایی ۳۸ درجه و ۱۷ دقیقه در ۱۹ کیلومتری شرق اردبیل قرار دارد. رودخانه قاراسو از ۳ کیلومتری شمال آبادی می گذرد. این آبادی از طرف شمال غرب با روستای اولاغان ، از طرف جنوب با قریه خلیفه لو ، از سمت جنوب شرقی با روستای آغ بولاغ مصطفی خان همجوار بوده و از سمت مشرق به آبادی تازه کند لقمان آباد و در امتداد آن به شهر آبی بیگلو منتهی می گردد و از طرف مغرب نیز به روستای میرزا رحیملو مشرف می گردد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۰۶ نفر را در قالب ۵۲ خانوار در خود جای داده بود.

جاموش اولن

جاموش اولن نام دو آبادی از آبادیهای دهستان نقدی ازبخش مشکین شرقی مشکین شهر است که در سمت چپ جاده مشکین شهر روبروی روستای ارباب کنده قرار گرفته اند. آشاهی جاموش اولن ۳۲ نفر و یوخاری جاموش اولن ۴ نفر جمعیت دارد جاموش اولن در زبان ترکی به معنی محل مردن گاو میش است و احتمال دارد از واقعه کشته شدن یا مردن گاومیشی در این محل گرفته شده باشد چرا که نظیر این اسامی در این مناطق کم نیست مثل خودان اوچان ، موخت اکن ، خان علی بیچن وغیره .... به گفته بعضی از اهالی، جاموش اولن دراول «چاموش اولن» بوده و «چاموش» نام دختریکی از پادشاهان یا فرمانروایانی است که هنگام گذر از این روستا بر اثر بیماری جان خود را از دست داده و در این دیار به خاک سپرده شده و محل درگذشت وی به «چاموش اولن» یعنی محل فوت چاموش معروف گشته است. بعضی هم می گویند حدود ۷۰ سال پیش میشی از بالای کوه افتاده و در این محل مرده و روستا به این رخداد شهرت یافته است. روستای جاموش اولن در میان اهالی به گامیش اولن معروف است.

جان امیر

از اماکن زیارتی روستای کنزج از شهرستان خلخال است.

جان بولاغی

نام چشمه ای است که در غرب مسجد شهیدلی شهر خلخال وجود داشت و بیشتر برای غسل و شستشوی اموات مورد استفاده قرار می گرفت. این چشمه به جان بولاغی و جام بولاغی معروف بود.

جبارداغی - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۱۶۲ متر در محدوده دهستان خاندبیل غربی از بخش مرکزی شهرستان خلخال و

و در ۱۵ کیلومتری جنوب غربی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمالی- جنوبی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸ درجه و ۲۴ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۲۴ دقیقه می باشد.

جبارکندی

از آبادی های دهستان ارشق غربی ازبخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۵۱ کیلومتری قسمت شمالی مشکین شهر و درمجاورت روستاهای قول—دورکوهولی ، گلسن گوره سن و دوشانلو قرارگرفته است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱ نفر را در قالب ۳ خانوار در خود جای داده بود . جبار نام بنیانگذار این آبادی بوده و آبادی به نام او شهرت یافته است.

جبارلو

از آبادی های دهستان ارشق مرکزی دربخش ارشق شهرستان مشکین شهر است . روستای جبارلو در فاصله ۶۷ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر و در مجاورت روستاهای محمدلو ، طاقچاداش ، علیکران وکنچی بولاغی قراردارد این آبادی درسرشماری سال ۱۳۹۰تعداد ۳۵۵ نفر را درقالب ۹۸ خانوار در خود جای داده بود.

جبدرق

ازآبادی های دهستان دشت از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در ۱۱ کیلومتری شهرستان مشکین شهر قرار دارد و یکی از زیباترین و باصفا ترین روستاهای این شهرستان است. هوای جبی درق معتدل کوهستانی است وکوه سبلان در ۳۵ کیلومتری جنوب این روستا واقع شده است. این آبادی درسرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۴۹۴ نفر را درقالب ۶۵۲ خانوار درخود جای داده بود. جبی درق درمجاورت روستاهای نصیرآباد، توبنق ، دستگیر و عربلوجای دارد. بخشی از اهالی آن ییلاق قشلاق میکنند و فصل تابستان رادرییلاقات سامان لی ، چال داغی و اطراف چشمه قارابولاغ اوتراق می کنند.

جبه دار

ازآبادی های دهستان غربی ازبخش ثمرین شهرستان اردبیل است که درسرشماری سال ۱۳۹۰تعداد ۱۵۷۷ نفر رادرقالب ۴۱۰ خانوار درخودجای داده بود.جبه دار درفاصله کمی ازجاده قدیم اردبیل مغان درمجاورت روستاهای معصوم آباد، طالب قشلاقی ، سامیان وگرجان جای گرفته است. در وجه تسمیه روستا روایت های مختلفی وجود دارد عده ای آن را جَبّه دار وبرگرفته ازانام نوعی لباس بلندی که اهالی روستا در زمان قدیم می پوشیدند می دانند، عده ای دیگر معتقدند نام اصلی روستا دراوّل جِبّه دار

(محلی که جنگ اتفاق افتاده است) بوده است بعضی نیز نام روستا را ترکیبی از کلمه جعبه (قوطی چوبی مخصوص میوه) + دار می دانند. جبه دار که در بیان اهالی «جبه به - ده ر» خوانده می شود از روستاهای قدیمی سمت غربی اردبیل است و آثار حیات گذشتگان آبادی در تپه تاریخی و قدیمی روستا به نام اولولر تپه سی مشهود است. این روستا یکی از مراکز مهم تولید سیب زمینی مرغوب و معروف اردبیل است.

ججین کورپوسو

این پل در داخل شهر اردبیل و بر روی رودخانه بالیقلو ساخته شده است و بواسطه ایجاد ارتباط بین اردبیل با آبادی های داش کسن و ججین در سمت جنوبی آن به ججین کورپوسو و یا داش کسن کورپوسو معروف است. پل ججین دارای هفت چشمه است و به همین خاطر به یندی گوزکورپو (هفت چشمه) نیز شهرت یافته است. هریک از هفت چشمه این پل دارای پایه های سنگی و طاق های ضریب جناقی آجری می باشد. این پل حالت تقارن داشته و دهانه وسطی، باعث زاویه دار بودن عرشه پل شده است. پل یندی گوز (هفت چشمه) یادگار دوره صفویه بوده و آخرین بار در سال ۱۳۷۴ مورد مرمت قرار گرفته و هم اکنون مورد استفاده مردم قرار می گیرد.

جعفرآباد بيله سوار

مرکز دهستان قشلاق شرقی در بخش قشلاق دشت شهرستان بيله سوار است که در سال ۱۳۶۶ تاسیس شده است و در فاصله ۲۶ کیلومتری شمال غربی مرکز شهرستان بيله سوار در ارتفاع حدود ۲۲۰ متری واقع شده است. جعفرآباد زمستانهای معتدل و تابستانهای گرم و خشک دارد. گسترش محدوده شهری جعفرآباد نیز در جهت شمال غربی - جنوب شرقی و به صورت طولی است و جاده اصلی بيله سوار - پارس آباد از وسط آن می گذرد. اقتصاد شهر عمدتاً متکی به کشاورزی و دامپروری در دشتهای پیرامون شهر است. محل شهر جعفرآباد و دشتهای پیرامون آن، در گذشته قشلاق عشایر شاهسئوه ن به شمار می رفت. ظاهراً به سبب موقعیت مناسب جغرافیایی، اولین فعالیتهای عمرانی منطقه در آنجا آغاز شد و با شروع فعالیتهای عمرانی، هسته اولیه آبادی شکل گرفت و با اجرای طرح هادی روستایی بافت مسکونی آن منظم تر شد. نام آبادی جعفرآباد در گذشته یووشان آباد (نام گیاهی در منطقه) بود. در کنار شهر دو سیلو با ظرفیت های هفت هزار تن و یکصد هزار تن قرار دارد.

جعفرآباد خلخال

از آبادی های سمت جنوب غربی دهستان خورش رستم جنوبی از بخش خورش رستم شهرستان خلخال است که در مجاورت دهستان پلنگا قرار دارد و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۴۵ نفر را در قالب

۴۴ خانوار درخودجای داده بود. جعفرآباد در ۳۷ درجه و ۱۲ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۳۷ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۵۰۰ متر است. روستای جعفرآباد خلخال که اهالی آن به زیان کرمانجی صحبت می کنند در مجاورت «برندق»، «سفیدآب»، «سوجه رود»، «آهو»، «چنارلیق»، «زاویه جعفرآباد»، «تیل» و «کرتق» قرار دارد.

جعفرآباد مشکین شهر

روستای جعفرآباد که در عرف محل به قیلچیق لو معروف است از آبادی های دهستان مشکین شرقی ازبخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۸ کیلومتری از سمت شرقی مرکز شهرستان مشکین شهر در مجاورت روستاهای آلنی، واقع شده است. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۰۱ نفر را در قالب ۴۹ خانوار درخودجای داده بود. قیلچیق در لغت زبان ترکی به معنی تارهای روی سنبل جو و گندم است.

جعفرقلی قشلاقی

ازآبادی های دهستان قشلاق شرقی ازبخش قشلاق دشت شهرستان بیله سوار است که در سمت شمال شرقی دهستان در نزدیکی مرز ایران و جمهوری آذربایجان واقع شده و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۷ نفر را در قالب ۴ خانوار درخود جای داده بود. در فاصله ۲۰۰ متری این آبادی تپه ای تاریخی قرار دارد که به دلیل مجاورت با جعفرقلی قشلاقی به جعفرقلی قیشلاقی تپه سی معروف است این تپه که به دوران های پیش از تاریخ تعلق دارد در تاریخ ۱۳۸۰/۹/۵ تحت شماره ۴۳۷۰ به ثبت رسیده است.

جعفرلو

از آبادی های دهستان سنجبدشمالی ازبخش مرکزی شهرستان کوثر (گیوی) است که در مجاورت روستاهای «نرلو» و «قیرخ بولاغ» قرار گرفته و از سمت شمال غرب به دهستان کورائیم منتهی می شود این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۶ نفر را در قالب ۱۴ خانوار درخودجای داده بود. جعفرلو در ۳۷ درجه و ۵۷ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۸ دقیقه طول شرقی قرار دارد.

جعفرلو - عشایر

ازطوایف ایل بزرگ شاهسئوه ن مغان می باشد «.....قشلاق این طایفه در محل بنای پارس آباد و اطراف آن قرار داشت در زمان تقسیم اراضی زیرنهر یا کانال اول، عده ای از آنان از ارعین ۱۲ هکتاری که به هر داوطلبی داده می شد محسوب و زمین به آنان تحویل شد. عده ای از گرفتن زمین خودداری کردند و در سال های بعد که رسم کوچروی از رونق افتاد درپارس آباد و روستاهای اطراف ساکن شدند. با این

همه هنوز هم گروهی به دامداری مشغولند و به طریق امروزی که اکثر اچوپان راباکومه به ییلاق می فرستند و در زمستان ها چهارپایان را در روستاها نگهداری می کنند به کار اجدادی خود ادامه می دهند. ییلاقشان در «جین لی چایی» سبلان واقع است. از روسای این طایفه صمدخان و محمد بیگ رامی توان نام برد. احد قاسمی، مغان نگین آذربایجان، جلد دوم ص ۵۵ به نقل از عزیزالله قلمی، مغان در گستره تاریخ»

جعفری اسلامی - مدرسه

از بناهای قدیمی آموزشی در اردبیل می باشد تاریخ بنای آن به دوره قاجار برمی گردد. این بنای تاریخی که بخشی از تاریخ تعلیم و تربیت کودکان اردبیل در آن رقم خورده است در محله قدیمی، کوچه ارمنستان، نزدیک کلیسای حضرت مریم واقع شده است این اثر در تاریخ ۱۰ مهر ۱۳۸۰ با شماره ثبت ۴۰۵۱ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

جق جق

نام دوآبادی از آبادی های دهستان یورتچوی شرقی از توابع بخش کورائیم شهرستان نیرکه براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ اورتا جیق جیق ۶ خانوار و ۱۶ نفر سکنه و یوخاری جیق جیق ۱۳ خانوار و ۴۱ نفر جمعیت سکونت داشته اند.

جگرکندی

از آبادی های شهرستان نمین که در مجاورت روستاهای یئنگیجه، سولا، کنازق (کانازا) و پته خور در دهستان ویلکیچ شمالی از توابع بخش مرکزی نمین قرار دارد. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۸ نفر را در قالب ۲۲ خانوار در خود جای داده بود.

جلال آباد

از آبادی های دهستان شال در بخش شاهرود شهرستان خلخال است که در میان روستاهای ماجولان، کوهول، رکن آباد قرار دارد. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۱ نفر را در قالب ۱۵ خانوار در خود جای داده بود. جلال آباد یا جلالیه در ۳۷ درجه و ۱۱ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۵۲ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۲۱۸۰ متر است.

جلال آباد - غار

نگاه کنید به : بوزلوق

جلایر

از آبادی های دهستان لاهرود از بخش مشکین شرقی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۲۱ کیلومتری شهرستان مشکین شهر در مجاورت روستای قاراقایا قرار دارد. این روستا در میان روستاهای قاراقایا و کنگرلو قرار گرفته و از روستاهایی است که به رودخانه قاراسو دسترسی دارد. جلایر بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۷۵ نفر را در قالب ۱۶۵ خانوار در خود جای داده بود.

جلایر اوجاقی - زیارتگاه

مقبره سید نجفعلی در روستای جلایر در شمال غربی لاهرود در ۲۰ کیلومتری مشکین شهر واقع شده است. این مقبره در بین اهالی روستا به اوجاق معروف است. مزار این سید که نسبش طبق اظهارات اهالی به امام جعفر صادق (ع) میرسد قبلا دارای بنای مختصری بوده که اکنون تخریب شده و هیچگونه ساختمان یا بنایی ندارد و تنها دارای یک سنگ قبر معمولی است. مردم کرامات زیادی از این شیخ نقل می کنند.

جلدک

از آبادی های دهستان انگوت شرقی از بخش انگوت شهرستان گرمی است این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴ نفر را در قالب ۲ خانوار در خود جای داده بود.

جله قیران

از آبادی های شهرستان نمین که در دهستان ویلکیج شمالی از توابع بخش مرکزی نمین و در میان آبادی های خانقاه علیا ، نوده ، خشه حیران ، سولودرق و نمین قرار دارد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵ نفر را در قالب ۱ خانوار در خود جای داده بود.

جلودارلو

از طوایف عشایر شاهسئوه نان مغان می باشد که « قشلاقشان در چالما ، خورخور و اطراف جعفرآباد و بیلاقشان در هفته گدیگی سبلان واقع است. آخرین روسای این طایفه طرلان بیگ و شاهبازخان هستند. مغان نگین آذربایجان ، جلد دوم ، احدقاسمی ص ۵۶ به نقل از عزیزالله قلمی ، مغان در گستره تاریخ» از جمله روستاها و قشلاقات معروف این طایفه که اغلب به نام تیره های مختلف آن نامگذاری شده است عبارتند از : قشلاق اسماعیل خان «تیره های اسدی ، رزمجو ، دشتی و...» ، قشلاق قهرمان ، قشلاق حاجی هوار «پارسا ، گلدوست ، نریمان» ، قشلاق عزیز ، قشلاق حاج سلیمان ، قشلاق مهدی خانلو « رزم آذر ، هوشمند ، ایزدی و... » ، روستاهای ولی ممی لو و مایا دره سی «جعفرخانی» و روستای خورخور

جلوگیر

از آبادیهای دهستان یورتچی غربی از توابع بخش کورائیم شهرستان نیر که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۹ نفر را در قالب ۴۲ خانوار در خود جای داده بود. روستای جلوگیر از شمال به دوشانلو یا دوشانجیق از جنوب به دگمه داغیلدی و از جنوب غربی به روستاهای سعیدخانلو و کریق بزرگ منتهی می شود.

جلیلو قشلاق

از آبادی های دهستان قشلاق غربی از بخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۵ نفر را در قالب ۱۴ خانوار در خود جای داده بود. جلیلو قشلاق نسبتا معروفی در وسط دهستان قشلاق غربی است که در مجاورت قشلاق تره چی ، قشلاق فرج اله ، قشلاق موزولر، قشلاق حاج پنجعلی و قشلاق تولکی لو قرار دارد.

جمادی

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان سردابه از بخش مرکزی است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۲۵ نفر را در قالب ۷۶ خانوار در خود جای داده بود. روستاهای یئنگیجه رضاییگلو ، چهل گز ، قاراتپه همسایگان جمادی را تشکیل می دهند.

جمال آباد

از آبادی های دهستان مشکین غربی از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۸۷ نفر را در قالب ۲۰۷ خانوار در خود جای داده بود روستای جمال آباد را درگوش محلی «جمالو» یا «جامالو» می گویند. آثاری از استقرار دوران های اولیه در این آبادی باقی است که از این میان می توان به «آقام باغی» و «اژدها بولاغی» اشاره کرد .

جمال خان دومولی - آبشار

آبشار جمال خان آبشارزیبایی است که از ارتفاعات روستای دومولی (دومولا) جاری است. این آبشار زیبا در فصل بهار با رویش سبزه و خزه بر روی صخره های دیواره و ریزش قطرات آب از لابه لای این خزه ها دیدنی تر می شود.

جمایران

از آبادی های شهرستان اردبیل در سمت جنوب غربی دهستان ارشق شرقی از بخش مرکزی است که در مجاورت روستای خلیج قرار دارد. جمایران در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۸۷ نفر را در قالب ۶۳

خانوار در خود جای داده بود.

جمعه مسجد - تاریخی

این بنا در شمال شرقی شهر اردبیل، بین محله های پیرشمس السـدین و عبدالله شاه بر روی تپه مرتفعی واقع گردیده و یکی از قدیمی ترین مساجد شمال غربی ایران است. با توجه به حفاری های باستان شناسی که در محوطه اطراف این مسجد صورت گرفته بقایای شبستان های ستوندار در بخش شرقی و شمالی و هم چنین آثاری از کتیبه های متعلق به قرن سوم و چهارم هـ. ق کشف گردیده است. اصل بنای کنونی مسجد در دوره سلجوقیان بر روی بقایای کهن تری ساخته شده که در نتیجه حمله مغول در حوالی سال ۶۲۰ هجری ویران و در حدود سال ۶۵۰ هجری مجدداً بازسازی گشته است در این بازسازی، گنبد به طور کامل بازسازی شده و تزیینات مختلف گچبری و نقاشی در شبستان و محراب آن انجام گردیده است. بنای فعلی مسجد از گنبدخانه ای ویران و ایوانی که در دوره های بعد به شبستان ستون داری تبدیل شده، تشکیل می شود در حدود ۱۶.۵ متری مسجد، بقایای مناره ای از دوره سلجوقی به ارتفاع هشت مترو قطر پنج متر باقی مانده که به هنگام آبادانی مسجد در کنار آن قرار داشته است. این مسجد که در برخی از نسخه ها و کتاب ها از آن به عنوان مسجد جامع نیز یاد شده، بازمانده مسجد عظیم و گسترده و کم نظیری است که در دوره های مختلف اسلامی بویژه دوره سلجوقی شکل گرفته و تا اوایل دوره صفوی آباد بوده است. پوشش فعلی مسجد به صورت سقف تیر پوشی مسطح با استفاده از سه ردیف پایه ستون های سه تایی می باشد که در زمان قاجار ساخته شده است.

مسجد جمعه اردبیل به مرور زمان صدمات زیادی خورده است که آخرین و جدیدی ترین آن در سال ۱۳۵۷ بوده که در طی آن در جریان ساخت و توسعه امتداد خیابان سیمتری، بخش زیادی از تپه تاریخی از بین رفت و بدنه شرقی محوطه محراب مسجد دچار شکستگی و رانش شد. هم اکنون این مسجد به دلیل قرارگرفتن در مسیر حرکت وسایط نقلیه سنگین در معرض لرزش و فرسایش هر چه بیشتری قرار دارد و خطر تخریب و فرسودگی آن را تهدید می کند.

جمولو کندی

از آبادی های دهستان انگوت شرقی از بخش انگوت شهرستان گرمی است این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۴۴ نفر را در قالب ۳۶ خانوار در خود جای داده بود.

جناقاسویو - چشمه آب معدنی

چشمه آب معدنی جنافا (جن آقا)، چشمه آبگرم کوچکی است که در اردیموسی مرکز بخش سبلان از شهرستان سرعین قرار دارد و از شهرت چندان زیادی برخوردار نیست.

جنت سرای اردبیل - بنای تاریخی

بزرگترین و بلندترین عمارت مجموعه شیخ صفی الدین اردبیلی که بنایی هشت ضلعی است ایوان جنت سرا نامیده می شود. این بنا که به رواق تالار دارالحفاظ الحاق شده در هر ضلع خود قوس های کاذب طاقچه ای شکل دارد که قوس های بزرگ را در برگرفته و با رسمی بندی زیباتر شده است. به باور برخی محققان جنت سرا جزء قدیمی ترین بناهای مجموعه است که در عهد شاه طهماسب اول با عنوان ایوان جنت سرا معروف بوده است. درخصوص عملکرد واقعی بنا اطلاع دقیقی در دست نیست و با توجه به اینکه فاقد محراب است و به آن (میدان دراویش) نیز می گفته اند به نظری رسد که برای مراسم صوفیانه استفاده می شده است. بردیواره های شمالی و غربی جنت سرا درهایی برای راهیابی به اطاقهای مجاور نصب کرده اند. درباره ساختار نخستین این بنا و تحولات و نیز کاربرد آن اطلاع دقیقی در دست نیست. برخی پنداشته اند که این بنا از همان ابتدای ساخت گنبدی داشته و محل سماع درویشان بوده است، اما اولثاریوس که مشاهدات خود را از این بقعه در دوره صفویه به دقت نقل کرده از گنبد جنت سرا سخنی نگفته است، چنانکه دلالت آن نیز که در همان دوره بقعه شیخ صفی را دیده، جنت سرا را مسجدی بی سقف خوانده است. ظاهراً جنت سرا پس از آنکه شاه عباس اشیای گرانبها و کتاب های کتابخانه سلطنتی را به بقعه اهدا کرده، به صورت کتابخانه درآمد است. احتمالاً در اوایل قرن سیزدهم سقفی مسطح با شانزده ستون چوبی بر روی پایه های حجاری شده برای جنت سرا ساخته شده است. سقف دوره قاجاری نیز چند دهه قبل به کلی ویران شده و در سال های اخیر گنبدی آجری به شیوه سنتی بر فراز آن ساخته اند که بزرگترین گنبد مجموعه بشمار می آید.

جنت سرای مشکین شهر

مسجد جنت سرا یا «شاه قبری» با هفت قبر از شهدای جنگ چالدران در قسمت جنوبی مقبره شیخ حیدر واقع گردیده است. این مسجد دوبار تخریب و بازسازی شده است و قبور مربوطه در زیرزمین این مسجد جای گرفته و یک قطعه سنگ منسوب به امامزاده جمال در یک فضای باز در قسمت جنوبی مسجد جنت سرا قرار دارد.

جنگان

آبادی ای که در فاصله بین ۳۹ درجه و ۶ ثانیه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۵ دقیقه و ۵۰ ثانیه طول شرقی قرار دارد. روستای جنگان نامیده میشود. جنگان آبادی ای است که درست در وسط دهستان اجارود شرقی از بخش مـوران در شهرستان گرمی قرار گرفته است و با آبادی های میرآب (میرو)، میخوش

(موخوش)، علی وثرذیلی، کریم لی، پرمهر(پلمه یثر) و افسوران (آووسوران) مجاورت دارد. جنگان در سرشماری سال ۱۳۹۰ در ۲۰ خانوار در حدود ۸۶ نفر جمعیت داشته است.

جنوارداغی - کوه

جنوار(جه- نه - وار) داغی یکی از سه قله اصلی و مرتفع سبلان است بلندترین قله سبلان «سلطان» نام دارد و دومین قله آن را «حرم داغی» می گویند که نوکی تیز دارد قله سوم، آنکه ارتفاع آن نسبت به سلطان ساوالان کمتر است کوه «جنوار داغی» نام دارد. «جنوار» در زبان ترکی به معنی گرگ است.

جوت باجی داغلاری - کوه

از ارتفاعاتی است که در سمت شمالی قله بابامقصود قرار گرفته است این قله ۳۵۰۰ متر ارتفاع دارد و دو قله پیوسته و در کنار هم است و به همین علت «جوت باجی لار» (دوخواهران) نام گرفته است.

جوراب

از آبادی های دهستان رضاقلی قشلاقی از توابع بخش مرکزی شهرستان نیر که در مجاورت روستاهای شیرین بولاغ و یامچی قرار گرفته و از سمت غرب به دهستان دوسونخواجه منتهی می شود براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۸۴ نفر را در قالب ۸۰ خانوار در خود جای داده بود.

جه بی لی

روستای جه بی لی در فاصله بین ۳۸ درجه و ۵۸ دقیقه و ۵۵ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۷ درجه و ۴۷ دقیقه و ۱۱ ثانیه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ در سمت جنوبی دهستان انگوت شرقی و در مجاورت روستاهای قیل لولو (قلی اوغلو)، تکه چی، قربان لی، یئل سویو و عسگرخان لی قرار گرفته است. این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۶۵ نفر را در قالب ۴۱ خانوار در خود جای داده بود.

جه بی لی یا یلاقی - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۲۲۳ متر در محدوده دهستان شعبان از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهرو در ۲۵ کیلومتری جنوب غربی مرکز شهرستان مشکین شهر واقع شده است جهت کوه، شمال شرقی- جنوب غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۷ درجه و ۲۲ دقیقه و عرض ۳۸ درجه و ۱۸ دقیقه می باشد در دامنه های شمال شرقی این کوه جنگل های «حاتم مئشه سی» و «کوله» واقع شده است. کوه «جه بی لی» یکی از ارتفاعات سبلان به شمار می رود.

جهان خانملو

از آبادی های دهستان انجیرلوازبخش مرکزی شهرستان بيله سوار است که در فاصله کمی از مرز ایران و آذربایجان و در جانب غربی آن در میان دو رودخانه بولقار (بالهارود) و آق بیگ لر در محدوده ای که از دیرباز سکونتگاه زمستانی جهان خانم لوهاست جای دارد. این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۸۰ نفر را در قالب ۶۳ خانوار در خود جای داده بود.

جهان خانملو - عشایر

از طوایف ایل شاهسوه ن مغان می باشد که «امروزه اکثر خانواده های این طایفه در اردبیل و شهرهای دیگر ساکن هستند. این طایفه برای تعلیف تابستانی دام واحشام خود از ییلاق گول چوخوری و مراتع بالای سرعین استفاده می کردند و مرکز قشلاقشان دهی در مغان است که با نام خودشان به جهانخانملو کندی مشهور است. قبلا از طوایف بزرگ به شمار می رفت و آخرین روسای آن نوروز بیگ و عزت بیگ هستند، نگفته نماند که یکی از طوایف ۱۳ گانه اردبیل هم به همین نام معروفند و به احتمال قریب به یقین از همین طایفه منفک شده و سپس به شکل طایفه مستقلی درآمده اند».

جهانگیرلو

از آبادی های دهستان انگوت شرقی از بخش انگوت شهرستان گرمی است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۴۱ نفر را در قالب ۴۲ خانوار در خود جای داده بود. جهانگیرلی آبادی متوسطی است که در فاصله بین ۳۹ درجه و ۳۰ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۷ درجه و ۴۹ دقیقه و ۳۶ ثانیه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ در جنوب شرقی دهستان انگوت شرقی از بخش انگوت شهرستان گرمی در استان اردبیل قرار گرفته و علاوه بر آبادی های سمت غربی دهستان برزندپائین با روستاهایی از دهستان انگوت شرقی نظیر: «منصورلو»، «آقاوردی لی»، «قربان لی» و «ته که چی» نیز مجاور است.

جیاوان

از آبادی های شهرستان اردبیل در جنوب غربی دهستان فولادلوی جنوبی از توابع بخش هیر است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۷۴ نفر را در قالب ۴۴ خانوار در خود جای داده بود. روستاهای هل آباد، اینلو و پيله گلین از همسایگان جیاوان به شمار می روند.

جید

جئید دهی از دهستان میناباد از توابع بخش عنبران در شهرستان نمین است که در ۷ کیلومتری شمال

نمین واقع شده است. از شمال به روستای کولش (گلشن)، از جنوب به شهر نمین، از شرق به روستای میرزانی، از سمت جنوب شرقی به دهستان میناباد و از سمت غرب به شهر عنبران منتهی میگردد و مانند بیشتر آبادیهای مناطق کوهستانی در مجاورت دره قرار گرفته و کوههایی مثل محمد قلعه‌سی و کوزه‌داغی آن را احاطه کرده است. دو رود در کنار روستا جاری است که از ارتفاعات مرزی سرچشمه گرفته و در محلی به نام چای قوشان به هم پیوسته و وارد روستا می شوند. مذهب بیش از ۹۵ درصد اهالی روستا سنی شافعی و زبان آنها تالشی است و بقیه اهل آبادی تشیع اند و به زبان ترکی تکلم می کنند. اهالی معتقدند که (جیدا) به معنای نیکو و زیباست گوئیا در زمان های دور، اطراف روستا پوشیده از درخت بوده و از این رو به آن جیدا به معنی نیکو و زیبا می گفتند. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۴۹ نفر را در قالب ۲۲۳ خانوار در خود جای داده بود.

جیدا

«جیدا» (جی - دا) که متأسفانه در تمامی اسناد و مکاتبات اداری به شکل (جدا) نوشته می شود یکی از آبادی های دهستان انگوت شرقی در بخش انگوت به مرکزیت تازه کند است که در مختصات جغرافیایی ۳۹ درجه و ۶ دقیقه و ۳ ثانیه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۴۸ دقیقه و ۴ ثانیه طول شرقی و در مجاورت روستاهای تک بولاغ انگوت، جیداقیشلاقی، کرم لی قیشلاقی، کورامال لی، قاطار و نریمان قرار دارد. «جیدا» در لغت زبان ترکی به معنی نیزه است و جدای از کلمه (جدا) به معنی (دورازهم) در زبان فارسی است به همین خاطر اطلاق واژه جدا بر این محل فاقد هرگونه وجه تسمیه ای است. این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۹۳ نفر را در قالب ۷۱ خانوار در خود جای داده بود.

جیداقیشلاقی

جیدا قیشلاقی نام آبادی است در غرب روستایی به نام جیدا، که در فاصله بین ۳۹ درجه و ۶ دقیقه و ۲۷ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۷ درجه و ۴۶ دقیقه و ۵۲ ثانیه طول شرقی از نصف النهار مبدا قرار گرفته است. تمامی مطالبی که در خصوص آبادی جیدا گفته شده در خصوص جیداقیشلاقی هم صادق است مضاف بر اینکه قیشلاق جیدا در فاصله دو کیلومتری سمت غربی روستای جیدا قرار دارد و در سمت غربی خود از مجاورت بخشعلی قیشلاقی و کرم قیشلاقی برخوردار است. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۰۹ نفر را در قالب ۲۷ خانوار در خود جای داده بود.

جیرال باغی - تفرجگاه

یکی از قدیمی ترین و معروف ترین باغ های اردبیل است که تاسالهای اخیر آثار آن برجا بود و امروزه

بخشی از محدوده شهری اردبیل به شمار میرود. گل‌های محمدی معطر با رنگ‌های مختلف و یاسمن‌های سفید و صورتی جیرال باغی شهرت خاصی داشت اما معروفترین محصول این باغ سیب‌های مخصوص و معطر آن بود که به «جیرال آلماسی» شهرت داشت. باغ جیرال با گسترش روزافزون شهر، اراضی زراعی اطراف خود را به ساختمان‌ها و خانه و خیابان‌ها سپرد و به تدریج در محدوده شهرداری قرار گرفت. گرچه امروزه اثری از آن همه لطف و زیبایی و سیب و گلابی جیرال وجود ندارد اما درس‌نات اخیر فضای آن به پارک بزرگی تبدیل شده است تا بخشی از فضای سبز مورد نیاز شهر اردبیل را تامین کند همچنین احداث یک باب فرهنگسرا در کنار این باغ در دستور کار شهرداری قرار دارد و اعتبار مورد نیاز آن از سوی دولت تامین شده است که با تکمیل و بهره‌برداری از آن، موزه‌ای به نام موزه شهرداران ادوار اردبیل در آن احداث خواهد شد. در صورت بهره‌برداری از آن، تاریخ شهرداری اردبیل به شیوه مناسبی در معرض دید علاقمندان قرار خواهد گرفت.

جیران گولو - آبگیر

«جیران گولو» نام دریاچه کوچکی است که در کنار صخره‌های سربه فلک کشیده «شیروان دره سی» قرار دارد. قرار گرفتن این دریاچه در نزدیکی دریاچه آت گولو و البته شیروان دره سی طبیعت بسیار زیبایی را رقم زده است. جیران گولو در پایین استخر آت گولو و درست چسبیده به شیروان دره سی قرار دارد. اگر چه وسعت آن کوچک می‌باشد اما محل مناسبی برای آبشخور حیوانات این دره به شمار می‌رود. وجود خزه‌های سرسبز اطراف آن، نزدیکی با دیواره‌های سنگی و صخره‌های سر به فلک کشیده شیروان دره سی، باعث به وجود آمدن طبیعتی ناب در اطراف آن گشته به طوری که هر بیننده‌ای مجذوب زیباییهای آن می‌گردد. این تالاب در ۲۰ کیلومتری جنوب شرقی مشکین شهر و در نزدیکی لاهرود قرار دارد، ارتفاع آن از سطح دریا ۲۲۰۰ متر است و مأمن و مأوای مناسبی برای زمستان‌گذرانی تعداد زیادی از پرندگان مهاجرآبزی و کنارآبزی به شمار می‌رود. این تالاب که محل زیستگاه پرندگانی هم چون چنگر، حواصیل خاکستری و اردک است همه ساله پذیرای پرندگان مهاجری از مناطق آسیای میانه، قفقاز و سیریری است که در ماه‌های سرد به این منطقه مهاجرت می‌کنند. همچنین منطقه زیستگاه و محل زندگی دائمی وحوش متعددی چون خوک، روباه، گرگ، قوچ و میش ارمنی، خرس قهوه‌ای، کبک و قمری است. پوشش گیاهی حاشیه تالاب نیز نی، گیاهان مرتعی و گیاهان علفی است.

جیرداغی - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۳۱۲ متر در محدوده دهستان خاندبیل شرقی از بخش مرکزی شهرستان خلخال و در ۷ کیلومتری جنوب مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمال شرقی - جنوب غربی

بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸ درجه و ۳۰ دقیقه و به عرض ۳۷ درجه و ۳۵ دقیقه می باشد.

جیغنا ب

از آبادی های دهستان سنجد غربی از بخش مرکزی شهرستان کوثر است که در فاصله کمی از جاده اردبیل به خلخال در سمت شرق قاراقشلاق قرار دارد و از سمت شمال به دهستان سنجد شمالی منتهی می شود این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۱۸ نفر را در قالب ۱۲۴ خانوار در خود جای داده بود. جیغنا ب در ۳۷ درجه و ۴۶ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۲ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۷۲۰ متر است.

جین دره سی کوثر - محوطه تاریخی

محوطه جین دره سی مربوط به دوره اشکانیان - دوره ساسانیان است و در شهرستان کوثر، بخش مرکزی، دهستان سنجد شمالی، روستای خلفلو واقع شده است. این اثر در تاریخ ۲۶ اسفند ۱۳۸۷ با شماره ثبت ۲۵۸۲۷ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

جین دره سی مشکین شهر - دره

جین دره سی، دره ای در ۳ کیلومتری جاده مشکین شهر - قینرجه است و رودخانه ی بسیار زیبایی دارد که به رودخانه خیاو چایی منتهی می شود و همچنین دارای جنگلی طبیعی است که زیبایی خاصی به این محل بخشیده است. راه این دره در ۳ کیلومتر مشکین شهر - قینرجه در حرکت به طرف قینرجه در سمت چپ جاده می باشد که جهت رفتن به این محل باید خودرو مناسب داشت. راه این دره خاکی با شیب بالای ۲۰ درجه است حرکت خودروهای سواری در این مسیر به سختی انجام می شود.

جین دره سی موران - دره

در مجاورت روستای ال له درق بخش موران دره ای وجود دارد که به جین دره سی مشهور است و آثار مبهمی از ورودی قلعه ای در آن به نظرمی رسد. در قسمت جنوب شرقی دره در محوطه یکی از باغات گورستانی وجود دارد که به گبروش مشهور بوده و گورهای تاریخی و قدیمی به خوبی قابل مشاهده می باشد. در هنگام گردش در جین دره سی می توان بقایای اشکال و بناهای تاریخی را دید و اگر بررسی کارشناسانه ای صورت پذیرد می تواند اسرار تاریخی منطقه را برملا بکند.

جین قشلاقی

از آبادی های دهستان مهماندوست از توابع بخش کورائیم شهرستان نیر که بر اساس سرشماری سال

۱۳۹۰ تعداد ۲۴۲ نفر را در قالب ۷۷ خانوار در خود جای داده بود. جین قشلاقی میان روستاهای «مولان»، «تاجی بویوک» و «بوسجین» جای گرفته است.

جین کندی

آبادی ای که به جین کندی معروفیت یافته دهی از دهستان اجارود غربی از بخش مرکزی شهرستان گرمی در استان اردبیل است که در سمت مغرب دهستان و جنوب غربی مرکز شهرستان جای گرفته است. جین کندی از نظر مشخصات جغرافیایی در ۳۸ درجه و ۵۹ دقیقه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۵۸ دقیقه طول شرقی در میان روستاهای تازه کندلنگان، بئل دashi، انگورد و مزرعه علی گشاد قرار گرفته است در سرشماری سال ۱۳۹۰ دارای ۱۸ خانوار با ۷۰ نفر جمعیت بوده است.

چاپاقان

چاپاقان روستایی در سمت شمال شرقی مشکین شهر است که جاده ارتباطی آن در نزدیکی فخرآباد از جاده اردبیل به مشکین شهر جدا می شود. روستای چاپاقان در مجاورت روستاهای لمبر، ده ده بیگلر و شیخلو به سواحل جنوبی قاراسو منتهی می شود و روستای کوچک دیگری به نام شیخلو را هم در دل خود جای داده است. نام روستای چاپاقان از زبان ترکی آذری که زبان گویش این روستا است گرفته شده است که به گفته بومیان این ده به خاطر چپاول متعدد آن در دوره های پیشین بوده است. آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۴۰ نفر را در قالب ۱۳۸ خانوار در خود جای داده بود.

چات قشلاقی

این قیشلاق نیز مثل بعضی از آبادی ها و قشلاقات دیگر، باروستای دیگری به نام آشاغی چاتی قیشلاقی همنام است که در مختصات جغرافیایی ۳۹ درجه و ۸ دقیقه و ۱۷ ثانیه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۴۳ دقیقه و ۳۸ ثانیه طول شرقی قرار دارد و امروزه جزو روستاهای متروکه دهستان انگوت شرقی به شمار می رود. این دو روستا در فاصله ۱۰ کیلومتری جاده اصلی مشکین شهر به مغان و در سمت شرقی جاده قرار گرفته اند. فاصله چاتی قیشلاقی از مرکز بخش انگوت بیش از ۳۰ کیلومتر است. راه ارتباطی این دو آبادی با مرکز بخش جاده شن ریزی شده ای است که چاتی قیشلاقی را از طریق جاده مشکین شهر مغان، به مرکز بخش پیوند می دهد. (چاتی) در اصطلاح ترکی، طناب سیاه و سفید رنگی است که از پشم بز بافته می شود همان طناب سیاه و سفیدی که موجب ترس مارگزیده ی در ضرب المثل هاست. چاتی قشلاقی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۳۱ نفر را در قالب ۲۸ خانوار در خود جای داده بود.

چاتی قایا

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان ارشق شرقی از بخش مرکزی است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۷ نفر را در قالب ۱۹ خانوار در خود جای داده بود. روستاهای تقی دیزج، محمدجانلو و سرخانلو همسایگان «چات قایا» را تشکیل می دهند.

چاخماق چوخوری

از آبادی های دهستان ارشق غربی از بخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۳۵ کیلومتری از مرکز شهرستان مشکین شهر قرار دارد. چاخماق چوخوری که در ابتدا سکونتگاه زمستانی و قشلاق لاهرود بود. چاخماق چوخوری در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۵ نفر را در قالب ۱۲ خانوار در خود جای داده بود. این آبادی در عرف محل به دوشانلو هم معروف است.

چاخماقلو - آبگرم معدنی

چشمه آب معدنی چاخماقلویا چاخماق سویودر منطقه یندی بولوک در فاصله ۲ کیلومتری سردابه واقع است. ظاهر آب اندکی مایل به رنگ آبی است و مزه گس دارد و برای درمان امراض جلدی، دردهای مزمن روماتیسمی و دردهای عصبی مفید است. چشمه آب معدنی چاخماقلو در ارتفاع ۱۹۷۵ متری از سطح دریا قرار دارد. دمای آن ۳۴ درجه سانتیگراد و میزان آبدهی آن ۱.۵ لیتر در ثانیه گزارش شده است. این آب برای استحمام مورد استفاده قرار می گیرد.

چاخناق داغی - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۱۹۵ متر در محدوده دهستان یورتچوی غربی ازبخش کورائیم شهرستان نیر و در ۴۵ کیلومتری جنوب غربی مرکز شهرستان اردبیل واقع شده است. جهت کوه، شرقی-غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸ درجه و ۵ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۵۲ دقیقه می باشد.

چاخیرچیمنی

از آبادی های دهستان ارشق غربی ازبخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۶۵ کیلومتری از مرکز شهرستان مشکین شهر واقع شده است. این آبادی که در مجاورت روستاهای «قیزیل قایا» «تک بولاغ» و «توماردره سی» قرار دارد. «چاخیرچیمنی» که امروزه آن را «چهارچمن» می گویند در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۵۴ نفر را در قالب ۴۴ خانوار در خود جای داده بود.

چاروادار یولو

معبر معروف «چاروادار یولو» که در گذشته های نه چندان دور، مسیر ارتباطی خلخال با گیلان به شمار می رفت گذرگاهی پررونق برای صنعت گردشگری به شمار می رود. قبل از احداث جاده خلخال به اسالم، این مسیر پیاده رو، یکی از راههای ارتباطی اهالی شهرستان خلخال با استان گیلان و شهر اسالم بوده و از قدیم الایام به عنوان یک راه مالرو تردد و جابجایی مسافر و بار از طریق این مسیر صورت می پذیرفته است. «گیوره» نام مکانی است که از فراز این نقطه تصاویر بسیار زیبا و جلوه ای از طبیعت بسیار بکر قابل رویت می باشد و دریای ابری که پشت کوهها آرام می گیرد یکی از این زیبایی هاست. از فراز این نقطه، روستای بیلاقی «کتری» و قسمتی از آن که بسیار هموار بوده و به «کتری دوزی» معروف می باشد قابل رویت است.

چاروق داش

از آبادی های دهستان انگوت غربی از بخش انگوت شهرستان گرمی است که در سرشماری سال

۱۳۹۰ تعداد ۴۷ نفر را در قالب ۹ خانوار درخودجای داده بود. «چاروق داش» در سمت غربی مرکز بخش انگوت و در مجاورت روستاهای «ولی بیگ لی»، «بیریان قیشلاقی»، «ایستی باغچا»، «خسبک»، «شکرلوخالصه»، «مردلی» و «قمیش لی» قرار گرفته است. چاروق داش تقریباً در ۲۶ کیلومتری تازه کند قرار دارد و بخشی از مسیر ارتباطی آن خاکی است.

چاریق چی بازار

چاریق چی یا چاروق چی بازار بخشی از بازارستی اردبیل بود که صاحبان پیشه چاروق دوزی در آن به دادوستد و فعالیت می پرداختند. چاروق را عموماً از چرم خام می دوختند و به دلیل راحتی و استفاده آسان مورد علاقه طبقات کارگرو دهقان بود. چاروقچیان مشتریان زیادی داشتند و در دو قسمت مجزا از هم در بازار کار می کردند یکی نزدیک بازار خراطان و دیگری در حوالی زرگره بازار امروزی

چاغونگنیش

از آبادی های شهرستان اردبیل در شمال شرق دهستان ارشق شرقی از بخش مرکزی است که در مجاورت خواجه بولاغی قرار دارد و از شمال به دهستان ارشق مرکزی منتهی می شود. روستای چاغونگنیش سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۷ نفر را در قالب ۱۳ خانوار درخود جای داده بود.

چاققورچوققورتپه سی - تپه تاریخی

نام تپه ای در روستای صخره ای کنزق سرعین است که در آن گونه های کمیابی از خزنده گان مثل آفتاب پرست و سوسمار زندگی می کنند.

چال داغ مشکین شهر - کوه

این کوه با ارتفاع ۳۰۸۸ متر در محدوده دهستان مشکین غربی از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر و در ۱۹ کیلومتری جنوب غربی مرکز شهرستان مشکین شهر واقع شده است. جهت کوه، شمالی - جنوبی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول درجه و ۳۱ دقیقه و عرض ۳۸ درجه و ۱۵ دقیقه می باشد. کوه چال داغی یکی از ارتفاعات سبلان به شمار می رود. بخشی از رودخانه جمال آباد (جمالو) از این کوه سرچشمه می گیرد.

چال داغ خلخال - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۴۱۸ متر در محدوده دهستان سنجد جنوبی از بخش فیروزشهرستان کوثر و در ۴۰ کیلومتری غرب مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمال شرقی - جنوب غربی بوده

و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸ درجه و ۰.۴ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۴۱ دقیقه می باشد.

چالگرود

از آبادی های دهستان سنجید غربی ازبخش مرکزی شهرستان کوثر (گیوی) است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۶۷ نفر در قالب ۱۴۰ خانوار در خود جای داده بود. چالگرود که در مجاورت آبگرم گیوی قرار دارد تاجندی پیش زیاده چشم نمی آمد اما با تغییر مسیر جاده خلخال-گیوی در فاصله کمی از جاده قرار گرفته و تمام زیبایی های خود را بر روی تپه ای به نمایش می گذارد. این آبادی که در میان اهالی به «چره لی» و یا «جره لی» معروف است در ۳۷ درجه و ۴۰ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۴۴ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۷۱۰ متر است.

چالماکندی

از آبادی های دهستان قشلاق شرقی ازبخش قشلاق دشت شهرستان بیله سوار است که در فاصله کمی از سمت جنوب جعفرآباد در مجاورت حاجی باباخان و مایادره سی واقع شده است و در سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۵۲ نفر در قالب ۲۰۹ خانوار در خود جای داده بود. چالماکندی از قشلاقات طایفه جلودارلو بود که بایکجانشینی بخشی از عشایر به آبادی تبدیل شد و غالب اهالی آن از این طایفه هستند.

چاناق

نام دوآبادی در سمت شرقی دهستان قشلاق جنوبی ازبخش قشلاق دشت شهرستان بیله سوار است که در مجاورت ساری بولاغ، خان اوغلان قشلاقی و تازه کند چاناق قرار دارد و از سمت جنوب غرب به دهستان اینچی لی منتهی می شود روستای چاناق در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۸۸ نفر را در قالب ۵۳ خانوار در خود جای داده بود. در لغت زبان ترکی کاسه سر یا جمجمه، کاسه سفالی و ظروفی از این دست را «چاناق» گویند.

چاناق بولاغ

از آبادی های دهستان نقدی ازبخش مشکین شرقی شهرستان مشکین شهر است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۹ نفر را در قالب ۹ خانوار در خود جای داده بود.

چاناقرود

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان سردابه ازبخش مرکزی است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۵۷۷ نفر را در قالب ۶۷۳ خانوار در خود جای داده بود روستای چاناقرود که در عرف محل به

چاناق بولاغ معروف است در میان روستاهای خشکه رود، خیارک و جمادی قرارداد.

چای صیغیرلو

از آبادی های دهستان رضاقلی قشلاقی از توابع بخش مرکزی شهرستان نیر که در مجاورت روستاهای رضاقلی قشلاقی، اینانلو و شیران قرارداد و از سمت شمال به دهستان آبگرم منتهی می شود روستای چای صیغیرلو در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۴۹ نفر را در قالب ۴۵ خانوار در خود جای داده بود.

چای قشلاقی بيله سوار

از آبادی های دهستان انجیرلو از بخش مرکزی شهرستان بيله سوار است. این آبادی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۴ نفر را در قالب ۲ خانوار در خود جای داده بود. چای قشلاقی در مجاورت رودخانه آق بیگ لر و در بین قشلاقات هدی لی، نرقشلاقی، و آبادی های دهستان گوگ تپه جای گرفته است.

چای قشلاقی نمین

از آبادی های شهرستان نمین که در دهستان گرده از توابع بخش مرکزی نمین قرارداد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۴۷ نفر را در قالب ۸۲ خانوار در خود جای داده بود چای قشلاقی در میان روستاهای خلیل کندی، سلوط، سیف آباد و کارخانه سیمان اردبیل قرار دارد.

چبنلو

از آبادی های دهستان ارشق مرکزی در بخش ارشق شهرستان مشکین شهر است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۸ نفر را در قالب ۱۳ خانوار در خود جای داده بود.

چراپا

از آبادی های دهستان دوجاق از بخش ثمرین شهرستان اردبیل است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۶ نفر را در قالب ۵ خانوار در خود جای داده بود روستاهای شیندیرشامی، چوخور یورد، هاچاکندی و اسماعیل خان کندی همسایگان آن را تشکیل می دهند

چراپا - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۳۲۹ متر در محدوده دهستان غربی از بخش ثمرین شهرستان اردبیل و در ۳۰ کیلومتری شمال غربی مرکز شهرستان اردبیل واقع شده است جهت کوه، شمالی - جنوبی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸ درجه و ۰ دقیقه و عرض ۳۸ درجه و ۲۳ دقیقه می باشد.

چراغعلی شاه

نام مسجد و کوچه ای در منتهی الیه شمال شرقی بافت قدیم اردبیل است که در میان کوچه های محمدیه ، اکبریه و میدان قیام قرارداد. مسجد و کوچه چراغعلی شاه یکی از کوچه ها و مساجدی است که با پسوند شاه مشهور هستند اطلاع چندان دقیقی از وجه تسمیه این محله و یا شخصیت چراغعلی شاه در دست نیست اما بیگمان نام این محله را نیز شخصیت انسان وارسته ای که در آنجا مدفون شده و یا سکونت داشته مشخص می کند.

چرچر

از آبادی های دهستان ارشق غربی ازبخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۷ نفر را در قالب ۱۱ خانوار درخودجای داده بود. چرچر درفاصله ۷۲ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر و درمجاورت روستاهای نولی بولاغی، داش درق، نیازقلی، و گونئی کندی همسایه است.

چرچی لو

ازآبادی های دهستان یافت ازبخش مرادلوی شهـرستان مشکین شهر است این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۰۵ نفر را در قالب ۲۴ خانوار درخودجای داده بود. روستای چرچیلو در ۸۲ کیلومتری شهرستان مشکین شهر و ۶ کیلومتری دهستان کنجوبه واقع شده است این روستا از دهستان یافت به مرکزیت کنجوبه بوده و چهارمین روستا از نظر جمعیت در دهستان یافت می باشد چرچی لو از چهار طایفه به نام های بهرام لو، رستم لو، سردارلو وعلی یارلو تشکیل شده است .«چرچی» به معنای فروشنده دوره گرد یا پيله گراست و احتمالاً با کسب و کار بنیانگذاران اولیه آبادی مناسبتی داشته است.

چشمه باشی

از محلات قدیمی و یکی از محلات ششگانه اردبیل که قنبلان هم می گویند. چشمه باشی یا قنبلان از محلات قدیمی اردبیل و دومین محله سمت نعمتی ها است که در میان محلاتی چون عالی قاپو، اونچومیدان و تاوار (طوی) قرار دارد. این محله با احداث خیابان اصلی شهر در دهه های گذشته به دو قسمت تقسیم شده است و بخشی از خیابان اصلی و قدیمی شهر از داخل این محله می گذرد. قنبلان یا چشمه باشی دومین محله از سمت نعمتی است و دومین محله ای است که در بازار اردبیل به عـزاداری می پردازد. محله قنبلان جزو مناطق اولیه شهر اردبیل و اعیان نشین بوده است . در مرکز شهرستان گرمی هم محله ای به نام چشمه باشی وجود دارد که شامل آبادی های اطراف چشمه «زره نه گرمی» است .

چشمه بولاغی - آبگرم معدنی

از چشمه های آب معدنی روستای ویله دره در ۳ کیلومتری سرعین است . دمای متوسط آن ۹.۵ درجه سانتیگراد و دارای خاصیت درمانی بوده به مصرف شرب می رسد دمای این چشمه ۱۷ درجه سانتیگراد و میزان آبدهی آن ۰.۸ لیتر در ثانیه می باشد.

چکی چایی - رودخانه

چکی چایی نام رودخانه ای است که از ارتفاعات سبلان سرچشمه گرفته و در بخشی از اراضی بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر جاری می گردد.

چکی چایی - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۳۸۷ متر در محدوده دهستان شعبان از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهرو در ۲۳ کیلومتری جنوب غربی مرکز شهرستان مشکین شهر واقع شده است. جهت کوه، شرقی - غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۷ درجه و ۲۵ دقیقه و عرض ۳۸ درجه و ۱۷ دقیقه می باشد. کوه چکی چایی یکی از ارتفاعات سبلان بشمار می رود.

چلغوم - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۲۳۳ متر در محدوده دهستان سنجد شمالی از بخش مرکزی شهرستان کوثر و در ۳۲ کیلومتری شمال مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمال شرقی - جنوب غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸ درجه و ۲۸ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۵۱ دقیقه می باشد.

چلک

چلک از آبادی های زیبا و خوش آب و هوای شهرستان گرمی است که در فاصله ۵ کیلومتری گرمی و در سمت جنوب شرقی آن قرار گرفته و به دلیل موقعیت مناسب خود علاوه بر فعالیت های کشاورزی از قابلیت خوبی برای باغداری نیز برخوردار است و در شمار آبادی هایی است که می تواند بخشی از توسعه و پیشرفت خود را به باغداری و پرورش درختان مثمر در آن گره بزند و با افزایش درآمد اهالی اسباب ماندگاری اهالی در آبادی را فراهم آورد. این آبادی در ۳۸ درجه و ۵۹ دقیقه عرض شمالی از خط استوا و ۴۸ درجه و ۶ دقیقه و ۲۱ ثانیه طول شرقی از نصف النهار مبدا و در مجاورت روستاهای اینی ، قوزلو ، ساری دره ، لطف علی قیشلاقی و مشهدلی قرار گرفته و جزو روستاهای مرزی منطقه به شمار می رود که در فاصله ۴ کیلومتری از منطقه یارديم لی در جمهوری آذربایجان قرار دارد. در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد

۴۴۹ نفر در قالب ۱۲۶ خانوار در چلک زندگی می کرده اند.

چلمبر

از آبادی های دهستان سنجبدشرقی دربخش مرکزی شهرستان خلخال است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۲ نفر را در قالب ۲۰ خانوار در خود جای داده بود روستاهای نواشاق ، کالار، ایلوانا، اناویز و داودخانی همسایگان روستای چلمبر را تشکیل می دهند. چلمبر که چلمبرهم گفته می شود در ۳۷ درجه و ۴۱ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۹ دقیقه طول شرقی قرار دارد.

چله خانه

در مجموعه خانقاهی و آرامگاهی شیخ صفی الدین اردبیلی دوچله خانه جهت خلوت نشینی وجود داشته است که چله خانه ی قدیم برای شیخ صفی الدین و چله خانه ی جدید برای خلوت نشینی صدرالدین موسی فرزند شیخ صفی الدین اردبیلی ساخته شده بود. آثار این چله خانه ها در سمت غربی و شرقی حیاط میانی روبروی هم قرار دارد.

چله خانه - محوطه تاریخی

نگاه کنید به : دهکده صخره ای ورنیاب

چم گرمی

یکی از طوایف هفت گانه منطقه گرمی است که امروزه در شهر گرمی و دیگر آبادی ها سکونت گزیده اند. این طایفه گرچه امروزه جزو عشایر شاهسئوه ن بشمار نمی آیند ولی در دوره افشاریه و اوایل سلطنت قاجار از مهمترین طوایف شاهسئوه ن محسوب می شدند و افراد برجسته ای مثل جهانگیرسلطان از این طایفه برخاسته است.

چم منامین

نام دو قشلاق معروف روستای منامین خورش رستم شمالی در ده کیلومتری هشتجین که یوخاری چم و آشاقی چم نامیده می شوند و سکونتگاه زمستانی دامداران منطقه بشمار می رود. «یوخاری چم» یا قشلاق علیا همسایه بعضی از روستاهای شهرستان میانه و روستای کمر خلخال و هم مرز با شهرستان خمسه استان زنجان است و آشاقی چم یا قشلاق سفلی در مجاورت روستای نمهیل خلخال قرار دارد. قشلاق های منامین در هر فصلی از سال حال و هوا و زیبایی و طبیعت خاص خود را دارند ولی در زمستان طبیعت بخصوصی دارد که دامداران محلی دامهایشان را جهت چرا به آنجا کوچ می دهند.

چملوگبین

از آبادی های کرمانج نشین دهستان شال در بخش شاهرودشهرستان خلخال است این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۹ نفر در قالب ۲۰ خانوار در خودجای داده بود چملوگبین در زبان کرمانجی به معنای محوطه چمنزاری است که در پایین چشمه تشکیل میشود. چملوگبین که «یاهلیق» هم نامیده می شود در ۳۷ درجه و ۱۰ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۴۷ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۷۴۰ متر است درخت گردویی که در وسط روستا قرار دارد و مردم روستا به آن «دارقمو» میگویند به گفته ساکنین محل از قدمتی برابر با حضور کرمانجهادر «چملوگبین» برخوردار است.

چنار قشلاقی

از آبادی های دهستان قشلاق جنوبی از بخش قشلاق دشت شهرستان بيله سوار است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۱ نفر در قالب ۶ خانوار در خودجای داده بود.

چنار لیق

از آبادی های دهستان خورش رستم جنوبی از بخش خورش رستم خلخال که در ۵۰ کیلومتری هسجین و ۱۱۰ کیلومتری خلخال در بین دو کوه معروف «آق داغ» و «برزه داغی» در مجاورت روستاهای آهو و جعفرآباد در جنوب شاهرود واقع شده و در سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۹۶ نفر و ۱۰۷ خانوار سکنه داشت. چنار لیق یکی از قدیمی ترین روستاهای خلخال است که بابت بهره مندی از موقعیت جغرافیایی و سوق الجیشی خود به عنوان پل ارتباطی میان شهرستان خلخال و طارم به شمار می رفته است. قدمت (چنار لیق) که در ابتدا در مکان دیگری به نام «خاراباگند» قرار داشته ، به استناد آثار باستانی از جمله کاروانسرای چنار لیق، قنات یا کهریزهای قدیمی و آسیاب های آبی و... به حدود یک هزار سال پیش می رسد. این روستا در ۳۷ درجه و ۸ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۳۸ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۲۵۰ متر است.

چنذاب

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان هیر از بخش هیر است که در فاصله ۳ کیلومتری هیر در میان روستاهای شبیلو ، بودالالو و عباس آباد قرار گرفته است. چنذاب دارای باغ های سیب ، گیلان ، آلبالو و سبزی است. یک تخته سنگ بزرگ و عظیم و درختی ۲۵۰ ساله از دیدنی های این روستا هستند . چنذاب در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۳ نفر در قالب ۳۲ خانوار در خودجای داده بود.

چندانق

ازآبادی های شهرستان اردبیل دردهستان شرقی ازبخش مرکزی است که درفاصله کمی از سمت شمال شرقی اردبیل در مجاورت روستای آق بولاغ آقاجان خان و رودخانه بالیقلو واقع شده است چندانق در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۵۱ نفرادر قالب ۲۰۳ خانوار درخودجای داده بود.

چوبان داشی

نگاه کنید به : محوطه باستانی قاینارجا مازافا

چوخلوقویو

ازقشلاقات دهستان قشلاق غربی ازبخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ در ۸ منطقه اقامتی مجموعاً ۱۰۰ خانوار و جمعیتی نزدیک به ۴۳۲ نفر داشته است. این سکونتگاهها عبارتنداز: چوخلو قویوی سواد ، چوخلو قویوی حاج رمضان ، چوخلو قویوی حاج حسن ، چوخلوقویوی حاج حسنعلی ، چوخلو قویوی حسین آباشلار ، چوخلو قویوی بهادر و همت ، چوخلو قویوی خودش، چوخلو قویوی حاج اکبر

چوخور یورد

ازآبادی های دهستان دوجاق ازبخش ثمرین شهرستان اردبیل است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸ نفر را در قالب ۲ خانوار درخود جای داده بود. کمرکندی ، چراپا ، هاچاکندی واسماعیل خان کندی همسایگان چوخور یورد را تشکیل می دهند.

چوکک

از محلات قدیمی در بافت شهری بیله سوار است که باگسترش بافت شهری دردهه های اخیر در بافت میانی شهر قرار گرفته و امروزه محله شهید بهشتی نامیده می شود.

چوگردمئشه - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۲۸۷ متر در محدوده دهستان خاندبیل شرقی ازبخش مرکزی خلخال و در ۱۰ کیلومتری جنوب شرقی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمال شرقی - جنوب غربی بوده ومختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸ درجه و ۳۸ دقیقه وعرض ۳۷ درجه و ۳۴ دقیقه می باشد.

چونزه

نام دو آبادی در دهستان اجارود غربی از بخش مرکزی شهرستان گرمی است که باتوجه به ارتفاع محل استقرارشان با پیشوندهای آشاغی و یوخاری از هم متمایز می گردند. روستای آشاغی چونزه در شمال غربی و روستای یوخاری چونزه در سمت غرب گرمی قرار گرفته اند و در فاصله ۲.۵ کیلومتری همدیگر قرار دارند. هر دو روستا توسط جاده ای فرعی به جاده اصلی گرمی - اردبیل می پیوندند و از طریق همین جاده به گرمی متصل می شوند. فاصله آشاغی چونزه از گرمی ۴.۵ کیلومتر و فاصله یوخاری چونزه ۷ کیلومتر است. رحیم لی، داش بولاغ، شور بولاغ و قاراقوچ یا حجت آباد از آبادی های همجوار روستاهای آشاغی و یوخاری چونزه می باشند. یوخاری چونزه در مقایسه با آشاغی چونزه بزرگتر و از جمعیت بیشتری برخوردار است. براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ آشاغی چونزه ۳۵ نفر و یوخاری چونزه ۷۳ نفر جمعیت داشته است. «چوزه» به مقدار گندمی گفته می شود که به عنوان اجرت به آسیابان داده می شد.

چونگونش

از آبادی های دهستان اجارود غربی از بخش مرکزی شهرستان گرمی است که در فاصله ۹۰ کیلومتری اردبیل و ۲۰ کیلومتری شهرستان گرمی واقع شده و از طرف شمال به روستای تولون، از جنوب به روستای امیرکندی، از شرق به جمهوری آذربایجان و از طرف غرب به لنگان و روستای غافارکندی منتهی می شود. روستای چونگونش در حاشیه مرزی جمهوری آذربایجان قرار گرفته و تقریباً ۳ کیلومتر با مرز جمهوری آذربایجان فاصله دارد. روستای چونگونش در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱۵ نفر را در قالب ۳۱ خانوار در خود جای داده بود.

چونه خانلو

از آبادیهای دهستان اجارود شمالی از بخش مرکزی شهرستان گرمی است که براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۹۱ نفر را در قالب ۴۸ خانوار در خود جای داده بود. چونه خانلو روستای نسبتاً بزرگ و پرجمعیتی است که در قسمت شرقی دهستان اجارود شمالی از بخش مرکزی شهرستان گرمی و در مجاورت روستاهای سیدکندی، ناغارا و حواس کندی از دهستان اجارود شمالی و در ۳۹ درجه و ۴ دقیقه و ۵۷ ثانیه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۸ دقیقه و ۳۴ ثانیه طول شرقی و در مجاورت آبادی هایی از دهستان اجارود مرکزی قرار دارد.

چهره برق

از آبادی های دهستان یورتچی غربی از توابع بخش کورائیم شهرستان نیرکه در مجاورت روستاهای کورعباسلو، قاراشیران و ساقیزچی واقع شده است و براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۶ نفر را در

قالب ۲۶ خانوار درخودجای داده بود.

چهل پله - آبشار

نگاه کنید به : پلکانی آبشار

چهل گز

ازآبادی های شهرستان اردبیل دردهستان سردابه ازبخش مرکزی که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۸ نفررا در قالب ۷ خانوار درخودجای داده بود. روستای چهل گز با جمادی ، قاراتپه و خیارک مجاورت دارد.

چهل گزی - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۳۷۸ متر در محدوده دهستان خاندبیل شرقی از بخش مرکزی شهرستان خلخال و در ۱۲ کیلومتری جنوب شرقی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شرقی - غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸ درجه و ۳۵ دقیقه وعرض ۳۷ درجه و ۳۰ دقیقه می باشد.

چیرتیک لوقشلاقی

ازآبادیهای دهستان انگوت شرقی ازبخش انگوت شهرستان گرمی است که درسرماری سال ۱۳۹۰ تعداد۱۳۵ نفرادر قالب۳۳ خانواردرخودجای داده بود. چیرتیک لی قیشلاقی ازآبادیهای است که درفاصله بین ۳۹ درجه و ۹ دقیقه و ۲۴ ثانیه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۴۵ دقیقه و ۱۰ ثانیه طول شرقی درشمال غربی دهستان انگوت شرقی وجنوب بخش قشلاق دشت ازبیله سوارو درمجاورت تک بولاغ انگوت؛ خان محمدلی وچاتی قیشلاقی قرارگرفته است.چیرتیک لی قیشلاقی ازطریق جاده ای که ازروستاهای خانمحمدلی، تک بولاغ، جیدا قیشلاقی و روستای کورامال لی می گذرد به مرکزبخش پیوندی می خورد .

چینار انگوت شرقی

دردهستان انگوت شرقی دو آبادی به نام چینار وجوددارد که نه تنها مجاورتی باهم ندارند بلکه در فاصله ۱۵کیلومتری از همدیگر قرارگرفته اند یکی از این آبادی ها درسمت شمال شرقی و دیگری در منتهی الیه شمال غربی دهستان قرارگرفته اند و هیچ وجه ممیزه ای برای تمیز این دو آبادی در داخل دهستان وجودندارد مگر آنکه یکی ازاین دوآبادی را چینارغربی دهستان انگوت شرقی ودیگری را چینار شرقی دهستان انگوت شرقی عنوان کنیم. روستای چیناری که درشمال شرقی دهستان انگوت شرقی قرارگرفته درمنطقه ای باز و دشت مانندی درمجاورت روستاهای محمدقلی بیگ لی ، کوهول قیشلاقی ،

آشاغی و یوخاری بورون قشلاقی گسترده شده و در سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۹ خانوار و ۲۴۶ نفر جمعیت داشت این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ کشور ۳۶ خانوار سکنه و ۱۶۷ نفر جمعیت داشته است.

چینار انگوت غربی

از آبادی های دهستان انگوت غربی از بخش انگوت شهرستان گرمی است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲ نفر در قالب ۳ خانوار در خود جای داده بود. چنار آبادی نسبتاً کوچکی است که در فاصله بین ۳۸ درجه و ۵۸ دقیقه عرض شمالی از خط استوا و ۴۷ درجه و ۳۳ دقیقه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ در میان روستاهای مسجدلی، آخیرلی، دنیار، هیزان، بال داغی، انجیرلو قیشلاقی و هلان قرار گرفته است و در حدود ۲۴ کیلومتری مرکز بخش انگوت فاصله دارد فاصله ی روستای چینار با جاده مشکین شهر به مغان ۱۱ کیلومتر است و بخش منتهی به آن خاکی است.

چینار خلخال

از آبادی های دهستان خورش رستم شمالی از بخش خورش رستم شهرستان خلخال که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۲ نفر در قالب ۲۰ خانوار در خود جای داده بود روستاهای دوستلی، اردبیل و خوشنامه از همسایگان چینار به شمار می روند. روستای چینار در ۳۷ درجه و ۲۷ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۱ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۲۵۰ متر است.

چینی خانه

چینی خانه از مشهورترین بخش های مجموعه ی شیخ صفی الدین اردبیلی است که گوئیا در ابتدا محل اجتماع درویشان بود سپس شاه عباس اول با اعمال تغییراتی این قسمت را تبدیل به محل نگهداری چینی های نفیس سلطنتی و همچنین کتب با ارزش و نفیس میکند. عمارت چینی خانه که (خانقاه قدیم) هم نامیده شده است از نظر سبک معماری و تزئینات از پدیده های شگفت انگیز هنر ایران در قرن یازده هجری به شمار می رود. نقشه عمارت عالی چینی خانه از بیرون به شکل هشت ضلعی ناقص کاملاً متقارن بوده و از داخل با دو ورودی باریک در شمال با تالار دارالحفاظ (قندیلخانه) ارتباط پیدا می کند. فضای داخلی، اتاق چهار گوش به ابعاد ۱۸×۱۸ متر می باشد که در هر یک از اضلاع آن یک تورفتگی چند وجهی به طرز نیم هشت ایجاد شده است. این عمارت به دستور شاه عباس کبیر و طراحی و مهندسی شیخ بهایی دانشمند شهیر عصر صفوی احداث و چینی های اهدایی امپراطور چین به شاه عباس کبیر که به شکل های متنوع لنگری های بزرگ فغغوری، مرتبان ها، بادیه ها و دیگر ظروف نفیسه غوری و فغغوری بوده توسط شاه عباس به این محل وقف شده است. اکثر این ظروف دارای مهر شاه عباس با

عبارت «بنده شاه ولایت عباس وقف بر آستان شاه صفی نمود» هستند. تزئینات این بنا در داخل مشتمل بر کاشیکاری، گچبری و نقاشی های تذهیب است. برجسته ترین ویژگی این فضای معماری، طاقنماهای پرکار گچی است که از این نظر بسیار گسترده تر از تالار موسیقی عالی قاپوی اصفهان و زودتر از آن طراحی و ساخته شده است. در مقرنس های گچی ایوان ها و شاه نشین ها تا محل کاشی های هفت رنگ تعداد زیادی محفظه و طاقچه های خوش فرم به اشکال زیبای سفالینه، ظروف چینی و شیشه ای چون گلدان ها، ابریق ها و... بریده و اطراف آن با نگاره های نباتی مزین و تذهیب شده است.

حاتم قشلاقی

از آبادی های دهستان جدیدالتاسیس شهرک دربخش جدیداسلام آباد شهرستان پارس آباد است که در سمت شمال دهستان شهرک و درمجاورت قشلاقات حاج ایمانلو ، ایوب گئیکلو و حاج مهرعلی جای گرفته و بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۲ نفر را در قالب ۸ خانوار در خود جای داده بود.

حاتم مئشه سی - تفرجگاه

منطقه گردشگری زیبایی مملو از درختان سربه فلک کشیده ای است که در ۲۸ کیلومتری جنوب غربی مشکین شهر، طبیعت زیبای جنگلهای شمال را با اقلیم و آب و هوایی کوهستانی رقم زده است. این منطقه که یک منطقه حفاظت شده می باشد زیستگاه بسیار مهمی برای انواع وحوش و پرندگان نیز به شمار می رود. پوشش گیاهی آن اغلب درختان جنگلی از قبیل بلوط ، افرا، کیکم و گلهای وحشی بوده و گاه درختان میوه ای از قبیل زلزalk و فندق نیز دیده می شود. حتم مئشه سی به علت دارا بودن قابلیت های طبیعی خدادادی یکی از مناطق مهم در گردشگری مشکین شهر به شمار می رود. برای رفتن به این مکان زیبا در جاده مشکین به اهر پس از گذر از دریاچه دوشانلو به جاده فرعی روستای آقچالو پیچیده و با گذشتن از روستایی دیگر به نام قاینارجا می توان به آنجا رسید.

حاج اییش قشلاقی

از قشلاقات دهستان قشلاق شرقی ازبخش قشلاق دشت شهرستان بیله سوار است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ در ۲ منطقه اقامتی مجموعا ۲۵ خانوار و جمعیتی نزدیک به ۸۸ نفر داشته است.

حاج احمدخان قشلاقی

از قشلاقات دهستان انجیرلوازبخش مرکزی بیله سواراست که در میان قشلاقات پاشا وعلیش قشلاقی جای گرفته است. این قشلاق در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱ نفر را در قالب ۳ خانوار در خود جای داده بود

حاج احمدکندی

از آبادی های دهستان پائین برزند ازبخش انگوت شهرستان گرمی است که در فاصله ۱۷ کیلومتری غرب گرمی و در کنار جاده اصلی اردبیل به گرمی ، در فاصله بین ۳۹ درجه و ۲ دقیقه و ۱۴ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۷ درجه و ۵۶ دقیقه و ۱۷ ثانیه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ و درمجاورت روستاهای شاه تپه سی ، علی محمدلی و نصرالله بیگ لی قرار گرفته است. حاج احمدکندی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۹ نفر را در قالب ۲۴ خانوار در خود جای داده بود.

حاج اسپرکندی

از آبادی های دهستان اصلاندوز از بخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱۹ نفر را در قالب ۲۹ خانوار در خود جای داده بود. روستای حاج اسپرکندی در مجاورت روستاهای حاج مصیرکندی، آق قاباق سفلی و وسطی، قشلاق حاج نصی و قشلاق بالاجا جای گرفته است.

حاج الماس خان قشلاقی

از آبادی های دهستان شهرک از بخش جدیدالتاسیس اسلام آباد شهرستان پارس آباد است که در میان قشلاق مهرعلی کندی، قشلاق حاج حسن و دریچه تنظیم آب کانال ۲ شرکت کشت و صنعت و دامپروری مغان قرار گرفته است. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۷۴ نفر را در قالب ۴۳ خانوار در خود جای داده بود.

حاج امیرکندی

از آبادی های دهستان اصلاندوز از بخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است این آبادی در مجاورت رودخانه ارس با آبادی های حاج مصیرکندی و آق قاباق مجاور است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۵۰ نفر را در قالب ۶۳ خانوار در خود جای داده بود.

حاج ایمانلو قشلاقی

نام دو قشلاق در شمال دهستان جدید شهرک از بخش اسلام آباد شهرستان پارس آباد است که در میان قشلاقات قاراولو، حاتم قشلاقی و ایوب گئیک لو جای گرفته است. حاج ایمانلو - قشلاقی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۴۱ نفر را در قالب ۵۰ خانوار در خود جای داده بود.

حاج آقافلی قشلاقی

از آبادی های دهستان اصلاندوز از بخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است این آبادی در سال ۱۳۹۰ دارای ۵۵ خانوار با ۲۲۶ نفر جمعیت بود.

حاج تومار قشلاقی

از آبادی های دهستان شهرک از بخش جدیدالتاسیس اسلام آباد شهرستان پارس آباد است این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۷۰ نفر را در قالب ۴۷ خانوار در خود جای داده بود. حاج تومار قشلاقی در میان قشلاقات حاج عمران، ملک کندی، شهرک غربی و قشلاق قیطانلو قرار دارد.

حاج حسن کندی

از آبادی های دهستان اسلام آباد از بخش جدیدالتاسیس اسلام آباد شهرستان پارس آباد است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۰۷ نفر را در قالب ۵۸ خانوار در خود جای داده بود. حاج حسن کندی در شمال دهستان اسلام آباد و در فاصله کمی از مرز ایران و جمهوری آذربایجان و کنار جاده پارس آباد به بیل سوار و در مجاورت آبادی های اوزون تپه ، رحیم کندی و هزار کندی واقع است

حاج حیدر قشلاقی

از آبادی های دهستان قشلاق شرقی از بخش قشلاق دشت شهرستان بیل سوار است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۶۸ نفر را در قالب ۴۸ خانوار در خود جای داده بود. حاج حیدر قشلاقی امروزه به سه قشلاق فرمان ، هاوار و حاج گل احمد تقسیم می شود. این سه قشلاق در سمت غرب دهستان و در مجاورت دهستان اولتان پارس آباد قرار دارند.

حاج دولت قشلاقی

از قشلاقات دهستان شهرک از بخش اسلام آباد شهرستان پارس آباد است که براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۰ نفر را در قالب ۱۸ خانوار در خود جای داده بود. حاج دولت قشلاقی امروزه از ۶ سکونتگاه فرعی به شرح ذیل تشکیل می شود: قشلاق دولت حاج خان احمد ، قشلاق حاج دولت سواد قشلاق حاج دولت یداله ، قشلاق حاج دولت احمد ، قشلاق حاج دولت بدیر ، قشلاق حاج دولت

حاج سلیمان قشلاقی

نام چندین قشلاق در سمت شرقی دهستان قشلاق شرقی از بخش قشلاق دشت شهرستان بیل سوار است که به نام های حاجی سلیمان اکبر کرامتی ، حاج سلیمان علی گشاد تیموری ، حاج سلیمان معروفند و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۰۵ نفر را در قالب ۲۵ خانوار در خود جای داده بود.

حاج سیف لو قشلاقی

از آبادی های دهستان ارشق شمالی در بخش ارشق شهرستان مشکین شهر است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۶ نفر را در قالب ۲۳ خانوار در خود جای داده بود.

حاج علی قلی قشلاقی

از قشلاقات دهستان شهرک از بخش جدیدالتاسیس اسلام آباد شهرستان پارس آباد است که شامل

قشلاق حاج علی قلی جلال و خان آقا ، قشلاق حاج علی قلی حاج میرزا ، قشلاق حاج علی قلی ایاز ، قشلاق حاج علی قلی عبدل ، قشلاق حاج علی قلی آقامحمد و قشلاق حاج علی قلی جعفرمی باشد. این قشلاقات در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۵۰ نفر را در قالب ۳۲ خانوار در خود جای داده بود.

حاج فخر - مسجد

یکی از مساجد قدیمی اردبیل در بافت قدیمی این شهر است این مسجد، بنای هشت گوشه‌ای است، که هر گوشه آن، یک رواق کم ژرفا و طاقنمای زیبا دارد. از رواق جنوب خاوری دربی به حیاط کوچک مسجد باز می‌شود. در حیاط مسجد سنگ آب استوانه‌ای با نقشهای برجسته نیم ستون پایه‌دار وجود دارد. درب ورودی آن در دیوار شمالی تعبیه گردیده است. دو سوی درب ورودی طاقنمای آجری ساده دارد. کتیبه سنگی که از سه تکه سنگ، شامل سنگ نبشته و دو پایه به عنوان نیم سر ستون در دوسوی سنگ نبشته است. بر کتیبه سردرب، سه گونه خط و نقش است: نخست سنگ نبشته‌ای به خط نسخ ثلث. دوم، در زیر کتیبه و لچکهای آن، مقرنس کاری و برگ شبدر در یک ردیف تا کنج طاقما و پائین آن، اسلیمی خرطوم فیلی پرکار، نقره شده است. سوم، در کناره‌های آن کتیبه و نقشها، در مربعی نام حضرت محمد(ص) با خط کوفی، چهار بار تکرار و در میانه آن نام حضرت علی (ع) کنده شده است.

حاج محسن حامامی - حمام تاریخی

نگاه کنید به : ملاهادی حامامی

حاجت بولاغی

حاجت بولاغی چشمه‌ای در نزدیکی قیرخ بولاغ در کنار جاده مالروی خلخال به روستای الوار (علی آباد) بود که در ایام تابستان مورد استفاده اهالی قرار می گرفت با توسعه بافت شهری خلخال چشمه «حاجت بولاغی» و «قیرخ بولاغ» در داخل محدوده شهری قرار گرفته و رونق اولیه خود را از دست دادند

حاجی احمد کروانسرائی - کاروانسرای قدیمی

سرای حاجی احمد از سراهای قدیمی اردبیل است که در مرکز مجموعه تاریخی بازار اردبیل قرار گرفته است این سرای از یک سو به راسته اصلی بازار در حوالی مسجد جامع بازار متصل است و از سوی دیگر به بازار سابق خراطان راه دارد. درب اصلی این بازار در سمت شمالی سرا قرار دارد و به خیابان اصلی و قدیمی اردبیل باز می شود. سرای حاجی احمد معمولاً محل خرید و فروش لوازم التحریر، مواد شوینده و بهداشتی، ادویه جات و خردوات است که غالباً به صورت عمده فروشی انجام می گیرد.

حاجی آباد

از آبادی های دهستان سنجبدشرقی دربخش مرکزی شهرستان خلخال است این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۵ نفر را در قالب ۲۳ خانوار در خود جای داده بود. روستای حاجی آباد گلستان در شمال شرق شهرستان خلخال قرار دارد و فاصله روستا تا مرکز شهر خلخال ۲۵ کیلومتر است. اهالی روستا همگی اصالتا گلستانی هستند ، حدود ۵۵ سال قبل دو نفر از اهالی گلستان سفلی به دلیل کمبود محل نگهداری دام در روستای گلستان سفلی تصمیم به ساختن خانه و محل نگهداری دام در یک کیلومتری گلستان سفلی گرفتند. پس از آن افراد دیگری نیز به محل جدید که «تزه آباد» گفته می شد نقل مکان کردند و رفته رفته آبادی جدیدی به نام «حاجی آباد» شکل گرفت. اهالی روستاهای گلستان سفلی ، حاجی آباد و گلستان علیا به زبان کردی کرمانجی تکلم دارند.

حاجی آقاکندی

از آبادی های دهستان قشلاق جنوبی ازبخش قشلاق دشت شهرستان بیله سوار است که در مجاورت روستاهای قوتوربولاغ ، شابی کندی و مرادعلی کندی جای گرفته ودر سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۷۸ نفر را در قالب ۴۲ خانوار در خود جای داده بود.

حاجی آقامعلی کندی

از آبادیهای دهستان قشلاق جنوبی ازبخش قشلاق دشت شهرستان بیله سواراست که درسال ۱۳۹۰ تعداد ۶۹ نفر را در قالب ۲۶ خانوار درخودجای داده بود. حاجی قدرت کندی ، حاجی میرنظام و اورتاداغ قشلاقی از همسایگان حاجی آقامعلی کندی به شمارمی روند.

حاجی باباخان

از آبادی های دهستان قشلاق شرقی ازبخش قشلاق دشت شهرستان بیله سوار است که درسرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۶ نفر را در قالب ۸ خانوار درخودجای داده بود.حاجی باباخان تقریبا درجنوب شرقی دهستان قشلاق شرقی ودرفاصله کمی ازدهستان گوگ تپه ازبخش مرکزی بیله سوار،چالما کندی و پتیلقان قرار دارد.در روستای حاج باباخان محوطه ای به نام«قلعه یثری»وجود دارد که نماد و سند هویتی شهرستان بیله سووار محسوب می شود. شاخصه اصلی این محوطه تداوم استقرار از دوره اشکانی تا دوره اسلامی است و بیانگر آن است که دراین محوطه یک هزار سال زندگی انسانی جریان داشته است.

حاجی بالاییگلو

از آبادی های دهستان انجیرلواز بخش مرکزی شهرستان بیله سوار است که در سمت شمالی دهستان اینجی لو و در مجاورت قشلاقات بدیر، گول لی بولاغی، هدی لی و حاج سیاب قرار دارد. حاجی بالاییگلو در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۸۳ نفر را در قالب ۴۸ خانوار در خود جای داده بود..

حاجی بایندر قشلاقی

از آبادی های دهستان اصلاندوز از بخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۰۸ نفر را در قالب ۵۶ خانوار در خود جای داده بود.

حاجی پنجالو قشلاقی

از آبادی های دهستان قشلاق غربی از بخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است که با قشلاقات جلیلو، پالاز و موزولر همجوار می باشد و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۶۷ نفر را در قالب ۴۴ خانوار در خود جای داده بود.

حاجی جعفر کندی

از آبادی های دهستان ساوالان از بخش مرکزی شهرستان پارس آباد که در مجاورت بهرام آباد، عبدالرضا آباد و خان قشلاقی واقع است. حاجی جعفر کندی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۴۴ نفر را در قالب ۳۸ خانوار در خود جای داده بود.

حاجی چای - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۷۰۲ متر در محدوده دهستان دوسونخواجه از بخش مرکزی شهرستان نیر و در ۳۵ کیلومتری جنوب غربی مرکز شهرستان اردبیل واقع شده است. جهت کوه، شمال غربی - جنوب شرقی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۷.۵۵ و عرض ۳۸.۰۹ می باشد.

حاجی حسن قشلاقی

از آبادیهای مرزی دهستان اسلام آباد از بخش جدیدالتاسیس اسلام آباد که در مجاورت روستاهای رحیم کندی، اوزون تپه و کارگاه بخش ۱ شرکت کشت و صنعت و دامپروری مغــــان قرار دارد و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۷۰ نفر را در قالب ۴۲ خانوار در خود جای داده بود.

حاجی خانلو

یکی از طوایف ایل شاهسئوه نان مغان است که در سابق از طوایف مهم ایل محسوب می شده است. قشلاقشان در سولوک، یوموق وایلخچی و بیلاقشان در اطراف چال داغ است. هم اکنون بیشتر اهالی این طایفه اسکان یافته و در آبادیهای حومه پارس آباد ساکن هستند. این طایفه برخلاف اکثر طوایف که از خاک عثمانی مهاجرت کرده اند بعد از جنگهای ایران و روس از اطراف شکی به مغان آمده اند. سلیم خان شکی والی آن شهر چون از کمک فتحعلی شاه مایوس شد قبل از تصرف شکی از سوی سپاه روس از آنجا بیرون آمد و با هوشیاری تمام از میان سپاهیان روسی گذشت و خود را به عباس میرزا رساند و پس از انعقاد قرارداد بین روس و ایران از پذیرفتن تبعیت روس خودداری کرد و قبیله خود را به این سوی مرز مهاجرت داد. سلیم خان بین بورران و آقامحمد بیگلر سکنه کرد و فرزندان رشید او حاجی خان شکی از سوی فتحعلی شاه حاکم کرمانشاه شد و تیول بورران تا گدوک صلوات به پاس خدمات ارزنده خود و پدرش در جنگ های ایران و روس به وی واگذار شد. حاجی خان شکی در کربلای معلی کشته شد و طایفه وی زئویه و حوالی آن را برای سکونت انتخاب کردند. پسرش اسماعیل خان شکی قلعه بزرگی را در آن آبادی بنا نهاد که هنوز خرابه های آن در زئویه مشهور است. او یکی از سرکردگان ناصرالدین شاه محسوب می شد و منصب مین باشی داشته است.

حاجی خواجه لو

یکی از طوایف ایل بزرگ شاهسئوه ن می باشند. قشلاق این طایفه بعد از مرزگذاری ایران و روس در ساحل شمالی ارس ماند. قراردادی بین دولتهای ایران و روس منعقد شد که آن عده از طوایف عشایر که بیلاقشان در ایران و قشلاقشان در مغان سهم روسها واقع شده سالانه پولی به عنوان علف چر به دولت روس بپردازند و از قشلاق خودشان استفاده کنند. چون بعضی از طوایف بنای چپاول در روسیه را گذاشتند. این قرارداد به هم خورد و طوایفی که نمی خواستند تبعیت روس را قبول کنند برای همیشه از قشلاقشان منصرف شدند. این طایفه (حاجی خواجه لو) یکی از آن هفت طایفه است. قشلاقشان در نزدیکی اصلاندوز و در ساحل دو رود ارس و دره رود واقع شده و بیلاقشان در حوالی قاشقماشته است.

حاجی زال داغی - کوه

حاجی زال داغی که آنرا کوه (هازار) هم می گویند در سمت جنوبی قله کسری داغ قرار گرفته است. گردنه هزارموغ در دامنه های این کوه واقع است.

حاجی سیاب کندی

از آبادیهای دهستان قشلاق جنوبی ازبخش قشلاق دشت شهرستان بيله سوار است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۷ نفر در قالب ۴ خانوار در خود جای داده بود. میروئردی کندی، دمیرچی خارا باسی قشلاق ملی و ملی کندی از همسایگان حاج سیاب کندی محسوب می شوند.

حاجی عباس کندی

روستای حاجی عباس در سمت شمال غربی تازه کند، مرکز بخش انگوت و در مجاورت قشلاق حاجی عباس، قویطول، قنبرلی، تک کند و دیگر قشلاقات مغان قرار گرفته است. حاجی عباس کندی در ۸ کیلومتری روستای معروف زئیوه، در مختصات جغرافیایی ۳۹ درجه و ۱۳ دقیقه و ۴ ثانیه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۳۴ دقیقه و ۳۷ ثانیه طول شرقی واقع شده است و با مرکز بخش انگوت ۳۰ کیلومتر فاصله دارد. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۷ نفر در قالب ۴ خانوار در خود جای داده بود.

حاجی عبدل داغی - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۱۳۵ متر در محدوده دهستان سنجبد غربی از بخش مرکزی شهرستان کوثر و در ۱۷ کیلومتری شمال غربی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمال شرقی - جنوب غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸ درجه و ۲۳ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۴۴ دقیقه می باشد.

حاجی عوض قشلاقی

از آبادی های دهستان تازه کند ازبخش تازه کند شهرستان پارس آباد است که بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۰۲۸ نفر را در قالب ۲۵۱ خانوار در خود جای داده بود.

حاجی غلام قشلاقی

از آبادی های دهستان قشلاق غربی ازبخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۰۹ نفر را در قالب ۲۷ خانوار در خود جای داده بود.

حاجی قدرت کندی

از آبادیهای دهستان قشلاق جنوبی ازبخش قشلاق دشت شهرستان بيله سوار است که در مجاورت حاجی آقامعلی کندی، اورتاداغ و سلطان قشلاقی جای گرفته است. حاجی قدرت کندی در سرشماری

سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۳ نفر را در قالب ۱۰ خانوار درخودجای داده بود.

حاجی محمود

ازآبادی های دهستان یورتچی شرقی ازتوابع بخش کورائیم شهرستان نیرکه در سمت شمال شرقی دهستان یورتچوی شرقی قرارداددرمجاورت روستاهای خرائیم و با ساین قرار دارد و ازسمت شمال به دهستان کورائیم منتهی می شود.روستای حاجی محمود در سرشماری سال ۱۳۹۰تعداد ۲۱۱ نفر را در قالب ۵۹ خانوار درخود جای داده بود.

حاجی مرتضی کندی

ازآبادی های دهستان محمودآباد ازبخش تازه کند شهرستان پارس آباد است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰تعداد ۳۲۴ نفررا درقالب ۹۰ خانوار درخودجای داده بود.

حاجی نوروش کندی

ازآبادی های دهستان قشلاق جنوبی ازبخش قشلاق دشت شهرستان بیله سوار است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۳ نفررا درقالب ۱۲ خانوار درخود جای داده بود. حسین حاجی لو و غلامحسین کندی ازهمسایگان حاجی نوروش به شمارمی روند.

حاجی هاوارکندی

ازآبادی های دهستان قشلاق شرقی ازبخش قشلاق دشت شهرستان بیله سوار است که در مجاورت قهرمان قشلاقی، خلیفه لو کندی وخورخور جای گرفته است. حاجی هاوارکندی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۸ نفررا درقالب ۱۲ خانوار در خود جای داده بود.

حاجیلو

ازآبادی های دهستان مشکین شرقی از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۱۴ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر درسمت شمالی آن و در مجاورت رودخانه قاراسو جای گرفته است. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۵۸ نفر را در قالب ۶۹ خانوار در خود جای داده بود. پاشالو، اوچ قارداش، آق درق و جبی درق از آبادی های مجاور روستای حاجیلو می باشند.

حاجیلو - زیستگاه حیات وحش

این زیستگاه در ۲۲ کیلومتری شمال مشکین شهر در کوه های حاجیلو واقع شده است. دارای ۷۰

کیلومتر مربع وسعت و ارتفاعی حدود ۱۹۰۰ متر از سطح دریاست. حیواناتی مانند کل ، بز ، خوک ، گرگ ، خرگوش ، روباه و کبک این منطقه را به عنوان محل زیست خود برگزیده اند .

حارتانلو

از عشایر و طوایف منطقه خلخال که به صورت تیره های مستقل در شهرستان خلخال مستقر بوده ، بین آق داغ و دیگر ارتفاعات منطقه و قشلاقات خلخال به کوچروی می پرداختند. این طوایف و تیره ها با اجرای سیاست های تاختناپو از کوچروی دست کشیده و درآبادی هایی استقرار یافتند که غالباً با نام طایفه و یا تیره های اسکان یافته معروف شده اند. امروزه بعضی از اهالی این طوایف به صورت پراکنده در مناطق خاصی از خلخال به بیلاق و کوه و صحرای روند. طایفه ی حارتانلو به همراه شش طایفه شاطرانلو ، کلوکشانلو (کلوکجانلو) ، هویرانلو ، موتنانلو ، نصرانلو (اصلان لو) و دلیکانلو در زمان نادرشاه افشار به خلخال و نواحی کوهستانی تالش کوچانده شده اند.

حاصار

ازآبادی های شهرستان اردبیل در دهستان فولادلوی شمالی ازتوابع بخش هیر است که در جنوب دهستان و در مجاورت روستاهای نوشار و قاراداغلو واقع شده و از سمت شرق به دهستان نیرمتهی میشود حصار در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۰۹ نفر را در قالب ۲۸ خانوار در خود جای داده بود.

حامام دره سی - آبگرم معدنی

آبگرم معدنی حامام دره سی ، چشمه آب گرمی است که در ۶ کیلومتری شهر نیر و در ۵۰۰ متری روستای ایلانجیق واقع شده است. چشمه در کف دره قرارداد و دارای دبی خیلی کم و در حدود یک لیتر در ثانیه است. دمای آب خیلی گرم و در حدود ۴۹ درجه سانتی گراد می باشد. ظاهر آب زلال و بیرنگ و شور مزه است. هدایت الکتریکی آن برای ۲۵ درجه حرارت ۷۹۰۰ است. کلسیم ، سدیم ، پتاسیم و بیکربنات از جمله آنیون ها و کاتیون های موجود در آب چشمه اند. PH آب در حدود ۶.۲ می باشد که تقریباً از نوع اسیدی است و آب چشمه در ردیف آبهای معدنی کلروبیکربنات سدیک گازدار و خیلی گرم قرارداد

حاماملو

ازآبادی های دهستان ارشق شمالی در بخش ارشق شهرستان مشکین شهر و در فاصله ۵۷ کیلومتری مرکز شهرستان است روستای حاماملو براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱۵ نفر را در قالب ۳۷ خانوار در خود جای داده بود حمام لو اولین روستای منطقه ارشق بوده که حمام داشته و به همین سبب

نیز به حمام لو شهرت یافته است. روستای حمام لو از شرق با دره بیگلو، از غرب با آق قاسملو، از جنوب با نصیرکندی و از شمال با حاجی سفی لو همجوار می باشد.

حبش

از آبادیهای دهستان مشکین غربی ازبخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۱۹ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر، در قسمت شرقی دره حبشی و درست در محاذات روستای مینجیق چی و در مجاورت مینجیق چی و قصابه واقع شده است. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۲۲ نفر را در قالب ۵۴ خانوار در خود جای داده بود.

حرم

از آبادی های دهستان یافت ازبخش مرادلو شهرستان مشکین شهر است. این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۲ نفر را در قالب ۹ خانوار در خود جای داده بود.

حرم خانه شیخ صفی

بنای حرمخانه شیخ صفی که در سال ۷۲۴ هجری قمری بر روی مقبره ی محیی الدین محمد فرزند شیخ صفی الدین اردبیلی ساخته شده است در سمت جنوبی آرامگاه شیخ صفی الدین اردبیلی قرار دارد و در دوره های مختلف تاریخی با تدفین اهل بیت شیخ صفی الدین اردبیلی به صورت مقبره خانوادگی سلسله صفویان در آمده و به تبع آن به حرمخانه اشتها یافته است. آرامگاه محیی الدین محمد معروف به حرمخانه، متشکل از یک راهرو و دو فضای چهارگوش مربع و مستطیل است. ورودی اصلی آن در سمت راست دیوار شاه نشین واقع شده و با گذشتن از این در وارد راهرویی می شویم که فاقد هرگونه تزئین و کتیبه است. انتهای شرقی راهرو به فضای مستطیل شکلی به نام رواق منتهی می شود که با گنبد کوتاه از داخل رسمی بندی شده است. در دیواره ضلع جنوبی رواق حرمخانه دو لنگه در چوبی با نگاره های اسلیمی و گل های شاه عباسی قرار گرفته که از نمونه های برجسته هنر لاک کاری صفویان محسوب می شود. بر فراز در مذکور یک قاب گچبری زیبا با تزیینات متنوع کتیبه ای با خطوط کوفی و ثلث مزین شده است که دارای اسماء جلالیه و حدیثی از پیامبر درباره درک مرگ توسط انسان ها است.

حسن آباد

روستای حسن آباد که چندی هم به لکران معروف بود از آبادی های دهستان مشکین شرقی ازبخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در ۱۲ کیلومتری مرکز شهرستان قرار دارد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۴۸ نفر را در قالب ۶۵ خانوار در خود جای داده بود.

حسن باروق

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان بالیقلو ازبخش مرکزی است که در سمت غربی مرکز شهرستان اردبیل و در مجاورت روستاهای گل مغان ، نوران و ملاباشی قرار دارد. این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۳۲ نفر را در قالب ۲۰۳ خانوار را در خود جای داده بود.

حسن خان دره سی

از آبادی های دهستان قشلاق جنوبی ازبخش قشلاق دشت شهرستان بیله سوار است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۳ نفر را در قالب ۳۷ خانوار در خود جای داده بود قشلاقات و روستاهای آزادآباد ، کرم کندی و پارقشلاق از همسایگان حسن خان دره سی به شمار می رود.

حسن داشی - آرامگاه

قبری در بلندی یک سکوی سنگی در محله ای به نام حسن داش در مشکین شهر وجود داشت که گویا متعلق به پهلوانی قوی پنجه بوده که در این ولایت مرده و در این محل دفن کرده اند این پهلوان حسن رشتی نام داشته و بهمین مناسبت بعد از وفات ایشان به نام حسن داشی معروف و مرسوم شده است. متأسفانه آثار تاریخی این پهلوان به مرور از بین رفته و محل قبر در طول زمان تخریب و به ساختمان دولتی تبدیل شده است. امروزه هیچگونه علایمی به غیر از نام او بر محله باقی نمانده است.

حسن دره سی - زیستگاه حیات وحش

این زیستگاه با ۶۰ کیلومتر مربع وسعت و ۱۷۰۰ متر ارتفاع از سطح دریا در ۸۰ کیلومتری شمال شرق مشکین شهر در کوه های زئیه قرار گرفته و حیواناتی مانند کل و بز، خوک ، خرگوش ، گرگ ، روباه و کبک در آن زندگی می کنند.

حسن کندی

حسن کندی از آبادی های دهستان اجارود مرکزی ازبخش مرکزی شهرستان گرمی است که در فاصله ۳۹ درجه و ۵ دقیقه و ۳۵ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۸ درجه و ۱۰ دقیقه و ۴۷ ثانیه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ در فاصله ۱۱ کیلومتری از مرکز شهرستان گرمی و در سمت شمال شرقی شهر گرمی قرار گرفته است. حسن کندی از آبادی های دوازده گانه اجارود مرکزی به شمار می رود که در میان روستاهای حمزه خان لی ، ماه پری و ایمره لی قرار گرفته و از سمت مغرب بادهستان اجارود شمالی مجاورت دارد. این آبادی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۰۱ نفر را در قالب ۵۵ خانوار در خود جای داده بود.

حسنعلی کندی

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان سردابه ازبخش مرکزی است که در مجاورت روستاهای اروانق ، کردکندی و وکیل آباد جای گرفته است. حسنعلی کندی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۸۵ نفر را در قالب ۴۸ خانوار در خود جای داده بود.

حسنلو

از آبادی های دهستان ارشق مرکزی در بخش ارشق شهرستان مشکین شهر در فاصله ۷۸ کیلومتری آن است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱۶ نفر را در قالب ۲۷ خانوار در خود جای داده بود. روستای حسنلو از طرف شمال با نصیرکندی، از طرف جنوب با آقامراد ، از طرف شرق با حسین خان کندی و از سمت غرب با روستای آق قاسملو مجاورت دارد.

حسین تپه سی - تپه تاریخی

در بالادست ساری دره سرعین تپه‌ای به نام «حسین تپه سی» وجود دارد که دارای غارهای متعددی از تاریخ گذشته این دیار است و اشیاء تاریخی متعددی از آنها یافت شده است.

حسین حاجی لو

از طوایف شاهسنوه ن های مغان که مراتع زمستانی دام های آنان غرب خروسلو ، ییلاقشان اوکوزداغی و آخرین رئیس طایفه اشان کربلایی حیدر بوده است.

حسین خانلو

روستای حسین خان لی از آبادی های دهستان پائین برزند ازبخش انگوت شهرستان گرمی است که در بین ۳۸ درجه و ۵۸ دقیقه و ۱۲ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۷ درجه و ۵۱ دقیقه و ۱۷ ثانیه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ در مجاورت روستاهای درگاه لی، مارال لی، قاسم کندی، اسمعلی کندی و توسان لی واقع شده است. این آبادی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۵ نفر را در قالب ۷ خانوار در خود جای داده بود.

حسین قشلاقی

از آبادی های دهستان اصلاندوز ازبخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است که با عنوان حاج خواجه لو از قشلاق دیگر متمایز می گردد. حاج خوجالو قشلاق بزرگ و پرجمعیتی است که در مجاورت قشلاقات بالاجا، حاج الم قلی، حاج بالابیگ قشلاقی جای گرفته است . در سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۲۳ نفر در قالب ۵۶ خانوار در آن سکونت داشتند.

حصانلو

از عشایرو طوایف منطقه خلخال که به صورت تیره های مستقل بین آق داغ و دیگر ارتفاعات منطقه و قشلاقات خلخال به کوچروی می پرداختند و چون تابع ایل بزرگ و مشخصی نبودند با اجرای سیاست تاختا قاپو از دامداری به شیوه کوچروی دست کشیده و درآبادیهایی استقرار یافته اند که با نام طایفه و یا تیره معروف است و به صورت پراکنده در مناطق خاصی از خلخال به بیلاق و کوه و صحرا می روند.

حفظ آباد

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان فولادلوی جنوبی از توابع بخش هیر است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۱۱ نفر را در قالب ۵۴ خانوار در خود جای داده بود. حفظ آباد در سمت شرقی جاده اردبیل به خلخال با روستاهای فیروزآباد، قایاچمن و محمودآباد همجوار است.

حکیم قشلاقی

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان بالیقلو از بخش مرکزی است که در میان روستاهای روشق، الماس و خارابا کوهول جای گرفته و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۳۳۴ نفر را در قالب ۳۱۴ خانوار در خود جای داده بود. فاصله حکیم قشلاقی تا شهر اردبیل ۱۲ کیلومتر است که با توسعه کالبدی شهر و گسترش آن به سمت شمال غربی روزه روز از این فاصله کم می شود.

حلاج آباد

از آبادی های دهستان محمودآباد از بخش تازه کند شهرستان پارس آباد است این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۷۱ نفر را در قالب ۱۵۱ خانوار در خود جای داده بود.

حلیمه خاتون اردبیل - زیارتگاه

بقعه متبرکه بانو حلیمه خاتون در خیابان سیمتری کوچه حاج میر صالح در بافت تاریخی شهر اردبیل قرار دارد این بقعه به بانو حلیمه خاتون دختر حضرت موسی کاظم (ع)، خواهر حضرت معصومه (س)، حضرت امام رضا (ع) و یکی از امام زاده های واقع در اردبیل به نام امامزاده صالح (ع) نسبت داده می شود. وی به واسطه اینکه فرزند امام موسی کاظم (ع) و خواهر امام رضا (ع) است از ارج و قرب والایی در نزد اهالی اردبیل برخوردار است. بنای قدیمی این امامزاده به دلیل فرسودگی تخریب شده و ساختمان جدید از سال ۱۳۱۷ شمسی جای آن را گرفته است. در جوار بنای امامزاده که از داخل مزین به آینه کاری می باشد مقبره بانی ساختمان امامزاده، «حاج آقا میر صالح» قرار گرفته است. این زیارتگاه در بین اهالی

اردبیل به «قیزامامزاداسی» (امامزاده دختر) معروف است.

حلیمه خاتون آقاباقر - زیارتگاه

بنای زیارتگاه حلیمه خاتون در پنج کیلومتری شهرستان اردبیل و در ضلع غربی قریه آقاباقر واقع شده است. به گفته اهالی روستا این بانوی گرامی دارای کرامات زیادی بوده و از محبوبیت فراوانی در بین مردم برخوردار است. فرم کلی زیارتگاه مستطیل شکل میباشد و ورودی اصلی آن روبه قبله است. در دو طرف ورودی دو مناره درکنجها ساخته شده است. قوسها در ورودی و نورگیرها بصورت نیم دایره بوده و در قسمت گنبدخانه، گنبد پیازی ساقه دار اجرا شده است. مقبره امامزاده در بخش گنبدخانه واقع است که از بخش تحتانی ضریح چوبی، بوسیله پله به اتاقکی به عمق دو متر پایین تر از سطح گنبدخانه مربوط میشود.

حمداله آباد

از آبادی های دهستان ساوالان از بخش مرکزی شهرستان پارس آباد است این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۷۲ نفرا در قالب ۸۶ خانوار در خود جای داده بود. بهرام آباد و عبدالرضا آباد از همسایگان حمداله آباد به شمار می روند.

حمزه خانلو

حمزه خانلو از آبادی های دهستان اجارود مرکزی و مرکز این دهستان در بخش مرکزی شهرستان گرمی در استان اردبیل است که در فاصله ی ده کیلومتری از سمت شمال شرقی مرکز شهرستان گرمی در ۳۹ درجه و ۵ دقیقه و ۱۵ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۸ درجه و ۱۰ دقیقه و ۳۶ ثانیه طول شرقی از نصف النهار مبدا و در مجاورت روستاهای آلازار و جاقی، خان بولاغی، ماه پری و حسن کندی قرار گرفته است. این آبادی در سمت غربی خود با روستاهایی از دهستان اجارود شمالی هم مجاورت دارد.

حمل آباد

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان سردابه از بخش مرکزی است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۰۶۹ نفرا در قالب ۲۶۵ خانوار در خود جای داده بود. روستای حمل آباد در سمت جنوب شرقی دهستان سردابه در مجاورت روستاهای عموقین، امیدچه و آبادیهای دهستان کلخوران بخش مرکزی اردبیل جای گرفته است.

حمیدآباد

از آبادی های شهرستان اردبیل در سمت جنوبی دهستان شرقی از بخش مرکزی است که در میان

روستاهای کمی آباد و پيله سحران جای گرفته و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۷ نفر را در قالب ۱۸ خانوار در خود جای داده بود.

حواس کندی

حواس کندی (هاواس) از آبادیهایی است که در منتهی الیه شمال شرقی دهستان اجارود شمالی از بخش مرکزی شهرستان گرمی و در مجاورت آبادی هایی از دهستان اجارود مرکزی از بخش مرکزی و دهستان آزادلو از بخش موران و روستاهای چونه خان لی و یوخاری کله سر از دهستان اجارود شمالی در فاصله ۳۹ درجه و ۸ دقیقه و ۴۳ ثانیه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۰ دقیقه و ۱۲ ثانیه طول شرقی قرار گرفته است. این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۹ نفر را در قالب ۲۵ خانوار در خود جای داده بود.

حور

از آبادی های شهرستان نمین که در دهستان ویلکیچ جنوبی از بخش ویلکیچ قرار دارد این آبادی مرکز دهستان ویلکیچ جنوبی در بخش ویلکیچ شهرستان نمین است که در سال ۱۳۶۶ تاسیس شده است و براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ دارای ۹۳۷ خانوار و ۳۴۱۵ نفر جمعیت بوده است. حور در مرکز دهستان ویلکیچ جنوبی واقع شده و به دلیل ارتفاعات منطقه با سه آبادی دیگر دهستان ارتباط چندانی ندارد و فقط به روستای ساقیزچی مرتبط است. راه رسیدن به «کوه سنگر» که تاسیسات ارتباطات مخابرات و صدا و سیما مرکز استان اردبیل بر فراز آن نصب شده از مجاورت روستای حور می گذرد. دهستان حور به علت داشتن قدمت باستانی و تاریخی مورد توجه بسیاری از کاوشگران و باستانشناسان بوده و آثار متعددی از گورستان های قدیمی آن بدست آمده است. حور در شمار آبادی هایی قرار دارد که به تولید گیلان معروفند و باغات گیلان آن شهرت فراوانی دارد.

حورتوربه سی - زیارتگاه

در ۳۶ کیلومتری شهرستان اردبیل و در دامنه کوه های باغرو در ضلع شرقی روستای حور از توابع ویلکیچ جنوبی شهرستان نمین مکان مقدسی به نام «توربه» واقع شده که به نقل از اهالی محل، یکی از نوادگان زینب خاتون از فرزندان امام موسی کاظم (ع) در این محل دفن شده است. ساختمانی آجری به ابعاد ۶ متر در ۶ متر کل بنای زیارتگاه حور (توربه) را تشکیل می دهد بنا دارای دو پنجره، یکی رو به شمال و دیگری رو به غرب می باشد. درب بنا نیز در همین ضلع قرار گرفته است. مقبره آخرین بار در سال ۱۳۶۴ هجری شمسی توسط اهالی محل مرمت گردیده است.

حیدرآباد

از آبادیهای دهستان ارشق مرکزی دربخش ارشق شهرستان مشکین شهر درفاصله ۵۳ کیلومتری مرکز شهرستان است این آبادی درسرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۵۰ نفر را در قالب ۳۱ خانوار در خود جای داده بود. حیدرآباد که درعرف محلی به پیرآلوان معروف است در مجاورت روستای قلی بیگلو قرار دارد.

حیران - گردنه

گردنه وجاده کوهستانی و جنگلی حیران به طول ۳۵ کیلومتر در جاده ایی که شهرستان آستارا را به اردبیل متصل می کند قرار دارد. حیران جاده بسیار زیبایی ، با چشم اندازی بی بدیل از تمام زیبایی های جنگل وکوه و دشت است. این گردنه که زیبایی بیش از حد طبیعت آن هر تماشگری را حیران می کند بیشتر اوقات در زیر پوششی از مه قرار دارد و پوشیده از گل ها و گیاهان وحشی جنگلی است. حیران از یک طرف مشرف به کوههایی است که پوشیده از جنگل های انبوه است و از سویی مشرف به دره ای نه چندان عمیق که آستاراچایی از میان آن عبور می کند این رود تعیین کننده مرز استان گیلان ایران و جمهوری آذربایجان است.

دهکده تفریحی توریستی حیران و تله کابین آن در منطقه ای به وسعت ده هکتار در فاصله کمی بعد از تونل معروف اردبیل به آستارا قرار گرفته و یکی از مجموعه های بی نظیر توریستی در شمال غرب کشور است که با سرمایه گزاری بخش خصوصی اجرا می شود و با اتصال دو منطقه ویژه گردشگری فندقلو و وگردنه حیران ، زمینه های تفریح و بهره مندی مسافران و گردشگران بسیاری را فراهم آورده است. بهره برداری از فاز نخست این پروژه عظیم با راه اندازی تله کابین حیران در سال ۱۳۹۰ آغاز شده است . تله کابین حیران دارای ۳۰ کابین شش نفره معمولی و سه کابین ویژه می باشد و ایستگاه های آن دارای رستوران ، کافی شاپ و سایت تفریحی مستقلی است و ۳.۵ هکتار از اراضی آن برای ایجاد اقامتگاه های ویژه این پروژه اختصاص یافته است طول تله کابین حیران یک هزار و ۵۰۰ متر است و از منطقه حیران بر سر جاده اصلی اردبیل آستارا در حوزه استحفاظی اردبیل آغاز شده وارد جنگل فندقلو می شود. با تکمیل این پروژه یکی از زیباترین مجموعه های تفریحی و توریستی استان اردبیل در عالی ترین نقطه این استان که گردنه حیرت انگیز حیران است به بهره برداری رسیده و اهالی استان و گردشگران از این منطقه می توانند ، استفاده کنند. در مجموعه دهکده توریستی ، تفریحی حیران علاوه بر رستوران و کافی شاپ و پیست کارتینگ و واحدهای اقامتی ، سایت قایقرانی و آب نما و دیگر امکانات تفریحی فراهم شده است این دهکده در نقطه ای از گردنه حیران استقرار یافته که مشرف و مسلط به دریای خزر، بندر مرزی آستارا، گردنه زیبای حیران و جنگل فندقلو است.

حقیق

از آبادی های دهستان مشکین غربی از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در ۷ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر واقع شده است گوئیا غالب اهالی آن از روستای متروکه مشکین جیک که در فاصله کمی از آن قرار دارد به مکان حاضر مهاجرت کرده و حقیق را بنیان نهاده اند این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۱۹ نفر را در قالب ۳۶۱ خانوار در خود جای داده بود.

خادم باشی - خانه تاریخی

خانه خادم باشی از بناهای دوره قاجاریه در محله سرتیپ آباد اوچ دکان قرار دارد. این بنا دارای هشتی ورودی و حیاط اندرونی و بیرونی است دیوارهای بیرونی بنا از کاهگل ساخته شده و تنها طاق نماهای درونی سردرب آجری هستند، قسمت بیرونی (حسینیه) بنا دارای تزیینات نقاشی و ارسی زیبا بوده که در اثر حریق از بین رفته است.

خادم لو

ازآبادی های دهستان یورتچی شرقی ازتوابع بخش کورائیم شهرستان نیرکه بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۶ نفر را در قالب ۱۸ خانواردرخودجای داده بود. آبادی های قورتولموش، کئچل آباد ، توتونسوز ، خارابا پيله سحران و دابانلو ازهمسایگان خادملو (خدیم لی) به شماری روند.

خارابا رضی

ازآبادی های دهستان ارشق مرکزی دربخش ارشق شهرستان مشکین شهر و در فاصله ۵۰ کیلومتری آن است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۲ نفر را در قالب ۱۳ خانوار درخود جای داده بود. خارابا رضی ازطرف غرب با روستای دمقلی، ازطرف شرق باروستای چبینلو ، ازطرف شمال با قشلاق جان علی و عباسعلی و ازطرف جنوب با روستای گبه بیگلو مجاورت دارد.

خارابا قادرلو

ازآبادی های دهستان ارشق شمالی دربخش ارشق شهرستان مشکین شهر که در مجاورت روستاهای شورگول ، شیخ محمدملو و اوجاق قلی قشلاقی قرار دارد .این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۱ نفررا در قالب ۷ خانوار درخودجای داده بود. محل این روستا قبلا آبادی پرونقی بوده است که در اثرحوادث طبیعی از سوی ساکنین قبلی متروکه می گردد و خانه ها رو به ویرانی می گذارد بعدازچندین سال ، آبادی جدیدی درمحل خرابه های قدیمی ایجاد می شود و قادرلو دوباره جان می گیردو به اعتبار پا گرفتن بروی خرابه های قادرلوی قدیمی به «خاراباقادرلو» مسمی می گردد.

خارابا کوهول

ازآبادی های شهرستان اردبیل درسمت غرب دهستان بالیقلو ازبخش مرکزی اردبیل است که درمیان روستاهای قاسم قشلاقی ، الماس ، حکیم قشلاقی و روشق قرار دارد. خارابا کوهول در سرشماری سال ۱۳۹۰تعداد ۱۲۳ نفر را در قالب ۳۲ خانوار در خود جای داده بود.

خاکریز

روستای خاکریز از آبادی های دهستان انجیرلو از بخش مرکزی شهرستان بيله سوار است که در ۵ کیلومتری دهستان انجیرلو و در کنار کوههای خروسلو قرار گرفته اهالی روستا خود را به طایفه بالاییگلو که از ارومیه به این مکان آمده اند منتسب می دانند این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۷۷ نفر را در قالب ۴۳ خانوار در خود جای داده بود.

خامسلو - آبادی

خامسلو از آبادی های بسیار کوچک و کم جمعیت دهستان اجارودشمالی از بخش مرکزی شهرستان گرمی است که در ۳۹ درجه و ۸ دقیقه و ۹ ثانیه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۶ ثانیه طول شرقی از و در مجاورت روستاهای یوخاری قاطیرپوران ، عدالت قیشلاقی ، فرضی کندی و غریب حاجی و در فاصله ۶ کیلومتری سمت غرب جاده گرمی- بيله سوار قرار گرفته و با مرکز شهرستان گرمی تقریباً ۱۶ کیلومتر فاصله دارد. این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲ نفر را در قالب ۴ خانوار در خود جای داده بود.

خامسلو - عشایر

از طوایف شاهسئوه ن مغان که بی تاثیر در حوادث منطقه نبوده اند و در بعضی از زدوخوردهای انقلاب مشروطیت اسم این طایفه به میان می آید. قشلاقشان در مناطق حاجی غریب ، مسجدلو و شوردره سی است و در باغرو ییلاق دارند. افراد این طایفه در حال حاضر در شهرهای اردبیل ، گرمی و پارس آباد سکونت گزیده اند. یکی از ۱۳ طایفه عشایر اردبیل نیز به همین نام مسمی است.

خان بابا کندی

از آبادی های سمت شرقی دهستان قشلاق شرقی از بخش قشلاق دشت شهرستان بيله سوار است که در مجاورت روح کندی ، ابراهیم خان قشلاقی ، قشلاق متروکه علی آقا و در فاصله کمی از مرکز شهرستان بيله سوار و جعفرآباد قرار دارد و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۶۲ نفر را در قالب ۲۲۵ خانوار در خود جای داده بود.

خان باغی - تفرجگاه

باغ تاریخی خان یا (خان باغی) معروف، از باغهای تاریخی استان اردبیل در شهرستان نمین است (بود) که در سایه ساخت و سازهای بی رویه پردیس ادبیات و علوم انسانی دانشگاه محقق اردبیلی در محوطه آن به نفس افتاده و بابتی مهری و کم توجهی مسئولان اجرایی استان آخرین نفس های خود را می کشد.

خان باغی، باغی بزرگ و تاریخی در شمال شهر نمین است (بود) که روزگاری محل میزبانی حکمرانان محلی ازمیه‌مانان عالی رتبه‌ای بود که از تهران (پایتخت قاجار) به این دیار سفر می‌کردند مکانی مناسب که خوانین نمین آن را برای پذیرایی ازمیه‌مانان مهمی چون حکام اردبیل، تبریز و... در حدود ۱۴۰-۱۶۰ سال پیش تجهیز و توسعه دادند. این باغ روزگاری رونق فراوانی داشت و توجه ویژه‌ای به نگهداری درختان ارزشمند آن می‌شد و صاحبان باغ آن را به زینت گل‌های سازگار با منطقه آراسته و اهتمام زیادی در کاشت گونه‌های مختلف در آن می‌ورزیدند. ورودی اصلی باغ که در قسمت جنوبی آن واقع شده است بوسیله دالانی از درختان کهن سال به عمارت چوبی خان نشین درون باغ ختم می‌گردید. بنایی که صاحبان آن و سواس عجیبی در تزئیناتش به خرج داده بودند به گونه‌ای که در تمام بنا آثار هنرمندان چیره دست چوب مشاهده می‌شد. این بنای زیبا بر روی شش ستون آجری مستحکم استوار گردیده و سقف شیروانی زیبای آن بر روی شانزده ستون چوبی آرام گرفته بود.

پس از تأسیس پردیس ادبیات دانشگاه محقق اردبیلی در نمین، شهرداری نمین ۶۰ درصد این باغ را که در اختیار شهرداری نمین بود برای توسعه فضای آموزشی در اختیار دانشگاه محقق اردبیلی قرار داد و برای ۴۰ درصد باقی مانده هم کاربری مسکونی اعطا کرد. بدین ترتیب باغ به دو قسمت مجزا تبدیل و بلافاصله روند نابودی قسمت مربوط به دانشگاه که عمارت چوبی خان نشین هم در این قسمت قرار داشت آغاز گردید. دانشگاه برای توسعه فضای آموزشی خود ناگزیر درختان سترگ و ارزشمند باغ را قطع و به جای آن ساختمانهای وسیع چند طبقه را احداث نمود. ساخت و ساز در ۴۰ درصد باقیمانده باغ تا کنون راکد مانده و هنوز هم می‌توان قسمت باقیمانده این باغ را به پارکی بزرگ تبدیل کرده و آن را از نابودی کلی نجات داد.

خان بولاغی

شرقی ترین آبادی از دهستان اجارود مرکزی بخش مرکزی شهرستان گرمی که در مجاورت دهستان آزادلو از بخش موران جای گرفته خان بولاغی نام دارد. خان- بولاغی در ۳۹ درجه و ۵ دقیقه و ۹ ثانیه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۲ دقیقه و ۵۰ ثانیه طول شرقی در مجاورت آبادی های ماه پری، حمزه خان لی، آلازار اوجاقی، آشاغی و یوخاری پرچین قرار گرفته و از سمت جنوب خود با دهستان اجارود شرقی در بخش موران و آبادی های آن مجاورت دارد. خان بولاغی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۸ خانوار با ۱۶۳ نفر جمعیت بوده است و فاصله آن با گرمی در حدود ۱۵ کیلومتر است.

خان بولاغی - چشمه

خان بولاغی چشمه آبی خود جوش با دبی ۳ لیتر در ثانیه در جنوب روستای خان‌کندی شهرستان گرمی است که از گذشته‌های دور مورد توجه خوانین و رؤسای قبایل محلی و ایلات شاهسون بوده

است تا آنجا که برخی از اهالی علت پیدایش روستای خان‌کندی را آب خنک و فراوان چشمه خان‌بولاغی می‌دانند و معتقدند که حتی نام روستای خان‌کندی و مرتع‌زار زیبایی خان یوردی نیز برگرفته از نام زیبای چشمه خان‌بولاغی است. در سال‌های اخیر به همت اهالی، جهاد کشاورزی و امور آب شهرستان گرمی مغان، آب این چشمه با لوله‌کشی به روستای خان‌کندی انتقال یافته و مورد استفاده اهالی است.

خان بولاغی داغی - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۱۰۰ متر در محدوده دهستان ویلکیج مرکزی ازبخش ویلکیج شهرستان نمین و در ۳۰ کیلومتری شمال شرقی مرکز شهرستان اردبیل واقع شده است. جهت کوه، شمال شرقی - جنوب غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸ درجه و ۴۰ دقیقه و عرض ۳۸ درجه و ۳۰ دقیقه می باشد.

خان بیلو (خان بی لی، خان بیگ لو)

ازآبادی های دهستان ارشق غربی ازبخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر در فاصله ۴۵ کیلومتری مرکز شهرستان است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۸ نفر را در قالب ۱۶ خانوار درخود جای داده بود. «خان بیلی» با روستاهای علی کهریزی، شمسیر، شیخ عظیم لو و بزاقا همجوار می باشد.

خان علی بیچن - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۱۸۱ متر در محدوده دهستان یورتچی شرقی ازبخش کورائیم شهرستان نیر و در ۴۰ کیلومتری جنوب غربی مرکز شهرستان اردبیل واقع شده است. جهت کوه، شرقی - غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸ درجه و ۱۰ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۵۰ دقیقه می باشد.

خان قشلاقی - پارس آباد

ازآبادی های دهستان ساوالان ازبخش مرکزی شهرستان پارس آباد درمجاورت آبادی ها وقشلاقات پارقشلاق، اورتولوقشلاق، تازه آباد، پته لی کند ودوست کندی است که براساس سرشماری سال ۱۳۹۰تعداد ۵۶۴ نفرادر قالب ۱۶۳خانوار در خود جای داده بود.

خان قشلاقی نیر

ازآبادی های دهستان مهماندوست ازتوابع بخش کورائیم شهرستان نیرکه در شمال غربی دهستان در مجاورت روستاهای ملااحمدومهماندوست سفلی قرارگرفته وازسمت شرق به دهستان فولادلوی شمالی منتهی می شود. خان قشلاقی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۸۲ نفر را در قالب ۵۹ خانوار درخود جای داده بود.

خان کندی گرمی

خان کندی روستای کوچک، زیبا و سرسبزی در دامنه کوه قبله داشی است که در فاصله بین ۳۸ درجه و ۵۵ دقیقه و ۱۷ ثانیه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۳ دقیقه و ۲۳ ثانیه طول شرقی قرار گرفته و از سمت شمال به روستاهای عزیزلی و تولون، از سمت شرق به جمهوری آذربایجان، از سمت غرب به روستای لوسگه دره سی و از سمت جنوب به پاسگاه منصوری محدود میشود. تاریخ پیدایش روستای خان کندی که بعضاً خان یوردی و هامارکند نیز نامیده می شود با تاریخ بنای تولون یکسان است و به گفته اهالی به دوران حکومت نادرشاه برمی گردد. خان کندی بدلیل داشتن مراتع ییلاقی مرغوب، محل ییلاقی کوچ- نشینان ایل سئون بوده و احتمالاً سنگ بنای اولیه این روستا هم توسط کوچ نشینان نهاده شده است. گوئیا نام قدیمی روستا «خان یوردی» به معنی محل اطراق و استراحت خوانین و روسای طوایف محلی بوده که بعدها در اثر یکجانشینی گروهی از چادرنشینان و تشکیل آبادی به «خان کندی» تغییر عنوان داده است از جاذبه های این روستا وجود چشمه آبی جوشان با آب بسیار سرد و گوارا به نام «خان بولاغی» و آبیگری به نام «قالغان لی گول» و مراتع سرسبزی به نام های «یورد» و «آرپاچوخوری» است.

خان کندی مشکین شهر

خان کندی یا شیرین کندی در فاصله ۳۹ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر در ضلع غربی اهر چایی قرارداد و ترکیبی از دو روستای «وفالار» و «کورانلار» است که اهالی آن در حمله اشرا و چپاول به جوادخان پناه می برند و در چتر حمایت وی قرار می گیرند و از همان تاریخ هم به خان کندی معروف می شود و دورو روستای وفالار و کوران لار هم متروکه می شود. شیرین کندی نامی است که بعد از انقلاب به این آبادی اطلاق می شود.

خان کندی نمین

از آبادی های شهرستان نمین که در دهستان گرده از توابع بخش مرکزی نمین قرارداد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۰۳ نفر را در قالب ۴۸ خانوار در خود جای داده بود. خان کندی جنوبی ترین آبادی دهستان گیرده در مجاورت روستاهای خلیل کندی، سلوط، سولا و کنزاق است که در فاصله کمی از جاده اردبیل آستارا قرارداد.

خان گلدی قشلاقی

خان گلدی از قشلاقات معروف دهستان قشلاق شرقی از بخش قشلاق دشت شهرستان بیله سوار است که در سمت شمال دهستان و در مجاورت پادار قشلاقی قرار دارد و از سمت شمال به دهستان

محمودآباد پارس آباد منتهی می شود. در حال حاضر شامل ۷ سکونتگاه به نام های : قشلاق خان گلدی کامران ، قشلاق خان گلدی حاج احمد ، قشلاق خان گلدی مستانلو ، قشلاق خان گلدی سبزیعلی ، قشلاق خان گلدی آقام اوغلان ، قشلاق خان گلدی بالااوغلان ، قشلاق خان گلدی دعواکیشی . این قشلاقات در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۷۱ نفر را در قالب ۹۴ خانوار در خود جای داده بود.

خان محمدلو

از آبادی های دهستان انگوت شرقی از بخش انگوت شهرستان گرمی است این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۴۷ نفر را در قالب ۳۴ خانوار در خود جای داده بود.

خانعلی دره سی

از آبادی های دهستان انگوت شرقی از بخش انگوت شهرستان گرمی است که براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۴ نفر را در قالب ۵ خانوار در خود جای داده بود.

خانقاه بفراجرد

از آبادی های دهستان خاندبیل شرقی در بخش مرکزی شهرستان خلخال است این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۴۰ نفر را در قالب ۲۳۸ خانوار در خود جای داده بود. خانقاه بفراجرد در مجاورت روستاهای بفراجرد ، طولاش ، طهرستان وخیمیس جای گرفته است و در نزد اهالی منطقه به «سنی لر خه نه پی سی» (خانقاه اهل تسنن) معروف است . این آبادی در ۳۷ درجه و ۳۲ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۳۴ دقیقه طول شرقی قرار دارد.

« خنه پی» یا خانقاه نام روستاهای متعددی از توابع هریس ، کلبر ، تبریز ، میانه ، سلماس ، زنجان ، بوکان ، اورمیه ، خلخال ، کميجان ، اردبیل ، نوبران ، بازار ، ماسال ، هشتپرو چندولایت دیگر می باشد این نام بر مکان هایی که متولیان دین سکونت داشته اند و یا محل اوجاق و زیارتگاهی در مکانی بوده باشد اطلاق می شود. لغت شناسان معتقدند که کلمه «خانقاه» از زبان ترکی وارد زبان فارسی شده است.

خانقاه داغی - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۳۳۰ متر در محدوده دهستان سنجد شرقی از بخش مرکزی شهرستان خلخال و در ۱۰ کیلومتری شمال شرقی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمال شرقی - جنوب غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۳۵ و عرض ۳۷.۴۳ می باشد.

خانقاه سادات

ازآبادی های دهستان خاندبیل شرقی دربخش مرکزی شهرستان خلخال است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۸۶ نفر رادر قالب ۱۱۱ خانوار درخود جای داده بود. این آبادی در ۳۷ درجه و ۳۷ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۳۴ دقیقه طول شرقی قرار دارد.

خانقاه فولادلو

خانقاه فولادلو ازآبادی های شهرستان اردبیل در دهستان هیر از بخش هیر است که تقریباً در ۳۰ کیلومتری اردبیل واقع شده است. این دیار در گذشته عنوان مکانی امن و دور از هجمه های راهزنان بوده و زمانی نیز به عنوان مکان تجمع صوفیان به شمار می آمده است و نام روستا نیز از آنجا برگرفته شده و به خانقاه شهرت یافته است. قدمت بقعه خانقاه به دوران صفویه برمی گردد. براساس گفته های بزرگان گویا این بقعه تخریب شده را خود باباسعید کاشانی که از شاگردان شیخ جبرائیل و از مریدان شیخ صفی الدین اردبیلی بوده ساخته است و اهالی بعد از درگذشت این شخصیت و ارسته جنازه وی را در این مکان دفن کرده و بعد روی قبر را صندوقچه ای گرانبها قرار داده اند. این بقعه از گذشته های دور دارای برخی اشیای گرانبها بوده که مورد تاراج و یغمای افراد فرصت طلب و سودجو قرار گرفته است. خانقاه فولادلو در سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۳۵ نفر را در قالب ۹۴ خانوار درخود جای داده بود.

خانقاه قدیم بقعه شیخ صفی

نگاه کنید به : چینی خانه

خانقاه گیلوان

ازآبادی های دهستان شال دربخش شاهرود شهرستان خلخال است که در ۶۵ کیلومتری جنوب شرقی خلخال و ۴۵ کیلومتری رشت در ۳۷ درجه و ۵ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۴۵ دقیقه طول شرقی واقع شده است و از شرق به استان گیلان از جنوب به روستای علی آباد و ماحولان، از باختر به روستای شال و از شمال به جنگل های تالش متصل می شود. روستای خانقاه گیلوان محل شهادت میرزا کوچک خان جنگلی است و قبر میرزا تا سال ۱۳۲۰ در این روستا قرار داشت. میرزا همراه با تنها یار وفادارش، گائوک آلمانی معروف به هوشنگ به طرف کوه های خلخال حرکت کردند ولی دچار بوران و طوفان گردیده و سرانجام زیر فشار سرما و برف از پای در آمدند. در شهریور ۱۳۲۰ جسد میرزا را به رشت حمل و در جوار سر وی در سلیمان داراب دفن کردند. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۵۲ نفر را در قالب ۵۷ خانوار درخود جای داده بود.

گورستان تاریخی خانقاه گیلوان که در تاریخ ۱۲ دی ۱۳۸۶ تحت شماره ۲۰۴۲۱ جزو آثار ملی ایران قرار گرفته است بر روی تپه بلند طبیعی ای که در قسمت غربی روستاست قرار گرفته و با کشف بقایای مربوط به اسکلت انسانی در سال ۱۳۸۵ در حین خاکبرداری از جاده ماسال به خانقاه مورد توجه واقع شد و فصل اول کاوش‌های باستانی شناسی در آن آغاز شده و فصول بعدی کاوش با کشف ۴ گور باستانی متعلق به دوران مفرغ ادامه دارد. این گورستان تاریخی که آثار متعددی چون سفال، مهره و خنجرهای مسی و مفرغی از آن به دست آمده از نظر وسعت جزو منحصر به فردترین گورستانهای باستانی کشور به شمار می‌رود و وسعت آن به ۳۰۰ هکتار می‌رسد. این گورستان که تقدم و تأخر دوره‌های تاریخی گورها در چندین مقطع لایه نگاری مشاهده می‌شود و انواع گوناگون سنت‌های تدفین از جمله انفرادی، دسته جمعی و تدفین ثانویه و سازه‌های مختلف تدفین از جمله گورهای چاله‌ای و گورتپه را می‌توان در این گورستان مشاهده کرد. این گورتپه‌ها که نخستین نشانه‌های مادی حضور اقوام هندواروپایی در منطقه ایران هستند برای نخستین بار در کشور مورد کاوش باستان‌شناسی قرار می‌گیرند. دسترسی به این محوطه از طریق جاده آسفالتی ای است که از شهر خلخال به سمت بخش شاهرود کشیده شده است و آخرین روستای استان اردبیل در مرز جنوب شرقی این استان با استان گیلان و آخرین روستا در انتهای این جاده آسفالتی می‌باشد.

خانقاه نمین

نام دواآبادی از آبادیهای شهرستان نمین که در دهستان ویلکیچ شمالی از توابع بخش مرکزی نمین قرار دارند و هر دو به فاصله اندکی از همدیگر در کنار جاده اردبیل به آستارا قرار گرفته اند خانقاه علیا که متصل به جاده است باروستاهای نوده، جلّه کران، دودران و خانقاه سفلی در فاصله کمی از جاده اردبیل - آستارا با روستاهای دودران، سولا، آریاتپه سی و قارچی یوردی مجاورت دارد. روستای خانقاه براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۵۳ نفر را در قالب ۱۱۲ خانوار در خود جای داده بود

در قسمت شمال شرقی خانقاه علیا و در دامنه کوه نسبتاً کم ارتفاعی در مسیر جاده قدیم تهران چشمه زیبایی قرار دارد که آب آن در تمام فصول سال به یک اندازه است. خاک اطراف چشمه کاملاً سیاه و شبیه خاک زغال است. آب چشمه بیش از اندازه سرد و بسیار سبک و شیرین است. در گذشته جلوی چشمه سدی درست کرده بودند ابتدا سنگهای بزرگ را داغ میکردند و داخل آب می انداختند تا دمای مناسبی برای آب تنی ایجاد شود و سپس در داخل آن آب تنی می کردند.

خانقاه (خه - نه - یی) حمامی - حمام قدیمی

در قسمت مشرق خانقاه سفلی از شهرستان نمین در بالای تپه سنگی حمامی ساخته اند که از نظر قدمت و هنر معماری قابل توجه است با اینکه از تاریخ احداث این گرمابه اطلاع دقیقی در دست نیست ولی

آنچه مسلم است این است که در زمان «خان بابا خان» این گرمابه تعمیر و مرمت گردیده و صاحب اصلی آن همان شخص و اجداد وی بوده اند. این حمام در حوالی سال ۱۲۸۹ هجری شمسی توسط برادران عزیزیان ازخان مذکور خریداری می شود. آب مورد نیاز این حمام از آب چشمه عمومی خانقاه سفلی تامین می شد که به وسیله دست اندرکاران و سازندگان این حمام شاخه ای از آب چشمه عمومی را به طریق لوله گذاری سفالی به حمام هدایت نموده اند. تا قبل از لوله کشی آب روستا، این گرمابه در منطقه از رونق بیشتری برخوردار بود و از نظر پاکیزگی آب و تعداد مشتری و گرمی بازار حرف اول در منطقه را می زد و به خاطر خاصیت آب معدنیش از اطراف و اکناف مشتریان زیادی را به خود جلب کرده بود و علاوه بر اهالی خانقاه سفلی روستاهای خانقاه علیا، «دودران»، «سولا» و آراپتیه از مشتریان دایمی این حمام محسوب می شدند و حتی عده ای از جوانان و مردان شهر همین هم جهت استحمام در این گرمابه به روستای خانقاه سفلی می آمدند.

خانلار قشلاقی

نام دوآبادی و سکونتگاه در دهستان اصلاندوز ازبخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است که با عناوین حاج الم قلی وحاج بالابیگلو ازهم متمایز می گردند. خانلار قشلاقی حاجی الم قلی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۴۴ نفر رادر قالب ۶۰ خانوار در خود جای داده بود. در همین سال در خانلار قشلاقی حاجی بالابیگلو ۳۵ خانوار با ۱۵۶ نفر جمعیت سکونت داشته اند.

خانم بالاکندی

ازآبادی های دهستان یورتچی غربی ازتوابع بخش کورائیم شهرستان نیرکه در سمت شمال غربی دهستان و در فاصله کمی از جاده نیر به سراب در مجاورت روستای ایلانجیق جای دارد. این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۷ نفر رادر قالب ۲۷ خانوار در خود جای داده بود.

خانم علیلو

ازآبادی های دهستان ارشق غربی ازبخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۴۵ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر و در مجاورت روستاهای تکدام، اردوخان کندی، قاری مزرعه سی و آشاغی تومار دره سی واقع شده است. خانم علیلو که در عرف محلی خانماللو تلفظ می شود براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۶ نفر را در قالب ۷ خانوار در خود جای داده بود.

خانندبیل شرقی - دهستان

از دهستان های بخش مرکزی شهرستان خلخال به مرکزیت خوجین است که در سال ۱۳۶۶ تاسیس

شده و شامل آبادی های داودخانی (داودخانه)، خیمیس، طهرستان، آل هاشم سفلی، آل هاشم علیا، اناوین، اندبیل، ایلوانق، بفراجرد، بی لیل، خانقاه بفراجرد، خانقاه سادات، خوجین، زاویه سادات، زرتشت آباد، سنجبدله، طولاش، علی آباد، قارا آغاج، گاودول، گورانسراب، مزجین، قاراقایا و مجره است. دهستان خاندبیل شرقی در سال ۱۳۹۰ دارای ۴۴۰۰ خانوار و ۱۵۹۴۶ نفر جمعیت بوده است.

خاندبیل غربی - دهستان

از دهستان های بخش مرکزی شهرستان خلخال به مرکزیت گئزاز که در سال ۱۳۶۶ تاسیس شده و شامل آبادی های اسمرود، بورگهیم، بیرق، ترازوج، سوران، سوسهاب، محمودآباد، آق بولاغ، ارسون، پروج، ترزق، ترک، شیخ جانلو، قیزیل درق، کول لی، کهران، گرمخانه، گئزاز، گلوچه لمعه دشت، نیاخرم، وارث آباد، یلوجه و یوزناب است. براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۵۷۸ خانوار با ۵۵۵۰ نفر جمعیت در ۲۴ پارچه آبادی دهستان خاندبیل غربی سکونت داشته اند.

خانه شیر

از آبادی های دهستان مهماندوست از توابع بخش کورائیم شهرستان نیرکه براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۹۶ نفر در قالب ۸۶ خانوار در خودجای داده بود. روستای خانه شیر که در عرف محلی (خوناشیر) نامیده می شود از شمال با دهستان رضاقلی قشلاقی از شمال غرب با اوزان بولاغی و کولش بزرگ از جنوب با دهستان یورتچی شرقی و از غرب با دهستان یورتچی غربی مجاورت دارد.

خداقلی قشلاقی

از آبادی های دهستان سنجبد شرقی در بخش مرکزی شهرستان خلخال است این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹ نفر در قالب ۳ خانوار در خودجای داده بود. خداقلی قشلاقی باروستاهای او جغاز، نواشانق و لنبر همجوار است.

خرابا بازار

خرابا بازار یا بازار خرابا —ان قسمتی از مجموعه بازار قدیمی اردبیل در حفاصل دمیچی بازار و باشماقچی بازار بود که به خرابان اختصاص داشت. خرابان در این بازار از چوب وسایل مخصوصی می تراشیدند یا از قطعات تراشیده شده لوازم دیگری می ساختند. دلوچوبی، اوخلو و وردنه (نورد)، گوشت کوب، خونچا، شانه های چوبی برای باد دادن خرمن ها، دسته بیل و داس و چکش، دوک دستی برای رشتن پشم و بعضی اسباب بازی های چوبی مثل روروک و گیرجه نه و.... محصول کار خرابان بود. آخرین واحدهای خرابی این راسته نیز چند سال قبل به مغازه کفش فروشی تبدیل شده و امروزه

از آنهمه جنب وجوش و سروصدای خراطی ها فقط خاطره ای در ذهن ها مانده است.

خرم آباد

خرم آباد که اهالی به آن «خیرامو» می گویند از آبادی های دهستان دشت ازبخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در ۸ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر و در مجاورت روستاهای عور، قاراباغلار، پریخان و میرکندی جای گرفته است. این در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۵۳ نفرا در قالب ۱۷۳ خانوار در خود جای داده بود. خرم آباد گوئیا از آبادی های دوران بابک می باشد.

خرم آباد - گورستان باستانی

گورستان باستانی خرم آباد مشکین شهر از جمله گورستانهای منحصر به فرد ایران است که در بردارنده تدفین های دسته جمعی بوده که در طی سالیان متمادی صورت گرفته است. همچنین برای اولین بار در این گورستان، کورگان های سکایی در ایران به دست آمده است. چنانچه از این گورها در کشورهای مجاور و در حوزه قفقاز نمونه های بسیاری کاوش شده اما تا به امروز نمونه ای از آن ها در ایران به دست نیامده بود. این گورها در بردارنده تدفین های حیوانی و انسانی بوده است. (گورکان) بزرگترین گور به دست آمده در میان این مجموعه گورهاست که ۳۴ اسب با نظم بسیاری خاصی در آن دفن شده اند. به نظر می رسد این تدفین ها در طی چندین نسل صورت گرفته است و به همین منظور از دیواره غربی این گورها به منظور باز و بسته کردن و قرار دادن تدفین های جدید استفاده شده است. علاوه بر اسکلت های انسانی، در این گورها تدفین های حیوانی شامل سگ نیز دیده می شود. هدایای قرار داده شده در این گورها شامل اشیاء مفرغی و آهنی، ظروف سفالی و انواع زینت آلات است. آقای رضالو مسئول هیت باستانشناسی محوطه فوق عقیده دارد که مهمترین دستاورد این فصل کاوش، به دست آمدن گور تپه های مربوط به بزرگان «سکایی» است به طوری که این گورها برای اولین بار در ایران کاوش شده است. در این گورها، در ابتدا چاله گور به ابعاد مورد نظر کنده شده است و بعد از انجام تدفین، سقف گور را با الوار و درختان جنگلی بومی منطقه پوشانیده و روی گور در ابتدا سنگ چین مدور و در درون آن تپه ای را ایجاد کرده اند. او می گوید: در یکی از این گورها و روی تدفین، ۳۴ اسکلت اسب که به نظر خفه شده اند و با نظم خاصی روی هم و در کنار یکدیگر قرار گرفته اند دفن شده است. در یکی دیگر از گورها ۸ اسب و دو گاو و دو سگ دفن شده است. گور دیگری از این دوره کاوش شده که بروی گور، ۴ قربانی انسانی شامل ۴ زن ۲۰ تا ۲۵ ساله که کشته شده و قطعه قطعه شده اند دفن شده است.

خرمن تپه سی - تپه تاریخی

تپه خرمن در روستای شیخلار از توابع دهستان شعبان از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر واقع

شده است. از این تپه بر اثر گمانه زنی آزمایشی توسط هیات حفاری استان، آثاری به دست آمده که به دوره پارت ها منسوب است. مصالح ساختمانی در این نقاط، قلوه سنگ ها و سنگ های تخته ای هستند که با ملاط گل استوار شده اند. اگر حفاری های اصلی روی تپه ساختمانی و گورهای موجود صورت پذیرد، ممکن است نژاد و موطن اصلی قوم پارت که تاکنون در پرده ابهام مانده است روشن شود. در گمانه زنی هایی که هیات به انجام رسانده گورهایی از نوع خمره ای و سنگی کشف شده است. در کنار مرده ها، اشیایی هم چون مجسمه های سفالین به شکل حیوانات به ابعاد ۲۵ تا ۲۰ سانتیمتر، سنگ های عتیق، گوشواره آویز، دستبند نقره، سنگ اپسیدین، سری کامل سنگ های وزنه تراش خورده قمقمه، دوک، ظروف سفالین متنوع و نگین انگشتی از جنس شیشه کشف شده است.

خروسلو

خروسلو و یا خروسلو ماحالی منطقه ای شامل ارتفاعات خروسلو و قرا، مزارع و آبادی های دامنه های خروسلو داغ است و در میان برزند ماحالی، انگوت ماحالی و ارشق ماحالی قرار گرفته است.

خروسلوداگی - کوه

رشته کوه خروسلو—وداغ در جنوب دشت مغان، در ۴۰ کیلومتری شمال باختری گرمی و ۹۵ کیلومتری شمال شرق مشکین شهر واقع شده است و سرشناس ترین قله آن خانملو با بلندی حدود ۸۰۰ متر است. این رشته کوه سرچشمه رودهای خوفنام، برزند چایی و قوروچای می باشد و دشت مغان را از بخش های انگوت و اجارود جدا می سازد. کوههای خروسلورا می توان دنباله رشته کوههای قفقاز به شمار آورد که بوسیله دره رود ارس از هم جدا شده اند و از طرفی ادامه کوههای آرات می باشند که بشکل نیمدایره در جنوب رودخانه ارس به کوههای طالش ختم می شوند. این کوهستان دارای کوههای نسبتاً بلند و رودخانه های بسیاری می باشد که از آن سرچشمه می گیرند و غالب آنها در تمام فصول دارای آب می باشند دامنه های خروسلوداغ محل زیست انواع وحوش مانند آهو، کل و بز، گرگ، روباه، خرگوش، باقرقره و هوبره است.

خسبک

روستای خسبک از روستاهای دهستان انگوت غربی بخش انگوت از شهرستان گرمی است که در مختصات جغرافیایی ۳۹ درجه و ۳ دقیقه و ۲۹ ثانیه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۲۹ دقیقه و ۵۵ ثانیه طول شرقی و در سمت غربی مرکز بخش و مرکز شهرستان قرار گرفته است فاصله این روستا با مرکز بخش ۲۷ کیلومتر است. خسبک در فاصله کمی از جاده ای که جاده اصلی مشکین شهر مغان را به منطقه

قاراداغ و آبیش احمد ارتباط می دهد قرار دارد. این جاده که بعد از طی مسافت حدود ۶ کیلومتر از روستای قاراآغاج از آن جدا شده و به سمت غرب ادامه می باید با گذرا از آبادی های قاراقایقشلاقی، سلم آغاجی قشلاقی، سلم آغاجی و قشلاق بیریان از طریق جاده ای مالرو به خسبک می رسد. فاصله خسبک تا جاده اصلی مشکین شهر به مغان ۱۶ کیلومتر و روستای قره آغاج ۲۰ کیلومتر و تا مرکز بخش تازه کند انگوت ۲۸ کیلومتر است. این جاده از خسبک تا بیریان قیشلاقی مالرو، از بیریان قیشلاقی تا سلم آغاجی خاکی و از سلم آغاجی به بعد آسفالت است. اراضی روستای خسبک علاوه بر ارقام مرسوم، قابلیت کشت برنج را دارد و شالیزارهای برنج آن زبانزد اهالی منطقه است. خسبک در سرشماری سال ۱۳۹۰ دارای یک خانوار با ۴ نفر جمعیت بوده است.

خسروقالاسی

نگاه کنید به : رویین قالا

خشکبارچی بازار

سرای خشکبارچی از دو بازارچه موازی هم که هر دو بر راسته بازار عمودند تشکیل شده و هر کدام دارای ۵ دهانه و ۵۱ مغازه است. در این بازار و مغازه های مختلف آن اقلام مربوط به خشکبار شامل نخودچی کشمش و آجیل و آلوچه و آلبالوی خشک و برگ هلو (قاخ) و دیگر اقلام خشکبار به معرض فروش گذاشته میشود و از بازارهای قدیمی مجموعه بازار اردبیل است که هنوز هم به شکل سستی اداره می گردد.

خشکه رود

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان سردابه از بخش مرکزی است خشکه رود مرکز دهستان سردابه در بخش مرکزی شهرستان اردبیل است که در سال ۱۳۶۶ تأسیس شده است و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۸۴ نفر را در قالب ۲۱۳ خانوار در خود جای داده بود روستاهای امیدچه (ایمیتچه)، دیجوجین، جناقرود و ینگچه رضاییگلو از همسایگان خشکه رود است.

خشه حیران

از آبادیهای شهرستان نمین که در سمت شمال دهستان ویلکیچ شمالی از توابع بخش مرکزی نمین و در مجاورت روستاهای نوده، جله کران و سولودره قرار گرفته و از شمال به دهستان مینابادمنتهی می شود این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۵ نفر را در قالب ۱۸ خانوار در خود جای داده بود.

خضرشال

زیارتگاه خضرشال در محله سنگبسر دهستان شال قرار دارد. این زیارتگاه در جنوبی ترین قسمت دهستان شال واقع شده است که قسمت جنوبی آن مشرف به یک دره می باشد. بنا به گفته اهالی روستا، امام زاده خضر از نوادگان امام موسی کاظم (ع) می باشد. بنای قبلی از نوع خشتی بوده اما بنای کنونی از نوع آجر با اسکلت بتنی است که ۲ تا ۳ سال قدمت دارد. این بنا به جز ضلع غربی در سه ضلع دیگر خود دارای نورگیرهایی با قوس رومی می باشد. سقف بنا به صورت شیروانی است که گنبدی فلزی سبزرنگی روی آن قرار دارد. سقف داخلی بنا دارای پوشش چوبی است و دیواره های داخلی کاشیکاری شده اند. نمای خارجی بنا از نوع آجری ۳ سانتی می باشد. این زیارتگاه دارای حیاطی با درختهای بزرگ گردو می باشد و اطراف کل بنا را باغات اهالی دهستان احاطه کرده است. ساختمان جدید بقعه به همت هیئت امنا و کمک های مالی اهالی و اداره اوقاف بازسازی می گردد.

خط پرست

ازآبادی های دهستان خورش رستم شمالی ازبخش خورش رستم شهرستان خلخال که در منتهی الیه شمالی دهستان درمجاورت دهستان سنجید جنوبی از شهرستان کوثر جای گرفته و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۴ نفر را در قالب ۱۳ خانوار در خود جای داده بود. این آبادی در ۳۷ درجه و ۲۸ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۵ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۲۸۰ متر است.

خلج

ازآبادی های شهرستان اردبیل در دهستان ارشق شرقی ازبخش مرکزی است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۱ نفر را در قالب ۵ خانوار در خود جای داده بود. روستای خلج در فاصله کمی از سمت غرب جاده اردبیل مغان و درمجاورت روستاهای قوش قایاسی، سیدلر و جمایران جای دارد.

خلخال

شهرستان خلخال با جمعیت ۹۵۰۰۵ نفر، به مرکزیت شهر خلخال، در فاصله ۱۲۰ کیلومتری از مرکز استان و ناحیه جنوبی آن قرار دارد. خلخال از مناطق قدیمی و تاریخی آذربایجان است که سابقه سکونت در آن به هزاره دوم قبل از میلاد می رسد. برخی از نویسندگان به نام، خلخال را با نام شهر قدیم خلخال واقع در ناحیه اوتی در ماورای قفقاز که در منابع ارمنی میان قرن دوم و پنجم میلادی به عنوان اقامت گاه زمستانی شاهان ارمنستان و سپس آلبانی (آران) آمده است مرتبط می دانند. شهرستان خلخال براساس آخرین تقسیمات کشوری از سه بخش مرکزی به مرکزیت هروآباد، بخش خورش رستم

به مرکزیت هشتجین و بخش شاهرود به مرکزیت کلور تشکیل می شود. بخش مرکزی خلخال شامل دهستان خاندبیل شرقی، دهستان خاندبیل غربی، دهستان سنجد شرقی، بخش شاهرود خلخال به مرکزیت کلور شامل دهستان پلنگا، دهستان شال و دهستان شاهرود و بخش خورش رستم خلخال به مرکزیت هشتجین شامل دهستان خورش رستم جنوبی و دهستان خورش رستم شمالی است.

خلخال، تا سال ۱۳۸۵ نام شهرستانی متشکل از بخش های شاهرود، خورش رستم، کاغذکنان، سنجد و مرکزی بود. بخش کاغذکنان در سال ۱۳۵۸ با انتزاع از این شهرستان به شهرستان میانه در استان آذربایجان شرقی پیوست و بخش سنجد بعد از تاسیس استان اردبیل به شهرستان ارتقا یافت و شهرستانی مستقل به نام کوثر را با مرکزیت شهرگیوی تشکیل داد و شهرستان خلخال به سه بخش مرکزی، خورش رستم و شاهرود به مرکزیت هروآباد محدود شد در سنوات اخیر نام شهرستان را بر نام مرکز آن نیز دلالت داده و برای مرکز شهرستان نیز به جای هرو یا هروآباد از کلمه خلخال استفاده می کنند. نام بعضی محلات قدیمی خلخال عبارتند از: قاضی لار، آشاقی کوچه، یوخاری کوچه، قلعه باشی، روشن محله، بازار، حمزه آباد، برج دیبی (پای قلعه)، خارابا حصار، انیشتنه کوچه (کوچه سرازیری) و چول دره گردنه زیبای جنگلی اسالم به خلخال، چشمه ازناو، تفرجگاه اندبیل، چشمه میرعدیل، غار جلال آباد، غارکلور، غار هفت خانه، موزه خلخال، شکارگاه های هشتجین، آق داغ، آبگرم گرم خانه، خوشنامه تیل، آبشار نره گر، آبشار نوده، آبشار کلور، آبشار اسبو، قلعه خشتی گیلوان، کاروانسرای چنارلق و آب معدنی چناران از جاذبه های طبیعی و تاریخی شهرستان خلخال است.

خلفلو - آبادی

روستای خلفلو از آبادی های دهستان سنجد شمالی از بخش مرکزی شهرستان کوثر (گیوی) و مرکز دهستان سنجد شمالی در بخش مرکزی شهرستان کوثر است که در سال ۱۳۶۶ تاسیس شده است. خلفلو در ۴۵ کیلومتری شهر اردبیل و ۳۰ کیلومتری شهر گیوی در دامنه های ارتفاعات متعددی از رشته کوه های سبلان و تالش واقع شده است. تپه های بلند مرتفعی مثل قوش قایاسی از ناحیه غرب، کوه های بینمار از سمت شمال و آلانکش از سمت شرق روستای خلفلورا احاطه کرده و روستای خلفلو که یک دشت بزرگ و پر آب و حاصلخیز است مثل دره ای در میان این ارتفاعات قرار گرفته است. شغل اغلب مردم روستا کشاورزی و دامداری است و بخش عمده ای از اراضی بسیار حاصلخیز آن به کشت گندم اختصاص دارد. رودخانه ای که در خلفلو جاری است از کوه های قلعه جوق سرچشمه میگیرد و به قیزیل اوزه ن می ریزد. خلفلو در ۳۷ درجه و ۵۳ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۲ دقیقه طول شرقی قرار دارد و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۳ نفر را در قالب ۲۵ خانوار در خود جای داده بود..

خلفو - عشایر

نام یکی از طوایف عشایر شاهسئوه نان مغان است که قشلاقشان در گبه لو و ییلاقشان در هوشنگ میدانی سبلان واقع است. آخرین روسای طایفه اشان سوادبیگ و جوادخان بودند.

خلیفه چای

از آبادی های شهرستان کوثر (گیوی) است که در دهستان سنجب—جنوبی ازبخش فیروز و در میان روستاهای بینة خلخال ، علاالدین و ناطور قرار دارد. این آبادی که در ۳۷ درجه و ۳۳ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۴ دقیقه طول شرقی واقع شده است بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵ نفر را در قالب ۲ خانوار در خود جای داده بود. ارتفاع خلیفه چایی از سطح دریا ۱۱۰۰ متر است.

خلیفه داود

از آبادی های دهستان ارشق شمالی در بخش ارشق شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۵۰ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر و در مجاورت آبادی های قاراجی ، کول لی و شیخ عظیم لو قرار گرفته است این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۹۷ نفر را در قالب ۵۱ خانوار در خود جای داده بود. تپه قبرستان خلیفه داود مربوط به دوره اشکانیان - دوره ساسانیان - سده های اولیه دوران های تاریخی پس از اسلام است این اثر در تاریخ ۱۲ شهریور ۱۳۸۶ با شماره ثبت ۱۹۳۷۱ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

خلیفه قبری - آرامگاه

خلیفه قبری از آثار تاریخی روستای موئول شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۱۶ کیلومتری مشکین شهر قرار دارد. خلیفه قبری گرچه در اثر بی توجهی های مردم و مسئولان تخریب شده و از بین رفته اما آثار و بقایای آن همچنان مشخص می باشد متأسفانه هیچ اسمی از این اثر در منابع و مآخذ قبلی وجود ندارد و برای نخستین بار آقای قاسم پورایمان در کتاب مشکین شهرنگین سبزآذربایجان به معرفی این اثر می پردازد.

خلیفه لو ارشق

از آبادی های دهستان ارشق مرکزی در بخش ارشق شهرستان مشکین شهر است . روستای خلیفه لو با روستاهای قاراخانلو ، پیرعلیلو ، قوورلو و سهرابلو مجاورت دارد این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۴۳ نفر را در قالب ۷۷ خانوار در خود جای داده بود.

خلیفه لو - عشایر

از طوایف ایل شاهسئوه ن می باشند این طایفه ییلاق درسبلان ندارند بلکه همگی سادات بوده و از سالها قبل در روستاهای اطراف گرمی سکونت گزیده و تخته قاپو شده اند درحال حاضر همگی زارع هستند و به زراعت بیش از دامپروری اهمیت میدهند... و درحال حاضر یکی از طوایف هفت گانه منطقه گرمی به شمار میروند که بطور کامل در آبادیهای مختلف شهرستان گرمی سکنی گزیده اند. از میان طوایف هفتگانه گرمی فقط دو طایفه خلیفه لو و کله سر جزو عشایر شاهسئوه ن به شمار می آیند و ۵ طایفه دیگر شامل چم ، مددلو ، دلاغاردالی ، کورائلو و گیلال از مدت ها پیش تخته قاپوشده اند.

خلیفه لو کندی

خلیفه لو کندی بزرگ و خلفه لو کندی کوچک نام دو آبادی در جنوب دهستان قشلاق شرقی ازبخش قشلاق دشت شهرستان بيله سوار است که علاوه بر مجاورت با دهستان گوگ تپه با حاجی هاوار کندی ، ولی ممیلو و اوچ دره قشلاقی نیز مجاورت دارد. امروزه خلیفه لو کندی کوچک در شمار روستاهای متروکه به شمار می رود و خلیفه لو کندی بزرگ در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۴۲ نفر را در قالب ۱۸۰ خانوار در خود جای داده بود.

خلیفه لو نمین

از آبادی های شهرستان نمین که در دهستان ویلکیج مرکزی ازبخش ویلکیج قرار دارد این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۸۷ نفر را در قالب ۱۳۵ خانوار در خود جای داده بود مرنی ، آق بولاغ مصطفی خان ، تازه کندلقمان آباد ، چابیلو ، آرخازلو و قاراتپه از همسایگان خلیفه لو به شمار می روند.

خلیل آباد

روستای خلیل آباد از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان فولادلوی شمالی از توابع بخش هیر است که از شمال با توپراقلو ، از جنوب با کرگان ، از شرق با ایورق و کریق و از غرب با آرالو مجاورت دارد خلیل آباد یکی از روستاهای منحصر به فرد منطقه هیر می باشد که مزارع سرسبز و باغات زیبای آن انسان را بوجد می آورد. خلیل آباد در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۹۷۲ نفر و ۵۲۸ خانوار سکنه داشت.

خلیل زاده - خانه تاریخی

ساختمان خانه خلیل زاده در سال ۱۳۱۱ هجری قمری توسط خانواده هاشمی بنا شده است و سپس توسط خانواده خلیل زاده خریداری شده و در سال ۱۳۵۲ شمسی ملک همسایه دربخش غربی خریداری

و پس از ساخت به بنا الحاق شده است. این بنا از نظر معماری جز بناهای درونگرا محسوب می شود که بخش اندرونی آن تفکیک شده و از بین رفته است. هشتی ورودی به عنوان یک فضای ارتباطی عمل کرده و مانع از ارتباط بصری و فیزیکی مستقیم و فضای داخل می شود. فرم پلان نعلی شکل بوده و دارای یک خط تقارن مرکزی میباشد. پلان در مرکز دارای تالار با یک ارسی ۷ دری می باشد. خانه خلیل زاده که تحت شماره ۱۰۳۴۷ به ثبت رسیده در روبروی مسجد منصوریه اردبیل قرار دارد.

خلیل کندی پارس آباد

خلیل کندی که آن را محتشم کندی هم می گویند از آبادی های دهستان اسلام آباد ازبخش جدیدالتاسیس اسلام آباد پارس آباد است که در فاصله خیلی کمی از رودخانه مرزی ارس و در مجاورت دوروستای هازارکندی وهاوارکندی قرار دارد. خلیل کندی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۷ نفر را در قالب ۱۴ خانوار در خود جای داده بود.

خلیل کندی نمین

از آبادی های شهرستان نمین که در سمت جنوب غربی دهستان گرده از توابع بخش مرکزی نمین که در مجاورت جاده اردبیل - آستارا، در میان روستاهای مزرعه، دریامان، سلوط، قشلاق چایی قرار گرفته است. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵ نفر را در قالب ۱ خانوار در خود جای داده بود.

خلیل لو قشلاقی

از آبادی های دهستان جدیدالتاسیس شهرک ازبخش اسلام آباد شهرستان پارس آباد در شمال غربی دهستان و در مجاورت بخش اصلاندوز و قشلاقات حاج حسن و حاج فتحعلی و شامل سکونتگاههای خلیلوی حیدر، خلیلوی عزیز، خلیلوی غلام است. خلیل لو قشلاقی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۲ نفر را در قالب ۹۴ خانوار در خود جای داده بود.

خنجر

از آبادی های دهستان مشکین غربی ازبخش مرکزی شهرستان مشکین شهر در فاصله ۱۷ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۴۷ نفر را در قالب ۹۵ خانوار در خود جای داده بود.

خندق اوستو

از محلات قدیمی خلخال در آشاغی کوچه که شامل قسمت شمالی شهر است که به دلیل قرار گرفتن

درمجاورت خندق قدیمی شهر به خندق اوستو معروف شده است.

خواجه بولاغی

روستای خواجه بولاغ ازآبادی های شهرستان اردبیل دردهستان ارشق شرقی ازبخش مرکزی است که در ۵۸ کیلومتری شمال شرق شهر اردبیل در مرز کشور جمهوری آذربایجان واقع است. بیش از ۷۰ خانوار با جمعیتی حدود ۲۶۰ نفر جمعیت این روستا را تشکیل می دهند. شغل اکثر اهالی این روستا کشاورزی و دامداری است و کشاورزی منطقه به صورت دیم می باشد. راه مواصلاتی به آن آسفالت است. «خواجه بولاغی» شکل تغییر یافته ای از عبارت «خوجا بولاغی» یا همان «قوجا بولاغی» به معنی چشمه پیران و بزرگان است که در زبان فارسی به صورت «خواجه بولاغی» درآمده است.

خواجه یم

ازآبادی های دهستان مهماندوست ازتوابع بخش کورائیم شهرستان نیرکه درمنتهی الیه جنوب شرقی دهستان کورائیم قراردادازسمت شرق به دهستان سنجبدشمالی، ازسمت شمال به روستای تاجی بویوک وازسمت غرب به دهستان یورتچوی شرقی منتهی می شود. خواجه یم درسرشماری سال ۱۳۹۰تعداد ۳۱ نفر را در قالب ۹ خانوار درخودجای داده بود.

خوجین

«خوجین» ازآبادی های دهستان خاندبیل شرقی و مرکز این دهستان در بخش مرکزی شهرستان خلخال است که در ۳۷ درجه و ۳۶ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۳۳ دقیقه طول شرقی قرارداد و درعرف اهالی منطقه به (فی- ئین) معروف است.

خوجین از پرجمعیت ترین و بزرگترین آبادی های شهرستان خلخال به شمار میرود که درمنطقه کوهستانی زیبایی با ارتفاع ۱۹۰۰ متر ازسطح دریا قرار گرفته و حدود سه کیلومتر با مرکز شهرستان خلخال فاصله دارد.بخشی از موسسات اداری وآموزشی و محلات جدید خلخال درحدفاصل این آبادی با خلخال احداث شده و بدین ترتیب خوجین در حال پیوستن به سمت جنوبی مرکز شهرستان خلخال می باشد و بی گمان درچندسال آینده به شکل یکی از محلات شهرستان خلخال درخواهدآمد.

روستای خوجین امروزه از چهار محله به نام های «آشاغی کوچه»، «یوخاری کوچه»، «خوله حنیران» یا «خاله حیران» و محله «عه له قه لی» (علاقه لی) تشکیل می شود. خوجین به جهت همجواری با کوه های مرتفع وخطه سرسبزگیگلان ازجنگلهای سرسبز و وسیعی برخوردار است. مناطق گردشگری خوجین عبارتند از چشمه ازنوا، رودخانه بویوک چای، آبشارکمرخونی، منطقه فنارود (فینارود)،

باغهای خوجین ، تپه باستانی خوجین ، کوههای خوجین و زیارتگاه های ابوالقاسم و ابراهیم. خوجین از شمال غربی با خلخال از شمال شرقی با خانقاه سادات ، از غرب با روستای بلبل از جنوب غربی با روستاهای زاویه سادات و طولاش ، از جنوب با روستای خانقاه بفراجرود و از جنوب شرقی با روستای مئجره همجوار است. این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ دارای ۸۷۱ خانوار و ۳۰۶۸ نفر جمعیت بود.

خوراییم

ازآبادی های دهستان یورتچی شرقی ازتوابع بخش کورائیم شهرستان نیرکه درفاصله کمی از سمت شمال غربی کورائیم و در مجاورت روستاهای تازه قشلاق ، حاج محمود ، سائین وپارچین جای گرفته و در سرشماری سال ۱۳۹۰تعداد ۳۵ نفر را در قالب ۱۱خانوار درخود جای داده بود.

خورخور

نام دواآبادی ازآبادیهای دهستان قشلاق شرقی ازبخش قشلاق دشت شهرستان بيله سوار در مجاورت میراعلم قشلاقی وحاجی هاوارکندی که به نام های خورخورعلیا و خورخورسفلی معروفند. خورخور سفلی خالی ازسکنه است و خورخورعلیا درسال ۱۳۹۰ تعداد ۶۱ نفر را در قالب خانوار ۱۷ درخودجای داده بود.

خورش رستم

خورش رستم نام یکی بخش های سه گانه شهرستان خلخال دراستان اردبیل بامرکزیت هشتجین است که ازغرب با شهرستان میانه استان آذربایجانشرقی ، از جنوب با استان زنجان واز شرق با استان گیلان همسایه است. خورش رستم از دو دهستان شمالی وجنوبی تشکیل می شود، مرکزدهستان خورش رستم شمالی هشجین ومركزدهستان خورش رستم جنوبی برندق نام دارد. رودخانه قیزیل اوزه ن در مرز بین خورش رستم و استانهای آذربایجانشرقی و زنجان قرار گرفته است. جاده سرچم - اردبیل در کیلومتر ۸۰ آزاد راه زنجان - تبریز، از ۱۳ کیلومتری شمالغرب خورش رستم عبور می کند. طبیعت بکر پوشیده ازمناطق نیمه جنگلی ، کوهستانهای زیبا، زمینهای بسیار حاصلخیز ، مزارع زیبای گندم ، طبیعت چهار فصل منحصر به فرد، آبشارهای طبیعی ، روستای ماسوله ای شکل کئزج و روستای زیبای نمهیل از جاذبه های گردشگری خورش رستم میباشد. اهالی خورش رستم به زبان ترکی و تاتی سخن میگویند.قله زیبای آق داغ با ارتفاع ۳۳۰۳ متر به عنوان دومین کوه بلند استان اردبیل با رشته ۳۰ کیلومتری و دامنه های پر گل و ریحان و دامنه های ییلاقی آن دراین بخش قرار دارد.

خورش رستم جنوبی - دهستان

از دهستانهای بخش خورش رستم شهرستان خلخال به مرکزیت برندق که در سال ۱۳۶۶ تأسیس شده و شامل آبادیهای ازناوسر، آق سو، آهو، برندق، پیشگمان، غیاث آباد، جعفرآباد، چنارلق، زاویه جعفرآباد، سجه رود، سفیداب/اسبو، طویستان، قشلاق برندق، کرنق، گنلوجه، نساز، نمهیل، ویو است. در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۳۳۵ خانوار با ۴۷۴۵ نفر جمعیت در ۱۸ پارچه آبادی این دهستان سکونت داشته اند.

خورش رستم شمالی - دهستان

از دهستان های بخش خورش رستم شهرستان خلخال به مرکزیت هشتجین که در سال ۱۳۶۶ تأسیس شده و شامل: آبادی های اردبیل، بيله ده، چنار، چناران، خط پرست، خوشنامه، دایوکندي، دمدل، دوستلی، زاویه گیوی، زندق، ساربانان، قاراتیکان، کبودچی، کرگزلو، کئزج، کمر، کمردق، گیوی، گل گلاب، گهرآز، کهلیک، میره جین، مزرعه، منامین، نوده، ونن، هئشی، دیز، شمس آباد، قوسجین، گاوان، سقیزچی و کنجل است. در سال ۱۳۹۰ دهستان خورش رستم شمالی در ۲۴ پارچه آبادی خود دارای ۱۱۶۴ خانوار با ۳۴۵۸ نفر جمعیت بوده است.

خورشیدآباد

از آبادی های دهستان مشکین غربی ازبخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۷۱ نفر در قالب ۹۵ خانوار در خود جای داده بود. خورشیدآباد در میان اهالی به نام روستای «چه تر» معروف است.

خوش آباد

از آبادی های شهرستان نمین که در دهستان گرده از توابع بخش مرکزی نمین قرار دارد این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۲ نفر را در قالب ۲۳ خانوار در خود جای داده بود. خوش آباد در منطقه معروف پيله چایی و در میان روستاهای هوشنه، مسجد محله سی و قلعه جای گرفته است.

خوشنامه

از آبادی های دهستان خورش رستم شمالی ازبخش خورش رستم شهرستان خلخال که در ۳۰ کیلومتری جنوب مرکز شهرستان خلخال در سمت شمال دهستان خورش رستم شمالی قرار گرفته و از سمت شمال به دهستان خاندبیل غربی منتهی می شود. روستای خوشنامه در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۹ نفر در قالب ۱۴ خانوار در خود جای داده بود. این آبادی در ۳۷ درجه و ۲۸ دقیقه عرض شمالی و ۴۸

درجه و ۲۱ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۴۹۰ متر است. در روستای خوشنامه چشمه آبمعدنی به نام خوشنامه وجود دارد که گرچه تاسیسات چندان ندارد اما از مکانهای گردشگری شهرستان خلخال به شمار می رود. این آبگرم از نوع گوگردی و کلره است و برای درمان بیماری های پوستی، جرب و دردمفاصل مفید است. آبگرم خوشنامه را «قوتورسویو» هم می گویند.

خول لار

روستای خوللار قیشلاق گیلوان در بخش شاهرود شهرستان خلخال قرار گرفته و از شرق باروستای گیلوان از غرب باروستای دیز و از جنوب باروستای طهارم دشت همجواری باشد و کوه آق داغ که مابین خول لار و دیلمه ده قرار گرفته در شمال این روستا قرار دارد. «خول» در لغت به معنی شاخه بوده و از قدیم الایام بخاطر باغات فراوان روستا آن را خول لار نامیده اند. به روایتی دیگر نام اصلی روستا خانلار بوده و روستا توسط چند خان ایجاد شده است. قلعه خشتی قالالار در ۵۰۰ متری روستا قرار دارد که به قلعه گیلوان معروف شده است. رودخانه های گیلوان چای، سیلان جای در این روستا به هم پیوسته و با نام سیلان چای در داخل روستا جریان می یابد. روستا دارای چشمه ها و نهرهای فراوانی از جمله چشمه بوزبولاغ می باشد که بسیار مشهور است. شغل اکثریت اهالی روستا دامداری و باغداری بوده علاوه بر محصولات دامی میوه هایی از قبیل سیب گلابی زردآلو، گردو، آلبالو و غیره تولید می شود. از زمانهای قدیم صنایع دستی از قبیل فرش بافی، جاجیم بافی، گلیم بافی، پالازبافی، باشلیق (نوعی پانجو از پشم) چادرپشمی، طناب پشمی، جوراب و دستکش پشمی تولید می شده است که اکثر آنها به مرور زمان از بین رفته و به جز تعداد کمی از آنها باقی نمانده است. شیوه دامداری روستا از قدیم الایام بصورت عشایری (کوچروی) بوده و همچنان ادامه دارد.

خوک لانه - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۴۹۹ متر در محدوده دهستان شال از بخش شاهرود شهرستان خلخال و در ۴۷ کیلومتری جنوب شرقی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمالی - جنوبی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۵۲.۳۰ و عرض ۳۷.۱۷.۳۰ می باشد.

خیارک

«خییه رک» (خیارک) از آبادی های بزرگ و پرجمعیت شهرستان اردبیل در دهستان سردابه از بخش مرکزی است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۳۵۳ نفر را در قالب خانوار ۸۵۱ در خود جای داده بود. اهالی این روستا در زمان های گذشته به دلیل بی آبی و مشکلات معیشتی از روستای باللوجا (میرک) که در آن طرف کوه ساوالان و در مشکین شهر واقع است مهاجرت کرده و روستای «خیارک»

را بنا نهاده اند.خیارک از طبیعت زیبایی بر خوردار بوده دارای درخت های متعددی از جمله آلوچه است بسیاری از اهالی این روستا به دلیل مشکلات معیشتی در دهه های گذشته به محله ی گلمغان اردبیل و شهرستان انزلی مهاجرت کرده اند.به اعتقاد آقای رحیم حاجی زاده که تحقیقات مفصلی در خصوص آبادی های قونسول کندی ، خیارک و شیشه گران انجام داده است «خییه رک» در اصل از سه جزء خیاو (ترکان هون) + ار (قهرمان، دلاور) + اک (پسوند) تشکیل می شود که به معنی زادگاه دلاوران و قهرمانان قوم «هون» بوده است. به اعتقاد آقای حاجی زاده سه روستای خیارک ، قونسول کندی و شیشه گران که نامبرده آن را «شو - ان - میره ن» می نامد از طایفه واحدی بوده اند که قونسول کندی به شرحی که در وجه تسمیه آن گفته شده به فرمانده جناح چپ لشکر که معمولا ولیعهد یا از شاهزادگان درجه اول بوده تعلق داشته و دو آبادی دیگر به دلاوران و لشکریان این قوم مختص بوده است.

آبوللی، استیل داش، اوچ شریک، امیر آلی یوردی، آلم لی، اوزون بینه، اوزون شوت، ایلان لی قایا، آغ گوئی، آلا قایا، آلتی شریک، باش چیمین، باش ورتّه، بجروان ، بری یئر، بند آلتی، بُوز قایا، بولانقی چای، بئی تپه سی ، پلنگ اؤلن، تاختا، تاغی یئری، جان آلی گوئی، جیدا قایا، جینقیری، چوخور زمی ، حاجا ، خارابا ، خاشالیق ، داوالی دره ، دومه یئری ، دیبک لی، زکی چیمینی، سردار گوئی، ساری دره، سامان لی سید لر، شاه مراد تپه سی، شوش قایا ، قارا چای، قارا گوئی، قارائول تپه سی، قَجَل، قوردمازاری (کورد مازاری)، قیراغ لار، قیندیرقالیق ، کال سو، کنگری، کؤمورلی، کُور بلاغ، کول تپه، گولی یوردی، مَلک لر، مینجیق لیق، مینه خودی، نوروز بئی لی، وُلّت یوردی، یاریق داش، یورد، یوغون مریز، یُول آراسی

خیاوچایی - رودخانه

خیاوچایی یا خیاوچایی از سرشاخه های مهم رودخانه قاراسو در شهرستان مشکین شهر است. این رودخانه از ارتفاعات هزارمیخ(موغ ، مغ) ، آبی قاری، دلی آلی و جنوارداغی از دامنه های شمالی سبلان در ۲۳ کیلومتری جنوب باختری مشکین شهرسرچشمه می گیرد و سرتاسر دره موئیل را طی نموده و با شیب تندی به سوی شمال ادامه می یابد و در یک کیلومتری شمال باختری روستای احمد بیگلو با ریزابه بزرگی که آن نیز از دامنه های سبلان سرچشمه می گیرد، می آمیزد و هم چنان رو به سوی شمال باختری روان می گردد و سرانجام در ۴.۵ کیلومتری باخترکوه ایلان لی داغ ، به اهر چایی وارد می شود و به قاراسو می ریزد.این رودخانه مهم ترین زیستگاه ماهی قزل آلا ی خال قرمز در استان اردبیل می باشد.

خیاوچایی پارکی - تفرجگاه

پارک جنگلی خیاوچایی در جنوب شرقی خطه زیبا و دل انگیز مشکین شهر در دره خیاوچایی قرار دارد این دره ، دره بسیار طولانی و خوش منظری است که چشم هر بیننده و مسافری را می نوازد. پارک

خرم و نشاط انگیز مشکین شهر به لحاظ داشتن ده‌ها هزار اصله درخت میوه از جمله گردو، گیلان، آلبالو و تامین علوفه هزاران راس دام، محل باطراوت و دلگشایی برای تفرج و گذران اوقات فراغت اهالی شهر و هزاران مسافر طبیعت دوست فراهم کرده است. پارک جنگلی مشکین شهر که در حاشیه رودخانه خیابوچایی با انبوه درختان برافراشته قرار دارد به دلیل مجاورت با شهر و برخورداری از طبیعت ناب، هر روز میزبان علاقمندان زیادی است. جاده ماشین رو این پارک از ورودی جاده اردبیل به مشکین آغاز شده و انتهای آن به میدان سبلان در شهر منتهی می‌شود.

خیرداقشلاق

ازآبادی‌های دهستان یافت از بخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۶ نفر را در قالب ۶ خانوار در خود جای داده بود.

خیل گاه - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۸۶۰ متر در محدوده دهستان پلنگ‌آزبخش شاهرود شهرستان خلخال و در ۲۵ کیلومتری جنوب شرقی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است جهت کوه، شمال غربی - جنوب شرقی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۴۵ و عرض ۳۷.۲۶.۳۰ می‌باشد.

خیمیس

ازآبادیهای دهستان خاندبیل شرقی در بخش مرکزی شهرستان خلخال است که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۷۷ نفر را در قالب ۲۸۲ خانوار درخود جای داده بود. می‌گویند: خیمیس ازکلمه خمس عربی به معنی پنج گرفته شده ووجه تسمیه آن این است که در گذشته که روستاها مورد غارت دزدان و راهزنان قرار می‌گرفتند و چپاول می شدند بزرگان پنج ده «کلکین، اویسی، شریان، ارمنی کندی و دورد ائولر» تصمیم می‌گیرند در تپه ای کنار هم جمع شده و ازحمله دیگران در امان باشند بنابراین در کنار تپه ای که هم اکنون بقعه آقامیرزمان بر روی آن بنا گردیده است جمع می‌شوند و بنای روستای فعلی خیمیس را تشکیل می‌دهند. براساس تبیین دیگری خیمیس به معنی لشکری است که پنج فوج داشته باشد و آن مقدمه و قلب و میمنه و میسر و ساقه می‌باشد، که این تبیین نیز بر اساس معنی کلمه خمس به معنای پنج استوار است. افرادی معتقدند که روستا در سالیان دور با نام «جمیس» شناخته می‌شده است و جمیس به معنی شربت یا پمادی بوده که از ترکیب شیراسب و چند عصاره گیاهی برای درمان بعضی از بیماریها از جمله برای آسم و سل کاربرد داشته و چون در این محل آن داروی سنتی تهیه می‌شده به این اسم معروف بوده و البته هیچ مدرک و سندی برای اثبات این ادعاها موجود نیست. خیمیس (خ-م-س) در ۳۷ درجه و ۳۱ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۳۸ دقیقه طول شرقی قرار دارد.

دئم صیغیرلو

ازآبادی های دهستان رضاقلی قشلاقی ازتوابع بخش مرکزی شهرستان نیرکه در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱۸ نفر را در قالب ۳۵ خانوار در خود جای داده بود. دم صیغیرلو در میان روستاهای یامچی، اینانلو، اوچغاز و تک بولاغ واقع است. (صیغیر) در لغت زبان ترکی به معنی گاو آمده است.

دئمان

ازآبادی های دهستان دوسونخواجه ازتوابع بخش مرکزی شهرستان نیرکه درسمت شمال غربی نیردر مجاورت روستاهای کمال آباد و علی آباد قرارگرفته و از سمت غرب به دهستان رضاقلی قشلاقی منتهی میشود. روستای دئمان درسال ۱۳۹۰ تعداد ۳۹۶ نفر را درقالب ۱۰۴ خانوار درخود جای داده بود.

دابانلو

ازآبادی های دهستان یورتچی شرقی ازتوابع بخش کورائیم شهرستان نیرکه بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۸ نفرادر قالب ۸ خانوار درخودجای داده بود. دابانلو روستایی کوچکی در۴۲ هزارگری جنوب باختری اردبیل و ۳۲ هزارگری شوسه اردبیل به خلخال درمیان روستاهای سقدل، سیاه پوش، خادملو و پيله سحران واقع شده است. «دابان» به معنی پاشنه و «دابانلو» کنایه ازکوهپایه یا دامنه کوه است، که به دلیل اقلیم کوهستانی این روستا نامی مناسب برای آن به نظر می‌رسد. درمحوطه روبروی مسجد دابانلو تعدادی سنگ نبشته را که به صورت قوچهایی تراشیده شده از سنگ می‌باشند درکنارهم چیده اند که گوئیا از محوطه تاریخی این روستا به دست آمده است.

دارالحديث

درسمت غرب صحن مجموعه تاریخی شیخ صفی و مقابل جنت سرا فضای نسبتاً بلندی با دوايوان و رواق جلوه گر است که درمتون تاریخی از آن با نام های دارالمتولی، دارالسلام و دارالحديث یاد می شود. ازمتن صريح الملك كاملاً روشن است که این بنا در زمان شاه اسماعیل اول برای آموزش علوم دینی و مباحث مذهبی و احتمالاً تهیه رونوشت از کتب متعدد حدیثی ساخته شده است.

دارالحفاظ

دارالحفاظ بخشی از مجموعه بزرگ بقعه شیخ صفی است که محل تجمع حافظان و قاریان قرآن و مکانی برای تلاوت و سعی در حفظ آن بوده است. این تالار که در حال حاضر به قندیلخانه معروف است با الحاق به گنبد الله الله نقش حریم حرم را ایفا می کند. فضای مذهبی دارالحفاظ تالاری است به

ابعاد ۱۱.۵×۶ متر که در سمت جنوبی صحن قرار دارد. این تالار در قرن هشت هجری و تحت نظارت صدرالدین موسی ساخته شده است. روایت است قالی های اردبیل قبل از انتقال به موزه های ویکتوریا و آلبرت لندن و کانتی لس آنجلس کف تالار را زیباتر می نموده است.

داش بولاغ برزند

داش بولاغ با ۲ خانوار و ۶ نفر جمعیت ، آبادی کم جمعیتی در دهستان پائین برزند ازبخش انگوت شهرستان گرمی است که در ۳۸ درجه و ۵۹ دقیقه و ۳۳ ثانیه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۵۰ دقیقه و ۲۳ ثانیه طول شرقی در مجاورت روستاهای تک دام ، احدبیگ لی ، جهانگیرلی (هومون لی) ، تکه چی و مارال لی قرار گرفته است. راه دسترسی به داش بولاغ در قسمت های منتهی به داش بولاغ خاکی است. آبادی در منطقه ای ناهموار و کوهستانی بنا نهاده شده است. برای تمیز این آبادی از دیگر آبادی هایی که به همین عنوان در شهرستان گرمی وجود دارند این روستا به نام داش بولاغ برزند معروف شده است. داش بولاغ برزند از محرومترین آبادیهای این منطقه است که از برنامه های توسعه دهه های اخیر به دور مانده است.

داش بولاغ بیله سوار

از آبادی های دهستان قشلاق جنوبی ازبخش قشلاق دشت شهرستان بیله سوار است که در میان روستاهای قبادکندی، زال قلی کندی، رضاآباد، تومارکندی و لیملو جای گرفته است و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۶ نفر را در قالب ۴ خانوار در خود جای داده بود.

داش بولاغ کندی

از آبادی های دهستان صلوات از بخش مرادلو — سوی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۱۶ کیلومتری مرکز دهستان و فاصله ۳۸ کیلومتری شهرستان مشکین شهر واقع شده است. روستای داش بولاغ کندی از طرف شمال با روستای کنده کندی ، از طرف جنوب با روستای گل درق علیا ، از طرف شرق با روستای گل درق سفلی و از طرف غرب با روستای کل درق همسایه است. داش بولاغ کندی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۸۲ نفر را در قالب ۴۸ خانوار در خود جای داده بود.

داش بولاغ گرمی

داش بولاغ ، آبادی نسبتاً کوچکی در دهستان اجارود غربی ازبخش مرکزی شهرستان گرمی است که در سمت غربی این شهرستان در مجاورت روستاهای احمدبیگلو، تکه چی، قربانلو، آقاوردی لی ، هومون لی، قرار گرفته است راه ارتباطی داش بولاغ با مرکز شهرستان از طریق جاده ای فرعی به طول تقریبی ۸ کیلومتر آغاز می شود و با گذر از روستای مجیدلویه سمت شمال دهستان اجارود غربی و روستای

شوربولاغ می پیچد و تا روستای اون بیربیگ لی در مجاورت جاده اردبیل گرمی تداوم می یابد و با پیوستن به جاده اصلی ، شوربولاغ را به مرکز شهرستان و دیگر مراکز جمعیتی منطقه متصل می سازد. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۶ نفر را در قالب ۱۰ خانوار در خود جای داده بود.

داش بولاغ نیر

ازآبادیهای دهستان یورتچوی شرقی ازتوابع بخش کورائیم شهرستان نیرکه درسرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۷ نفر را درقالب ۲۶ خانوار درخود جای داده بود. روستاهای صادقلو ، قاسم قشلاقی، سیاه پوش و «جیق جیق» از همسایگان «داش بولاغ» به شمار می روند.

داش بولاغی

ازآبادی های دهستان نقدی ازبخش مشکین شرقی شهرستان مشکین شهر است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۴ نفررا درقالب ۴خانوار درخود جای داده بود.

داش حمام

حمام سنگی(داش حمام) در سمت شرقی شهرگیوی ، میان باغات و کنار رودخانه گیوی چایی نزدیک دلیکلی داش واقع شده است ، این حمام از سنگ ایجاد شده ، آب آن از دو چشمه آب گرم و آب سرد جاری می شود. قبلا روز جمعه و شبهای هفته را مردان و سایر روزهای هفته را زنان محل از این حمام استفاده می کردند اما در سنوات اخیر روزهای دوشنبه و جمعه مردانه و بقیه روزها زنانه می باشد. آب این حمام معدنی و برای رفع سنگ کلیه مفید است. برخی ازاهالی شهر از آب گرم آن به خانه آورده و چایی درست می کنند . کل ساختمان این حمام از سنگ بوده و از تاریخچه ی پیدایش آن اطلاع دقیقی در دست نیست.

داش دوشن - غار

در قسمت غربی روستای انگورد ودرفاصله تقریبا ۲ کیلومتری آن غاری وجود دارد که درمیان اهالی به «داش دوشن» معروف است می گویند تا به حال کسی نتوانسته است به انتهای غار برسد فقط چند نفری وارد غار شده اند که آنها نیزپس از طی چند ده متر از ترس حیوانات وحشی بازگشته اند گوئیا داخل غار به صورت پلکان منظمی به سمت پایین می رود.

داش دیبی

داش دیبی از آبادیهای سرسبز و زیبای دهستان اینی است که درسمت جنوب شرقی آن در مجاورت

جمهوری آذربایجان، دهستان زهرا و روستاهای رمضان لی، تازه کندقارابولاغ و قارابولاغ قرار گرفته است. داش دیبی که بواسطه زیبایی های خود در سنوات اخیر با اقبال گردشگران منطقه مواجه گردیده و روز به روز بر رونق آن افزوده می شود در ارتفاع ۱۳۵۰ متری از سطح دریا و در بین ۳۸ درجه و ۵۷ دقیقه و ۵۹ ثانیه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۲ دقیقه و ۲۸ ثانیه طول شرقی قرار گرفته و فاصله آن با مرکز شهرستان گرمی ۲۲ کیلومتر است. داش دیبی در قالب ۱۸ خانوار سکنه ۸۱ نفر را در خود جای می دهد.

داش دیبی چایی - رودخانه

در شرق روستای سالالا و در غرب تپه باستانی آن رودخانه نسبتاً پر آبی جریان دارد که به پرمهرچایی داش دیبی چایی یا سالالا چایی مشهور است. داش دیبی چایی از رودخانه هایی است که با گذر از هر آبادی نام آن آبادی را به خود می گیرد به همین خاطر هم به درین کبود نیز معروف است. این رودخانه ۳۲ کیلومتر طول دارد و به بالهارود می ریزد.

داش زئویه تپه سی - تپه تاریخی

تپه تاریخی داش زئویه (زاویه سنگ) از تپه های باستانی مربوط به عصر آهن ۳ دوره اشکانیان - دوره ساسانیان است که در تاریخ ۱۲ دی ۱۳۸۶ با شماره ثبت ۲۰۳۹۴ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

داش قاپو

از آبادی های دهستان انگوت شرقی از بخش انگوت شهرستان گرمی است که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۶۵ نفر را در قالب ۳۷ خانوار در خود جای داده بود. داشقاپو با روستاهای گرمی انگوت، شاعلو، جلدی و مالالار همجوار می باشد و در فاصله نزدیکی از رودخانه سامبور و در سمت غربی آن جای گرفته به همین خاطر علاوه بر دام داری و کشت و زرع، از باغداری نسبتاً محدودی نیز برخوردار است. کلمه «قاپی» گرچه در لغت به معنی درب است اما رفته رفته محله یا آبادی ای که عمارت و درب آن را در خود جای داده نام آن عمارت و درب را می پذیرد. کلمه هایی مثل داش قاپی که با واژه ی (قاپی) ترکیب یافته اند، بر محل دلالت می کنند (اراده کل از جزء). شاید در گذشته های دور عمارت یا درب سنگی ای در این محل بوده است که نام آبادی از آن گرفته شده است. در روستای داش قاپی تپه ای باستانی وجود دارد که قدمت آن به دوره اشکانیان - دوره ساسانیان - سده های اولیه دوران های تاریخی پس از اسلام بر می گردد. این اثر در تاریخ ۱۵ دی ۱۳۸۷ با شماره ثبت ۲۴۰۰۲ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

داش کسن - غار

غارداش کسن از غارهای مربوط به سده‌های متأخردورانهای تاریخی پس از اسلام است و در روستای داش کسن کسن از دهستان لاهرود بخش مشکین شرقی شهرستان مشکین شهر واقع شده است این اثر در تاریخ ۱۲ دی ۱۳۸۶ با شماره ثبت ۲۰۳۹۶ به‌عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

داش کسن اردبیل

نام آبادی ای در سمت جنوب غربی شهر اردبیل و محل ساخت ظروف و کوزه های سفالی و پخت آهک بود که از دهه ۶۰ به محدوده شهری اردبیل پیوست و با رشد سریعی که در این بخش از محدوده شهری وجود داشت به سرعت داخل محدوده شهری شده و در میان آن قرار گرفت و امروزه یکی از محلات اردبیل به شمار می رود. امروزه هیچ نشانی از آن همه کارگاه های کوزه گری و سفال سازی وجود ندارد و تمامی کارگاهها جای خود را به ساختمانها و مغازه های جدیدی داده اند. تقریباً در بیشتر نواحی قدیمی آذربایجان روستایی به نام داش کسن وجود دارد آذرشهر، میانه، اهر، هشترو، زنجان، مراغه، سنندج، ماکو و حتی فریدن اصفهان آبادیهایی به همین نام دارند و غالب اهالی «داش کسن» ها هم به سفال گری و کوزه گری و مشاغلی از این دست اشتغال دارند. این روستاها و محلاتی که داش کسن نامیده می شوند یادآور زندگی صنعتگرانی است که روزگار خود را به سفالگری سپری می ساخته اند.

داش کسن خلخال

از محله های واقع در منطقه آشاغی کوچه شهرستان خلخال است که غرب، شمال غرب مسجد جمعه و اطراف مسجد شهیدلی را شامل می شود و چشمه سیدخانا و جان بولاغی در این محله قرار دارد. این محله به واسطه شغل غالب اهالی آن که سنگبری بوده به داش کسن معروف شده است.

داش کسن لاهرود

از آبادی های دهستان لاهرود از بخش مشکین شرقی شهرستان مشکین شهر است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۹۴ نفر را در قالب ۶۶ خانوار در خود جای داده بود. صنایع دستی بویژه سفالگری در این منطقه هنوز هم رایج است و شاید تنها واحد باقیمانده سفالگری استان اردبیل در این روستا فعالیت دارد روستا در مجاورت روستاهای الرده، بابیان، بینه لر و شاطرگونیزی قرار دارد.

داش کسن کورپوسو- پل تاریخی

نگاه کنید به : ججین کورپوسو

داش کوهولی - غار

غار داش کوهولی که به قارائلیق کوهولی نیز معروف است از غارهای شهرستان مشکین شهر است که مورد شناسایی کارگروه غارشناسی ایران قرار گرفته و در فهرست اسامی غارهای ایران آمده است.

داش لی تپه - محوطه

از آثار دیدنی و تاریخی روستای بلوس در مشکین غربی است. که در ۱۹ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر و ۵ کیلومتری ضلع جنوبی دهستان قصابه قرار دارد. از مناطق دیدنی و طبیعی بلوس داشلی تپه است واقع در ضلع شمالی که در زیر تپه چندین اتاقک متعلق به زمانهای بسیار قدیم است که حاکی از سکونت انسانهای اولیه است.

داشلوجا

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان ارشق شرقی ازبخش مرکزی که در سمت شرقی دهستان و در فاصله کمی از جاده جدید اردبیل به مغان در مجاورت روستاهای تقی دیزج و بایرام بدنی جای گرفته است. داشلوجا در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۹ نفر را در قالب ۱۲ خانوار در خود جای داده بود.

داشلی دره

از آبادی های دهستان صلوات ازبخش مرادلوئی شهرستان مشکین شهر است که در سمت جنوب غربی مرکز دهستان و در فاصله یک کیلومتری از جاده اصلی مشکین شهر به مغان و در سمت چپ آن قرار گرفته است. فاصله داشلی دره با مرکز شهرستان مشکین شهر ۶۰ کیلومتر است و با مرکز دهستان ۷ کیلومتر فاصله دارد. داشلی دره در جنوب غربی روستای ستردی و شمال غربی روستای نیازقلی قرار گرفته است و در سمت شمال غربی خود باروستای میرزا حسن کندی همجوار می باشد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۴ نفر را در قالب ۷ خانوار در خود جای داده بود.

داغ کندی شعبان

نام دو آبادی از آبادی های دهستان شعبان ازبخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است. آشاهی داغ کندی آبادی ای با ۳ خانوار و ۱۲ نفر سکنه و یوخاری داغ کندی آبادی ای با ۸ خانوار و ۳۱ نفر جمعیت است. این آبادی در بین اهالی به «پیه جیک» معروف است یوخاری داغ کندی یا «پیه جیک» را عباس آباد هم می گویند.

داغ کندی صلوات

از آبادی های دهستان صلوات ازبخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۶ نفر در قالب ۴ خانوار در خود جای داده بود. این روستا در سمت جنوب غربی مرکز دهستان صلوات و در فاصله ۴ کیلومتری جاده اصلی مشکین شهر به مغان در مجاورت روستاهای میرزا حسن کندی، صلوات، گول لی دره بالا و ستردی قرار دارد. داغ کندی در فاصله ۷۲ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر واقع شده است.

دامداباجا

دامداباجا از آبادی های دهستان پائین برزند ازبخش انگوت شهرستان گرمی است که در بین ۳۸ درجه و ۵۴ دقیقه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۵۲ دقیقه عرض شرقی در دهستان پائین برزند از بخش انگوت در شهرستان گرمی قرار گرفته است. این روستا در ۴۵ کیلومتری جنوب غربی گرمی مغان بین روستاهای دمیرچی دره سی (دمیش دره سی)، طوئوس دره سی (طاووس دره سی)، میکائیل دره سی، شرفه، سامان لی و قاسم کندی واقع شده است. این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۶ نفر را در قالب ۲۲ خانوار در خود جای داده بود.

دانیال

دانیال یا دنیارنام آبادی متوسطی است که در ۳۹ درجه و ۳۶ ثانیه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۳۵ دقیقه و ۳۶ ثانیه طول شرقی در سمت غربی تازه کندانگوت و در مجاورت روستاهای لکرآباد بالا و سفلی، قلیچ خان لی، آخیرلی، چینار، بال داغی، هیزان، نولو، بیریان قیشلاقی، سلم آغاجی و سلم قشلاقی واقع شده است. دانیال از آبادی های دهستان انگوت غربی ازبخش انگوت شهرستان گرمی است که بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۵۹ نفر را در قالب ۳۷ خانوار در خود جای داده بود.

داودخانی

از آبادیهای دهستان خاندبیل شرقی در بخش مرکزی شهرستان خلخال است که در ۴ کیلومتری جاده خلخال- اردبیل واقع شده است. روستای داود خانی تقریباً خالی از سکنه می باشد تنها یک خانوار با ۵ نفر جمعیت در روستا ساکن هستند. مردم بدلیل مشکلات ناشی از فقدان امکانات شروع به کوچ نمودند و روستا تقریباً از سال ۷۲ و ۷۳ خالی از سکنه شد. روستای داودخانی که در بین اهالی داودخانا نامیده می شود در ۳۷ درجه و ۴۰ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۳۸ دقیقه طول شرقی قرار دارد. در زبان تاتی کلمه «خانی» به معنی چشمه است لذا «داودخانی» هم به معنی «چشمه داود» خواهد بود.

دایوکنندی

از آبادی های دهستان خورش رستم شمالی ازبخش خورش رستم شهرستان خلخال که در ۳۷ درجه و ۲۳ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۹ دقیقه طول شرقی در جنوبی ترین نقطه استان اردبیل در مجاورت روستاهای میانه و زنجان قرار گرفته است و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۴ نفر را در قالب ۲۱ خانوار در خود جای داده بود. دبستان شرف روستای دایوکنندی که در سال ۱۳۴۹ افتتاح شده است در حال حاضر فقط یک نفر دانش آموز دارد که چندی پیش خبر آن در رسانه ها نیز منعکس گردید.

درآباد

از آبادی های دهستان سبلان از توابع بخش سبلان شهرستان سرعین که از شرق به شمس آباد، از غرب به آتشگاه، از شمال به دیولق از شمال غرب به اروانا، از جنوب غرب به ارجستان و از جنوب شرق به کلور متصل می شود. نام رسمی روستا درآباد است و در میان اهالی به «دره وار» معروف است اما اهالی برای آن اسامی دیگری مثل دارآباد، دُرْآباد و درآباد نیز قائلند و برای هر کدام نیز وجه تسمیه ای بیان می دارند آن دسته از اهالی که ریشه اصلی نام آبادی را دارآباد می دانند در بیان نظر خود می گویند که روستای دارآباد (درآباد فعلی) در گذشته های دور یک مرکز بزرگ حکومتی بوده و چوبهای داری هم داشته که محکومین را به آن می آویختند و به همین خاطره دارآباد معروف بوده است. بعضی از اهالی وجه تسمیه نام آبادی را با استفاده از تلفظ ترکی آن تبیین کرده «دره وار» را به معنی مکانی که دارای دره است معرفی می کنند و استقرار آبادی در کنار دره را دلیل این مدعا می دانند و حتی پا فراتر گذاشته و می گویند آبادی نخست در داخل دره ای که چشمه آبی نیز در آن جاری است قرار داشته و سپس به محل فعلی نقل مکان کرده و اراضی بالای دره موصوف را که هنوز هم اراضی پیش قریه می نامند شاهد می کشند. نام آبادی در لغت نامه دهخدا به صورت دُرْآباد ذکر شده است: درآباد. [دُرْ] (اخ) ده از دهستان ایزدموسی بخش مرکزی شهرستان اردبیل، واقع در ۱۸ هزارگزی باختر اردبیل و ۱۰ هزارگزی راه شوسه اردبیل به تبریز. کوهستانی، معتدل، و بر حسب سرشماری ۱۳۳۵ دارای ۲۰۰ تن سکنه است. آب از رود آغ امام. محصول آن غلات و حبوبات. شغل اهالی زراعت و گله داری و راه آن مالرو است. (از فرهنگ جغرافیایی ایران ج ۴). روستای درآباد در سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۵۷ نفر را در قالب ۱۲۷ خانوار در خود جای داده بود.

در بند هیر - تفرجگاه

تفرجگاه معروف «در بند» که چشم هر بیننده ای را خیره و حیران می کند، منطقه ای بکر، دارای مناظر طبیعی سحرانگیز، چشم نواز و آرام بخشی در مجاورت مرکز بخش هیر است که یکی از مراکز بسیار مهم

تفریحی و گردشگری منطقه ی هیر بشمار می رود. این دربند از دهانه ی دریاچه ی نوئور شروع میشود و تا ابتدای قورو چای هیر ادامه میابد، دربند هیر شامل رودخانه ی بسیار جذاب با حاشیه مملو از باغات گیلاس و آلبالو میباشد. جاده ی دربند هیر نیز همچون ماری خوش خط و خال پا به پای رودخانه در پای کوهساران پیچیده است. دستیابی به این مکان از داخل شهر هیر امکان پذیر است

درگاهلوی انگوت

درگاهلو روستایی است که در سمت شمال غربی دهستان انگوت شرقی بخش انگوت شهرستان گرمی در ۳۹ درجه و ۶ دقیقه و ۲۴ ثانیه شمالی و ۴۷ درجه و ۴۳ دقیقه و ۲۵ ثانیه شرقی و در مجاورت روستاهای صیادآباد، جومه لی و باغیش قشلاقی قرار گرفته است. ارتباط این روستا با مرکز بخش از طریق جاده آسفالتی ای است که به موازات رودخانه سامبورچایی و در خلاف جهت جریان آب به سمت مرکز بخش انگوت کشیده می شود از روستاهای صیادآباد، شاعرلی، گرمی انگوت می گذرد و به مرکز بخش پیوند می خورد. فاصله روستای درگاهلی از مرکز بخش ۷ کیلومتر است. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۵۰ نفرا در قالب ۵۱ خانوار در خود جای داده بود.

درگاهلوی برزند

درگاهلوی برزند از روستاهای سمت غربی دهستان پائین برزند به شمار می رود. این روستا در فاصله بین ۳۸ درجه و ۵۸ دقیقه و ۳۶ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۷ درجه و ۵۱ دقیقه و ۳۳ ثانیه طول شرقی از نصف النهار مبدا و در مجاورت روستاهای احدبیگ لی، داش بولاغ، مارال لی، حسین خان لی، قاسم کندی، اسمعیلی کندی و توسان لی قرار دارد و بوسیله جاده فرعی ۳ کیلومتری به مرکز دهستان برزند پائین پیوند می خورد و از همین مسیر به شهرستان گرمی ملحق می شود. فاصله درگاه لی با شهرستان گرمی نزدیک ۳۵ کیلومتر است. علاوه بر آبادی حاضر که درگاهلی نامیده می شود درگاه لی دیگری هم در مجاورت مرکز بخش انگوت وجود دارد که درگاهلی نام دارد. برای تمیز این دو آبادی از همدیگر درگاهلی نخستین را درگاهلوی برزند (برزند درگاهلی سی) و درگاهلی دومی را درگاهلوی انگوت (انگوت درگاهلی سی) می نامند. درگاهلوی برزند در سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۹ نفر را در قالب ۱۲ خانوار در خود جای داده بود.

درمانلو

درمان لو (ده یرمان لی) از آبادی های بزرگ و پرجمعیت دهستان اجارود شرقی در بخش موران از شهرستان گرمی است که در سمت شمال غربی دهستان و بین ۳۹ درجه و ۲ دقیقه و ۵۶ ثانیه عرض شمالی

از خط استوا و ۴۸ درجه و ۱۲ دقیقه و ۴ ثانیه طول شرقی از نصف النهار مبدا گرینویچ در ناحیه ای کوهستانی قرار گرفته است و از نظر تعداد جمعیت بعد از روستاهای کلانسورا و هاچاکند درمانلو رتبه سوم جمعیت دهستان رابه خوداختصاص میدهد. درمان لی به معنای جایی است که واجد آسیاب باشد. این آبادی و آبادی های هاچاکندی، یئل دگرمانی و چند روستای دیگر در شمار روستاهایی قرار دارند که دارای آسیاب بوده اند و بخشی از وسعت و بزرگی خود را هم از وجود این آسیاب ها گرفته اند. وجود دگرمان (آسیاب) باعث تجمع مردم در این مراکز جمعیتی گردیده و با گذر زمان، وسعت و بزرگی آنها را فراهم آورده است. در گذشته های نه چندان دور آسیاب، یکی از مراکز استراتژیک و مهم آبادی ها به شمار می آمد که برای خودجلال و جبروتی داشت نه آسیاب جایی کوچک بود و نه آسیابانی از عهده هر کسی برمی آمد. هر آبادی ای هم قابلیت راه اندازی آسباب رانداشت بویژه در دوره های قبل از ظهور آسیاب های آتشین که پره های آسیاب ها فقط بانیروی باد یا آب می چرخیدند. آن دسته از آسیاب هایی که با نیروی باد می چرخید یئل دگرمانی و آسیاب هایی که با نیروی آب می چرخید سود گیرمانی نامیده می شد. آسیابهایی هم بوده که گردش چرخ خود را از نیروی اسب و الاغ و گاو و یا حیواناتی از این دست می گرفته و خراس نام داشته است. یئل دگرمانی یا آسیاب های بادی برفراز تپه های بادگیر و بلندی ها بنا می شد. تا با بهره گرفتن از نیروی باد پره های خود را به کار اندازد. درست برعکس آسیاب های بادی که همیشه در جاهای مرتفع قرار داشتند آسیاب های آبی در کنار رودخانه هایی که قاعدتا در داخل دره ها جاری بود بنا می گشتند روستای دگیرمان لی یکی از همین آبادیهایی است که هنوز هم صدای پره های آسیاب در نام آن موج می زند. درمان لی امروزه، آبادی بزرگ و پرجمعیتی است که ۶۴۹ نفر را در قالب ۱۴۲ خانوار در خود جای داده است.

دره ئود (دره رود) چایی - رودخانه

نگاه کنید به : قاراسو

دره بیگلو

از آبادیهای دهستان ارشق شمالی دربخش ارشق شهرستان مشکین شهردر، فاصله ۵۷ کیلومتری آن است. این آبادی درسرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۸ نفر را در قالب ۳۲ خانوار در خود جای داده بود. روستای دره بیگلو در مجاورت روستاهای قوشا، حاماملو، آشاغی کول لی و نصیرکندی قرار دارد.

درو

از آبادی های دهستان شاهرود در بخش شاهرود شهرستان خلخال است که بین دوروستای کلور و اسبو

جای گرفته است. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۷۵ نفرا در قالب ۱۹۴ خانوار در خود جای داده بود. روستای درو (دی - رو - و) پنجمین روستایی است که از سمت شهرستان خلخال به سمت شهرکلور می باشد این روستا یکی از زیباترین و سرسبز ترین روستای بخش شاهرود هست که در ۲۰ کیلو متری شهرستان خلخال و ۵ کیلو متری شهر کلور واقع می باشد. روستای درو در ۳۷ درجه و ۲۲ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۴۲ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۶۵۰ متر است.

دروازامحله سی - محلات قدیمی اردبیل

نگاه کنید به : عالی قاپو

درو حامامی - حمام تاریخی

در روستای درو (دی - رو - و) از دهستان شاهرود بخش شاهرود شهرستان خلخال، حمام تاریخی و قدیمی ای وجود دارد که یکی از بناهای قدیمی این منطقه است و در صورت مرمت و بازسازی می تواند در کنار مجموعه آثار دیدنی موجود در این روستا به یکی از قطبهای گردشگری روستایی تبدیل شود ، این حمام که در مرکز روستا و جنب مسجد جامع درو واقع شده است بیش از ۱۵۰ سال قدمت دارد و براساس اسناد موجود توسط شخصی به نام محمدتقی خان، معروف به بئی خان ، ساخته شده است. ساختمان حمام متشکل از یک طاق بزرگ بر ورودی حمام و چندین طاق کوچکتر از طاق اصلی در قسمت های دیگر است. مواد و مصالح حمام از خشت پخته مربع و سنگ های محلی بوده که از کوه های مجاور حمام تهیه شده و با موادی همچون ساروج آنها را بر هم نهاده اند. سوخت حمام چوب بوده و تا سه دهه قبل مورد استفاده قرار می گرفت. گنبدهای آجری متعدد آن که پس از سال ها همچنان پا برجا ایستاده اند، در نگاه اول نظر هر بیننده ای را جلب می کند. حمام قدیمی و تاریخی (دی - رو) در تاریخ ۱۲ دی ۱۳۸۶ با شماره ثبت ۲۰۳۹۲ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

درویش گورونمز

درویش گورونمز آبادی متوسطی است که در فاصله بین ۳۹ درجه و ۳ دقیقه و ۴۵ ثانیه طول شرقی از خط استوا و ۴۸ درجه و ۱۵ دقیقه و ۵ ثانیه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ در جنوب غربی دهستان آزادلو از بخش موران شهرستان گرمی در استان اردبیل و در مجاورت روستاهای زنگبار ، پرچین ، اوروج آباد ، درین کووود و سالالا قرار گرفته است. در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۰ خانوار سکنه و ۱۴۴ نفر جمعیت داشته است.

دریامان

دریامان آبادی معروفی است که در فاصله ۴ کیلومتری از مرکز شهرستان گرمی و در سمت غرب آن در مجاورت روستاهای مئغوان، مجیدلی، انگورد، له له بولاغی و تولیر قرار گرفته است و از توابع بخش اجارود غربی بخش مرکزی گرمی است که در ۳۹ درجه و ۳۰ ثانیه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱ دقیقه طول شرقی در کنار جاده قدیم گرمی به اردبیل قرار گرفته است و سیمای شهر گرمی از اراضی این آبادی قابل دیدن است. این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲ نفر را در قالب ۳۰ خانوار در خود جای داده بود.

دریامان اوجاقی - زیارتگاه

در روستاهای اطراف گرمی چندین زیارتگاه وجود دارد که در محل به آن اوجاق می گویند. اوجاق دریامان در روستای دریامان می باشد.

درین کبود

درین کبود از توابع دهستان آزادلو در بخش موران شهرستان گرمی در استان اردبیل است که در قسمت مرکزی از سمت جنوبی دهستان و در مجاورت روستاهای اروج آباد ، درویش گورونمز، سالالا و کردلر قرار گرفته است درین کبود ، در عرف محلی درین کوئود نامیده می شود و به نظری رسد که هر دو این اسامی از نام واقعی روستا که درین کوهول بوده گرفته شده است اولی در نتیجه خط و ربط مامورین دولتی به این شکل درآمده و دومی در اثر کثرت استعمال از درین کوهول به درین کوئود تبدیل شده است چه آنکه «درین» یعنی عمیق و «کوهول» یعنی غار و چون در این روستا غار عمیقی (درین) بوده به این نام معروف شده و بعدا به شکلی که گفتیم به صورت «درین کبود» ثبت شده و یا به شکل درین کوئود دریان اهالی منطقه درآمده است. درین کبود دارای ۲۸ خانوار سکنه با جمعیتی بالغ بر ۱۲۲ نفر است.

دستگیر

از آبادیهای دهستان دشت از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۰۸ نفر را در قالب ۵۶ خانوار در خود جای داده بود این روستا در ۶ کیلومتری مشکین شهر قرار دارد و یکی از قطب های تولید سیب قرمز در منطقه به شمار می رود. روستای دستگیر از طبیعت بی بدیلی برخوردار بوده و در مجاورت روستاهای بارزیل ، عرب لو ، لکران ، جبی درق و قارا باغلار قرار دارد.

دشت - دهستان

از دهستان های بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر به مرکزیت روستای عباس آباد پریخانی است که در سال ۱۳۶۶ تاسیس شده و شامل آبادی های دوست بیگلو ، آق بولاغ ، بارزیل ، پریخان ، تباق ،

جبدرق ، خرم آباد ، دستگیر ، ساری خانلو، صاحب دیوان ، قاراباغلار، قارا گول ، قورت تپه ، کوچنق ، موئول ، نصیرآباد، عربلو، ولی آباد (وله زیر) است. دهستان دشت در ۱۸ پارچه آبادی مسکونی خود دارای ۵۱۴۳ خانوار و ۱۸۶۶۲ نفر جمعیت است.

دشت اندر

ازآبادی های دهستان شال دربخش شاهرودشهرستان خلخال است که براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۰ نفرادر قالب ۱۲ خانوار درخودجای داده بود.دشت اندر باروستاهای گلوزان وصومعه رودبار همجوار می باشد. روستای دشت اندر که اهالی به آن طارم می گویند در ۳۷ درجه و ۱۳ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۴۵ دقیقه طول شرقی قراردارد و ارتفاع آن ازسطح دریا ۱۸۲۰ متراست.

دگرمان قاباقی تپه سی - تپه تاریخی

تپه دیرمان قاباقی تپه دیگری از روستای آلازار اوجاقی است که ، تاریخ آن را به سده های اولیه دوران های تاریخی پس از اسلام می رساند و در تاریخ ۱۲ دی ۱۳۸۶ با شماره ثبت ۲۰۳۷۸ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

دگرمانچی گدیگی

گیوی ازدیرباز به خاطر داشتن آسیابهای آبی متعدد شهرت داشته واهالی آبادی های اطراف آن برای آردکردن گندم های خود به آن مراجعه می کردند . تپه ای که امروزه اداره آموزش و پرورش گیوی بر روی آن بنا شده قبلاً به تپه دگیرمانچی گدیگی معروف بوده و شاگردان و پادویی های آسیابانها در این تپه منتظر ورود روستائانی می شدند که برای آردکردن گندم های خود به این شهر می آمدند و هرکدام سعی می کردند روستایی تازه وارد را به آسیاب خودشان هدایت کنند.

دگرماندرق

ازآبادی های شهرستان نمین که درسمت جنوب شرقی دهستان ویلکیچ شمالی ازتوابع بخش مرکزی نمین درمجاورت روستاهای مهدی پستی ، کله سر، گول لی وکریم کنندی قرار دارد.این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰تعداد ۵۵۵ نفررا در قالب ۱۲۵خانوار درخود جای داده بود.

دگمه داغیلدی

ازآبادیهای دهستان یورتچی غربی ازتوابع بخش کورائیم شهرستان نیرکه درسمت شرق دهستان یورتچوی غربی قراردارد واز شمال به جلوگیر از غرب به کریق بزرگ و از جنوب غربی به سعید خانلو

منتهی می شود. دگمه داغیلدی درسال ۱۳۹۰ تعداد ۵۰ نفر را در قالب ۱۲ خانوار درخود جای داده بود.

دلاغاردالی

یکی ازطوایف هفت گانه منطقه گرمی است که درگرمی و آبادی های منطقه موران سکنی گزیده و از مدت ها پیش تخته قاپوشده اند .

دلر - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۲۰۲ متر در محدوده دهستان پلنگا ازبخش شاهرود شهرستان خلخال و در ۲۰ کیلومتری جنوب شرقی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه ، شمالی - جنوبی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸ درجه و ۳۹ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۲۷ دقیقه می باشد.

دلی آلی داغی - کوه

ازارتفاعات سبلان که درسمت غربی جنوارداغی قرارداد و دراصل به دلی آلی به معنی خرس دیوانه معروف بوده است. وجود تعدادانبوهی ازحیوانات مختلف سبب نامگذاری قسمتهایی ازم منطقه به نام این جانوران شده است.قله «آیقار»(برف خرس) ،کوه «دلی آلی» (خرس دیوانه) ، دره آلی یاتاقی(محل خواب خرس) ، برکه «جیران گولی»(آبگیرغزال) برکه «مارال گولی» (آبگیرمارال) ، «جنوارداغی»(کوه گرگ) و... ازجمله این مکانها میباشدند.درگذشته خرس سبلان به تعداد فراوان درکل رشته کوه سبلان وجودداشته و گله های کل وبزکوهی وقوچ ومیش وحشی درکوه سبلان به وفور وجود داشته اند.

دلیک داش

ده لیک داش روستای کوچک وکم جمعیتی درسمت جنوب شرقی دهستان انگوت غربی است که در ۳۸ درجه و ۵۳ دقیقه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۴۲ دقیقه طول شرقی و در مجاورت روستاهای لاجین دره سی و هیبت علیا قرارگرفته است وباجاده ای خاکی به جاده قیلیج خان لی ، کردکندی واز طریق آن به جاده مشکین شهر مغان می پیوندند. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸ نفر را درقالب ۲ خانوار درخود جای داده بود.

دلیکانلو

ازایلات و عشایرخلخال است که ارتفاعات قوشچی داغی بخش گرمود ومیانه محل ییلاق و بعضی از روستاهای بخش سنجد وروستای مامان ازبخش کاغذکنان محل قشلاق این طایفه بود و رئیس آنها در اواخر حسنعلی سالار سلطان امیرعطایی بود.دلیکانلو،شاطرانلو وکلوکجانلو(کلوکشانلو) از

ایل شکاک که از اکراد کردستان بودند جدا شده ، عده ای درقوچان بعضی درسراب و گروهی نیز به خلخال آمده و بیشتر درقسمت شمالی خلخال سکونت یافتند. این طوایف امروزه به صورت پراکنده در مناطق خاصی ازخلخال به بیلاق وکوه وصحرا می روند طایفه ی دلیکانلو به همراه شش طایفه بنامهای «خالتانلو» ، «کلوکشانلو» ، «هویرانلو» ، «مونتانلو» ، «نصرانلو» (اصلان لو) و «شاطرانلو» در زمان نادرشاه افشار به خلخال و نواحی کوهستانی تالش کوچانده شدند.

دلیکلی داش

ازآبادی های شهرستان اردبیل دردهستان ارشق شرقی ازبخش مرکزی است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۳ نفر را در قالب ۸ خانوار درخودجای داده بود. اسم روستای ده لیک لی داش ازصخره بزرگ سوراخداری که در مجاورت روستا قرار دارد گرفته شده است ده لیک لی داش یعنی سنگ سوراخدار. دلیک لی داش درشمال شرق دهستان ارشق شرقی در فاصله کمی از نوار مرزی ایران و آذربایجان ودر مجاورت خواجه بولاغی جای دارد. پاسگاه معروف صدآفرین دراین روستاقراردارد.

دلیکلی داش

نام سنگ سوراخ دار معروفی درگیوی است این سنگ از نظر موقعیت جغرافیایی در شمال شرقی شهرگیوی درقسمت پایین جاده گیوی به خلخال درمیان باغات(دربند) شهرواقع شده است. درآخرین چهارشنبه سال، دخترانی که عروسی نکرده‌اند و زنانی که صاحب فرزند نمی‌شوند در این محل جمع می‌شوند و نیت می‌کنند و از سوراخ سنگ عبورمی‌کنند و اگر به آرزوهای خود رسیدند، سال بعد در همان محل و همان زمان (آخرین چهارشنبه سوری) به رقص و شادی می‌پردازند و شیرینی می‌دهند. باغداران آب مورد نیاز خودراجعت آبیاری باغات ازسوراخ این سنگ عبور می‌دهند.

دلیکیارلیقان اصلاندوز

ازآبادی های دهستان قشلاق غربی ازبخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰تعداد ۲۲۴ نفرادرقالب ۴۸ خانوار درخودجای داده بود. دلیک یارلیقان درفاصله کمی ازجاده مشکین شهر- پارس آباد ومابین تقی کندی وگول تپه جای دارد.

دلیکیارلیقان انگوت

از آبادی های دهستان انگوت غربی از بخش انگوت شهرستان گرمی است. ده لیک یارلیقان در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۶ نفر را در قالب ۱۳ خانوار درخودجای داده بود.«یارلیقان»یا«یارلیقان» به معنی پرتگاه کنار دره‌ها و رودهاست که بخاطر آب بردگی و ریزش در آب حاصل می شود و نامگذاری

این روستا به این نام ، خالی از این علت نمی تواند باشد بویژه آنکه دلیکیارلیقان درمجاورت دره ثود چایی قرارگرفته است و این احتمال را که نام روستا با آنچه که در خصوص معنی نام آن گفتیم مناسبتی داشته باشد قوت می بخشد. دلیکیارلیقان درمجاورت قیشلاق و روستای کدخدالو در جنوب، لکوان ، عالی قاپی و قشلاق قره ساققال درشمال و شمال شرقی ، سولوک قیشلاقی درشرق وایلخچی قیشلاقی در جنوب شرقی جای گرفته است.

دیلر

ازآبادیهای شهرستان اردبیل دردهستان فولادلوی جنوبی ازتوابع بخش هیراست که در فاصله کمی از جاده اردبیل به خلخال درمجاورت روستای معروف بودالالو و آبادی های شاه بولاغی ، قاراوولی و بودالالو واقع شده است.«ده لی لر» درسال ۱۳۹۰ تعداد ۲۳۳ نفر را در قالب ۵۰ خانوار در خود جای داده بود.«ده لی لر» جمع کلمه «ده لی» به معنی شیفته و دیوانه در زبان ترکی است و اصطلاحا به معنی فدائیان و پیشمرگان به کار می رود و درادیات شفاهی آذربایجان به هواداران کوراوغلو اطلاق شده است.

دمدل

روستای دمدل ازآبادی های دهستان خورش رستم شمالی ازبخش خورش رستم شهرستان خلخال می باشد که در ۱۰ کیلومتری هشتجین واقع است.دمدل از معدودآبادیهای استان می باشد که در گذشته دارای حصاربوده و اطراف آن را برای مصون نگه داشتن آبادی ازحمله اشرار و راهزنان دیوارکشیده بوده اند تکه هایی ازاین دیوارها تا چندی پیش برجا بود و بچسب ها در اطراف آن بازی می کردند. بنیانگذاران اولیه آبادی ازعشایری بودند که شیوه کوچروی داشته و بین دامنه های آق داغ و دمدل فعلی بیلاق قشلاق می کردندو به مروردرقشلاق سکنی گزیده وآنرا پایه گذاری کردند.کوه باباغیب یکی ازکوهای خوش منظره این روستاست. دمدل درسرماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۵۸ نفرادر قالب ۵۴ خانوار درخودجای داده بود . دمدل در۳۷ درجه و ۲۰ دقیقه عرض شمالی و۴۸ درجه و ۲۲ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن ازمسطح دریا ۱۰۷۰ متراست.

دمدمه

روستای دمدمه (دوم – دومه) ازآبادی های شهرستان اردبیل در دهستان هیراز بخش هیر است که در مجاورت آبادی های بولقاواریاچی ، خانقاه فولادلو (خه نه یی) ، هیر ، آهوقله و کوهساره قرارگرفته است. این آبادی در سرماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۳۱ نفر را در قالب ۶۶ خانوار درخودجای داده بود.

دمقلی

از آبادی های دهستان ارشق مرکزی دربخش ارششق شهرستان مشکین شهر است . دمقلی در ۵۴ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر در مجاورت روستاهای جبینلو ، آقامراد ، جبارلو و خواجه رضی قرار گرفته است این آبادی که به نظرمی رسد نام اصلی آن از «دو مغ لی» به شکل فعلی درآمده باشد بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۳۴ نفر را در قالب ۳۰ خانوار در خود جای داده بود.

دمیرچی بازار

از بازارهای قدیمی و سستی اردبیل است که امروزه بخش کوچکی از آن درهسته اصلی و یافت قدیمی شهر، حداثی تازه میدان و بازارآغزی باقیمانده است. دمیرچی بازار راسته مخصوص آهنگران اردبیل بود. هریک از آهنگران اردبیلی برای خود مغازه معینی در این بازار داشت که کوره بزرگی در وسط آن کار می گذاشت و وسایلی مانند داس و چکش و شن کش و گاوآهن و قفل و قیمة کوب بیل و کلنگ و چفت و لولای در و میخ و انبر و ... در آن تولید می کرد.

دمیرچی خاراباسی

روستای تاریخی دمیرچی خاراباسی در دهستان قشلاق جنوبی ازبخش قشلاق دشت شهرستان بیله سوار محل سکونت بخشی از اهالی طایفه ی بزرگی همچون قوجابیگلو هاست. گوئیا این روستای تاریخی در گذشته های دور به دمیرچی بازاری مشهور بوده و اهالی روستا به کار آهنگری مشغول بوده اند. باگذشت زمان به دلایل نامعلومی روستا از طرف اهالی ترک و به خرابه ای مبدل می گردد. پس از مدتی ، عده ی دیگری آبادی را از نو بنا کرده و از آن زمان به بعد این روستا به نام دمیرچی خاراباسی ملقب گردیده است. روستای دمیرچی خاراباسی در منطقه ای کوهستانی واقع است که زمستانی سرد و تابستانی نه چندان گرم و بهاری دارد. دمیرچی خاراباسی از شمال با دمیرچی، میروئردی کندی و سیدلر، از شرق با لیملی و تپلغا از سمت غرب باغضنفر و ملی و از سمت جنوب با چیرتیقلو مجاورت دارد. این روستا با ۵۶ خانوار و ۲۱۳ نفر جمعیت در جنوب منطقه ی خروسلو واقع است.

دمیرچی دره سی

دمیرچی دره سی یا ده میش دره سی نام دو آبادی در سمت جنوب شرقی دهستان پائین برزند از بخش انگوت شهرستان گرمی است که در فاصله ی ۲ کیلومتری همدیگر قرار دارند. آشاغی دمیرچی دره سی که در مجاورت جاده اردبیل به گرمی قرار گرفته بزرگتر و پرجمعیت تر از روستای دمیرچی دره سی علیاست . شون دره سی ، شرفه ، تک بولاغ شرفه ، دام داباجا ، قاسم کندی ، اسمعیلی کندی،

یوخاری آقداش و روستای چونگونش از بخش مرکزی گرمی آبادی های همجوار روستاهای آشاغی و یوخاری دمیرچی دره سی است ارتباط این دوآبادی با مرکزبخش و دیگرآبادی های منطقه ازطریق جاده مواصلاتی اردبیل به گرمی می باشد. آشاغی دمیرچی دره سی ۱۰۱ نفر را در قالب ۲۴ خانواردرخودجای داده است و یوخاری دمیرچی دره سی ۱۳خانوارو ۴۶ نفرجمعیت دارد .

دمیرچی لی - عشایر

ازطوایف عشایرشاهسنوه ن که بیلاقشان اطراف جین لی چایی سبلان وقشلاقشان در دمیرچی کندی است. ریاست این طایفه را درسال های بعد از ۱۳۰۰خورشیدی مجیدخان و بعد از او لطف الله بیگ به عهده داشت.

دمیرچی لی گوگ تپه

از آبادیهای دهستان گوگ تپه ازبخش مرکزی شهرستان بیله سوار که درسمت جنوب دهستان و در فاصله کمی ازنوار مرزی ایران و جمهوری آذربایجان ، در بین دو روستاهای زرگر و قاراقاسملو جای گرفته است. این آبادی درسال ۱۳۹۰ تعداد ۴۲۶ نفر را درقالب ۱۲۵ خانوار در خودجای داده بود.

دمیرچی لی موران

آشاغی ویوخاری دمیرچی لی نام دوآبادی از آبادی های جانب شرقی شهرستان گرمی است که در دهستان اجارودشرقی ازبخش موران ودرمجاورت روستاهای پیله درق، کریم لی، وانستاق ، تازه کند موران ، یندی دره ، سلالا و مئهره قرارگرفته اند. هر دو آبادی درمنطقه ای ناهمواروکوهستانی قراردارند روستایی که درارتفاع نسبتابلندتری قرارگرفته وجنوبی تراست با پیشوند یوخاری وآبادی ای که در ارتفاع کمی نسبت به آبادی اول قراردارد با پیشوند آشاغی ازهمدیگرمتمایزمی شوند در سرشماری سال ۱۳۹۰ آشاغی دمیرچی ۲۰۳ نفر ویوخاری دمیرچی ۶۳ نفر جمعیت داشته است. دو تپه تاریخی در روستای دمیرچی لی وجوددارد که در ۲۷ اسفند سال ۱۳۸۶ به ثبت رسیده اند : شیش تپه و گل قوبی. شیش تپه مربوط به سده های اولیه دوران های تاریخی پس از اسلام است و در تاریخ ۲۷ اسفند ۱۳۸۶ با شماره ثبت ۲۲۶۱۰ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است. تپه گل قوبی مربوط به عصر آهن است و تحت شماره ۲۲۶۲۴ به ثبت رسیده است.

دوجاق - دره

دره دوجاق دره عمیق و صخره ای و پیچ درپیچی است که در شمال غرب اردبیل واقع است و جاده قدیم اردبیل - مشکین شهر از فراز این دره میگذرد و دارای گردنه ای معروف به همین نام است و

رودخانه بزرگ منطقه (قاراسو) که در دشت اردبیل جاری است از محل روئین دزق وارد منطقه دوجاق شده، پیچ و خمهای بیشماری پیدا نموده و سرانجام در محل ارباب کندی به دشت ارشق مشکین شهر وارد می شود. ارتفاع این دره در رقوم بیشینه ۱۶۲۲ متر و در حد کمینه ۱۱۰۰ متر (بستر قاراسو) می باشد دره دوجاق که از وسعت زیادی برخوردار است از جانب غرب و جنوب غرب به ارتفاعات سبلان و از جانب شمال و شمال شرقی به دشت وسیع و نسبتاً پست ارشق مشکین شهر پیوسته است و با دارا بودن آب و هوای بالنسبه معتدل منطقه ای قشلاقی محسوب می گردد.

بخش وسیعی از دره را برآمدگی های صخره ای تشکیل می دهد که همراه با پوشش گیاهی مناسب و چشمه های آب متعدد، زیستگاه و پناهگاه مساعدی برای برخی از جانوران میباشد. موقعیت شکارگاهی و صیدگاهی (بعلت وجود ماهیان قابل صید در قاراسو) و وجود آبشارهای نسبتاً بلند در دره های فرعی و باغات و مزارع سرسبز در کناره های رودخانه و در مسیر چشمه ها پوشش درختچه ای از گونه های نظیر بادام تلخ، نسترن، زالزالک و ..... در کوهها نقش ویژه ای در جذب علاقمندان به طبیعت دارد. بر اساس داستان عامیانه ای که به پیدایش اردبیل برمی گردد و روانشاد باباصفیری نیز روایتی از آن را در جلد نخست اردبیل در گذرگاه تاریخ نقل می کند دو دیو یا دو پهلوان به نام های «ارده» و «بیل» با کندن مجرای در «دوجاق» و «علی داهی» امکان تخلیه آب از دشت اردبیل را مهیا می سازند و به همین خاطر ترکیبی از نام آن دو یعنی «ارده بیل» بر این دشت اطلاق می گردد.

دوجاق - دهستان

دهستان دوجاق از دهستان های بخش جدیدالتاسیس ثمرین است این دهستان که تا قبل از تاسیس بخش ثمرین از آبادی های بخش مرکزی اردبیل محسوب می شد با تاسیس این بخش در محدوده بخش جدیدالتاسیس ثمرین که از بخش های شهرستان اردبیل به شمار می رود قرار گرفت دهستان دوجاق در سال ۱۳۸۸ تشکیل شده و مرکز آن روستای ینگجه ملامحمدحسین است. آبادی های ابرکوه، اسماعیل خان کندی، امیرآباد، میاندرق، تقیندی، چراپا، چوخور یورد، حسین خانکندی، رویندزق (قوناق قیران)، شندرشامی، شیخ احمد، کمرکندی، کولانکوه، گندیشمین، میجندی و هاچاکندی از توابع دهستان دوجاق به شمار می روند.

دوجاق کورپوسو - پل تاریخی

این پل در جاده قدیمی مشکین شهر به اردبیل در گردنه معروف دوجاق که مابین روستاهای ارباب کندی و گندیشمین در ضلع غربی رودخانه قاراسو قرار دارد بر روی رودخانه قاراسو بنا شده بود. پل دوجاق در سال ۱۳۱۷ هجری شمسی ساخته شده و تاریخ احداث آن بر روی کتیبه ای در نمای آن

به چشم می خورد. پل دوجاق دارای یک دهانه با قوس شاخ بزی تند با مصالح آجری و نمای سنگی می باشد. پل دارای تزیینات آجری زیبایی به صورت رومی و ضریبی می باشد که علاوه بر حالت تزیین، نقش سازه ای را نیز ایفا می کند.

دودران

ازآبادی های شهرستان نمین که دردهستان ویلکیج شمالی ازتوابع بخش مرکزی نمین قرارداد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۵۲ نفر را در قالب ۴۶ خانوار در خود جای داده بود. برای وجه تسمیه این آبادی چندین قول مختلف و برای هر قولی هم تبیین مفصلی وجود دارد که هریک شایان توجه است اما هرگونه قضاوتی در تعیین اصالت هریک ازاین نظریه ها تقریباً کاری غیرممکن به نظر میرسد و شایسته تر آن است که به هریک از آنها اشاره مختصری بشود. عده ای دودران را شکل تغییر یافته ای از کلمه دوددرآن (دود-در-آن) می دانند ومناسبتی بین این اسم با محل آبادی که گوئیا در گذشته های دور محل تهیه زغال بوده ودودغلیظی از افروختن کنده درخت ها برمی خاسته برقراری کنند. گروهی دودران رادرمفهوم محلی که دارای دو درب بوده در نظرمی گیرند ومی گویند درقدیم برای جلوگیری ازحمله اشرا و راهزنان دورتادورآبادی محصوربوده و دو دربزرگ چوبی دردو جهت مختلف آن ، یکی به طرف مغرب (نمین) و دیگری به طرف جنوب (روستاهای خانقاه سفلی و سولا) قراردادشته و به همین خاطر نام روستا به «دودران» یعنی روستای دارای دودرب مشهورشده است. براساس قول دیگری نام این آبادی در کلمه ترکی «دوندوران» به معنی (منجمدکننده) ریشه دارد و علت آن سرمای استخوان سوز و برودت شدید این حوالی درزمستانهاست. وجودروستایی به همین نام در بخش ساردوئیه شهرستان جیرفت و یا کوهی به نام «هفت دران» درحوالی عنبران و میناباد نمین و روستایی به نام «هفت دران» در بخش ورزقان اهر، تمامی تعبیر و تفسیرهای پیش گفته درخصوص وجه تسمیه روستای دودران را به چالش می کشد.

دورجین

ازآبادی های شهرستان نمین که دردهستان ویلکیج مرکزی ازبخش ویلکیج قرار دارد این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۵۸ نفر را در قالب ۳۴ خانوار درخود جای داده بود. روستای دورجین با آبادی های کریم کندی ، مهدی پستی ، آلاذیزگه و سعیدآباد همجواراست.

دورسون خواجه

براساس تقسیماتی که ازدیرباز درمنطقه مرسوم بوده اراضی وآبادی های مختلف براساس آب وهوا، شرایط اقلیمی وموقعیت جغرافیایی و همچنین مالکان ، صاحبان و ساکنان قبلی آن دارای تقسیماتی بوده

که در بین اهالی ماحال معروف بود ماحال در واقع محدوده وسیعی از آبادی ها ، ییلاق و یا قشلاقات ، یوردها و سکونت گاهها بوده که شرایط اقلیمی و جغرافیایی یکسانی داشته و به ایل و تبار مشخصی مختص بود. دورسونخوجا ماحالی، در سمت شرقی شهرستان اردبیل و دامنه های شمالی سبلان قرار داشت دهات و آبادی های شهرستان نیر کنونی و آبادیهای آن از توابع دورسون خوجا ماحالی که نام طایفه ای از عشایر اردبیل بود محسوب میشد. دورسونخوجا با یوردتچو و پولادلی ماحالی همجوار بود. به نظرمی رسد نام این محال و طایفه ای که در آن ساکن بوده اند از نام نیای اولیه یا رئیس طایفه آن که «دورسون» بود گرفته شده است. خوجا یا قوجا در زبان ترکی به معنی بزرگ و پیشکسوت و در زبان فارسی به معنی بزرگ و آقا و سرور است که برای نشانه احترام در مقابل اسامی افراد واجب الاحترام می آمده است. دورسونخواجه یا دورسون خوجالو نام یکی از طوایف سیزده گانه عشایر اردبیل نیز هست .

دورسونخواجه - دهستان

از دهستان های بخش مرکزی شهرستان نیربه مرکزیت روستای اسلام آباد است که در سال ۱۳۶۶ تأسیس شده و شامل آبادی های اسلام آباد ، ایرنجی ، بوران ، پیرنق ، دئمان ، سرخاب ، قاراتپه ، کله سر کمال آباد، کندوان ، گلوجه گلجه ، گوگرچین ، گوگه ، لای ، مزرعه ، میمند، علی آباد، ویرسق است. دهستان دورسونخواجه در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۳۸۳ خانوار با جمعیتی بالغ بر ۵۰۲۱ نفر را در ۱۸ پارچه آبادی مسکونی خود جای داده بود.

دوست بیگلو

از آبادی های دهستان دشت از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است. روستای دوست بیگ لی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۹۸ نفرا در قالب ۱۹۱ خانوار در خود جای داده بود.

دوست کندی

از آبادی های دهستان ساوالان از بخش مرکزی شهرستان پارس آباد است که در فاصله کمی از مرکز شهرستان پارس آباد و در بین روستاهای پته لی کند و عربلو کندی جای گرفته است و بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۹۷ نفر در قالب ۱۲۷ خانوار در خود جای داده بود.

دوستلی

از آبادی های دهستان خورش رستم شمالی از بخش خورش رستم شهرستان خلخال که در سمت شمال شرقی دهستان و در میان روستاهای خوشنامه ، چنار و بيله درق قرار دارد سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۱ نفرا در قالب ۱۱ خانوار در خود جای داده بود. این آبادی در ۳۷ درجه و ۲۷ دقیقه عرض شمالی

و ۴۸ درجه و ۲۳ دقیقه طول شرقی قرارداد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۶۱۰ متر است.

دوشان بولاغی

از آبادی های شهرستان نمین که در سمت شمال دهستان دولت آباد ازبخش مرکزی نمین و در مجاورت روستاهای کولاندرق و لورون جای گرفته است. این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۴ نفر را در قالب ۲۸ خانوار در خود جای داده بود.

دوشان قالاسی - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۱۵۵ متر در محدوده دهستان خورش رستم شمالی ازبخش خورش رستم شهرستان خلخال و در ۳۶ کیلومتری جنوب غربی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، جنوب شرقی - شمال غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۲۲.۳۰ و عرض ۳۷.۳۰ می باشد.

دوشانلو

از آبادی های دهستان یورتچی غربی از توابع بخش کورائیم شهرستان نیر که بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱۴ نفر در قالب ۳۰ خانوار در خود جای داده بود. دوشان یا تاووشان در لغت زبان ترکی به معنی خرگوش آمده است روستای دوشانلو که آن را «دوشانجیق» هم می گویند در سمت شرق دهستان یورتچوی غربی قرارداد ، از شمال غرب باروستای کورعباسلو (کورعباسلی) و از جنوب با جلوگیر مجاور است. سدخاکی دوشانلو که سدی با هسته رسی است از سال ۱۳۶۶ در مجاورت روستای دوشانلو به بهره برداری رسیده است و آب آن برای مصارف کشاورزی مورد استفاده قرار می گیرد. ارتفاع سد از بستر ۶.۵ متر طول تاج ۷.۴۰ متر و حجم کل سد ۰.۳۵ میلیون مترمکعب است.

دوگر

از آبادیهای شهرستان کوثر (گیوی) است که در جنوب غرب دهستان سنجبد جنوبی ازبخش فیروز و در مجاورت روستاهای گلی جان ، قشلاق کلاهی و پیرتقی قرارداد این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۲ نفر در قالب ۳۱ خانوار در خود جای داده بود دوگر در ۳۷ درجه و ۴۵ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۱ دقیقه طول شرقی قرارداد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۳۸۰ متر است.

دولت آباد گیوی

از آبادی های شهرستان کوثر (گیوی) است که در منتهی الیه جنوب غربی دهستان زرج آباد از بخش فیروز قرارداد و آخرین آبادی این حدود است که به استان آذربایجان شرقی منتهی می شود دولت آباد از

شمال با روستای «ناوند» مجاورت دارد. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۱ نفر را در قالب ۱۹ خانوار در خود جای داده بود. دولت آباد گیوی در ۳۷ درجه و ۳۶ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۸۰۰ متر است.

دولت آباد مشکین شهر

نگاه کنید به : قارادریش

دولت آباد نمین

از آبادی های شهرستان نمین که در دهستان دولت آباد ازبخش مرکزی شهرستان نمین و در مجاورت روستاهای انزاب ، علی بولاغی ویزن آباد قرار دارد و مرکز دهستان دولت آباد به شمار می رود که در سال ۱۳۶۶ تاسیس شده است دولت آباد در سال ۱۳۹۰ در ۴۲۴ خانوار خود ۱۶۲۴ نفر جمعیت داشته است .

دولت آباد نمین - دهستان

از دهستان های بخش مرکزی شهرستان نمین به مرکزیت روستای دولت آباد است که در سال ۱۳۶۶ تاسیس شده و شامل آبادی های انزاب سفلی (پائین انزاب) ، ینگجه ملا محمد رضا ، تپه ، آغزمان کندي ، دولت آباد ، ساقصلو ، سربند ، علی بولاغی ، نوجه ده ، دوشان بولاغی ، لورون ، یاجلو ، یزن آباد است. بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۷۱۱ خانوار با جمعیتی نزدیک به ۶۲۰۰ نفر در ۱۳ پارچه آبادی این دهستان سکونت داشته اند.

دومولا

دومولا، دومولی ویا دئمولی از روستاهای دهستان انگوت غربی دربخش انگوت از شهرستان گرمی است که در فاصله بین ۳۸ درجه و ۵۳ دقیقه عرض شمالی از خط استوا و ۴۷ درجه و ۳۶ درجه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ در قسمت جنوب غربی مرکز بخش و در مجاورت روستاهای کنده ، داش بولاغ ، کله درق از دهستان صلوات در سمت جنوب ، زئیوه و شاه کرم در غرب و شمال غرب و روستاهای قارقیشلاقی ، گلین بولاغی و کلانتر در شمال و شمال شرق خود همسایه است. تصور می کنم که دئمولی در اصل بصورت «دومولا» به معنی مکانی که دومولا و سرکرده داشت بوده و به مرور زمان به شکل اخیر درآمده است. وجود آبادی هایی با اسامی زئیوه ، شاه کرم ، پیره پیرلی و.... در مجاورت محل استقرار روستای دومولی از رواج نوعی چله سپاری و زاویه نشینی و مرید و مرادی در گذشته های دور این منطقه خبر میدهد. گرچه این فرضیه برای رسیدن به یقین ، مستلزم انجام تحقیقی جداگانه است اما باتوجه به مطالبی که در خصوص زاویه ها گفته ام ، انتساب کلمه «دومولا» را برای آبادی ای که در فاصله نزدیکی

از دو زاویه سنگ و قشلاق قرار گرفته است خارج از قواعد زاویه نشینی و مرید و مرادی نمی دانم. دومولی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۳۸ نفر را در قالب ۳۷ خانوار در خود جای داده بود. این منطقه به لحاظ وجود قلعه تاریخی آنزیر، ارتفاعات سبزپوش، توده های جنگلی، رودخانه ها چشمه سارها و طبیعت زیبا، جزو مناطق گردشگری بخش انگوت به شمار می رود. تفرجگاه های منحصر بفرد این روستا در صورت تجهیز به امکانات گردشگری و اقامتی، قابلیت خوبی برای صنعت گردشگری و درآمدزایی را دارد.

دونقوزدره سی - دره

دره ای که از قاراسو دره سی منشعب شده از روستای سمیان به طرف شرق امتداد مییابد و به قشلاق کونتور در حوالی روستای ارجق مشکین شهر منتهی می شود.

دونقوزگدیگی - گردنه

این کوه در دهستان برزندواقع شده و بلندترین قله از ارتفاعات صلوات است ارتفاع آن ۲۰۵۰ متر است و سرچشمه سامبورچایی است.

دوودو - آبگرم معدنی

این چشمه در ۱۶ کیلومتری مشکین شهر واقع است دمای آن ۴۳ درجه و ظاهرش شفاف بی بو و بی رنگ و بی مزه است آب این چشمه برای درمان بیماریهای روماتیسمی و عصبی مفید است.

دویول

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان هیراز بخش هیر است که در میان روستاهای کلخوران و خانقاه هیرجای گرفته و در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱۱ نفر را در قالب ۲۹ خانوار در خود جای داده بود.

ده ده بیگلو

از آبادی های دهستان قاراسو از بخش مشکین شرقی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۲۵ کیلومتری شمال شرقی مشکین شهر در کنار جاده اصلی اردبیل به مشکین شهر و در مجاورت روستاهای کنگرلو، لمبر، لحاق، فخرآباد، لاهرود، چاپاقانلو و شیخلو قرار گرفته است. این روستا در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۲۹ نفر را در قالب ۲۵۶ خانوار در خود جای داده بود. روستای ده ده بیگلو دارای جاذبه های گردشگری فراوانی است که از جمله آن ها می توان به مناظر طبیعی، باغات سیب و انگور و رودخانه قارا سو اشاره کرد.

ده ده مقصود

زیارتگاه دده مقصود از آثار بجا مانده دوران صفویان در روستای داش زئیوه است که مورد احترام اهالی است. بنای این زیارتگاه در حاشیه رودخانه ای که از کنار این آبادی جاری است قرار دارد.

ده وه چی

نام دوا آبادی از آبادی های شهرستان مشکین شهر است «خیردا ده وه چی» با ۳۶ خانوار و ۱۳۱ نفر در دهستان ارشق غربی از بخش مرادلو قرارداد. بویوک ده وه چی آبادی بزرگ و پرجمعیت تری است و با ۲۱۶ نفر و ۸۰۱ نفر از توابع دهستان ارشق شمالی بخش ارشق شهرستان مشکین شهر به شمار می رود. در اصطلاح محلی به ده وه چی علیا بویوک ده وه چی و به ده وه چی سفلی خیردا ده وه چی می گویند.

ده وه دره سی

از آبادی های دهستان قشلاق غربی از بخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است که در فاصله کمی از جاده مشکین شهر به پارس آباد و در مجاورت امیرخانلو، ساری قشلاق قرارداد و از سمت جنوب به دهستان انگوت غربی از بخش انگوت شهرستان گرمی منتهی می شود این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۶ نفر را در قالب ۴ خانوار در خود جای داده بود.

دیب سیزگول - آبگرم معدنی

چشمه دیب سیزگول در فاصله ۴ کیلومتری شهر نیر و یک کیلومتری روستای ساقیزچی واقع شده است. آب آن به صورت دائمی و سرریز از یک مظهر در جریان است. دمای آب در مظهر چشمه در حدود ۳۰ درجه سانتی گراد و ظاهری شفاف، بی رنگ، بی بو بوده و کمی شور مزه می باشد. آب این چشمه برای درمان دردهای مفاصل، متابولیسم و گوارشی و دردهای عصبی استفاده می شود. این چشمه آب معدنی که به دلیل عمق خود (دیب سیزگل) یعنی استخری با ژرفای نامتناهی نامیده می شود به دلیل آمیختن با افسانه های محلی رمزو راز بسیاری یافته است به نحوی که بعضی از این افسانه ها آن را از طریق مجاری زیرزمینی به دریای خزر پیوند می زند.

دیجوجین

«دیجوجین» که در بیان اهالی به «دیژوین» معروف است از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان سردابه از بخش مرکزی است که در سمت شمال مرکز شهرستان اردبیل و در مجاورت روستاهای امیدچه، خشکه رود، باروق و میرنی جای گرفته است. در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۳۳ نفر را در قالب ۳۴۵ خانوار در خود

جای داده بود. معروف است که نام روستا از کلمه دژ بیژن گرفته شده است و احتمال می دهند پس از تصرف ایران توسط اعراب و نبود حرف « ژ » در زبان عربی و تلفظ راحت آن به دیجوجین تغییر یافته است. ساده ترین مسیر دسترسی به آن جاده ای است که از جاده قدیم اردبیل مغان درحوالی گرجان به سمت غرب منشعب می شود و باگذشتن از گرجان، میرنی وباروق به دیجوجین می رسد. دیجوجین یا «دیژوژین» به خاطر موقعیت جغرافیایی خاصی که دارد به عنوان چهارراه ارتباطی دو جاده مهم آسفالته دهستان سردابه را به هم متصل می کند. رود معروف نشته رود ازکناراین روستا می گذرد و تپه تاریخی «نصیر تپه سی» که از آثار مورد حفاظت میراث فرهنگی است در این روستا قرار دارد. چشمه معروف «مختار بولاغی» دارای آب بسیار گوارایی می باشد و قبل از اجرای شبکه آب رسانی مردم روستا از آب مصرفی مورد نیاز خود را از این چشمه تامین می کرده اند.

دیز - آبشار

آبشار دیز درروستای دیزاز بخش خورش رستم شهرستان خلخال قرار دارد. آبشار در میان تنگه ای عمیق قرار دارد و تاج آن نسبت به کف دره بیرون زدگی زیادی دارا است. ارتفاع آبشار دیز بیشتر از ۵۰ متر است. « دیز » به در زبان ترکی به معنی بلندی و جای بلنداست .

دیز - خورش رستم

ازآبادی های دهستان خورش رستم شمالی ازبخش خورش رستم شهرستان خلخال که درسمت شمال غربی دهستان خورش رستم شمالی ودرمجاورت روستای کئجل واقع شده است و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۸۶ نفر را در قالب ۵۷ خانوار درخودجای داده بود. روستای دیز بخش خورش رستم که در ۳۷ درجه و ۲۴ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۵۰ دقیقه طول شرقی قراردارد تا اواخرسال ۱۳۸۵ از آبادی های بخش کاغذکنان شهرستان خلخال بود که به دلیل مشکلات ناشی ازفقدان راههای ارتباطی در دی ماه سال ۱۳۵۸ به همراه بخش کاغذکنان و دیگر آبادی آن از شهرستان خلخال منتزع و درمحدوده شهرستان میانه قرارگرفت. درسال ۱۳۶۰ با ایجاد پل مناسب برروی رودخانه قیزیل اوزه ن ارتباط خلخال با بخش کاغذکنان وشهرستان میانه برقرارگردید وسبب شد که درسال ۱۳۶۱ روستاهای شمس آباد ، کاون ، شورمینه ، قشلاق ، کئجل ، دیز ، قشلاق ترکان و قوسه جین از بخش کاغذکنان منتزع و دوباره در تابعیت بخش خورش رستم شهرستان خلخال قرارگیرد .

دیز - شاهرود

روستای تاریخی دیز از توابع شهر کلور میباشد که در ۱۰ کیلومتری کلور و ۴۰ کیلومتری جنوب شهر خلخال و دردامنه غربی رشته کوه تالش و مجاورت کوههای پلنگا ، سیبیه کوه (کوه سفید) ، سیا کوه

(کوه سیاه)، سگه بن (کوه سنگی)، قلعه کوه و... قرار دارد. ارتفاع متوسط آن از سطح دریا ۱۵۵۰ متر است و آب و هوای آن در تابستان معتدل و در زمستان سرد می‌باشد. چشمه‌های زیبا و زلالی که از دل کوه‌های مرتفع دیز جاری می‌باشند عبارتند از: خشته خانی (چشمه ی خشتی)، قدمگاه خانی، براجان خانی، ستر خانی، کورخانی، اوبه خانی، سلّ خانی و شیران چشمه. زبان رایج اهالی دیز ترکی است اما گفتگو به زبان تاتی که بازمانده زبان اصلی ایران باستان است نیز رایج است. زبانی که سابقاً به شکل گسترده در آذربایجان رواج داشته ولی رفته رفته توسط زبان ترکی آذری جایگزین شده است. روستای دیز یک بخش کوچکی نیز به نام قشلاق دیز دارد که در جوار دیز است. دیز شال براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۷۳ نفراً در قالب ۱۳۳ خانوار در خود جای داده بود این آبادی در ۳۷ درجه و ۲۴ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۵۰ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۳۶۰ متر است.

دیز قشلاق

از آبادی‌های دهستان شال در بخش شاه‌رود شهرستان خلخال است که در سمت شمال غربی دهستان شال و در مجاورت روستای دیز و دهستان پلنگا جای گرفته است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۲۰ نفر را در قالب ۷۹ خانوار در خود جای داده بود.

دیز گرمی

روستای دیزج، دیزده و یا دیزه از توابع دهستان اجارود غربی از شهرستان گرمی است که در فاصله ی بین ۳۹ درجه و ۲ دقیقه و ۴ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۷ درجه و ۵۸ دقیقه و ۲۷ ثانیه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ قرار گرفته و مرکز دهستان اجارود غربی به شمار می‌رود که در سال ۱۳۶۶ تأسیس شده است. دیزج یا دیزه به سبب تعداد جمعیت و مرکزیتی که بر دیگر آبادی‌های دهستان دارد از رونق خاصی برخوردار است و باتلاش مضاعف اهالی روز به روز بر آبادانی آن افزوده می‌شود دیزه در فاصله ۱۵ کیلومتری سمت غرب شهرستان گرمی و در مجاورت روستاهای مجیدلی و شوربولاغ قرار گرفته است و به واسطه روستای اون بیربیگ لی که در ۶ کیلومتری شمال آن قرار دارد به مرکز شهرستان گرمی متصل می‌شود. دیزه در سرشماری سال ۱۳۹۰ با ۱۹۳ خانوار ۷۰۳ نفر جمعیت داشت. «دیزه» در معنی (جای تپه ماندی که دارای آب است) و (زمین مسطح برای کشت) معنی شده است و «دیزج» در معنی (اسبی که رنگ اصلی اش سیاه باشد یا رنگ غیر خالص دارد) به کار رفته است.

دیک داش

دیک داش در منتهی الیه شمال غربی دهستان انگوت غرب، در بین دو قشلاق کنچی قیشلاقی حاج محمدلو و کنچی قیشلاقی امیرلو قرار گرفته و تقریباً انتهایی ترین آبادی از بخش انگوت غربی است که

در مجاورت قارداغ اهر قرار گرفته است. دیک داش فاصله چندان زیادی باجاده اصلی مشکین شهر- مغان ندارد و در فاصله ی ۵۰۰ متری سمت غرب جاده قرار گرفته است و بواسطه جاده خاکی و همواری که خاص قشلاقات مغان است به راحتی باجاده اصلی ارتباط پیدامی کند. این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۸۶ نفرا در قالب ۴۶ خانوار در خود جای داده بود.

دیک داش - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۰۳۰ متر در محدوده دهستان دوسونخواجه ازبخش مرکزی شهرستان نیر و در ۸ کیلومتری شمال غربی مرکزبخش نیروواقع شده است. کوه یکی از ارتفاعات سبلان بشمار می رود. جهت کوه ، شمال شرقی - جنوب غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۷ درجه و ۵۹ دقیقه و عرض ۳۸ درجه و ۰.۷ دقیقه می باشد.

دیک داشلار

نگاه کنید به : میمند

دیکدرق

ازآبادی های دورافتاده و محروم دهستان یافت دربخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است که درسمت شمال مشکین شهر وقسمت غرب مرادلو و درفاصله سه کیلومتری شمال قلعه قهقهه درمیان روستاهای کنجوبه ، چرچیلو، قاراآغاجلو وبرخی ازروستاهای بخش هوراند قارداغ اهر قرار گرفته و بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۰۱ نفر رادر قالب ۲۲ خانوار در خود جای داده بود.

دیلیم آباد

ازآبادی های دهستان شاهرود دربخش شاهرود شهرستان خلخال است این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۹۱ نفر را در قالب ۵۰ خانوار در خود جای داده بود. دیلم آباد که درمیان اهالی دیلمه ده نامیده می شود در ۳۷ درجه و ۲۳ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۴۳ دقیقه طول شرقی مابین کلور و سرورآباد جای گرفته است.

دیمه داغیلدی

نگاه کنید به : کریم کندی

دیو قبری (دلمن) - محوطه تاریخی

دیو قبری در واقع « دلمن » یا بناهای باستانی متعلق به دوران های قبل از تاریخ است که در اطراف

جاده قدیمی نمین به حیران قرار دارند و مردم نمین به آنها دیوقبری (قبردیو) میگویند. «دلمن» نوعی ساختمان ابتدایی عهد برنز است که بدون استفاده از ملات و با تخته سنگ های بزرگ ساخته می شد. نمونه های متعددی از آن در منطقه چای قوشان، لولوسنگری، چوبان یوردی و قیرمیزلیق در جنوب غربی نمین وجود دارد. این اتاقکها با ابعاد تقریبی 4×2 متر از تخته سنگ هایی به ارتفاع ۱.۵ متر که دیوارهای آن را تشکیل میدهد و سقف آنها را تخته سنگی بزرگ پوشانده، ساخته شده که اطراف آن برای حفاظت از سرما با خاک پوشانده شده است. دلمن ها یکی از مهمترین آثار باستانی و با ارزش نمین بشمار می روند.

دیوقالاسی گرمی - قلعه تاریخی

این محوطه تاریخی در ارتفاعات زینه گوئی ای و ساپاند داشی واقع در غرب روستای اظمارا قرار دارد که احتمالاً مربوط به دوران اشکانیان می باشد. در سالهای اخیر بر اثر حفاریهای غیرمجاز و ریزش خاک محوطه، قسمتی از دیوارها و طاق های قوسی شکل قلعه ای که بنای آن با آهک و ملات ساروج و با استفاده از سنگ و آجرهای پخته درست شده بوده آشکار شده است که بدون هیچگونه توجهی در معرض تخریب قرار دارد. مجاورت این قلعه با شهر گرمی و موقعیت خاص قلعه میتواند آن را در صورت مرمت و احیا به یک مکان گردشگری مهم منطقه تبدیل کند.

دیوقالاسی مشکین شهر - قلعه تاریخی

این قلعه در پنج کیلومتری جنوب غرب روستای کوویج از شهرستان مشکین شهر و بر روی دامنه های شمالی سبلان ساخته شده است. مطالعات باستان شناسی اولیه ای که انجام گرفته، ساخت آنرا به دوره هخامنشیان نسبت داده است. این بنا که طی شماره ۶۳۰ به ثبت آثار ملی رسیده است به قلعه دیو که اهالی به آن دیو قالاسی می گویند، معروف است. این قلعه در شمال خاوری مشکین شهر ما بین روستای قوزلو و کوویج و در دامنه کوه سبلان قرار دارد و از مسیر جاده اونار- قوزلو می توان آن را بهتر دید. با توجه به موقعیت قلعه و اشراف کامل آن به مناطق اطراف، اهمیت سوق الجیشی آن زیاد بوده است. سفال های نخودی رنگی که از این قلعه به دست آمده، قدمت آن را به قبل از اسلام می رساند. قلعه با سنگ های بزرگ به ابعاد ۶۰ سانتی متر در ۲ متر و ۱۰ سانتی متر به شیوه قلعه های اوراتسورها بدون ملات ساخته شده و دارای طبقات مختلف بوده که قسمت اعظم آن از بین رفته است.

دیولق

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان سردابه ازبخش مرکزی است که در سمت جنوبی دهستان سردابه و در مجاورت روستاهای دیوله سر، امیدچه، قالاچیق و کردکندی قرار دارد و از جنوب به دهستان سبلان از شهرستان سرعین منتهی میشود. روستای دیولق در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱۳۱ نفر را در قالب ۲۹۲

خانوار در خود جای داده بود. نام روستا به خاطر غاری که به گفته اهالی محل اقامت دیوها بوده (دیوله) نامیده شده و حرف قاف قسمت اخیر نام روستا نیز مانند تمامی اسامی این چینی که به های غیر ملفوظ ختم میشوند به هنگام تثبیت نام روستا بر آن اضافه شده است. روستای «دیولق» در ۱۶ کیلومتری مرکز شهرستان اردبیل قرار دارد. در زلزله سال ۱۳۷۶ به طور کامل ویران و در طرف دیگر روستا بازسازی شده است.

دیوله سر

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان سردابه ازبخش مرکزی است که در سمت جنوبی دهستان سردابه و در مجاورت روستاهای عموقین، امیدچه و دیولق جای گرفته است و از سمت جنوب به دهستان سبلان منتهی می شود. دیوله سر در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱ نفر را در قالب ۱ خانوار در خود جای داده بود.

ذکی لو

ازآبادی های دهستان ارشق مرکزی دربخش ارشق شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۷۶ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر و در مجاورت روستاهای قورلو ، کرمشاهلو ، قارالو ، رحیم بیگلو قرار دارد این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۵ نفر را در قالب ۱۵ خانوار در خود جای داده بود.

رحمان شاه

رحمان شاه از کوچه های قدیمی اردبیل در سمت جنوب شرقی شهر و در مجاورت محله پیرمادر می باشد و مسجدی به نام رحمان شاه که امروزه رحمانیه می شود در داخل این کوچه قرار دارد. این مسجد و محله که با پسوند شاه مشهور شده است فاقد هرگونه کتیبه و نوشته ای است که تاریخ بنای اصلی آن را مشخص سازد اما نتساب محله و مسجد به نام رحمان شاه بیانگر آن است که وی از بزرگان و معاریف زمان خود بوده و آن مساجد را بنا کرده و یا آن قدر در بین مردم شهرت و محبوبیت داشته که دیگران نام وی را بر آن محله و مسجد نهاده اند.

رحیم بیگلو

نام دوآبادی از آبادی های دهستان ارشق مرکزی در بخش ارشق شهرستان مشکین شهر در فاصله ۷۳ کیلومتری مرکز شهرستان است. یوخاری رحیم بیگ لو آبادی کوچکتری است که ۲۳ خانوار و ۷۴ نفر سکنه دارد اما آشاغی رحیم بیگ لو با ۹۸ خانوار و ۳۸۶ نفر جمعیت آبادی بزرگ و پرجمعیتی به شمار می رود رحیم بیگلوی سفلی در قسمت شمالی رضی و در مجاورت ذکیلو و پیرعلیلو قرار دارد.

رحیم کندی

از آبادیهای دهستان اسلام آباد از بخش جدیدالتاسیس اسلام آباد شهرستان پارس آباد است که در سمت غربی دهستان اسلام آباد و در مجاورت روستاهای هازارکندی و اوزون تپه علیا و سفلی و حاج حسن کندی قرار دارد و در سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۲ نفرا در قالب ۲۳ خانوار در خودجای داده بود.

رحیملو

رحیملو از آبادی های دهستان اجارود غربی از بخش مرکزی شهرستان گرمی است که در مختصات جغرافیایی ۳۹ درجه و ۲ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۳ دقیقه طول شرقی به گرمی چسبیده و به واسطه جاده فرعی ۲۰۵ کیلومتری به گرمی پیوند می خورد. رحیم لو از سمت شمال باروستای آشاغی چونزه از سمت مغرب باروستای یوخاری چونزه و از سمت جنوب غربی با روستای داش بولاغ همسایه است. در سال ۱۳۹۰ کشور تعداد ۲۳ خانوار با ۹۵ نفر جمعیت در روستای رحیملو ساکن بوده اند.

رحیملوی موران

رحیم لوی موران از آبادی هایی است که در منتهی الیه جنوب شرقی دهستان آزادلی از بخش موران شهرستان گرمی در مجاورت رودخانه بولقارچایی (بالهارود) که در امتداد مرز ایران با جمهوری آذربایجان

جاری است قرار گرفته است. این روستا که برای تمیز آن با رحیملوی دیگری که دربخش انگوت قرار دارد به رحیملوی موران معروف گشته است در ۳۹ درجه و ۳ دقیقه و ۳۰ ثانیه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۹ دقیقه و ۱۰ ثانیه طول شرقی قرار گرفته است. این آبادی از سمت غرب باروستای کردلر و از سمت جنوب با روستای همه شان و از سمت جنوب غربی با زهرا مرکز بخش موران مجاورت دارد. رحیم لی کمتر از ۱۰ کیلومتر با روستای آزادلی مرکز دهستان آزادلی در سمت شمالی خود فاصله دارد. رحیم لو در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۳۰ نفر در قالب ۳۷ خانوار در خود جای داده بود.

رز

از آبادی های چهارگانه دهستان ویلکیچ جنوبی از بخش ویلکیچ شهرستان نمین است که در مجاورت تیفیه، حور و سقیزچی قرار دارد. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۸۰ نفر در قالب ۷۵ خانوار در خود جای داده بود.

رزمگاه

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان فولادلوی شمالی از توابع بخش هیر است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۵ نفر را در قالب ۲۱ خانوار در خود جای داده بود. روستاهای گول تپه ملالی و آلوجه از همسایگان رزمگاه به شمار می روند. نام این آبادی با توجه به معنی آن می تواند از جنگ های متعدد تاریخی که در محدوده منطقه هیر بوقوع پیوسته ریشه داشته باشد.

رستم آباد

از آبادی های شهرستان کوثر (گیوی) است که در ۳۷ درجه و ۳۶ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۸ دقیقه طول شرقی و در شرق دهستان زرج آباد از بخش فیروز و در میان روستاهای احمدآباد، بورستان و زند قرار دارد. این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۸ نفر را در قالب ۲۱ خانوار در خود جای داده بود.

رستم داشی

این سنگ در طرف شمال شرقی شهر گیوی بالاتر از جاده کیوی به خلخال در کوه ازنو (ازناب) واقع شده است. مردم افسانه ای درباره او ساخته اند: اینکه سنگ به آن بزرگی، سنگریزه کفش رستم پهلوان بوده و یا اینکه رستم این سنگ را خودش برداشته و به اینجا آورده است. روی این سنگ پهن و مسطح و هموار بوده و چوپانهای محل در قدیم روی آن و زیر آن می نشستند و غذا می خوردند.

رضاآباد

ازآبادی های دهستان قشلاق جنوبی ازبخش قشلاق دشت شهرستان بيله سوار است که درمیان روستاهای تازه آباد ، تومارکندی و زال قلی کندی جای گرفته و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱ نفر را در قالب ۳ خانوار درخود جای داده بود.

رضایگ لو

ازطوایف عشایر شاهسنوه ن مغان که ازابتدا بیلاق قشلاق نکرده و در روستاهای صومعه، بیجه، قلعه جوق و غیره سکونت دارند. ازآخرین روسای این طایفه ابیش بیگ وحیدرخان رامی توان نام برد. برخی عقیده دارند که آنها ازشاهسنوه ن جدا هستند و خود طایفه وتیره مستقلی به شمار می روند و سرزمین آنها نیز جدا از شاهسنوه ن هاست.

رضازاده - خانه تاریخی

خانه مرحوم رضازاده مثل اکثر خانه های تاریخی اردبیل در مرحله اوچدکان (یکی از محلات ششگانه) اردبیل واقع شده و قدمت آن مربوط به اواخر دوره قاجاریه میباشد. سردرب ورودی خانه در منتهی الیه جنوب شرقی بنا در مقابل میدانه ای قرار گرفته که توسط هشتی به محوطه حیاط وارد می شود. بخش اعیانی ساختمان در دو طبقه به مساحت ۶۴۰ متر مربع و پلان نعلی شکل ساخته شده که طبقه اول دارای دو اتاق گوشواره بایک راهروی میانی و نیز راهروی دیگر عمود بر آن است که توسط دو دسته پله موجود در آن دو طبقه فوقانی به هم مرتبط میشود و طبقه دوم نیز دارای دو اتاق گوشواره با یک تالاریا شاه نشین در وسط میباشد این بنا که تحت شماره ۲۵۷۹ در فهرست آثار ملی ایران قرار دارد بعد از مرمت به عنوان ساختمان اداره کل میراث فرهنگی استفاده میشد و از شهریور ماه سال ۱۳۹۲ به موزه شهدا اختصاص یافت.

رضاقلی قشلاقی - دهستان

از دهستان های بخش مرکزی شهرستان نیربه مرکزیت روستای رضاقلی قشلاقی است که در سال ۱۳۶۹ تاسیس شده و شامل آبادی های ایناللو، رضاقلی قشلاقی، جوراب ، شیرین بولاغ ، یامچی سفلی، یامچی علیا ، اوجغاز، تجرق ، تک بولاغ ، چای سقرلو، دیم سقرلو ، شیران ، گلستان است. دهستان رضاقلی قشلاقی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۲۷ خانوار را با جمعیتی در حدود ۲۵۰۰ نفر در ۱۳ پارچه آبادی جای داده بود.

رضی

رضی ، مرکز بخش ارشق و از آبادی های قدیمی و تاریخی منطقه به شمار می رود که در ۷۰ کیلومتری

جنوب شرقی شهرستان مشکین شهر واقع شده است. رضی از طرف شرق با روستای کرمشاهلو، از سمت غرب با روستای حسنلو، از جنوب با قشلاق چیپیل—وی سفلی، از طرف شمال با روستای رحیم بیگلو و از طرف شمال غربی با روستای هفت چشمه همسایه می باشد در عرف محلی قسمت غربی رضی را «سولی دره سی» که بویوک داغ (کوه بزرگ) در این قسمت واقع است، قسمت شرقی را «جاده اوستو» (بالا دست جاده) که قیزیل قایا در این قسمت واقع است، قسمت جنوبی را حسین آقا قشلاقی و قسمت شمالی را «گونه پوتا» یا «گونآپتا» می گویند. رضی از هفت طایفه به نامهای علی خانلی، کولاکوچلی، بدل لی، شلدل لی، آبی لی، اسدلی و بابالی تشکیل شده است.

رضی نسبت به روستاهای بخش ارشق از یک قدمت تاریخی برخوردار است که در وقایع تاریخی بابک مورد اشاره قرار گرفته است. رضی را با «ز» به شکل «رزی» نیز نوشته اند و درپسوند فامیلی اکثر اهالی رضی در شناسنامه ها به شکل اخیر است که به معنای تاکستان انگور می باشد. رضی آبادی ای است که در حال پوست اندازی است کوچه های تنگ و باریک قبلی رفته رفته جای خود را به خیابانهای آسفالت میسپارند و خانه های محقر روستایی جای خود را به ساختمانها و بناهای جدیدی با نماهای مرمی واگذار می کنند رضی یا رزی از امتیاز قرار گرفتن بر سر راه اردبیل - گرمی هم برخوردار است و از دیرباز به عنوان یکی از کانون های جمعیتی منطقه مطرح بوده است.

رضی آباد

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان شرقی از بخش مرکزی است که در مجاورت جاده اردبیل به خلخال در میان روستاهای کمی آباد، پیراقوم جای گرفته و از سمت جنوب به دهستان فولادلوی شمالی منتهی می شود رضی آباد در سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۲۷ نفر را در قالب ۸۸ خانوار در خود جای داده بود

رضی چایی

این رودخانه ۲۸ کیلومتر طول داشته و از ارتفاعات واقع در مرز ایران و جمهوری آذربایجان سرچشمه گرفته و با گذر از مجاورت روستاهای خلیفه لی، کاظم لو، پیرعلیلو، رحیم بیگلو، رضی و با دریافت چند شاخه فرعی به قوروچای در مجاورت روستای ساوجبلاغ پیوسته و رودخانه ارشق را بوجود می آورد و در قسمت پائین روستای خرابار رضی به قاراسو می ریزد. جریان این رودخانه فصلی و سیلابی می باشد.

رکن آباد

از آبادی های دهستان شال در بخش شاهرود شهرستان خلخال است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴ نفر را در قالب ۱ خانوار در خود جای داده بود. روستاهای جلال آباد، اندزق و گندم آباد

از همسایگان رکن آباد به شمار می روند. رکن آباد در ۳۷ درجه و ۱۱ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۵۲ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۸۶۰ متر است.

روح کندي

از آبادی های دهستان قشلاق شرقی از بخش قشلاق دشت شهرستان بیله سوار که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۶۷۱ نفر را در قالب ۳۷۹ خانوار در خود جای داده بود روح کندي در کنار جاده بیله سوار به پارس آباد ، در مجاورت مزرعه حاج اسماعیل خان و خان بابا کندي قرار دارد.

روشنق

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان بالیقلو از بخش مرکزی است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۲۹ نفر را در قالب ۵۰ خانوار در خود جای داده بود. روستای روشنق در سمت جنوب دهستان بالیقلو واقع شده است و با روستاهای حکیم قشلاقی و وره نو همجوار است.

رویندزق

از آبادی های دهستان دوجاق از بخش ثمرین شهرستان اردبیل است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۲۴ نفر را در قالب ۵۴ خانوار در خود جای داده بود. رویندزق در مجاورت روستاهای گندیشمین و علی قشلاقی قرار دارد. رویندزق از مناطق باستانی شهرستان اردبیل است و آثار متعددی از استقرار انسانی در قلعه معروف آن مشهود است .

روئین قالا

محوطه باستانی روئین قالا (قلعه خسرو) به فاصله ۲۸ کیلومتری شمال غربی شهر اردبیل و ۷۰۰ متری شمال روستای رویندزق (قوناق قیران) و در مختصات طول جغرافیایی ۴۸ درجه و ۴ دقیقه و ۵۲ ثانیه و ۱ دهم ثانیه و عرض جغرافیایی ۳۸ درجه و ۲۶ دقیقه و ۵۷ ثانیه و ۴ دهم ثانیه واقع شده است. قوناق قیران از دهستان غربی، بخش مرکزی شهرستان اردبیل بوده و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۳۲۰ متر و آب و هوای آن سرد و خشک است. قلعه خسرو بر بالای کوه کم ارتفاعی به نام شوش داغی که قله ای تیز و دامنه هایی با شیب تند دارد قرار داشته و رود قاراسو از سه جهت یعنی شمال و شمال شرق و غرب ، این کوه را در بر گرفته است. شوش داغی که به هیچ کوه دیگری متصل نیست همچون دیگر کوهها و ارتفاعات پیرامون دامنه سبلان ، در اثر فعالیت های آتشفشانی ایجاد شده است. راس کوه متشکل از یک توده سنگی از سنگ های آذرین، بصورت یکپارچه میباشد و وسعت چندانی نیز ندارد. ارتفاع نوک قله شوش داغی از سطح دریاهای آزاد ۱۳۹۵ متر و از بستر رود قاراسو در پای کوه ۱۳۵ متر

است. جبهه شمالی شوش داغی به یک برآمدگی کوچکی منتهی می شود و این برآمدگی که وسعت کمی نیز دارد با شیب بسیار تندی که دسترسی به آن را مشکل می سازد، به رود قاراسومنهی می شود. جبهه غربی کوه از نوک کوه تا دیوار دفاعی دارای شیب بسیار تندی بوده و ازپایین دیوار به پرتگاه عمیقی که ارتفاع آن تا ۱۰ متر می رسد ختم می شود. دامنه شرقی کوه نیز دارای شیب بسیار تندی بوده و این شیب تا حدود ۷۰ درجه می باشد و به گونه ای است که به صورت یک دیواره صاف ، دسترسی به قلعه را تقریباً غیر ممکن می سازد. تنها در جبهه جنوبی و به خصوص جبهه جنوب شرقی است که کوه شوش داغی دارای شیب ملایمی بوده و دسترسی به قلعه را ممکن می سازد. محوطه باستانی قلعه خسرو متشکل از دو قلعه و یک گورستان است. یکی از این قلعه ها بر بالای کوه شوش داغی واقع شده و دیگری که بزرگتر بوده و قلعه اولی را نیز در بر می گیرد تمامی کوه شوش داغی را دربر گرفته است. درکاوشهای مختلف باستان شناسی، سفال هایی ازعصر مفرغ جدید و نشانه هایی از استقرار جوامع با ساختار پیچیده سیاسی و اجتماعی در این قلعه به دست آمده و به نظر می رسد ، قلعه های هفت گانه ای برای حفاظت از قلعه مرکزی خسرو و زمین های کشاورزی و مراتع دامداری آن دردور قلعه اصلی وجودداشته است . گورستان کوچکی نیز شامل ۱۰ تا ۲۰ گور در کنار قلعه های هفت گانه وجود دارد که تعداد کم قبور آن نشانگر اقماری بودن این قلعه ها است. این گور ها نشان دهنده مالکیت یا تسلط قلعه مرکزی بر نواحی اطراف و سند تملک خانواده یا قبایل ساکن در قلعه مرکزی یا قلعه های اقماری بر روی این مراتع هستند. کاوشگران دربررسی های خود در این منطقه آثار بند و کانال های آب رسانی مربوط به دوره مفرغ جدیدرا شناسایی کردند. فرضیه سرپرست کاوش درقلعه خسرو این است که ساکنان این منطقه پس از احداث بند روی رودخانه قاراسو که در کنار قلعه خسرو قرار دارد، توسط این کانال های سنگ چین آب رود را به طرف زمین های اطراف هدایت می کردند.

زئیه اردبیل

ازآبادی های شهرستان اردبیل در دهستان بالیقلو از بخش مرکزی است که در مجاورت آبادی های زردآلو، گول لی، وه ره نو و قالایچی جای گرفته ودرسرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۰ نفرا درقالب ۱۱ خانوار درخودجای داده بود.

زئیه ها زیارتگاه های مقدسی هستند که قبل از اسلام در سراسر آذربایجان برپا بوده اند و هم اکنون نمونه های بیشماری از آن در نقاط مختلف غرب و شمال غرب پراکنده اند. بیشتر روستاهایی که با نام زئیه و یا ترکیبی از آن شناخته می شوند درنوشتاربه زاویه معروفند مثل : زاویه کرد، زاویه سادات، زاویه سنگ، زاویه قشلاق و... زاویه درلغت به معنی رکن آمده است «دهخدا». و دراصطلاح صوفیه (..اطاقتی درخانقاه یا جای دیگر است که به خلوت و ریاضت شیخ یا فقراء اختصاص داده میشود...) روستاهایی که با عناوین زئیه و خانقاه و یا ترکیبات مختلفی از کلمات پیر «مثل پیرآلقیر، پیرآلوان و...»، «شاه» مثل کرم شاهلی، شاه کرم و... و زئیه مثل «دش زئیه، چای زئیه و...» و خانقاه مثل «خانقاه سادات، خانقاه بفراجرد و...» دراقصی نقاط استان پراکنده اند قطعا سروسری با مشی صوفیانه داشته اند و زئیه ها و خانقاه ها در شمار زوایا و خواتق دروایش و صوفیان بوده اند.

زئیه انگوت

زئیه از روستاهای بسیار معروف دهستان انگوت غربی در بخش انگوت است که درفاصله بین ۳۹ درجه و ۷ دقیقه عرض شمالی از خط استوا و ۴۷ درجه و ۳۸ ثانیه طول شرقی از نصف النهارمبدا در سمت غربی جاده مشکین شهر - مغغان قرارگرفته و از نوعی مرکزیت نسبت به روستاهای اطراف برخوردار است و درمیان سه روستایی که در دهستان انگوت غربی با ترکیبی از کلمه زئیه و شناخته می شوند به چای زئیه سی مشهور است. چای زئیه سی درمیان روستاهای جمه لو، چاتی قیشلاقی و سولوک قیشلاقی قرارگرفته است. فاصله این روستا با تازه کندمرکزبخش انگوت ۲۲ کیلومتر است. زئیه به طوری که گفتیم روستای وسیع، بارونق و پرجمعیتی است که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۴۲۵ نفر را در قالب ۳۳۶ خانوار درخود جای داده بود.

زئیه قشلاقی

ازآبادی های دهستان انگوت غربی ازبخش انگوت شهرستان گرمی است این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۲ نفرا درقالب ۱۶ خانوار درخود جای داده بود.

زاخور قشلاقی قلاسی - قلعه تاریخی

قلعه قشلاق زاخور، قلعه ای قدیمی و بسیار دیدنی است که در سمت شمالی شهرستان مشکین شهر در بخش مشکین باختری، در ارتفاعات کوهستانی بسیار دل انگیز واقع در قشلاق زاخور و کنار رودخانه قاراسو قرار گرفته است و برای رسیدن به آن باید از روستاهای پریخان، قورت تپه، قاراباغلار و صاحب دیوان عبور کرد تا به آخرین روستای این منطقه یعنی روستای دوست بیگلو رسید. قلعه در قشلاق همین روستا در کنار رودخانه قاراسو قرار دارد قلعه قشلاق زاخور به دلیل قرار گرفتن در مجاورت قشلاق قارالار، در بین مردم به قلعه قارا لار معروف است. این قلعه در غرب روستای دوست بیگلو در فاصله ۵۰ کیلومتری مشکین شهر قرار دارد. راه کوهستانی قلعه در روستای دوست بیگلو از میان دره ای بسیار زیبا و پوشیده از بوته ها و درختچه های نیمه جنگلی می گذرد.

قلعه قشلاق زاخور بر روی صخره های کوهستانی مستحکمی به ارتفاع تقریبی ۲۰۰ متر قرار داشته و آثاری از آن بر روی صخره های بلند منطقه هنوز هم باقی مانده است. روی یکی از دیواره های قلعه با سنگ های لاشه ای که با تیشه به اشکال مکعب درآمده برج هایی احداث کرده اند. ملاط برج ها و باروها کلا از ساروج و مخلوطی از آهک و خاک رس زرد رنگ است. قلعه از طرف خاور و باختر و جنوب مشرف به پرتگاهی مخوف است و تنها از یک راه کوهستانی به فراز قلعه راه وجود دارد. سلطان ساوالان در سمت جنوبی این قلعه کاملاً نمایان است در محوطه قلعه آثار زمین ساختی به صورت دایک و سنگ های خروجی از نوع بازالت و نوعی گرانیت و کنگلومرا و گدازه های فرسایش یافته آتشفشانی به چشم می خورد و قلعه بر روی یکی از گدازه های مخروطی مانند بنا شده است. در بخش جنوبی قلعه که مشرف به پرتگاه است یک غار طولانی به ارتفاع حدود ۴ متر وجود دارد و احتمال می رود روزگاری مورد استفاده قرار می گرفته است. داخل غار بسیار تاریک و خوفناک است. در سمت شرقی قلعه آثاری از ۵ برج های فرو ریخته به چشم می خورد که سنگ های دیواره آنها هنوز در محل باقی مانده است. از این برج ها به عنوان قرار گاه نگهبانی استفاده می شده است از قرائن و شواهد موجود چنین بر می آید که قلعه زاخور قشلاقی از آثار دوره اشکانیان بوده است و آثار نظیر این قلعه در خود شهرستان مشکین شهر، مغان و هوراند در سطح گسترده ای وجود دارد که آغاجا قلعه، برزند، ارشق و اولتان از این جمله هستند. شکی نیست که مشکین شهر در ادوار قبل از اسلام از نقاط معروف و منطقه تاریخی و نظامی آن روزگار بوده و آثار به دست آمده از حفاری ها که در موزه های تبریز و مراغه نگهداری می شود، دلالت بر صدق این ادعا است. بنابراین قلعه زاخور یا قره لر نیز یکی از استحکامات نظامی دوره اشکانی در منطقه بوده و بعدها نیز از این قلعه در حفاظت منطقه در برابر تجاوز دشمنان بهره می جستند. به خصوص این که، این قلعه در منطقه ای قرار گرفته که از فراز آن می شود بر همه جهات

اطراف آن ، حتی نقاط بسیار دور مسلط شد.

زارع آباد

زارع آباد ، آبادی نسبتاً کوچکی است که درفاصله بین ۳۹ درجه و ۷ دقیقه و ۴۸ ثانیه عرض شمالی از ۴۷ درجه و ۵۶ دقیقه و ۴۰ ثانیه طول شرقی درمنتهی البه سمت شمال شرقی دهستان انگوت شرقی و در مجاورت روستاهای کوهول قیشلاقی ، سیدآباد و قشلاقات بیله سوار قرار دارد. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۶ نفرادر قالب ۱۷ خانوار درخود جای داده بود.

زارنجی

عده ای از سادات طایفه ملی وسیدلرعشایر مغان با جدداشتن از آن طایفه ، طایفه جدید ومستقلی تشکیل داده اند که هم اکنون اکثر افراد آن درروستاهای هییت لر،لاچین دره سی ، اللهیارلو و غیره ساکن هستند. نام این طایفه جدیدالتاسیس زارنجی می باشد.

زال قلی کندی

ازآبادی های دهستان قشلاق جنوبی ازبخش قشلاق دشت شهرستان بیله سوار است که درسرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۶ نفررا در قالب ۱۹ خانوار درخودجای داده بود.قبادکندی ، داش بولاغ ، تومارکندی و رضاآباد همسایگان روستای زال قلی را تشکیل می دهند.

زاویه جعفرآباد

ازآبادی های دهستان خورش رستم جنوبی ازبخش خورش رستم شهرستان خلخال درسمت جنوب شرقی دهستان است که درسرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۱ نفررا در قالب ۳۳ خانوار درخودجای داده بود. روستاهای ازناوسر و جعفرآباد ازمسایگان زاویه جعفرآباد هستند. زاویه جعفرآباد در ۳۷ درجه و ۱۱ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۴۰ دقیقه طول شرقی قرار دارد وارتفاع آن ازسطح دریا ۱۰۲۰ متراست.

زاویه زرج آباد

ازآبادی های شهرستان کوثر (گیوی) است که دردهستان زرج آباد از بخش فیروز قرارداد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۴۳ نفرادر قالب ۴۲ خانوار درخودجای داده بود. زاویه زرج آباد در سمت جنوبی استان و در ۳۷ درجه و ۳۶ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۵ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن ازسطح دریا ۱۷۵۰ متراست.

زاویه سادات

از آبادی های دهستان خاندبیل شرقی دربخش مرکزی شهرستان خلخال است که در ۳۷ درجه و ۳۴ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۳۸ دقیقه طول شرقی قرار دارد و از شمال به بلبل و هروآباد، از طرف جنوب به روستاهای طولاش و آل هاشم سفلی، از طرف غرب به روستای مزه جین و از شرق به روستای خوجین متصل می باشد روستای زاویه سادات دارای ۸۶ خانوار و تعداد ۲۸۰ نفر جمعیت می باشد.

زاویه سادات - زیارتگاه

زیارتگاه زاویه سادات در روستای زاویه سادات شهرستان خلخال قرار دارد. این زیارتگاه مربوطه به سیدالایاس و سیدهاشم است که بگفته اهالی از فرزندان امام موسی بن جعفر (ع) میباشد مقبره هر دو سید در یک بنا واقع شده است. ساختمان فعلی این بنا که در محدوده قبرستان جای گرفته در سال ۱۳۸۰ ساخته شده و قدمتی بیش از ۴ تا ۵ سال ندارد. ساختمان قبلی بالای تپه قرار داشته که دارای نمای آجری و کوچکزاساختمان فعلی است. بنای فعلی دارای ۲ چایخانه و آب انبار است که قدمت آب انبار حدود ۲۰۰ سال می باشد. بنای فعلی این امام زاده مستطیل شکل بوده ، نمای ۳ ضلع آن از سنگ مرمریت سفید و تراورتن است و نمای پشت بنا آجری می باشد. این بنا دارای ۳ درب ورودی در ۳ طرف بنا می باشد و در هر ۴ ضلع بنا نورگیر دارد. دیوار های داخلی بنا تا ارتفاع حدود ۸۰ سانتی متر از سنگ پلاک سبز و زرد کار شده و بقیه دیوار دارای نمای آجری است که با آجر ۳ سانتی کار شده است. سازه بنا اسکلت بتنی با سقف مسطح است.

زاویه سنگ

زاویه سنگ یا داش زئیوه درمختصات جغرافیایی ۳۸ درجه و ۵۳ دقیقه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۳۴ دقیقه طول شرقی درسمت غربی انگوت و درمنتهی الیه سمت غربی این بخش و شهرستان گرمی، در میان روستاهای پشتکوه ، مالاھوتی ، شقلان ، شکرم (شاه کرم) ، دومولی و کله درق قرار گرفته است. داش زئیوه یعنی زاویه ای که در منطقه ای سخت و سنگی قرار گرفته ، این صفت با عوارض جغرافیایی این دیار که احتمالا درگذشته های دور ازسوی زاویه نشینان موردسکونت قرارمی گرفته کاملاً سازگاری دارد. داش زئیوه درزمان صفویان از رونق بیشتری برخوردار بوده و آبادانی بزرگی به شمارمیآمده است و زیارتگاه دده مقصود ازآثاربجامانده دوران صفویان دراین دیاراست. کوه اولیند ، آنزیر، قلعه بزرگ و قلعه کوچک ازارتفاعات این منطقه بشمار می رود. تپه تاریخی داش زئیوه (زاویه سنگ) ازتپه های باستانی مربوط به عصر آهن ۳ دوره اشکانیان - دوره ساسانیان است که در تاریخ ۱۲ دی ۱۳۸۶ باشماره ثبت ۲۰۳۹۴ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است. این آبادی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۷۴

۲۷۴ نفر را در قالب ۸۵ خانوار درخودجای داده بود.

زاویه کرد

ازآبادی های دهستان سنجبدشمالی ازبخش مرکزی شهرستان کوثر(گیوی) است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۴۲ نفررا درقالب ۸۵ خانوار درخودجای داده بود. روستای زاویه کرد در ۳۷ درجه و ۵۰ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۳ دقیقه طول شرقی ، درمیان آبادی های آلو، آلانکش، خلفلو ، آقباش و آقچاقشلاقی واقع شده است وارتفاع آن از سطح دریا ۱۸۲۰ متراست.

زاویه گیوی

ازآبادیهای دهستان خورش رستم شمالی ازبخش خورش رستم شهرستان خلخال که درسال ۱۳۹۰ تعداد ۳۶ نفررا درقالب ۱۵خانوار درخودجای داده بود.روستای زاویه گیوی در۳۷درجه و ۲۱دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۴ دقیقه طول شرقی دردامنه جنوب غربی کوه آق داغ در فاصله ۱۲کیلومتری شرق هشتجین درمجاورت روستای گیوی خورش رستم واقع شده وارتفاع آن ازسطح دریا ۱۱۷۰متر است.

زرتشت آباد

روستای زرتشت آباد که به نام گولی قهوه سی معروف است ومدتی هم فجرآباد نامیده شده است از آبادی های دهستان خاندبیل شرقی دربخش مرکزی شهرستان خلخال است که براساس سرشماری سال ۱۳۹۰تعداد ۶۲ نفر را درقالب ۱۴خانوار درخودجای داده بود. گلی قهوه سی یا زرتشت آباد در۳۷ درجه و ۳۶ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۹ دقیقه طول شرقی قرار دارد.

زرچ آباد

روستای زرچ آباد از آبادی های بخش فیروز در شهرستان کوثر(گیوی) ومركز دهستان زرچ آباد که درسال ۱۳۷۵ تاسیس شده است و ازهمه سوی درمیان ارتفاعات و کوهها قرارگرفته است. روستا در دل طبیعت قرارگرفته وباغ های سرسبز زیبایی دارد که انواع میوه های مختلف رابه ثمرمی رساند.آب و هوای زرچ آباد سرد و کوهستانی است . سرمای این نواحی از اول آذر ماه شروع می گردد و در ماه های دی بهمن به اوج خود میرسدبا توجه به سردی دمای هوا گاهی به ۲۰ درجه زیر صفر می رسد، از اول اردیبهشت ماه به بعد است که هوا کم کم رو به گرمی می گذارد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۶۱ خانوارو ۹۳۶ نفر جمعیت داشته است. زرچ آباد در۳۷درجه و ۳۹ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۳ دقیقه طول شرقی قرار دارد وارتفاع آن ازسطح دریا ۲۰۰۰ متراست.

زرچ آباد - دهستان

از دهستان های بخش فیروز شهرستان کوثر به مرکزیت روستای زرچ آباد که در سال ۱۳۷۵ تاسیس شده است و شامل آبادی های احمدآباد ، بورستان ، دولت آباد ، رستم آباد ، زرچ آباد ، زاویه زرچ آباد ، سولوگلی گل ، شرح آباد ، صوفلو ، قالین قیه ، قوزلو ، گیلان دوز و ناوند است. در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۱۳۱ نفر در قالب ۸۵۰ خانوار در ۱۳ پارچه آبادی دهستان زرچ آباد ساکن بوده اند.

زردآلو

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان بالیقلو از بخش مرکزی است که در سمت شرق دهستان و در مجاورت روستای ژئیوه و بنفشه درق جای گرفته است و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱۲ نفر در قالب ۳۴ خانوار در خودجای داده بود .

زرگر

نام یکی از طوایف عشایر شاهسنوه ن که از خاک عثمانی آمده است و احتمالاً مهاجرتش قبل از پادشاهان صفوی رخ داده است. قشلاقشان زرگرکندی و ییلاقشان اطراف بورران چوخوری در دامنه های سبلان است.

زرگربرزند

یکی دیگر از آبادی های بسیار کوچک و کم جمعیت در دهستان پائین برزند از بخش انگوت شهرستان گرمی ، زرگر می باشد که با پسوند زرگربرزند از آبادی ای که در شهرستان بيله سوار به همین نام معروف است متمایز می شود. زرگربرزند در مجاورت روستاهای دامداجا ، شرفه ؛ طاووس درسی ؛ اوت پاشا ، برزند ، قارداغ ، امیرکندی ، قاراولی قرار گرفته و از طریق روستای شرفه به جاده اردبیل گرمی میپیوندد. زرگر ۴۵ کیلومتر با شهرستان گرمی فاصله دارد و براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۵ نفر را در قالب ۶ خانوار در خودجای داده بود.

معروفترین ارتفاعات و دره های زرگر عبارتند از: کاتدا اوچان ، دلیک لی داش ، قطار (قاپار)، سولو دره ، کولگه لی داش ، سوروشگن دره سی ، تنباکو دره سی و بویوک داغ و یان بولاغ احاطه شده است.

زرگر بيله سوار

از آبادی های دهستان گوگ تپه از بخش مرکزی شهرستان بيله سوار است که در فاصله کمی از مرکز شهرستان بيله سوار قرار گرفته است، میگویند اهالی روستای زرگر در گذشته های دور طلافروش بوده اند و بهمین خاطر نام آبادی مورد سکونتشان به عنوان زرگر معروف شده است. زرگر در سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۵۷

نفر را در قالب ۲۶۵ خانوار در خود جای داده بود.

زرگرشلافی

از آبادی های دهستان انگوت غربی ازبخش انگوت شهرستان گرمی است که بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۵ نفر را در قالب ۶ خانوار درخودجای داده بود.

زرگرگولو بولاغی

ازآبادیهای دهستان ارشق غربی ازبخش مرادلوی مشکین شهر است که درفاصله ۵۵ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر و در مجاورت روستاهای اوجاق قلی کندی ، چاخیرچمنی و قاراولیلو قرارگرفته است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۸۷ نفرادر قالب ۴۳ خانوار درخودجای داده بود.

زرگره بازار

راسته مخصوصی درمجموعه بازاراردبیل که به زرگران وطلافروشان اختصاص داشته ومحل فعالیت این دسته ازنصوف اردبیلی است این بازاربرخلاف بعضی ازابزارهاوراسته های قدیمی مثل مسگره بازار، چاریقچی بازار، بورکچی بازار و... که امروزه کارکرد خود را ازدست داده وبه مشاغل دیگری اختصاص یافته اند نه تنها از رونق نیافتاده بلکه ازرونق بیشتری هم برخوردارگشته و بخشی ازابزارهای قبلی مثل چاریقچی بازاررا هم به تصرف خوددرآورده است. این رسته درسمت شمال غربی بازاراردبیل قراردارد.

زرمور - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۳۸۱ متردمحدوده دهستان سنجبد شرقی از بخش مرکزی شهرستان خلخال و در ۱۸کیلومتری شمال شرقی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است.جهت کوه، شمال شرقی-جنوب غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸ درجه و ۳۲ دقیقه و ۳۷عرض درجه و ۴۷دقیقه می باشد.

زرین کف - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۰۰۵ متر در محدوده دهستان شال از بخش شاهرود شهرستان خلخال و در ۳۵ کیلومتری جنوب شرقی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمال غربی- جنوب شرقی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۴۵ و عرض ۳۷.۲۲ می باشد.

زمزم - سد

سد زمزم سدی از نوع خاکی باهسته رسی است که آب آن برای مصارف کشاورزی مورد استفاده

قرار می گیرد و در بیست و پنج کیلومتری اردبیل بر روی رودخانه قوروچای بسته شده است.

زنج روپیر - زیارتگاه

نگاه کنید به : سنج روپیر

زنجیر قاپوسو

از دروازه های قدیمی اردبیل در حوالی چهارراه ژاندارمری امروزی که منتهی الیه شرقی اردبیل محسوب می شد. این منطقه به خاطر زنجیری که درایست بازرسی مستقر در دروازه بسته شده بود به زنجیر قاپوسی یا زنجیر آغزی معروف شده بود بارش و توسعه شهری در دهه های گذشته دروازه های ورودی اردبیل نیز دچار تحول گردید و زنجیرهایی که برای کنترل ورود و خروج در دروازه های ورودی شهر می بستند کارکرد خود را از دست داد.

زنجیرلی امام زاده - زیارتگاه

نگاه کنید به : پیر سلمان شهرستان خلخال

زنجیرلی کاروانسراسی

تیمچه وسرا و بازارچه زنجیرلی از دیگر بخش های مهم بازار اردبیل است که به راسته بازارراه می یابد سرای زنجیرلی بنای هشت ضلعی است (چهار ضلع اصلی و چهار ضلع فرعی) که ابعاد اضلاع اصلی آن ۱۰.۲۰ متر می باشد صورت ۸ ضلعی در بالا با گوشه سازی به دایره تبدیل شده و گنبدی کروی و ساده ای بر فراز آن جا گرفته است. مجموعه تاریخی بازار اردبیل در سال های اخیر از طرف سازمان میراث فرهنگی تعمیر و مرمت شده و به شماره ۱۶۹۰ به ثبت تاریخی رسیده است.

زند

از آبادی های شهرستان کوثر (گیوی) است که در سمت شمال غرب دهستان سنجبد جنوبی ازبخش فیروز قرار دارد . زند آبادی ای تک خانواری با ۳ نفر جمعیت در مجاورت روستاهای زیناب ، بورستان و رستم آباد است روستای زند در ۳۷ درجه و ۳۵ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۹ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۶۲۰ متر است.

زندان حمامی

در فاصله نزدیکی از مسجد تازه میدان و در مجاورت ساختمان قبلی زندان اردبیل حمام نسبتا

قدیمی ای به نام حمام ثابت قرارداداشت. مجاورت حمام بازندان اردبیل از یک سو استفاده زندانیان از این حمام باعث شهرت این حمام به زندان حامامی شده بود. این حمام تا چندسال اخیردایر بود که با تخریب ساختمان زندان وساخت پاساژی جدید به جای آن ،حمام نیزبه همراه ساختمان زندان تخریب گردید.

زنگبار

روستای زنگبار در ۲۰ کیلومتری شهرستان گرمی در دهستان اجارودشرقی بخش موران و در میان روستاهای پرچین علیا، سیاوش ، آشاغی شیلوه ، یئل گرمانی ، مهره ودرویش گورونمز قرارگرفته است. در خصوص زنگبار و بیشتر آبادیهای بخش موران مولفه هایی که ما را تا اعماق تاریخ می کشاند بیشتر ازجایهای دیگر است هم اسامی آبادی ها پیوند محکمی با تاریخ دارد وهم آثاری که در تپه های تاریخی وجود دارند و یا درحاشیه رودخانه ها سرازخاک برآورده اند تاریخ منطقه را برملا می سازند. به گفته اهالی آبادی ، زنگبار تا سال ۱۲۶۰سه بارنابود و ویران و سپس آبادگشته است. درسال ۱۲۶۰ اجداداولیه این آبادی که برای شکار به اراضی متروکه آن سفر کرده بودند باخرید شش دانگ حریم این منطقه به آبادانی مجدد درآن اقدام نموده وآن را به استناد نام قبلی زنگبارخوانده اند. اجداد اولیه روستای زنگبار اخیر یعنی زنگباری که بعداز سال ۱۲۶۰ ساخته شده ازسه طایفه تقریبا منتسب به هم و با عناوین ارشق بالا ، ارشق پایین وکریم لی از روستاهای قاسم کندی و ارشق رضی هستند که بعد ازمهاجرت به روستای کالان ، اراضی زنگبار را به شرحی که گفتیم خریده ودرآن اسکان نموده اند. زنگبار درسرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱۸ نفررادر قالب ۳۱ خانوار درخودجای داده بود.

زه ره نه بولاغی - چشمه

زه ره نه (زرنه) نام چشمه ای در داخل شهرگرمی و در سمت شرقی این شهراست که تا مدت ها یکی ازمنابع تامین آب اشامیدنی اهالی این شهربوده است.

زهرا

روستای زهرا مرکز بخش موران در ۳۰ کیلومتری شرق شهرستان گرمی و در نزدیکی مرز جمهوری آذربایجان قراردادرد. این اسم ، به روایت آقای محمد ابراهیمی از نام بنیانگذار اولیه این آبادی به نام «ظاهرعلی» ویا « ظاهرآقا » گرفته شده که در اثر کثرت استعمال به (زاهرا) تبدیل شده و سپس در نوشته های مامورین دولتی به شکل (زهرا) تحریر یافته است. زاهرا و منطقه موران به خاطر نزدیکی به دریای خزر، آب و هوای نیمه خزری دارند و بارش متوسط سالانه در آن شبیه گردنه «حیران» اردبیل است. زهرا براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۲۲ نفررا در قالب ۴۵ خانوار درخودجای داده بود و

از این لحاظ کم جمعیت ترین مرکز بخش در استان اردبیل است.

زهره بانو - آرامگاه

این مقبره درواقع گودالی است که بر روی تپه در ورودی شهر رضی وجود دارد و روی آن را با تنه درخت پوشانده اند. این گودال در بین مردم به عنوان اوجاق معروف است و ظاهراً مقبره زهره بانو در داخل این گودال قرار دارد و چون مقبره روی تپه قرار دارد مردم به آن « دیک اوجاق » یعنی (زیارتگاه رفیع و بلند) هم می گویند. افراد حاجت مند با توسل به این بانو و با بستن چادر و روسری به تنه های درخت، حل مشکلات خود را از درگاه حق تعالی طلب میکنند. بیشتر مردان به جز ریش سفیدان شهر اطلاع چندانی از این مقبره ندارند.

زیرزمین

از آبادی های دهستان مشکین غربی از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۴۳ نفر را در قالب ۹۹ خانوار در خود جای داده بود. روستای زیرزمین در فاصله ۷ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر و در پائین دست روستای میرکندی که به آن (دوکش) می گویند واقع شده است.

زیناب

از آبادی های شهرستان کوثر (گیوی) است که در دهستان سنجد جنوبی از بخش فیروز شهرستان کوثر قرار دارد از شمال به روستای زند، از جنوب به روستاهای شرف آباد و ناطور، از شرق به روستای کئچل دره و از غرب به بخش فیروز می رسد. این روستا ۷ کیلومتر با بخش فیروز ۳۰ کیلومتر با شهرستان کوثر و ۹۵ کیلومتر با مرکز استان فاصله دارد. جمعیت آن ۱۰۲ نفر و ۲۴ خانوار است. فرآورده های کشاورزی روستا شامل گندم، جو، یونجه، عدس و نخود است. محصولات باغی آن سیب درختی، آلبالو، گیلان، گلابی، گردو، آلوچه و زردآلو و محصولات دامی آن شامل شیر، پنیر، کره، عسل و گوشت قرمز است. زیناب در ۳۷ درجه و ۳۵ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۰ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۶۲۰ متر است.

زیناب دره سی - زیستگاه حیات وحش

نگاه کنید به : سروان دره سی

زینال حمامی - حمام تاریخی

حمام زینال یکی دیگر از حمام های قدیمی شهرستان اردبیل است (بود) که در مجاورت مسجد زینال در نزدیکی عالی قاپو قرار داشت. این حمام که امروزه جزو بناهای متروکه تاریخی می باشد به سختی در معرض تخریب قرار گرفته است.

زینال شاه

یکی از مساجد قدیمی اردبیل که با پسوند شاه مشهور است مسجد زینال یا زینال شاه است این مسجد در فاصله کمی از میدان معروف عالی قاپو و در سمت غربی آن و در میان بازارچه ای قرار دارد که محل دادوستد و خرید و فروش اهالی آبادی های جانب غربی اردبیل بود و مردم روستاهایی که در مسیر سرداوا و مـلاباشی قرار داشتند از این بازارچه خرید می کردند. مسجد زینال یا زینال شاه از کوچه های قدیمی اردبیل به شمار می رود و نام آن به ظن قوی از نام فردی به نام (زینال) که از عرفا و معاریف زمان خود بوده و در ساختن مسجد و شکل گیری محله نقش داشته گرفته شده است.

زینگیر

زینگیر روستای بزرگ و پررونقی است که در دهستان اجارود مرکزی از بخش مرکزی شهرستان گرمی در فاصله بین ۳۹ درجه و ۳ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۰ دقیقه طول شرقی و در میان روستاهای قنبرلی، آلازار (سینه سر)، اوجاق آلازار و آلقانو قرار گرفته است. ارتفاع متوسط این روستا از سطح دریاها ۶۸۰ متر و فاصله آن از شهر گرمی ۹ کیلومتر می باشد. زینگیریکی از روستاهای تاریخی مغان می باشد که بخشی از تاریخ آن رادر تپه های تاریخی و قبرستانهای قدیمی خود (گوئور قیبرلری) به یادگار سپرده است. این آثار که تاریخ روستای زینگیر را به دوره های تاریخی پیش از اسلام و قرون اولیه میلادی پیوند می زند در تپه های تاریخی «آتما تپه»، «الله اکبر تپه سی»، «آشاغا و یوخاری شوش تپه» و تپه های تاریخی دیگر مشهود است. آقایان علی محمد خلفی زنگیر و سید محمد ابراهیمی قوزلو ضمن تحقیقی مفصلی که به عمل آورده اند در خصوص وجه تسمیه زینگیری می نویسند: (.... در این خصوص دو نظریه وجود دارد، یکی اینکه نام این روستا برگرفته از نام طایفه تاریخی «زنگ» می باشد.... اگر نام روستای زینگیر (زنگ + ایر) را از نام همین طایفه «زنگ» بدانیم تاریخ این روستا به سه هزار سال پیش از میلاد می رسد.... دومین نظر که در خصوص نام این روستا می توان مطرح کرد بررسی معنی کلمه زینگیر می باشد در زبان ترکی زینگیر یا سینگیر دزدو معنی بکار رفته است، اولی اینکه «سینگیر» به معنای دماغه کوه، منتهی الیه دیوار، گوشه، زاویه، منتهی الیه کوه و دیوار، تپه و کوه می باشد. همچنین زینگیر در معنی خوشک های کوچک در یک خوشه انگور می باشد. هر خوشه انگور مرکب از

چندخوشک است که چهارپنج انگور بدان متصل است این خوشک ها در ترکی زینگیل یا زینگیر نامیده می شوند. به نظر بنده در مورد وجه تسمیه زینگیر نظر اول می تواند صادق باشد چون غیر از این روستا، نام بسیاری از مناطق آذربایجان و مغان از نام طوایف ساکن در آن گرفته شده و.....) این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۹۸ نفر را در قالب ۱۱۰ خانوار در خود جای داده بود.

زینگیرباشی - تپه تاریخی

تپه زینگیرباشی مربوط به سده های میانه دوران های تاریخی پس از اسلام است و در روستای قنبرلی از دهستان اجارود شرقی از بخش موران شهرستان گرمی واقع شده است. این اثر در تاریخ ۳۰ بهمن ۱۳۸۶ با شماره ثبت ۲۱۰۵۱ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

ژنرال سویو- مجتمع آبدرمانی

این آبگرم که از آن به نامهای یرانال (یه - را - نال) و جنرال نیز نام برده شده است در قسمت شمال شرقی سرعین و در کنار خیابانی به همین نام قرار گرفته است، آب آن از کف حوضی به قطر ۲.۵ متر خارج می شود، این آبگرم در سنوات اخیر مورد بازسازی قرار گرفته و مجتمع آبدرمانی مناسبی در محل استخر قبلی ایجاد شده است. دمای آب ژنرال سویو ۴۴ درجه سانتیگراد و آبدهی آن ۵.۵ لیتر در ثانیه و آب آن کمی ترش مزه و بیرنگ می باشد. آنیونهای آن بیکربنات، کلرور، سولفات و کاتیونهای آن سدیم، پتاسیم، منیزیم و کلسیم می باشد، هدایت الکتریکی آن برای ۲۰ درجه حرارت ۱۳۰۰، مقدار مواد باقیمانده خشک از تبخیر آب ۶۵۰ میلی گرم در لیتر و آب آن از نوع کلرور، بیکربنات سدیک می باشد. در جنگ جهانی اول که روسها آذربایجان را اشغال کرده بودند، یک ژنرال روسی در مدت اقامت خود در سرعین با استفاده از آب این چشمه جراحات و درد پای خود را بهبود بخشیده و به این خاطر به آب ژنرال معروف شده است.

سئردی

از آبادی های دهستان صلوات از بخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر که در فاصله ۷ کیلومتری صلوات در جنوب روستای داغ کندی قرار گرفته و با روستاهای داشلی درق در جنوب شرقی، نیازقلی در جنوب ونولی بولاغی در جنوب غربی مجاورت دارد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۰ نفر را در قالب ۱۴ خانوار درخودجای داده بود.

سئین

ازآبادی های دهستان ارجستان از توابع بخش سبلان شهرستان سرعین که درمیان روستاهای بنمار سبلان، آقاخان دره سی، آیران دره سی و لاطران واقع شده و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۷۹ نفر را در قالب ۲۶۴ خانوار درخودجای داده بود. « سئین » در لغت زبان ترکی ظرفی برای نگهداری گندم و جو بود که از فضولات گاو درست می کردند.

ساجلو

ازآبادی های دهستان مشکین غربی ازبخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۴ نفر را در قالب ۸ خانوار درخود جای داده بود ساجلو در جنوب غربی مشکین شهر ودر مجاورت روستاهای اندزق (پیرعلی) احمدآباد، آلوچ، خورشیدآباد و حصار قرارگرفته است. ساجلواز روستاهایی است که بواسطه آبشار گورگور اشتهار یافته است و آبشار گورگورکه در فاصله ۳ کیلومتری جنوب غربی روستای ساجلو قرارگرفته است ازجایهای دیدنی مشکین شهر و سبلان به شمار می رود

سادات خان گولو - چشمه آب معدنی

چشمه آب معدنی سادات خان گولو یکی از چشمه های آب معدنی هفتگانه در منطقه کوهستانی یندی بولوک سردابه است که در فاصله ۲ کیلومتری سردابه قرارداد این چشمه آب معدنی فاقد هرگونه تاسیسات رفاهی است. آب دراستخری که با چیدن سنگ های اطراف چشمه درکنارچشمه ایجاد شده است جمع می شود و مورد استفاده قرارمی گیرد. دمای متوسط سادات خان گولو در یندی بولوک ۳۴ درجه و میزان آبدهی آن ۱ لیتر در ثانیه است. این چشمه در ارتفاع ۱۹۵۰ متری از سطح دریا قرارداد و آب آن که برای استحمام مورد استفاده قرارمی گیرد برای بیماری های پوستی و جلدی مفید گزارش شده است.

ساران - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۰۳۵ متر در محدوده شهرستان دهستان سنجبد شرقی از بخش مرکزی شهرستان

خلخال و در ۱۵ کیلومتری شمال مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه شمال شرقی - جنوب غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۳۲ و عرض ۳۷.۴۴ می باشد.

ساربانان

از آبادی های جنوب شرقی دهستان خورش رستم شمالی ازبخش خورش رستم شهرستان خلخال که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴ نفر در قالب خانوار در خود جای داده بود. ساربانان در ۳۷ درجه و ۱۶ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۷ دقیقه طول شرقی قرار دارد.

ساربانلار

از آبادی های دهستان مشکین شرقی ازبخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ده کیلومتری جنوب شرقی مرکز شهرستان مشکین شهر در مجاورت روستاهای قیلچیلو (جعفرآباد)، جهادآباد، قارادریش و آلنی (آل لی) قرار گرفته است. این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۶۷ نفر را در قالب ۲۴۵ خانوار در خود جای داده بود. روستای ساربانلار را « منصیل آباد » هم می گویند. غار «آغیزا کوهول» در این منطقه واقع است.

ساری بولاغ

از آبادی های دهستان قشلاق جنوبی ازبخش قشلاق دشت شهرستان بیله سوار است که در میان قشلاقات چاناق سفلی و علیا ، یان بولاغ و خان اوغلان قشلاقی واقع شده و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۹ نفر در قالب ۲۰ خانوار در خود جای داده بود.

ساری خان بیگلو

نام یکی از طوایف ایل شاهسئوه ن مغان است که بیلاقشان آق مسجد و یئل لی گدیک و قشلاقشان چینار، قباله و بورون قشلاقی بود. عالیشان بیگ و محمدقلی بیگ آخرین روسای این طایفه بودند.

ساری خانلو

از آبادیهای دهستان دشت از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۵۶ نفر را در قالب ۱۲۲ خانوار در خود جای داده بود. واژه ساری خان لو از دو بخش اصلی «ساری» و «خان» به معنای (خان زرد پوست) تشکیل شده است. ساری خان لو در ۲۲ کیلومتری شمال مشکین شهر با روستاهای کوجه نه ، صاحب دیوان ، دوشتور و دوست بیگ لی هم مرز است . گوگرد داغی ، آق داغ ، دلیک لی داش ، همراه کوهول و خودان اوچان از مکان های معروف این آبادی

است که هریک برای خود داستانی دارد. همراه کوهول دریک کیلومتری جنوب روستا و در مسیر دره‌ای زیبا قرار گرفته است. این غار شگفت انگیز دو دهانه دارد و به دلیل وجود موانع طبیعی بیش از ۶۰۰ متر از آن قابل دسترسی نیست. از یکی از دهانه‌های غار، آبی خروشان و خنک بیرون می‌آید ارتفاع سقف غار در بعضی از نقاط به ۱۵ متری رسد. در دالان طویل غار قندیل‌های آهکی زیبایی به چشم می‌خورد. خودان اوچان، صخره‌ی بزرگ و دیدنی دریک کیلومتری روستا و در کنار جاده است که ارتفاع آن به ۵۵ متر می‌رسد و نام آن برگرفته از کسی است که هنگام شکار بزکوهی از بالای صخره سقوط کرده و مرده است.

ساری داغ - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۰۲۷ متر در محدوده دهستان سنجد غربی از بخش مرکزی شهرستان گیوی و در ۳۰ کیلومتری شمال غربی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمالی - جنوبی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۱۳.۳۰ و عرض ۳۷.۴۶ می‌باشد.

ساری دره سرعین

این دره از دره‌های زیبا و باصفای شهرستان سرعین در سمت شمالی مرکزین شهرستان می‌باشد که دارای تعدادی چشمه طبیعی بوده و با درختان گلابی و گیلدیک (گیل - دیک) و آب روانی که از میان دره می‌گذرد، تفرجگاه خیلی از مسافران این منطقه شده است.

ساری دره گرمی

ساری دره از آبادی‌های دهستان اینی در بخش مرکزی شهرستان گرمی از استان اردبیل است که در ارتفاع ۱۲۰۰ متری از سطح دریا، در بین ۳۸ درجه و ۵۹ دقیقه و ۴۰ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۸ درجه و ۸ دقیقه و ۲۷ ثانیه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ و در فاصله ۳ کیلومتری از سمت جنوبی شهر گرمی در مجاورت روستاهای تنگ، لطفعلی قیشلاقی، چلک، قوزلو و ایزمارا قرار گرفته است. ساری دره آبادی نسبتاً کوچک و کم جمعیتی است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ دارای ۲۳ خانوار و ۱۰۸ نفر جمعیت بوده است. این آبادی از طریق جاده شوسه با شهرستان گرمی ارتباط دارد و از معدود روستاهایی است که اهالی آن از طریق اینترنت به فضای مجازی دسترسی دارند.

ساری سو سرعین - آبگرم معدنی

ساری سو از آبگرم‌های معدنی شهرستان سرعین به شمار می‌رود. رنگ این آب که برای دردهای روماتیسمی، مفصلی، تمدد اعصاب، آماس، ورم و دیگر دردهای عضلانی مفید گزارش شده است کمی مایل به سبزپسته ای است و مزه آن کمی ترش است. آب چشمه ساری سو موجب اتساع رگ‌های

خونی و کند شدن ضربان قلب می شود و فعالیت دستگاه گوارش و کلیه را زیاد میکند آب این چشمه مانند بسیاری از چشمه های سرعین اسیدی است. شرکت آب منطقه ای اردبیل ساری سورابا دمای ۴۶ درجه سانتیگراد ، دبی ۴.۸ لیتر در ثانیه و ۷.۳۴ درجه اسیدی در ردیف آب های بیکربناته معرفی کرده است. طرح احداث مجتمع آبدرمانی ساری سو از دوسال پیش باگودبرداری محل چشمه قبلی آغاز شده و عملیات ساختمانی آن ادامه دارد. در حال حاضر با ایجاد استخری موقت در مجاورت چشمه قبلی ، آب چشمه را بوسیله لوله ای از مظهر چشمه به این استخر هدایت کرده و مورد استفاده قرار می دهند.

ساری سویندی بولوک - چشمه آب معدنی

چشمه آب معدنی ساری سوی یندی بولوک یکی دیگر از چشمه های آب معدنی هفتگانه در منطقه کوهستانی یندی بلوک سردابه است که در فاصله ۲ کیلومتری سردابه قرار دارد این چشمه آب معدنی فاقد هرگونه تاسیسات رفاهی است. آب در استخری که با چیدن سنگهای اطراف چشمه در کنار چشمه ایجاد شده جمع می شود و مورد استفاده قرار میگیرد. دمای متوسط ساری سو ۳۴ درجه و میزان آبدهی آن ۱.۵ لیتر در ثانیه است . این چشمه در ارتفاع ۱۹۴۷ متری از سطح دریا قرار دارد .

ساری قامیش چایی - رودخانه

رودخانه ساری قامیش در کنار روستای اینچی لی جاری است سرشاخه های اصلی این رود از حوالی برزند سرچشمه می گیرد ارتفاعات خورسلورا بریده به طرف جریان می یابد. رودخانه ساری قامیش در واقع ارتفاعات خورسلو را از ارتفاعات جهان خانملو در قسمت شرق جدا می سازد.

ساری قایا

از آبادی های دهستان صلوات ازبخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۸۰ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر قرار گرفته است. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۰ نفر را در قالب ۱۳ خانوار در خود جای داده بود. ساری قایا از شمال با روستای قورتلو ، از جنوب با روستای قیزیل قایا و از طرف غرب با میرقهرمانلو مجاورت دارد.

ساری قایا - آبگرم معدنی

این چشمه آب معدنی در دامنه کوهی در ویله دره قرار دارد ظاهر آب شفاف و مزه اش اندکی ترش و بی رنگ و بی بوست دمای آن ۱۳ درجه است آب این چشمه نیز معروف است به معالجه بیماریهای روده ، سنگ کلیه و تقویت اعصاب و بیماریهای گوارشی که مورد استفاده مردم قرار می گیرد.

ساری قایا - تپه تاریخی

در روستای ساری قایا واقع در جنوب غرب نیر که در کنار سرشاخه اصلی رودخانه بالیقلو قرار دارد تپه ای باستانی وجود دارد که آثار بدست آمده از این تپه نشان می دهد که تپه ساری قایا از هزاره اول پیش از میلاد تا قرون اولیه اسلامی سکون بوده است.

ساری قایا - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۳۰۲ متر در محدوده دهستان سنجبد غربی ازبخش مرکزی شهرستان کوثر و در ۲۰ کیلومتری شمال غربی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمال غربی - جنوب شرقی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۲۵ و عرض ۳۷.۴۶ می باشد.

ساری قشلاق

ازآبادی های دهستان قشلاق غربی ازبخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است این آبادی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۵۱ نفر را در قالب ۳۳ خانوار درخودجای داده بود. ساری قشلاق در مجاورت جاده مشکین شهر به پارس آباد و میان روستاهای ده وه دره سی ، امیرخانلو و گل تپه واقع شده است.

ساری قویو

نام دو قشلاق در شرق دهستان قشلاق غربی از بخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۷۶ نفر را در قالب ۶۶ خانوار در خود جای داده بودند این قشلاقات که به نام های ساری قویوی میکائیل و ساری قویوی زاهد معروفند درمجاورت قشلاقات تک قویو و چوخلو قویو قرار گرفته اند.

ساری کوهول - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۲۲۵ متر در محدوده دهستان لاهرود ازبخش مشکین شرقی شهرستان مشکین شهر و در ۱۳ کیلومتری شرق مرکز شهرستان مشکین شهر واقع شده است. جهت کوه، شمالی - جنوبی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۷.۵۰ و عرض ۳۸.۲۴ می باشد.

ساری گوئی - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۱۶۱ متر در محدوده دهستان سنجبد شمالی ازبخش مرکزی شهرستان کوثر و در ۳۵ کیلومتری شمال مرکز شهرستان خلخال واقع شده است جهت کوه، شمال شرقی - جنوب غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۲۹ و عرض ۳۷.۵۶.۳۰ می باشد.

ساری گونئی بولاغی - چشمه آب معدنی

ساری گونئی بولاغی یکی از چشمه های آب سرد معدنی در روستای ویله دره درسه کیلومتری اردبیل است که به دلیل خواص درمانی خود به مصرف شرب می رسد. حرارت این چشمه ۱۷ درجه سانتیگراد و میزان آبدهی آن ۰.۸ لیتر در ثانیه می باشد.

ساری لار

روستای ساری لار از آبادی های دهستان انگوت شرقی ازبخش انگوت شهرستان گرمی است که در فاصله ۳ کیلومتری تازه کندانگوت و بر سر جاده انگوت به قارا آغاج قرار گرفته است رودخانه سامبورچایی از سمت شرقی ساری لار می گذرد و به سمت شمال ادامه می یابد. مالالار، پیرلی، هدی لی و تازه کند از آبادی های همجوار روستای «ساری لار» می باشد. این روستا سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۳۹ نفر را در قالب ۳۲ خانوار در خود جای داده بود.

ساری نصیرلو

روستای ساری نصیرلی از آبادی های دهستان اجارود شمالی ازبخش مرکزی شهرستان گرمی است که در فاصله ۱۳ کیلومتری شمال گرمی در ۳۹ درجه و ۸ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۳ دقیقه و ۳۳ ثانیه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ و در مجاورت روستاهای آشاهی انگورتلار، آشاهی ویوخری قاطیریوران و عدالت قیشلاقی قرار گرفته است اهالی روستای ساری نصیرلی که اصل و نسب آنها به طایفه ساری نصیرلی از ایل بزرگ شاهسئوه ن مغان می رسد سکونت موقتی در این آبادی دارند و در واقع از ساری نصیرلی به عنوان قشلاق و سکونتگاهی زمستانی استفاده می کنند و با مساعد شدن آب و هوای مراتع ییلاقی خود در دامنه های سبلان به سوی آن کوچ می کنند. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۴۴ نفر را در قالب ۴۸ خانوار در خود جای داده بود.

ساری یال - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۰۱۷ متر در محدوده دهستان فولادلوی جنوبی از بخش هیر شهرستان اردبیل و در ۲۵ کیلومتری جنوب شرقی مرکز شهرستان اردبیل واقع شده است. جهت کوه، شمال شرقی - جنوب غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن بطول ۴۸.۲۲ و عرض ۳۷.۵۷ می باشد.

ساسک - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۵۳۲ متر در محدوده دهستان پلنگا از بخش شاهرود شهرستان خلخال و در ۳۲

کیلومتری جنوب شرقی شهر خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمال- جنوب شرقی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۴۲ و عرض ۳۷.۲۱ می باشد.

ساطی

نام سه آبادی در دهستان شعبان ازبخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۲۶ کیلومتری از مرکز شهرستان مشکین شهر قرار دارند و در سرشماری سال ۱۳۹۰ آشنای ساطی ۱۵۶ نفر، یوخاری ساطی ۱۱۰ نفر و اورت—ساطی ۴۷ نفر جمعیت داشته است ساطی در ۲۵ کیلومتری غرب مشکین شهر و ۴۰ کیلومتری شرق شهرستان اهر قرار گرفته و قبل از آنکه در محدوده جغرافیایی شهرستان مشکین شهر قرار گیرد در تابعیت شهرستان اهر بوده است به نحوی که در لغت نامه دهخدا (... دهی است جزء دهستان حومه بخش مرکزی شهرستان اهر، واقع در ۳۰ هزارگزی جنوب خاوری اهر، و ۲ هزارگزی راه شوسه اهر به خیابان کوهستانی، و هوایش معتدل و آبش از قنات و چشمه، و محصولش غلات و حبوبات است و ۳۹۶ تن سکنه دارد که به زراعت و گلخانه داری اشتغال دارند. از صنایع دستی محلی گلیم بافی در آن معمول است. راه مالرو دارد. در دو محل به فاصله یک هزارگزی به ساطی بالا، و ساطی پائین مشهور، و سکنه ساطی بالا ۲۸۱ تن است از فرهنگ جغرافیایی ایران ج ۴). ساطی باحرف (ط) کلمه ای عربی است که بیشتر به عنوان صفت به کار می رود و معانی متعددی برای آن آمده است. «ساتی» باحرف (ت) نام دختر اولجاتیو و خواهر ابوسعید ایلخان مغول و از زنان نامی قرن هشتم هجری و پانزدهمین و آخرین تن از ایلخانان مغول در ایران است که در سال ۷۳۹ به مقام ایلخانی رسید و آذربایجان و آران تحت امر وی درآمد. بدینسان ملاحظه می شود که ساتی اسم خاصی برای افراد بوده و آبادی های اخیر می تواند نام خود را از «ساتی» به عنوان اسم شخصی که آبادی های فوق را بنا نهاده بگیرد.

ساقسی لو

از آبادی های شهرستان نمین که در دهستان دولت آباد از بخش مرکزی قرار دارد. این آبادی در فاصله کمی از جاده اردبیل به آستارا در میان روستاهای نوجه ده، سربند، ینگجه ملا محمد رضا، کرکوق و تازیه کند رضا آباد واقع شده است و در سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۲۰ نفر را در قالب ۲۴۰ خانوار در خود جای داده بود.

ساقیز چی خلخال

از آبادی های دهستان خورش رستم شمالی از بخش خورش رستم شهرستان خلخال که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۴ نفر را در قالب ۴ خانوار در خود جای داده بود روستای ساقیز چی با روستای قاراتیکان و روستای ونن همجوار است.

ساقیزچی نمین

روستای ساقیزچی در ۳۵ کیلومتری شهر اردبیل در منطقه ویلکیج جنوبی ازبخش ویلکیج شهرستان نمین در ۲۸ درجه و ۲۵ دقیقه طول شرقی و ۴۸ درجه و ۴۰ دقیقه عرض شمالی در مجاورت روستاهای حور سوها و بریس قرار گرفته است. جنگل سقزچی دنباله جنگل‌های کوه‌های تالش است که در ارتفاع ۱۶۰۰-۱۴۰۰ متر از سطح دریا واقع شده و بلندترین نقطه آن مربوط به کوه سنگر با ارتفاع ۲۱۲۰ متر است این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۸۸ نفر را در قالب ۱۴۲ خانوار در خود جای داده بود. سدخاکی ساقیزچی با استفاده از آب رودخانه ساقیزچی در ۳۵ کیلومتری نمین بر روی رودخانه ساقیزچی احداث شده است عملیات ساخت آن در سال ۱۳۷۸ آغاز شده و در سال ۱۳۸۰ به بهره برداری رسیده است. ارتفاع سد از پی ۲۱.۲ متر و از بستر رودخانه ۱۹.۱ متر طول تاج ۵۳۰ متر و عرض آن ۷ متر است. سد ساقیزچی با حجم کل ۳.۶۵ میلیون مترمکعب ۳.۴ میلیون مترمکعب حجم مفید قدرت تنظیم ۴ میلیون مترمکعب آب را دارد طول کانال‌های آب آور سدقوری چای ۱۵ کیلومتر است در سدقوری چای از ۲ بندانحرافی استفاده شده است این سد باهدف تامین آب کشاورزی آبادی‌های نزدیک به آن احداث شده است

ساقیزچی نمین - آب معدنی

نگاه کنید به : ایستی سو (نمین)

ساقیزچی نیر

ازآبادی‌های دهستان یورتچی غربی ازتوابع بخش کورائیم شهرستان نیرکه در سمت شمال شرق دهستان یورتچی غربی قرار دارد از سمت شمال به دهستان رضاقلی قشلاقی منتهی می شود، در غرب باروستای تاریخی ابادز، در جنوب با چهره برق و در جنوب غربی با قاراشیران مجاورت دارد. سقیزچی نیر براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۷۵ نفر را در قالب ۸۲ خانوار در خود جای داده بود

ساللاخ تپه - تپه تاریخی

تپه ساللاخ خانه (تپه قنبر) مربوط به دوره اشکانیان - دوره ساسانیان - دوران‌های تاریخی پس از اسلام است و در روستای انار شهرستان مشکین شهرواقع شده است. این اثر در تاریخ ۲۵ اسفند ۱۳۴۵ با شماره ثبت ۶۳۵ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

سامانلوی بزرگ

ازآبادی‌های دهستان ارجستان ازتوابع بخش سبلان شهرستان سرعین که براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۲ نفر را در قالب ۱۴ خانوار در خود جای داده بود. سامانلوی بزرگ با روستاهای تازه کند

سبلان ، آلوچه سبلان ، بنمارسبلان و آقاخان دره سی همجواری باشد.

سامانلوی گرمی

ازآبادی های دهستان انگوت غربی ازبخش انگوت شهرستان گرمی است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۱۵ نفررا در قالب ۵۶ خانوار درخودجای داده بود. روستای سامان لی (شهید محمدپور) در فاصله بین ۳۸ درجه و ۵۵ دقیقه عرض شمالی ازخط استوا و ۴۷ درجه و ۴۷ دقیقه طول شرقی از نصف النهار مبداء در جنوب غربی دهستان انگوت شرقی و در مجاورت روستاهای ، پلنگ لی ، قوزلو ، اللهیارلی و کهنه قلعه قرار گرفته و توسط جاده شوسه با شبکه ارتباطی منطقه مرتبط می گردد. روستای سامانلی درمقایسه با دیگرآبادی های منطقه از ارتفاع بیشتری برخورداراست .

سامبورچایی - رودخانه

سامبور یا سمبور نام رودخانه ای دربخش انگوت از شهرستان گرمی دراستان اردبیل است که از کوه های صلوات سرچشمه گرفته ازکنارروستاهای کرد کندی ، کهنه کند ، الهیارلو ، قوزلو، عسگرخانلو، یثل سویو ، عباس علیلو ، اروج علیلو ، هدیلو ، ساریلار ، تازه کند ، مالالار ، گرمی انگوت ، داشقاپو ، شاعرلر ، صیادآباد ، درگاهلو ، جمیلو ، زیوه ، باغشلو و آقامحمدلو عبور کرده به رودخانه دره رود ملحق می شود. رود فصلی سمبورچای از دامنه شمالی رشته کوه صلوات (صلوات داغی) سرچشمه میگیرد و با جهت جنوب به شمال در نزدیکی (مشرق) شهر جریان دارد.

سامیان

ازآبادی های شهرستان اردبیل دردهستان کلخوران ازبخش مرکزی است که در فاصله ۱۰ کیلومتری شمال غرب دهستان و در میان روستاهای آقجاکندی ، طالب قشلاق ، جبه دار و دولت آباد درکنارجاده جدیداردبیل- مغان واقع شده ودرسال ۱۳۹۰تعداد ۱۰۱۷ نفررا در قالب ۲۴۷ خانواردرخود جای داده بود.

سامیان کورپوسو - پل تاریخی

پل سامیان که درکیلومتر ۱۵ جاده قدیم اردبیل به مشکین شهر در مسیر ارتباطی اردبیل- مغان بر روی رودخانه قاراسو واقع گردیده پلی شش چشمه با بدنه آجری و پایه طاق سنگی است.دهانه میانی پل بزرگتر از دهانه های جانبی میباشد که بصورت متقارن در دو طرف این دهانه قرار گرفته اند. بزرگتر بودن دهانه وسطی باعث زاویه دار بودن دست انداز و عرشه پل شده است. به نظر میرسد که این پل قبلاً دارای هفت چشمه و بصورت متقارن بوده که به مرور زمان یکی از دهانه ها از بین رفته است. این پل یادگاردوره صفویه می باشد که درمسیرارتباطی اردبیل به مغان بر روی رودخانه قاراسوبنا شده است. این

پل شش دهنه با سنگ و آجر و به صورت قوس های شاخ بزی و موج شکنهای سنگی اجرا شده است.

ساوالان - دریاچه

این دریاچه بیضی شکل در ارتفاع ۴۸۱۱ متری در قله کوه سبلان قرار گرفته است. اندازه قطر بزرگ آن با جهت شرقی - غربی حدود ۱۸۰ متر و قطر کوچک آن حدود ۸۰ متر و وسعت دریاچه بالغ بر ۱۲۰۰۰ متر مربع است. آب دریاچه ۲۵ متر پایین تر از لبه های مخروطی آتشفشانی است و به استثنای ماه های تیر، مرداد و شهریور در تمام فصول سال یخ بسته و منجمد است. آب دریاچه تنها از طریق ریزش برف و ذوب آن تأمین میشود. رنگ آن آبی مایل به سبز و زلال است که از نظر شیمیایی جزء آب های سولفات کلسیک و سولفیک بسیار سبک و غنی از سیلیس است. این دریاچه قله ای یکی از زیباترین و منحصر به فردترین دریاچه های کوهستانی است و صعود به قله ساوالان با رسیدن به این دریاچه و تماشای آن به پایان می رسد. در ناحیه جنوبی دریاچه یخچال های دائمی وجود دارد که ارتفاع این یخچال ها در گرم ترین ماههای سال کمتر از ۲۵ متر نمی شود.

ساوالان - دهستان

از دهستان های بخش مرکزی شهرستان پارس آباد به مرکزیت روستای گووه ش لواست که در سال ۱۳۶۹ تأسیس شده و شامل آبادی های قوجاییگلو، اجیرلو (ابراهیم آباد قدیم)، اورتلو (سلمان آباد)، ایران آباد بهرام آباد، پارقشلاق، پته لی کند، تازه آباد، تازه کندکیان، تکه چی، حاجی جعفرکندی، حمداله آباد، خان قشلاقی، دوست کندی، عبدالرضا آباد، عربلوکندی، قطارآباد، گووه ش لو، مجیدآباد و مالاکندی است. این دهستان در ۲۰ پارچه آبادی دارای ۶۶۳۳ خانوار و نفر ۱۸۱۷۵ جمعیت بوده است.

ساوالان - دهکده گردشگری

منطقه نمونه گردشگری سبلان که دهکده توریستی سبلان نیز نامیده می شود منطقه ای به وسعت ۱۱۰ هکتار در کنار جاده ارتباطی نیر به سراب و در ۵ کیلومتری غرب شهر نیر، در جوار رودخانه بالیقلو است که در خردادماه سال ۱۳۸۸ به عنوان منطقه نمونه گردشگری شهرستان نیر انتخاب شد. این منطقه در بردارنده چندین دهنه آبگرم معدنی همچون برجلو، قینرجه، داش آلتی و قمیش لی میباشد که در این میان آبگرم معدنی برجلو (بوشلی) با حرارت ۵۳ درجه سانتیگراد و آبگرم قینرجه با حرارت ۷۳ درجه سانتیگراد و دارا بودن خواص درمانی همچون تسکین و درمان درد های رماتیسم و درد مفاصل و رفع خستگی به صورت سنتی مورد استفاده قرار می گیرد از آوازه بیشتری برخوردارند.

ساوالان - سد

این سد از نوع سنگریزه ای با هسته رسی است که در فاصله ۵۵ کیلومتری شمال غربی اردبیل و ۳۵ کیلومتری شمال شرقی مشکین شهر برروی رودخانه قاراسواحداث شده است عملیات ساخت آن در سال ۱۳۷۵ آغاز شده و در سال ۱۳۸۶ به بهره برداری رسیده است. وسعت حوزه آبریز آن در محل سد ۵۳۲۶ کیلومترمربع است. ارتفاع سد از پی ۸۹ متر و از بستر رودخانه ۷۷ متر طول تاج ۳۰۴ متر و عرض آن ۱۲ متر است. سد سبلان با حجم کل ۱۰۵ میلیون مترمکعب ۹۴ میلیون مترمکعب حجم مفید دارد و آب ذخیره شده در دریاچه پشت سد به مصارف شرب، کشاورزی و صنعت می رسد.

ساوالان - کوه

رشته کوه آتشفشانی خاموش ساوالان از دره قاراسو در شمال غرب اردبیل آغاز میشود و در جهت شرقی- غربی به طول ۶۰ کیلومتر و عرض تقریبی ۴۸ کیلومتر تا کوه قوشاداغ در جنوب اهر امتداد می یابد. سبلان پس از دماوند و علم کوه سومین قله بلند ایران و یک کوه آتشفشانی غیرفعال است. ارتفاع قله این کوه ۴۸۱۱ متر است و در دهانه مخروطی آتشفشان، دریاچه ای بسیار زیبا به وجود آمده است که در طول سال پوشیده از برف و یخ است. بلندترین قله سبلان (سولطان) نام دارد و دومین قله آن را «حرم داغی» میگویند که نوکی تیز و غیرقابل صعود دارد. قله سوم که ارتفاع آن نسبت به سلطان ساوالان کمتر است، کوه «جنوار داغی» نام دارد. یکی از ویژگی های بارز منطقه سبلان، وجود ده ها چشمه معدنی آب گرم است که ازسرعین تا قوتورسویو در اطراف این کوهستان پراکنده اند. این آب ها، بیشتر در سرعین متمرکزند. سبلان از دیدگاه زیست محیطی، منطقه ای پربار است. وجود زیستگاه های حیات وحش، دریاچه ها، برکه های آب به عنوان زیستگاه پرندگان و گیاهان متنوع، مراتع گسترده، رودخانه های پر آب، چشمه های زلال و گوارا، آب و هوای مطبوع حکایت از باروری منطقه با اکولوژی بی مانندی دارد. زیستگاه های وحش در ارتفاعات پایین شمال و شمال شرقی سبلان است که تا جاده مشکین شهر به اردبیل را در بر می گیرد و گذار اصلی مهاجرت و بیلاق - قشلاق قوچ و میش ارمنی محسوب می شود و دارای وضعیت زیستگاهی مناسب است.

ساوالان - مجتمع آب درمانی

مجتمع آب درمانی سبلان یکی از بزرگترین مجتمع های آب درمانی استان اردبیل و نخستین واحد سامان یافته و مجهز به تاسیسات جنبی آب درمانی در کشور است. آب مصرفی این مجتمع از چشمه گاومیش گولی تامین می شود. زیربنای ساختمان مجتمع حدود ۷۲۰۰ متر مربع است و در آن علاوه بر امکان استفاده از استخر، امکانات جنبی زیادی وجود دارد کیفیت تاسیسات در حد مطلوب

بوده و ضوابط عمومی ورود به این مجموعه تا حدود زیادی رعایت می شود. این مجتمع دارای امکانات رفاهی به شرح ذیل می باشد: استخر سرپوشیده ۳ واحد، وانهای انفرادی، جکوزی، سونای خشک و بخار، نماز خانه بانوان و آقایان، رستوران و کافی شاپ، فروشگاههای لوازم بهداشتی و آرایشی

ساوج بولاغ - اردبیل

ازآبادی های شهرستان اردبیل دردهستان ارشق شرقی ازبخش مرکزی است که درسمت غرب دهستان ارشق شرقی واقع شده است. روستای ساوج بولاغ ازشمال به الماس کندی، از شرق به طهماسب آباد و ازغرب به دهستان ارشق مرکزی منتهی می شود و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۹۰ نفر را در قالب ۵۱ خانوار درخود جای داده بود.

ساوج بولاغ - مشکین شهر

ازآبادی های دهستان شعبان ازبخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در مجاورت روستاهای مزرعه جهان، شعبانلو و روستای متروکه مینجیق چی واقع شده است. این آبادی فاقد هرگونه امکاناتی است و براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۰ نفر در قالب ۱۲ خانوار درخود جای داده بود.

سایین

ازآبادی های دهستان یورتچوی شرقی ازتوابع بخش کورائیم شهرستان نیرکه در ۳۷ کیلومتری شهر اردبیل درمجاورت روستاهای حاجی محمود، امین آباد، کلاش، پارچین و خانه شیر قرار دارد و درسال ۱۳۹۰تعداد ۲۵۱ نفر در قالب ۶۶ خانوار درخود جای داده بود. نام این آبادی در بعضی از منابع باحرف سین به صورت (سایین) و در بعضی دیگر باحرف صادبه شکل (صایین) نوشته شده است. مرحوم دهخدا در ذیل کلمه سائین و به نقل از جلد ۴ فرهنگ جغرافیایی ایران می نویسد: (دهی است از دهستان کورائیم بخش مرکزی شهرستان اردبیل و در ۳۱ هزارگزی جنوب اردبیل واقع است و تا شوسه اردبیل ۱۸ هزارگزی فاصله دارد. منطقه ای کوهستانی است و هوای آن معتدل است. ۷۵۱ تن سکنه دارد. آب آن از چشمه و رود سائین است. محصول غلات دارد و شغل اهالی آن زراعت و گله داری و صنایع دستی و قالی بافی است. راه شوسه دارد) و در ذیل کلمه صائین می نویسد: (نام محلی کنارراه سراب به اردبیل در ۱۳۸۸۰۰ گزی تبریز، میان کاروان و امام چای) بدین ترتیب ملاحظه می شود که در لغت نامه دهخدا نام آبادی با سین و نام گردنه با صاد نوشته شده است اما هیچ اشاره به معانی هریک از این دو کلمه نمی شود. این کلمه در ترکیب نام شهر صائین دژ یاسائین دژ در معانی نگهبان و نگهدارنده به کار گرفته شده است.

سایین گدیگی - گردنه

گردنه زیبای سایین با مناظر بکر و رویایی در ابتدای مسیر نیر به سراب قرار دارد این گردنه در تمام فصول سال با منظره های زیبا و چشم نواز جزء هیجان انگیزترین گردنه ها و جاده های ارتباطی استان می باشد. مرحوم دهخدا این کلمه را با صاد ثبت نموده است.

سبحان لو

ازآبادیهای دهستان ارشق مرکزی دربخش ارشق مشکین شهر است که درفاصله ۹۳ کیلومتری از مرکزشهرستان مشکین شهر درحاشیه نوار مرزی ایران و جمهوری آذربایجان قراردارد و فاصله آن با رضی ۲۱ کیلومتر است. گوئیا سبحان نام فرزند سیدیگ سرکرده طایفه سیدلو بوده و این آبادی نام خود را از وی گرفته است این آبادی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱ نفر را در قالب ۴ خانوار در خود جای داده بود.

سبلان - بخش

بخش سبلان سرعین به مرکزیت اردیموسی شامل دهستان های سبلان به مرکزیت اردیموسی و دهستان ارجستان به مرکزیت آتشگاه است. بخش سبلان که درسال تاسیس شده است از ۱۲ پارچه آبادی تشکیل می شود و برروی هم ۱۵۰۶ خانوار و ۵۱۶۹ نفر جمعیت دارد.

سبلان - دهستان

ازدهستان های بخش سبلان شهرستان سرعین به مرکزیت روستای اردیموسی است که درسال ۱۳۶۶ تاسیس شده است وشامل آبادی های اردیموسی ،اندراب، درآباد ، شمس آباد و کلور است این دهستان درسال ۱۳۹۰ در ۵ پارچه آبادی تابعه خود دارای ۵۶۵ خانوار و ۱۹۰۰ نفر جمعیت بود.

سرآبادقشلاقی

ازآبادی های شهرستان نمین که دردهستان عنبران ازتوابع بخش عنبران نمین قرار دارد این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۴۵ نفر را درقالب ۳۶ خانوار درخودجای داده بود.

سربازان گمنام

مزارسربازان گمنام مربوط به شهدای جنگ جهانی دوم در شهریور ۱۳۲۰ است سربازانی که در راه دفاع از این مرز و بوم در برابر ارتش شوروی به شهادت رسیدند و بعنوان نماد مقاومت مورد احترام اهالی شهرستان بيله سوار قرار می گیرند. در سپیده دم روز سوم شهریو ماه ۱۳۲۰ ارتش سرخ اتحاد جماهیر

شوروی با تمام امکانات و تجهیزات ، شهر مرزی بیله سوار را مورد حمله قرار می دهد..... ظهر روز سوم شهریورعلیرغم مقاومت سربازان ، شهر سقوط کرده و قشون روس آن را به اشغال خود در می آورد. در این حمله سربازان و پرسنل پاسگاه مرزی تا آخرین لحظه و نفر، شجاعانه از خاک مقدس کشور دفاع و در نهایت به درجه رفیع شهادت نایل می گردند. در جریان این هجوم نابرابر تعدادی از اهالی بیگانه شهر نیز به شهادت می رسند..... سه روز بعد از اشغال بیله سوار در ششم شهریور ۱۳۲۰ ، روسها جنازه سربازان و کشته های خود را بوسیله گاری به خاک روسیه انتقال میدهند و مردم بیله سوار نیز در جنوب شرقی پاسگاه و در نزدیکی مرزبا کندن دو گودال بیست متری اجساد سربازان ایرانی را بطور دسته جمعی دفن می نمایند. در حال حاضر محل دفن سربازان به عنوان مزار شهدای گمنام نامیده شده است.

سرباز بولاغی

سرباز بولاغی یا «سرواز بولاغی» نام چشمه و قنات پرآبی است که در مجاورت روستای زرگر در دهستان برزند قرار دارد. آب دره های گدیک ، باش بولاغ ، قاراآغاج ، قورو دره ، قیزیل قایا ، یوشان دره سی ، اکبر عسگر دره سی و چند چشمه و دره دیگر به سرباز بولاغی ملحق می شوند و قنات پرآبی را به وجود می آورند که محل خروج آن را سرباز بولاغی می گویند. سرباز بولاغی یکی از محل های مهم روستای زرگراست راه روستا و جاده خاکی از این محل عبور می کند و روستاهای گرمی و مغان را به روستاهای مشگین شهر متصل می کند. تا چندی قبل در سمت غرب سرباز بولاغی دو باب قهوه خانه وجود داشت که آثار و بقایای آن هنوز هم برجای مانده است این قهوه خانه ها هنگام کوچ عشایر از محل استراحت و اتراق آنان بود و اوج رفت و آمد و شلوغی آن ، یکی هنگام کوچ بهار در اوایل فصل بهار بود که عشایر به ییلاق می رفتند و دیگری هنگام کوچ پائیزه در اوایل فصل پائیز بود که عشایر به مغان مراجعت می کردند .

سربند

از آبادی های شهرستان نمین که در دهستان دولت آباد ازبخش مرکزی و در مجاورت روستاهای نوجه ده ساقصی لو و آغزمان (آقازمان) قرار دارد این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۶۳ نفر را در قالب ۴۵ خانوار در خود جای داده بود. سدی خاکی با هسته رسی که آب آن برای مصارف کشاورزی مورد استفاده قرار می گیرد در مجاورت روستای سربند احداث شده که حجم مخزن آن ۰.۸ میلیون مترمکعب است.

سرخاب

از آبادی های دهستان دوسونخواجه از توابع بخش مرکزی شهرستان نیر که براساس سرشماری سال

۱۳۹۰ تعداد ۲۲۵ نفر را در قالب ۶۲ خانوار در خود جای داده بود. سد خاکی سرخاب که سدی خاکی با هسته رسی است و از سال ۱۳۸۷ مورد بهره برداری کشاورزی قرار می گیرد در مجاورت روستای سرخاب قرار دارد. ارتفاع سد از بستر ۱۴ متر طول تاج ۲۲۰ متر و حجم کل سد ۱.۵ میلیون متر مکعب است.

سرخان تپه سی - تپه تاریخی

تپه سرخان تپه سی مربوط به دوران پیش از تاریخ ایران باستان - عصر آهن - سده های اولیه دوران های تاریخی پس از اسلام است و در شهرستان گرمی، بخش موران، دهستان اجارود شرقی، روستای اروج آباد واقع شده، این اثر در تاریخ ۱۲ دی ۱۳۸۶ با شماره ثبت ۲۰۳۴۳ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

سرخانلو

از آبادی های شهرستان اردبیل در شرقی دهستان ارشق شرقی از بخش مرکزی است که در مجاورت روستای چات قایا قرار دارد و از سمت شرق به دهستان گورده از بخش مرکزی نمین منتهی می شود. سرخانلو در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۴۷ نفر را در قالب ۴۲ خانوار در خود جای داده بود.

سرخانی - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۸۶۵ متر در محدوده دهستان پلنگا از بخش شاهرود شهرستان خلخال و در ۲۵ کیلومتری جنوب شرقی شهر خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمال غربی - جنوب شرقی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن بطول ۴۸.۴۴ و عرض ۳۷.۲۴ می باشد.

سرخای بیگلو

از آبادی های دهستان اصلاندوز از بخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد در منتهی الیه شمال شرقی دهستان اصلاندوز و در مجاورت رودخانه ارس است این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۴۸ نفر را در قالب ۸۳ خانوار در خود جای داده بود.

سرخه سنگ - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۶۳۶ متر در محدوده دهستان شال از بخش شاهرود شهرستان خلخال و در ۳۵ کیلومتری جنوب شرقی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمال غربی - جنوب شرقی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۴۱.۳۰ و عرض ۳۷.۲۱ می باشد.

سردابه - آبشار

آبشار سردابه اردبیل در ۲۸ کیلومتری غرب اردبیل و در دامنه های شرقی کوه سبلان واقع شده و یکی از زیبایی های دامنه این کوه محسوب می شود... ارتفاع آن حدود ۲۰-۱۵ متر و حجم جریان آن نسبتاً اندک و محدود به خروجی چند چشمه بالادست است. این آبشار که در نزدیکی آبگرم معدنی سردابه قرار دارد از جاذبه های گردشگری استان اردبیل است. این مکان یک منطقه طبیعی در دامنه های سبلان و از سالیان دراز در این منطقه موجود می باشد.

سردابه - چشمه آبگرم

چشمه آبگرم معدنی سردابه در دره ای گسترده درفاصله ۲۴ کیلومتری اردبیل قرار دارد. آب این چشمه از کف استخر بزرگی که با گاز ئیدروژن سولفور همراه است از چندین شکاف طبیعی زمین بیرون می آید و از طریق مجرای به استخرهای جدید مجتمع آبدرمانی سبلان که درفاصله چندصدمتری مظهرچشمه و محل سابق آبگرم سردابه قرار دارند پمپاژ می شود. ارتفاع چشمه از سطح دریا ۱۸۲۰ متر است. آب معدنی سردابه آبی است گوگردی و نیمگرم که حرارت آن ۳۶.۵ درجه، میزان اسیدیته آن ۵.۲ و هدایت الکتریکی آن برای ۲۰ درجه حرارت ۹۵۰ است. آب چشمه دارای بوی بد، اما زلال است و مقدار آبدهی آن در حدود ۱۵ الی ۲۰ لیتر در ثانیه است. روی سنگ های کناراستخر و سنگ های مسیر آب، اندکی رسوب نخودی رنگ دیده می شود که این رسوب، از املاح قلیایی و مختصری گوگرد تشکیل شده است چشمه آبگرم سردابه از نظر درمان یرقان و امراض جلدی معروفیت دارد.

سردابه - دهستان

از دهستان های بخش مرکزی شهرستان اردبیل به مرکزیت روستای خشکه رود است این دهستان که شامل آبادی های اروانق، امیدچه، حمل آباد، دیوله سر، دیولق، شهرپور، عموقین، قلعه جوق سبلان، کردکندی، گرجان، میرنی، ینگجه رضاییگلو، اوزون بینه، باروق، بینه خرمندلی، جمادی، چناقرو، جینقرلو، چهل گز، حسنعلی کندی، خشکه رود، خیارک، دومدومه، دیجوجین، سیدلر، شفیع گوئی، شمشیرخانه، شیشه گران، عزیزلو، علی آباد بینه، قارداش خانلو، بنه قبادآباد، قره تپه سبلان، گنسول کندی، بند مهدی خانلو، وکیل آباد، سردابه، شالی کندی، الگشاد، آغل، کمرلی میباشد درسال ۱۳۶۶ تأسیس شده است. دهستان سردابه در سرشماری سال ۱۳۹۰ دارای ۵۳۹۹ خانوار با ۲۰۴۴۶ نفر جمعیت بود.

سردابه - غار

غار سردابه غارکوچکی است که در حدفاصل چشمه آبگرم سردابه و آبشار زیبای آن قرار گرفته است.

فضای آن کمتر از پانصد مترمربع است و به عنوان استراحتگاه نیمروزی چوپانان منطقه استفاده می شود.

سرعین - شهرستان

سرعین یکی از مهمترین شهرستان های استان اردبیل به مرکزیت شهر سرعین در ۲۸ کیلومتری غرب اردبیل است که به دلیل وجود بیش از ۱۲ چشمه آبگرم معدنی و مکانهای اقامتی گوناگون، شهرت جهانی یافته است. از مهمترین جاذبه های دیدنی و گردشگری شهرستان سرعین می توان آبگرم گاومیش گلی، چشمه های ویده دره در ۳ کیلومتری شمال سرعین، آبگرم معدنی قاراسو، آبشار گورگور آلوارس در دره آلوارس یا قیزیل گول لر، دهکده سنگی و زیرزمینی کلخوران ویند در ۵ کیلومتری جنوب سرعین، تپه های تاریخی سرعین (شمال غرب شهر سرعین)، آبگرم بئش باجیلار، مجتمع آبدرمانی سبلان، مجتمع آبدرمانی ایرانیان، آبگرم ژنرال سویو، حمام طبیعی شفا، آبگرم ساری سو، آبگرم قهوه سویو، آبگرم معدنی پهنلو، تپه باستانی آناهیتا، پیست اسکی آلوارس (۲۲ کیلومتری سرعین)، دهکده صخره ای کنزق، روستای بیلاقی ویده دره، زیارتگاه سیدصادق روستای کنزق، زیارتگاه سید ابوالقاسم (قاراداش) آرامگاه سید عبدالله و آتشکده آذرفریق روستای آتشگاه در ۵ کیلومتری شمال سرعین را نام برد.

ظاهراً نام اصلی سرعین، سارقین بوده که به مرور زمان و در اثر کثرت استعمال به سرقین و در دهه های اخیر به سرعین تغییر یافته است براساس بعضی نقل قول ها و بعضی شواهد محلی موجود نظیر ساری دره، ساری سو و.... سرعین قبل از اینکه سارقین نامیده شود آبادی بزرگ و پررونقی به نام ساری قایا بوده و ساکنان آن به خاطر رنگ خاک و سنگهای زرد نام ساری قایا (صخره ی زرد) را که کلمه مبارکی در میان مردم آن زمان بود برای آن انتخاب کرده بودند با گذشت زمان نام ساری قایا در اذهان مردم کم رنگتر می شود و با پناه گرفتن سارقین در خرابه های معبد آناهیتا نام سارقین را به خود می گیرد. این معبد که امروزه فقط ویرانه ای از آن در مجاورت سرعین باقی مانده است به مکان و جایگاه سارقین تبدیل می شود و سارقین و راهزنان زیرزمین های متعدد معبد را به جای پناهگاه ———— مورد استفاده قرار می دهند تا اینکه سردرسته آنان در زمان نادرشاه افشار به دست وی کشته می شود. در اواخر سلسله صفوی و در اوایل سلسله افشاریه نام سارقین به سرقین تغییر می یابد و سپس به سرعین تبدیل می شود. شهرستان سرعین براساس آخرین تقسیمات کشوری ازدو بخش مرکزی به مرکزیت سرعین و بخش سبلان به مرکزیت اردیموسی تشکیل می شود بخش مرکزی شامل دهستان های آلوارس به مرکزیت آلداشین و آبگرم به مرکزیت ورنیاب و بخش سبلان ازدو دهستان ارجستان به مرکزیت آتشگاه (آق امام) و دهستان سبلان به مرکزیت اردیموسی تشکیل شده است. مرکز شهرستان سرعین شهرتوریستی سرعین است که ازدیرباز به داشتن چشمه های آبگرم معروف بوده است شهر سرعین در ۲۵ کیلومتری جنوب غربی اردبیل و در جنوب شرقی دامنه کوه سبلان واقع شده است. یکی دیگر از جاذبه های طبیعی منطقه،

کوه آتشفشانی ساوالان و قله زیبای آن است که با داشتن دریاچه ای در نوک قله ، یکی از زیباترین و منحصربه‌فردترین قله بشمار می‌رود. پست اسکی آلوارس که یکی از مجهزترین پست های اسکی ایران محسوب می شود در مجاورت سرعین قرار دارد. عسل معروف ترین محصول و سوغاتی مناطق اطراف سبلان و استان اردبیل است.

سرمستان (سلمستان) - تفرجگاه

سرمستان یکی از تفرجگاهها و مناطق دیدنی و طبیعی شهر گیوی است که هر بهار با عطر شکوفه‌های رنگارنگ و چتر گل‌های طبیعی به محیط دل انگیزی تبدیل میشود. شنگ (یئملیک)، سبزیهای وحشی و قارچ خوراکی (گوبه لک) ، آویشن (کهلک اوتی) ، ریواس (اوشقون) از رستنیهای خوراکی این منطقه است. سرمستان محل اتراق چوپانها و گشت و گذار جوانان می‌باشد و در سمت شمالی گیوی بالای چشمه نزدیک کوه گوی یال (یال سبز) و درختان بید کربلایی رحیم (رحیم سوپودی) قرار دارد.

سروان دره سی - زیستگاه حیات وحش

زیستگاه سروان دره سی به فاصله ۲۵ کیلومتری جنوب شرقی مشکین شهر قرار گرفته است و در حدود ۱۰۵ کیلومتر مربع است. در این زیستگاه که ۲۰۰ متر از سطح دریا ارتفاع دارد ، کل و بز ، خرس قهوه ای ، قوچ و میش ، گرگ ، خرگوش ، روباه ، کبک و کبک دری زندگی می کنند . این زیستگاه با ۱۰۵ کیلومتر مربع وسعت در ۲۵ کیلومتری جنوب شرقی مشکین شهر قرار گرفته است. در این زیستگاه که ۲۰۰ متر از سطح دریا ارتفاع دارد، کل و بز ، خرس قهوه ای ، قوچ و میش (در زمستان) ، گرگ ، خرگوش ، روباه ، کبک و کبک دری زندگی می کنند.

سروانلار

یکی از طوایف عشایری شاهسئوه نان مغان می باشد قشلاق این طایفه در محل باغ انار کنونی شرکت کشت و صنعت و دامپروری مغان و در قارادره و بیلاقشان در قارایاتاق واقع است. از روسای این طایفه علیقلی خان و آقاخان مشهور هستند.

سرودلوکندی

از آبادی های دهستان محمودآباد از بخش تازه کند شهرستان پارس آباد است که بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۵۰ نفر را در قالب ۸۳ خانوار در خود جای داده بود. این آبادی نام خود را از تیره سورتی لی (صورت لو) از طایفه اجیرلوه‌هاست

سعادت بولاغی

از آبادی های دهستان ارشق مرکزی دربخش ارشق شهرستان مشکین شهر است این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۰ نفر را در قالب ۳ خانوار درخود جای داده بود.

سعیدآباد

از آبادی های شهرستان نمین دردهستان ویلکیج مرکزی ازبخش ویلکیج که در سمت شمال دهستان ودرمجاورت روستاهای کریم کندی ، دورجین ، قاراچاناق قرار دارد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۵۰ نفر را درقالب ۳۶خانوار درخود جای داده بود.

سعیدخانلو

ازآبادی های دهستان یورتچی غربی ازتوابع بخش کورائیم شهرستان نیر که درمیان روستاهای دگمه داغیلدی ، جلوگیر ، کریق بزرگ ، قوناق قیران واقع شده و در سرشماری سال ۱۳۹۰تعداد ۱۵۴ نفر را در قالب ۴۳ خانوار درخودجای داده بود.

سفیدآب

از آبادی های دهستان خورش رستم جنوبی از بخش خورش رستم شهرستان خلخال که درسال ۱۳۹۰ تعداد ۳۲۴ نفرادر قالب ۸۵ خانوار درخودجای داده بود. سفیدآب در۳۷درجه و ۱۲ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۳۴ دقیقه طول شرقی درمیان روستاهای بین برندق وسوجهرود قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۴۲۵ متراست.

سقاواز

ازآبادی های دهستان سنجبدشمالی از بخش مرکزی شهرستان کوثر(گیوی) است که در شمال شرق دهستان و درمجاورت روستاهای «قالاجیق» و«مئجدر» قرارداد و از سمت شمال به دهستان فولادلوی جنوبی منتهی می شود این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰تعداد۳۴۳ نفر را درقالب ۶۹ خانوار در خود جای داده بود. روستای «ساقاواز» در۳۷ درجه و ۵۵ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۷ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن ازسطح دریا ۱۸۸۰ متراست.

سقاخانه قباغی - زیارتگاه

سقاخانه حضرت ابوالفضل العباس یا «ابوالفضل سقاخاناسی» که از تقدس بسیار بالایی بین مردم اردبیل برخوردار میباشد در نبش کوچه شهیدگاه و در مجاورت بقعه شیخ صفی الدین واقع شده است و

بزرگترین و مطرح ترین سقاخانه اردبیل می باشد و مردم روزهای پنج شنبه و جمعه هر هفته در مقابل آن جمع شده و زیارت حضرت ابوالفضل و واقعه عاشورا را از کتیبه بدنه مسجد قرائت میکنند. قدمت این سقاخانه که در جوار مسجد سلیمان شاه قرار گرفته است به روایت ریش سفیدان محل به دوره صفویه باز می گردد که بدلیل فرسودگی ساختمان قبلی ، تجدید بنا گردیده است.

سقدل

از آبادی های دهستان یورتچوی شرقی از توابع بخش کورائیم شهرستان نیر که بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۵ نفر را در قالب ۷ خانوار در خود جای داده بود. روستاهای دابانلو، سیاه پوش، جق جق و گول لی از همسایگان سقدل به شمار می روند.

سکر آباد

از آبادیهای شهرستان کوثر (گیوی) است که در سمت شرق دهستان سنجد جنوبی از بخش فیروز و در مجاورت روستاهای ایلخچی ، میکائیل آباد و قوچ اوغلو واقع شده است. این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۳۸ نفر را در قالب ۳۱ خانوار در خود جای داده بود. سکر آباد که در میان اهالی به «شهلاوا» یا «سهلاوا» معروف است در ۳۷ درجه و ۲۳ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۷ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۷۲۰ متر است. سد خاکی ای با هسته رسی از سال ۱۳۶۶ در مجاورت این روستا به بهره برداری رسیده است که آب آن برای مصارف کشاورزی مورد استفاده قرار میگیرد. زیارتگاهی در داخل آبادی وجود دارد که مورد احترام اهالی است.

سلاله

سلاله یکی از آبادی های کهن و باستانی منطقه موران به شمار می رود این آبادی که از توابع دهستان آزادلو در بخش موران از شهرستان گرمی در استان اردبیل که در ۳۹ درجه و ۲ دقیقه و ۵۹ ثانیه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۶ دقیقه و ۶ ثانیه طول شرقی در سمت جنوبی دهستان آزادلو و در مجاورت روستاهای زنگبار، درویش گورمز، درین کوئود، کوردلر، تازه کند موران و زاهرا قرار گرفته است. سلاله که در عرف محلی سلالا نامیده می شود فاصله کمی با زهرا مرکز بخش موران دارد و به علت قدمت باستانی ، ارتفاعات زیبا و طبیعت چشم نواز ، مورد توجه گردشگران و طبیعت دوستان موران است . شهرت این روستا به لحاظ وجود تپه تاریخی ای به نام همت تپه سی است که در سمت جنوب شرقی سلاله قرار دارد و اولین پارچه بافته شده در ایران در همین تپه کشف شده که هم اکنون در موزه ملی ایران نگهداری می شود. سلاله در سال ۱۳۹۰ کشور دارای ۶۱ خانوار با ۲۵۴ نفر جمعیت بوده است .

سلامت تپه سی - تپه تاریخی

تپه سلامت کوجینی مربوط به عصر آهن - سده‌های اولیه دوران‌های تاریخی پس از اسلام است و در شهرستان گرمی، بخش موران، دهستان اجارود شرقی، روستای شیلوه علیا واقع شده و این اثر در تاریخ ۱۲ دی ۱۳۸۶ با شماره ثبت ۲۰۳۰۹ به‌عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

سلطان آباد

ازآبادی های شهرستان اردبیل دردهستان کلخوران ازبخش مرکزی است که درفاصله ۲ کیلومتری از سمت شمال شرقی اردبیل قرارگرفته است روستای سلطان آباد که به روستای «سالتاوار» معروف است ازغرب به شهرستان اردبیل ،از شرق به روستای گیلانده ، ازجنوب به روستای آق بولاغ آقاجان خان وروستای چندانق واز شمال به روستای کرکرق محدوداست . سالتاوار درسشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۸۵۷ نفرا درقالب ۴۵۲ خانوار درخودجای داده بود.

«سالتاوار» کلمه ای مرکب از دو قسمت «سال» به معنی بزرگ وسفت ومحکم و «تاوار» یا «تابار» به معنی ایل وتبار و دیگر مطالبی است که در ذیل کلمه «تاوار» آورده ایم. در این صورت «سال - تاوار» به معنی ایل و تباری شکست ناپذیر خواهدبود. امروزه گرچه به دلیل سهولت تقریر و تعریف و شرح و بیان وجه تسمیه «سلطان آباد» بیشتر این کلمه مورد توجه قرارمی گیرد اما از یاد نبریم که سلطان آباد نامی است که بعدها براین آبادی دلالت پیدا کرده و نام اصلی و اولیه آن سالتاوار بوده است.

سلطان خواجه علی - بقعه

زیارتگاه سلطان خواجه علی در مرکزبخش ثمرین شهرستان اردبیل واقع شده است. تاریخ ساخت بنای قدیمی به ۱۱۰ سال پیش برمی گردد و تنها بخش باقیمانده از آن دو سنگ قبر است. مساحت بنای اصلی حدود ۱۶ متر مربع و مصالح مصرفی خشت و کاهگل بوده که در زمین لرزه اسفند ماه سال ۱۳۷۵ هجری شمسی تخریب شده است. مقدمات احداث بنای جدید به همت اعضای شورای روستا فراهم آمده بود که درحال حاضر به صورت نیمه کاره رها شده است. در داخل بقعه ، قبر منسوب به یکی از نوادگان امام هفتم (ع) بوده و بنام پیرخواجه علی مشهور است و در منطقه از شهرت خاصی برخوردار است. اهالی از این زیارت گاه به عنوان پیر یاد می کنند. زیارتگاه در کوچه پیرقلی لو واقع شده‌است و سه اصله درخت جنگلی کهنسال درمحوطه آن وجود دارد که قدمت آنها به بیش از هزار سال می رسد

سلطان خونی - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۸۶۲ متر در محدوده دهستان سنجبد شرقی از بخش مرکزی شهرستان خلخال و

در ۱۲ کیلومتری شمال شرقی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمال شرقی - جنوب غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۳۶.۳۰ و عرض ۳۷.۴۳.۳۰ می باشد. کوه سلطان خونی یا سلطان خانی به معنی کوه چشمه سلطان است.

سلطان داغی - کوه

بلندترین قله سبلان و مخروط اصلی سبلان به ارتفاع ۴۸۱۱ متر

سلطان قشلاقی

از آبادی های دهستان قشلاق جنوبی از بخش قشلاق دشت شهرستان بیله سوار است که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۸ نفر را در قالب ۲۱ خانوار در خود جای داده بود. سلطان قشلاقی با آبادی ها وقشلاقات حاجی قدرت کندی ، اورتاداغ و ایشیق چیخماز همجوار است.

سلم آغاجی

روستایی که سلم آغاجی ، سلیم آغاجی و حتی بعضا سروآغاجی نامیده می شود از آبادی های نسبتا معروف در سمت غربی بخش انگوت است که در مختصات جغرافیایی ۳۹ درجه و ۳ دقیقه و ۴ ثانیه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۳۳ دقیقه و ۸ ثانیه طول شرقی قرار گرفته و در تقسیمات کشوری از آبادی های دهستان انگوت غربی بخش انگوت شهرستان گرمی به شمار می رود. سلم آغاجی احتمالا اسم خود را از سلیم خان شکی گرفته است. سلیم خان شکی والی شکی و رئیس طایفه حاجی لوبود که پس از انعقاد قرارداد بین روس و ایران، از پذیرفتن تبعیت روس خودداری کرد و قبيله خود را به این سوی مرز مهاجرت داد. سلیم خان بین بورران و آقامحمدیگلو سکنه کرد و فرزند او حاجی خان شکی از سوی فتحعلی شاه حاکم کرمانشاه شد و تیول بورران تاگدوک صلوات به پاس خدمات ارزنده خود و پدرش در جنگ های ایران و روس به وی واگذار شد. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۷۵ نفر را در قالب ۱۱۲ خانوار در خود جای داده بود.

سلمان کندی پارس آباد

از آبادی های دهستان اولتان از بخش مرکزی شهرستان پارس آباد است که بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۲ نفر را در قالب ۱۰ خانوار در خود جای داده بود سلمان کندی که سلمان آباد هم گفته میشود در فاصله کمی از سمت شمالی جاده پارس آباد به اصلاندوز و در مجاورت روستاهای ایازکندی و پیرایواتلو قرارداد و رودخانه مرزی ارس از سمت شمال آن می گذرد.

سلمان کندی مشکین شهر

روستای دوشانلو یا سلمان کندی از آبادی های دهستان شعبان ازبخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در ۲۱ کیلومتری شهرستان مشکین شهر و ۲ کیلومتری شعبان در مسیرجاده اهر - مشکین شهر واقع شده است. سلمان کندی از یک طرف متصل به جاده ، از طرف دیگر به دره ای آبرفتی و از طرف مغرب به سد خاکی مخزنی دوشانلو محدود شده و بدین ترتیب امکان توسعه فیزیکی خود را از دست داده است. سلمان کندی از طرف شمال به روستای اهل ایمان، از طرف جنوب به روستای علمدار، از طرف شرق به آتشگاه و از طرف غرب به روستاهای ینگچه و آغچالو محدود می شود. روستای دوشانلو یا سلمان کندی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۲۴ نفر را در قالب ۱۲۰ خانوار در خود جای داده بود

سلوط

ازآبادی های شهرستان نمین که در دهستان گرده از توابع بخش مرکزی نمین قرارداد این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۴۰ نفر در قالب ۸۲ خانوار در خود جای داده بود. سلوط در مجاورت روستاهای خلیل کندی ، سیف آباد و خان کندی در منطقه پيله چایی واقع شده است.

سلوط تپه سی - تپه تاریخی

تپه سلوط (سولوط) از تپه های تاریخی منطقه نمین است که در روستای سربند از توابع نمین واقع شده است این تپه مربوط به دوره اشکانی و اوایل اسلام است.

سلیمان شاه

سلیمان شاه نام یکی از مساجد هشتگانه ای است که با پسوند « شاه » در اردبیل معروفیت یافته اند و تاریخ بنای آنها به سده های قبل برمی گردد. این مساجد که غالباً با دیوارهای آجری و تیرهای چوبی ساخته شده بودند در دهه های اخیر مورد بازسازی قرار گرفته اند. اهالی اردبیل نام این مساجد را با شخصیت انسان های وارسته ای که در آنها مدفونند یا سکونت داشته اند مرتبط می دانند. این مسجد که بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ایران به دلیل احساسات و هیجانات انقلابی مردم (سلیمان) نامیده می شود در مجاورت مجموعه تاریخی بقعه شیخ صفی در حد فاصل چهارراه اصلی شهرو میدان معروف عالی قاپو قرارداد. امروزه این مسجد به همت اهالی آن به شکل زیبا و آبرومندانه ای بازسازی شده و مورد استفاده مومنین و نمازگزاران قرار می گیرد.

سلیمانلو

سلیمان لی آبادی بسیار کوچکی است که در سمت جنوب غربی دهستان اجارود - غربی در میان روستاهای منطقه تولون و در مرز ایران با جمهوری آذربایجان قرار گرفته است. منطقه تولون شامل ۶ روستای خان کندی، لوسگه دره سی، عزیزلی، تولون، سلیمان لی و مشهدلی به مرکزیت تولون می باشد و سلیمان لی کوچکترین و کم جمعیت ترین این آبادی هاست که در سمت شمال غربی تولون و جنوب روستای آرمار مشهدلو قرار دارد. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹ نفر را در قالب ۲ خانوار در خود جای داده بود.

سنبرکوه - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۲۲۴ متر در محدوده دهستان پلنگا از بخش شاهرود شهرستان خلخال و در ۳۰ کیلومتری جنوب شرقی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمالی - جنوبی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۴۲ و عرض ۳۷.۲۲.۳۰ می باشد.

سنج روپیر - زیارتگاه

یکی از اماکن مهم و دیدنی شهر گیوی سنج روپیر می باشد که در قسمت جنوب شرقی و شرق و در فاصله سه کیلومتری آن در بالای کوه قرار دارد. وجه تسمیه آن، این است که گویند دختر جوانی هنگام گذر از این محل مورد حمله اشرا قرار می گیرد و با دعا واستغاثه از خدا می خواهد که از شر تعرض اشرا مصون بماند، حاجت او مستجاب شده و ازدید اشرا پنهان می شود. زنان و دختران محل برای اینکه خاطره آن اتفاق را زنده نگه دارند و اهمیت عفاف و پاکدامنی را گوشزد نمایند همه ساله اوایل فصل بهار (سیزده بدر) و اوایل پاییز با تهیه غذا برای خویش به سنج روپیر می روند و در آنجا مراسم عروسی نمادینی برای آن دختر راه می اندازند و از وی تجلیل می کنند. و چون با رقص و آواز و سنج به دیدار او می روند به پیریا زیارتگاهی که با سنج به سوی او می روند معروف شده است. وسیله رفتن پای پیاده و استفاده از اسب و الاغ است و چون در بالای کوه قرار دارد وسیله نقلیه نمی تواند به آنجا برود، البته در نزدیکی آن معدن سنگی قرار دارد که برخی با ماشین لندرور به آنجا می روند و دوباره از آنجا با پای پیاده می روند.

سنجبد

سنجبد که نام سه دهستان از شهرستان کوثر و یک دهستان از بخش مرکزی شهرستان خلخال است در واقع منطقه وسیعی است که از مناطق یورتچی و پولادلوی اردبیل آغاز میشود و تا خاندبیل و

خورش رستم ادامه می یابد. این منطقه براساس تقسیم بندی های قدیم منطقه ای بوده که از شرق با استان گیلان، از شمال شرق با منطقه پولادلو، از شمال غرب با منطقه یورتچو، از غرب با منطقه کاغذکنان از جنوب غرب با خورش رستم و از جنوب شرق با خاندبیل مجاورت داشته و قبل از ایجاد شهرستان کوثر، چندی هم به عنوان بخش سنجد معروف بوده است. امروزه بخش کوچکی از این منطقه تحت عنوان دهستان سنجدشرقی در تابعیت شهرستان خلخال قرار دارد و بقیه قسمت های آن شامل دهستان سنجدجنوبی، دهستان سنجدغربی و دهستان سنجدشمالی در محدوده شهرستان کوثر قرار گرفته است.

سنجدجنوبی - دهستان

از دهستانهای بخش فیروز شهرستان کوثر به مرکزیت فیروزآباد است که در سال ۱۳۶۶ تاسیس شده و شامل آبادی های دوگر، ام آباد، اصفهآباد، افشارعلیا، امیرآباد، ایلخچی، بینه خلخال، خلیفه چای، زند، سکرآباد، شرف آباد، عظیم آباد (تی تی آباد)، علاالدین، فیروزآباد، کچل درق، کمق، گرگ آباد (سعیدآباد)، گلی جان، لکوان، مشکول، میکابیل آباد، ناطور، هئشین، ینگجه قشلاق، پیرتقی وزیناب است. دهستان سنجد جنوبی در سال ۱۳۹۰ دارای ۷۹۷ خانوار و ۳۰۵۴ نفر جمعیت بوده است.

سنجدشرقی - دهستان

از دهستان های بخش مرکزی شهرستان خلخال به مرکزیت روستای لنبر که در سال ۱۳۶۶ تاسیس شده و شامل آبادی های آق بولاغ، اوچغازسفلی، اوچغازعلیا (بل—وکان)، پیرانلو، غفورآباد، چلمبر، حاجی آباد، خداقلی قشلاق، کلستان سفلی، کلستان علیا، کالار، لنبر، مصطفی لو، مورستان، میل آغاردان و نواشاق است. دهستان سنجدشرقی در سرشماری سال ۱۳۹۰ در ۱۵ پارچه آبادی خود دارای ۱۱۰۸ خانوار و ۴۲۴۰ نفر جمعیت بوده است.

سنجدشمالی - دهستان

از دهستان های بخش مرکزی شهرستان کوثر به مرکزیت روستای خلف لو است که در سال ۱۳۶۶ تاسیس شده و شامل آبادیهای پیرزمان، گلین قشلاقی، ترکه ده، جعفرلو، قیرخ بولاغ، نرلو، آغچه قشلاق سفلی، آغچه قشلاق علیا، آریاچایی، آقباش، النکش، الو، بنماران، بنیادآباد، خلفلو، زاویه کرد، سقاواز، آلی کندی، قلعه جوق، کوندق، گزورسفلی، گزورعلیا، مئجدر، مرادخانی، مرشت، نوده و وجین است. دهستان سنجدشمالی در سال ۱۳۹۰ دارای ۱۱۷۷ خانوار و ۴۷۶۵ نفر جمعیت بوده است.

سنجدغربی - دهستان

از دهستان های بخش مرکزی شهرستان کوثر به مرکزیت روستای گنجگاه است که در سال ۱۳۶۶

تاسیس شده و شامل آبادی های گل قشلاق ، ابلی سفلی ، ابلی علیا ، اسفرنجان ، اوچ بولاغ ، آفتابه ، آقامیرلو ، باغچه چیق ، پارس آباد، پردستلو ، پرگو ، پیرآعاج ، پیربوداغ (پیربولاغ) ، پیره نی ، تبریزق ، توشمانلو، جیغناپ ، سنگ آباد ، سوته زار ، سوره برق، شویر ، شهبوارلو(اسلام آباد) ، عرصه دوگاه ، علی آباد، فاراب،قارا قشلاق ، قشلاق اروج ، کنجین ، گنجگاه ، لکندشت (لگندشت)، نصیرآباد، نی لیق، نی احمد بیگ ، هریس ، هواشائق ، چالگرود ، گل تپه و آبگرم گیوی است. دهستان سنجبدغربی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۱۶۸ خانوار را با ۸۰۹۰ نفر جمعیت در ۳۶ پارچه آبادی مسکونی خود جای داده بود.

سنگ آباد

ازآبادی های دهستان سنجبدغربی ازبخش مرکزی شهرستان کوثر(گیوی) است که درفاصله کمی از سمت غربی جاده اردبیل به خلخال با روستاهای قاراقشلاق ، پیره نی و پارس آباد همجواراست این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۸۰ نفررا در قالب ۲۱۱ خانوار درخودجای داده بود . روستای سنگ آباد در ۳۷ درجه و ۴۶ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۸ دقیقه طول شرقی قرارداد و ارتفاع آن ازسطح دریا ۱۴۰۰ متراست.

سنگر - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۲۹۶ متر در محدوده دهستان سنجبد جنوبی ازبخش فیروز شهرستان کوثر و در ۳۵ کیلومتری غرب مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شرقی- غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۰۶ و عرض ۳۷.۴۱ می باشد.

سنگر - کوه

کوه سنگر با ارتفاعی درحدود ۲۱۲۰ متر از سطح دریا مرتفع ترین کوه در منطقه ویلکیچ است که در بالادست روستای حور قرارگرفته واز موقعیت ممتازی درمنطقه جنگل های فندقلو برخوردار می باشد چرا که انتهایی ترین و جنوبی ترین نقطه جنگل های فندقلو بشمار می رود و به لحاظ گردشگری و دامپروری دارای اهمیت ویژه ای است. موقعیت استثنایی و ارتفاع زیاد کوه سنگر باعث شده که قله آن بهترین نقطه برای احداث ایستگاه رادیو تلویزیونی باشد.در یک روز صاف و آفتابی از فراز قله این کوه می توان مناظرهای بی نظیری از کوه های تالش، صخره ها و دره های پوشیده از جنگل های استان گیلان و جنگل فندقلوی استان اردبیل ، سد ساقیزچی ، اردبیل و دورنمایی از دریای خزر را مشاهده کرد.

سنگورچای - رودخانه

سنگورچای که مساحت حوزه آبخیز آن از حوزه تمامی رودهای منطقه وسیع‌تر می‌باشد از کوه‌های تالش در نزدیکی روستای «مئجده ر» سرچشمه گرفته با عبور از روستاهای مرشت، خلفلو، آقباش، گزور، قاراقشلاق، سنگ آباد، در نزدیکی روستای فیروزآباد به رودخانه گیوی چایی می‌پیوندد و در مسیر خود مزارع کشاورزی و باغات را مشروب می‌سازد این رودخانه تقریباً در موازات آرپاچایی و از شمال به جنوب جاری است. سنگورچایی و با پیوستن به رودخانه گیوی در نزدیکی روستای فیروزآباد تا رسیدن به رودخانه قیزیل اوزه ن در جهت شمالی - جنوبی جریان می‌یابد. کرانه‌های این شبکه که گاه در دره‌های عمیق و صخره‌ای و گاه در جلگه‌های پایکوهی جریان دارد، به برکت جریانهای آن مشجرواکثراً باغات میوه است، به همین جهت و به خاطر سایر جذابیت‌های طبیعی آن بخش‌هایی از این رودخانه بطور سنتی تفرجگاه عمومی شهروندان و مسافری می‌باشد.

سواره

از آبادی‌های دهستان مشکین شرقی از بخش مرکزی شهـرستان مشکین شهر است که در ۱۵ کیلومتری مرکز شهرستان قرار دارد این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۵۵ نفر را در قالب ۴۱ خانوار در خود جای داده بود.

سوجهرود

از آبادی‌های دهستان خورش رستم جنوبی از بخش خورش رستم شهرستان خلخال، که در ۳۷ درجه و ۱۰ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۳۵ دقیقه طول شرقی در کنار رودخانه قیزیل اوزه ن و در میان روستاهای سفیدآب، اسبو و آهو جای گرفته و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۲۸۰ متر است. سوجهرود در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۲۳ نفر را در قالب ۹۱ خانوار در خود جای داده بود. «سجه» و «سجاء» به معنی گرم است که در لغت زبان ترکی هم به شکل «سیجاق» رایج است در این صورت «سوجهرود» یا «سیجاق رود» به معنی رودگرم و یا جای گرم خواهد بود.

در لغت نامه دهخدا از این روستا به عنوان محل اسکان ایل «اواوغلی» یاد میشود بنا به روایتی برخی از ساکنان این روستا که به قوم «آرواتان» معروف می‌باشند از منطقه اواوغلی خوی مهاجرت کرده و در روستای سجهرود سکنی گزیده اند. اهالی این روستا از چندین طایفه ی مختلف به اسامی لک، خوبیار، آرواتان، تمیرخانی و کریم خانی هستند که پرجمعیت ترین و معروفترین آنها دوطایفه «آرواتان» و «خوبیار» هستند. آرواتان ها و خوبیارهای سجهرود از اول تابستان به بیلاق کوچ میکنند و نزدیک به سه ماه یا کمی بیشتر در بیلاق های معروف به «قیزیل بولاغ» و «ثمرخانا» سکونت می‌یابند.

سوران

از آبادی های دهستان خاندبیل غربی دربخش مرکزی شهرستان خلخال که در میان روستاهای محمودآباد ، اسمرود و دهستان های سنجبدجنوبی وخورش رستم شمالی قرار دارد و درسشمارای سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۱ نفر را در قالب ۱۶ خانوار درخودجای داده بود. روستای سوران در ۳۷ درجه و ۲۹ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۸ دقیقه طول شرقی قراردارد.

سوروشگن داش

سنگ نبشته ای از آثار شاپور دوم ساسانی در داخل دره ای به نام نوروزباغی در فاصله ۱۰۰ متری شرق میدان اصلی مشکین شهر قرار دارد که در نزد اهالی به سوروشگن داش معروف است. این کتیبه به تاریخ ماه هفتم سال بیست و هشت سلطنت شاپور دوم ساسانی یعنی به ۲۶۷ سال قبل از هجرت مربوط است و از سه بخش تشکیل شده است. سطر اول تا سطر سوم، تاریخ آن است، از سطر سوم تا نهم کتیبه، از فارسه هرمزد، مسئول قلعه یاد شده است که ۶ سال برای ساختن قلعه کار کرده است. از سطر نهم تا بیست و یکم، اندرزی از فارسه هرمزد آمده که در آن از شهریاران و بزرگان خواسته است اگر قلعه مورد پسندشان قرار گرفت به آن آفرین بگویند و در غیر این صورت قلعه بهتری بسازند.

سوره برق

از آبادی های دهستان سنجبدغربی ازبخش مرکزی شهرستان کوثر(گیوی) است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۲ نفر را در قالب ۳۶ خانوار درخود جای داده بود. روستای سوره برق که درعرف محل «سوره - به ره» نامیده می شود در فاصله کمی از سمت غرب گیوی وکنار جاده خلخال گیوی واقع شده و با آبادی های فاراب، گنجگاه و گیوی همجوار است. روستای سوره بره در ۳۷ درجه و ۴۱ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۸ دقیقه طول شرقی قراردارد .

سوسهاب

روستای سوسهاب که اهالی آن را سوساوا می خوانند از آبادی های دهستان خاندبیل غربی در بخش مرکزی شهرستان خلخال است که در ۳۷ درجه و ۲۵ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۳۰ دقیقه طول شرقی در ۴۲ کیلومتری جنوب شهرستان خلخال در دامنه شمالی کوه آغ داغ و در منطقه حفاظت شده این کوه قرار دارد. از شمال به ترازوج و کلی از جنوب به مرجین و آق سو، از شرق با میان رودان و بفراجرد و از غرب با ونن، قارا تیکان و کرگزلو همسایه است. اهالی روستا را به سه بخش یوخاری اوج (محلّه بالا) ، آرا محلّه (محلّه وسط) و آشاغی اوج (محلّه پایین) می خوانند. با ساخت و سازهایی

که انجام شده تقریباً بافت قدیمی و سنتی روستا از بین رفته و جای خود را به معماری جدید داده است. روستای سوسه‌باب براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۵۲ نفر را در قالب ۱۶۶ خانوار در خود جای داده بود. این آبادی در ارتفاع ۲۰۴۰ متری سطح دریا قرار دارد.

سوغانلو

از آبادی‌های دهستان یورتچی غربی از توابع بخش کورائیم شهرستان نیر که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۶۰ نفر را در قالب ۳۶ خانوار در خود جای داده بود روستاهای مشتقین، مجیدآباد و بلقیس آباد از همسایگان روستای سوغانلو به شمار می‌روند.

سولا

از آبادی‌های شهرستان نمین که در دهستان ویلکیج شمالی از توابع بخش مرکزی نمین قرار دارد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۸۱ نفر را در قالب ۱۵۰ خانوار در خود جای داده بود. در مورد وجه تسمیه سولا، بین اهالی آرا متفاوتی وجود دارد. تالشی بودن واژه «سولا» دور از ذهن نیست ولی دلیلی هم برای آن وجود ندارد چون در زبان تالشی، واژه ی «سولا» معنی و مفهومی ندارد. بعضی‌ها «سولا» را مخفف شده کلمه «سولوله» به معنی لوله ی آب می‌دانند. عده ای معتقدند که نام اصلی روستا «سولار» به معنی آب‌ها بوده که در طول زمان و زبان محاوره به سولا تبدیل شده است و قس علیهذا ...

سولاحامامی - حمام تاریخی

یکی از چهار حمام تاریخی شهرستان نمین است که در روستای سولا از توابع شهرستان نمین واقع شده است. قدمت ساختمان آجری این بنای ارزشمند تاریخی که با ملات گچی و آهکی ساخته شده و ۱۲۰ سال از عمر آن می‌گذرد به دوره قاجاریه برمی‌گردد. به گفته کارشناسان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری نمین، با توجه به طاق قوسی شکل این حمام، نور مورد نیاز درون این حمام در زمان استفاده از آن توسط نورگیرهای بالای پشت بام تامین می‌شده است و کف این حمام هم برای حرکت گرما در نقاط مختلف حمام کانال کشی شده و بینه، سربینه، خزینه و گرمخانه مخصوص به خود دارد. این حمام در سال ۱۳۸۸ جزو آثار ملی کشور ثبت شده است. اما به مرور زمان و در اثر جریانات جوی و کم توجهی برای بازسازی و مرمت آن از سوی مسوولان ذیربط، به جای این که مکانی برای جلب گردشگران به منطقه باشد به مخروبه ای برای انباشت زباله های اهالی روستا و محل امنی برای رفت و آمد و استراحت حیواناتی از جمله سگ و گربه تبدیل شده است.

سولاخ لو

نگاه کنید به : شمس آباد مشکین شهر

سولو درق

از آبادی های شهرستان نمین که در سمت شمال دهستان ویلکیج شمالی از توابع بخش مرکزی نمین قرار دارد با روستاهای جله کران ، خشه حیران و دودران همجوار است و از سمت شمال به دهستان میناباد منتهی می شود. سولو درق در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۵ نفر را در قالب ۱۸ خانوار در خود جای داده بود

سولوک قشلاقی

سولوک قشلاقی در ۳۹ درجه و ۷ دقیقه و ۲۲ ثانیه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۳۵ دقیقه و ۳۸ ثانیه طول شرقی در سمت شمالی دهستان انگوت غربی و در منطقه ای که به چندین قشلاق از عشایرمغان اختصاص دارد قرار گرفته است. اهالی این منطقه شیوه زندگانی خود را به شکل قدیمی آن استمرار می بخشند و برای تامین علوفه دام واحشام خود بطور دایمی در بین ییلاق و قشلاق در حرکتند. این حرکت دایمی از تغییرات آب و هوای منطقه تاثیر می پذیرد. فصول گرم سال را در دامنه های خنک و ییلاقی سبلان و دیگر ارتفاعات استان های اردبیل و آذربایجان شرقی به سر می برند و با سرد شدن هوا و آغاز برف و یخبندان به قشلاقات خود در آغوش گرم مغان پناه میبرند. سولوک لی قشلاقی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۰ نفر را در قالب ۷ خانوار در خود جای داده بود.

سولوک لی گول

از آبادی های شهرستان کوثر (گیوی) است که در ۳۷ درجه و ۳۹ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۶ دقیقه طول شرقی در دهستان زرج آباد از بخش فیروز و در میان روستاهای صوفلو، قالین قایا، گیلاندوز و قوزلو قرار دارد. روستای سولوک لی گول در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱۰ نفر را در قالب ۲۹ خانوار در خود جای داده بود . «سولوک» در لغت زبان ترکی به معنی زالو است.

سومه ک لی

روستای سمکلو یا قیرمیزی آغاچ نام دوآبادی آشاغی و یوخاری در دهستان انجیرلواز توابع بخش مرکزی شهرستان بیله سوار و سکونتگاه شاخه ای از طایفه ی قوجابیگلو است موقعیت روستا کوهستانی است و در حصاری میان کوه قرار دارد و خانه ها به صورت پلکانی است. آشاغی سومک لی ۵۱ نفر و

یوخاری سومک لی ۱۰۹ نفر جمعیت دارد. «سومه ک» نوع خاصی ازپشم گوسفنداست.

سوها

ازآبادی های شهرستان نمین که دردهستان ویلکیج مرکزی ازبخش ویلکیج قرار دارد این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۸۷۹ نفرا درقالب ۴۷۷ خانوار درخودجای داده بود. روستای سوها (سوا هم تلفظ میشود) یکی اززیباترین و سرسبزترین و بامنظره ترین روستاهای استان اردبیل است که ۳۲ کیلومتر از مرکز استان (اردبیل) درمجاورت روستاهای نیارق (نیارا)، حور و ساقیزچی قرار دارد و گوئیا به علت زیادی آب در اطراف روستا، نام روستا را سوها انتخاب کردند.

سوهاچایی - رودخانه

سوهاچایی از کوه خان بولاغی سرچشمه گرفته و با گذر از روستای سوها و پیوستن چندین رود فرعی به آن، نهایتا به رودخانه ساقیزچایی می پیوندد. رودخانه سوهاچایی از پدیده های کم نظیر موجود در منطقه نیارق است که گردشگران مشتاق دیدن آن هستند.

سوهاگولو - سد

سد سوها یا سوها گولو یک پدیده طبیعی - مصنوعی است که در ارتفاع ۱۴۰۰ متری از سطح دریا و در بالای کوه قرار گرفته است. این منطقه با آب و هوای معتدل نشأت گرفته از هوای استان گیلان دارای منظره بسیار زیبا و رویایی است که ازسه طرف به قله کوه با مراتع وجنگلی زیبا و ازطرف دیگر به دره زیبایی منتهی می شود. چنین توپوگرافی طبیعی کم نظیری، توانسته همچون سدی طبیعی راه آب های ورودی را سد کرده و پدیده ای بی نظیر را در چنان ارتفاعی بوجود آورد و آب مصرفی کشاورزان را در طول سال تامین می کند. سد سوها از نوع خاکی با هسته رسی است که ازسال ۱۳۶۴ به بهره برداری رسیده است و آب آن برای مصارف کشاورزی مورد استفاده قرار می گیرد. ارتفاع سد از بستر ۱۲ متر طول تاج ۹۱ متر وحجم کل سد ۰.۲ میلیون مترمکعب است.

سه چشمه اردبیل - پل تاریخی

نگاه کنید به : اوچ گوزکورپو

سه چشمه کلخوران - پل تاریخی

این پل بر روی رودخانه ای که از کلخوران می گذرد واقع شده است و دارای سه دهنه با پایه های سنگی و تاق و دیواره آجری است. بنای این پل به دوره صفویه مربوط است. این پل بر روی رودخانه

کلخوران در روستایی به همین نام ساخته شده و دارای شش دهانه است. بنای اصلی آنرا به دوره سلجوقی و ایلخانیان نسبت می دهند که گویا در دوره صفویه تعمیر شده است. پل کلخوران، پلی سه چشمه و اجرا شده با پی های سنگی و ملات آهکی در ازاره و آجر ۲۰×۲۰ و ملات گچی در طاقها می باشد. دهانه وسطی پل بزرگتر از دهانه های جانبی می باشد که بصورت متقارن در دو طرف این دهانه قرار گرفته اند. بزرگتر بودن این دهانه، باعث زاویه دار بودن عرشه پل شده است. این اثر در تاریخ ۱۷ اسفند ۱۳۸۱ با شماره ثبت ۷۵۰۸ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

سهراب آباد

از آبادی های دهستان قشلاق جنوبی ازبخش قشلاق دشت شهرستان بيله سوار است که درمیان روستاهای آزادآباد و دهستان اینجی لی واقع شده است و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۲ نفرا در قالب ۱۶ خانوار در خود جای داده بود.

سهرابلو

از آبادی های دهستان ارشق مرکزی در بخش ارشق شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۷۲ کیلومتری از مرکز شهرستان مشکین شهر قرار دارد. روستای سهرابلو از طرف شمال با روستای طاهرلو، از طرف جنوب با روستای هفت چشمه، از طرف شرق با روستای خلیفه داود و از طرف غرب با روستای نصیرکندی مجاورت دارد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۸۳ نفرا در قالب ۴۳ خانوار در خود جای داده بود.

سویوق قوتورسویو - چشمه آب معدنی

این چشمه منحصر به فرد در منطقه خروسلو و حوالی دهستان شورگل از توابع شهرستان بيله سوار قرار دارد. آب این چشمه حاوی مواد معدنی بسیار غنی و دارای گوگرد غالب و خواص درمانی می باشد و به چشمه «سویوق قوتورسویو» معروف شده است. متأسفانه به دلیل عدم اطلاع رسانی صحیح و اصولی ناشناخته مانده است.

سیاه پوش

از آبادی های دهستان یورتچی شرقی از توابع بخش کورائیم شهرستان نیر که بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۰ نفرا در قالب ۱۸ خانوار در خود جای داده بود. سیاه پوش باروستاهای دابانلو، «سقدل» و «جق جق» همجوار است.

سیاوش کندی

سیاوش کندی از آبادی های دهستان اجارود شرقی در بخش موران از شهرستان گرمی در استان اردبیل است که در فاصله بین ۳۹ درجه و ۳ دقیقه و ۴۱ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۸ درجه و ۱۲ دقیقه و ۳۷ ثانیه طول شمالی از نصف النهار مبدا در ناحیه ای نسبتاً کوهستانی و در مجاورت روستاهای درمانلو هاچاکند درمانلو و زنگبار قرار گرفته است. سیاوش کندی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۱۹ نفر را در قالب ۵۴ خانوار در خود جای داده بود.

سید ابراهیم اسبو - زیارتگاه

زیارتگاه سید ابراهیم مشهور به خنده شاه روستای بین روستای درو و اسکستان خلخال قرار گرفته است. بنای زیارتگاه خارج از محدوده روستا بر روی تپه ای در کنار جاده اصلی واقع است و ساختمان آن بر روی سکویی با ارتفاع ۶۰ سانتیمتر بالاتر از محوطه اطراف ساخته شده است. ساختمان مربع شکل این بنا شیروانی است و یک گنبد فلزی دارد و دارای نمای آجری با درب و پنجره های قوسی شکل می باشد. درب اصلی در ضلع شمالی و پنجره های فلزی در سه ضلع دیگر واقع اند. بدنه داخل فضای زیارتگاه و پوشش سقف آن کاشی می باشد. در سه ضلع داخلی آن کتیبه های قرآنی کار شده است. بدلیل وجود مناظر زیبا و باغهای اطراف و هم چنین رودخانه پر آب شاهرود مردم در روزهای مختلف از سال برای زیارت و سیاحت و تفریح به این مکان روی می آورند. به گفته اهالی روستا مراسم مخصوص مذهبی در این مکان بر پا میشود و اهالی روستا ارادت خاصی به این مکان دارند.

سید ابراهیم چنارلیق - زیارتگاه

آرامگاه سید ابراهیم در روستای چنارلیق که جنوبی ترین روستای خلخال و تقریباً چسبیده به استان زنجان می باشد قرار دارد. این زیارتگاه برای اهالی روستا که از چند خانوار تجاوز نمی کند به عنوان منبع فیضی است که در سختی ها و مشکلات با راز و نیاز در جوار مزار وی گشایش مشکلات خود را از خداوند طلب می نمایند و مثل سایر زیارتگاهها محلی است برای برگزاری مراسم دینی و خواندن ادعیه در ایام خاص سال.

سید ابراهیم خراسانی - زیارتگاه

مقبره سید ابراهیم خراسانی از نوادگان حضرت امام رضا(ع) در شهر لاهرود در میدان امام زاده و روبروی گلزار شهدای شهر واقع شده است. ورودی اصلی بنا در ضلع شرقی واقع شده که شامل یک پیش ورودی کفش کنی و یک کتابخانه است بنای اصلی این امام زاده تخریب شده و بنای جدیدی حدود ۲

سال پیش در محل مورد نظر ساخته شده است. این بنا تقریباً به سبک معماری اسلامی است که دارای یک گنبد با پوشش فلزی و دومناره می باشد بنا با ۹ پله از سطح زمین فاصله میگیرد. داخل بنا پس از عبور از پیشخوان شروع شده و وارد شبستان می گردد. بنای جدید الاحداث برای راحتی زائران دارای امکانات اولیه یک بنای زیارتی می باشد. این مکان به همت هیئت امناء اداره اوقاف شهرستان احداث شده است .

سید ابراهیم خیمیس - زیارتگاه

زیارتگاه سید ابراهیم خیمیس در ورودی روستا بر روی تپه ای که محوطه قبرستان روستا میباشد قرار دارد. طرح بنای جدید الاحداث زیارتگاه به شکل مستطیل و در دو طبقه که طبقه پایین شبستان مردانه و طبقه بالا شبستان زنانه می باشد احداث شده است. اسکلت بنا بتنی با دیوارهای آجری ، پوشش سقف از نوع خریای چوبی و روکش ورق فلزی می باشد. نمای اصلی بنا آجری با پنجره های فلزی است. به گفته اهالی روستا نسب امام زاده سید ابراهیم به امام موسی کاظم (ع) می رسد .

سید ابراهیم نوده - زیارتگاه

زیارتگاه سید ابراهیم نوده از اماکن زیارتی شهرستان خلخال است که در روستای نوده ازبخش خورش رستم قرار دارد.

سید ابوالقاسم غفور آباد - زیارتگاه

زیارتگاه سید ابوالقاسم در روستای غفور آباد در سمت شمال شرقی شهرستان خلخال قرار دارد. بنای زیارتگاه در میان قبرستانی در خارج از روستا واقع شده و دور تا دور آن را درختان زیبایی پوشانده اند. بنای زیارتگاه در دو جهت شمال و جنوب دارای نورگیرهای متعدد است. بنا دارای یک گنبد نیم دایره کوچک می باشد. نمای خارجی بنا با آجرهای ۳ سانتی و منقش به نام چهارده معصوم پوشانده شده و اطراف این امام زاده محوطه سازی و کف سازی شده و یک حوضچه کوچک روبروی ورودی اصلی قرار دارد. اهالی روستا این زیارتگاه را به یکی از نوادگان امام موسی کاظم (ع) منتسب می دانند.

سید احمد معراجی - زیارتگاه

مزار سید احمد معراجی در روستای سفیدآب بخش خورش رستم جنوبی قرار دارد. بنا به گفته اهالی روستا، سید احمد معراجی شیخی بوده که از زنجان به این روستا آمده و در آن ماندگار شد. این مجموعه دارای زائر سر، سرویس های بهداشتی و امکانات نسبتاً بیشتری در مقایسه با دیگر اماکن زیارتی خلخال دارد . بیشتر این بناها با درآمد حاصل از نذورات و هدایا احداث شده است. از قدمت بناهای حاضر حدود ۵ تا ۶ سال بیشتر نمی گذرد. این ساختمان چهار گوش مربع شکل در بالای روستا و کمی پایین تر

ازجاده درداخل قبرستان واقع شده است. دارای نمای آجری زرد با رواق دور تا دور به عرض حدود ۸۰ و حدود ۳۰ سانتیمتر بالا آمده ازکف بناکه از سمت شرق و غرب دارای درب ورودی می باشد. داخل بنا تا ارتفاع ۸۰ سانتیمتر ازازه سنگی و بقیه آن سنگ سفید مرمر است. گنبد کوچکی در بالای صندوقچه فلزی سبزرنگ امام زاده وجود دارد که داخل آن دارای کتیبه کاشی کاری قـرآنی می باشد. دروپنجره های آلومینیومی آن ، با طاق های نیم گردی که درهرچهارطرف بنا وجود دارد نورگیری آن را میسر کرده اند.

سیداحمدآباد - زیارتگاه

آرامگاه سیددرروستای احمدآباد واقع در جنوب شرقی بخش شاهرود قرار دارد. اهالی اطلاعات کافی از نام و مشخصات شخص دفن شده درمحل زیارتگاه را ندارند و به همین خاطر وی را باعنوان عام (سید) می شناسند. بنای مستطیل شکلی ازخشت خام توسط اهالی برروی آن ساخته شده است. سقف بنا از نوع شیروانی و چوبی است و در ضلع شمالی خود ایوانی دارد که ورودی اصلی و دو نورگیر بنا را در برگرفته است.

سیداسماعیل زاویه گیوی - زیارتگاه

بنای زیارتگاه سیداسماعیل در خارج از روستای زاویه گیوی در بالای یکی از کوه های غربی قرار گرفته و هیچ گونه راه مناسب دسترسی ندارد. به علت سختی راه مردم روستا قادر به رفت و آمد به زیارتگاه نمی باشند. با توجه به اطلاعات به دست آمده از اهالی روستا بنای زیارتگاه یک بنای مستطیل شکل خشتی و قدیمی و فاقد هر گونه تزئینات می باشد.

سیداسماعیل کرین - زیارتگاه

زیارتگاه سیداسماعیل بالای یکی از کوه های سمت ورودی دهستان کرین واقع شده است و دسترسی به آن بسیارمشکل می باشد و مردم برای زیارت به بالای کوه می روند. ساختمان زیارتگاه قبلا خشتی بوده و در سال های ۱۳۸۲ و ۱۳۸۱ آن را تجدید بنا نموده اند و ساختن آن با همکاری مردم و نظارت اداره اوقاف و امور خیریه صورت گرفته است. بنای مستطیل شکل زیارتگاه با سقف شیروانی و نمای آجری زرد و یک گنبد طلایی کوچک در نوک کوه خود نمایی می کند.

سیداشرف ارسون - زیارتگاه

بنای زیارتگاه سیداشرف در روستای ارسون (بین راه هشتجین و خلخال) قرار دارد. این زیارتگاه خارج از روستا و در کنار جاده قرار گرفته و درخت توت کهنسالی بر بنای آن و سایر قبور سایه افکنده است. بنای تقریبا مخروطه بادپوارهای ترک خورده آن را، نمای خارجی سیمانی پوشانده است. سقف

خارجی بنا شیروانی و سقف داخلی آن خریای چوبی است که برای جلوگیری از ریزش آن یک تیر و ستون فلزی در داخل بنا استفاده شده است. کف داخل سیمانی بوده و سنگ مزار آن به سرعت رفته است. به گفته اهالی روستا این زیارتگاه به یکی از نوادگان امام موسی کاظم (ع) تعلق دارد.

سیدآباد

روستای سیدآباد از آبادی های دهستان انگوت شرقی ازبخش انگوت شهرستان گرمی است که در گوشه شمال شرقی دهستان انگوت شرقی ودرانتهایی ترین نقطه آن درفاصله بین ۳۹ درجه و ۸ دقیقه و ۳۲ ثانیه عرض شمالی ازخط استوا و ۴۷ درجه و ۵۶ دقیقه و ۳۸ ثانیه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ قرارگرفته است و از سمت شمال با بخش قشلاق دشت بیله سوار، از سمت شرق با آبادیهایی از دهستان پائین برزند از سمت جنوب باروستای زارع آباد و از سمت غرب باکوهول قیشلاقی مجاورت دارد این آبادی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۶۶ نفر را در قالب ۳۸ خانوار درخود جای داده بود.

سیدآباد کورپوسو - پل تاریخی

نگاه کنید به : اوچ گوزکورپو

سید بیگلو

ازآبادی های دهستان ارشق مرکزی در بخش ارشق شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۹۶ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر و در فاصله ۲۵ کیلومتری مرکز بخش رضی در مجاورت روستاهای علیشان سویو ، آقابیگ لو ، سبجانلو ، قانلی بولاغ قراردارد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۹ نفر را در قالب ۲۲ خانوار درخود جای داده بود.

سید پیراقوم - بقعه

بقعه سید پیراقوم از قدیمی ترین مقبره های استان اردبیل، در روستای پیراقوم می باشد. این بنا در قبرستانی واقع در بخش شرقی و رودی روستا قرار گرفته و از غرب به بافت مسکونی و از شمال و جنوب به خیابانهای روستا منتهی میشود. بقعه امامزاده سید در سال ۱۳۳۴ هجری شمسی توسط شخصی به نام قارداشخان بازسازی شده است. بنای فعلی به صورت چهارطاقی ساده بوده که قاب دور درب در ضلع قبله و پایه های کنج با آجرا اجرا شده و ساختار اصلی آن از سنگ لاشه و خشت می باشد. گنبد روی چهار طاقی بصورت تیز و مشابه گنبد شاخ بزی است و گچبری سقفی ساده ای در داخل بنا تزئین بخش آن است

سیدجعفر گیلوان - زیارتگاه

از اماکن زیارتی روستای گیلوان در خلخال می باشد.

سیدجعفرن موسی کاظم اوانار - زیارتگاه

زیارتگاه سید جعفر بن موسی کاظم در انتهای یکی از کوچه های بن بست روستای اوانار در دل باغ سرسبزی جای دارد و از آن به عنوان مسجدروستا نیز استفاده می شود. با توجه به تاریخ منقوش روی دیوار، سال ساخت بنا ۱۳۰۰ هجری قمری ثبت شده است. بنای زیارتگاه دارای یک گنبد است و نمای خارجی آن با آجرکاری مزین شده است. ورودی اصلی بنا در ضلع جنوبی واقع شده و نورگیرهایی به شکل مستطیل کشیده دارد. در ضلع شرقی بنا دو دریچه و درب ورودی و سه نورگیر و در ضلع شمالی دو درب و دو نورگیر و دو دریچه دارد. در ضلع غربی نورگیری مشاهده نمی شود. در داخل بنا شبستان مردانه و در نیم طبقه شبستان زنانه وجود دارد که شبستان زنانه دارای پنجره های چوبی مشبک است و درب ورودی اصلی نیز به سمت شبستان زنانه باز میشود. صندوقچه مزار که یک شبکه فلزی ساده است زیر گنبد قرار دارد. این صندوقچه تا سال ۱۳۷۶ صندوقچه ای چوبی بود اما از آن سال به بعد، ضریح مشبک آلومینیومی تهیه شده و بر روی قبر سید بزرگوار قراردادند و روی خود قبر نیز پارچه ای سبزرنگ پهن کرده اند.

سیدجعفر روستای درو - زیارتگاه

در داخل قبرستان درو (دی - رو) در قسمت ورودی روستا بنای مربع شکلی وجود دارد که مورد احترام اهالی است و به گفته اهالی درو به سید جلیل القدری به نام سید جعفر تعلق دارد و به همین سبب هم به زیارتگاه سید جعفر اسبو معروف است. این بنا مربع شکل به ابعاد تقریبی ۲ در ۲ متر مربع با نمای آجری و یک گنبدخیاری شکل و کاملاً ساده و فاقد هر گونه تزئینات می باشد.

سید جوادلو

سید جوادلو روستایی است به مختصات جغرافیایی ۳۸ درجه و ۵۶ دقیقه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۳۸ دقیقه طول شرقی که در سمت وسطای قسمت جنوبی دهستان انگوت غربی در همسایگی روستاهای کینو، مردان، یوخاری آدام دره سی، قیلج خان لی، شیخ رضی و قار قیشلاقی قرار گرفته است. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۰ نفر را در قالب ۲۲ خانوار در خود جای داده بود

سیدحسین کلور - زیارتگاه

زیارتگاه سیدحسین کلور در مرکز شهر کلور در داخل پارک این شهر قرار گرفته است. بنای این

زیارتگاه ساختمانی کوچک و مربع شکل با نمای کاشی کاری و کتیبه های قرآنی است. در قسمت ازاره این بنا ، سنگ نوشته های شهدایی که در این مکان دفن شده اند قرار دارد. ضریح زیبایی در داخل این بنا قرار گرفته که جنس آن از فلز می باشد. اطراف این بنا محوطه سازی شده و باکس های گل و درخت زیبایی خاصی به این مکان داده است. بنای امام زاده در تاریخ ۱۳۶۱ احداث شده است دیوارهای داخلی بنا تا ارتفاع ۱۰۵ متر با سنگ مرمریت سفید و بتن پوشیده از گچ است و دارای کتیبه های قرآنی کاشی کاری شده ای است.

سیدحمزه درو - زیارتگاه

زیارتگاه سیدحمزه در روستای درو(دی - رو) در قسمت شرقی شهرستان خلخال قرار گرفته است. بنای زیارتگاه درپائین تپه ای درخارج از محدوده روستای درو در میان درختان بلند و سرسبزی قرار گرفته که رودخانه کم آبی نیز از کنار آن میگذرد. بنای نوساز زیارتگاه به همت هیئت امنا و کمک مالی اهالی روستا و نظارت اداره اوقاف فراهم شده است. اسکلت این بنا بتنی با دیوارهای آجری و نمای سیمانی می باشد. طرح بنا به شکل مستطیل و سقف شیروانی است. بنا کاملاً ساده و بدون هیچگونه تزئینات خاصی می باشد. این امام زاده به گفته اهالی روستا از نوادگان امام موسی کاظم می باشد. مردم برای برگزاری مراسم های مذهبی در روز های خاص به این مکان روی می آورند.

سیدحمزه کلخوران شیخ - بقعه

این بقعه در جنوب غربی حرم بقعه شیخ جبرائیل ، پدر بزرگوار شیخ صفی الدین اردبیلی در روستای کلخوران واقع شده و از لحاظ ساختار، مشابه مقبره های دیگر موجود در آن محدوده می باشد. امامزاده حمزه نزد سالخوردگان محل به «ساری گول آغاسی» معروف است. شهرت این مقام به گل زرد از آن جهت است که در جوار مقبره آجری کوتاه آن ، درخت گل زردی بوده که در یکی از هجومهای تاریخی ، پناهگاه زنی گشته که از ترس جان و عصمت خود به درخت جوار امامزاده پناهنده گردیده و امان یافته بود. دورتادور مقبره امامزاده راسکوی سنگی احاطه کرده و بدنه بیرونی بنابا قاب بندی ساده در پایین و هره چینی در بالا بسته شده است. ورودی بقعه از سمت شمال بوده و ارتفاع بسیار پایینی دارد به طوری که هنگام وارد شدن باید کاملاً خم شد. بخش داخلی به صورت چهارضلعی با چهارطاق تیزه دار برپا شده که گوشه سازی آن از نوع کاربندی ساده می باشد. بالای این بدنه طاق عرقچین اجرا شده است. در داخل بقعه، کاغذی بدین متن از کتاب بحرالانساب تألیف پنج نفره حمزه ، قدرالدین، قوم الدین، بدرالدین و صدرالدین بردیوار نصب گردیده : «ابن عتبه الکاظم علیه السلام قدس الله اسرار از بغداد روی

به ولایت ری نهادند چون به شهری رسیدند متفرق شدند. حمزه و صدرالدین روی به ولایت اردبیل نهادند و آن جا را موطن خود ساختند. ذریات ایشان بسیار شده به القاب موسوی مشهور گشتند.»

سید حمزه ماجولان - زیارتگاه

از اماکن زیارتی روستای ماجولان دربخش شاهروداز شهرستان خلخال است

سیدخانا - چشمه

نام چشمه ای که در جنوب مسجد شهیدلی خلخال قرار دارد و بیشتر مورد استفاده محلات پائین خلخال بود. این چشمه هنوز هم مورد استفاده قرار می گیرد.

سید خضر گیلوان - زیارتگاه

از اماکن زیارتی روستای گیلوان دربخش شاهروداز شهرستان خلخال است .

سید خضر ماجولان - زیارتگاه

مزار معروف به سید خضر در روستای زیبای ماجولان در دل کوه های سرسبز خلخال و در شرق بخش شاهرود واقع شده است. مسیر روستای ماجولان از جمله راه های بسیار زیبا استان محسوب می شود که البته به علت صعب العبور بودن رفت و آمد با ماشین در آن مقدور نیست. مزار سید خضر در دل این طبیعت بکر واقع شده و نزد اهالی روستا دارای قداست خاصی است.

سیدخلیل سفیدآب - زیارتگاه

زیارتگاهی که به امامزاده سیدخلیل معروف است دره کیلومتری روستای سفیدآب، در روستای سوچه رود از توابع بخش خورش رستم شهرستان خلخال واقع شده است. بنای زیارتگاه در خارج از روستا در پشت تپه ای در یک قبرستان قدیمی واقع شده و برای رسیدن به آن باید از چند تپه گذشت. این بنای خشتی مربع شکل بوده و دارای یک گنبد سیمانی می باشد. در حال حاضر بخش اعظم بنا تخریب شده است سقف بنا چوبی و از نوع شیروانی میباشد در ضلع جنوبی بنا ایوانی سرپوشیده با نرده ها و ستونهای چوبی قرار گرفته است. کف بنا خاکی و کاملاً تخریب شده، مزار در داخل بنای سیمانی است و صندوقچه ندارد. دور تا دور این بنا را درختان بسیار زیبایی پوشانده اند که بر زیبایی بنا می افزایند.

سیددانیال خانقاه سادات - زیارتگاه

بقعه سیددانیال خلخال بر روی تپه کم ارتفاعی در روستای خانقاه سادات در ۵ کیلومتری شمال شهر خلخال قرار گرفته است. به گفته اهالی ، سیددانیال از نوادگان امام موسی کاظم (ع) بوده و کرامات زیادی

درحق مردم روا داشته است. بنای زیارتگاه در دو طبقه با نمای اصلی سنگ مرمریت سفید که در طبقه همکف بنا انباری و در طبقه اول ضریح فلزی طلاکاری شده و شبستان مردانه و زنانه و زائرسرا قرار گرفته است. ساختمان قدیمی این زیارتگاه کوچک بوده و دو ساختمان جدید در زمانهای متفاوت بر آن اضافه شده است این زیارتگاه دراعیاد مذهبی دارای بیشترین زائرمی باشد. ضریح مطهر طلاکاری شده که در ساختمان قدیمی و اصلی این بنا قرار گرفته ، فضای مربع شکلی است که تقریباً در مرکز بقعه قرار دارد و یک درب چوبی مشبک جهت هدایت زائرین به این سمت می باشد. طرح جامع بقعه به همت هیئت امنای بقعه و اداره اوقاف وامورخیریه دردست اجرا می باشد.

برابریک رسم قدیمی تمامی حاجیانی که به خانه خدا مشرف می گردند قبل از عزیمت به مکه برای عرض ارادت به سید دانیال ، بدانجا مشرف می شوند.

سید سلیمان فخرآباد - زیارتگاه

مقبره سید سلیمان در روستای فخرآباد دهستان قاراسودر بخش مشکین شرقی شهرستان مشکین شهر و در فاصله ۲۵ کیلومتری شمال شرقی مشکین شهر واقع شده است. با توجه به شجره نامه مذکور در مؤسسه دائره المعارف بقاع متبرکه ، این امامزاده سیدی جلیل القدر و شریف و دارای یک فرزند به نام حمزه بود که او نیز دارای فرزندی به نام یوسف می باشد و تداوم نسل سلیمان از اوست که پس از تسلط بنی اعمام اش (پسرعموها) بر مشاغل سیاسی و اجتماعی منطقه شیراز، ابتدا به آنجا مهاجرت و بعد به جهت شهادت پسرعمویش به نام عباس بن اسحاق در اردبیل جهت زیارت مرقد او به آنجا مسافرت کرده و به خواهش اهالی منطقه در آنجا ماندگار شده است . از تاریخ وفات او هیچ اطلاعی در دست نیست اما احتمال می رود که در اواخر نیمه اول قرن پنجم وفات یافته و در فخرآباد به خاک سپرده شده و بعداً بر سر تربت او مزاری بنا نموده اند که اکنون زیارتگاه اهل دل است و در غالب اسناد محلی از او به عنوان فرزند بلا فصل امام موسی الکاظم (ع) عنوان می شود.

ساختمان بنا در میدان اصلی فخرآباد واقع شده است. پلان کنونی متشکل ازدو بخش قدیمی و نوساز می باشد که در سالهای گذشته به دلیل تعداد زیاد زائران و مسافران اقدام به احداث این بخش نموده اند. گنبدخانه در بخش جنوب شرقی شبستان قدیمی واقع شده که مدفن امامزاده می باشد. پلان این بخش هشت گوش و دارای یک ورودی در قسمت شمالی شبستان می باشد که در سالهای گذشته جهت تفکیک ورودی مردانه و زنانه درگاه دیگری ایجاد کرده اند. این قسمت دارای چهار نورگیر در پای گنبد می باشد دیوار بنا از ارتفاع ۸۰ سانتی متری تا زیر گنبد دارای تزئینات نقاشی مربوط به دوره قاجار است که شکوه خاصی به بنا بخشیده است. پوشش گنبد جناغی می باشد که قسمت داخل گنبد گچکاری و بخش خارجی آن در سالهای گذشته با کاشی هشت گوش فیروزه ای پوشش داده شده است .

سیدشمس الدین چملوگین - زیارتگاه

زیارتگاه سیدشمس الدین در روستای چملوگین در جنوب روستای احمد آباد از روستاهای بخش شاهرود واقع شده است. بنای زیارتگاه بنای خشتی و مخروطه ای با تیرک ها و درو پنجره چوبی و دارای ورودی از ضلع شمال در مرکز روستا است و در سراسیمه معبر قرار گرفته. اهالی روستا اطلاع چندانی از نسب امام زاده سید شمس الدین ندارند.

سیدصادق کنزق سرعین - زیارتگاه

بقعه معروف به سید صادق در کوههای شرقی مشرف به روستای کنزق، در پنج کیلومتری شرقی شهر سرعین واقع شده است. سیدصادق از نوادگان امام سجاد علیه السلام بوده و به روایت ریش سفیدان و اهالی روستا کرامات زیادی در حق مردم روا داشته و مردم شیفته عنایات وی شده بوده اند. بنا به روایات در زمانهایی که منطقه با کمبود بارش مواجه می شده، زنان پیر روستا جمع شده و از داخل مقبره امامزاده سنگی برداشته و در رودخانه می گذاشتند. با این عمل، به لطف و کرامات الهی بارانی نازل می شد که با برداشتن سنگ دوباره قطع می گردید. مردم چنین روایت می کنند که مناره مقبره امامزاده همراه با اموال داخل مقبره سالها قبل توسط غارتگران به غارت رفته است. بنای فعلی مقبره جدید بوده و در مردادماه ۱۳۷۸ هجری شمسی احداث گردیده است.

سیدصدرالدین اردبیل - بقعه

بقعه مبارکه سیدصدرالدین در سه کیلومتری جاده اردبیل به مشکین شهر، در میان اراضی زراعی واقع شده است. تا چند سال گذشته مقبره صدرالدین عمارت بسیار قدیمی ای بود که بقعه در سمت جنوبی آن قرار داشت و شمالش حیاط بزرگ دهقانی ای بود که خادم بقعه در آن زندگی می کرد. درب ورودی بقعه در سمت شمال آن بود و به راهرو باریکی بازمی شد که از شرق به غرب کشیده شده و در دو انتهای راهرو به دو حجره برای بیتوته کردن زائران منتهی می گردید. در وسط این دالان در ضلع جنوبی آن دری بود که به مقبره باز می شد و قبر در وسط اتاقی کوچک قرار داشت و گنبد کم ارتفاع کهنه ای سقف آن را می پوشاند.

بنای این بقعه از چندین پیش مورد تجدید بنای کلی قرار گرفته و بنای وسیع، خوب و آبرومندی در محل قبلی این بقعه که به شدت تخریب و از بین رفته بود ایجاد شده است که عملیات ساختمانی آن هنوز به پایان نرسیده است. این بقعه در قسمت شمالی اردبیل و سمت غربی جاده اردبیل - مغان قرار دارد.

سیدصفی الدین و سید شهاب الدین طهارم دشت - زیارتگاه

زیارتگاه سید صفی الدین و سیدشهاب الدین در روستای طهارم دشت واقع در جنوب غربی دهستان شال در جنوب شرقی شهرستان خلخال و بخش شاهرود واقع شده است. سید صفی الدین و سید شهاب الدین به روایت اهالی محل از نوادگان امام موسی کاظم می باشند. از بنای این امام زاده به عنوان زیارتگاه استفاده می شود..... بنای اصلی خشتی بوده اما حدود ۱۰ سال است که ساختمان آن بازسازی شده و بنای فعلی از نوع آجری با اسکلت فلزی به جای بنای قبلی احداث شده است. بنای امام زاده چهار ضلعی و شامل ایوان و یک حیاط کوچک است که این حیاط در ضلع جنوبی بنا قرار دارد که ورودی اصلی آن از سمت حیاط می باشد. این بنا دارای یک گنبد فلزی کوچک به رنگ سبز است و نمای داخلی آن گچی می باشد.

سیدعبدالعزیز نیار - زیارتگاه

بقعه سیدعبدالعزیز از نوادگان حضرت امام موسی کاظم(ع) در روستای نیار در جنوب شرقی اردبیل قرار دارد و از مکان های متبرکه ای است که همواره پذیرای خیل عظیم زائرین اردبیل و شهرستان های مجاور می باشد. از تاریخ ولادت و وفات صاحب بقعه سندی در دسترس نمی باشد. از قدیم الایام دارای ساختمان و گنبد بوده و برای برگزاری مراسم عزاداری و روضه خوانی مورد استفاده قرار می گرفته است. چندین بار ساختمان آن تجدید بنا شده بطوری که در طوق برنجی موجود در بالای گنبد تاریخ ۸۰۱ هجری قمری درج گردیده است. آخرین بازسازی صحن و محوطه آن در سالهای ۱۳۷۶ و ۱۳۷۷ به مناسبت برگزاری کنگره پانصدمین سالگرد تولد مقدس اردبیلی که بطور همزمان در قم و اردبیل برگزار گردید از محل اعتبار اختصاصی کنگره مزبور و همکاری استانداری و شهرداری اردبیل انجام گردید ، فرم پلان مقبره ، ۱۲ ضلعی است که به نیت ۱۲ امام طراحی شده است. دورتادور بنا با سکویی به عرض ۴ متر از سنگ پلاک تیشه ای تراورتن احاطه شده و پیش خوان ورودی اجرا شده با سنگ مالون قرمز، زائر را به هشتی هدایت می کند. پس از هشتی ، گنبدخانه واقع شده است. گنبدخانه شامل یک سکوی سنگی است که ضریح بر روی آن قرار گرفته و سقفی با قوس پنج و هفت در ساقه دارای ۹ نورگیر می باشد که همراه با نورگیرهای بدنه ، نور مورد نیاز داخل مقبره امامزاده را به راحتی تأمین می کند.

سیدعبداله - زیارتگاه

از اماکن زیارتی اهالی روستای کرین در روستای کرین از شهرستان خلخال می باشد.

سیدعبداله آتشگاه (آق امام) - زیارتگاه

نگاه کنید به : آق امام

سیدعلی خانقاه بفرآجر - زیارتگاه

آرامگاه سیدعلی از اماکن زیارتی روستای خانقاه بفرآجر شهرستان خلخال است.

سیدعلی درو - زیارتگاه

مدفن سید واجب الاحترامی به نام سیدعلی در روستای درو (دی - رو) از بخش شاهرود شهرستان خلخال مورد توجه و علاقه اهالی این آبادی است و مردم در ایام معینی از سال بر سر مدفن این سید بزرگوار نذر و احسان می کنند.

سیدعلی شال - زیارتگاه

مدفن سیدعلی شال از اماکن زیارتی در روستای شال از بخش شاهرود شهرستان خلخال قرار دارد و مورد توجه و احترام اهالی این آبادی است.

سیدعمادالدین رحیم بگلو - زیارتگاه

مقبره سید عمادالدین روستای رحیم بیگلوسفلی در محدوده قبرستان مرکزی روستای رحیم بیگ لو در ۲ کیلومتری شهر رضی در پای تپه ای واقع شده است که دیوار سنگی ای به ارتفاع ۱.۲۰ سانتیمتر دورتادور قبرستان را محصور کرده است. این زیارتگاه نزد اهالی روستای رحیم بیگ لو از ارزش و اعتبار خاصی برخوردار است. بنای قدیمی تخریب شده است و بنای جدیدی به همت هیئت امناء و اداره اوقاف و با کمک های مالی مردم در حال بازسازی می باشد. بنای جدید در ابعاد تقریبی ۱۸ متر در ۱۲ متر با شالوده بتنی است.

سیدعوض الخواص کلخوران - بقعه

بقعه متبرکه سیدعوض الخواص در شمال شرقی بقعه شیخ جبرائیل کلخوران در محوطه ای مشجر واقع شده که به صورت هشت ضلعی از داخل و چهارضلعی از بیرون می باشد. در تاریخ آمده که جد پنجم شیخ صفی الدین اسحق اردبیلی، فیروزشاه زرین کلاه نام داشته که فرزند او را عوض الخواص می گفته اند. وی در قریه کلخوران دفن شده و بر سنگ مزار وی نوشته اند (هذا مرقد سید عوض الخواص بن فیروز شاه زرین تاج)

سیدعیسی و موسی دشت اندر - زیارتگاه

ازاماکن زیارتی روستای دشت اندر در شهرستان خلخال می باشد.

سیدعینعلی خانقاه گیلوان - زیارتگاه

ازاماکن زیارتی روستای خانقاه گیلوان در بخش شاهرود از شهرستان خلخال می باشد که مورد احترام اهالی این آبادی قرار دارد روستای تاریخی گیلوان که مشتمل بر دو آبادی گیلوان و خانقاه گیلوان است در بخش شاهرود واقع شده و از زیباترین و سرسبزترین نقاط دیدنی این منطقه به شمار می رود. مزار سید عینعلی، در دل باغات سیب و گردو و گیلان و در بالای تپه ای در خانقاه گیلوان قرار گرفته است. بنای زیارتگاه در محوطه قبرستان روستا قرار گرفته و مسجدی نیز در کنار آن قرار دارد. در قسمت شمالی زیارتگاه چهار دیواری بدون سقفی است که قبور سادات در آن قرار گرفته است. طرح این بنا مربع شکل با بدنه آجری که با کاه گل روی آن را پوشانده اند و سقف آن دارای گنبدی با کاشی کاری مینیاتوری است. داخل بنا تقریباً تخریب شده و ضریح فلزی مزار در زیر گنبدخانه قرار دارد. بنای زیارتگاه دارای بدنه سنگی، سقف شیروانی و یک گنبد با پوسته فلزی استیل است که سنگ بکار رفته در این بنا از کوه های اطراف زیارتگاه جمع آوری شده است. این بنا یک طبقه می باشد و دارای یک شبستان و چایخانه است. پوشش سقف داخل از نوع خرپا و دیوارهای داخلی نیز سنگی می باشد.

سیدغنی عاملی - بقعه

سید غنی عاملی برادر میرزاده خانم و شخصی متدین و معتمد مردم بوده که مقبره وی در جنوب شرقی بقعه شیخ جبرائیل کلخوران در محوطه مشجر قرار گرفته است. این بنا همچون چهار مقبره دیگر موجود در محوطه به صورت چهار طاقی اجرا شده و از نظر کالبدی بخش تحتانی بنا دارای ازاره سنگی و بخش فوقانی آن اجرا شده با آجر سنتی است که فقط در ضلع ورودی دارای طاق نما می باشد.

سیدکندی - گرمی

سیدکندی از توابع دهستان اجارود شمالی از بخش مرکزی شهرستان گرمی است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ دارای ۳۴ خانوار با ۱۳۷ نفر جمعیت بوده است.

سیدکندی - مشکین شهر

روستای سیدکندی که در بین اهالی به دیپک لی (دو بیگ لو) معروف است از توابع دهستان مشکین غربی از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر به شمار می رود این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰

تعداد ۱۷ نفر را در قالب ۴ خانوار در خود جای داده بود .

سیدلر

سیدلر روستایی است در جنوب روستای قره خان بیگ لی و از همسایه های غربی دهستان انگوت شرقی به شمار می رود و در مختصات جغرافیایی ۳۹ درجه و ۳ دقیقه و ۱۴ ثانیه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۳۹ دقیقه و ۵۲ ثانیه طول شرقی با قیشلاق قارا قایا و روستاهای لکرآباد علیا و سفلی مجاور است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۰۹ نفر را در قالب ۲۸ خانوار در خود جای داده بود.

سیدلرزهره

سیدلر زهره آبادی کوچک و کم جمعیتی در جنوب شرقی زهره است که گمان می رود در توسعه سنوات آینده زهره به این آبادی متصل شده و در مجاورت آن قرار گیرد. سیدلر در فاصله بین ۳۹ درجه و ۲ دقیقه و ۳۴ ثانیه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۷ دقیقه و ۴۸ ثانیه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ قرار دارد و علاوه بر زهره مرکز بخش موران با آبادی های تازه کند موران ، کلانسورا ، همه شان ، رحیملو و کردلر مجاورت دارد. منطقه ای که سیدلرزهره در آن بنا شده منطقه ای کوهستانی است و این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۳ نفر را در قالب ۱۸ خانوار در خود جای داده بود.

سیدلر قشلاقی

سیدلر نام دوقشلاق است که به سیدلر ساری قویو و سیدلر دادلی معروفند و هریک از این دوقشلاق نیز به قشلاقات فرعی ای که به نام افراد و ریش سفید آنها اشتها ریافته اند شناخته می شوند بطوریکه سیدلر دادلو به حسینعلی ویدالله و سیدلر ساری قویو به ساری قویو حاجی بایرام ، ساری قویو حاجی علی ، ساری قویو مرادلو ، ساری قویو حسن ، ساری قویو حاج عیسی و ساری قویو بیت الله منشعب می شوند. علاوه بر این در سمت جنوب غربی دهستان نیز چند قشلاق به سیدلر تعلق دارد که به ترتیب سیدلر فران ، سیدلر حاج حسن طباطبایی ، سیدلر سیف الله ، سیدلر میر غلام ، سیدلر صاحب و سیدلر حاجی بویوک نامیده می شوند.

سید محمد اعرابی کلخوران - بقعه

مقبره شیخ محی الدین اعرابی در شمال غربی مقبره شیخ جبرائیل کلخوران در محوطه ای مشجر واقع شده است. شیخ محی الدین اعرابی از عرفای بزرگ و نامدار زمان خود بوده است. بنای شیخ همانند چهار طاقی های مجاور، اجرا شده و در بدنه اصلی دارای قاب بندی با قوس تیزه دار می باشد. این بنا در داخل و خارج دارای ازاره سنگی است که همراه با سنگ خانی دورتادور بنا را احاطه کرده

است. پاکار قوس از کف مقبره شروع شده و نوع قوس به کار رفته پا تو پا می باشد. مابین این چهار تویزه با گوشه سازی های یزدی پر شده که پلان مربع را به دایره تبدیل کرده و نهایتا با گنبد عرقچین آسمانه بنا را پوشانده است. چهارطاقی ها و گنبدخانه های مقابر شیخ اعرابی، سید غنی عاملی، سید حمزه و عوض الخواص در عین حال که تابع ساختار واحد هستند، هر کدام به طور جداگانه نیز، ویژگی ها و تنوعات خاص خود را دارند.

سید محمد برندق - زیارتگاه

از اماکن زیارتی شهرستان خلخال است که در روستای برندق قرار دارد. این زیارتگاه که مورد علاقه و احترام اهالی است در روستای برندق قرار دارد.

سید محمد بفراجرد - زیارتگاه

از اماکن زیارتی مورد علاقه اهالی روستای بفراجرد از بخش مرکزی شهرستان خلخال زیارتگاه سید محمد بفراجرد است که ظاهرا به یکی از سادات واجب الاحترام علوی منتسب بوده و مورد علاقه و احترام اهالی است.

سید محمد بن حنفیه قلعه برزند - بقعه

بقعه تاریخی سید محمد بن حنفیه در روستای قلعه برزند از مناطق قابل توجه این بخش است که عملیات احداث و احیای آن از سالهای قبل آغاز شده و تکمیل و بهره برداری از آن از سوی ادارات کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی و اداره کل اوقاف و امور خیریه استان در حال پیگیری است.

سید محمد شال - زیارتگاه

از اماکن زیارتی روستای شال در شهرستان خلخال است.

سید محمد صالح خلخال - زیارتگاه

بقعه سید محمد صالح خلخال معروف به فاطمی در شهرستان خلخال در خیابان اصلی شهر واقع شده است. بنای آن مستطیل شکل با دو منار و گنبد پیازی شکل می باشد پیش خوان ورودی این بنا هم عرض خود ساختمان و به اندازه ۱.۵ متر است. پس از فضای پیش خوان، ورودی گنبدخانه مقبره قرار دارد با تزئینات کاشی کاری خود روحانیت خاصی به فضا داده است. این بنا دارای نمای بیرونی بدون تزئینات و نیمه کاره می باشد. ضریحی از جنس آلومینیوم بر روی مزار نصب شده است این بقعه به صورت هیت امنائی و با نظارت اداره اوقاف و امور خیریه اداره می شود.

سیدمحمد طاهرقریشی میناباد - زیارتگاه

زیارتگاه سید محمد طاهر قریشی در شمال شرقی شهر نمین ، بر فراز تپه ای مشرف به روستای میناباد واقع شده است. سیدمحمد طاهرقریشی فرزند سید محسن قریشی مینابادی اهل قریه میناباد خواهرزاده حاج شیخ سعید نقشبندی و مادرش دختر قطب العارفین شیخ علی بود.

سیدمحمدعلی تازه کندگلوزان - زیارتگاه

مزارسیدمحمدعلی از نوادگان امام جعفر صادق (ع) در روستای گلوزان از روستاهای بخش شاهرود واقع شده است. مزار سید محمد علی در دره ای مشرف به روستا و خارج از روستا واقع شده و دارای بنای چهارگوش خشتی ، ساده و بی پیرایه می باشد و زائران زیادی برای زیارت بر سر مزار وی می آیند و شب های جمعه و ایام خاص امام زاده از رونق خاصی همراه است.

سیدمحمد کلور - زیارتگاه

زیارتگاه سید محمد در شهر کلور شهرستان خلخال قرار دارد. این زیارتگاه در بالای تپه ای مشرف به شهر واقع شده است و بنای آجری آن اسکلت فلزی داشته و پوشش آن کاملاً ساده و آجری است و به ارتفاع یک متر از محوطه اطرافش بالاتر است. در ضلع جنوبی این بنا ایوان سرپوشیده ای با ستون های فلزی وجود دارد. بنای جنوبی رو به ایوان دارای دو پنجره و یک درب فلزی می باشد و در سه ضلع دیگر این بنا هیچگونه درب یا پنجره ای وجود ندارد. گنبد کوچکی با نمای سیمانی بدون هیچ گونه تزئینات در بالای سقف این بنا دیده می شود و تزئینات داخلی این بنا گچی می باشد.

سیدمحمد لرد - زیارتگاه

زیارتگاهی معروف به سید محمد در مرکز روستای لرد از روستاهای بخش امام رود واقع شده است و دارای کتابخانه عمومی و چایخانه و شبستان می باشد. بنای امام زاده برخلاف بیشتر زیارتگاهها که در قبرستان و خارج از روستا بودند در داخل روستا قرار گرفته و اطراف آن را خانه ها و بناهای دیگر احاطه کرده است سقف این بنا از داخل چوبی و از بیرون شیروانی جنس حلبی می باشد. به گفته اهالی محل این بنا در دوران صفوی ساخته شده و در دوران پهلوی تجدید بنا گشته است.

سیدمحمد لنبر - زیارتگاه

بقعه چهارگوش سیدمحمد لنبر در روستای سرسبز لنبر از توابع بخش مرکزی خلخال و در سرایشی خیابان اصلی روستا واقع شده است. این بنا دارای نمای سیمانی سفید با سقفی شیروانی است و به نظر می رسد از ساخت آن زمان زیادی نمی گذرد و متعلق به همین دوران است.

سیدمحمد منجره - بقعه

بقعه متبرکه سیدمحمد معروف به سیدمحمد که به روایت اهالی روستا از نوادگان امام موسی کاظم (ع) می باشد بالای تپه داخل قبرستان روستای منجره در ده کیلومتری شرق شهرستان خلخال قرار گرفته است. بنای این زیارتگاه نوساز و به شکل مستطیل بانمای سنگ مرمریت سفید و با درب و پنجره های فلزی نیم قوس ساخته شده و تزئینات خاص معماری ندارد. داخل بنا با گچ پوشیده شده است. احداث بنای جدید به همت مردم همان روستا و هیئت امناء فراهم شده است.

سیدمحمدلو

ازآبادی های دهستان انگوت غربی ازبخش انگوت شهرستان گرمی است که درمختصات جغرافیایی ۳۸ درجه و ۵۶ دقیقه و ۲۳ ثانیه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۴۲ دقیقه و ۲۷ ثانیه طول شرقی و درفاصله بیست کیلومتری از سمت جنوب غربی مرکز بخش انگوت درمیان روستاهای قوزلو، گونئی کندی، آشاغی و یوخاری آدام دره سی، قیلیچ خان لی و آشاغی هییت قرار دارد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۶ نفررا در قالب ۱۲ خانوار در خود جای داده بود.

سیدمحمد امینجان - زیارتگاه

بقعه متبرکه سیدمحمد امینجان معروف به سلطان رسول پیرشیخ سید محمود در ۹ کیلومتری شمال شهرستان نمین درگورستانی واقع درتپه شرقی مشرف به روستا به نام ساری توره و درمحل سرسبزی که انبوه درختان آن را احاطه کرده مستقر شده است. در نزدیکی مقبره، درختی قدیمی قرار دارد که صاحبان حاجت برای نذر و نیاز پارچه به آن می بندند. سلطان رسول پیرشیخ سید محمود، هم عصر سیدخرم بوده و تاریخ آن به دوره صفویه برمی گردد. مقبره دارای بنایی کوچک و زیبا می باشد که بامصالح بومی در مقیاسی مردم وار و محقرانه اجرا شده است. آسمانه بنا با گنبدعرقچین پوشش داده شده و درکنار این گنبدخانه اتاقکی با درکوتاه (ارتفاع یک متر) وجود دارد که احتمالاً برای ذکر و سماع دراویش آن زمان و یا اقامت زائرین استفاده می شده است. فضای داخلی این مقبره به صورت هشت ضلعی منتظم است که ورودی آن از سمت قبله می باشد. به نقل از درویش مراقب مقبره هر ضلع از بدنه را به یکی از پیامبران نسبت میدهند و ورودی آن به رسول اکرم (ص) ختم می شود.

سیدمحمد (حاجی بابا) - زیارتگاه

بقعه حاج محمود معروف به «حاجی بابا» در شش کیلومتری عنبران سفلی در شمال شهرستان نمین قرار گرفته است. وی اهل عنبران و عابد و عارفی بوده که مورد احترام مردم بوده است. بنای مقبره

در فاصله ۲۰۰ متری از مقبره بابا خرم و در بخش مرتفع تری از کوههای غربی مشرف به روستا استقرار یافته است. این بنا دارای حیاطی به ابعاد تقریبی ۵ متر در ۶ متر بوده که یک ورودی شرقی دسترسی را به حیاط ممکن می سازد. گنبدخانه که قسمت اصلی بنای مقبره تلقی می شود بصورت نیمه کاره باقی مانده است. مقبره حاج محمود نیز مانند دیگر مقابر این منطقه در حریم داخلی قبرستان واقع شده است

سید نصرالدین سوسه‌هاب - زیارتگاه

زیارتگاه سید نصرالدین سوسه‌هاب که مورد احترام اهالی است با قدمتی چندین ساله در روستای سوسه‌هاب از شرقی ترین روستاهای بخش خوش رستم شمالی قرار گرفته در یک سمت زیارتگاه یک مسجد قرار دارد و در سمت دیگر آن سرویس بهداشتی واقع شده است. ساختمان این زیارتگاه سنگی و سقف آن از نوع شیروانی می باشد. و تجدید بنای آن در سنوات اخیر مورد توجه اهالی قرار گرفته است.

سیده پری خانم خانقاه بفراجرد - زیارتگاه

مزار سیده پری خانم در روستای خانقاه بفراجرد در بخش مرکزی شهرستان خلخال قرار دارد و مورد علاقه و احترام اهالی است.

سیده صونا - زیارتگاه

بقعه آغاباجی در محوطه مجموعه آموزشی روستای نصیرآباد مشکین شهرکه در واقع بخشی از محوطه قبرستان روستاست قرار دارد. آغاباجی بانوی سالخورده ای بوده که تا ۶۰-۷۰ سال پیش در نصیرآباد می زیسته و مورد احترام اهالی بوده است. بعد از وفات وی او را در محوطه قبرستان نصیرآباد دفن کرده و بر سر مزار وی چهار دیواری آجری برپا کرده همسر و برادران سیده را هم پس از فوت در کنار وی دفن میکنند. اهالی روستا از کرامات سیده چه در زمان حیات ایشان و چه در زمان ممات یادها می کنند و ایشان را منبع فیضی برای اهل روستا می دانند. در سالهای اخیر نوادگان وی چهار دیواری گلی را تجدید بنا نموده و بنای فعلی را شبانه بر سر مزار ایشان می سازند. بنای فعلی، ساختمان چهار گوش مستطیلی شکلی با بدنه آجری است که چهار مزار را در خود جای داده است. با احداث مجموعه آموزشی مذکور قبر آغاباجی هم در محوطه این مجموعه قرار می گیرد. مردم روستا هنوز هم برای نیاز و توسل جستن به وی بر سر مزار ایشان می آیند به نوشته آقای قاسم پورایمان در کتاب مشکین شهر نگین سبز آذربایجان ، سیده آغاباجی فرزند سید محمد معروف به سیده صونا از محبوبیت خاصی در بین اهالی مشکین شهر برخوردار بوده..... و بعد از وفات نیز این علاقمندی مردم دوام یافته است.

سیدهاشم ابراهیمی - خانه تاریخی

خانه سیدهاشم ابراهیمی در کوچه شهیدگاه - پشت بقعه شیخ صفی الدین اردبیلی قرار دارد. این بنا که یکی از یادگارهای دوران زندیه در شهر اردبیل به شمار می رود در حال حاضر تحت مالکیت اداره کل میراث فرهنگی استان اردبیل است. بنای مذکور با یک هشتی کوچک از معبر کوچه وارد حیاط مستطیلی می شود. عمارت اصلی شامل دو طبقه همکف و زیرزمین بوده و تالار نسبتاً بزرگ و زیبایی دارد. این تالار که بخش مهمی از بنا را تشکیل داده شامل دو رواق و یک شاه نشین است که با پنجره های مشبک ریز با شیشه های الوان به صورت ارسی تزئین یافته است. تزئینات به کار رفته در تالار شامل مقرنس ها ، گنجرها ، نقاشیها و کتیبه های با ارزش است. خانه ابراهیمی تحت شماره ۳۰۴۱ در فهرست آثار ملی ایران قرار دارد.

سیدهاشم و سید ابراهیم کئزج - زیارتگاه

سیدهاشم و سید ابراهیم در روستای کئزج از بخش خورش رستم شهرستان خلخال از اماکن زیارتی شهرستان خلخال است که مدفن دوتن از سادات علوی است. درباره این دو مقبره اطلاعات دقیقی وجود ندارد اما آنچه مسلم است این است که مزار این سادات از دیرباز مورد علاقه و احترام اهالی آبادی های اطراف بوده اند.

سیدهاشم - زیارتگاه

مقبره سیدهاشم که از نوادگان امامزاده عبدالله می باشد، در تپه شمالی مشرف به روستای آلوجه سبلان در قسمت غربی قبرستان قرار گرفته است. این روستا که یکی از باصفا ترین روستاهای منطقه می باشد در دامنه دو کوه قرار گرفته و مرقد سیدهاشم را در آغوش خود پذیرفته است. ساختار بنای سیدهاشم، بصورت چیننه با ملات گل و کاهگل می باشد که بر اثر زلزله تخریب گردیده و چیزی از آن به جز ویرانه ای که طلب برپایی دارد باقی نمانده است.

سیف آباد

از آبادی های شهرستان نمین که در دهستان گرده از توابع بخش مرکزی نمین که در مجاورت سلوط ، نوشوق و کارخانه سیمان اردبیل قرار دارد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵ نفر را در قالب ۵ خانوار در خود جای داده بود.

سیف خانلو

از آبادی های دهستان اصلاندوز از بخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است. سیف خانلو در منتهی الیه

جنوبی دهستان و در مجاورت ایدیرسفل، قشلاق سیف خانلو، وقشلاق بوزچا (سفلی وسطی علیا) واقع شده و براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱۵ نفر را در قالب ۳۱ خانوار در خود جای داده بود.

سیف خانلو قشلاقی

نام دو قشلاق از قشلاقات دهستان اصلاندوز از بخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است که در مجاورت سیف خانلو، بوزچاقشلاقی و «ایدیر» واقع شده و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۴۱ نفر را در قالب ۸۶ خانوار در خود جای داده بود.

سین داغی - کوه

این کوه با ارتفاع ۳۳۶۷ متر در محدوده دهستان آبگرم از بخش مرکزی شهرستان سرعین واقع شده است. جهت کوه، شرقی - غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۷.۵۷ و عرض ۳۸.۱۴ می باشد. سین داغی یکی از ارتفاعات سبلان به شمار می رود.

سینه سر

سینه سر، در منتهی الیه شمال غربی دهستان اجارود شرقی از بخش موران در شهرستان گرمی از استان اردبیل و در مجاورت روستاهای هاچاکند در مانلو، در مانلو، زینگیر و قارایاتاق در فاصله بین ۳۹ درجه و ۳ دقیقه و ۱ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۸ درجه و ۱۰ دقیقه و ۳۹ ثانیه طول شرقی از نصف النهار مبدا قرار گرفته است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۱ نفر را در قالب ۱۲ خانوار در خود جای داده بود.

سیه

سیه یا (سی - آ) یکی از مرتفع ترین آبادیهای دهستان اجارود شرقی است که در ارتفاع ۱۴۰۰ متری از سطح دریا در منطقه ای مرتفع و کوهستانی که به مرز ایران با جمهوری آذربایجان چسبیده قرار گرفته است. سی یا آخرین آبادی در منتهی الیه جنوب غربی دهستان اجارود شرقی و بخش موران است که در نقطه صفر مرزی باروستانهای افجه و بورک آباد در بخش موران و منطقه یاردیم لی از جمهوری آذربایجان مجاورت دارد. مختصات جغرافیایی این آبادی ۳۸ درجه و ۵۷ دقیقه و ۳۵ ثانیه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۳ دقیقه و ۱۹ ثانیه طول شرقی است. کلاً ۹ خانوار با ۲۶ نفر جمعیت در «سیه» ساکنند. «سیه» از آبادی های دور افتاده و محرومی است که بواسطه کمی جمعیت و بعد مسافت امکانات چندانی ندارد. مجاورت بسیار نزدیک روستای «سیه» به مرز باعث شده تا طرح انتقال و جابجایی «سیه» و دوسه آبادی دیگری که بر روی نوار مرزی قرار دارند مورد توجه مسئولین منطقه قرار گیرد.

شابی کندی

از آبادی های دهستان قشلاق جنوبی از بخش قشلاق دشت شهرستان بيله سواراست که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۰۴ نفر رادر قالب ۲۹ خانوار در خود جای داده بود. شابی کندی در میان قوتوربولاغی ، حاج آقاکندی ، حسن خان دره سی و یان بولاغ قرار گرفته است.

شایل - مجتمع آبدرمانی

این چشمه در ۲۷ کیلومتری روستای لاهرود در پای تپه ای واقع شده است و فاصله کمی با آبگرم قوتورسویودارد دمای آب در مظهر چشمه ۴۸ درجه سانتیگراد است. ظاهر آب زلال ، کمی ترش مزه ، بی رنگ و نیز کمی بودار است. آب این چشمه ، در ردیف آب های معدنی اسید بیکربنات یا بیکربناته سدیک قرار دارد. به خاطر وجود مقدار زیادی اسید کربنیک ، از آب آن برای درمان بیماری های حرکتی ، عصبی (درمان پادرد و کمر درد) استفاده می شود. شایل در کنار دره زیبای شیروان دره سی و دامنه سرسبز سبلان واقع شده و دارای دمای ۴۸ درجه سانتیگراد و خروجی پنج لیتر در ثانیه است. تا چندی پیش استفاده از آب چشمه در دو استخر جداگانه آن به شکل کاملاً سنتی و ابتدایی بود. در سنوات اخیر در محل آبگرم شایل مجتمع آب درمانی دو طبقه ای شامل استخرهای مجزای زنانه و مردانه ، سالن سونای خشک و بخار ، دوش های انفرادی ، جکوزی ، رستوران و سوئیت احداث و به بهره برداری رسیده است. این مجتمع که بازیربنای ۲۲ هزار مترمربع در زمینی به مساحت ۱۰ هکتار احداث شده است شامل تجهیزات اقامتی ، رفاهی ، تجاری ، پارکینگ و ورزشگاه در محوطه خود خواهد بود است که هم اکنون در دست احداث است. شایل یکی از مبادی صعود به قله سبلان است چندین جیب در محل وجود دارد که کوهنوردان را از مسیر خاکی و بسیار سنگلاخ به پناهگاه منتقل می کنند.

شاطرانلو

از ایلات و عشایر خلخال که دامنه های غربی کوه های طالش و شمال شرقی فیروزآباد محل ییلاق و شمال و شمال غربی فیروزآباد محل قشلاق این طایفه بود.

شاطرانلو، دلیکانلو و کلوکجانلو از ایل شکاک که از اکراد کردستان بودند جدا شده ، عده ای در قوچان بعضی در سراب و گروهی نیز به خلخال آمده و بیشتر در قسمت شمالی خلخال سکونت یافتند. این طوایف امروزه به صورت پراکنده در مناطق خاصی از خلخال به ییلاق و کوه و صحرا می روند. مرحوم دهخدا در لغت نامه به نقل از کتاب جغرافیای سیاسی کیهان آورده که «....شاطرانلو نام یکی از ایلات ساکن اطراف خلخال است که هزار خانوار دارد. ییلاق و قشلاق ندارد و زبان ایل کردی کرمانجی است که در چندین روستا ساکن اند عده ای از آنها مهاجرت کرده و در اطراف قوچان سکنی گزیده اند در حالی که ییلاق قشلاق

داشته و هنوز هم دارند. البته منظور از مهاجرت به قوچان این است که بعد از به اتمام رسیدن مدت تبعید بعضی ها به قوچان سرزمین مادری بازگشته و بعضی نیز خلخال را برای سکونت انتخاب کرده اند...» طایفه ی کرمانج شاطرانلو به همراه شش طایفه به نام های خالتانلو، کلوکشانلو، هویرانلو، مونتانلو، نصرانلو(اصلان لو) و دلیکانلو در زمان نادرشاه افشار به خلخال و نواحی کوهستانی تالش کوچانده شدند.

شاطرگونبزی

روستای شاطرگونبزی در فاصله ۴۸ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهرواقع شده است. این آبادی که از آبادی های دهستان لاهرود به شمار می رود امروزه تقریباً خالی از سکنه است.

شاطرگونبزی اردبیل - بنای تاریخی

این برج در روستای صومعه در نزدیکی اردبیل در یک فضای وسیع و گسترده بنا شده است. از کتیبه و پوشش بنا چیزی بر جا نمانده است ولی از شیوه معماری آن چنین بر می آید که احتمالاً از بناهای قرن هشتم هجری قمری است. برج شاطر گونبزی روستای صوما در فاصله ۸.۵ کیلومتری شمال اردبیل به شکل برج استوانه ای شکل از داخل و ده ضلعی از خارج به طول اضلاع ۲.۶۲ و ازاره سنگی ۱.۵ متر مربوط به قرن هفتم هجری قمری است. در حوالی برج به فواصل گوناگون، تپه های باستانی قرار دارد. بیشتر آن ها مربوط به دوره های پیش از اسلام به ویژه دوره اشکانی است. این اثر در تاریخ ۱۵ دی ۱۳۸۷ با شماره ثبت ۲۳۹۸۷ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

شاعرلو

شاعرلی نام آبادی ای است که در ۳۹ درجه و ۴ دقیقه و ۲۵ ثانیه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۴۳ دقیقه و ۳۸ ثانیه طول شرقی در دهستان انگوت شرقی از بخش انگوت شهرستان گرمی استان اردبیل و در کنار رودخانه سامبورچای جای گرفته است و از سمت شمال با روستای صیادآباد، از سمت مغرب با روستای متروکه ی جلدی و از سمت جنوب با روستای داش قاپی و گرمی انگوت مجاورت دارد. این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۱۸ نفر را در قالب ۴۹ خانوار در خود جای داده بود.

شاغالادره - تفرجگاه

منطقه سرسبز و خرمی است که از کوه های شمال خانقاه علیا تا شمال میناباد کشیده شده و مرز بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری آذربایجان می باشد. این منطقه در سمت غرب «شیندان قلعه سی» واقع شده و مشتمل بر کوه های کم ارتفاع و عرصه های سرسبز و خرمی است که به عنوان محل تفرج و استراحت مورد استفاده قرار می گیرد. «شاغالادره» در اصل شغال دره بوده که در اثر کثرت استعمال به

صورت شاغلادره و شالادره درآمده است.

شال

شال از آبادی های بزرگ دهستان شال و مرکز دهستان شال در بخش شاهرود شهرستان خلخال می باشد که در ۳۷ درجه و ۱۹ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۴۵ دقیقه طول شرقی از قرار گرفته است ۱۴۰۰ متر از سطح دریا ارتفاع دارد و در فاصله ۹ کیلومتری شهر کلور و ۴۴ کیلومتری جنوب شرقی شهر خلخال واقع شده است. براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ دارای ۲۹۵ خانوار با ۸۸۱ نفر جمعیت بوده است. از شمال به شهر کلور، از جنوب به روستای دیز و خوللار، از شرق به روستای دیلمده و کوه های گیلان و از غرب به روستای لرد محدود است و در ناحیه کاملاً کوهستانی قرار گرفته است. مردم شال همانند اکثر روستاهای بخش به زبان تاتی صحبت می کنند. محصولات کشاورزی آن گندم، جو، عدس، نخود، لوبیا، چغندر، هویج، فلفل، سیب زمینی، پیاز، سبزیجات (ریحان، شاهی، پیازچه، تره، سیر، گوجه فرنگی و غیره) و محصولات باغی آن انواع سیب، انواع گلابی، زردآلو، گیلاس، آلبالو، سنجید، به، گردو، انگور، توت فرنگی، فندق، بادام، ازگیل، خرمالو، شلیل، هلو، گل محمدی، زعفران و زرشک است.

شال - دهستان

از دهستان های بخش شاهرود شهرستان خلخال به مرکزیت شال که در سال ۱۳۶۶ تاسیس شده و شامل آبادی های احمدآباد، الکش، اندزق، تازه کندگلوزان، تازه کند گندم آباد، جلال آباد، چملوگبین (یاهلیق)، خانقاه گیلوان، دشت اندر، دیز، رکن آباد، شال، شیخ علی لر، صومعه رودبار، طهارم دشت، علی آباد، قشلاق دیز، قشلاق گیلوان، کوهول، کهل دشت، گندم آباد، گیلوان و ماجولان است. در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۰۷۵ خانوار با ۳۵۰۳ نفر جمعیت در ۲۳ پارچه آبادی این دهستان سکونت گزیده بودند.

شام اسبی - مرکز دهستان

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان بالیقلو از بخش مرکزی و مرکز دهستان بالیقلو در بخش مرکزی شهرستان اردبیل است که در سال ۱۳۶۶ تاسیس شده است و در سرشماری سال ۱۳۹۰ دارای ۷۳۴ خانوار با ۲۶۰۹ نفر جمعیت بوده است. روستای شام اسبی در سمت جنوب مرکز شهرستان اردبیل و در میان روستاهای بنفشه دره، کول لی، الماس و قاسم قشلاقی واقع شده است در شام اسبی اردبیل گورستانی قدیمی وجود دارد که سنگ قبرهای متعدد رسوبی و آجری رنگ در آن موجود است و منسوب به سده های ششم تا هشتم هجری است. جایی شنیدم که نام اصلی این روستا «شاه طهماسبی» بوده که به مرور زمان

و در اثر کثرت استعمال به شکل اخیر درآمده است

شاه اسماعیل اول - آرامگاه

آرامگاه شاه اسماعیل اول (شاه جنگ ایران در چالدران) بنابه وصیت خودش در اتاقی کوچک در کنار قبر شیخ صفی قرار دارد و صندوق بسیار نفیس و زیبایی از خاتم و منبت بر روی مزارش درست شده است. شاه اسماعیل صفوی در سال ۸۹۲ هجری قمری در اردبیل دیده به جهان گشود. وی پس از قتل پدر و برادرش مدتی پنهانی در اردبیل زیست و سپس برای امنیت بیشتر به لاهیجان رفت و نزد امیر آنجا پناه گرفت و زیر نظر هفت تن از بزرگان صوفی لاهیجان فنون رزم آموخت. و سپس به اردبیل مراجعت کرد با مراجعت وی به اردبیل گروه کثیری از صوفیان قیزیل باش به او پیوستند. اسماعیل ۱۳ ساله بود که، اقدام به تدارک سپاه کرد و در سال ۹۰۶ هجری قمری با هفت هزار قیزیل باش به سمت شیروان لشکر کشید و فرخ یسار را مغلوب کرد و راه آذربایجان را پیش گرفت و پیروزمندانه وارد تبریز شد و با کمک مریدانی که سخت به او معتقد بودند در سال ۹۰۷ هجری قمری (۸۸۰ شمسی) شاه ایران شد و سلسله خویش را به نام جدش صفی الدین (صفویه) نامید که پس از هشتصد سال نخستین حکومت کاملاً مستقل ایرانی بعد از حمله اعراب به ایران در سال ۳۲ هجری قمری بود.

شاه اسماعیل سپس به جنگ قوم ازبک رفت و خطر این قوم در شمال شرق ایران را برای همیشه دفع کرد اما در همین هنگام با یورش عثمانی ها مواجه شد. و به قصد دفع حمله عثمانیان به غرب لشکر کشید و در نبرد چالدران آنچنان دلیرانه جنگید که علیرغم شکست خوردنش، نبرد او در زمره نبردهای بزرگ تاریخ و از افتخارات ایرانیان محسوب می شود... سلطان سلیمان اول که در فتح تبریز موفق شده بود همسر محبوب شاه اسماعیل را به اسارت در آورد پس از خروج از ایران وی را گروگان گرفت و برای آزادی وی امتیازات کلانی از شاه اسماعیل خواست اما اسماعیل آن خواسته ها را نپذیرفته در سن ۳۵ سالگی از دوری همسر خویش دق کرد و مرد. آرامگاه او در کنار جدش شیخ صفی الدین اردبیلی واقع در اردبیل قرار دارد. این آرامگاه از بناهای بقعه شیخ صفی کوچکتر بوده و بسیار زیباست. وجود گنبد های تذهیب و کتیبه های گچ بری و صندوق قبر خاتمکاری و منبت کاری، آن را به یکی از برجسته ترین دیدنی های این مکان تبدیل کرده است.

شاه تپه سی - تپه تاریخی

شاه تپه سی از تپه های تاریخی شهرستان بیله سوار است که در روستای شاه تپه سی ازبخش مرکزی بیله سوار قرار دارد. این تپه که تاریخ آن را به دوران اشکانیان نسبت می دهند در تاریخ ۱۳۴۵/۱۲/۲۵ تحت شماره ۶۲۲ در شمار آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

شاه خانم قشلاقی

از قشلاقات دهستان قشلاق شرقی از بخش قشلاق دشت شهرستان بیله سوار است که در سمت جنوب غربی دهستان واقع شده و شامل ۳ سکونتگاه است: شاه خانم قدیر، شاه خانم علی برات و شاه خانم گل آقا. این قشلاقات در سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۴ نفر در قالب ۲۱ خانوار در خود جای داده بودند.

شاه سئوه ن

نگاه کنید به: عشایرمغان

شاه عباسی خلخال - کاروانسرای تاریخی

کاروانسرای شاه عباسی خلخال واقع در دو راهی روستای میل آغاردان و بیلاق خلخال مربوط به دوره صفویه و کاروانسرای چنارلق خلخال دو کاروانسرای شهرستان خلخال است.

شاه عباسی شورگول - کاروانسرای تاریخی

این کاروانسرا در جنوب شرقی روستای شورگول از دهستان شورگول بیله سوار واقع شده است. کاروانسرای شورگل در محوطه ای به ابعاد ۱۵۰×۲۰۰ متر در روی تپه ای به ارتفاع سه متر از زمین های اطراف قرار گرفته است. ورودی بنا در ضلع جنوبی است که پس از این ورودی راهروئی به طول شش متر تعبیه شده که از طریق این راهرو وارد حیاط مرکزی به ابعاد ۱۸×۹ متر می شویم. در این کاروانسرای سفالهایی از دوران اسلامی و نیز دوران تاریخی «اشکانی» جمع آوری گردید که براساس آنها انتساب آن به دوران بین قرن پنجم تا اواخر قرن هشتم هجری قمری قطعی است.

شاه عباسی نقدی کندی - کاروانسرای تاریخی

کاروانسرای نقدی کندی در ۲۰۰ متری حاشیه شمالی جاده آسفالته اردبیل - مشکین شهر و به فاصله ۳۵ کیلومتری اردبیل در کنار رودخانه نقدی و مشرف به دره کم عمق و سرسبز نقدی کندی قرار گرفته است. کاروانسرای شاه عباسی نقدی کندی از لحاظ سبک و پلان به نقشه کوهستانی مشابهت دارد. ابعاد آن ۳۰×۲۹ متروا مصالح لاشه سنگ وملا تهای آهکی بنا گردیده است. ورودی بنا در قسمت غرب واقع شده که پس از وارد شدن از این قسمت با دواطاق در جناحین راهرو روبرو میشویم. پس از آن وارد تالار می شویم که در اضلاع شمالی وجنوبی آن چهار حجره تعبیه شده است. این بنا از ابنیه باقیمانده عصر صفویان است. در ۱۰۰ متری شرق کاروانسرا بر روی یک تپه طبیعی، قبرستان کوچکی قرار دارد که احتمالاً مربوط به دوره ای است که کاروانسرا دایر بوده است. از خصوصیات مهم کاروانسرا میتوان به پلان

نوع کوهستانی آن اشاره کرد.

شاه عباسی نیر - کاروانسرای تاریخی

این کاروانسرا از بناهای دوره صفویه است که به دستور شاه عباس صفوی در ۱۰ کیلومتری شهر نیر در جاده اردبیل - سراب که یکی از قدیمی‌ترین و برفگیرترین جاده‌های مواصلاتی کشور است ساخته شد و جزو یکی از ۹۹۹ کاروانسرای ساخته شده در این دوره بوده است. عمده مصالح استفاده شده در ساخت آن سنگ بوده که علاوه بر سهولت دسترسی و فراوانی آن در محل، عنصر مقاوم و پایداری هم به شمار می‌رود. طراحی این کاروانسرا کاملاً سازگار با اقلیم و شرایط محل صورت گرفته، چرا که عرض و ارتفاع ورودی‌های فضاهای زیستی داخل، به حداقل ممکن کاهش یافته طوری که با اندک وسایلی می‌توان آن را مسدود و از نفوذ سرما و کوران برف به داخل آن جلوگیری کرد. روزنه‌های سقفی نیز در حداقل اندازه در نظر گرفته شده است و عملکرد منطبق با نیاز را به رخ می‌کشد. ورودی‌های فضاهای ارتباطی داخل در مرکز بنا نسبت به فضاهای جانبی مقداری بزرگتر در نظر گرفته شده است تا چهار پایانی که همراه و مورد استفاده کاروانیان بوده نیز بتوانند در داخل پناه بگیرند. ملات اتصال دهنده سنگهای بنا، ساروج است و یک گنبد کوچک سنگی در سقف کاروانسرا قرار دارد. کاروانسرای شاه عباسی نیر در سال ۱۳۶۲ با شماره ملی ۱۶۵۳ در فهرست آثار ملی کشور ثبت شده است. برخی از قسمت‌های این کاروانسرا در سنوات اخیر مرمت شده است.

شاه عبدالعظیم اسکستان - زیارتگاه

زیارتگاه شاه عبدالعظیم در روستای اسکستان بخش شاهرود در شرق شهرستان خلخال قرار دارد. دورتا دور بنای زیارتگاه را حیاط فرا گرفته و بر درب ورودی اصلی حیاط یک جفت شاخ بز کوهی از حدود ۲۰۰ سال پیش در این مکان وجود دارد که اهالی بومی اطلاعی در مورد علت وجود این شاخ‌ها ندارند. بنای ساختمان زیارتگاه چهارگوش و دارای یک گنبد می‌باشد. داخل بنا با نقاشی‌های مذهبی مزین شده است. افراد حاجتمند گوشه‌ای لباس خود را بر آستانه درب ورودی می‌خ میزدند و به این ترتیب به شاه عبدالعظیم توسل می‌جستند. طرح این بنا به شکل مربع مستطیل و با گنبد مخروطی شکل با بدنه سیمانی و درب‌های چوبی و به ارتفاع تقریباً ۳ متر احداث شده است. در ضلع جنوبی این بنا سه درب چوبی قرار دارد و هیچگونه نورگیری دیگری وجود ندارد.

شاه محمود شال - زیارتگاه

زیارتگاه شاه محمود که از احترام خاصی در میان اهالی برخوردار است در قسمت مرکزی دهستان شال از توابع بخش کلور شهرستان خلخال در بلندی واقع شده است. ساختمان نیمه کاره این زیارتگاه از سال

۱۳۸۱ به همت هیئت امناء و اداره اوقاف و کمک های مردمی بازسازی و تکمیل شده است و برای برگزاری مراسم مذهبی ودعاخوانی و احسان مورد استفاده قرار می گیرد. ساختمان اصلی زیارتگاه یک بنای خشتی بوده اما بنای کنونی از نوع سیمانی و نمای قسمتی از بنا آجر ۳ سانتی است. سقف این بنا از نوع شیروانی و نمای اصلی بنا روبه دهستان است .

شاه معلم - کوه

این کوه با ارتفاع ۳۱۲۵ متر در محدوده دهستان شال ازبخش شاهرود شهرستان خلخال و در ۵۵ کیلومتری جنوب شرقی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمال غربی - جنوب شرقی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۵۶ و عرض ۳۷.۱۱ می باشد بخشی از کوه در محدوده استان گیلان واقع شده است.

شاهرود - بخش

شاهرود یکی ازبخشهای شهرستان خلخال به مرکزیت شهرکلور است که با ۸۹۲ کیلومتر مربع وسعت در جنوب شرقی استان اردبیل واقع شده است .این بخش که ازطرف جنوب به استان زنجان، ازطرف غرب به بخش خورش رستم ، ازطرف شرق به استان گیلان و از طرف شمال به مرکز شهرستان خلخال متصل شده است مشتمل بر سه دهستان شاهرود ، شال وپلنگاه با ۳۳ پارچه آبادی ۳۶۱۰ خانوار و جمعیتی بالغ بر ۱۴۱۶۲ می باشد.منطقه شاهرود دارای آب وهوای کوهستانی بوده ورشته کوه تالش چون سدی مانع از تأثیرات رطوبت دریای خزر است. مهمترین و طولانی ترین رودخانه ای که درمنطقه جاری است رودخانه شاهرود نام دارد و وجه تسمیه منطقه نیزبه جریان رودخانه طویل شاهرود برمی گردد که زمانی چال رود سپس شال رود وبعد شاهرود نامیده شده است. حمدالله مستوفی درکتاب نزه القلوب آورده است : « ..... شاهرود ولایتی است متصل به طولش کمابیش سی پاره دیه است از معظمتاش شال کلور، خمس، درو، گیلوان و..... می باشد هوایش معتدل وبه گرمی مایل، حاصلش غله نیکوآید و اندکی میوه دارد ، حقوق دیوانی اش ده هزار دینار بر روی دفتر است و..... »

اهالی شاهرود به گویش تاتی که یکی از گویش های زبانهای کهن ایرانی یعنی آذری است تسلط کافی دارند. این گویش در کلور مرکز بخش شاهرود و تعدادی از روستاهای تابع آن گویشوران زیادی دارد .

شاهرود - دهستان

ازدهستان های بخش شاهرود شهرستان خلخال به مرکزیت کلورکه درسال ۱۳۶۶ تاسیس شده و شامل آبادی های اسبو ، اسکستان ، درو(دی - رو) ، دیلم آباد است. در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۰۹ خانوار با ۱۴۵۹ نفر جمعیت در ۴ پارچه آبادی دهستان شاهرود سکونت داشتند.

شاهرود - رودخانه

رودخانه شاهرود (کلور) دومین رود بزرگ شهرستان خلخال است که از دامنه های غربی کوه های بردکوه داغ و سیرگلی درتالش سرچشمه گرفته و پس از گذشتن از روستاهای خمس ، اسکستان ، اسبو ، درو ، کلور ، شال و دیز سرانجام به قیزیل اوزه ن ملحق می شود.

شاهعلی بیگ لو

از طوایف بزرگ شاهسئوه ن های مغان که هم اکنون نیز تعداد جمعیت آن زیاد است که بعضی از آنان به بیلاق و قشلاق می روند، قشلاقشان در کرمه لو و میرزاخان و فرج خارا باسی و بیلاقشان در اطراف چال داغ واقع است. سکونتگاه اصلی این طایفه روستاهای کورمال لو ، یئل سویو ، شاهبازلو ، قوربانلو ، جیدا ، خان محمدلو ، مالالار ، شاعرلر ، عسگرخانلو ، اوچ بولاغ ، اوروجعلی لو ، عباس علیلو و مرکز بخش انگوت می باشد. نام رئیس طایفه ، شاه علی بیگ بوده و طایفه به نام او به شاهعلی بیگ لو اشتهاار یافته است.

شاهمار بیگلو

از آبادی های دهستان پائین برزند از بخش انگوت شهرستان گرمی است که در ۳۹ درجه و ۱۳ ثانیه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۵۵ دقیقه و ۱۵ ثانیه طول شرقی، در مجاورت روستاهای ابراهیم کندی ، مَزَرَه (مزرعه) و قالا برزند (قلعه برزند) واقع شده و رودخانه برزند چایی از غرب آن می گذرد. جمعیت روستا در سرشماری سال ۱۳۸۵ کشور ۲۰۱ نفر در قالب ۴۹ خانوار بوده است.

شاوون

شاوون نام دو آبادی هم نام در شمال شرق دهستان اینی از بخش مرکزی شهرستان گرمی مغان در استان اردبیل می باشد که در فاصله ۲ کیلومتری از همدیگر قرار دارند و بایشوندهای آشاگی و یوخاری از همدیگر متمایز می شوند. رایج ترین مسیر دسترسی به هر دو آبادی از طریق جاده ای به نام (موران یولو) آغاز می شود که در سه راهی اظمارا وارد جاده ای که به سمت جنوب منشعب شده و به اینی یولو معروف است می شود بعد از طی مسیری ۳۰۰ متری از اینی یولو به سمت شرق می پیچد از روستاهای آشاگی اظمارا و زینگیری گذر کمی بعد از زینگیر و نرسیده به روستای سینه سر دوباره در جهت جنوبی جریان پیدا می کند از روستای تپه می گذرد و نخست به آشاگی شاوون و ۲ کیلومتر بعد به یوخاری شاوون می رسد. فاصله یوخاری شاوون با گرمی از این مسیر کمتر از بیست کیلومتر است. آشاگی شاوون ۱۳ نفر و یوخاری شاوون ۶۰ نفر جمعیت دارد اهالی محل می گویند که شاوون به معنی جای زیبایی است که

در میان دوکوه قرار گرفته باشد روستای شاوون دارای درختان میوه بسیاری از جمله گردوست اما به دلیل ناشناس بودن آبادی، مردم ازدیدن زیبایی های آن محروم مانده اند.

شایق

ازآبادی های دهستان آلوارس ازتوابع بخش مرکزی شهرستان سرعین که درمیان روستاهای آلداشین و آلوارس و برسرحد سرعین به آلوارس واقع شده ودر سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱۳۲ نفر را در قالب ۳۱۳ خانواردرخود جای داده بود.

به گفته اهالی نام این روستا از نام تیره ای که بنیانگذار اولیه آبادی بدان تعلق داشته گرفته شده است در واقع « شایقی » نام یکی ازتیره های طایفه دورسونخواجه بوده و حدود ۲۵۰ سال یکی ازاهالی آن دراین منطقه سکنی گزیده وآن را«شایق» نامگذاری کرده است. شایق در۷ کیلومتری جنوب غربی سرعین واقع شده وازطریق جاده آسفالته روستایی به شهرستان سرعین ارتباط مییابد. شغل اکثر اهالی روستا کشاورزی بوده و درکنار کشت و زرع به دامداری سنتی مشغولند واز این طریق امرار معاش می نمایند. گندم، سیب زمینی، عدس و علوفه دام از مهمترین محصولات زراعی روستای شایق می باشد.

شبلو

روستای «شیلو» از توابع دهستان هیرازبخش هیر شهرستان اردبیل است که در فاصله ۳۰۵ کیلومتری جنوب باختری شهر«هیر»در ارتفاعات باغروققرار دارد. این روستا با هیرو روستاهای چنذاب، عباس آباد دریاچه نئور، قشلاق محمد بیگ علیا و سفلی و کوهساره همسایه است. شیلو، درسرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۳۷ نفرا درقالب ۱۳۴ خانواردرخود جای داده بود. می گویند روستای شیلو و اطراف آن طی سالیان دور ییــــــــلاق فردی بنام ولی بیگ ازعشایر دشت مغان بوده است. او دراین منطقه دامداری و کشاورزی می کرده و محصولاتش را در چاه انبار و سیلو انبار می نموده تا سال بعد بتواند ازآن استفاده نماید. در یکی از سالها به هنگام استقرار در منطقه با تاراج اندوخته هایش مواجه می گردد و تصمیم به اقامت دائم در منطقه می گیرد. او پسری به نام «شی- بی» داشته که به واسطه نام او این منطقه به نام «شی- بی - لی» نامگذاری شده است.

شرح آباد

ازآبادی های شهرستان کوثر(گیوی) است که در جانب غربی دهستان زرج آباد از بخش فیروز و در مجاورت روستاهای «ناوند»،«زرج آباد» و «زاویه زرج آباد» قراردارد. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۳ نفرا درقالب ۸ خانواردرخود جای داده بود این آبادی در۳۷ درجه و ۳۷ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۳ دقیقه طول شرقی قراردارد وارتفاع آن ازسطح دریا ۱۹۲۰ متراست.

شرشرخلخال - آبشار

آبشار کوچکی است که در ۵ کیلومتری جاده گیوی به خلخال قرار دارد.

شرف آباد

از آبادی های شهرستان کوثر (گیوی) است که در دهستان سنجبد جنوبی از بخش فیروز قرار دارد این آبادی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۸ نفر را در قالب ۹ خانوار در خود جای داده بود. روستاهای ناطور، کنچل دره زیناب و فیروزآباد همسایگان روستای شرف آباد را تشکیل می دهند. شرف آباد در ۳۷ درجه و ۳۴ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۰ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۵۵۰ متر است.

شرفخانا - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۰۰۲ متر در محدوده دهستان شعبان از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر و در ۲۶ کیلومتری جنوب غربی مرکز شهرستان مشکین شهر واقع شده است. جهت کوه، شرقی - غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۷ درجه و ۲۱ دقیقه و عرض ۳۸ درجه و ۲۰ دقیقه می باشد. کوه شرفخانا یکی از ارتفاعات سبلان به شمار می رود.

شرفه

از آبادی های دهستان پائین برزند از بخش انگوت شهرستان گرمی است که در سمت جنوبی دهستان پائین برزند و در مجاورت آبادیهای زرگر، میکائیل دره سی، آبادی متروکه تک بولاغ شرفه، یوخاری و آشاغی دمیرچی دره سی و دوئوز دره سی که در اسناد دولتی طاووس دره سی نامیده می شود قرار گرفته است. فاصله شرفه با روستای قاسم کندی مرکز دهستان برزند پائین ۱۰ کیلومتر و با شهرستان گرمی ۴۲ کیلومتر است. شرفه در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۸ نفر را در قالب ۳۱ خانوار در خود جای داده بود.

شرقی - دهستان

دهستان شرقی از دهستان های بخش مرکزی شهرستان اردبیل است که به واسطه قرار گرفتن آبادی های این دهستان در سمت شرق شهرستان اردبیل دهستان شرقی نامیده شده و از آبادی های آقاباقر، آق بولاغ آقاجان خان، آق بولاغ رستم خانی، پیراقوم، توپراقلو، حمیدآباد، رضی آباد، کمی آباد، مزارع پيله سهران و چندائق تشکیل می شود این دهستان از سال ۱۳۶۶ به مرکزیت روستای نیار که در حال اتصال به جنوب شرقی محدوده شهری اردبیل می باشد تاسیس شده است. دهستان شرقی اردبیل در سرشماری سال ۱۳۹۰ دارای ۲۴۱۱ خانوار با ۸۷۲۹ نفر جمعیت بوده است.

شریعت - خانه تاریخی

بنای خانه شریعت در کوچه کلبعلی شاه محله اوچدکان از محلات شش گانه قدیمی اردبیل قرار گرفته است. این بنا از سه حیاط بزرگی که حیاط اول دارای ساختمانی یک طبقه با فرم نعلی شکلی است تشکیل میشود و یک ضلع آن دارای زیرزمین است. بنا دارای ۷ اتاق تودرتوی فاقد تزئینات می باشد در حیاط دوم (پشتی) ساختمانی دو طبقه با یک طبقه زیرزمین موجود است که توسط راه پله ای دوطرفه به طبقه اول راه می یابد در دو سمت ساختمان راهرویی جهت ارتباط فضاها به یکدیگر، همچنین ارتباط طبقه دوم به طبقه اول موجود میباشد. ساختمان دارای تقارن محوری است و فضاها بصورت قرینه در دو طرف تکرار شده اند. چند بخاری دیواری در اتاقهای طبقه اول و دوم دیده می شود، حیاط سوم فاقد هرگونه بنایی است. تزئینات بناها شامل شومینه در قسمتهای مختلف، گره بندی در و پنجره و آجرکاری طاقنمای دیوار حیاط و.... میباشد. بنادارای پی سنگی با ملات شفته آهک، ازاره سنگی به ارتفاع ۱.۵۰ متر، دیوارنمای آجری و دیوارهای باربرخشتی به ضخامت ۶۵ الی ۷۵ سانتیمتر و سقف تیرپوش چوبی میباشد. خانه شریعت از بناهای دوره قاجاریه است که تحت شماره ۱۱۱۹۳ در شمار آثار تاریخی ایران قرار دارد.

شریعت باغی

باغ شریعت یا « قارا پاچا باغی » باغ نسبتا وسیع و پردرختی است که در سمت جنوب غربی اردبیل حداثی میدان ارتش ، میدان بسیج و رودخانه بالیقلو چایی قرار دارد. این محوطه مشجر با درختان تنگ و سربه فلک کشیده از معدود فضاهای مشجر داخل شهرداری است که دارای مالک خصوصی است. محوطه باغ حصارکشی شده و مصارف کاملاً شخصی دارد. این باغ در صورت توافق شهرداری با مالک آن می تواند به فضای سبز و تفرجگاه بسیار مناسبی در دروازه جنوبی اردبیل تبدیل شود و مورد استفاده شهروندان قرار گیرد.

شریف بیگلو

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان ارشق شرقی ازبخش مرکزی در سمت شمال غرب دهستان است که و در میان روستاهای گول تپه ، نقدی کندی ، قره لو و کرمشاهلو قرار گرفته است. روستا متشکل از پنج طایفه: گول مال لی ، ماحمودلی ، یولچولو ، خالق لی و بیگ لی است و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۵۰ نفر را در قالب ۸۷ خانوار در خود جای داده بود. روستای شریف بیگلو دارای مناظر طبیعی بسیار زیبایی میباشد و به خاطر بندهای تاخیری ای که به منظور جلوگیری از فرسایش حوزه رودخانه و مهار سیلاب ها و ذخیره آب های روان در قسمت شمالی روستا ایجاد شده همواره پذیرای گردشگران و دوستداران ماهیگیری است.

شعبان - دهستان

از دهستانهای بخش قصابه شهرستان مشکین شهر به مرکزیت شعبان است که در سال ۱۳۶۶ تأسیس شده و با تأسیس بخش جدید قصابه در محدوده آن قرار گرفته و شامل آبادی های ساطی وسطی، ساطی سفلی، ساطی علیا، میزان، پاشالو، آقچه لو، انزان، اهل ایمان، بهرام کندی، داغ کندی، داغ کندی علیا، تازه کند حاجی خان، مزرعه چهار دیوار، گندوز، خان کندی، دمیچی کندی، سلمان کندی، ساوجبلاغ، شمس آباد، شیخلار، علمدار، کاظم آباد، قینرجه، کرکشه، کلهر، کلانپا، کولگه لو، کوه کنار، مزرعه جهان، مسجدلو، گلستان، نریمان کندی، نیازسویی، ینگجه، آتشگاه جدید، گوزدک، شعبانلو، آق دیوار است. در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱۲۹ خانوار با ۴۳۷۲ نفر جمعیت در ۳۰ پارچه آبادی دهستان شعبان سکونت داشته اند.

شعبانلو گرمی

از آبادیهای دهستان انگوت شرقی از بخش انگوت شهرستان گرمی است که در مختصات جغرافیایی ۳۹ درجه و ۱ دقیقه و ۲۷ ثانیه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۵۱ دقیقه و ۱۵ ثانیه طول شرقی در قسمت شرقی دهستان انگوت شرقی و در مجاورت دهستان پائین برزند قرار گرفته و با برخی از آبادی های این دهستان همسایه است. صالح بیگ لی و منصورلی دیگر همسایگان روستای شعبان لی هستند. این آبادی تا همین اواخر از محل مناسبی برای تحصیل کودکان محروم بود که در سال ۱۳۹۱ با تهیه و نصب کانکسی در فضای آبادی، مشکل فضای آموزشی را موقتاً برای کودکان آبادی برطرف کرده اند. این آبادی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۵ نفر را در قالب ۱۷ خانوار در خود جای داده بود.

شعبانلو مشکین شهر

از آبادی های دهستان شعبان از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۹۲ نفر را در قالب ۵۶ خانوار در خود جای داده بود.

شفا - حمام طبیعی

حمام طبیعی شفا در شهر سرعین واقع شده است. آب این حمام از چشمه ای با آبدهی ۵ لیتر در ثانیه تأمین می گردد. دمای آب در حدود ۴۰ درجه سانتی گراد و ظاهر آن کمی کدر، ترش مزه و بیرنگ و بی بوست. هدایت الکتریکی آن برای ۲۵ درجه حرارت ۱۳۰۰ و PH آن ۶.۵ است. آب این چشمه در ردیف آبهای معدنی کلروبیکربنات سدیک قرار دارد. آب آن به وسیله پمپ از گاو میش گلی تأمین می شود و بر اساس نظر مراجعین برای بیماریهای پوستی و عصبی و درمان درد مفاصل مفید است.

شفیع گوئی داغ - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۸۶۹ متر در محدوده دهستان سبلان از بخش سبلان شهرستان سرعین و در ۲۰ کیلومتری غرب مرکز شهرستان اردبیل واقع شده است. جهت کوه، شرقی - غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۷ درجه و ۵۹ دقیقه و عرض ۳۸ درجه و ۱۵ دقیقه می باشد.

شکراب

شکراو مرکز دهستان اجارود شمالی در بخش مرکزی از شهرستان گرمی در استان اردبیل است که در سمت جنوبی این دهستان در فاصله ۳۹ درجه و ۴ دقیقه و ۳۷ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۸ درجه و ۵ دقیقه و ۴۵ ثانیه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ در مجاورت روستاهای مشهدلی، بیگ باغی، قیزیل گوئی و هاچا کند تازه قرار گرفته است. روستای شکراب یا بنابه بیان اهالی «شکرتو» و یا «شکراو» از آبادیهایی است که همزاد قدیمی خطه باستانی گرمی و مغان بوده، با آبادی آن آبادگشته و با خاموشی آن به ویرانی گرائیده است. در اطراف شکراو، آثار بسیاری از سکونتگاههای ساکنان اولیه آن به جامانده و کشاورزان به هنگام کشاورزی و شخم زنی شواهد متعددی از این آثار را مشاهده کرده اند. با توجه به پیدا شدن پیکانها و آلات جنگی احتمال میرود که شکراو در گذشته های دور، از مراکز جمعیتی بزرگ منطقه بوده که در اثر جنگ یا بلای خانمانسوز دیگری به ویرانی گردیده است. شکراو در سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۵۰ نفر را در قالب ۸۴ خانوار در خود جای داده بود.

شکربولاغی - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۱۳۵ متر در محدوده دهستان یورتچوی غربی از بخش کورائیم شهرستان نیر و در ۴۵ کیلومتری جنوب غربی مرکز شهرستان اردبیل واقع شده است جهت کوه، شمال شرقی - جنوب غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸ درجه و ۰۵ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۵۲ دقیقه می باشد

شکرولو

شوکورلو نام دو آبادی همنامی است که در مجاورت همدیگر و در نیمه شرقی دهستان اجارود شمالی از بخش مرکزی شهرستان گرمی جای گرفته اند و با پیشوند آشاغی و یوخاری از هم متمایز می شود. می گویند که روستاهای شوکورلو بعد از یکجانشینی و استقرار خانواده های پنج برادر به نام های کربلای شکر، کربلای قاسم، کربلای آیش، کربلای موسی و شاهعلی از فرزندان شاه گلدی که خود از نوادگان مدد است (بخش بزرگی از اهالی روستاهای این منطقه خود را به طایفه مددلو متسبب می دانند) در دو سوی روستا شکل گرفت و به احترام برادر بزرگتر شوکورلو نامیده شد. آشاغی شوکورلو تحت اختیار

کربلای شوکور قرار گرفت و روستای یوخاری شوکورلو در ید اختیار کربلای قاسم بود. البته آثار به جا مانده در تپه های آغامعلی تپه سی و مطلب تپه سی تاریخ این آبادی رابه دوره هایی فراتر ازدوره ای که گفتیم برمی گرداند هردوی این تپه ها در شرق روستای شوکورلو و در جوار رودخانه تولون چایی قراردارند این تپه ها به دوران اشکانی و قرون اولیه اسلام منسوب بوده و به ترتیب با شماره های ۶۲۴ و ۶۲۷ در فهرست آثار تاریخی کشور ایران به ثبت رسیده اند. تا به حال دهها مجسمه، سفال و سکه از آن کشف شده است. آشاهی شکرلی ۱ نفرو یوخاری شکرلو ۵۱ نفر جمعیت دارد.

شلاله - آبشار

نگاه کنید به : آبشار گورگورقیرخ بولاغ

شمس آباد خلخال

روستای شمس آباد از توابع دهستان خورش رستم شمالی از بخش خورش رستم شهرستان خلخال است که در ۳۷ درجه و ۲۴ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۳ دقیقه طول شرقی در میان دو دره به نام های خانه دره و ده دره بر روی تخت سنگهای سلسله ای مقابل روستاهای دایی (دایو) کندی و کنج قرار گرفته است. اهالی روستای شمس آباد ، شیخ شمس الدین اسدی مهاجر کاوانی الاصل را بنیانگذار اولیه این آبادی می دانند که اجداد بزرگوارش پس از مشرف شدن به اسلام از زادگاهشان در مکه به مدینه مهاجرت می کنند و بعدا افرادی از نسل وی به ایران سفر نموده و چند نفری هم به مرور به خلخال میرسند و در روستای «کاوان» مستقر میگرددند و شیخ شمس الدین به محل فعلی شمس آباد آمده به بنیانگذاری شمس آباد همت میگمارد. هیچ سندی برای اثبات مدعای فوق وجود ندارد اما آنچه مسلم است این است که اولاً: نام بنیانگذار اولیه این آبادی فردی به نام شیخ شمس الدین بوده که سخت مورد علاقه و احترام اهالی است ثانیاً: تاریخ آبادی شمس آباد به صدها سال پیش برمی گردد و سند آن وجود سنگ قبرهای تاریخی در قبرستان روستاست که تاریخ بعضی از این سنگ نوشته ها به چندین صدسال پیش برمیگردد. شمس آباد در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۱ نفر را در قالب ۵۷ خانوار در خود جای داده بود.

شمس آباد تا اواخر سال ۱۳۵۸ از آبادی های بخش کاغذکنان شهرستان خلخال بود به دلیل مشکلات ناشی از فقدان راه های ارتباطی دردی ماه سال ۱۳۵۸ به هنگام انتزاع بخش کاغذکنان از شهرستان خلخال به همراه ۱۰۴ آبادی دیگر از شهرستان خلخال منتزع و در محدوده شهرستان میانه قرار گرفت. در سال ۱۳۶۰ پس از ایجاد پل مناسب بر روی رودخانه قیزیل اوزه ن ، ارتباط خلخال با بخش کاغذکنان و شهرستان میانه برقرار گردید و سبب شد که در سال ۱۳۶۱ روستاهای شمس آباد ، کاوان، شورمینه ، قشلاق کئجل ، دیز، قشلاق ترکان و قوسه جین از بخش کاغذکنان منتزع و دوباره در تابعیت بخش خورش رستم

شهرستان خلخال قرارگیرد.

شمس آباد خلخال - زیارتگاه

در پشت قبرستان روستای شمس آباد دربخش خورش رستم هشتجین سنگ نوشته هایی وجود دارد که اهالی روستا مکان این سنگ نوشته ها را مزار شیخ منورمی دانند. اهالی روستای شمس آباد همه از فرزندان و نوادگان این شیخ بزرگ و اهل بیت او هستند مزار شیخ منور فاقد هرگونه بنایی است . سنگ نوشته های مربوط به مزار این شیخ در همین سالهای اخیر توسط قاچاقچیان عتیقه و آثار باستانی از این روستا به سرقت رفته و اکنون بخشی از این سنگ ها باقی مانده اند.

شمس آباد سرعین

ازآبادی های دهستان سبلان ازتوابع بخش سبلان شهرستان سرعین که در فاصله ۱۴ کیلومتری اردبیل قراردارد و براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۷۲ نفر را در قالب ۸۴ خانواردرخود جای داده بود. آبادی های های اندراب ، کلور و اردیموسی ازهمسایگان شمس آباد به شمارمی روند.

شمس آباد کورائیم

ازآبادیهای دهستان مهماندوست ازتوابع بخش کورائیم شهرستان نیرکه درسمت جنوب دهستان مهماندوست قراردارد.شمس آباد ازسمت غرب به بوسجین و ازجنوب به دهستان یورتچوی شرقی محدود میشود این آبادی درسال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱ نفرادر قالب ۵ خانواردرخود جای داده بود.در روستای شمس آباد کورائیم چند تپه تاریخی وجود دارد که به دوره ساسانی و اوائل اسلام منسوب است. بخش اعظمی ازاین تپه های تاریخی به دلیل فعالیت های زراعی از بین رفته و درحال تخریب کامل است.

شمس آباد مشکین شهر

ازآبادی های دهستان شعبان ازبخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که درفاصله ۲۴ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر واقع شده ودرسرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۲ نفرادر قالب ۱۱ خانوار درخود جای داده بود. روستای شمس آباد مشکین شهر در بین اهالی به سولاخو معروف است.

شمسیر

ازآبادی های دهستان ارشق غربی ازبخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است که درفاصله ۳۵ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر درمجاورت روستاهای علی کهریزی ، صفی دره سی ، تازه کند ، اردوخانکندی ، ده وه چی و بزآقا قرار دارد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۳۱ نفر را

در قالب ۶۲ خانوار در خود جای داده بود.

شمشیرخانا

ازآبادی های شهرستان اردبیل دردهستان سردابه ازبخش مرکزی اردبیل که در سمت جنوب دهستان ودر میان روستاهای شالی کندی، سردابه وشفیع گونئی واقع شده است.شمشیرخانه که درعرف محل به شومشیرخانا معروف است درسرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۴ نفرادر قالب ۳ خانواردرخود جای داده بود.

شورابیل - دریاچه

دریاچه شورابیل که امروزه به تفریحگاه زیبایی به نام کوثردرجنوب غربی اردبیل تبدیل شده در ۳۸ درجه و ۱۲ دقیقه و ۴۶ ثانیه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۶ دقیقه و ۵۸ ثانیه طول شرقی در مجاورت این شهر واقع شده است. این دریاچه دارای امکانات تفریحی، ورزشی و فرهنگی بسیاری است ازجمله: اسکله قایقرانی، دو میدانی، دوچرخه سواری، باغ وحش، هتل های مجهز و زیبا، گنجینه تاریخ طبیعی، نمایشگاه بین المللی، بازارچه صنایع دستی، مجموعه شهر بازی، رستوران وسط دریاچه و...می باشدکه مورد استفاده گردشگران قرار میگیرد. فرود دهها هزار پرنده مهاجر در روزهای نیمه دوم آبان ماه هر سال، زیبایی این تالاب طبیعی را دو چندان می کند. پلیکان های خاکستری، اردک چشم طلایی، اردک تاجدار، غازخاکستری، غاز، زنگوله دار،عروس، باقرقره، باکلان کوچک و لک لک سیاه ازپرندگان مهاجر و دراج، قرقاول، مرغابی، خوتکا، چنگر، قو، حواصیل، آنقوت و کاکایی ازپرندگان بومی دریاچه می باشند که در فصول پاییز و زمستان در استان اردبیل مشاهده می شوند. علت نامگذاری این دریاچه به این دلیل بوده که در گذشته آب این دریاچه بسیار شور بوده ولی امروزه با افزودن مقداری آب شیرین از شوری آن کاسته و در حال حاضر نیز نوعی ماهی قزل آلای رنگین کمان در آن پرورش داده میشود.با هدایت آب رودخانه بالیقلو وسعت این تالاب از ۷۴ هکتار به ۱۸۰ هکتار و حجم آب آن از ۱.۱ میلیون متر مکعب به ۱۴ میلیون متر مکعب افزایش یافته و نمک، املاح و لجن های آن به کلی از بین رفت. آب دریاچه از نزولات جوی وچشمه های آب شیرین و نیمه شور جنوب و داخل دریاچه و رودخانه بالیقلو تامین می شود. پوشش گیاهی پیرامون دریاچه بیشتر نی و جگن است و در اطراف آن جنگل کاریهایی صورت گرفته است. ماهی آزاد و ماهی قزل آلای رنگین کمان و نیز پرندگان مهاجر آبی و کنار آبی از جمله مهمترین جانوران ساکن این دریاچه هستند.

شوربولاغ

ازآبادی های دهستان اجارودغربی ازبخش مرکزی شهرستان گرمی است که درسمت شمال غربی شهرستان گرمی در ۳۹ درجه و ۲ دقیقه و ۱۲ ثانیه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۵۹ دقیقه و ۴۹ ثانیه طول

شرقی و درمیان روستاهای مجیدلی، دیزده و یوخاری چونزه قرار گرفته است. شوربولاغ ۱۴۵ نفر را در قالب ۴۴ خانوار در خود جای داده است.

شوربولاغ قوزلو - چشمه

چشمه شوربولاغ قوزلوی اینی در قسمت شمال شرق روستا واقع شده است. و محوطه وسیعی متشکل از چندین چشمه است که آب از نقاط مختلف آن می جوشد تا قبل از لوله کشی آب به داخل منازل روستا در سال ۱۳۸۸، آب این چشمه ها را بر حسب مصارف مختلف طبقه بندی و تقسیم بندی کرده بودند یکی از چشمه ها برای شستن البسه و ظروف اختصاص داشت، دومی مخصوص مصارف آشامیدنی بود و سومی به صورت استخر کوچک روبازی برای آب دادن به دام های محله آشاغا باش مورد استفاده قرار می گرفت.

شوردرق

شوردره نام دوآبادی کوچک از توابع دهستان اجارود شمالی در بخش مرکزی شهرستان گرمی در استان اردبیل است و درمیان روستاهای سیدکندی، آشاغی شوکورلو، قیزیل گوئی، شکراوو و هاچاکندی قرار دارد و فاصله آن باهریک از آبادی های مذکور نسبتا زیاد است تقریبا تا صد سال پیش تمام اراضی این نواحی بایر بود و هیچ گونه کشت و زرع در آن وجود نداشت. تا اینکه ریش سفیدان یوخاری اینی با خرید اراضی شوردره آن رامیان طوایف قربان لی، فرج لی، گویچک لی و ابوالحسن لی از روستای یوخاری اینی تقسیم کردند. دلیل اصلی نامگذاری روستا به شوردره سی به شوری خاک آب و خاک آن بر میگردد.

شورستان

شورستان از آبادی های دهستان انگوت غربی از بخش انگوت شهرستان گرمی است که در مجاورت رودخانه دره ئود و درمیان روستاهای هیزان، ایستی باغچا، نولو و ولی بیگ لی قرار گرفته است. فاصله شورستان تا مرکز بخش انگوت ۲۵ کیلومتر میباشد. وجود انارستان و باغات متعدد در روستای شورستان چهره زیبا و دل انگیزی به آن می دهد. کوه و درخت و آب چنان محیط شورانگیزی را به وجود می آورند که دل هربیننده ای را می رباید به همین خاطر هم شورستان همه ساله پذیرای گردشگرانی است که برای خلق خاطراتی خوش به اینجا سفر می کنند. این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۰۰ نفر را در قالب ۲۶ خانوار در خود جای داده بود.

شورشورنه - آبشار

در مسیر جاده زیبای آستارا به اردبیل و بعد از عبور از گردنه باصفای حیران در ۱۰ کیلومتری شمال

شهرستان نمین، منطقه ای بسیار زیبا واقع شده که به عنبران محله معروف است و به دو قسمت سفلی و علیا تقسیم بندی می شود. آبشار «شورشورنه» در عنبران علیا و دربالای این منطقه واقع شده است و زیبایی فوق العاده ای دارد. آب این آبشار از صخره ای بلند سرازیر می شود و مابین صخره و آب آبشار نیز غاری است که می توان در آن استراحت کرد.

شورقویو

از آبادی های دهستان قشلاق جنوبی ازبخش قشلاق دشت شهرستان بیله سوار است که در سمت شمال شرقی دهستان قشلاق جنوبی و درمجاورت قشلاق سدی کندی جای گرفته است. شورقویو در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۲ نفرا در قالب ۲۶ خانوار در خود جای داده بود.

شورگول ارشق

از آبادی های دهستان ارشق شمالی دربخش ارشقق شهرستان مشکین شهر است که براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۶۲ نفر را در قالب ۴۱ خانوار در خود جای داده بود.

شورگول بیله سوار

از آبادی ها و مرکز دهستان قشلاق جنوبی از بخش قشلاق دشت شهرستان بیله سوار است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۴۱ نفر را در قالب ۱۵۱ خانوار در خود جای داده بود.

شوش بولاغ

از آبادی های دهستان نقدی ازبخش مشکین شرقی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۴۶ کیلومتری مرکز شهرستان قرار دارد. شوش بولاغ که در عرف محل به یاستی بولاغ معروف است براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۴ نفر را در قالب ۱۷ خانوار در خود جای داده بود.

شوش تپه - تپه تاریخی

تپه شوش تپه مربوط به سده های اولیه دوران های تاریخی پس از اسلام است و در شهرستان گرمی، بخش موران، دهستان اجارود شرقی، روستای دمیچلی واقع شده و این اثر در تاریخ ۲۷ اسفند ۱۳۸۶ با شماره ثبت ۲۲۶۱۰ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

شوله لر دره سی - دره

شوله لر دره سی (دره آبشارها) با داشتن ده ها آبشار بزرگ و کوچک یکی از نقاط مهم و دیدنی

روستای قوزلو است. این دره در شعبه «قوزلوچای» رودخانه «اوجورلوچایی» واقع شده و از آبشارهای مهم آن می توان به «بویوک شوله»، «قیزیل قایا شوله سی»، «یوخاری شوله» و... اشاره کرد. آبشارهای کم ارتفاع دیگری به صورت متوالی در طول دره قرار گرفته اند.

شوناخانلی - تپه تاریخی

تپه «شوناخان لی» روستای پرمهر از تپه های تاریخی مربوط به عصر آهن است که در تاریخ ۱۲ دی ۱۳۸۶ با شماره ثبت ۲۰۴۱۴ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

شویر

از آبادی های دهستان سنجد غربی از بخش مرکزی شهرستان کوثر (گیوی) است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۳۳ نفر را در قالب ۳۹ خانوار در خود جای داده بود روستای شویر (شویر) با روستاهای «جیغنا ب» و «کنجین» همجوار است. روستای شویر در ۳۷ درجه و ۴۵ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۱ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۶۸۰ متر است.

شویرداغی - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۲۰۱ متر در محدوده دهستان سنجد غربی از بخش مرکزی شهرستان کوثر و در ۱۷ کیلومتری شمال غربی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است جهت کوه ، شمال غربی - جنوب شرقی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸ درجه و ۳۳ دقیقه و ۳۰ ثانیه عرض ۳۷ درجه و ۴۴ دقیقه می باشد .

شهاب الدین

از آبادی های دهستان نقدی از بخش مشکین شرقی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۴۰ کیلومتری از مرکز شهرستان مشکین شهر واقع شده است. این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۳ نفر را در قالب ۷ خانوار در خود جای داده بود.

شهابزلو

روستای شاهبازلی از روستاهای دهستان انگوت شرقی بخش انگوت شهرستان گرمی استان اردبیل است که در سمت جنوب غربی تازه کند مرکز بخش انگوت به مختصات جغرافیایی ۳۹ درجه و ۴۳ ثانیه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۴۷ دقیقه و ۲۳ ثانیه طول شرقی، در فاصله ۷ کیلومتری مرکز بخش در مجاورت روستاهای قربان لی ، آقائوردی لی ، هدی لی ، یئل سویو ، عسگرخان لی، جه بی لی و ته که چی، جای

گرفته است این آبادی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۳۴ نفر را در قالب ۳۱ خانوار در خود جای داده بود.

شهر تپه سی - تپه تاریخی

شهر تپه سی از تپه های تاریخی مربوط به هزاره اول - دوران های تاریخی پس از اسلام است که در روستای «قیزقلعه سی» از بخش مرکزی شهرستان بيله سوار واقع شده است. این اثر در تاریخ ۷ مهر ۱۳۸۱ با شماره ثبت ۶۱۹۸ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

شهرک - دهستان

از دهستانهای جدیدالتاسیس بخش جدید اسلام آباد در شهرستان پارس آباد به مرکزیت شهرک غربی است. این دهستان که در سال ۱۳۹۰ تاسیس شده شامل اماکن، آبادی ها و قشلاقات ابراهیم کندی سفلی ابراهیم کندی علیا، اروج قشلاقی حاج اسماعیل، اروج قشلاقی حاج الماس خان، اروج قشلاقی مراد، استخر آبیاری، اروج قشلاق حاج عمران، ایستگاه تکثیر بذر نباتات علوفه ای، پمپ بنزین شهرک مغان پمپاژ شماره سه، دریاچه مصنوعی شهرک، دریاچه تنظیم آب کانال سه، شهرک غربی، فرستنده صدا و سیما، قشلاق ایاق امیری حاج قارداش علی، قشلاق باباخان، قشلاق تومار آقاخان، قشلاق تومار حاج غیب، قشلاق حاج الماس خان، قشلاق حاج امیر فرمان، قشلاق حاج امیرمحرّم، قشلاق حاج امیرمشهدی صفر، قشلاق حاج ایمان کندی علیا، قشلاق حاج ایمانلو، قشلاق حاج ایمانلو محتمن قشلاق حاج حسن، قشلاق حاج حسن حاج اسلام، قشلاق حاج دولت بدر، قشلاق حاج دولت حاج احمد، قشلاق حاج دولت خان احمد، قشلاق حاج دولت سواد، قشلاق حاج دولت یدالله، قشلاق حاج شیرین اسد، قشلاق حاج علی قلی جعفر، قشلاق حاج علی آقا محمد، قشلاق حاج علی قلی ایاز، قشلاق حاج علی قلی جلال و خان آقا، قشلاق حاج فتحعلی، قشلاق حاج فتحعلی حاج منصور، قشلاق حاج قوجاخان، قشلاق حاج محمود، قشلاق حاج علی قلی حاج میرزا، قشلاق حاج علی قلی عبدی، قشلاق خلیل لوحیدر، قشلاق خلیل لوعزیز، قشلاق خلیل لو غلام، قشلاق صوفیلار حاج میرزا علی آقا، قشلاق صوفیلار حمید، قشلاق قارا اوغلی ایبی، قشلاق قارا اوغلی جبار، قشلاق قاراپه توماق علی، قشلاق قاراپه ملک بر، قشلاق قیطانلو حاج محمدی کندی، قشلاق قیطانلو سلطانی حاج سدی، قشلاق کونشلی، قشلاق لوله درق حمید، قشلاق لوله درق حاج حسن، قشلاق ملک کندی، قشلاق مهرعلی کندی، کارگاه بخش دو، کارگاه تولید مصالح، کارگاه کانالت سازی، کمپ جهادی، کمپ دریاچه امور آب افغان و نگهبانی کانال است.

شهرک غربی - مرکز دهستان

شهرک غربی مرکز دهستان شهرک در بخش اسلام آباد شهرستان پارس آباد که در سال ۱۳۹۰ تاسیس

شده و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۰۰۹ نفر را در قالب ۲۶۰ خانوار در خود جای داده بود.

شهرک ولیعصر

از آبادی های دهستان اجــــارود غربی از بخش مرکزی شهرستان گرمی است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۹۷۳ نفر را در قالب ۲۳۴ خانوار در خود جای داده بود.

شهریتری مشکین شهر - محوطه تاریخی

منطقه باستانی معروف به شهــــریتری در شمال غربی روستای پیرازمیان در ۳۱ کیلومتری شرق مشکین شهر در کنار رود قاراسو قرار دارد. وسعت این منطقه تاریخی ۴۰۰ هکتار است و از سه قسمت دژ نظامی ، معبد و قوشاتپه تشکیل میشود. قدمت قلعه و معبد به ۱۴۵۰ پیش از میلاد و قدمت قوشاتپه به ۷ هزار سال پیش از میلاد میرسد. محوطه شهریتری قبلا به سال ۱۹۷۸ میلادی توسط هیئت چارلز برنی شناسایی و بررسی شده است. چارلز برنی تاریخ اکثریت گورهای این محل را هزاره دوم و اول قبل از میلاد می داند. طی کاوشهایی که توسط هیئت دکترینوبری در آذر ۱۳۸۲ در این محل صورت گرفت اشیای با ارزشی از داخل گورها کشف گردید که در موزه باستان شناسی خلخال نگهداری می شود. بر روی سنگهای اطراف این محوطه سنگ نگاره های متعددی با طرح و ابعاد مختلف حک شده است. کلیه نقوش به وجود آمده بر اثر ضربه زدن های منظم و دقیقی است که با سنگهای سخت، استخوان حیوانات و فلزات سخت به وجود آمده اند. نقش هایی از بزکوهی، انسان در حالت های مختلف و چندین نقش نامشخص دیگر قابل مشاهده اند. در نزدیکی های همین محوطه، سنگ قبرهایی با نقش هایی یکنواخت از چهره انسانهایی که دهان ندارند دیده می شود که از زیباترین آثار بجا مانده از اعصار کهن این سرزمین پررمز و راز می باشند. ابعاد آنها از ۲ متر تا ۴۰ سانتیمتر متغیر است و تعداد تقریبی آنها به بیش از یکصد مورد می رسد. محوطه باستانی شهریتری رامی توان در چهار قسمت عمده طبقه بندی کرد.

الف : قلعه وسیع با دیوار دفاعی سنگی از نوع خشکه چین

ب : معبدی محلی که در ارتباط با برگزاری آیین های مذهبی بوده است این قسمت که مکتب اوشاقلاری نامیده می شود دارای فضاهای معماری با دیواره های سنگی از نوع استلهای منقوش به شکل انسان است بزرگترین سنگ افراشت این محوطه به ارتفاع ۳.۲۵ سانتی متر و به شکل است که در وسط بقیه سنگ افراشت ها قرار گرفته و مانند معلمی است که در مکتب خانه در وسط دانش آموزان ایستاده است. در رویه بیشتر این سنگ افراشت ها، شکل انسانی که شمشیرش را حائل کرده، حجاری شده است که معرف بهترین هنر حجاری در این دوره است. صورت این سنگ افراشت ها به سمت شرق و غرب بوده و به صورت کلاس های درس امروزی رو در روی هم قرار دارند ۳ ، ۴ سنگ افراشت بزرگ در جلو و

بقیه در ۳ یا ۴ ردیف در پشت سر هم قرار گرفته اند. شاید به خاطر نحوه چیدمان این سنگ افراشت ها اهالی محل آن را «مکتب اوشاقلاری» نامیده اند و معتقدند که این محل، محل مکتب خانه ای بوده که در اثر طلسم و یا نفرین به صورت یکجا به سنگ تبدیل گشته است.

ج: گورهای باستانی متعدد از نوع کلان سنگی، حدود ۴۵۰ گور در این محل شناسایی شده است که این گورها در ابعاد گوناگون و متفاوت میباشند کوچکترین آنها ۲.۳ متر و بزرگترین آنها ۲.۸ متر دارد

د: غار باستانی و تپه های متعلق به دوره های مختلف در محوطه .

شهریور

ازآبادی های شهرستان اردبیل در دهستان سردابه از بخش مرکزی است که در سمت شمال شرق دهستان و در مجاورت روستاهای گرجان، میرنی و باروق قرار گرفته و از سمت شمال دهستان های کلخوران و غربی منتهی می شود. راه ارتباطی آن از جاده قدیم اردبیل مغان در حوالی روستای گرجان منشعب می شود روستای شهریور تقریباً در دوازده کیلومتری شهر اردبیل و در شمال غربی آن قرار دارد. جاده اصلی که شهر را به روستا ارتباط می دهد جاده قدیم مشکین شهر نامیده می شود. با عبور از کنار روستاهای «صومعه» (صوما) و گرجان به روستای شهریور می رسیم. روستای شهریور در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۵۳ نفر را در قالب ۹۷ خانوار در خود جای داده بود.

باباصفیری مولف اثر برجسته اردبیل در گذرگاه تاریخ می نویسد که از اردبیل تا مغان ۱۲ آبادی به نام ۱۲ ماه سال وجود داشت که شهریور یکی از آنها بود. شهریور یکی از آبادیهای کهن و باستانی استان اردبیل است که تپه باستانی آن از تپه های مهم و تاریخی این دیار به شمار می رود. این تپه تاریخی از تپه های تاریخی مربوط به سده های اولیه و میانه دوران های تاریخی پس از اسلام است که در تاریخ ۱۳۸۷ دی ۱۵ با شماره ثبت ۲۴۰۰۵ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

شهسوارلو

ازآبادی های دهستان سنجبد غربی از بخش مرکزی شهرستان کوثر (گیوی) است که بعد از پیروزی انقلاب اسلامی به دلیل احساسات انقلابی مردم مدتی هم به اسلام آباد تغییر نام داد این آبادی در شمال غرب دهستان و در مجاورت روستاهای «آقامیرلو» و «عرصه دوگاه» واقع شده و از سمت شمال به دهستان یورتچوی شرقی و از جانب غرب به استان آذربایجان شرقی منتهی می شود. شهسوارلو در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۳ نفر را در قالب ۹ خانوار در خود جای داده بود. شهسوارلو در ۳۷ درجه و ۴۷ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۸ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۲۰۵۰ متر است.

شهیدگاه - محله تاریخی اردبیل

شهیدگاه نام محله ای در نزدیکی بقعه شیخ صفی الدین اردبیلی در مرکز شهر اردبیل است که مدفن عده زیادی از فرماندهان رشید و شهید ایرانی در جنگ چالدران است فرماندهان رشیدی که تا پای جان می جنگند و به شهادت می رسند، پیکر این شهیدان وطن را به اردبیل آورده و در نزدیکی پیر طریقت به خاک می سپارند و از آن به بعد اسم آن محله را شهیدگاه می گذارند. عنوان شهیدگاه اولین بار در زمان شاه اسماعیل اول به این قبرستان داده شد. روایت است شاه اسماعیل اول در سال ۹۱۵ هجری پس از جنگ با فرخ یسار و فتح شیروان جنازه پدر و جدش را همراه بزرگان و سرکردگان صفوی به اردبیل انتقال و در کنار مزار جدش دفن کرد و از آن زمان این قبرستان به شهیدگاه معروف شد. البته پس از وقوع جنگ چالدران تعدادی از قهرمانان شهید این نبرد نابرابر به این قبرستان منتقل و در آن جا به خاک سپرده شدند.

شیتانسر - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۰۰۲ متر در محدوده دهستان شال از بخش شاهرود شهرستان خلخال و در ۴۵ کیلومتری جنوب شرقی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمال شرقی - جنوب غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن ۴۸.۵۰ و عرض ۳۷.۱۸ میباشد

شیخ احمد

از آبادی های دهستان دوجاق از بخش ثمرین شهرستان اردبیل است که در ۲۴ فاصله ۲۵ کیلومتری مرکز شهرستان اردبیل در مجاورت روستاهای «شیندیر شامی»، «کولانکوه» و «گندی شمین» قرار گرفته و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۷۳ نفرا در قالب ۱۴۶ خانوار در خود جای داده بود. بر روی رودخانه ای که به همین نام در روستای «شیخ احمد» جاری است سدی خاکی با هسته رسی احداث شده که آب آن از سال ۱۳۶۶ مورد بهره برداری کشاورزی قرار میگیرد. طول تاج سد ۲۰۰ متر و حجم کل سد ۰.۲ میلیون مترمکعب است. رود شیخ احمد از کوه سبلان سرچشمه می گیرد از شمال و خاور روستای قوناق قیران می گذرد و به رود قاراسو می ریزد. سمت بالای رودخانه (یوخاری باش) و سمت پایین آن (آشاقا باش) نامیده می شود. «برج»، «پیریماچی»، «ایت بولاغی» و «عسگر داغی» نام محلات روستاست.

شیخ اسماعیل کرگان - زیارتگاه

از اماکن زیارتی روستای کرگان در بخش هیر از شهرستان اردبیل است که مورد علاقه و احترام اهالی روستای «کرگان» و آبادی های اطراف آن است.

شیخ جانلو

ازآبادی های دهستان خاندبیل غربی دربخش مرکزی شهرستان خلخال است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱ نفر را در قالب ۳ خانوار درخود جای داده بود. روستاهای «یئل لوجه»، «ترزلق»، «پروج»، «کهران»، «نیاخرام»، «گئزاز» و «گرمخانا» همسایگان روستای «شیخ جانلو» را تشکیل می دهند روستای شیخ جانلو که به «شیخی جان» معروف است در ۳۷ درجه و ۳۴ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۳ دقیقه طول شرقی قرار دارد.

شیخ حامامی - حمام تاریخی

این بنا در اول کوچه شهیدگاه، از طرف میدان عالی قاپو واقع گردیده و منسوب به اواخر دوره صفویه است. ورودی بنا از طریق یک ورودی بسیار زیبا با گنبد و ۱۶ عدد آویز ساخته شده که درحد فاصل گنبد و هشت طاق نمای سکودار است و غرفه های اطراف آن با طاقهای جناغی مسقف شده است. رختکن حمام دارای چهار رواق است و به همین اندازه ستون هشت ضلعی دارد که طاق های جناغی مختلف بلند و کوتاه روی آن ها قرار دارد. نیم گنبد رواق ها بر طاق نماها استقرار یافته است. همه دیوارها و سقف پوشیده از نقاشی های تزیینی مختلف بوده که درحال حاضر به علت سفید کاری از بین رفته است. از این تزیینات، فقط در گوشه جنوبی، زیر گنبد کوچک کنج رختکن، نقاشی هایی از گل و بوته و برگ اسلیمی ساده باقی مانده است. داخل حمام، دو شاه نشین بزرگ متقابل و دو نیم گنبد کوچک وجود دارد. گنبد اصلی بلند و با آویزهای گسترده بر طاق نماها و نیم ستون های مربع تکیه دارد. قدمت بنای حمام معلوم نیست، ولی مرمت کاران عمر آن را در حدود ۳۰۰ سال ذکر می کنند.

شیخ حیدر - بقعه

مقبره شیخ حیدر پدر شاه اسماعیل اول که بنایی شبیه برج است با شماره ۱۸۴ به ثبت آثار باستانی ملی رسیده است. این مقبره در باغ سبز و با صفایی که قبرستان قدیمی مشکین شهر بوده و در مرکز شهر قرار دارد واقع شده است. نمای خارجی این بنا به صورت برج بلندی به ارتفاع تقریبی ۱۸ متر و به قطر ۱۰.۵ متر به صورت استوانه ای است که در چهارسوی آن نمای درگاه مانندی تعبیه نموده و ورودی اصلی فوقانی را در جبهه باختری قرار داده اند. سرداب آن زیر برج قرار دارد و دارای یک در ورودی در شمال برج است. در قرن اخیر، اتاق و راهرویی بزرگ برای بیتوته کردن متولی بنا و زایران ساخته بودند که با راه پله و راهرو به سرداب متصل می شد. امروزه که این اتاق ها را برجیده اند، در ورودی اصلی نمایان شده و تزیینات آن به خوبی دیده می شود. درباره ی تاریخ بنای آن نظرات متعددی وجود دارد. عده ای از باستان شناسان و مورخین سال بنای آن را اوایل قرن دهم یعنی سال ۹۱۵ هجری قمری

می دانند ، ولی «بنالدویلبر» معتقد است که این بنا از آثار قرن هفتم و هشتم هجری قمری است و در دوره صفویه نسبت به تکمیل و تزیینات کاشی کاری آن همت گماشته اند. با توجه به نوع مقرنس کاری کتیبه های کوفی نظریه «بنالدویلبر» صحیح به نظر می رسد. این بنا تقریباً مقارن با اواخر حکومت مغول می باشد و کاشی کاری آن کامل تراز کاشی کاری مقبره اولجایتو درسلطانیه است و به ۷۰۹ تا ۷۱۱ هجری قمری مربوط می شود. بدنه برج بنا به احتمال قوی با سوره های قرآن به صورت کاشیهای فیروزه ای در متن آجر تزیین شده است. قبل از این که متن آن خوانده شود این جا را بقعه «الله علی الله» می گفتند. یکی از اساتید خط کوفی بر اساس نظریه خود بدنه بنا را از سوره های قرآن دانسته است. داخل مقبره از دو طبقه تحتانی و فوقانی تشکیل شده است و درب ورودی سردابه در شمال برج قرار دارد که به وسیله یک راه پله بلند به راه باریک منتهی به سردابه راه یافته است. طاق این قسمت بر روی ستون آجری در وسط و دیواره های جانبی قرار دارد. مدفن شیخ حیدر در منتهی الیه سردابه قرار گرفته است. پلان برج یا اتاق فوقانی به شکل دوازده ضلعی منظمی است که هر ضلع آن ۲.۲۰ متر می باشد و به علت احداث شیارهای سراسری درسطح داخلی برج ، بنا بلندتر ساخته شده و ارتفاع بیش تری دارد. دیوارهای جانبی داخل قبلا دارای تزیینات گچ بری بوده که به مرور زمان از بین رفته است. امروزه در داخل بنا هیچ گونه تزیینی وجود ندارد و تا کنون تاریخ و کتیبه ای که نشان گر صاحب اصلی این مقبره باشد ، به دست نیامده است. در ورودی و سه پنجره آن با مقرنس کاری گچی و کاشی تزیین شده است وقاب محرابی شکل بر همه جای بنا دیده شده می شود. در دو سوی در ورودی، دوگل پر و دو قطعه سنگ رسوبی کرم رنگ به ابعاد ۸۰×۷۰ سانتی متر کنده کاری شده که به دوره پیش از صفویه منسوب است. سطح داخلی بنا نیز بسیار زیبا است. مقطع بنا در سطح داخلی ۱۲ ضلعی منتظم و هر ضلع آن ۲.۲۰ متر است . قسمت بالا با باریکه های گوشه و کمی بالاتر با طاقچه های نیمه مدور که بالای آن ها مقرنس کاری آجری است، بلندتر جلوه می کند.

شیخ رضی

شیخ رضی ازآبادی های دهستان انگوت غربی از بخش انگوت شهرستان گرمی است که درفاصله کمی از روستای قیلج خان لی و در سمت جنوب غربی آن و در مجاورت روستاهای هیبت علیا ، هیبت سفلی ، قیلج خان لی ، کینو ، قار قشلاقی ، گلین بولاغی و کلانتر قرارگرفته است. شیخ رضی در مجاورت دره سرسبز زیبایی بناشده است که درهرفصلی ازسال جلوه مخصوصی دارد. مختصات جغرافیایی شیخ رضی ۳۸ درجه و ۵۴ دقیقه و ۵۲ ثانیه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۴۰ دقیقه و ۲ ثانیه طول شرقی است و بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۰ نفر را در قالب ۱۲ خانواردرخود جای داده بود.

شیخ شرف الدین کاوان - زیارتگاه

زیارتگاه شیخ شرف الدین در روستای کاوان از روستاهای بخش خورش رستم شمالی قرار دارد. بنای مزار شیخ شرف الدین مثل همه بناهای روستا گلی بوده، بعدها آن را با آجر و سنگ بازسازی نموده اند. بنای چهارگوش قدیمی بایک ورودی مزار شیخ شرف الدین را احاطه کرده است. نوادگان شیخ هنوز هم در همین روستا زندگی می کنند و مردم روستا به اجابت دعاهايشان با توسل به شیخ اعتقاد دارند.

شیخ شهاب الدین ایلوانق - زیارتگاه

از اماکن زیارتی روستای ایلوانق در شهرستان خلخال است.

شیخ شهاب الدین - بقعه

بقعه شیخ شهاب الدین در روستای « دیز » در قسمت جنوبی دهستان شال واقع در جنوب شرقی شهرستان خلخال قرار دارد. این بقعه در حدود یک کیلومتری روستای دیز در محوطه قبرستان قدیمی روستا واقع شده است. بنای اولیه بقعه از نوع خشتی بوده که در حدود ۲ تا ۳ سال پیش بازسازی شده است. این بنا مستطیل شکل است و سقف آن بصورت شیروانی ساخته شده است که سقف داخلی بنا با چوب و سقف خارجی آن از جنس حلبی است. کف داخلی بنا حدود ۲ متر بلندتر از فضای اطراف بنا است و قلوه چینی شده است. نمای بیرونی بنا سیمانی و نمای داخلی آن کچی است. در ضلع جنوبی بنایک ایوان سرپوشیده قرار دارد که ورودی بنا نیز در آن واقع است.

شیخ صدرالدین انصاری دایو کندی - زیارتگاه

مزار شیخ صدرالدین انصاری در روستای دایو کندی در غرب شهر هشتجین واقع شده است. این روستا با فاصله حدودی ۲۵ کیلومتری هشتجین و در دل کوه های اطراف این شهر با یک راه خاکی صعب العبور جای گرفته است. می گویند شیخ صدرالدین انصاری از انصار مکه بوده و در دوران آغاز ورود اسلام به ایران برای تبلیغ دین مبین اسلام به این سرزمین فرستاده شده است.

شیخ صفی الدین اردبیلی - بقعه

بقعه مبارکه شیخ صفی الدین اردبیلی که همچون نگینی در تارک تاریخ این شهر می درخشد در میدان عالی قاپوی شهرستان اردبیل واقع شده است. شیخ صفی الدین در زمان سلطه مغول بر آذربایجان، یعنی در سال ۶۵۰ ه. ق در روستای کلخوران در مجاورت اردبیل دیده به جهان گشود. وی در سن بیست و پنج سالگی به خدمت استاد « شیخ زاهدگیلانی » عارف بزرگ اهل شریعت رسید و به مدت بیست و

پنج سال خدمت استاد کرد. شیخ صفی پس از مرگ استاد، اردبیل را محل اقامت خود قرارداد و بنا به نوشته ریاض العارفین «زیاده از صد هزار کس را تربیت نمود» در اواخر عمر به سفر حج مشرف شد و در آنجا وثیقه ای به قلم آورد که فرزند خود صدرالدین موسی را که از دختر شیخ زاهد بود، پس از خود صاحب خرقه و سجاده ساخت و اول محرم سال ۷۳۵ هجری قمری به اردبیل بازگشت. حیات او بعد از مراجعت طولی نکشید و ظهر روز دوشنبه ۱۲ محرم به دعوی حق لبیک گفت. مجموعه بقعه شیخ صفی الدین اردبیلی پس از وفات شیخ صفی در سال ۷۳۵ ه. ق بوسیله صدرالدین موسی در اردبیل پایه گذاری شد که به مرور زمان بخصوص پس از شروع حکومت صفویه با توجه به ارادت خاصی که پادشاهان صفوی نسبت به اجداد خود معمول می داشتند، واحدهایی به مجموعه قبلای الحاق و در عهد شاه عباس نیز برای تکمیل و تزئین این بنای با عظمت، اهتمام واف و کافی مبذول شد. عصر صفوی بدلیل اینکه عرصه گسترده ای برای هنرمندان جهت ارائه دست مایه های هنری ایشان به وجود آورده بود در تاریخ ایران از فضیلت و رجحان خاصی برخوردار است. در خلق آثار هنری بسیار نفیس این مجموعه، استادان بزرگی همت جسته و آثار بسیار گرانبها و نفیسی به این مجموعه وقف شده است. این آثار اکنون در موزه های بزرگ جهان به نمایش گذاشته شده اند.

شیخ عبدالله بحر العلوم ثمرینی - آرامگاه

شیخ عبدالله بحر العلوم ثمرینی ملقب به بحر العلوم فرزند ملاروح الله از علمای معاصر اردبیل بود که در سال ۱۲۶۱ هجری شمسی در یک خانواده علمی و مذهبی در بخش ثمرین دیده به جهان گشود، نیاکانش آشنایه علم و دانش و به آخوندلار مشهور بوده اند صاحب کتاب «تاریخ اردبیل و دانشمندان» در باره اومی نویسد: شیخ عبدالله ثمرینی یکی از افاضل بلکه از مجتهدین اردبیل است که در اردبیل به تدریس سطح عالی مشغول بوده است. آیت الله شیخ عبدالله بحر العلوم پس از تلاش و کوشش در راه علم و دانش و ترویج دین و احکام اسلام در سال ۱۳۲۰ چشم از جهان فرو بست و در ثمرین به خاک سپرده شد.

شیخ عظیم لو

از آبادی های دهستان ارشق شمالی در بخش ارشق شهرستان مشکین شهر در فاصله ۴۶ کیلومتری از مرکز این شهرستان است. روستای شیخ عظیم لو از شمال با عباس کنده، از جنوب با قاراملهم، از شرق با کول لی علیا و از غرب با خان بیگ لی مجاورت دارد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۷۲ نفر را در قالب ۶۵ خانوار در خود جای داده بود.

شیخ علی لر

از آبادی های دهستان شال در بخش شاهرود شهرستان خلخال است که در جنوب غربی دهستان در

مجاورت روستای «الکش» است. روستای شیخ علی لراخرین آبادی این حدود است که به ارتفاعات استان گیلان منتهی می شود و از طریق جاده پریپچ و خمی با دیگر مراکز جمعیتی خلخال ارتباط دارد. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۸ نفر را در قالب ۱۳ خانوار در خود جای داده بود. «شیخ علی لر» در ۳۷ درجه و ۱۷ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۰ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۸۲۰ متر است.

شیخ کلخوران - دهستان

روستای شیخ کلخوران که در حال حاضر به علت گستردگی شهر اردبیل به یکی از محله های آن تبدیل گشته از دیر باز به علت وجود آرامگاه جد سلاطین صفوی در آن مورد توجه بوده و از نظر آبادانی با شهر اردبیل رقابت داشته وعده ای از علمای طالقان و جبل عامل لبنان و اهالی خیاو مهاجرت و در آن سکونت گزیدند لیکن بر اثر توسعه اردبیل متصرفات آن ضمیمه شهر اردبیل شده و امروزه جزو محلات قسمت شمالی اردبیل می باشد و مرکزیت دهستان کلخوران را داراست. بزرگترین مجموعه تاریخی کلخوران شیخ، آرامگاه امین الدین جبرائیل است، که به پدر شیخ صفی الدین اسحق، جد سلاطین صفوی تعلق دارد و در نیمه اول قرن دهم هجری قمری احداث شده است. پل سه چشمه کلخوران، مسجد جامع و بقاع متبرکه سید حمزه از اولاد امام موسی کاظم در محوطه حیاط شیخ امین الدین و سید صدرالدین در اراضی قدیم کلخوران از آثار تاریخی کلخوران می باشد. مقابر سید محمد اعرابی و سید قطب الدین و سید غنی اردبیلی در محوطه حیاط شیخ امین الدین، ساختمان اولین مدرسه کلخوران منضم به حیاط بقعه که اکنون به میهمانسرا تبدیل شده است از آثار تاریخی این آبادی است. این روستا مرکز دهستان کلخوران شیخ یا کلخوران علیاست که از سال ۱۳۶۶ تأسیس شده و مشتمل بر ۱۳ پارچه آبادی به شرح ذیل است. کلخوران شیخ (کلخوران علیا)، انزاب علیا، کرکوق، گیلانده، تازه کند شریف آباد، سامیان، مرغداری امین صومعه (صوما)، اثر دی، قارالار، سلطان آباد، تازه کند رضا آباد و آقجا کند

شیخ لو

از آبادی های دهستان قاراسو از بخش مشکین شرقی شهرستان مشکین شهر است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۳۵ نفر را در قالب ۴۶ خانوار در خود جای داده بود. شیخلو روستای کوچکی است که در دل روستای «چاپاقان لو» جای گرفته و چنان به آن چسبیده است که جدا نمودن این دو روستا از هم ممکن نیست. مختصات شیخلو همان مختصات چاپاقان لوست با همان شرح و وصف و مناظر زیبایی که خاص سمت شرقی مشکین شهر، بویژه حاشیه های رودخانه پرآب قاراسو است.

شیخ محمدسعید نقشبندی عنبران - آرامگاه

آرامگاه شیخ محمد سعید نقشبندی در پانزده کیلومتری شهرستان نمین و ۶ کیلومتری عنبران در ارتفاعات شرقی مشرف به عنبران علیا قرار گرفته است. این کوه به پیرگسگر معروف بوده و مقبره شیخ سعید ، در فاصله چندقدمی از سمت جنوبی قبر پیرگسگر واقع شده است. داخل بقعه شیخ محمد سعید نقشبندی سنگ مرمری به چشم می خورد که اشعاری به زبان عربی بر روی آن نگاشته شده است. شیخ محمد سعید در سال ۱۲۸۸ هجری قمری متولد شده و پس از کسب و تحصیل علوم به جهانگردی و سفرنامه نویسی می پردازد. وی پس ازانجام سفرهای متعدد به موطن خود برمی گردد و بقیه عمر خود را در عنبران ، تالش و خلخال می گذرانند و در سال ۱۳۶۹ هجری قمری در ۸۱ سالگی زندگی را بدرود گفته و در کنار قبر پدر بزرگوارش به خاک سپرده می شود.

شیخ محمدقریشی هشتجین - زیارتگاه

بنای زیارتگاه سید محمد قریشی در مرکز شهر هشتجین در داخل کوچه ای پشت مدرسه ای و جنب مسجد شهر هشتجین واقع شده است. بنای قدیمی متعلق به دوران پهلوی و دارای یک گنبد و دو منار است. این بنا دارای نمای حصیربافت آجری است و بر روی منارها دو ردیف آجر فیروزه ای رنگ که در نما تنوع رنگ ظریفی ایجاد کرده است کار کرده اند. درب اصلی در ضلع جنوبی و یک پنجره در ضلع غربی نور این بنا را تامین می کند. زیارتگاه دارای امکانات چایخانه و سرویس بهداشتی و حوض و وضوخانه در محوطه می باشد. به گفته اهالی شهر این شیخ از قریش عربستان بوده و در اوایل ورود اسلام به سرزمین ایران از جانب اعراب برای تبلیغ اسلام به این شهر آمده و در آن ماندگار گشته است.

شیخ محمدلو

ازآبادی های دهستان ارشق غربی ازبخش مرادلوی مشکین شهر است که درفاصله ۴۰ کیلومتری از مرکز شهرستان مشکین شهر و در مجاورت روستاهای قادرلو ، ده وه چی ، شورگول و گوده کهریز قرار گرفته است این آبادی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۹۵ نفر را در قالب ۵۲ خانوار در خود جای داده بود.

شیخ مدی - محوطه تاریخی

این محوطه در ۷۵ کیلومتری شمال مشکین شهر و در بخش مرادلو واقع شده است. فاصله این محوطه تا رودخانه قاراسو ۲۰۰ متر است که سنگ نگاره ها در شرق آن واقع شده اند. از فاصله ی دور یک تپه در جنوب شرق رودخانه مذکور به چشم می خورد که پوشیده از سنگ های گرد است ، وقتی کمی جلوتر برویم بر روی همین سنگ های گرد ، نقش های متعددی را مشاهده خواهیم کرد که از

زیبایی خاصی برخوردارند. طبق معمول اولین نقش هایی که هر بیننده ای می بیند ، نقش های متعددی از بزکوهی است که بر روی سنگ های گرد بزرگ وکوچک حک شده اند این نقش ها با توجه به قدمت و جهت بوم ها ، رنگ های مختلفی دارند. نقش هایی که بر روی بوم های رو به جهت غرب و شمال غرب و حتی با شیب های تند قرارگرفته اند غالباً تیره و هم رنگ بستر خـــــــود می باشند اما نقش هایی که جهت آنها رو به سمت شرق وجنوب شرق میباشدبه رنگ های نخودی پررنگ وکم رنگ درآمده اند. بیش از ۹۰ درصد نقش ها در این محوطه بزکوهی است که نماد آب خواهی ، زاینده گی و باروری است و به طور موردی نقش هایی از انسان درحالت های شکار با کمان ، سواره ، در حال اجرای رفتارهای موزون و جادوگرانه ، نمادهای استیلزده شده بزکوهی و نشان های خط ایلامی و.... به چشم میخورد. تعداد تقریبی نقوش قابل مشاهده بیش ازده ها مورد است. این محوطه در مقایسه با دیگر محوطه های منطقه از بیشترین آثار حکاکی برخوردار است. قدمت آنها با توجه به نمونه های مکشوفه درجمهوری آذربایجان و دیگر نقاط ایران به هزاره های دوم تا پنجم قبل از میلاد می رسد.

شیخ میرعلم - آرامگاه

آرامگاه «شیخ میر علم» در روستای میناباد واقع در شمال شرق شهرستان نمین ، بر فراز کوه های غربی مشرف بر روستا در نزدیکی مرز ایران و آذربایجان واقع شده است. به روایت اهالی محل شیخ میرعلم فرزند سید جمال الدین تبریزی و یکی از نوادگان شیخ نصرالله است که زادگاهش در شوروی سابق می باشد. بنای مقبره مستطیل شکل بوده و قسمت داخلی آن از یک دالان و دو گنبدخانه هشت ضلعی تشکیل شده است. نمای بیرونی این بنا با سیمان سفید پوشانده شده و درب فلزی ، زائر را به داخل دالان هدایت می کند. این دالان با طاق آهنگ پوشانده شده و در ضلع مقابل و سمت چپ ، ورودی گنبدخانه ها واقع شده است. ساختار بنا از سنگ لاشه و آجر بوده و داخل گنبدخانه ها بصورت کاربندی اجراء شده است. آسمانه طاقها در نهایت به وسیله نهنبن ترکین ، بسته شده است که بسیار زیبا و مردم وار می نماید.

شیخلار

از آبادی های دهستان شعبان ازبخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱۲ نفر را در قالب ۲۸ خانوار درخود جای داده بود. تپه باستانی معروف خرمن تپه سی در محوطه این روستا قرار دارد. شیخلار که به استناد تپه تاریخی معروف خرمن تپه سی از مراکز استقرار دورانهای تاریخی گذشته بوده و آثار متعددی از قبور «خرمن تپه سی» به دست آمده است امروزه آبادی متوسط و دورافتاده ای است.

شیران

از آبادی های دهستان رضاقلی قشلاقی از توابع بخش مرکزی شهرستان نیرکه براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۷۴ نفر را در قالب ۵۴ خانوار در خود جای داده بود. روستای شیران در مجاورت روستاهای گلستان، تجرق و چای صیغریلو قرار دارد و از سمت شمال به دهستان آبگرم منتهی می شود.

شیروان دره - دره

دره معروف و شگفت انگیز «شیروان دره سی» دره عمیق و عریضی است که در ۲۵ کیلومتری جنوب شرقی مشکین شهر در ارتفاع ۲۲۰۰ متری قرار گرفته و بالغ بر ۷۵ کیلومتر مربع وسعت دارد. این دره از قسمت جنوب به دامنه شمالی سبلان «هرم» از شرق به جاده خاکی لاهرود- شاییل، از غرب به هوشنگ میدانی و از شمال به اراضی روستای «قیلچیلو» منتهی میشود. این دره بکرو شگفت انگیز علاوه بر آبشارهای متعدد دریاچه زیبای «آت گولو»، مجموعه ای متنوع از اشکال فرسایشی همچون دودکش جن، تخت دیو فرسایش لانه زنبوری را در خود جای داده است. هر یک از این اشکال در نوع خود بی نظیر بوده و به همراه ویژگی های زیست محیطی فضای بسیار مناسبی را برای استفاده زمین شناسان، ژئومورفولوژیست ها، گردشگران، ورزشکاران و پژوهشگران فراهم آورده اند. طول این دره در حدود ۱۲ کیلومتر است. این دره از نزدیکی های جنوب لاهرود تا آت گولو (استخر اسب) در نزدیکی های شاییل امتداد دارد. محل اصلی ورود به دره در ۵ کیلومتری پائین آبگرم معدنی شاییل قرار دارد و برای ورود به آن باید از کنار آبشاری با ارتفاع ۴۰ متر به سمت پائین فرود آمد که در بیشتر مواقع مستلزم استفاده از ابزار فرود می باشد.

در مورد وجه تسمیه این دره دو نظریه وجود دارد افراد محلی معتقدند این دره متعلق به زنی به نام شیروان بوده و به همین دلیل شیروان دره نامیده شده است اما عده دیگری می گویند سپاهیان شیروان شاه حین جنگ با شیخ حیدر (پدر شاه اسماعیل صفوی) در این دره کمین کرده و با غافلگیر کردن شیخ حیدر او را کشته اند از آن پس این دره شیروان دره نام گرفته است. شیروان دره سی (دره شیروان) یکی از یازده زیستگاه حیوانات وحشی است که در منطقه سبلان واقع شده است و بریدگیهای دیواره های صخره ای، چشم انداز ویژه ای به این منطقه بخشیده است و سنگها در آن به صورت تندیسهایی دیده می شوند که گویی هر کدام به دست هنرمندی با ذوق تراشیده شده است. این دره با ویژگیهای منحصر به فرد خود همه ساله محققین و سیاحان زیادی را به خود جذب می نماید.

شیروان دره - آبشار

آبشارهای شیروان دره سی از آبشارهای دیدنی و مهم دامنه های شمالی سبلان است که در مسیر رودخانه شیروان دره سی (دره شیروان) شکل گرفته و طبیعت بی بدیل و بسیار زیبایی را رقم زده اند.

شیروخورشید(بیمارستان فاطمی) - عمارت قدیمی

بنای عمارت بیمارستان فاطمی یا ساختمان شیروخورشید سابق از بناهای تاریخی اردبیل می باشد که قدمتی صدساله دارد. این بنای تاریخی که از نمای بسیار زیبایی در قسمتی از نمای ورودی خود برخوردار است به دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی استان اردبیل تعلق دارد و به دلیل قدمت تاریخی خود از محدودیت در فضاهای درمانی برخوردار است و مقرر شده تا بعد از نقل مکان بیمارستان فاطمی به ساختمان جدید به «موزه سلامت» استان اردبیل تبدیل شود.

شیرین بولاغ

از آبادیهای دهستان رضاقلی قشلاقی از توابع بخش مرکزی شهرستان نیر که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۰ نفر را در قالب ۱۶ خانوار در خود جای داده بود. روستاهای یامچی سفلی، تجرق، جوراب و یامچی علیا همسایگان روستای شیرین بولاغ را تشکیل میدهند. شیرین بولاغ قبلا شاه بولاغی نامیده می شد.

شیشه گران

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان سردابه از بخش مرکزی است که در سمت شمال دهستان و در مجاورت روستاهای خیارک و کنسول کندی (قونسول کندی) واقع شده و از جانب شمال به بخش ثمرین منتهی می شود. آقای رحیم حاجی زاده این آبادی و دو روستای قونسول کندی و خیارک را از آبادی هایی می داند که محل سکونت شاهزادگان و لشکریان قوم هون بوده و نام اصلی و قبلی آن را «شو-ام-اره ن» می داند. روستای شیشه گران در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۲۰ نفر را در قالب ۵۷ خانوار در خود جای داده بود.

اثو آلتی، اثو اوستی (بویوک هاماری)، ائکیزلر تپه سی، ائکیزلر سئلوسی، ایسکندر داشدیغی، اورابکی یولو، اُون هامپالیق، ایواز چیمینی، آرخ اراسی، بولاغ گونئی، بولاغ قوزئی، بولاغ هاماری، بویوک گونئی، پشته، تاختاخان، تاغی اوْلن، تولکوکانی، جادا، جیغا (سومرین تایی)، چیل گز دره سی، چیل گز قوزئی، چیل گز گونئی، خیردا گول، دئم، داشدیق، داش سینان، دال قوزئی، درین سئلو، دره اراسی، دُولای، دیک داش، سوت داشی، سومرین هاماری، سوبوق بولاغ، شیرغا چیمینی، قارا گونئی، قاشقا یئر، قایا قاباغی، قوروقچودره سی، قوزئی بولاغ، کول تپه، کومورلو، گوزه، گول آلتی، گول اوستی، گونئی بولاغ، ممیش توشن، ممیش توشن بولاغی، نجف آلی سئلویی و یوغون مریز نام بعضی از اراضی و اماکن روستای شیشه گران است.

به توضیحات ذیل کلمات «خیارک» و «قونسول کندی» نیز مراجعه نمائید.

شیلوه

شیلوه (شیل - وه) نام سه مکان جغرافیایی و دوآبادی است که در فاصله کمی از هم در سمت شمال دهستان اجارود شرقی از بخش — سوران قرار دارند. دوآبادی که مطابق معمول با پیشوندهای آشاغی و یوخاری از هم متمایز میشوند و مکان متروکه ای که تاچندی پیش روستای یوخاری شیلوه در آن قرار داشت و در سنوات اخیر به واسطه رانش زمین روستا و تخریب خانه های مردم، اهالی با کمک بنیاد مسکن به نقطه جدید و مناسبی در همان نزدیکی کوچ داده شدند. آبادی شمالی که در ارتفاع پستی هم قرار دارد آشاغی شیلوه یا شیلوه سفلی و روستایی که در جای نسبتاً مرتفع تری قرار گرفته و جنوبی تر است شیلوه علیا یا یوخاری شیلوه نامیده شده است. هر دو شیلوه در منطقه ای کوهستانی قرار دارند. در هر دو آبادی امرار معاش مردم از طریق کشاورزی و دامداری است آشاغی شیلوه در ۳۹ درجه و ۲ دقیقه و ۲۷ ثانیه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۳ دقیقه و ۱۲ ثانیه طول شرقی و یوخاری شیلوه در ۳۹ درجه و ۲ دقیقه و ۷ ثانیه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۲ دقیقه و ۱۷ ثانیه طول شرقی قرار گرفته است. بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ آشاغی شیلوه ۷۲ نفر و یوخاری شیلوه ۲۳۶ نفر جمعیت داشته است.

شیندان داغی - کوه

کوه شیندان در نزدیکی گردنه حیران و روستای ونه بین در مرز ایران با جمهوری آذربایجان قرار گرفته است و قلعه شیندان بر عظمت این کوه می افزاید، ارتفاع کوه ۱۸۵۰ متر می باشد.

شیندان قالاسی - قلعه تاریخی

قلعه شیندان یا شیندان قالاسی ، قلعه ای تاریخی و مرتفع در مرز جمهوری آذربایجان و ایران بر فراز کوه شیندان است. این قلعه در شمال گردنه حیران در محور اردبیل - آستارا قرار دارد و از قلاع محکم و تاریخی آذربایجان است. نام قلعه مانند قلاع «بذ» «الینجه» «کیش» و «گله سن گورسن» از قدیم الایام در منابع تاریخی به چشم می خورد. بنای تاریخی قلعه ، سنگی و از ساروج ساخته شده و از آبادیهای حیران، ونه بین و مسیر جاده اردبیل تا آستارا کاملاً قابل رویت می باشد. گویند زمانی محل اقامت و فرماندهی بابک خرم دین بوده است. اسکندر بیگ منشی در تاریخ عالم آرای عباسی درباره قلعه شیندان می نویسد: «..... قلعه شیندان قلعه ای ست بر فراز کوه رفیع واقع شده و از غایت بلندی با فلک و افلاک دعوی مساوات می نماید. ساکنانش در برجهای رفیع و با صبر و حوصله به نگهبانی در شب و روز مشغول اند. دامن آن کوه بلند مانند بیشه و جنگل است که یکراه بیشتر ندارد شرایط آن طوری است که عبور یک نفر پیاده از آن راه به دشواری می گذرد..... »

شیندرشامی

ازآبادی های دهستان دوجاق ازبخش ثمرین شهرستان اردبیل است که درسرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۵۸ نفر را در قالب ۳۲ خانوار درخود جای داده بود. «شیندیرشامی» با روستاهای «چراپا» و «شیخ احمد» همجواراست. کلمه شیندر شامی از دو کلمه «شیندیر» به معنای (قطعه و تکه) و «شام» به معنی (بیشه زارهای کنار رودخانه) گرفته شده و از چند «داغ پارا» (روستاهای زیر ده خانواده) تشکیل شده است که از جمله آن چوخورپورد ، امرآباد ، اسماعیل خان گوزی و چراپا تشکیل شده است.

صاحب دیوان

از آبادی های دهستان دشت ازیخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در ۲۱ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر و در میان روستاهای توبه نق ، ساریخانلو ، قاراباغلار و دوست بیگلو قرار گرفته است. صاحب دیوان در زمان ساری خان بیگ افشار از رونق خاصی برخوردار بوده و در این زمان به لحاظ مجاورت با روستای ساری خانلو به عنوان دیوانخانه انتخاب و از همان زمان صاحب دیوان نامیده شده است این آبادی که به دیوان داهی معروف است در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۳۲ نفر را در قالب ۱۸۱ خانوار در خود جای داده بود.

صادقلو

از آبادی های دهستان یورتچی شرقی از توابع بخش کورائیم شهرستان نیر که براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶ نفر را در قالب ۲ خانوار در خود جای داده بود. روستای صادقلو با روستاهای قاسم قشلاقی و داش بولاغ همجوار است.

صادقی - خانه تاریخی

بنای خانه حاج عبادالله صادقی که در سال ۱۲۸۳ هجری قمری مطابق با ۱۲۴۲ خورشیدی ساخته شده یکی از یادگارهای دوران قاجاریه در شهر اردبیل به شمار می رود. این بنا یکی از مجموعه بناهای سه گانه (خانه مبشری ، خانه خادم باشی ، خانه صادقی) می باشد که در بافت کهن و در محله اوچدکان قرار گرفته اند. این مجموعه دارای سه بخش ساختمانی با سه حیاط میباشد که ساختمان مرکزی کاربری بیرونی داشته و ساختمان غربی با کاربری اندرونی هسته اصلی بنا را تشکیل می داده است. ساختمان بیرونی شامل یک شاه نشین در مرکز می باشد که مقرنس کاری ، نقاشی دیواری ، پنجره های ارسی بزرگ ۷ دری و ۳ دری با طرح اسلیمی و خطوط و نستعلیق مزین به آیه الکرسی که دور تا دور بنا تنیده تزئین شده است. این بنا که همچون بیشتر بناها و خانه های تاریخی اردبیل در محله اوچ دکان قرار دارد تحت شماره ۱۹۰۱ در شمار آثار تاریخی ایران قرار گرفته است.

صالح (ع) اردبیل - زیارتگاه

زیارتگاه مبارکه (امامزاده صالح) در میدان عالی قاپوی شهرستان اردبیل قرار دارد. امامزاده صالح فرزند بلافضل حضرت امام موسی کاظم (ع) و یکی از ۲۳ برادر امام علی بن موسی الرضا (ع) به شمار می رود که اردبیل را به علت اسقرار یمنی های عرب شیعه مذهب به محل زندگی و تبلیغ بر می گزینند اما بعد از شهادت برادرش امام رضا (ع) بر علیه خلیفه عباسی قیام می نماید که مامون سر وی را بریده

و به تهران کنونی می فرستد ، بنابه روایتی سربریده وی در منطقه تجریش کنونی تهران و در محلی که امام زاده صالح نامیده شده است دفن و پیکر مطهرش در دارالارشاد اردبیل به خاک سپرده می شود. بقعه امامزاده صالح (ع) در روبروی مسجد ملا مومن در داخل کوچه اونچو میدان (گازران) و درحریم درجه چهار بقعه شیخ صفی واقع شده است. تاریخچه ساخت بنای امام زاده صالح در دوره صفویه بوده است مالکیت اثر با توجه به اینکه بنایک مکان زیارتی است، وقفی بوده و هم اکنون در اختیار هیئت امنای مسجد می باشد. این بنا قبلاً شامل رواق، حرم صحن و مسجد بوده و نمای جنوبی آن بنابه نوشته روانشاد باباصفیری درجلد دوم کتاب اردبیل در گذرگاه تاریخ مرکب از ایوانی با تاق نیم گنبد و تزئینات کاشی بوده و سردر بقعه درعهد شاه عباس کبیر کاشی کاری شده و با کاشی های آجری مزین گشته و در آن کاشی ها اشعار زیر نوشته شده بود که تاریخ ایجاد ساختمان یا تجدیدبنای آن را مشخص می کرد:

به عهد دولت عباس شاه دین پرور	که هست بنده اولاد خاندان علی
اساس روضه شهزاده صالح از سر صدق	بنا گذاشت حسن ، چاکر ولی علی
رقم زدم پی تاریخ آن، خـــرد گفتا:	مبارکست زحـب بنای حُسن علی

مصرع آخر که ماده تاریخ است به حساب ابجد ۱۰۳۱ می شود ولی چون قبل از آن تاریخ نیز بقعه این امام زاده پناهگاه و محل بست نشستن پناهندگان بوده است، چنین به نظر می رسد که ماده تاریخ فوق در واقع ، تاریخ تعمیر یا تجدید بنای امام زاده را تصریح می کند. بنای قدیمی مذکور در سال ۱۳۸۲ تخریب شده و بنای جدیدی به جای آن احداث شده است .

صالح قشلاقی

ازآبادی های شهرستان نمین که دردهستان گـرده ازتوابع بخش مرکزی نمین که درمجاورت روستاهای گوده لر ، بویاقچی لو و پیرجـوار قراردارد این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۰ نفر را در قالب ۱۱ خانواردرخود جای داده بود.

صدآفرین

صدآفرین نام پاسگاهی درنقطه مرزی روستای خواجه بولاغی در ۳۵ کیلومتری شمال غرب شهرستان نمین می باشد در شبانگاه دوم شهریور ۱۳۲۰ در جریان جنگ جهانی دوم که نمایندگان قوای روس پس از تسلیم دولت ایران ورود خود را به مرزهای ایران در منطقه نمین به پاسگاه (کلوز) اطلاع می دهند «حسین علی صدآفرین» که بعنوان معاون پاسگاه انجام وظیفه می کرد پس از شنیدن این خبر بلافاصله پیش فرمانده پاسگاه رفته و او را در جریان قرار می دهد. ایشان تمایلی برای درگیری از خود نشان نمی دهد حسین علی در اسلحه خانه را می شکند تعدادی تفنگ برنو برمی دارد کمی دورتر از

پاسگاه تفنگ ها را در فاصله های مختلفی قرار می دهد و شروع به تیراندازی می کند قوای روس که انتظار حمله نداشتند فکر می کنند با عده ی زیادی طرف هستند و هر چه می توانند پاسگاه «کلوز» را گلوله باران می کنند حسین علی صدآفرین تا ساعت ۸ صبح در برابر قوای روس شجاعانه می جنگد و ستون اصلی لشکر روس را با مقاومت جانانه خود زمین گیر می کند. با تمام مهمات خود اسلحه ها را می شکند و به جنگ تن به تن روی می آورد و به شهادت می رسد سربازان روس وقتی متوجه می شوند فقط یک نفر با آنان می جنگیده است با قساوت هر چه تمام تر سر از تن صدآفرین جدا می کنند فرمانده روس وقتی وارد پاسگاه می شود باتحسین شجاعت وی ، او را «هزار آفرین» خطاب می کند. اهالی روستا که درحین جنگ روستا را خالی کرده بودند بعد از برگشت به سراغ پاسگاه می روند و جنازه صدآفرین را در همان پاسگاه به خاک می سپارند. چند سال پیش شخص غیوری از روستای خواجه بولاغی آرامگاه او را در این پاسگاه بازسازی می کند.

صدرداغی - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۹۸۶ متر در محدوده دهستان سبلان ازبخش جدیدالتاسیس سبلان شهرستان سرعین و در ۲۰ کیلومتری غرب مرکز شهرستان اردبیل واقع شده است. جهت کوه، شرق - غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن بطول ۴۷.۵۹ و عرض ۳۸.۱۵ کوه یکی از ارتفاعات سبلان به شمار می رود.

صغیرلر

«صیغیرلار» از توابع دهستان اجارود شمالی دربخش مرکزی شهرستان گرمی است که در ۳۹ درجه و ۴ دقیقه و ۳۹ ثانیه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۷ دقیقه و ۲۶ ثانیه طول شرقی قرار دارد. این روستا در فاصله ۱۱ کیلومتری از شمال شرقی شهرستان گرمی و در مجاورت روستاهای مشهدلی ، بابی کندی ، یوخاری و آشاغی شوکورلو ، قیزیل گوئی و بیگ باغی قرار گرفته است و براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۸ نفر را در قالب ۱۸ خانوار درخود جای داده بود. «صیغیر» در زبان ترکی به معنی گاو است و وجه تسمیه آن به دام غالبی که در این آبادی نگهداری و پرورش می یافت برمی گردد.

صفرعلی قشلاقی

از قشلاقات دهستان قشلاق شرقی ازبخش قشلاق دشت شهرستان بيله سوار است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۸ نفر را در قالب ۲۳ خانوار درخود جای داده بود. صفرعلی قشلاقی که شامل دو سکونتگاه صفرعلی غیب علی و صفرعلی نصرت است در مجاورت قشلاقات اوچ دره ، مولان وئردی ، حاج هاشم و حاج خان حسین جای گرفته است.

صفوی - ساختمان قدیمی دبیرستان

بنای دبیرستان صفوی که طی دهه های گذشته بارها نام خود را عوض کرده و با هر تغییر نامی هم بخشی از محوطه وسیع آن مورد ساخت و ساز بناهای آموزشی جدیدی قرار گرفته از ساختمان های مربوط به دوران حکومت پهلوی اول می باشد که در سال ۱۳۰۵ تاسیس شده و نزدیک به یک قرن از تاریخ بنای آن می گذرد. خوشبختانه ساختمان قدیمی این مدرسه هنوز هم سالم مانده و عنوان قدیمی ترین بنای آموزشی استان اردبیل را یدک میکشد و دانش آموزان در کلاسهای آن مشغول به تحصیل میباشند. این بنا در دوران پهلوی اول و توسط معماران آلمانی طراحی و ساخته شده است. ساخت این بنا تقریباً همزمان با احداث خیابان اصلی شهر بوده که دو دروازه شرقی و غربی شهر یعنی دروازه آستارا را به دروازه تبریز متصل می ساخت. این بنا دارای ازاره سنگی به ارتفاع حدود ۱.۲۰ متر بوده، بدنه آن را آجر تشکیل می دهد. دارای قالب بندی آجری در دور پنجره ها و درب ها بوده و خط آسمان بصورت هره چینی کار شده است. پنجره های آن از نوع چوبی ساده دولنگه می باشد. درب های ارتباطی آن نیز از نوع چوبی بوده که در سالهای اخیر توسط هیئت امناء مدرسه رنگ آمیزی شده است. راه پله ارتباطی طبقه فوقانی سنگی بنا در مقابل مدخل ورودی قرار داشته و بصورت دو بازو ساخته شده است. در ابتدای ورودی طبقه دوم اشعاری بصورت کاشی هفت رنگ بر روی بدنه دیوار نصب شده است. همچنین کاشی کاری معرق، بصورت کتیبه در بالای سردرب ورودی به سر درب سالن آمفی تئاتر «تالار سخنرانی» به چشم می خورد.

صلوات

از دهستان های بخش مرادلو شهرستان مشکین شهر به مرکزیت صلوات است که در سال ۱۳۶۹ تاسیس شده و شامل آبادیهای پشتکوه، داشبلاق کندی، داشلی درق، داغ کندی، ساری قایا، سئردی، صلوات، عباسعلی کندی، قیزیل قایا، اسلام کندی، کنده کندی، کله درق، گلی درق سفلی، گلی درق علیا، میرجعفرلو، میرزا حسن کندی، میرقهرمانلو و نصیرکندی است. درسشمار سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۹۹ خانوار با ۱۹۴۶ نفر جمعیت در ۱۷ پارچه آبادی مسکونی دهستان صلوات سکونت داشته اند. روستای صلوات بر روی تپه نسبتاً بلندی در کنار جاده مشکین شهر به پارس آباد واقع شده و براساس درسشمار سال ۱۳۹۰ دارای ۱۷۱ خانوار با ۶۷۴ نفر جمعیت بوده است.

صلوات مرکز دهستان صلوات درست در کنار جاده اصلی مشکین شهر به مغان در میان روستاهای کوجون، نصیرکندی، میرزا حسن کندی، سئردی، داغ کندی، گلی دره بالا و گل درق و قهرمانلو قرار گرفته است فاصله آن از مرادلو ۱۱ کیلومتر و با مرکز شهرستان مشکین شهر ۵۵ کیلومتر است. ساکنان

اولیه صلوات را طایفه آلارلو تشکیل داده اند و هم اکنون چهار طایفه قارابو جاغلی، مولالی، فرضعالی لی نوباتعالی لی در این روستا ساکن هستند.

صلوات داغی - رشته کوه

دنباله رشته کوه تالش در شمال به توده کم ارتفاعی می پیوندد و به رشته کوه صلوات داغی معروف است که از کوه های کلاتر، سامان لو داغ، دنگوزگدوک و صلوات به وجود آمده و شهرستان های مشکین شهر و مغان را از هم جدا می سازد. بلندترین قله این رشته کوه ۲۰۵۰ متر است. جهت آن شمال خاوری - جنوب باختری می باشد، که گوشه شمالی آن به دره ارس می پیوندد و دره ارس و رود مرزی ارسباران این کوه را از کوه های قفقاز جدا می سازد. رود سامبورچای از دامنه های شمالی این رشته سرچشمه می گیرد و رود های دامنه جنوبی آن به قاراسو وارد می شوند. این رشته کوه که از جنوب باختری به سوی شمال خاوری به درازای ۴۶ کیلومتر کشیده شده از سوی باختر به وسیله رود قره سو از کوهستان ارسباران خاوری جدا می شود. گردنه های صلوات و آقیز، در این رشته کوه قرار دارند.

صمدلو

روستای صمدلی از آبادی های دهستان آزادلو در بخش موران از شهرستان گرمی استان اردبیل است که در فاصله بین ۳۹ درجه و ۱۰ دقیقه و ۲۳ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۸ درجه و ۱۱ دقیقه و ۱۸ ثانیه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ در فاصله ۲۵ کیلومتری از مرکز شهرستان گرمی و در سمت شمال شرقی آن واقع شده است. صمدلی از طرف شمال در مرز ایران با آذربایجان، از طرف شمال غربی با روستای آقا حسن بیگ لی و از سمت جنوب شرقی با روستای عبا بیگ لی هم جوار می باشد. این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ کشور دارای ۲۷ خانوار و ۱۲۰ نفر جمعیت بوده است.

صندوقلو - دره

صانددیق لی دره سی که از دره های دیگری مانند شاه نشین دره سی و گوگورد دره سی تغذیه میشود، از جنوب بزداغ (حاج زال) و هزارمیخ (هازارموغ) شروع شده و در پایین دست روستای صندوقلو به وسیله یک رشته میانی دوشاخه می شود. یکی از شاخه ها از غرب روستای سرخاب، شرق روستای ایرینجی و غرب بورران و شاخه دیگر از جنوب گوگرچین، شرق سرخاب، غرب گوگه و شرق بورران ادامه یافته مجددا در جنوب روستای بورران به هم می پیوندند و دره واحدی را تشکیل می دهند. دره در این قسمت عریض تر می شود. به طوریکه دو روستای ویرسق و قاراتپه یکی در شمال و دیگری در جنوب دره و شهر نیر نیز در منتهی الیه آن قرار می گیرند.

صوفلو

از آبادی های شهرستان کوثر (گیوی) است که در سمت شمال شرق دهستان زرج آباد از بخش فیروز و در مجاورت روستاهای قالین قایا ، سولوک لی گول و کعق قرار دارد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۵۰ نفر را در قالب ۷۲ خانوار در خود جای داده بود. روستای صوفلو در ۳۷ درجه و ۳۹ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۸ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۷۵۰ متر است.

صوفی قشلاق

نام سه قشلاق پیوسته به نام های صوفی قلدیر ، صوفی حسن ، صوفی محمود و در مجاورت قشلاقات آغداش و ملانقی در سمت غرب دهستان قشلاق شرقی از بخش قشلاق دشت شهرستان بیله سوار است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۷ نفر را در قالب ۸ خانوار در خود جای داده بود.

صوفی نورعلی جید - زیارتگاه

مقبره صوفی نورعلی در روستای جید واقع در هفت کیلومتری شمالی شهرستان نمین از شهرهای استان اردبیل واقع گردیده است. نورعلی یا میرعلی که با ذکر و عبادتش شهره روستا و محبوب مردم بوده از طایفه کاکلی است که در حال حاضر نیز ساکن روستای جید می باشند بعد از فوت وی فردی به نام اسلام مقبره ای خشتی با اندود کاهگل بر روی قبرایشان ساخته است که در سال ۱۳۷۹ شمسی به دلیل نامناسب بودن وضعیت بنا تخریب شده و ساختمان فعلی بنا گردیده است. این مقبره پس از گذر از بخش شیعه نشین، در ارتفاعات غربی و در بخش سنی نشین روستا واقع شده است. ساختمان فعلی زیارتگاه از وضعیت متوسطی برخوردار بوده و نمای آن سیمانی است. در پیش ورودی بنا، صفه سنگی ساخته شده که در دو طرف دارای دست اندازهای سنگی می باشد. سه پله از صفه ، زائر را به ایوان (بخش نیمه باز) هدایت می کند. جهت گیری ایوان به سمت قبله می باشد که با پنجره های جناحین نورگیری را تأمین و با یک درب ورودی زائر را به داخل مقبره هدایت می کند. در دو طرف ایوان دو پایه با مقطع دایره به ساختمان بنا الحاق گشته که نقش منار را در ساختمان ایفاء می کند.

صوفیلار قشلاق

از قشلاقات دهستان شهرک از بخش جدیدالتاسیس اسلام آباد شهرستان پارس آباد است که در سمت جنوب دهستان و در مجاورت قشلاق گونش لی قرار دارد و از سمت جنوب به دهستان قشلاق شرقی منتهی می شود. صوفیلار قشلاقی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۶ نفر را در قالب ۱۸ خانوار در خود جای داده بود.

صومعه

صومعه یا (صوما) از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان کلخوران از بخش مرکزی است که در فاصله کمی از سمت غرب شهرستان اردبیل در مجاورت روستاهای اتردی و گرجان واقع شده است راه رسیدن به صوما از جاده قدیم اردبیل به مغان در حوالی میراشرف منشعب می شود. صومعه در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۳۱۶ نفر را در قالب ۳۶۶ خانوار در خود جای داده بود. در حوالی برج شاطرگونیزی روستای صومعه به فواصل گوناگون ، تپه های باستانی قرار دارد که بیشتر آن ها مربوط به دوره های پیش از اسلام به ویژه دوره اشکانی است این اثر در تاریخ ۱۵ دی ۱۳۸۷ با شماره ثبت ۲۳۹۸۷ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

صومعه رودبار

از آبادی های دهستان شال در بخش شاهرود شهرستان خلخال است این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۴ نفر را در قالب ۱۷ خانوار در خود جای داده بود. صومعه رودبار در مجاورت روستاهای کوهول ، علی آباد و دشت اندر واقع شده است این آبادی در ۳۷ درجه و ۱۴ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۴۷ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۵۵۰ متر است.

صوناقبری - تپه تاریخی

محوطه سونا قبری مربوط به عصر آهن - دوره اشکانیان - دوره ساسانیان است که در روستای مرشت از دهستان سنجد شمالی بخش مرکزی شهرستان کوثر واقع شده و با شماره ثبت ۲۵۸۱۹ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است

صیادآباد

آبادی ای که در اسناد مرکز آمار ایران با عنوان صیادآباد معرفی می شود روستایی است که تولاچی نام داشته و در سنوات اخیر به صیادآباد تغییر نام داده است. صیادآباد از روستاهای سمت شمال غربی دهستان انگوت شرقی است که در مختصات جغرافیایی ۳۹ درجه و ۵ دقیقه و ۵۶ ثانیه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۴۳ دقیقه طول شرقی در منطقه ای نسبتاً مسطح و هموار و در مجاورت روستاهای جلدی قیشلاقی ، جمه لی کندی ، درگاهلی ، جلدی و شاعرلی قرار گرفته است. صیادآباد در کنار رودخانه سامبورچایی قرار دارد و از طریق جاده ای آسفالتی ای که به موازات رودخانه و تا مرکز بخش انگوت کشیده شده به مرکز بخش که مرکز دهستان شرقی هم هست پیوند می خورد. فاصله صیادآباد تا انگوت ۷ کیلومتر است. صیادآباد در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۱۵ نفر را در قالب ۶۸ خانوار در خود جای داده بود.

طاقچاداش

از آبادی های دهستان ارشق مرکزی در بخش ارشق شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۸۰ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر در نوار مرزی ایران و جمهوری آذربایجان واقع شده است و از طرف شمال با جمهوری آذربایجان ، از طرف جنوب با روستای برکچای ، از طرف شرق با روستای سهرابلو و از طرف غرب با روستای محملو مجاورت دارد. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۳ نفر را در قالب ۴ خانوار در خود جای داده بود.

طالب قشلاقی

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان ارشق شرقی از بخش مرکزی است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۸۲۲ نفر در قالب ۴۸۲ خانوار در خود جای داده بود. طالب قشلاقی در جنوب دهستان ارشق شرقی و در مجاورت دهستان غربی و روستاهای قوش قیاسی و جمایران واقع شده است.

طهارم دشت

از آبادی های دهستان شال در بخش شاهرود شهرستان خلخال است که در ۵۵ کیلومتری جنوب خلخال قرار گرفته و از طرف شمال به روستاهای خولارگیلوان و گیلوان، از طرف شرق به روستاهای علی آباد و ماجولان، از طرف جنوب به روستاهای دشت اندر و گلوزان و از طرف غرب به روستای عزیزآباد منتهی می گردد این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۸ نفر در قالب ۴۰ خانوار در خود جای داده بود . روستای طهارم دشت در ۳۷ درجه و ۱۶ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۴۵ دقیقه طول شرقی قرار گرفته و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۳۶۰ متر است . اطراف روستا را کوه های بلند فرا گرفته ، بلندترین آنها کوه معرف به اسبه برین است که بین طهارم دشت با گلوزان قرار دارد و ارتفاع آن ۱۹۳۰ متر از سطح دریاست. آب روستای طهارم دشت از طریق چشمه ای که در بیرون از روستا و در حوالی کوه « اسبه برین » و دره ای به نام « مشدعلی دره سی » واقع است تأمین می شود. « گرم خانی » ، « مرس خانی » ، « سوره خانی » ، « خورشیدخانی » ، « شیرخانی » ، « اکبرخانی » ، « خشه چال خانی » و « بالیقلی بولاغ » نام چشمه های متعدد طهارم دشت است . زبان مردم روستا تاتی می باشد در بین مردم روستا ترک زبان هم وجود دارد

طهرستان

از آبادی های دهستان خاندبیل شرقی در بخش مرکزی شهرستان خلخال در مجاورت روستاهای مئجره ، خانقاه بفرجرد و خیمیس است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶ نفر را در قالب ۱ خانوار در خود جای داده بود.

طهماسب آباد

ازآبادی های شهرستان اردبیل دردهستان ارشق شرقی ازبخش مرکزی است که درمیان روستاهای «آق قالا»، «اکملو» و «ساوج بولاغ» قرارگرفته است. طهماسب آباددر سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۱ نفر را در قالب ۱۱ خانوار درخود جای داده بود.

طوئوس دره سی

روستایی که با عنوان «طوئوس دره سی» در اسنادو مکاتبات اداری معرفی می شود و دراسناد مرکز آمار ایران هم به همین نام شناخته شده در فاصله بین ۳۸ درجه و ۵۲ دقیقه و ۴ ثانیه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۵۰ دقیقه و ۲۷ ثانیه طول شرقی در جنوب غربی دهستان پائین برزند و در مجاورت بخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر، میکائیل دره سی، شرفه و زرگریزندقرارگرفته است. این آبادی در بیان اهالی منطقه «طوئوس دره سی» و به عبارت صحیح تر «دوئوزدره سی» نامیده می شود و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۲ نفر را در قالب ۳۰ خانوار درخود جای داده بود.

طوئوس دره سی (دوئوزدره سی) - دره

طاووس دره سی دربیان اهالی منطقه طوئوس دره سی و یابه عبارت صحیح تر دوئوزدره سی نامیده میشود که با توجه به تفاوت زیاد بین دو واژه ی طوئوس با دوئوز، واژه دومی صحیح تر به نظر می رسد چرا که نیاکان ما برای نامگذاری مکان های مختلف علاوه براسامی افراد از نام درخت و سبزه و گل و گیاه و حیوانات پیرامون خوداستفاده می کردند و این منطقه هیچگاه زیستگاهی برای طاووس نبوده است. تولاچی، ده وه چی، کئچی قیشلاقی، کورامال لی، دوشان لی، مال قیشلاقی، گویرچین و صدها نمونه از این دست وجود دارد که سند مدعای ماست. وجود منطقه ای به نام دوئوزگدیگی درحوالی همین روستا نمایانگران است که این منطقه در دوره ای از عمرخود زیستگاه حیوانات مختلفی من جمله گراز بوده است که با ایجادآبادی و استقرار جوامع انسانی از آن عقب نشینی نموده است.

طوئوس گولو (استخر طاووس) - آبگیر

طاووس گولو که در گویش محلی طوئوس گولو نامیده میشود و به نظر این قلم در اصل دوئوزگولو (دوئوز گولو) بوده است در بیلاقات دامنه ساوالان و شمال هوشنگ میدانی قرار گرفته است و بیش از پانصد متر طول دارد و وسیع ترین آبگیر دامنه های شمالی سبلان می باشد که طایفه مغانلو در کنار آن زندگی می کنند. این آبگیر یا استخر بر سر دو راهی موئیل و آب گرم «ملک سویو» قرار دارد. وسعت آن بزرگتر از سایر استخرها بوده و انواع ماهی قزل آلا و کپور در آن یافت می شود. وجود سد خاکی و

جمع شدن آبهای منطقه در پشت این سد تاثیر بسزایی در شکل دهی منطقه داشته است. منطقه بسیار وسیع و زیبا با چمنزارهای گسترده و رودهای جاری و آلاچیق های برافراشته با آب و هوای ییلاقی، انواع پرند ه های مهاجر و بومی که یک منطقه شگفت انگیز و بی بدیل را به وجود آورده است. برای رسیدن به طوئوس گولی جاده خاکی از شابیل، جاده خاکی از روستای ساربانلار و جاده خاکی از «قورو تاختا»ی موئیل مسیرهای ماشین رو و نسبتا راحتی هستند. سدی که در سنوات اخیر در مقابل این آبگیر زده اند از نوع خاکی باهسته رسی است که از سال ۱۳۶۶ به بهره برداری رسیده است و آب آن برای مصارف کشاورزی مورد استفاده قرار می گیرد. ارتفاع سدازیستر ۱۹. متر طول تاج ۱۸۳ متر و حجم کل سد ۴.۵ میلیون متر مکعب است. طاووس گولی در فاصله ۲۳ کیلومتری مشکین شهر قرار دارد.

طوولاش

از آبادی های دهستان خاندبیل شرقی دربخش مرکزی شهرستان خلخال و در فاصله ۸ کیلومتری مرکز آن در دامنه های جنوبی کوه ازناو قرار گرفته و از طریق جاده آسفالتی ای به خلخال متصل می شود. طوولاش از شرق با روستای خانقاه بفراجرد (سنی لر خه نه یی سی)، از غرب با روستای آل هاشم سفلی (آلیشما)، از شمال با روستای خوجین و از جنوب با روستای بفراجرد (واراوار) همسایه است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۷۳۶ نفر را در قالب ۴۷۸ خانوار در خود جای داده بود. طوولاش در ۳۷ درجه و ۳۲ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۳۲ دقیقه طول شرقی قرار دارد.

طوی

نگاه کنید به : تاوار

طویستان

طویستان از آبادی های دهستان خورش رستم جنوبی ازبخش خورش رستم شهرستان خلخال است که در قسمت جنوبی شهرستان خلخال و در فاصله تقریبی ۸۰ کیلومتری مرکز شهرستان و ۳۵ کیلومتری جنوب شهر هشجین در عرض جغرافیایی ۴۸ درجه و ۲۷ دقیقه و طول جغرافیایی ۳۷ درجه و ۱۴ دقیقه واقع شده و در ارتفاع ۱۱۸۳ متری از سطح دریا قرار دارد. فاصله این روستا از جاده آسفالتی حدود ۵ کیلومتر می باشد. بنا بر پاره ای نقل قولها «طویستان» یکی از قدیمی ترین روستاهای منطقه محسوب می شود. از زمان قدیم بیشتر مردم این روستا عشایر بوده و برای تأمین معاش اقدام به کوچ می کردند. در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۴۲ نفر را در قالب ۵۷ خانوار در خود جای داده بود.

عالی قاپو

روستای عالی قاپو (آلا قاپی، علا قاپی) در فاصله ۴۰ کیلومتری مرکز بخش انگوت و در سمت شمال غربی آن به مختصات جغرافیایی ۳۹ درجه و ۷ دقیقه و ۵۳ ثانیه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۳۳ دقیقه طول شرقی قرار دارد. آلا قاپی در منطقه ای کوهستانی و غیر مسطح در سمت شرقی رودخانه معروف دره ئود بنا نهاده شده و از قبل این همجواری از کشت و زرع مناسبی برخوردار است. روستاهای قراجاغل، محمدان، لکوان، ده لیک یارلیقان و قره ساققال قیشلاقی از آبادی های همجوار آلا قاپی به شمار می روند. اصولاً کلمه هایی مانند داش قاپی که با واژه ی «قاپی» ترکیب می یابند بر محل دلالت می کنند شاید در گذشته های دور عمارت اعلاء و یا به تعبیر دیگری رنگارنگ و «آلا»یی در این محل بوده که نام آبادی از آن گرفته شده است. این آبادی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۳ نفرا در قالب ۲۵ خانوار در خود جای داده بود.

عالی قاپو

عالی قاپو یا آلا قاپی از محلات قدیمی و ششگانه اردبیل و کوچکترین محله در قسمت نعمتی های شهر است که روزگاری دروازه غربی شهر محسوب می شد و چون یکی از دروازه های خروجی اردبیل در این محل قرار داشت از دیرباز به محله دروازه معروف شده است. دروازه این محله به مرور زمان روبه ویرانی گذاشت و اکنون کاملاً از بین رفته و نشانی از آن باقی نیست. درباره ی نام آن تعبیر مختلفی وجود دارد. به تعبیر نخست عالی قاپو در اصل «اعلاء قاپی، اعلاء قاپو و یا عالی قاپو» به معنی دروازه ی عالی یا درب عالی است به این مفهوم که اهمیت این دروازه از دیگر دروازه های شهر بیشتر بوده است. تعبیر دوم بیشتر به تلفظ این نام بصورت «آلا قاپی» توسط خود اردبیلی ها بر می گردد که معنای درب رنگارنگ را دارد. محله آلا قاپی یا دروازه، کوچکترین محله قسمت حیدری هاست که بعد از اونچومیدان و قبلان (سرچشمه) در ردیف سوم دستجات عزاداری بازار اردبیل قرار دارد و دستجات کوچه های میرزا بخشعلی، زینال، کرد احمد، ملا باشی، مسجد امام حسین (ع)، شهرک حافظ، کوچه شهریار، آراز علی، جعفریه، سعدی، باغمیشه، ملاهادی، سلیمان شاه، غریبان، علی و منصوریه از توابع و شعبات این محله هستند. مجموعه تاریخی باشکوه بقعه شیخ صفی درمیدانی که مرکز این محله است قرار دارد.

عالی کهریزی

از آبادی های دهستان ارشق شمالی در بخش ارشق شهرستان مشکین شهر است این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۵ نفر را در قالب ۲۲ خانوار در خود جای داده بود.

عبایگلو

روستای عبایگ لی در سمت شمال غربی دهستان آزادلوی بخش ——— سوران شهرستان گرمی و در

مجاورت رودخانه بالهارود که از دامنه ها و چشمه های مرز مشترک جمهوری آذربایجان و شهرستان گرمی سرچشمه گرفته و به باتلاقهای دریای خزر در داخل جمهوری آذربایجان در منطقه شورسولو می ریزد قرار گرفته است. پایه گزار این روستا فردی به نام عبایگ بوده و آبادی هم به نام اوانامگذاری شده است. اهالی میگویند عبایگ، بینانگذار اولیه روستای عبایگلو از نسل ساداتی است که در سده های گذشته از روستای «پیریم بیگ لی» از منطقه یاردم لوی آذربایجان که آن زمان جزو سرحدات ایران بود به منطقه خان یوردی و عبایگ لی مهاجرت کرده و روستای عبایگ لی را بنیان نهاده است. روستای «پیریم بیگ لی» منطقه یاردم لوی جمهوری آذربایجان در ۵ کیلومتری روستای تولون در منطقه خوش آب و هوایی قرار دارد و مدفن چندین تن از ساداتی است که مردم آنها را به نوادگان امام زین العابدین (ع) نسبت می دهند و طایفه خلیفه لی را از سلسله این سادات می دانند. در خود روستای عبایگ لی، زیارتگاهی موردتکریم و احترام اهالی است که به همین طایفه منسوب است در مجاورت این زیارتگاه و در پائین امام زادا دره سی محلی وجود دارد که گویا در گذشته های نه چندان دور محل استقرار آسیاب آبی روستا و کانون رفت و آمد مردم آبادی های مختلف بوده است. عبایگلو براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۹۹ نفر را در قالب ۸۲ خانوار در خود جای داده بود.

عبادالله بیگ لو

در ابتدا از طوایف بزرگ محسوب می شده ولی بعدها جمعیتشان کمتر شده است و هم اکنون اعقابشان در نصیرکندی سکونت دارند.

عبادآباد

از آبادی های دهستان اولتان ازبخش مرکزی شهرستان پارس آباد است که در سمت شمال شرقی دهستان در جنوب رودخانه مرزی ارس و در مجاورت روستاهای قاراداغلو و ایازکندی قرار دارد. عبادآباد از سمت جنوب به جاده پارس آباد اصلاندوز محدود می شود این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۵۸ نفر را در قالب ۴۱ خانوار در خود جای داده بود.

عباس - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۰۷۶ متر در محدوده دهستان سنجد جنوبی ازبخش فیروز شهرستان کوثر و در ۴۰ کیلومتری غرب مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمالی - جنوبی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۰۳.۳۰ و عرض ۳۷.۳۹ است. دهستان زوج آباد در شرق این کوه قرار دارد.

عباس آباد

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان فولادلوی جنوبی از توابع بخش هیر است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۶ نفر را در قالب ۲۳ خانوار در خود جای داده بود. عباس آباد در سمت شمال شرقی دهستان و در فاصله کمی از دریاچه زیبای نوئور واقع شده است.

عباس خانی - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۰۴۴ متر در محدوده دهستان یورتچی غربی از بخش کورائیم شهرستان نیر و در ۴۵ کیلومتری جنوب مرکز شهرستان اردبیل واقع شده است. جهت کوه، شمال شرقی - جنوب غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۰۵ و عرض ۳۷.۵۲ می باشد.

عباس علیلو

این آبادی در فاصله ۳۹ درجه و ۵۸ ثانیه از طول جغرافیایی و ۴۷ درجه و ۴۳ دقیقه و ۳۰ ثانیه عرض جغرافیایی در جنوب غربی دهستان انگوت شرقی از بخش انگوت شهرستان گرمی در استان اردبیل قرار گرفته است. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۱۳ نفر را در قالب ۶۸ خانوار در خود جای داده بود.

عباس قشلاقی

از آبادی های دهستان ارشق غربی از بخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۴۳ نفر را در قالب ۳۰ خانوار در خود جای داده بود.

عباس کندی

از آبادی های دهستان ارشق شمالی در بخش ارشق شهرستان مشکین شهر است و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۰۲ نفر را در قالب ۲۸ خانوار در خود جای داده بود.

عباسعلی کندی

از آبادی های دهستان صلوات از بخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است این آبادی که در عرف محل به «شیطان کندی» معروف است و بعضاً نیز «عباسعلی اکن» نامیده می شود در فاصله ۵۳ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر و در میان روستاهای میرزا حسن کندی، ستردی، داغ کندی، داشلی دره، قرار دارد براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۱ نفر را در قالب ۱۰ خانوار در خود جای داده بود.

عباقشلاقی

عباقشلاقی در سمت شمال غربی از دهستان انگوت شرقی قرار دارد از سمت غرب با آبادی هایی از انگوت غربی از سمت شمال با روستای چینارکه آخرین آبادی از دهستان انگوت شرقی در این سمت است و از سمت شمال شرقی با آبادی هایی در بخش قشلاق دشت بیله سوارهمسایه است. عباقشلاقی در فاصله ۵ کیلومتری از جاده مشکین شهر به مغــان و در سمت شرق جاده قرار گرفته است. فاصله عباقشلاقی تا مرکز بخش انگوت از این مسیر بیش از ۲۵ کیلومتر است این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱۵ نفر را در قالب ۲۶ خانوار در خود جای داده بود.

عبدالپلنگ - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۲۸۶ متر در محدوده دهستان سنجبد شمالی ازبخش مرکزی شهرستان کوثر و در ۳۰ کیلومتری شمال مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمال شرقی - جنوب غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۲۹.۳۰ و عرض ۳۷.۵۵ می باشد .

عبدالرضاآباد

ازآبادی های دهستان ساوالان از بخش مرکزی شهرستان پارس آباد که درسرمشماري سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۷۰ نفر را در قالب ۲۱۸ خانوار درخود جای داده بود. عبدالرضاآباد درمجاورت پاراقشلاق ، حاج جعفرکندی ، تکه چی و «گو - وه ش - لی» واقع شده است.

عبدالله شاه

عبدالله شاه یکی دیگر از مساجد هشتگانه شهر اردبیل است که با پسوند شاه شناخته می شود و نمایانگر تعلق این مسجد و کوچه به یکی از معاریف و بزرگان بوده است که مراحل سیرو سلوک را طی کرده و به مرحله شاهی که تا قبل از ظهور دولت صفویه یکی از مراتب اعلاي عرفان و تصوف بود نایل آمده ، شهرتی یافته ومسجدوکوچه مسجد به حرمت نام او به عبدالله شاه مسمی شده بود. در حال حاضر هیچ کتیبه و نوشته ای در روی این بناهای قدیمی وجود ندارد تا دست کم تاریخ بنای اصلی آنها را مشخص سازد و یا شخصیت انسانهای وارسته ای را که در آنها مدفونند یا سکونت داشته اند، مشخص میکند. مسجد و کوچه عبدالله شاه در خیابان مرحوم منزوی اردبیلی در حد فاصل مسجد جمعه و پل پیرمادر قرار گرفته است.

عبدالله کلور - زیارتگاه

زیارتگاه جدیدالاحداث امام زاده عبدالله کلور درخارج از محدوده شهر در داخل پارک تفریحی قرار

گرفته است این بنا به همت هیئت امنای بقعه و اداره اوقاف و امور خیریه و شورای اسلامی شهر کلور و همکاری اهالی کلور بازسازی شده است. زیارتگاه عبدالله کلور در میان باغات سرسبز و باصفایی در مجاورت رودخانه شاهرود واقع شده است. بنا دارای بدنه سنگی، سقف شیروانی و یک گنبد با پوسته فلزی استیل است که سنگ بکار رفته در این بنا از کوه های اطراف این امام زاده جمع آوری شده است. این بنا یک طبقه می باشد و دارای یک شبستان و چایخانه است. پوشش سقف داخل از نوع خرپا و دیوارهای داخلی نیز سنگی می باشد در محوطه اطراف این امام زاده امکانات تفریحی زیادی از جمله آلاچیق، چایخانه، امکانات تفریحی و سرگرمی کودکان وجود دارد و فضای بسیار مناسبی برای سیر سیاحت زائران این امام زاده می باشد. رودخانه شاهرود از کنار محوطه این زیارتگاه عبور می کند و فضای بسیار زیبا و دل انگیزی بوجود آورده است.

عجم داغی - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۸۰۲ متر در محدوده دهستان سنجد شرقی از بخش مرکزی شهرستان خلخال و در ۱۲ کیلومتری شمال شرقی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمال غربی - جنوب شرقی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن بطول ۴۸.۳۵ و عرض ۳۷.۴۲ می باشد عجم داغی دومین قله بلند شهرستان خلخال محسوب می شود. مسیر جنوبی دسترسی به این قله از تفرجگاه اندیسل که منطقه ای جنگلی است شروع می شود و بعد از گذشتن از مسیرهای جنگلی که شامل درختان پر تراکم بلوط وحشی و تمشک و آلودمی باشد به دامنه ی اصلی کوه منتهی می شود. مسیر دامنه ی جنوبی قله شیب تندی تا سر قله دارد. بنا به گفته اهالی منطقه، در راس قله قبر شاه عجم واقع است که به خاطر همین باور همه ساله مردمان روستاهای کردنشین دامنه های این کوه مراسم محلی برای گرامیداشت شاه عجم برپا می کنند. همچنین در راس قله یک بنای ساختمانی وجود دارد که بعد از جنگ جهانی دوم آمریکاییها آن را بر فراز قله بنا نهادند تا قسمت جنوبی شوروی سابق را که جمهوری آذربایجان فعلی است تحت کنترل خود بگیرند.

عدالت قشلاقی

عدالت قیشلاقی روستای نسبتاً کوچکی است که ۹۱ نفر در قالب ۲۱ خانوار در خود جای داده است. این روستا که در دهستان اجارود شمالی از بخش مرکزی شهرستان گرمی است از نظر جغرافیایی در ۳۹ فاصله درجه و ۷ دقیقه و ۳۰ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۸ درجه و ۳ دقیقه و ۶ ثانیه از نصف النهار مبدأ در فاصله ۲ کیلومتری از سمت غرب جاده گرمی به بیله سوار قرار گرفته است. عدالت قیشلاقی در میان روستاهای ساری نصیرلی، یوخاری قاطر یوران، بهرام آباد و نجفقلی قیشلاقی قرار گرفته

و فاصله آن از مرکز شهرستان گرمی ۱۳ کیلومتر است.

عدل حمامی - حمام تاریخی

این حمام که در مرکز مشکین شهر و در یکصد متری مقبره شیخ حیدر واقع شده با زیربنای ۶۰۰ مترمربع در دوره قاجاریه احداث شده است و در فهرست آثار ملی کشور به ثبت رسید. حمام عدل از معماری قابل توجه و منحصر بفردی برخوردار بوده و دارای دو سالن مجزا است که هر سالن روی چهار طاق گنبدی شکل استوار شده است. سالن رختکن و وجود چهارگنبد کوچکتر در چهار گوشه رختکن از ویژگی های این حمام می باشد. گنبد اصلی و پایه های آن در داخل محوطه رختکن واقع شده و حوض زیبایی وسط رختکن را مزین کرده است. پلان گرمخانه نیز شباهت کامل به پلان رختکن داشته، اما قسمت خزینه آن به دلیل احداث دوش از بین رفته است.

عربلو

یکی از طوایف شاهسوئه نان مغان و بنا به آنچه در منطقه مشهور است از بقایای اعراب مهاجر به آذربایجان در قرن اول هجری هستند. از زمانهای خیلی دور به سلامت نفس و بیزاری از غارت و چپاول در بین طوایف اشتها داشته اند و از طوایف قدیمی عشایر مغان محسوب می شوند. چون قشلاق این طایفه اکثراً در مرز شوروی سابق واقع شده، زد و خوردهایی بامرزداران آنان داشته اند. عبادالله بیگ نیای این طایفه مالک ثروتمندی بوده است. پس از وی آخرین رئیس این طایفه یه دی بود. قشلاق های این طایفه در حال حاضر اکثراً در کنار پارس آباد واقع شده است و عربلوکندی نامیده می شود. بیلاقشان در اطراف کول لی وقوزئی چایی واقع است. تیره های این طایفه عبارتند از: ساوالانلو یا خانکشی لو، منصورخانلو و سعیدیارلو

عربلو

از آبادی های دهستان دشت ازبخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۸ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر جای گرفته و نام قبلی آن نهرسولدوز بوده است. عربلو از مراکز تولید سیب سردرختی مشکین شهر است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۵۳ نفر را در قالب ۱۱۴ خانوار در خود جای داده بود.

عربلو قشلاقی

از آبادی های دهستان ارشق غربی ازبخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۶ نفر را در قالب ۲۲ خانوار در خود جای داده بود. عربلو قشلاقی که ظاهراً

از آبادی های متعلق به طایفه عربلوس در مجاورت روستاهای یوسف خان کندی ، قاراقایا ، قوزو قوروقو و بیگدل لی قشلاقی قرار دارد.

عربلو کندی

از آبادی های دهستان ساوالان ازبخش مرکزی شهرستان پارس آباد است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۷۳ نفر را در قالب ۳۳۴ خانوار در خود جای داده بود عربلو کندی در فاصله کمی از پارس آباد بین پارس آباد و دوست کندی واقع شده است.

عرصه دوگاه

از آبادی های دهستان سنجدغربی از بخش مرکزی شهرستان کوثر(گیوی) است که در مجاورت روستاهای تبریزق ، توشمانلو و شمسوارلو(اسلام آباد) قرار گرفته و از سمت شمال به دهستان یورتچوی شرقی منتهی می شود. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۵۱ نفر در قالب ۳۸ خانوار در خود جای داده بود. روستای «عرصه دوگاه» در ۳۷ درجه و ۴۵ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۸ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۹۰۰ متر است

عزیزآبادبیله سوار

ازآبادی های دهستان قشلاق شرقی از بخش قشلاق دشت شهرستان بیله سوار است که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۶۲ نفر را در قالب ۳۷ خانوار در خود جای داده بود. عزیزآباد در فاصله کمی از جاده بیله سوار به پارس آباد در مجاورت قشلاق حاجی سلیمان و قارادره جای گرفته است.

عزیزآبادخلخال

ازآبادی های دهستان پلنگا دربخش شاهرودشهرستان خلخال است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۷ نفر را در قالب ۸ خانوار در خود جای داده بود. روستای عزیزآباد که آن را کرون کش هم می گویند بین روستاهای «تیل» و «کَرین» واقع شده است. روستای عزیزآباد که در میان اهالی به «کرن کش» معروف است در ۳۷ درجه و ۱۷ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۴ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۶۶۰ متر است.

عزیزلو

عزیزلی یکی ازآبادی های ششگانه منطقه تولون در دهستان اجــــــــــــارودغربی ازبخش مرکزی در شهرستان گرمی در استان اردبیل است که در بین ۳۸ درجه و ۵۵ دقیقه و ۵۱ ثانیه عرض شمالی از خط

استوا و ۴۸ درجه و ۳ دقیقه و ۲۷ ثانیه طول شرقی از نصف النهارمبدأ گرینویچ در مجاورت روستاهای تولون، خان کندی و لسکه دره (لوسکه دره سی) قرار گرفته است. بالینهمه عزیزلی آبادی خیلی کوچک و کم جمعیتی است با ۲۴ خانوار و ۵ نفر جمعیت. روستایی با چنین جمعیتی اگر بتواند با حفظ نام و هویت خود در مجاورت روستاهای دیگری مثل تولون، خان کندی و یا لوسکه دره سی به حیات خود ادامه دهد هم اسباب رفاه و راحتی اهالی آن را فراهم خواهد آورد و هم بسیاری از دغدغه های توسعه و عمرانی ناشی از کمی جمعیت را از بین خواهد برد.

عشایر مغان

تاریخچه عشایر شاهسون به طوایف ترکمانان وابسته به ترک های غز(غوز) که از دیرباز در نواحی شرق دریای خزر زندگی چادر نشینی داشته اند ارتباط پیدا می کند. گروهی از این عشایر در حدود هزار سال قبل به خراسان عزیمت و پس از شورش و طغیان بر علیه محمدغزنوی به دشت ها و دامنه های کوه سبلان رهسپار شده برخی در اردبیل و عده ای در دشت مغان به زندگی مشغول شده اند. ایلی که در تاریخ ایران به «شاهسئو ن» معروف شده اند گروههایی از طوایف ترک ایران هستند که از سوی شاه عباس اول سازماندهی شده اند تا موقعیت طوایف ترک قزلباش را احراز کنند. نادرشاه افشار برخی از این طوایف را تحت رهبری فردی به نام بدرخان از طایفه ساریخان بیگلومتحد کرد. در قرن هجدهم میلادی در اثر رقابت داخلی در خانواده بدرخان، شاهسئو ن به دو کنفدراسیون به نام شاهسئو ن های اردبیل و مشکین شهر تقسیم شد. در اوایل قرن نوزدهم میلادی هر کدام از کنفدراسیون های دو گانه که «ائل» خوانده میشد به وسیله یکی از اعقاب بدرخان با لقب ائل بیگی رهبری می شد. در دوران حکومت قاجار فعالیت های زیادی در قلمرو شاهسئو ن ها به وقوع پیوست به خصوص در زمان فتحعلی شاه با عقد قرارداد گلستان بین ایران و روس، روس ها در منطقه تالش و بخش های شمالی مغان ساکن شدند و این امر باعث تهدید سرزمین های قشلاقی شاهسئو نان گردید و بر اساس معاهده ترکمن چای مرزهای ایران از سمت شمال محدود گشته به شکل فعلی در آمد در نتیجه قسمت بزرگی از مناطق قشلاقی ایل شاهسئو ن از دست رفت. در دوره رضاشاه پهلوی عشایر شاهسئو ن با تحمل سیاست اجباری اسکان، لطمات فراوانی را از جهت ساختار اجتماعی - سیاسی و تولیدی متحمل شد. این سیاست که در نزد شاهسئو ن ها به «تاختاقپی» معروف بود هویت ایلی شاهسئو ن ها را در نابودی کامل قرار داد. بعد از سقوط رضاشاه، محمدرضا پهلوی سیاست های پدری را به شکلی دیگر با زیرکشت بردن اراضی واقعی آنها و دریغ حمایت های دولت از شاهسئو ن ها ادامه داد. با پیروزی انقلاب اسلامی سازمان امور عشایر متولی عشایر استان شده برای بهبود وضعیت زندگی عشایر تلاش نمود.

نام و عنوان طوایف مختلف شاه سئو ن همواره مورد اختلاف بوده و هیچ اتفاق نظری در خصوص تعداد

طوایف آن وجود ندارد. امروزه بعضی از تیره های بزرگ طوایف، ادعای طایفه شدن دارند و بعضی از طایفه های بزرگ از رونق افتاده و محدود شده اند و نامی از آنها در میان نیست. حتی در ترتیب طایفه های مغان، مشکین شهر، اردبیل و خلخال هم اختلاف نظر وجود دارد و در منابع مختلف از ۳۲، ۳۶، ۴۲، ۴۸ و... حتی ۸۶ طایفه نیز سخن به میان رفته است اما اغلب شاهسئوه ن ها و مجموع پژوهشگران به ۳۲ طایفه شاهسئوه ن قائلند و مابقی عشایری هستند که یا شاهسئوه ن نیستند و یا با رشد جمعیت خود دعوی طایفه شدن دارند معتبرترین راه تشخیص این ۳۲ طایفه هم، داشتن ائل بیگلی در نزد دولت وقت بوده است. معروفترین طوایف و تیره های شاهسئوه نان به ترتیب حروف عبارتند: اجیرلی، آرال لی، اودولو، آیواتلی، بالابیک لی، بیگ باغلی، بیگ دل لی، تکه، جعفر قلی خان لی، جعفرلی، جلودارلی، جهان خانیم لی، حاجی خواجه لی، حسین حاجی لی، حسین اک لی، خامس لی، خلیفه لی، دمیرچی لی، رضا بیگ لی، ساربانلار، ساری خان بیگ لی، ساری خان لی، ساری نصیرلی، سیدلر، شاه علی بیگ لی، طالش میکائیل لی، عرب لی، علی بابالی، عیسی لی، قارالار، قورتلار، قوجا بیگ لی، کلاش، کورعباس لی، گه به لی، گئیگ لی، لاهرود، مرادلی، مستعلی بیگ لی، مغان لی، هومون لو، یتکه لی. شغل اصلی و درآمد عمده عشایر در استان اردبیل دامداری است و زراعت، باغداری، صنایع دستی در درجه های بعدی اهمیت قرار دارند. کوچ که یکی از ضروریات لازم زندگی عشایر است و به دو صورت کوچ عمودی و کوچ افقی انجام می گیرد در استان اردبیل از نوع عمودی بوده و از کمترین ارتفاع (۵ متر از سطح دریا) شروع و تا ارتفاع ۴۵۰۰ متری ادامه داشته و طول این کوچ بعضاً از ۴۰۰ کیلومتر هم فرا می رود کوچ عشایر شاهسئوه ن شامل کوچ بهاره و کوچ پاییز است. کوچ بهاره معمولاً براساس عرف و عادت محلی از ۴۵ روز بعد عید شروع و به مدت ۱۵ الی ۲۰ روز طول می کشد کوچ پاییز هم از اواسط یا اواخر شهریور ماه شروع و به مدت ۴۰ الی ۴۵ روز طول می کشد. ذکر این نکته ضروری است که زمان شروع کوچ بهاره و پاییزه و مدت اطراق در مراتع تابع شرایط اقلیمی و آب و هوایی است که این امر می تواند مدت کوچ را اندکی تغییر دهد.

عشایر خلخال

به استناد شواهد متعدد تاریخی نسبت عشایر خلخال به کرمانج می رسد. ایل بزرگ کرمانج از ایلات باستانی ایران می باشند که در زمان انوشیروان پادشاه ساسانی برای دفاع حملات ازبکان به خراسان کوچانده شدند. عده ای از این طایفه هنگام کوچ در مرزهای ایران و ترکیه فعلی ساکن شدند این گروه در ادوار بعدی برای پیوستن به پیشینیان خود راه خراسان را پیش گرفتند اما در بین راه خسته شده در منطقه ای از خلخال مجبور به اسکان شدند. «... دلیکانلو، شاطرانلو و کلوکجانلو از ایل شکاک که از اکراد کردستان بودند جدا شده، عده ای در قوچان، بعضی در سراب و گروهی نیز به خلخال آمده و بیشتر

در قسمت شمالی خلخال سکونت یافتند. این طوایف امروزه به صورت پراکنده در مناطق خاصی از خلخال به بیلاق و کوه و صحرای می روند...» با اجرای سیاست های تاختاچی بخش اعظمی از این طوایف و تیره ها دست از کوچروی کشیده یکجانشینی اختیار کردند و به همین خاطر در قشلاقات خود مستقر شده و آبادیهای ثابتی بنیان نهادند که غالباً هم به نام طایفه ها و تیره های یکجانشین شده معروفند. معروفترین این طایفه ها و تیره ها عبارتند از ائو اوغلو، دلیکانلو، شاطرانلو و کلوکجانلو (کلوکشانلو). عشایر خلخال در ۲۵ قشلاق واقع در سه بخش مرکزی، شاهرود و خورش رستم پراکنده بوده و فاصله چندان زیادی بین بیلاق و قشلاق آنان وجود ندارد.

عصر آباد

از آبادی های دهستان مشکین غربی از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۴۴ نفر را در قالب ۱۴۸ خانوار در خود جای داده بود. این آبادی قبلاً خراوان نام داشت که خاراوان و فراوان هم میگفتند. خراوان بعد از انقلاب به عصرآباد تغییر داد اما همچنان به نام قبلی خود معروف می باشد. عصرآباد یا خاراوان با آبادی های جمال آباد، قصابه، مشکین چایی و مزرعه خلف همجوار است.

عظیم آباد

از آبادی های شهرستان کوثر (گیوی) است که در دهستان سنجید جنوبی از بخش فیروز قرار دارد این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۴ نفر را در قالب ۷ خانوار در خود جای داده بود. روستای عظیم آباد که در میان اهالی به « ناتاوا » معروف است در سمت شمال غربی دهستان سنجید جنوبی در مجاورت روستاهای ینگچه قشلاقی، « کعق » و « زند » قرار دارد و از سمت غرب خود به دهستان زرج آباد منتهی می شود در ۳۷ درجه و ۳۷ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۰ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۳۶۰ متر است.

عقیل بن محمد کوهول - زیارتگاه

زیارتگاه عقیل بن محمد در روستای کوهول در بخش شاهرود خلخال قرار دارد بنای زیارتگاه در تپه های مشرف به روستا واقع شده و در نزد اهالی روستا دارای ارزش و اعتبار خاصی می باشد و در ایام خاص سال محلی برای نذر و نیاز و اجرای مراسم عزاداری و ... می باشد.

علاالدین

از آبادیهای شهرستان کوثر (گیوی) است که در دهستان سنجید جنوبی از بخش فیروز قرار دارد و در

سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۶ نفر را در قالب ۱۷ خانوار درخودجای داده بود روستاهای خلیفه چایی ، ام آباد ، ناطور و دوگر همسایگان روستای علاءالدین به شمارمی روند. گوئیا روستا نام خود را ازشیخ بزرگواری به نام «علاالدین عطاری قریشی» که درآنجا مدفون است گرفته است. این آبادی در ۳۷ درجه و ۳۲ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۲ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن ازسطح دریا ۱۳۹۰ متراست .

علافابازار

از بازارهای قدیمی اردبیل که محل داد و ستد و مرکزخرید و فروش گندم ، جو،حبوبات و بقولات بوده است وصاحبان مشاغل علافی دراین بازار به دادوستد مشغول بوده اند.

علمدار

ازآبادی های دهستان شعبان از بخش مرکــــــزی شهرستان مشکین شهر است که درفاصله در ۲۲ کیلومتری ازمركزشهرستان مشکین شهردرفاصله کمی ازجاده مشکین شهر به اهر جای گرفته است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۳ نفر را در قالب ۳۸ خانواردرخودجای داده بود. روستای علمدارا درگوش محلی «آل انبار» می گویند.

علی اکبرقشلاقی

ازقشلاقات دهستان قشلاق جنوبی ازبخش قشلاق دشت شهرستان بيله سوار است که درسرماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۹ نفرادرقالب ۱۲ خانواردرخود جای داده بود علی اکبرقشلاقی به چندین سکونتگاه فرعی تقسیم می شود که هرکدام نیز دارای اوبه ها و افراد مختلفی است این شعبات عبارتنداز :علی اکبر قشلاقی حمیدخان ، علی اکبر قشلاقی حاج سردار ، علی اکبرقشلاقی جعفر ، علی اکبرقشلاقی آقابالا ، علی اکبر قشلاقی حیدر ، علی اکبر قشلاقی

علی آبادخلخال

روستای علی آباد (الدوار) یکی از روستاهای شهرستان خلخال دردهستان خاندبیل شرقی از بخش مرکزی است که ازمست جنوب به شهرخلخال،از جنوب شرقی به روستای اندبیل، از مغرب به روستای سنجبدله و از شمال به روستای«کلار»محدود می شود این روستا درفاصله یک کیلومتری مرکز شهرستان خلخال قراردارد و به نام اولین فردی که در کنار رودخانه روستا اقدام به احداث خانه مسکونی کرده معروف شده است.روستای علی آباد در ۳۷ درجه و ۴۳ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۱ دقیقه طول شرقی قراردارد و در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۶۲۴ نفر را درقالب ۳۹۲ خانوار در خودجای داده بود

علی آبادشاهرود

از آبادی های دهستان شال دربخش شاهرود شهرستان خلخال است که براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۰ نفرا در قالب ۹ خانوار درخود جای داده بود. روستای علی آباد با طهارم دشت و صومعه رودبار همجوار است.

علی آبادگیوی

از آبادی های دهستان سنجید غربی ازبخش مرکزی شهرستان کوثر (گیوی) است که در فاصله کمی از سمت شمال شرقی گیوی در مجاورت روستای سوته زار جای گرفته است و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۳ نفر را در قالب ۴۲ خانوار درخود جای داده بود.

علی آبادمشکین شهر

از آبادی های دهستان قارا سو از بخش مشکین شرقی شهرستان مشکین شهر است که بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۸۷ نفر را در قالب ۸۰ خانوار درخود جای داده بود. علی آباد که اهالی منطقه به آن الوار (علی آباد) می گویند در غرب خود با لاهرود، در جنوب غربی با اونار، در شرق کویچ و در سمت شمال و شمال غربی با فخرآباد و روستای ارجق مجاورت دارد.

علی آبادنیر

از آبادی های دهستان دورسونخواجه از توابع بخش مرکزی شهرستان نیر که بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۹۴ نفر را در قالب ۸۱ خانوار در خود جای داده بود. علی آباد با روستاهای دثمان، کمال آباد و مرکز شهرستان نیر همجوار است.

علی بابالو

نگاه کنید به : بند علی بیگلو

علی بولاغی

از آبادی های شهرستان نمین که در دهستان دولت آباد ازبخش مرکزی قرار دارد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۰۹ نفر را در قالب ۱۱۳ خانوار در خود جای داده بود. سریند ، آغزمان ، یزن آباد ، دولت آباد و انزاب همسایگان علی بولاغی را تشکیل می دهند.

علی پنجه سی - محوطه تاریخی

مسیرپریچ و خمی که از جنوب غربی روستای کوچنق به خان کندی منتهی می شود با گذشتن از خرابه های «گوورون» به دره ژرف و زیبایی می رسد که «قافلانتي» نام دارد در این دره علاوه بر مناظر طبیعی زیبا ، آثاری از انسان های اولیه که بر روی صخره سنگ بزرگی به ارتفاع ۵ متر کنده کاری و حکاکی شده است به چشم می خورد این آثار عبارتند از: اشکالی از بز ، گاو ، گوزن و «ال پنجه سی» (پنجه دست) و..... این نقوش از آثار انسان های ماقبل تاریخ ، اسناد گرانبها و اثبات زندگی انسان های دوران دیرینه سنگی در این منطقه می باشد که نحوه شکار ، امرار معاش و خاطرات خودشان را بر دل صخره سنگ ها حکاکی می کردند. نظیر این آثار و نقوش تاریخی در سایر جاهای منطقه «کوچنق» از جمله در « نظامی کوهولو» ، «دوم دوم» و «جین کوهولو» هم دیده می شود که متأسفانه به علت کوهستانی و صعب العبور بودن از دید محققان پنهان مانده است . البته از راه «قشلاق آتمیانلو» با وسایل نقلیه می توان از این آثار تاریخی و مناظر با صفای دره قافلانتي دیدن کرد.

علی کران

از آبادی های دهستان ارشق مرکزی دربخش ارشق شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۸۵ کیلومتری از مرکز شهرستان مشکین شهر در نوار مرز ایران و آذربایجان و در مجاورت روستاهای قاراخانلو ، پست کندی ، قاسم کندی و محمودلو قرار گرفته است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۵ نفر را در قالب ۱۲ خانوار در خود جای داده بود.

علی کمر

از آبادیهای شهرستان نمین که در دهستان گرده از توابع بخش مرکزی نمین و در مجاورت روستاهای کولان درق و اوچ بولاغ قرار دارد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۸ نفر را در قالب ۱۳ خانوار در خود جای داده بود.

علی کهریزی

علی کهریزی از آبادی های دهستان ارشق غربی از بخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است که در ۳۵ کیلومتری شهرستان مشکین شهر ، ۳۰ کیلومتری شهر رضی ، ۷۵ کیلومتری اردبیل و در مسیر جاده اردبیل - مغان جای دارد جمعیت روستای عالی کهریز در سرشماری سال ۱۳۹۰ جمعاً ۱۰۱ نفر (۳۳ خانوار) بوده است این روستا در فاصله ۷ کیلومتری روستای قوشا (مرکز دهستان) قرار دارد. علی کهریزی که مدتی هم به نام «سنفی دره سی» شناخته می شد از طرف جنوب با روستای گوده کهریز ، از طرف شمال

با روستای بزآقا، از طرف شرق یاشمسیر و از طرف غرب با روستای تازه کندمجاورت دارد.

علی گوئی ای بولاغی - چشمه آب معدنی

علی گوئی بولاغی یکی از چشمه های آب سرد معدنی در روستای ویله دره در سه کیلومتری اردبیل است که به دلیل خواص درمانی خود به مصرف شرب می رسد دمای این چشمه ۱۷ درجه سانتیگراد و میزان آبدهی آن ۲.۲۵ لیتر در ثانیه می باشد

علی محمدلو برزند

روستایی که در فاصله ۱۷ کیلومتری غرب شهرستان مشکین شهر بر سر جاده اردبیل به گرمی، در بین ۳۹ درجه و ۲ دقیقه و ۵۳ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۷ درجه و ۵۶ دقیقه و ۵ ثانیه طول شرقی از نصف النهار مبدأ گرینویچ قرار گرفته آلی ممدلی نامیده می شود. آلی ممدلی در فاصله کمی از جاده و در سمت غرب آن قرار گرفته است. فاصله این روستا با مرکز بخش انگوت ۲۳ کیلومتری باشد. آلی ممدلی در میان روستاهای علی تپه سی و حاج احمد کندی قرار دارد. این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۶ نفر را در قالب ۲۰ خانوار در خود جای داده بود.

علی محمدلو مشکین شهر

از آبادی های دهستان مشکین شرقی از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲ نفر را در قالب ۱ خانوار در خود جای داده بود.

علی وئردیلو

علی وئردیلی از آبادی های کوچک دهستان اجارود شرقی در بخش موران شهرستان گرمی است که تقریباً در وسط این دهستان و در فاصله ۳۹ درجه و ۱۴ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۸ درجه و ۱۶ دقیقه و ۱۴ ثانیه طول شرقی از نصف النهار مبدأ و در مجاورت روستاهای میخوش، تمبر داش، وانستانق، جنگان و میرو (میرآب) جای گرفته است. روستای علی وئردیلی آبادی کوچک و کم جمعیتی است که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۰ نفر در قالب ۷ خانوار در آن زندگی می کرده اند.

علیخان کندی

از آبادی های دهستان قشلاق شرقی از بخش قشلاق دشت شهرستان بیله سوار در سمت شرق دهستان و مجاورت قشلاق آقاخان و قشلاق نیارقلی است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۸ نفر را در قالب ۱۲ خانوار در خود جای داده بود.

علیشان سویو

از آبادی های دهستان ارشق مرکزی در بخش ارشق شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۹۰ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر و ۲۰ کیلومتری رضی درمجاورت روستاهای امیرکندی ، آقاییگلو و میرسلطانلو واقع شده است. روستای عالیشان سویو در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۲ نفر را در قالب ۹ خانوار در خود جای داده بود

علیشان قشلاقی

از آبادی های دهستان انجیرلواز بخش مرکزی شهرستان بيله سوار است که درمجاورت غریب حاجی، پاراقشلاق و اوچاق قشلاق خروسلو قرار دارد و از سمت جنوب به دهستان انگوت شرقی شهرستان گرمی منتهی می شود این آبادی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱۲ نفر را در قالب ۲۵ خانوار در خود جای داده بود.

عمارات

از آبادی های دهستان انگوت غربی از بخش انگوت شهرستان گرمی است که امروزه نام آن بواسطه سدی که درمجاورت آن ایجاد می شود بیش از پیش بر سر زبان اهالی منطقه افتاده است . سدی که بر روی رودخانه «دره ئود» بسته می شود تا بابت بهره برداری از آن تغییرات چشمگیری در معیشت و اقتصاد آبادی های منطقه ایجاد شود. عمارات از روستاهای سمت غربی بخش انگوت به شماری رود که در فاصله بین ۳۸ درجه و ۵۷ دقیقه و ۲۹ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۷ درجه و ۳۱ دقیقه و ۵۸ ثانیه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ درمجاورت روستاهای بال داغی، انجیرلی قیشلاقی و لیتین چی قرار گرفته است. با آبیگری سد عمارات که برای مهار آب رودخانه عظیم دره رود در بخش انگوت شهرستان گرمی احداث می شود ، روستاهای عمارات و مالان به زیر آب خواهند رفت به همین خاطر باید از همین حالا برنامه ریزی های لازم برای انتقال آن به مکانی دیگر انجام گیرد.

عمارات - سد

سد عمارات که برای مهار آب رودخانه عظیم دره رود در بخش انگوت شهرستان گرمی احداث می شود به عنوان بزرگترین سد استان اردبیل به شمار میرود. این سد با مهار ۲۱۰ میلیون مترمکعب از آب دره رود ۲۲ هزار هکتار از اراضی پای آب را آبیاری خواهد کرد و زمینه تولید، اشتغال زایی و تثبیت جمعیت منطقه را فراهم خواهد آورد چرا که با مهار آبهای سطحی و استفاده از آن در امور زراعی استعداد و قابلیت اراضی بخش انگوت به منصفه ظهور می رسد. احداث سد عمارت بهترین برنامه مهندسی برای جلوگیری از خروج آب رودخانه دره ئود انگوت از کشور است که با تکمیل و بهره برداری از آن شاهد

تحوالی بزرگ در توسعه کشاورزی و آبادانی انگوت و گرمی خواهیم بود. سد عمارت بزرگترین پروژه آبی خاکی شمالغرب کشور و بزرگترین سد مخزنی استان اردبیل است. ۱۷۰ نفر به طور مستقیم و ۶۰۰ نفر به صورت غیرمستقیم در عملیات احداث آن اشتغال دارند. کارشناسان مربوطه ارتفاع سد عمارت از بستر رودخانه را ۹۰ متر، ارتفاع سد از پی تاج را ۳۴۰ متر و حجم مخزن آن را ۲۹۴ میلیون مترمکعب برآورد کرده اند. با آبیگری سد عمارت، روستای عمارات و مالان به زیر آب خواهند رفت.

عماراتلو

از آبادی های دهستان ارشق غربی ازبخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۹ نفرادر قالب ۸ خانوار در خود جای داده بود.

عمران آباد

از آبادی های دهستان اصلاندوز ازبخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۸۸ نفر را در قالب ۱۹۲ خانوار در خود جای داده بود.

عموقین

ازآبادیهای شهرستان اردبیل دردهستان سردابه ازبخش مرکزی است که درجنوب شرقی دهستان و درمجاورت روستاهای حمل آباد، امیدچه و دیوله سر قراردارد وازسمت جنوب به دهستان سبلان محدود می شود عموقین درسرشماری سال ۱۳۹۰تعداد ۱۴۸۳ نفرادر قالب ۳۶۸ خانوار درخود جای داده بود.

عنبران - بخش

بخش عنبران یکی ازبخش های شهرستان نمین می باشدکه از دو دهستان عنبران و میناباد تشکیل شده است. بخش عنبران در سرشماری سال ۱۳۹۰ دارای ۱۱۱۷ خانوار با ۳۸۲۱ نفرجمعیت بود.

عنبران - دهستان

ازدهستانهای بخش عنبران شهرستان نمین به مرکزیت عنبران و همچنین مرکز بخش عنبران نمین است دهستان عنبران درسال ۱۳۶۶ تاسیس شده وشامل آبادی های عنبران علیا ، قشلاق پلازیر ، قشلاق سرآباداست. دهستان عنبران درسال ۱۳۹۰ دارای ۲۳۶ خانواربا ۷۶۶ نفرجمعیت بوده است.مردم عنبران به زبان تالشی و به لهجه عنبرانی صحبت می کنند. عنبران ازسه روستای سابق عنبران بالا ، عنبران پائین و امین جان یا به زبان محلی «امجون» تشکیل شده است. هسته اولیه آبادی با چله نشینی درویشان ترک زبان درعنبران بالا شکل گرفته وعنبران پائین امروزی به عنوان اراضی کشاورزی ومراتع و چراگاه مورد

استفاده قرار می گرفت با گذشت زمان و کوچ عده‌ای از مردم عنبران بالا و روستاهای پیرامون به این منطقه روستای عنبران پایین شکل گرفته است. از دیدنیهای عنبران میتوان هستل باند، خان حونی، پیکره سنگی بآباد اوود، عقاب تالش، تفرجگاه اینرو، تفرجگاه تانگی را نام برد. گلیم و مسند عنبران شهرت جهانی دارد.

عنبرلو

از آبادی های دهستان تازه کند از بخش تازه کند شهرستان پارس آباد است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۳ نفر را در قالب ۵ خانوار در خود جای داده بود.

عور

از آبادیهای دهستان مشکین غربی از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۶۳ نفر را در قالب ۱۰۹ خانوار در خود جای داده بود. «عور» یا «اور» از روستاهای بسیار قدیمی مشکین شهر میباشد که وجود محوطه های تاریخی متعدد از جمله «قوروق زمی سی» در این روستا تعلق آن به قرون گذشته رابه اثبات میرساند. روستای عور در مجاورت روستاهای میچنده، آق بولاغ، خرم آباد، پریخان و میرکندی قرار دارد و از روستاهایی است که تقریباً در دامنه های قتل اصلی رشته کوه سبلان قرار گرفته و از روستاهای چسبیده به این رشته کوه است. گوئیا بنیان اولیه اور که مهاجرینی از روستای آق امام اردبیل بودند نخست به این آبادی «حرمان» یا «اورمان» می گفتند که بعدها به «عور» یا «اور» معروف شد.

عیسی لو

در سالهای ۱۳۲۰ تا ۱۳۴۰ هجری شمسی بزرگترین طایفه عشایر شاهسئوه ن محسوب می شد. در اغتشاشات چندماهه جنگ بین الملل دوم، امیر اصلا ن بیک رئیس طایفه با گماشتن سواران در گذرگاهها از ناامنی راهها جلوگیری کرد و در نیمه دوم سال ۱۳۲۴ شمسی و نیمه اول سال بعد که فرقه دمکرات بر آذربایجان تسلط داشت از همکاری با آنها خودداری کرد و توانست تارفع غائله آنان به تنهایی مقاومت کند. قشلاق این طایفه در ارشق و بیلاقشان در دامنه سبلان در «قارابولاغ» و «بورران چوخوری» واقع است.

عین الله کندی

از آبادی های دهستان ارشق شمالی در بخش ارشق شهرستان مشکین شهر است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۶ نفر را در قالب ۲۵ خانوار در خود جای داده بود.

عین علی گیلوان - زیارتگاه

در بالای تپه ای در خانقاه گیلوان در دل باغات سیب و گیلاس مقبره ای وجود دارد که مورد احترام

است و به «سیدعین علی» تعلق دارد. بنای زیارتگاه در محوطه قبرستان روستا قرار گرفته و مسجد نیز در کنار زیارتگاه است. در قسمت شمالی زیارتگاه چهار دیواری بدون سقف است که در آن قبور سادات قرار گرفته اند. طرح این بنا مربع شکل با بدنه آجری که با کاه گل روی آن را پوشانده اند و سقف آن دارای گنبد با کاشیکاری مینیاتوری است. داخل بنا تقریباً تخریب شده و ضریح فلزی مزار در زیر گنبدخانه قرار گرفته است. زیارت نامه ای هم در محوطه بیرون آن قرار دارد. اهالی محل و حتی مردم از روستاهای دیگر و یا شهرهای اطراف در بر پایی مراسم مذهبی شرکت می جویند.

عیوض لو

از آبادی های دهستان اصلاندوز ازبخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد که در سمت شرقی رودخانه دره رود و در مجاورت پلنگلو واقع شده است این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۷۲ نفر را در قالب ۶۱ خانوار در خود جای داده بود.

غافارکندی

روستای غافارکندی در سمت جنوب غربی دهستان اجارود غربی بخش مرکزی گرمی است که در مجاورت آبادی هایی از دهستان برزندپائین بخش انگوت ، مزرعه خانلار ، تکدام ، تازه کندلنگان و لنگان و در فاصله ۲ کیلومتری لنگان جای گرفته است. غافارکندی که از روستاهای نزدیک به گردنه لنگان می باشد در ۳۸ درجه و ۵۷ دقیقه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۵۷ دقیقه و ۴۹ ثانیه عرض شمالی قرارداد و خاطراتی فراموش نشدنی از کاروانیان این خطه رابه سینه سپرده است. غافارکندی درسشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۱ نفرادرقالب ۱۷ خانواردرخود جای داده بود.

غربی - دهستان

دهستان غربی یکی از دهستان های بخش مرکزی اردبیل بود که با ارتقای دهستان ثمرین به بخش ثمرین و تاسیس بخش جدید ثمرین با همان نام قبلی در محدوده بخش جدیدالتاسیس ثمرین که از بخش های شهرستان اردبیل به شمار می رود قرار گرفت . سابقه تاسیس دهستان غربی به سال ۱۳۶۶ برمی گردد و از آبادی های جبه دار ، زعفران ، مختارآباد ، معصوم آباد ، تازه کند محمدیه ، ثمرین ، کردقشلاقی تشکیل می شود. این دهستان درسشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۶۰ خانوار با جمعیتی بالغ بر ۴۹۷۵ نفر را در ۶ پارچه آبادی جای داده بود.

غریب حاجی

از آبادیهای دهستان انجیرلوازبخش مرکزی شهرستان بیله سوار در مجاورت آبادی های مسجدلو، علیشان قشلاقی است که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۰۸ نفر را در قالب ۲۹ خانوار در خود جای داده بود.

غریب گون پایاق - مسجد

این مسجد در حوالی روستای گون پایاق از توابع بخش مرکزی شهرستان بیله سوار و در کیلومتر ۱۲ جاده بیله سوار- گرمی قرار دارد. این مسجد کوچک از سیل ویرانگری که طی آن تمام روستا تخریب شده ، مصون مانده است و از قدمت بیش از ۸۵ ساله برخوردار است . مردم روستاهای اطراف با نذر و نیاز به این مسجد در طول سال و بویژه در ایام وفیات و شهادت ائمه اطهار علیهم السلام به ارائه احسانات در این مسجد می پردازند.

غفورآباد

از آبادی های دهستان سنجبد شرقی در بخش مرکزی شهرستان خلخال است که در میان روستاهای

«کالار» و «آق بولاغ» قرار دارد. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۰۸ نفر را در قالب ۲۶ خانوار در خود جای داده بود. روستای غفورآباد که در نزد اهالی به «کالار سید ابوالقاسم» معروف است در ۳۷ درجه و ۴۲ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۳۱ دقیقه طول شرقی قرار دارد.

غلامحسین کندی

از آبادی های دهستان قشلاق جنوبی ازبخش قشلاق دشت شهرستان بیله سوار است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۶ نفر را در قالب ۱۴ خانوار در خود جای داده بود. غلامحسین کندی با قشلاق ملی، قشلاق حاجی بویوک و حاجی نوروش کندی همجوار است.

غیاث آباد

از آبادیهای دهستان خورش رستم جنوبی ازبخش خورش رستم شهرستان خلخال که در مجاورت روستاهای نسا، پیشگمان و قشلاق برندق قرار گرفته و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳ نفر را در قالب ۱ خانوار در خود جای داده بود. روستای غیاث آباد که در بین اهالی «تیتاناب» نامیده می شود در ۳۷ درجه و ۱۷ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۳۲ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۴۸۰ متر است.

فاراب

از آبادی های دهستان سنجبدغربی از بخش مرکزی شهرستان کوثر (گیوی) است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۶۴ نفر را در قالب ۱۹۱ خانوار در خود جای داده بود فاراب با روستاهای «سوره برق»، گنجگاه و سنگ آباد همجوار است. این آبادی در ۳۷ درجه و ۴۳ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۸ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۳۸۰ متر است.

فتح مقصود

از آبادیهای شهرستان نمین که در سمت شمال دهستان گرده از توابع بخش مرکزی نمین قرار دارد و در سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۳ نفر را در قالب ۱۰ خانوار در خود جای داده بود. «فتح مقصود» یا «فه ته مقصود» انتهایی ترین آبادی منطقه پيله چایی است که در نوار مرزی ایران و جمهوری آذربایجان جای گرفته است و بنا به قول اهالی، به افتخار فاتح آن که فردی به نام «مقصود» بوده معروف شده است.

فتحی یثری - تپه تاریخی

تپه فتحی یثری مربوط به دوره اشکانیان - دوره ساسانیان - سده های اولیه دوران های تاریخی پس از اسلام است که در روستای شیلوه سفلی (آشناغی شیلوه) از دهستان اجارود شرقی در بخش موران شهرستان گرمی واقع شده است. این اثر در تاریخ ۱۲ دی ۱۳۸۶ با شماره ثبت ۲۰۳۸۹ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

فخرآباد - مرکز دهستان

فخرآباد مرکز دهستان قاراسودر بخش مشکین شرقی شهرستان مشکین شهر که در سال ۱۳۶۶ تاسیس شده است و امروزه یکی از نقاط شهری شهرستان مشکین شهر به شمار می رود. فخرآباد به واسطه وجود زیارتگاه حضرت سید سلیمان که بر اساس باور ساکنین فرزند امام موسی کاظم (ع) و برادر امام رضا (ع) است هر ساله میزبان هزاران زائر از شهرهای مختلف ایران می باشد. این آبادی در فاصله ۲۵ کیلومتری شمال شرق مشکین شهر واقع شده است و از طرف جنوب به روستای تاریخی و ییلاقی اونار، از طرف شرق به روستای میرعلیلو، از طرف غرب به لاهرود و از طرف شمال به جاده ی اصلی و ترانزیتی اردبیل - مشکین شهر منتهی می شود.

فرج آباد

از آبادی های دهستان پلنگا در بخش شاهرود شهرستان خلخال است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۹ نفر را در قالب ۲۰ خانوار در خود جای داده بود. فرج آباد جنوبی ترین آبادی

دهستان پلنگا در مجاورت دهستان شال است. این آبادی در ۳۷ درجه و ۱۳ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۴۲ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۵۶۰ متر است.

فرج اله قشلاقی

از آبادی های دهستان قشلاق غربی از بخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد که شامل چهار سکونتگاه به نام های قشلاق فرج اله نماز، قشلاق فرج اله حسن، قشلاق فرج اله قدیر، قشلاق فرج اله حاج سرخان است فرج اله قشلاقی در مجاورت قشلاقات موزولر، ایاغی ایری، الم لی، تره چی و جلیلو واقع شده و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۶ نفر را در قالب ۳۴ خانوار در خود جای داده بود.

فرخ لو

از آبادی های دهستان انگوت غربی است که در حاشیه های غربی رودخانه دره نود جای گرفته است و به مناسبت این همجواری از کشت و زرع مناسبی برخوردار است. فرخ لی در ۵ کیلومتری جنوب آقامحمدبیگ لی در مختصات جغرافیایی ۳۸ درجه و ۵۹ دقیقه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۳۱ دقیقه طول شرقی قرار دارد و فاصله آن با تازه کند، مرکز بخش انگوت کمی کمتر از ۴۰ کیلومتری باشد. فرخ لو در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۰ نفر را در قالب ۷ خانوار در خود جای داده بود.

فرضی کندی

از آبادی های دهستان اجارود شمالی از بخش مرکزی شهرستان گرمی است که در مجاورت بهرام آباد، نجفقلی قیشلاقی، عدالت قیشلاقی و خامس لی جای گرفته است در سمت غربی جاده گرمی به بیله سوار و در مختصات جغرافیایی ۳۹ درجه و ۶ دقیقه و ۴۵ ثانیه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱ دقیقه و ۱ ثانیه طول شرقی قرار دارد. این آبادی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۸ نفر را در قالب ۶ خانوار در خود جای داده بود.

فرمانداری اردبیل - عمارت

ساختمان سابق فرمانداری اردبیل از بناهای قدیمی اردبیل می باشد که در چهارراه اصلی شهر قرار دارد و تاریخ بنای آن به سال ۱۳۱۰ هجری شمسی برمی گردد و پنج سال قبل از دبیرستان صفوی ساخته شده است. این بنای نئوکلاسیک، دارای پلانی U شکل می باشد که در آن کلیه اصول معماری ایرانی در کالبد و مصالح جدید و الهام گرفته از تکنیک ساخت اروپائیان اجرا شده است. بنای اصلی این ساختمان دارای زیرزمین بوده و قسمت شاه نشین آن (مقابل ایوان) به صورت مرتفع و دو بازوی کناری به صورت دو طبقه اجرا گشته است. پیش بینی سیستم های تاسیساتی، الکتریکی و بهداشتی از مشخصه های ساختمان در مقایسه با وضعیت کالبدی و اجتماعی شهر در زمان احداث بنا به شمار می رود.

فرهادکوهولی - غارباستانی

این غار در فاصله ۱۷ کیلومتری غرب شهر نیر و کنار جاده قدیم نیر- سراب ، حوالی گردنه صائین واقع شده است. با توجه به طرح و پلان این غار، میتوان گفت که این غار مصنوعی قبل از احداث کاروانسرای شاه عباسی صائین ، نقش جان پناه را برای کاروانیان و مسافران ایفا می کرده است. طرح و نقشه آن دالان مرکزی و بصورت یک محور طولی با چهار بازوی طرفین و به صورت تقریباً متقارن است. دهانه غار رو به شمال باز می شود و محل درب ورودی در دهانه با تراش منظم تری هویدا است اما تراش فضای داخلی دارای دقت آنچنانی نیست. طول فضای داخلی مرکزی از دیواره داخلی مدخل ۱۱.۵۰ متر است اما طول بازوهای متقاطع آن ۱۴ متر است که در دو طرف دالان فضای تقریباً مجزایی را تشکیل می دهند. طول بازوی انتهایی که تقریباً به شکل T است حدود ۹ متر است. مجموع دالان مرکزی و بازوهای آن میتواند سه الی چهار فضای تقریباً مجزا جهت زیست همزمان لاقل سه گروه را فراهم نماید برای تهویه و روشنایی آن چهار عدد روزن در سقف صخره ای غار ایجاد شده است که تامین روشنایی داخل را به عهده دارند. البته در طول زمان قسمتهای آن دچار فرسایش و تخریب تدریجی گشته است. سالن مرکزی در فاصله شش متری حالت سکو پیدا کرده و حدود ۴۰ الی ۵۰ سانتیمتر بلندتر از کف نیمه اول است. ارتفاع ورودی ۱۵۰ سانتیمتر و عرض آن ۱۶۰ سانتیمتر است. دیوارهای داخل غار در طول زمان بدلیل روشن کردن آتش سیاه شده اند داخل فضای طاقچه ها و جاذراغی ها به صورت طاقچه ای کم عرض و با ارتفاع بلندتر و تقریباً مخروطی شکل کنده شده است. دهانه این غار رو به شمال باز شده است که موافق شیب ملایم کوه است و سقف آن ، هم در طول و هم در عرض با انحنای ملایمی به انتها می رسد و بیش ترین ارتفاع آن ۱۹۰ تا ۲۰۰ سانتیمتر است.

فنارود

چشمه فنارود یا فینارود خوجین در دامنه کوه «چهل خانی» (چهل چشمه) و «مالان کوه» روستای خوجین در مجاورت مرکز شهرستان خلخال قرار دارد و اطراف آن را چمنزار و جنگلهای استپی فرا گرفته و منظره بی بدیلی را فراهم آورده است . این منطقه در جنوب شرقی روستای خوجین واقع شده و فاصله آن از روستای خوجین ۵ کیلومتر می باشد.

منطقه گردشگری « فینارود» خلخال با چندین سد و بند تاخیری کوچک در مناطق بالادستی به جنگلهای جنوبی خلخال متصل می شود. فینارود با آب و هوای مطبوع و خنک و چشم اندازهای جنگلی و مرتعی ، زیبایی خیره کننده ای دارد و همه ساله در فصل بهار و تابستان پای گردشگران زیادی را به این منطقه می کشاند. فینارود منطقه ای است که جنگل و مرتع و کوهستان را باهم در یکجا میتوان دید. قرار گرفتن

دریاچه سد فیارود در بالادست این منطقه امکان برگزاری جشنواره ماهیگیری در این منطقه را برای اهالی فراهم ساخته است. در پایین دست این منطقه گردشگری، زمین‌های کشاورزی اهالی روستای خوجین قرار گرفته که در سال‌های اخیر بحث آبیاری قطره‌ای و بارانی با بهره‌گیری از آب این منطقه برای کشاورزان را در مرکز دقت قرار داده است. در ارتفاعات این منطقه گردشگری با تلاش منابع طبیعی و آبخیزداری نهال‌کاری‌های درختان بادام و سایر گونه‌های جنگلی کاشته شده تا با اتصال این منطقه به جنگل‌های طبیعی پوشش گیاهی منطقه حفظ شود ...

سدخاکی فنارود در پایین دست این چشمه و در میان کوه‌های جنگلی واقع گردیده و آب جاری شده از چشمه‌هایی را که در منطقه پراکنده هستند جمع کرده و دریاچه زیبایی را بوجود آورده است آب این سد در طول تابستان تامین کننده آب مورد نیاز کشاورزان در پایین دست و مسیر چشمه فنارود می باشد

فندقلو - تفرجگاه

عرصه جنگلی فندقلو بخشی از جنگل‌های شرق استان اردبیل است که در ۱۰ کیلومتری شهر نمین و ۳۰ کیلومتری شهر اردبیل قرار گرفته است. این منطقه دنباله جنگلهای نیمه گرمسیری استان گیلان بوده یکی از مناطق مهم گردشگری اردبیل بشمار می رود.. مساحت منطقه فندقلو حدود ۱۶ هزار هکتار است که بیش از ۴ هزار هکتار آن تحت پوشش عرصه های جنگلی قرار گرفته و بقیه را مراتع تشکیل میدهد. در مجموع ۱۹ گونه جنگلی متعلق به ۸ تیره و ۱۷ جنس در این منطقه شناسایی شده اند و در بین آنها گونه های نادری نظیر فندق، ممرز، راش، بلوط، بلند مازو و بیدمشک وجود دارد که به ارزش منطقه می افزاید. جنگل فندقلو به دلیل نزدیکی به شهر نمین و برخورداری از رطوبت منطقه و دسترسی آسان از جاده بین شهری اردبیل - آستارا همواره به عنوان یک گردشگاه در استان اردبیل مورد توجه بوده است. این منطقه به خاطر داشتن جاذبه های منحصر به فرد جنگلی، مرتعی و گردنه زیبای حیران با جذابیت های طبیعی متنوع قابلیت بسیار ممتاز برای توسعه در صنعت اکوتوریسم دارد.

جنگل های فندقلو از شرق خانقاه علیا واقع در مسیر جاده بین شهری نمین - آستارا شروع و با جهت شمال غربی - جنوب شرقی در شرق روستای حور خاتمه می یابد. فندقلو استعداد پرورش انواع مختلف گل و گیاه از جمله بوماداران و بابونه را دارد و به خاطر داشتن جاذبه های منحصر بفرد جنگلی - مرتعی و گردنه زیبای حیران با جاذبه های طبیعی متنوع، قابلیت بسیار ممتاز برای توسعه در صنعت اکوتوریسم را دارد. منطقه فندقلو بین طول جغرافیایی ۳۸ درجه و ۲۵ دقیقه و عرض جغرافیایی ۴۸ درجه و ۴۰ دقیقه قرار گرفته و حداقل ارتفاع آن از سطح دریاهای آزاد ۱۵۰۰ متر و حداکثر ۱۸۵۰ متر می باشد. هوای این ناحیه به علت قرار گرفتن در ارتفاعات، دارای تابستانی بسیار خنک و مطبوع و زمستانی سرد و مرطوب است که جزو مناطق سردسیر استان محسوب می گردد، این منطقه در ارتفاعات گیلان

(آستارا) و شرق اردبیل واقع شده و از رژیم بارندگی و رطوبت دریای خزر بهره می گیرد.

فولادللو - عشایر

طایفه فولادللو از طوایف معروف شاهسئوه ن می باشند که در اواخر دوره قاجاریه و اوایل دوره پهلوی در کلیه حوادث منطقه تاثیر داشته اند و در انقلاب مشروطیت به نام حمایت از دولت مرکزی صدماتی به آزادیخواهان وارد کردند. در سال ۱۳۴۱ هجری قمری دولت با قشون دولتی به سرکردگی سرلشکر عیدالله خان طهماسبی که میخواست آنان را خلع سلاح کند به جنگ برخاستند. سوزی خان دلیرترین فرد طایفه و چند نفر دیگر در جنگ کشته شدند و امیر فیروز و عده ای دیگر دستگیر و در اردبیل بالای دار رفتند. امیر عشایر خلخال نیز که با قشون دولتی به ستیز برخاسته بود در جنگ دستگیر و اعدام شد. قشلاق فولادللوها در مغان به پولادلی قویوسو که روستای بزرگی است مشهور است. ییلاق این طایفه در کوههای باغروست.

فولادللو قویوسو

از آبادی های دهستان گوگ تپه از بخش مرکزی شهرستان بيله سوار است این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۸۸۳ نفر را در قالب ۵۰۸ خانوار در خود جای داده بود. پولادللو قویوسو از آبادیهای بزرگ دهستان گوگ تپه است که در قسمت مرکزی از بخش جنوبی دهستان گوگ تپه قرار دارد پولادلی قویوسو از شمال با قوش داشی، از جنوب با گون پاپاق، اودولو، مرادللو و از سمت غرب با مزرعه بخشعلی مجاورت دارد.

فولادللو ماحالی

بخشی از منطقه جنوبی اردبیل را که بین ویلکیج ماحالی و یورتچو ماحالی قرار داشته و سکونتگاه تابستانی طایفه فولادللو را تشکیل می داد فولادلی یا پولادلی ماحالی می گویند. این منطقه امروزه شامل دهستان های فولادلوی شمالی و فولادلوی جنوبی و قراء و آبادی های تابعه این دهستان هاست که در تابعیت بخش هیر از شهرستان اردبیل قرار دارند.

فولادلوی جنوبی - دهستان

دهستان فولادلوی جنوبی از دهستان های بخش هیـــــــــــــر در شهرستان اردبیل است. این دهستان که از ترکیب آبادی های آلماگلن، انطاق، شاه بولاغی، اینلو، بودالالو، جیاوان، چیملو، حفظ آباد، داش بولاغ، دلیر، سیدآباد، عباس آباد، فیروزآباد، قره ولی، قیه چمن، گوئورقلعه، محمودآباد، مسجندلو نیورسغلی، هل آباد و پيله گلین تشکیل می شود در سمت جنوبی شهرستان اردبیل قرار دارد و در سال ۱۳۶۶ به مرکزیت روستای بودالالو تشکیل شده است. دهستان فولادلوی جنوبی در سرشماری سال ۱۳۹۰

تعداد ۶۶۲ خانوار با جمعیتی بالغ بر ۲۶۲۰ نفر را در ۱۵ پارچه آبادی جای داده بود.

فولادلوی شمالی - دهستان

فولادلوی شمالی که از دهستان های بخش هیر شهرستان اردبیل به شمار می رود . در سال ۱۳۶۶ به مرکزیت روستای آراللوی بزرگ تشکیل شده و شامل آبادی های آرالوی بزرگ ، آرالوی کوچک ، آلوچه فولادلو ، ایوریک ، حصار ، خلیل آباد ، رزمگاه ، قارداغ لو ، گل تپه ملالی ، گورادل ، کوزه توپراقی و نوشهر است. این دهستان در ۱۲ پارچه آبادی مذکور ۲۴۹۲ خانوار با ۹۴۲۳ نفر جمعیت دارد.

فیروز - بخش

بخش فیروز از توابع شهرستان کوثر می باشد که در سال ۱۳۷۵ از ترکیب دهستان های زرج آباد و سنجید جنوبی بخش جدیدی به نام بخش فیروز در تابعیت شهرستان گیوی تاسیس گردید . فیروز آباد مرکز این بخش جدیدالتاسیس از قدمتی دیرینه برخوردار است و مدتی نیز حاکم نشین خلخال بوده است به طوری که مجدالدین محمدحسین متخلص به مجدی در سال ۱۰۰۴ هجری قمری در کتاب زینه المجالس می نویسد: « .... شهری بوده فیروز آباد نام ، که حاکم نشین آن دیار بوده است و حاکم آنجا را آقاجریان می گفته اند و بعد از خرابی فیروز آباد ، خلخال حاکم نشین شد و...»

زین العابدین شیروانی در سال ۱۲۴۷ هجری قمری در کتاب بستان السیاحه می نویسد: « قدیم الزمان یکی از ملوک ایران شهری بر سر کوهی احداث کرده فیروز آباد نام نهاد. الحال مجموع آن ولایت را خلخال گویند. در مورد فیروز آباد می نویسد، در استواری بود در آذربایجان و شهری بود که فیروز ساسانی بنا کرده و تا زمان زندگی یاقوت حموی (اول سده ۷ هجری و ۱۳ میلادی) هنوز پا برجا بوده این شهر در حوالی بین اردبیل و خلخال قرار داشته و بازان فیروز نامیده می شد.»

بخش فیروز در جنوب غربی و غرب شهر کوثر قرار دارد و از جنوب به بخش خورش رستم و از غرب به شهر میانه متصل است. آب و هوایی کوهستانی با تابستان گرم و زمستانی سرد دارد. این بخش دارای ۹۵ اثر تاریخی است که شامل ۲۲ اثر ثبت شده در فهرست آثار ملی و ۷۳ اثر شناسائی شده و غیر ثبتی است. وجود پل ها، قلعه ها، کاروانسراها و تپه های باستانی متعدد در منطقه نشان دهنده اهمیت بخش فیروز و سابقه ی تاریخی منحصر بفرد آن است. بخش فیروز نگین طبیعت بکر استان با ظرفیت ژئو پارک محل تلاقی سه رودخانه ی لیکوان ، کیوی چایی و چای سنگ آباد ، قلعه خشتی فیروز آباد ، پل تاریخی فیروز آباد ، باغات زیبا ، دربند های متعدد به ویژه دربند مشکول و ناطور موقعیت ممتاز در عرصه گردشگری دارد.

فیروز آباد پارس آباد

از آبادی های دهستان تازه کند از بخش تازه کند شهرستان پارس آباد است که بر اساس سرشماری

سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۳۹۹ نفر را در قالب ۳۶۵ خانوار در خود جای داده بود.

فیروزآباد کورپوسو - پل تاریخی

پل تاریخی فیروزآباد در سال ۱۳۱۲ و در زمان جنگ جهانی دوم درمحل تلاقی رودخانه های گیوی چایی و سنگ آباد چایی در بخش فیروزآباد شهرستان کوثر که از سرشاخه های فرعی قیزیل اوزه ن به شمار می رود بنا شده است. این پل دارای یک دهانه با قوس بیضوی شکل می باشد که درهرطرف با چهار طاق با ارتفاع متفاوت پوشش داده شده است. طول تقریبی پل ۲۷ متر عرض آن ۵ متر و ارتفاع آن ۱۵ متر است. این پل دردوره پهلوی برروی پایه کار پل قدیمی عصر صفوی احداث گردیده است مصالح ساختمانی پل، سنگهای رسوبی محکمی است که در سالهای اخیر دست اندازهای سنگی آن را با دیواره بتنی پوشش داده اند. پل فیروزآباد توسط مهندسین آلمانی احداث شده و از نظر اصول معماری و سبک اجرا متفاوت با پل های تاریخی ایران است. در سال های اخیر اقداماتی توسط میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان اردبیل برای مرمت این پل انجام شده ولی هنوز تکمیل نشده است. علاوه بر قدمت تاریخی پل فیروزآباد که آن را حائز اهمیت می سازد این پل همچنان به عنوان وسیله ارتباطی دو سوی رودخانه گیوی چایی در بخش فیروزآباد شهرستان کوثر مورد استفاده اهالی روستاها و مرکز بخش فیروز قرار می گیرد. عبور و مرور کامیون های سنگین و بی توجهی نسبت به مرمت و حفظ این پل تاریخی موجب وارد شدن خسارات جبران ناپذیر به این پل می شود.

فیروزآباد گیوی

ازآبادی های شهرستان کوثر(گیوی) است که دردهستان سنجدجنوبی ازبخش فیروز قراردارد. فیروز آباد مرکزدهستان سنجدجنوبی دربخش فیروزشهرستان کوثر است که درسال ۱۳۶۶تاسیس شده است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۰۰ نفر جمعیت و ۱۱۰ خانوارسکنه داشته است. فیروزآباد درموقعیت جغرافیایی ۳۷ درجه و ۳۵ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۳ دقیقه طول شرقی در مجاورت روستاهای لکوان، میکائیل آباد، خلیفه چایی و ناطور قرارگرفته و ارتفاع آن ازسطح دریا ۱۱۲۰ متر است.

فیروزآباد هیر

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان فولادلوی جنوبی از توابع بخش هیر است که در جنوب دهستان فولادلوی جنوبی و در مجاورت روستاهای «چیملو» و «حفظ آباد» جای گرفته و از سمت جنوب به دهستان سنجدشمالی منتهی می شود. فیروزآباد هیر در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۸ نفرا در قالب ۱۰ خانواردر خود جای داده بود.

قائم - مسجد

مسجد قائم (عج) اردبیل که ساخت آن در زمینی به مساحت ۳ هزار و ۷۵۰ متر مربع در فاز اول شهرک سبلان از سال ۱۳۷۶ آغاز و در سال ۱۳۹۲ به پایان رسیده است با استفاده از معماران بومی استان و الگوگیری از مساجد تاریخی و فاخری همچون سلطانیه، مسجد شیخ لطف اله اصفهان، مسجد جامع یزد و مسجد جمعه اردبیل به اثری ماندگار و تاریخی تبدیل شده است. در ورود به مسجد آنچه پیش از هر چیزی دیگری به چشم می خورد ورودی مرتفع آن است که شکوه خاصی به مسجد داده و چشم نوازی می کند. ارتفاع این ورودی ۲۳.۷۰ متر است که با احتساب مناره به ۴۵.۲۰ متر میرسد و نحوه ساخت آنها شباهت زیادی به مناره های مساجد کهن و تاریخی کشور دارد. در ساخت این مناره ها هیچ فولادی به کار نرفته و ستونی در داخل مناره وجود دارد که پله ها در دل آن قرار می گیرند. در صحن مسجد کتابخانه ای قرار دارد که به شکل مسجد بوده و با مقیاس کوچکتر در دو طبقه زیرزمین و همکف اجرا شده و گنبد آن نیز به مانند گنبد اصلی مسجد دو گنبد تو در تو دارد. این مسجد تنها مسجد دارای آسانسور در اردبیل است بیان کرد: آسانسور آن به طبقات بالا و زیرزمین راه دارد. در این مسجد چهار نوع از ۲۱۴ نوع قوس معماری رایج به کار گرفته شده که قوس های عباسی و دسته سبیدی از مهمترین آنهاست.

قاباق مئشه - تفرجگاه

آیله سر، که مردم منطقه آن را «ال له سر» می گویند روستایی بسیار سرسبز و باصفاست بویژه مناطق جنگلی آن مناظر زیبا و دل انگیزی دارد. مجاورت ال له سر با جنگل، موقعیت ممتازی به این روستا بخشیده و آن را در شمار روستاهای زیبای گرمی درآورده است. بخشی از جنگل را که «قاباق مئشه» می گویند و در مجاورت روستا قرار دارد تفرجگاه اهالی منطقه به شمار می رود.

قاچاغاداغی - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۷۶۰ متر در محدوده دهستان ویلکیج جنوبی ازبخش ویلکیج شهرستان نمین و در ۱۷ کیلومتری شمال شرقی مرکزبخش هیرواقع شده است. جهت کوه، شمالی - جنوبی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸ درجه و ۴۱ دقیقه و عرض ۳۸ درجه و ۱۱ دقیقه می باشد.

قادرلو

ازآبادی های دهستان قاراسو از بخش مشکین شرقی شهرستان مشکین شهر است که درمجاورت روستاهای لحاق، چاپاقان شیخلو، شیخ محمدلو و اوجاق قلی قشلاقی قرارگرفته است این آبادی در

سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۶ نفر را در قالب ۲۸ خانوار در خود جای داده بود. کاراکتر اهالی روستای قادرلو زراعت و باغداری است. کاشت کاهو در سنوات اخیر در آن رایج شده و کاهوی تولید شده در روستای قادرلو علاوه بر مصرف داخلی استان اردبیل به استانهای آذربایجان شرقی و آذربایجان غربی نیز صادر می شود.

قارا آغاج

قارا آغاج نام دوابادی معروف در دهستان انگوت غربی از بخش انگوت شهرستان گرمی است که به دلیل موقعیت ژئوپلیتیکی و قرار گرفتن بر سر سه راهی تازه کندانگوت موقعیتی استراتژیکی یافته است و با مرکزیت خاصی که بر دیگر آبادی های منطقه دارد، نقش اساسی در برنامه های مختلف توسعه در منطقه ایفا می کند. اهالی قارا آغاج هم از گذشته های دور اهمیت ژئوپلیتیکی منطقه را دریافته و با ایجاد راه اندازی واحدهای خدماتی و تجاری مختلف اسباب رفاه و راحتی مسافران را برای اقامتی هر چند کوتاه مدت فراهم آورده اند و با جذب امکانات رفاهی جدید، آبادی خود را در شمار آبادی ها برخوردار منطقه قرار داده اند. یوخاری قارا آغاج در فاصله کمی از آشای قارا آغاج و در سمت جنوب شرقی آن قرار گرفته است. نگفته پیداست که هرگاه از قارا آغاج محض سخن می رود منظور آشای قارا آغاج یا قارا آغاج پائین است. وجه تسمیه آبادی هم در درختان بزرگ و کهنسالی که پنجه در خاک آبادی افکنده اند ریشه دارد چه آنکه «قارا» در لغت ترکی علاوه بر اینکه به معنی سیاه دلالت دارد در معنای وسیع و بزرگ و سترگ به کار رفته است نظیر قارا باغ، قارا داغ، قارابوجاق، قاراجا آغل، قاراگول، قاراسو و....

آشای قارا آغاج ۷۶۱ نفر جمعیت دارد و مرکز دهستان انگوت غربی است که در سال ۱۳۶۶ تاسیس شده است جمعیت یوخاری قارا آغاج ۳۶۷ نفر است.

قارا آغاج پشته

از آبادی های دهستان یافت از بخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۶۲ کیلومتری از مرکز شهرستان مشکین شهر و در میان روستاهای مازافا، قورت تپه، گنی قشلاق، مشیران، محمدآباد و «قولدورکوهولو» قرار گرفته است. «قارا آغاج پشته» سومین روستا از نظر جمعیت در دهستان یافت به مرکزیت کنجوبه می باشد. از مناظر طبیعی این روستا به کوه قالا، توغلی دره سی، دانا اولن، قاراتیکانلی و درخت پیر کهریز می توان اشاره کرد. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۱۹ نفر را در قالب ۸۳ خانوار در خود جای داده بود

قارا آغاج گدیگی - گردنه

از گردنه های شمالی استان اردبیل در محور مشکین شهر به مغان است که به دلیل مجاورت باروستان قارا آغاج پائین به گردنه قارا آغاج معروف است. در دهه های اخیر با احداث تونل قارا آغاج بخشی از بار

ترافیکی این گردنه حذف شده و رفت و آمد و سفر در این محور با سهولت انجام می گیرد

قاراآغاج مشکین شهر

از آبادی های دهستان یافت ازبخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است که در شمال مشکین شهر، غرب مرادلو و شمال غربی روستای کنچوبه (کن - چو - وا) قرار دارد و قلعه قهقه در بین دو روستای قاراآغاج لو و «کنچووا» قرار گرفته است نگفته نماند که علاوه بر روستایی که در موقعیت اخیر به قاراآغاج لو معروف است آبادی دیگری در دهستان یافت با عنوان قارا آغاج پشته سی معروف است که در فاصله نسبتا دوری از این روستا واقع است و مختصات آن راتحت عنوان قاراآغاج پشته سی آورده ایم. قاراآغاج براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۱۱ نفر را در قالب ۱۳۴ خانوار در خود جای داده بود.

قاراباغلار

از آبادیهای دهستان دشت ازبخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در شمال غربی آن و ما بین روستاهای «قورت تپه» و «کوجنق» قرار دارد و سنگ افراشت های قاراباغلار در اراضی این روستاست. قاراباغلار در سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۵۹ نفر را در قالب ۹۵ خانوار در خود جای داده بود

قارابولاغ

قارابولاغ مرتفع ترین آبادی از دهستان اینی در بخش مرکزی شهرستان گرمی در استان اردبیل است که در ارتفاع ۱۶۰۰ متری از سطح دریا در بین ۳۸ درجه و ۵۷ دقیقه و ۴۸ ثانیه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۱ دقیقه و ۳۰ ثانیه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ و در انتهایی ترین قسمت جنوب شرقی شهرستان گرمی و در فاصله ۲۰ کیلومتری آن قرار دارد. بخشی از مسیر ارتباطی قارابولاغ در قسمت های منتهی به قارابولاغ خاکی است. قارابولاغ در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۰۸ نفر جمعیت داشت.

قاراپاجاباغی

نگاه کنید به : شریعت باغی

قاراپیر خیمیس - زیارتگاه

از اماکن زیارتی روستای خیمیس در سمت جنوبی خلخال که مورد احترام وعلاقه اهالی است.

قاراپیر نیساز - زیارتگاه

از اماکن زیارتی روستای نیساز در بخش خورش رستم شهرستان خلخال که مورد احترام اهالی است.

قاراطیه سبلان

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان سردابه ازبخش مرکزی است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۳۷ نفر در قالب ۲۴۵ خانوار در خود جای داده بود. قاراطیه در مجاورت روستاهای چهل گز، جمادی، وکیل آباد و سردابه واقع شده است

قاراطیه قشلاق

از آبادیهای دهستان دهستان جدیدالتاسیس شهرک دربخش اسلام آبادشهرستان پارس آباد است که در سمت جنوب شرقی دهستان شهرک و در مجاورت دهستان قشلاق شرقی بيله سوار قرار گرفته وشامل دو قشلاق «ملک لر» و «توماغانلو» است. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۴۵ نفر جمعیت و ۱۲۵ خانوار سکنه داشت.

قاراطیه نمین

از آبادی های شهرستان نمین که در سمت غرب دهستان ویلکیج مرکزی ازبخش ویلکیج نمین و در مجاورت روستاهای خلیفه لو، آرخالو و قاراحسنلو قرار دارد. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۲۷ نفر در قالب ۱۸۱ خانوار در خود جای داده بود. در مجاورت این روستا تپه ای وجود دارد که از نظر تاریخی مورد توجه باستانشناسان قرار گرفته است.

قاراطیه نیر

از آبادی های دهستان دورسونخواجه از توابع بخش مرکزی شهرستان نیر که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۴۵ نفر را در قالب ۵۸ خانوار در خود جای داده بود. به گفته اهالی قاراطیه، بنای فعلی آبادی بر روی روستای قدیمی «قلعه تپه سی» که متأسفانه هیچ اطلاعاتی از ساکنان اولیه آن در دست نیست بنا شده است. گفته می شود محل سکونت ساکنان روستای قدیمی در زیر تپه مرکزی روستا قرار دارد و ساکنان آن اتاقهایی را در امتداد راه روهای ای—جاد نموده و چاه های آب نیز در تقاطع این راهروها وجود دارد. نورگیرها و هواکش های روستای قدیمی تا چند دهه پیش قابل شناسایی بوده است.

قاراتیکان

از آبادی های دهستان خورش رستم شمالی ازبخش خورش رستم شهرستان خلخال که در مجاورت روستاهای سقیزچی، کرکزلو و گیوی خورش رستم واقع شده است. روستای قاراتیکان در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۰ نفر را در قالب ۲۲ خانوار در خود جای داده بود. این آبادی در ۳۷ درجه و ۲۳ دقیقه

عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۵ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۳۹۰ متر است.

قاراتیکانلو

از آبادی های دهستان قشلاق غربی از بخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است که در فاصله کمی از سمت شرقی رودخانه دره رود و در مجاورت قشلاقات قاراتیکانلو و اسماعیل کندی جای گرفته است این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۹۲ نفر را در قالب ۴۵ خانوار در خود جای داده بود.

قاراتیکانلو قشلاقی

نام چند قشلاق در سمت شمال غربی دهستان قشلاق غربی از بخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است که در مجاورت آبادی های قاریشقا تپه سی ، اسماعیل کندی ، قاراتیکانلو ، قشلاق حاج نصرت و قشلاق پالاز قرار گرفته اند. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱۰ نفر را در قالب ۲۷ خانوار در خود جای داده بود. قاراتیکانلو قشلاقی شامل سکونتگاههای قشلاق قاراتیکانلوی خیراله ، قشلاق قاراتیکانلوی اللهوپردی و قشلاق قاراتیکانلوی امراله است.

قاراجاغل

قاراجاغل در ۳۹ درجه و ۸ دقیقه و ۴۷ ثانیه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۳۲ دقیقه و ۵۱ ثانیه طول شرقی، در فاصله ۲۰۵ کیلومتری جنوب روستای آقامحمدبیگ لی بر سر جاده اصلی مشکین شهر به مغان قرار گرفته است و علاوه بر روستای آقامحمدبیگ لی که در جنوب آن قرار گرفته با روستاهای لکوان و آلاقی نیز همجوار می باشد. فاصله قاراجاغل با مرکز بخش انگوت ۳۷ کیلومتر می باشد. در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۵ نفر در قالب ۳۲ خانوار در قاراجاغل زندگی می کردند.

قاراجاداغی - کوه

قاراجاداغی از ارتفاعات و کوههای مشهور بخش موران شهرستان گرمی می باشد در دامنه این کوهها مراتع غنی، نواحی زیبا و فرحبخش جنگلی، سیاحتگاهها، شکارگاهها و آبشارهای زیبایی به چشم می خورد.

قاراجالو

از طوایف شاهسئوه نان مغان که بیلاقشان در دامنه های شرقی سبلان (حومه سراب) و قشلاقشان در یوزقویوی مغان واقع است و آخرین رئیس طایفه اشان حاجی علی بود.

قاراجالوقشلاق

از قشلاقات دهستان قشلاق شرقی ازبخش قشلاق دشت شهرستان بيله سوار است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۵۵ نفر را در قالب ۴۱ خانوار در خود جای داده بود. قاراجالوقشلاق شامل سکونتگاههای زیر است: قاراجالوق حاج ایمان، قاراجالوق حاج آقامعلی، قاراجالوق حاج صادق. این قشلاقات در مجاورت قشلاقات آغداش، ملاتقی، اوچ قویو و گلعلی قرار دارد.

قاراجاناق

از آبادی های شهرستان نمین که در سمت شمال دهستان ویلکیچ مرکزی ازبخش ویلکیچ در مجاورت روستاهای «گول لی»، «اوولاغان» و «سعیدآباد» قرار دارد این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۰۶ نفر را در قالب ۸۹ خانوار در خود جای داده بود

قاراجاناق بولاغی - چشمه آب معدنی

چشمه آب معدنی قاراجاناق در روستای قاراجاناق از توابع شهرستان نمین قرار دارد که برای درمان بیماری های کلیوی و دفع رسوبات کلیوی و مجاری ادرار مفید است.

قاراچی

نام دواآبادی از آبادی های دهستان ارشق شمالی در بخش ارشق شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۵۰ کیلومتری از مرکز شهرستان مشکین شهر و در مجاورت روستاهای کول لی، قاراچی، عباس کندی، قوشا و شیخ عظیم لو قرار دارند. براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ آشاغی قاراچی ۲۰۵ نفر و یوخاری قاراچی ۱۹۹ نفر جمعیت داشته است.

قاراحسنلو

از آبادی های شهرستان نمین که در غرب دهستان ویلکیچ مرکزی ازبخش ویلکیچ و در مجاورت روستاهای قاراتپه، آرخالو، میرزارحیملو، آق بولاغ رستم خانی قرار دارد این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۹۷ نفر را در قالب ۸۳ خانوار در خود جای داده بود.

قاراخان بیگلو

قاراخان بیگ لی از آبادیهای دهستان انگوت غربی ازبخش انگوت شهرستان گرمی است که در مختصات جغرافیایی ۳۹ درجه و ۵ دقیقه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۳۹ دقیقه طول شرقی در دهستان

انگوت غربی ازبخش انگوت قرارداد و از سمت شمال باروستای زئیوه (چای زئیوه)، از سمت جنوب با روستای سیدلر و از سمت شرق با آبادی هایی از دهستان انگوت شرقی مجاورت دارد. قاراخان بیگ لی از آبادی های بزرگ و پرجمعیتی به شمار می رود که ۳۱۷ خانوار سکنه و بیش از هزار نفر جمعیت دارد.

قاراخانلو

ازآبادی های دهستان ارشق مرکزی دربخش ارشق شهرستان مشکین شهر است که درفاصله ۸۵ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر و ۱۵ کیلومتری رضی در مجاورت روستاهای پست کندی ، خلیفه لو ، برک چای و آق ده وه لو قرارداد در سال ۱۳۹۰ یک خانوار ۲ نفری درقاراخانلو سکنی داشتند.

قاراداغ - کوه

این کوهستان از سوی غرب به دره رودخانه «خال پی لرچایی»، از جنوب به دره رودخانه اهرچای و قاراسو، از شرق به مرز ایران و جمهوری آذربایجان و از شمال به رودخانه ارس محدود است . کوهستان قاراداغ را می توان دنباله رشته کوه های قفقاز به شمار آورد که دره ارس آن ها را از هم جدا می کند. این کوهستان که ۹۵۰۰ کیلومتر مربع وسعت دارد، از کوه های به نسبت بلند تشکیل یافته است که بلندترین قله آن ، کوه «سوره جر تپه» به ارتفاع ۲۹۴۶ متر است .

قاراداغلو پارس آباد

ازآبادی های دهستان اولتان ازبخش مرکزی شهرستان پارس آباد است که درسمت شمال شرق دهستان و درفاصله کمی از مرکز شهرستان پارس آبادجای گرفته است. قاراداغلو از شمال به رودخانه مرزی ارس از سمت غرب به روستای عبادآباد و از جنوب به جاده پارس آباد - اصلاندوز محدود است. این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۰۷۴ نفر را در قالب ۲۶۲ خانوار در خود جای داده بود.

قاراداغلو هیر

ازآبادی های شهرستان اردبیل در جنوب دهستان فولادلوی شمالی ازتوابع بخش هیر است که در مجاورت روستاهای آلوچه و حصار قرارداد و در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۴ نفر جمعیت و ۳ خانوار سکنه داشت.

قارادره قشلاقی

قارادره نام سه قشلاق مختلف در سمت شمالی دهستان قشلاق شرقی ازبخش قشلاق دشت شهرستان بیله سوار است که خود به قشلاقات و سکونتگاههای متعددی که به نام صاحب سکونتگاهها و اوبه ها معروف شده تقسیم می شود قارادره شامل قارادره حاجی عایش، قشلاق قارادره عزیز قدرت ،

قشلاق قارادره عزیز اسماعیل ، قشلاق قارادره عزیز براتعلی است. قشلاق قارادره کوهول به قشلاقات قارادره کوهول قشلاقی بویوک ، قارادره ی کوهول قشلاقی حاجی شاهویردی وقارادره کوهول قشلاقی فرصت منقسم می شود و سومین قارادره قشلاقی هم که قارادره ی اسم خان نام دارد شامل قشلاقات قارادره ی اسم خان اسد ، قارادره ی اسم خان آزادخان ، قارادره ی اسم خان خان کیشی، قارادره ی اسم خان تهراج ، قارادره ی اسم خان حاج سعیدالله ، قارادره ی اسم خان صفرکندی ، قارادره ی اسم خان بدیرلی و قارادره ی اسم خان عباس است.

قارادریش

ازآبادی های معروف دهستان مشکین شرقی ازبخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله یک کیلومتری شرق آن ودرسمت شرقی رودخانه خیاوچایی قراردارد. قارادریش از طرف غرب با مشکین شهر ، ازطرف شرق با روستای آل لی ، ازسمت شمال باروستای وراغول و ازجانب جنوب با روستای باللوجا (میرک) مجاورت دارد. در وجه تسمیه آبادی دو قول مختلف وجود دارد عده ای آن را کلمه ای تغییرشکل یافته ای ازکلمه قلعه درپیش می داند و گروهی آن را به نام طایفه بنیانگذارآبادی که قارالار بوده نسبت می دهند. قارادریش را دراین اواخر دولت آباد می گویند که مورداستقبال اهالی آن نیست. این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۳۱۸ نفرراذرقالب ۳۸۷ خانوار درخودجای داده بود.

قاراساققال انگوت

قاراساققال قشلاقی ازآبادی هایی است که در ۳۹ درجه و ۸ دقیقه عرض شمالی از خط استوا و ۴۷ درجه و ۳۴ دقیقه طول شرقی از نصف النهارمبداء درمجاورت روستاهای سولوک قیشلاقی ، باغیشلی ، آلاقی و « ده لیک یارلیقان » قرارگرفته است. قاراساققال قشلاقی ، سکونتگاهی موقت وموسمی برای ۴ خانوار ازعشایر منطقه است که بعداز مراجعت ازبیلاق دراین منطقه اسکان می یابند طول دوره سکونت اهالی این قشلاق نزدیک به هفت ماه یعنی ازاوایل مهرماه تا اواسط اردیبهشت ماه است .

قاراساققال قشلاقی

نام دواآبادی کوچک وکم جمعیت دردهستان قشلاق جنوبی ازبخش قشلاق دشت شهرستان بيله سوار است که درسرشماری سال ۱۳۹۰ برروی هم ۱۵ نفرجمعیت داشته اند.

قاراسو - چشمه آبگرم معدنی

آبگرم قاراسو یا اعصاب سویو ، غربی ترین چشمه آبگرم معدنی شهرسرعین می باشد. این آبگرم در مجاورت آبگرم ساری سو واقع شده است . آبگرم قاراسو دارای حوضچه ای دو قسمتی به اندازه ۳۰ متر

مربع می باشد که آب آن بعد از پرشدن حوض اولی به حوض دومی می ریزد و درمیان استخرهای به سبک سنتی، تقریباً استخرسر پوشیده ای به حساب می آید. دمای آب ۴۵ درجه سانتی گراد و میزان آبدهی آن ۵.۳ لیتر در ثانیه است. از آنیون های مهم آن سولفات، کلرور، بیکربنات و کاتیونهای قابل توجه آن سدیم، پتاسیم و منیزیم را می توان نام برد. مقدار مواد باقی مانده خشک از تبخیر آب ۷۲۲ میلیگرم در لیتر می باشد، هدایت الکتریکی برای ۲۰ درجه حرارت ۱۳۰۰، آب از نوع آبهای کلرور بیکربنات سدیک و رنگ آب حوض اصلی بسیار تمیز و خیلی شفاف می باشد و مزه گس دارد. قبل از آنکه محدوده این آب به صورت کنونی شکل گیرد، آب چشمه در حوضچه ای که آن را با سنگ های سیاه درست کرده بودند جمع می شد و آب حوضچه در هوای آفتابی تیره و سیاه به نظر می رسید، به همین خاطرنیز این چشمه آبگرم را قارا سو (آب سیاه) نامیده اند آبگرم قاراسو، به خاطر اثرات شفا بخش آن در درمان بیماریهای اعصاب به « اعصاب سویو» نیز معروف است.

قاراسو - دهستان

از دهستانهای بخش مشکین شرقی شهرستان مشکین شهر به مرکزیت فخرآباد که در سال ۱۳۶۶ تأسیس شده و شامل آبادیهای ارجق، چاپاقان، دده بیگلر، شیخ لو، علی آباد، قادرلو، کویچ، لحاق، لمبر و میرعلیلواست. این دهستان در ۱۰ پارچه آبادی مذکور تعداد ۱۲۵۷ خانوار و ۳۹۵۶ نفر جمعیت دارد.

قاراسو - رودخانه

رودخانه قاراسو از رشته کوههای تالش (باغرو) در شرق اردبیل سرچشمه می گیرد و در مسیر خود ضمن عبور از دشت اردبیل آب های جاری دشت اردبیل از جمله بالیق—لولچایی را جمع آوری کرده دامنه های شمالی توده سبلان را دور می زند و در شمال غرب شهر مشکین شهر در محل کوچق آب رودخانه اهرچایی را نیز دریافت کرده و سپس با یک انحراف قائم به سمت شمال جریان می یابد و با ورود به اراضی بخش انگوت در شهرستان گرمی، نام دره ثود (دره رود) می گیرد و سرانجام در محل اصلاندوز به رودخانه مرزی ارس ملحق می شود. قاراسو با این که از رودخانه های دائمی استان محسوب می گردد ولی به سبب برداشت آب برای مصارف آبیاری، بخش اعظم بستر آن در تابستان خشک میشود. این رودخانه زیستگاه انواع ماهیان مختلفی نظیر ماهی سیاه، سس ماهی، ماهی برکه ای، شاه کولی، کپور ماهی معمولی کف زی کسلر می باشد. حوضه آبریز قاراسو با بیش از ۱۴۰۰۰ کیلومتر مربع وسعت، ۲۱.۱ درصد از مساحت دو استان آذربایجان شرقی و اردبیل و ۳۶.۲۴ درصد از مساحت حوضه داخلی ارس را در بر می گیرد. علاوه بر مشکین شهر اردبیل، اهر، نمین، ورزقان، اصلاندوز، نیر و سرعین، بیش از ۱۰۰۰ روستا در این حوضه استقرار داشته و اغلب به کار کشاورزی و دامپروری اشتغال دارند. حمدالله

مستوفی در کتاب نزهةالقلوب از قاراسو به عنوان شعبه های فرعی ارس یاد می کند: «آب ارس از جنوب به شمال می رود و از کوه های قالیقلا (کیلکیه) و ارزنالروم برمی خیزد و به ولایت ارمن و آذربایجان و آران می گذرد و به آب کر قاراسو ضم شده و در حدود گشتاسفی به دریای خزر می ریزد و در این ولایات که ممر این آب است بر آن زراعت بسیار است طول این رودخانه صد و پنجاه فرسنگ باشد.»

قاراسو کورپوسو - پل تاریخی

این پل بر روی رودخانه بالیقلو در اردبیل بنا شده و از آثار منسوب به دوره صفوی است. پل مزبور دارای هفت دهانه با طاق های جناغی است که بعدها توسط میرزا حمزه اردبیلی ننه کرانی (متوفای ۱۳۳۰ هجری قمری) تعمیر و بازسازی شده است.

قاراشیران

از آبادی های دهستان یورتچی غربی از توابع بخش کورائیم شهرستان نیرو مرکز دهستان یورتچی غربی در بخش کورائیم شهرستان نیر که در سال ۱۳۶۶ تأسیس شده است که براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ دارای ۱۹۳ خانوار با ۶۱۷ نفر جمعیت بود. روستاهای چهره برق، مشتقین و مستان آباد همسایگان قاراشیران را تشکیل می دهند در روستای قاراشیران چشمه آبگرمی قرارداد که آب آن تقریباً کدر، کمی شور و بودار است و برای درمان دردهای مفاصل، رماتیسم و امراض پوستی مورد استفاده قرار میگیرد.

قاراشیران - گورستان تاریخی

این قبرستان در کنار دهکده فعلی قاراشیران قرار دارد که در فاصله ۱۰ کیلومتری نیر واقع شده است سنگهای قبور این قبرستان همانند قبرستانهای دوران اسلامی دیگری است که در اطراف شهرستان نیر به چشم می خورند مانند قبرستان اسلامی ابادر، کمال آباد و ...، سبک تراش سنگها و نقوش آنها حاکی از آن است که سنت تراش چنین سنگ هایی در قرن ۶ تا ۹ در این منطقه متداول بوده است. تصاویر حجاری شده بر روی سنگ قبرهای این گورستان شامل تیر و کمان و طاق نمایی با قوس نیزه دار اسلامی و غیره است. اکثر مزارات موجود که بنایی سرپوشیده داشته است از بین رفته اند اما قبور و سنگهای قبور باقی مانده است.

قاراقاباق

نام دو آبادی از آبادی های دهستان اصلاندوز از بخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ آشاغی قاراقاباق ۸۰۰ نفر و یوخاری قاراقاباق ۵۱ نفر جمعیت داشته است.

قاراقاسملو

از آبادیهای دهستان گوگ تپه از بخش مرکزی شهرستان بيله سوار که در ۷ کیلومتری شهر بيله سوار قرار گرفته است و از طرف شمال به مزارع کشاورزی، از طرف جنوب به رودخانه بالهارود (بولقار چایی) و کشور جمهوری آذربایجان، از شرق به روستای دمیرچیلو، از غرب به روستای گوگ تپه و از جنوب غربی به شهر بيله سوار محدود است است قاراقاسم لو واژه ای مرکب و متشکل از سه کلمه ترکی قارا (سیاه) و قاسم (اسم شخص)، لو (پسوند مکان) است. طبق گفته ی اهالی حدود ۲۰۰ سال پیش دو برادر به نام های «قاراقاسم» و «قارا کاظم» سبب ایجاد دو روستای قارا قاسملو و قاراکاظمو شده اند که روستای قاراکاظم لو بعد از جدایی بخش هایی از ایران در آن سوی مرزها قرار گرفته است. تعدادی از اهالی نیز قاراقاسم را با آق قاسم از روستاهای بخش ارشق شهرستان مشکین شهر برادر میدانند که صحیح به نظر نمی رسد. این آبادی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۷۴۲ نفر را در قالب ۴۵۷ خانوار در خود جای داده بود.

قاراقاشلو

از آبادی های دهستان مهماندوست از توابع بخش کورائیم شهرستان نیر که در مجاورت روستاهای قایاقشلاقی، اینجه، کهریز واقع شده و از شمال به دهستان بالیقلولی بخش مرکزی اردبیل محدود می شود. قاراقاشلودر سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۹ نفر را در قالب ۲۳ خانوار در خود جای داده بود.

قاراقالا - قلعه تاریخی

قارا قالا (قلعه) یکی از آثار تاریخی مشکین شهر است که در ۱۶ کیلومتری شمال شرقی این شهرستان و در حاشیه رودخانه مشکین چای واقع شده و با شماره ۲۲۶۱۴ در فهرست آثار ملی کشور به ثبت رسیده است. این قلعه در منطقه ای ناهموار و کوهستانی در زمینی بیضی شکل با مساحت یک هزار و ۷۰۰ متر مربع بنا شده و در ساخت آن از سنگ، آجر و خشت خام استفاده شده است..... تاکنون هیچ کاوش باستان شناسی در این منطقه انجام نشده است. بر اساس شواهد و آثار بدست آمده قدمت قلعه مربوط به اواخر دوره اشکانی می باشد. قلعه در شمال روستای گیلر محمد حسن بر فراز کوهی نسبتاً مرتفع و صخره ای ساخته شده است. دارای دو حیاط تودر تو و دو برج دیده بانی (شمال - جنوب) بوده و دو سنگر دفاعی در طرفین دروازه ورودی به علت شیب کم آن که قابل نفوذ بوده، ساخته شده است. تمام این سنگرها و برج ها به وسیله دودیوار بزرگ به طول ۱۲۰ متر و عرض ۱.۵ متر به هم مربوط می شوند در ساختمان این قلعه از مصالح موجود در منطقه استفاده شده است و تمام برج ها، دیوارها و ازاره آن به ارتفاع ۲ متر با سنگهای لاشه ای (تراشیده مکعبی شکل) و باملات گچ، آهک و در قسمت های بالا با خشت، گل و آجر خام ساخته شده است. روزنه هایی برای دید و تیراندازی در برج ها و سنگرها تعبیه

شده که هنوز هم سالم مانده اند. جناب آقای سیدجمال ترابی طباطبایی در جلد دوم کتاب « آثار باستانی آذربایجان » با اشاره به تخریب هایی که در نتیجه حفاری های غیرمجاز در جای جای آن به عمل آمده از وجود آثار سفالینه های منسوب به هزاره اول قبل از میلاد خبر می دهد... سه طرف قلعه (جنوب ، شمال ، مغرب) همانند سایر قلاع آذربایجان دارای پرتگاه خطرناک طبیعی است که موجب می شود ساکنین قلعه از جبهه های شمالی ، جنوبی و غربی آن از هر گونه تعرض و تهاجم مصون باشند. به احتمال زیاد این قلعه مربوط به دوران اشکانی بوده زیرا : « .... قلعه هایی که بالاشه های سنگی و تیشه ای احداث شده اند اکثراً به دوره اشکانی مربوط می شود » و از قلعه هایی است که اشکانیان برای حفظ و حراست از سرزمین های وسیع خود در کوهستان های بلند و مهم استراتژیکی آذربایجان ساخته اند . در قسمت شمال قلعه راه صعب العبوری به نام قاطر یولی وجود دارد که در مواقع اضطراری ساکنین از این راه سربالایی (قاطررو) رفت و آمد می کردند. یکی از شگفتی های این قلعه ، غار مخوف و تاریکی است که بنا به گفته ریش سفیدان قبلاً از این غار به داخل کوه راه داشته و به احتمال زیاد پناهگاه یا گریزگاه اضطراری ساکنین قلعه بود تا در مواقع ضروری که دشمن مانع خروج از دروازه می شد جهت تامین آذوقه مورد نیاز و یافزار از قلعه ، از این غار که به شکاف پایین کوه منتهی می شد - استفاده بکنند. این قلعه روزگاری پایگاه فرعی بابک خرم دین و یارانش در مبارزه با خلفای عباسی بوده و همچنین جواد خان در مبارزه با بیگانگان روسی مدتی از این قلعه استفاده کرده است . این قلعه عظیم با قدمت تقریباً هزارساله قبل از میلاد مسیح به عنوان یک میراث نفیس تاریخی، فرهنگی و یادگاری از هنرمندان این مرز و بوم است و خاطرات تلخ و شیرین زیادی از دلاور مردان و قهرمانان آذربایجان را در سینه خود دارد.

قاراقایا

قاراقایا که با اسامی مختلف بال لی قایا ، داشدی دوشدی ، اودلی ، قاراقاباق ، قاراتپه و آخرالامر قاراقایا معروف شده از آبادی های دهستان لاهرود از بخش مشکین شرقی شهرستان مشکین شهر است که از شمال باروستای کنگرلو و جلایر ، از جنوب با لاهرود ، از شرق با روستای دده بیگلو و از غرب با روستای سواره (سوارا) ، آغ درق و لعل گنج (سیدلر) همجوار است. نام فعلی روستای قاراقایا ازدو واژه (قارا) به معنای «وسیع و بزرگ» و «قایا» به معنای «تخته سنگ» تشکیل یافته است وجه تسمیه ی این روستا به دلیل وجود صخره سنگی بسیار بزرگی است که به روستا متصل است و نام آن صخره «قارا داش» به معنای سنگ بزرگ می باشد. راه دسترسی به این روستا در ۲۳ کیلومتری مرکز شهرستان از جاده ارتباطی مشکین شهر اردبیل منشعب می شود. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۳۳۵ نفر را در قالب ۳۹۵ خانوار در خود جای داده بود. سدخاکی قاراقایا که از نوع خاکی غیرهمگن است و در خارج از بستر رودخانه قاراسو در ۲۲ کیلومتری شهرستان مشکین شهر احداث شده در

مجاورت این روستا قرارداد. طول تاج این سد ۷۲۸ متر و عرض آن ۶ متر است.

قاراقایا - کوه

نام کوهی به ارتفاع ۳۱۵۸ متر در محدوده دهستان سردابه از بخش مرکزی شهرستان اردبیل و در ۳۰ کیلومتری شمال غربی مرکز شهرستان اردبیل واقع شده است. جهت کوه، شرقی - غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۷ درجه و ۵۶ دقیقه و عرض ۳۸ درجه و ۲۰ دقیقه می باشد.

قاراقایا قشلاقی

قاراقایا قشلاقی نخستین آبادی در فاصله ۳۰۰ متری از سمت راست جاده ای است که روستاهای انگوت را به منطقه قاراداغ شهرستان اهر پیوند می دهد و در موقعیت جغرافیایی خود به مختصات ۳۹ درجه و ۲ دقیقه و ۵۳ ثانیه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۳۶ دقیقه و ۵۵ ثانیه طول شرقی با روستاهای سلم آغاجی قشلاقی، بیریان قشلاقی و آشاهی لکرآباد مجاورت دارد قاراقایا منطقه ای صعب و کوهستانی است که صلابت صخره های آن در نام آبادی موج میزند چه آنکه (قایا) به معنی صخره و (قارا) در مفهوم صفت بزرگی است.... نظیر آنچه در قاراداغ و قاراباغ و قاراآغاج و... وجود دارد قاراقایا در مفهوم صخره بزرگ و سترگ است و قرار گرفتن آبادی در دامن صخره های صعب و سنگین را به خوبی تداعی میکند. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۷ نفر را در قالب ۱۱ خانوار در خود جای داده بود.

قاراقشلاق گرمی

آبادی کوچکی که در سمت شمال غربی روستای آزادلو و بین روستاهای باقرلو و مهدی خانلو در فاصله ۳۹ درجه و ۷ دقیقه و ۱۸ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۸ درجه و ۱۶ دقیقه و ۱ ثانیه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ قرار گرفته است قاراقشلاق نام دارد. قارا قشلاق از نظر تقسیمات کشوری جزو توابع دهستان آزادلو در بخش موران شهرستان گرمی است که در فاصله ۴ کیلومتری مرکز دهستان آزادلو قرار گرفته ۲۸ کیلومتر با مرکز شهرستان گرمی فاصله دارد. در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۲ نفر در قالب ۱۵ خانوار در این آبادی زندگی می کردند.

قاراقشلاق گیوی

از آبادی های دهستان سنجید غربی از بخش مرکزی شهرستان کوثر (گیوی) است که در مجاورت روستاهای جیغناغ، سنگ آباد و پارس آباد قرارداد. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۲۱ نفر را در قالب ۸۹ خانوار در خود جای داده بود. این آبادی در ۳۷ درجه و ۴۶ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۸ دقیقه طول شرقی قرارداد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۳۸۰ متر است

سد قاراقشلاق گیوی در سال ۱۳۷۹ در شمال روستای قاراقشلاق با مدیریت جهاد کشاورزی گیوی و با نظرات مدیریت آب و خاک استان اردبیل و با پیمانکاری شرکت خدمات مهندسی آب و خاک اردبیل احداث شد. از آب این سد زمینهای زراعی اطراف روستای قاراقشلاق آبیاری می شود و نقش خاصی در عمران آبادی و تولیدات کشاورزی این روستا دارد. این سد از نوع حاکی باهسته رسی است که از سال ۱۳۷۴ به بهره برداری رسیده است و آب آن برای مصارف کشاورزی مورداستفاده قرار می گیرد. ارتفاع سد از بستر ۰.۱۲ متر طول تاج ۵۰۰ متر و حجم کل سد ۰.۵ میلیون مترمکعب است.

قاراقوچ

قاراقوچ یا حجت آباد از آبادی های دهستان اجارودغربی ازبخش مرکزی شهرستان گرمی است که در سمت جنوبی شهرک ولیعصر و درست روبروی این شهرک قرارگرفته است. شهرک ولیعصر، روستاهای آشاهی و یوخاری چونزه و یوخاری بشیرلو همسایگان قاراقوچ راتشکیل میدهند روستای قاراقوچ در ۳۹ درجه و ۳ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲ دقیقه طول شرقی قرارگرفته است و براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ کشور واجد ۶۲ خانوار با ۲۶۳ نفر جمعیت بوده است.

قاراقوش قایاسی - آبشار

آبشار قاراقوش قایاسی نام خود را از صخره ای به همین نام گرفته است. «قاراقوش قایاسی» درکوه «هاچاقایا» در جنوب شرقی روستای «کول لی» از دهستان خاندبیل غربی شهرستان خلخال قرارداد آب این آبشار از چشمه پر آب شاه نظر قیرخ بولاغ (چهل چشمه) سرچشمه میگردد و در طول مسیر خود در منظره بسیار زیبایی را نمایان می سازد. ارتفاع این آبشار حدودا ۲۵ متر با شیب مثبت می باشد.

قاراکیل قشلاقی

از قشلاقات دهستان قشلاق جنوبی از بخش قشلاق دشت شهرستان بيله سوار است که در سمت شمالی دهستان قرارداد و شامل ۳ سکونتگاه مختلف است که با عناوین قارا کیل حاجی محمود، اياز و حاجی مطلب ازهم متمایز می گردند. این قشلاقات در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۶۴ نفر را در قالب ۴۵ خانوار در خود جای داده بود.

قارا کوهول - غار

در سمت غرب تجمع سنگ افراشت های «مکتب اوشاقلاری» در محوطه باستانی شهرئری و در سمت مجاورت تخته سنگ بزرگی که به شکل میز به صورت افقی بر روی سنگهای دیگر خوابانیده شده است یک حفره غار ماندی وجود دارد که به نام قارا کوهول (دخمه سیاه) معروف است.

قاراگول - آبگیر

از آبگیرهای طبیعی دامنه های سبلان می باشد تالاب قاراگول به قطر تخمینی ۳۰۰ متر در قسمت شمال غربی دامنه های هرم و جنوب شرقی زیستگاه هوشنگ میدانی ، در ارتفاع ۲۸۲۰ متری از سطح دریا واقع شده است. حیوانات و پرندگان وحشی در هوشنگ میدانی و تالاب قاراگول متنوع اند علاوه بر کبک معمولی و کبک دری که شمارش آنها ناممکن است ، این منطقه زیستگاه قوچ و میش ارمنی است استخر قاراگول در دامنه شمالی هرم داغی (کیچک داغی) و پایین تر از «آبی یاتاغی» دریاچات مغالو و نزدیک به پناهگاه اول قله ساوالان قرار دارد.

قاراگول مرادلو

از آبادی های دهستان ارشق غربی از بخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله کمی از مرکز بخش مرادلو و در سمت غربی آن قرار گرفته است. قاراگول علاوه بر مجاورتی که بامرکز بخش مرادلو دارد با روستاهای نیازقلی قورت تپه و مازافا همجوار می باشد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۹۰ نفر را در قالب ۹۹ خانوار در خود جای داده بود.

قاراگول مشکین شهر

از آبادی های دهستان دشت از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۱۲ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر قرار دارد. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۴۵ نفر را در قالب ۶۶ خانوار در خود جای داده بود و اهالی آن از طایفه گئیک لو هستند.

قارالار

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان کلخوران از بخش مرکزی که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۸۷ نفر را در قالب ۱۵۳ خانوار در خود جای داده بود این روستا با روستاهای گیلانده ، سلطان آباد، کرکوق ، آق بولاغ ، آقباقر ، میرزا علم ، نوجه ده و تازه کند همسایه می باشد.

قارالو

از آبادی های دهستان ارشق مرکزی در بخش ارشق شهرستان مشکین شهر است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۷۱ نفر را در قالب ۴۵ خانوار در خود جای داده بود.

قاراملهم

از آبادی های دهستان ارشق شمالی در بخش ارشق شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۵۲

کیلومتری از مرکز شهرستان مشکین شهر و در مجاورت روستاهای شیخ عظیم لو، شیخ محمدلو، آق قاسملو و ده وه چی قرار دارد این آبادی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۶ نفر را در قالب ۳ خانوار در خود جای داده بود.

قار او غلو قشلاقی

نام دو قشلاق از قشلاقات دهستان جدیدالتاسیس شهرک در بخش اسلام آباد شهرستان پارس آباد است که به قار او غلوی جبار، قار او غلوی ایبی معروفند و در مجاورت تومار قشلاقی، قیطرانلو و حاج ایمانلو در سمت شمال دهستان شهرک واقع شده اند. این قشلاقات در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۰۲ نفر را در قالب ۵۴ خانوار در خود جای داده بودند.

قاراولی

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان فولادلوی جنوبی از توابع بخش هیر است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۴ نفر را در قالب ۷ خانوار در خود جای داده بود. قاراولی در میان روستاهای شاه بولاغی ده لی لر، بودالالو، گوئورقلعه و آلمانگن واقع شده است.

قاراولی لی

قاراولی لی یا قارا ولیلو از آبادی های دهستان ارشق غربی از بخش مرادلوی مشکین شهر است که در فاصله ۶۰ کیلومتری از مرکز شهرستان مشکین شهر و در مجاورت روستاهای گون پاپاق، اوت پاشا و اسلام آباد قرار گرفته است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۵ نفر را در قالب ۱۹ خانوار در خود جای داده بود.

قارایاتاق

از آبادی های دهستان اینی از بخش مرکزی شهرستان گرمی است که بین ۴۸ درجه و ۱۲ دقیقه طول شرقی از نصف النهار مبدا و ۳۹ درجه و ۱ دقیقه عرض شمالی از خط استوا واقع شده است این روستا از سمت شمال به اراضی روستاهای تپه، شیلوه و درمان لی، از سمت شرق به اراضی روستاهای شیلوه و مئهره، از سمت جنوب به اراضی روستای الیه سر و از سمت غرب به اراضی روستای شاوون متصل است. قارا به معنی بزرگ و وسیع و یاتاق در معنی محل خواب و اتاق خواب است، تقریباً در همه مناطق ییلاقی به محلی که شب گله را آنجا می خوابانند «یاتاق» گفته می شود در اینصورت قارایاتاق به مفهوم استراحتگاه بزرگ گله خواهد بود. روستای قارایاتاق طبیعت بکر و زیبایی دارد که هر چهار فصل را با تمام زیباییهایش در خود نمایان می سازد، کوه های سر به فلک کشیده و جنگل های پراکنده در سمت جنوبی آن قرار گرفته اند که از آن جمله می توان به کوه سلیمان داغی و گوئی داغ اشاره کرد. قارایاتاق در سال

۱۳۹۰ دارای ۲۶ خانوار و جمعیتی بالغ بر ۹۹ نفر بوده است.

قارتال داشی - عقاب سنگی

در جبهه غربی قله سلطان ساوالان و در کنار جانپناه، سنگی به شکل عقاب به نام قارتال (عقاب) قرار دارد که در طول زمان به یکی از جاذبه های سیلان تبدیل شده است. این قطعه سنگ به شکل عقابی است که نشسته و سرش را به سوی شرق چرخانده است و نماد سیلان محسوب می شود. عکس روی جلد مربوط به همین قطعه سنگ است.

قارقشلاقی

روستای قارقشلاقی که تعداد ۸۲ نفر در قالب ۱۶ خانوار در خود جای می دهد در فاصله ۱۰ کیلومتری جاده مشکین شهر - مغان در مجاورت روستاهای گلین بولاغی، قیلیج خان لی، شیخ رضی، یوخاری آدام دره سی، کیننو، هلان، شکر (شاه کرم) و دومولی قرار گرفته است. اطلاق لفظ قشلاق برای آبادی و دیگر آبادی هایی از این دست بیانگر آن است که این نواحی گرچه آب و هوای معتدل و نیمه مرطوب با تابستانهایی نیمه گرم و زمستان هایی نسبتاً سرد دارند اما شدت برودت هوا به حدی نیست که نتواند به عنوان سکونتگاه زمستانی عشایر مورد استفاده قرار گیرد. بیگمان این آبادی نیز در گذشته های نه چندان دور محل اطراق و سکونتگاه زمستانی تیره هایی از طوایف و عشایر کوچرو مغان بوده است که با اجرای سیاست های تخته قاپو و سیاست های بعدی یکجانشینی، سکونت و قرار ابر کوچروی ترجیح داده و در آن اسکان یافته اند. قارقشلاقی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۴ نفر را در قالب ۱۰ خانوار در خود جای داده بود.

قارقی لی قشلاق

نام دوقشلاق در دهستان قشلاق شرقی از بخش قشلاق دشت شهرستان بيله سوار است. «قارقی» در لغت زبان ترکی به معنی نی و قارقی لی (نیزار) است. مناطق مختلفی از مغان رویشگاه نی و نیستان بوده و قارقی لی قشلاقی نیز در شمار مناطقی قرار داشته که قبلاً نیزار بوده است.

قارلوجا - برج تاریخی

برجی منسوب به دوره مغولی است که از سنگ تراشیده در مسیر راه خمارلو - اصلاندوز ساخته شده است و متعلق به سده هشتم هجری است.

قاری مزرعه سی

از آبادی های دهستان ارسق غربی از بخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۶۰

کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر و در مجاورت روستاهای تک بولاغ، ملالو، توماردره سی و بی بی قشلاقی واقع شده است. قاری مزرعه سی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۵ نفر را در قالب ۲۰ خانوار در خود جای داده بود.

قاریشقا تپه سی - آشاغی یوخاری

نام دو آبادی از آبادیهای دهستان اصلاندوز از بخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است. که در سال ۱۳۹۰ آشاغی قاریشقا تپه سی ۱۵۱ نفر و یوخاری قاریشقا تپه سی ۱۰۳ نفر جمعیت داشته است

قازان داش

از بلندی های شرقی مرکز شهرستان خلخال است و به واسطه شکل خاص خود که به شکل دیگ است «قازان داش» نامیده شده است. منبع آب مشروب شهر خلخال در بالای این تپه قرار دارد و آثار سنگربندی و چاله های کنده شده در اواخر حکومت قاجار و اوایل دوره پهلوی در آن بوضوح مشهود است.

قاسم خوجین - زیارتگاه

زیارتگاه سید قاسم خوجین بر سر جاده اصلی شهرستان خلخال و روستای خوجین در ۲ کیلومتری خلخال قرار دارد. بنای مستطیل شکل زیارتگاه با گنبد کوچک فلزی آن در حال بازسازی است. این زیارتگاه دارای یک حیاط ورودی در قسمت جنوبی است که ورودی اصلی بنا نیز در همین ضلع واقع شده به گفته اهالی روستا در گذشته بنای زیارتگاه از خشت بوده که به مرور زمان این بنا تخریب شده و بنای جدید توسط خیری بنام آقای ذبیحی احداث شده است. بنای جدید از نوع آجری با اسکلت فلزی است و ورودی و نورگیرهای آن دارای قوس کندشکسته است.

قاسم قشلاقی اردبیل

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان بالیقلو از بخش مرکزی است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۳۴ نفر را در قالب ۳۸ خانوار در خود جای داده بود. روستاهای الماس، خارا با کوهول، پیر آقیر و شام اسبی همسایگان قاسم قشلاقی هستند.

قاسم قشلاقی نیر

از آبادی های دهستان یورتچی شرقی از توابع بخش کورائیم شهرستان نیر که در مجاورت آبادی های قلاجیق، داش بولاغ، آقجا کوهول و صادقلو قرار گرفته و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۸ نفر را در قالب ۲۲ خانوار در خود جای داده بود.

قاسم کندی ارشق

ازآبادیه‌های دهستان ارشق مرکزی دربخش ارشق شهرستان مشکین شهر و درفاصله ۸۰ کیلومتری آن است. قاسم کندی که درنوارمرزی ایران وجمهوری آذربایجان ودر مجاورت روستاهای پست کندی، علیکران و لنگه بیز قرارگرفته است درسال ۱۳۹۰تعداد ۲۱نفر را در قالب ۵ خانوار در خودجای داده بود.

قاسم کندی برزند

قاسم کندی مرکزدهستان پائین برزند بزرگترین و پرجمعیت ترین آبادی این دهستان است در ۳۵ کیلومتری جنوب غربی شهر گرمی مغان بین ۴۷ درجه و ۵۳ دقیقه طول شرقی و ۳۸ درجه و ۵۸ دقیقه عرض شمالی درسرا راه جاده مواصلاتی اردبیل- گرمی ودرمجاورت رودخانه برزندچایی جای گرفته است. قاسم کندی از شمال شرقی به اسمعلی کندی ، ازجنوب شرقی به دمیرچی دره سی ، ازجنوب غربی به «دامداباجا» و از غرب به «خانعلی دره سی» محدود است. «قاسم کندی» به عنوان مرکز دهستان پائین برزند مرکزیت اداری ۲۶ پارچه آبادی دهستان را دارد. این دهستان درسال ۱۳۶۶ تاسیس شده و واحدهای اداری سطح دهستان دراین آبادی مستقرند. قاسم کندی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ دارای ۱۴۳ خانوار و ۵۱۹ نفر جمعیت بود.

قاشق‌داغ خلخال - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۶۸۳ متر در محدوده دهستان سنجبد شرقی از بخش مرکزی شهرستان خلخال و در ۱۲ کیلومتری شمال شرقی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه ، شمال غربی- جنوب شرقی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۳۵ و عرض ۳۷.۴۲ می باشد

قاشق‌اشلاقی

ازآبادی های دهستان قشلاق جنوبی از بخش قشلاق دشت شهرستان بیله سوار است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴ نفر را در قالب ۲ خانواردرخود جای داده بود.

قاضی کندی

ازآبادی های شهرستان نمین که دردهستان گرده از توابع بخش مرکزی نمین قراردارد این آبادی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۹ نفر را در قالب ۴ خانوار در خود جای داده بود قاضی کندی که از آبادی های منطقه پيله چایی به شماری رود درمجاورت روستاهای قلعه ، پیرزاده وگوده لر واقع شده است.

قاضی لار

قاضی لار از محلات قدیمی شهر خلخال و متشکل از قسمت های جنوبی این شهر است که به واسطه رودخانه اصلی شهر از قسمت های دیگر شهر جدا می شود. تا سال ۱۳۲۵ گاراژهای مسافری و حمل و نقل در این محله بود و زیارتگاه معروف «قاضی لار» نیز در این محله واقع است.

قاضی لار - بقعه

بقعه مبارکه قاضی لار در محله قاضی لار شهرستان خلخال واقع شده است در این مکان سه مزار متعلق به دو برادر و یک خواهر، به نام های سید احمد، سید صفی الدین و سیده ام کلثوم که به گفته اهالی محل از نوادگان امام جعفر صادق (ع) می باشند وجود دارد. طرح این بنا به شکل مستطیل با نمای آجری و پنجره هایی فلزی است. به گفته اهالی محله قاضی لار، در گذشته بنای زیارتگاه دو بار تخریب شده و مجدداً باز سازی گردیده است. این ساختمان در کنار یک بنای زیارتگاهی که عملکرد مسجد آن محله را دارد واقع شده است و دارای شبستان مردانه و زنانه می باشد. احداث بنای جدید به همت اعضای هیئت امناء و اهالی این محله و اداره اوقاف و امور خیریه در سال ۱۳۸۲ انجام گرفته است. مصالح مصرفی در بنای جدید به صورت اسکلت فلزی با بدنه آجری می باشد.

قاپار قشلاقی

از آبادی های دهستان انگوت شرقی ازبخش انگوت شهرستان گرمی است.

قاپار آباد

از آبادی های دهستان ساوالان ازبخش مرکزی شهرستان پارس آباد است که در مجاورت روستاهای بهرام آباد، حمداله آباد و حاج جعفرکندی قرار گرفته و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۵۴ نفر را در قالب ۲۴۵ خانوار در خود جای داده بود.

قاپار داش

صخره ی بزرگ به هم پیوسته ای است که در سمت شرقی روستای آلاذیزگه قرار دارد و به دره ای عمیق منتهی می شود این صخره عظیم تقریباً در ابتدای مسیر کوهنوردی آلاذیزگه - مئشه سویو قرار دارد و کوهنوردی از محل آن آغاز می شود.

قاپرقین - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۴۰۳ متر در محدوده دهستان سنجد شرقی از بخش مرکزی خلخال و در ۲۰

کیلومتری شمال مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمال شرقی - جنوب غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸ درجه و ۳۴ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۴۹ دقیقه و ۳۰ ثانیه میباشد.

قاطریوران

قاطریوران علیا و سفلی یا آشاغی و یوخاری قاطریوران، نام دو آبادی نسبتاً کوچکی است که به فاصله کمی از یکدیگر در قسمت شمالی دهستان اجارود شمالی از بخش مرکزی شهرستان گرمی جای گرفته اند. روستای مرتفع که جنوبی تر بوده و جمعیت نسبتاً کمتری هم دارد، یوخاری قاطریوران یا «یئدی قارداش» نامیده می شود. آشاغی قاطریوران، در مقایسه با یوخاری قاطریوران جمعیت نسبتاً بیشتری را در خود جای می دهد. این روستا فاصله نزدیکی هم با جاده اصلی گرمی بيله سوار دارد. در سرشماری سال ۱۳۹۰ آشاغی قاطریوران ۴۳ نفر و یوخاری قاطریوران ۹۴ نفر جمعیت داشته است.

قالا

از آبادی های شهرستان نمین که در دهستان گرده از توابع بخش مرکزی نمین قرار دارد این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۰ نفر را در قالب ۷ خانوار در خود جای داده بود. روستاهای خوش آباد، مسجد محله سی، پیرزاده و قاضی کندی همسایگان روستای قالا به شمار می روند. روستای قالا از آبادی های منطقه پيله چایی است.

قالاباشی

از محلات قدیمی خلخال که از غرب مسجد جامع و جنوب غربی مسجد جمعه تاکناره های رودخانه اصلی شهر را شامل می شود و از قدیمی ترین محلات خلخال به شمار می آید. مسجد میرزاضی و چشمه معروف بی بی بولاغی در این محله بود. قلعه ای نیز در این محله وجود داشت که قدمت آن به زمان مغول می رسید و تا اواخر حکومت قاجاریه پابرجا بود و آثار آن تا سنوات اخیر و قبل از احداث خیابان کمربندی به چشم می خورد به همین جهت این محله را قلعه باشی می گفتند. در مرکز شهر گرمی نیز محله ای به همین نام وجود دارد که از محلات قدیمی شهر است و لابد بازمانده محدوده ای است که روزگاری قلعه شهر محسوب می شده است.

قالا برزند

قالا برزند که یادگاری از شهر تاریخی برزند می باشد و به دلیل داشتن طبیعت زیبا و سحرانگیز و برخورداری از پیشینه تاریخی و آثار قدیمی مانند قبرستان، تپه تاریخی و مقبره ای که بین اهالی به «سیجالاغ اوجاقی» معروف است از روستاهای مهم و تاریخی مغان به شمار می رود در ۳۹ درجه و ۷ دقیقه عرض

شمالی و ۴۷ درجه و ۵۴ دقیقه و ۵۴ ثانیه طول شرقی، در فاصله ۲۵ کیلومتری غرب شهر گرمی مغان و بین ابراهیم کندی، شاهماربگ لی، مزرعه (مَزَرَه)، ارزه نه و اسمعلی کندی قرار گرفته است و ۱۷ کیلومتر با مرکز بخش انگوت فاصله دارد. روستای قالا برزند نام خود را از قلعه تاریخی برزند به یادگار گرفته است تا همواره یادآور تاریخ با عظمت منطقه در ازمنه تاریخ بوده یاد نیک گذشتگان را در حافظه ها زنده نگه دارد تاریخ بنای قلعه برزند به دوران اشکانی برمی گردد و در هنگام جنگ بابک، یکی از محل های اصلی استقرار نیروهای وی بوده که بعدها به دست افشین سردار عباسی افتاده است. بقعه تاریخی سید محمد بن حنفیه در روستای قلعه برزند انگوت از دیگر مناطق قابل توجه این بخش است که عملیات احداث و احیای آن از سال های قبل آغاز شده و تکمیل و بهره برداری از آن از سوی ادارات کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی و اداره کل اوقاف و امور خیریه استان اردبیل در حال پیگیری است. روستای قالا برزند در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۴۳ نفر را در قالب ۳۵ خانوار در خود جای داده بود.

قالا تپه سی - تپه تاریخی

این تپه در روستای آق چای علیا از توابع بخش کورائیم شهرستان نیـــــر قرار دارد. قدمت این تپه مربوط به دوران اسلامی می باشد و در تاریخ ۱۳۸۲/۳/۱۰ به شماره ۸۸۹۸ به ثبت رسیده است.

قالاجیق سبلان

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان سردابه از بخش مرکزی است که در فاصله ۱۶ کیلومتری اردبیل و در مجاورت روستاهای ینگچه رضاییگلو، کردکندی، دیولق، امیدچه و خشکه رود قرار گرفته و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۶۱ نفر را در قالب ۲۱۹ خانوار در خود جای داده بود. «جیق» یا «جوق» در زبان ترکی پسوند تصغیر می باشد و با هراسمی که همراه شود، آن را مصغرمی نماید به همین خاطر هم «قالاجیق» در معنی قلعه کوچک خواهد بود.

قالاجیق گیوی

از آبادی های دهستان سنجبد شمالی از بخش مرکزی شهرستان کوثر (گیوی) است که در سمت شمال شرق دهستان سنجبد شمالی، در مجاورت روستاهای ساققاواز، منجدر و بناماران قرار دارد. روستای قالاجیق گیوی از سمت شرق به استان گیلان و از جانب شمال به دهستان فولادلوی جنوبی منتهی می شود این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۴ نفر را در قالب ۳۱ خانوار در خود جای داده بود. قالاجیق گیوی در ۳۷ درجه و ۲۵ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۴ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۷۷۰ متر است.

قالاجیق نیر

ازآبادی های دهستان یورتچی شرقی ازتوابع بخش کورائیم شهرستان نیر که براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۰۴ نفر را در قالب ۵۴ خانوار در خود جای داده بود. قالاجیق نیر با روستاهای قاسم قشلاقی، داش بولاغ و کورائیم همجواراست

قالایثری - تپه تاریخی

تپه تاریخی قلعه یثری در روستای دابانلو درجنوب شرقی نیرقراردارد وازآثار تاریخی این شهرستان محسوب میشود. قلعه یثری، تپه و یا به عبارت بهترکوهی تاریخی است که آثار ویران شده دژکهنه ای درآن مشهوداست سفالهای نخودی رنگ پراکنده شده درسرتاسر کوه وسنگهای بزرگ برروی قبرها ی قدیمی از ویژگیهای خاص این منطقه باستانی است. منطقه مزبورمتشکل از یک گورستان متعلق به دوران پیش از تاریخ و یا پیش از هزاره دوم ق.م و دیگری قلعه ای متعلق به دوران تاریخی قبل از هزاره اول قبل ازمیلادی باشد. این کوه با ارتفاع ۲۰۵۶ متردر محدوده دهستان یورتچوی غربی و در ۴۵ کیلومتری جنوب غربی مرکز شهرستان اردبیل واقع شده است.جهت کوه، شمالی- جنوبی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸ درجه و ۰.۵ دقیقه وعرض ۳۷ درجه و ۵۲ دقیقه می باشد.

قالایچی

ازآبادی های شهرستان اردبیل دردهستان بالیقلو ازبخش مرکزی است که درجنوب شرقی دهستان بالیقلو ودرمجاورت روستاهای زئیوه، وره نو، مادیه و کول لی واقع شده است. قالایچی درسرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۰ نفرا در قالب ۳۰ خانواردر خود جای داده بود. اهالی روستای قلیچی شامل هشت طایفه لیسان لی، اسکندری، چرکلی، الله وردی، اسماعیلی، ملکی، آقامحمدلی، تشکیل میشود این اسامی معمولاً ازنام بزرگان هرطایفه گرفته شده است. کاراصلی غالب اهالی روستا زراعت وکشاورزی دیمی است.«جبی داغ» و «ساری داغ» نام ارتفاعات وکوههای نزدیک روستاست و به بخشی ازخاطرات دایمی اهالی روستا تبدیل شده است .

قالایچی بازار

بخشی از راسته معروف مسگران در مجموعه قدیمی بازار اردبیل که مسگره بازار نامیده می شد به قالایچی ها تعلق داشت ومحل کسب وکار این قشرازصنوف بود. قالایچی ها اصنافی بودند که زنگار از روی تشت ودیگ وسینی و مجموعه و کاسه و بشقاب مسی برمی گرفتند و ظروف مسینه را بعد از پرداخت زدن آن رنگ و لعابی داده و به خانواده ها برمی گرداندند.امروزه کار وباراین دسته ازاصناف

اردبیلی به دلیل هجوم ظروف چینی و ملامینی وارداتی از رونق افتاده و نگارنده در سال ۱۳۹۱ باسختی فراوان پیرمردی از این صنف در بازارمسگران را پیدا کرد که گرچه هنوز بساط قبلی رویگری و سفیدگری را برنچیده بود اما رغبتی برای کارهم نداشت.

قالخان تپه - تپه تاریخی

دریک کیلومتری جنوب غربی اردبیل درکنارجاده آسفالته و مشرف بر نهر بالیقلو تپه نیمکره بزرگی است که شبیه به سپرهای قدیم می باشد و بدان جهت آنرا قالخان تپه می گویند زیرا «قالخان» در ترکی به معنی سپرمی باشد.

قالغان لی گول - آبگیر

قالغان لی گول ، دریاچه ای فصلی به وسعت ۵۰۰۰ مترمربع است که در شرق روستای خان کندی شهرستان گرمی مغان استان اردبیل قرار دارد. منابع تامین آب دریاچه از ذوب شدن تدریجی برفهای کوه قبله دashi پدیده آمده و در فصل بهار وسعت آن افزایش می یابد اما در فصول خشک سال به دلیل افزایش تبخیر سطحی و مصرف آب آن توسط دامها و کشاورزان ازوسعت آن کاسته می شود.بررسی اکولوژی طبیعی «قالغانلو» نشان از وجود یک اکوسیستم با انواع موجودات آبی در آن می دهد.همچنین این دریاچه مکان مناسبی جهت پرورش انواع ماهیان سردآبی بشمار می رود.

قالین قایا

ازآبادیهای شهرستان کوثر(گیوی) است که درشمال دهستان زرج آباد از بخش فیروز و درمجاورت روستاهای گیلاندوز ، سولوک لی گول ، صوفلو قرارگرفته است. این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۱ نفرادرقالب ۲۹ خانواردرخود جای داده بود . دراین آبادی زیارتگاهی وجود دارد که درنزد اهالی به «پیر» معروف است. این آبادی در۳۷ درجه و ۴۰ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۶ دقیقه طول شرقی قراردارد و ارتفاع آن ازسطح دریا ۱۹۶۰ متراست.

قان لی بولاغ

ازآبادی های مرزی دهستان ارشق مرکزی دربخش ارشق شهرستان مشکین شهر است که درفاصله ۵۰ کیلومتری آن قرارگرفته این آبادی که درموقعیت سوق الجیشی مهمی قرارگرفته و درفاصله ۱۰ کیلومتر ازجاده اصلی درپشت چند تپه ازدیده ها پنهان می شود براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد۹۹ نفرادرقالب ۲۴ خانوار درخود جای داده بود.

قان لی بولاغ - کاروانسرای تاریخی

کاروانسرای قان لی بولاغ در جنوب شرقی روستای مرزی قانلی بولاغ (سرباز وطن) از بخش ارشق شهرستان مشکین شهر و در ۳۸ درجه و ۴۹ دقیقه و ۳۶ ثانیه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱ دقیقه و ۲۳ ثانیه طول شرقی در ارتفاع ۱۵۵۰ متر از سطح دریا واقع شده است. این بنا که در عهد صفوی و به احتمال زیاد در زمان شاه عباس، به سبک چهار ایوانی ساخته شده، به کاروانسرای شاه عباسی معروف است. کاروانسرای قان لی بولاغ در ابتدا به عنوان پناهگاهی برای استراحت کاروانیان بوده بعد از رونق افتادن فعالیت کاروان های تجاری کاروانسرای قان لی بولاغ نیز از رونق افتاد و مدتی نیز به عنوان اقامتگاه زمستانی مورد استفاده عشایر قرار گرفت. مساحت کل بنا ۲۴۷ مترمربع و مساحت حیاط مرکزی آن ۶۴۰ متر مربع است و درب وودی از ایوان جنوبی باز می شود. دور تا دور حیاط ۲۴ اتاق رو به حیاط جهت تبادل کالا و استراحت مسافران، ۸ شترخان و بارانداز برای نگهداری شترها و کالاهای ۴ فضا برای خدمت رسانی و ۳ حجره در بین هردو شترخان جهت استقرار همراهان و نگهبانان طراحی شده است. این کاروان سرا در زمینی به مساحت ۸۰۰ متر مربع احداث شده و مصالح به کار رفته در آن از سنگ و آجر است این بنا دارای حیاط و هشت تالار مستطیل شکل بوده که سقف بنا به صورت رومی و گهواره ای پوشش داده شده و درون هر کدام از تالارها نیز دارای تاقچه های متعدد است. کاروانسرای قان لی بولاغ به دلیل قرار گرفتن در مسیر جاده ای ابریشم و شیوهی خاص اسلامی معماری به کار رفته در آن از دیگر کاروانسراهای منطقه متمایز می شود. این کاروانسرا در زمان صفویان از اهمیت زیادی برخوردار بوده و همواره مورد استفادهی تجار و بازرگانان ایرانی که با کشورهای شمالی از جمله روسیه در ارتباط بودند قرار می گرفته است. این کاروان سرا تا عهد قاجار مورد استفاده بود و بعد از آن از رونق افتاده است و این اثر با شماره ۱۰۰۹۰۱۶ در فهرست ملی آثار کشور به ثبت رسیده است.

قان لی دره

قان لی دره گذار بالنسبه کم عرضی در قسمت شمالی دره وسیع دریاچه نوئور است که جریان آب در طول هزاران سال مجرای برای خود باز کرده و سبب تخلیه دریاچه می گردد. از وجه تسمیه آن اطلاعی در دست نیست و نگارنده وجه تسمیه آن را با جنگ و خون ریزی های دوران مشروطیت و وقایع بعدی آن در این محل بی مناسبت نمی داند.

قایاچمن

از آبادیهای شهرستان اردبیل در دهستان فولادلوی جنوبی از توابع بخش هیر است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۳۵ نفر را در قالب ۳۰ خانوار در خود جای داده بود. روستای قایاچمن در مجاورت

روستاهای عباس آباد، داش بولاغ، چیملو، فیروزآباد، حفظ آباد و محمودآباد واقع شده است.

قایاسویو - مجتمع آبدرمانی

مجتمع آبدرمانی قایاسویوی سردابه مجموعه ای تفریحی، توریستی و گردشگری شامل سوئیت های ویلایی، رستوران، و مجموعه آبدرمانی مجزا برای آقایان و خانم‌هاست که در زمینی به مساحت به ۲۶ هکتار در منطقه کوهستانی سردابه اجرا می شود. بهره برداری از این طرح که توسط سرمایه گذار بخش خصوصی انجام می گیرد در تابستان سال ۱۳۹۳ آغاز خواهد شد.

قایاقشلاقی

از آبادی های دهستان مهماندوست از توابع بخش کورائیم شهرستان نیر که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۱۷ نفر را در قالب ۶۷ خانوار در خود جای داده بود. قایاقشلاقی با روستاهای قاراقاشلو، اینچه، امین آباد و اوزان بولاغی همجوار است و از سمت غرب به دهستان رضاقلی قشلاقی منتهی می شود

قایالار تپه سی - تپه تاریخی

تپه قایالار مربوط به دوره اشکانیان است که در روستای پرمهر از دهستان اجارود شرقی بخش موران شهرستان گرمی واقع شده است این اثر در تاریخ ۱۲ دی ۱۳۸۶ با شماره ثبت ۲۰۳۲۳ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

قایانارجا - آبادی

از آبادی های دهستان شعبان از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۶۱ نفر را در قالب ۳۶ خانوار در خود جای داده بود روستای قایانارجا، که آن را «جیجان» و «داغ کندی» هم میگویند در فاصله ۲۹ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر و در مجاورت روستاهای آقچالو، شیخلار و کوه کنار واقع شده است.

قایانارجا مازافا - محوطه تاریخی

محوطه باستانی قایانارجا که بر اساس قصه کهن این دیار آن را «چوبان داشی» می نامند کوهپایه ای سنگی است که در سمت چپ جاده منتهی به مازافا در ۴۴ کیلومتری شهرستان مشکین شهر واقع است. اهالی منطقه سنگ های موجود در محوطه آن را به گوسفند تشبیه کرده و بر اساس داستانی آنها را شکل سنگ شده ای از یک چوپان و گله های گوسفندش میدانند گوئیا در روزگاران کهن چوپانی که به چرای گوسفندانش مشغول بوده، آرزوی داشتن چشمه ای برای درمان دردها کرده و پیش خود عهد می کند

که اگرچنین شد هفت راس از گوسفندانش را قربانی نماید. چوپان بدعهد چون به آرزوی خویش میرسد نه تنها عهد خود را بجای نمی آورد بلکه به تمسخرپرداخته و ادا و اطوار زیادی از خود نشان میدهد و در نتیجه به همراه گوسفندانش به سنگ تبدیل می شود. می گویند سنگی که تشابه بسیاری به یک چوپان دارد به همراه گوسفندان سنگی اش قرنهایست که در بالای کوه به عقوبتی سخت گرفتار شده اند. منطقه ای که چوپان سنگی در آن قرار دارد به «اثل قایاسی» و «چوبان داشی» معروف است.

قاینارجا مشکین شهر - مجتمع آبدرمانی

این چشمه در ۱۱ کیلومتری جنوب مشکین شهر و ۳ کیلومتری غرب روستای موئول با ارتفاع ۲۱۵۰ متر واقع شده است. به سبب گرمای زیاد، آب چشمه را با مقداری آب سرد رودخانه می آمیزند و در حوضچه ای برای استحمام مورد استفاده قرار می دهند. آب چشمه در ردیف آب های معدنی کلرور سدیک یا کلرور هیپوتونیک و گازدار و خیلی گرم و داغ است. استفاده از این آب برای درمان لنفاتیسم، راشیتیسم، بیماری های زنانه، روماتیسم های مزمن سودمند است و نیز صفرا آور و زیاد کننده ترشحات دهان و معده است. آب چشمه، به عنوان تسکین دهنده، ضد تورم، ضد درد، تسهیل کننده عمل تنفس و اتساع عروق سطحی بدن مورد استفاده قرار می گیرد. تفاوت دمای آب این چشمه با آب خنک رودخانه مجاور آن در فصل زمستان و خلق مناظر زیبایی از یخ، برف و بخار، انسان را درباره رازهای خلقت و قدرت خالق هستی انگشت به دهان می کند. در سالهای اخیر با، اجرای طرح های گردشگری و احداث مجتمع آبدرمانی قاینارجا، استفاده از این چشمه از حالت سنتی خارج و به صورت مدرن انجام می شود.

قاینارجا نیر - آبگرم معدنی

چشمه قاینارجا در ۴ کیلومتری شهر نیر و بالاتر از چشمه بوشلی در کنار جاده جدید الاحداث اردبیل - سراب واقع شده است. چشمه در پای کوهپایه قرار داشته و از دبی آن حدود ۴ لیتر در ثانیه است. جریان آب بصورت دائمی و جوشان بوده و دمای آن خیلی گرم و در حدود ۶۵ درجه سانتی گراد است. ظاهر آب زلال، بیرنگ و مزه آن کمی شور و گس است. هدایت الکتریکی آن برای ۲۵ درجه حرارت در حدود ۷۸۰۰ است. PH آن در حدود ۶.۸ و کاتیون و آنیونهای مهم آن کلسیم، سدیم، کلر و بی کربنات میباشد و با توجه به ترکیبات فوق می تواند در درمان دردهای سیستم حرکتی (دردهای مزمن روماتیسمی پا) و نیز بیماریهای پوستی و زنان مفید و مؤثر باشد.

قبادکندی

از آبادی های دهستان قشلاق جنوبی از بخش قشلاق دشت شهرستان بيله سوار است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۶ نفر را در قالب ۲۳ خانوار در خود جای داده بود.

قباله کندی

قباله کندی یا قباله از روستاهای معروف در دهستان انگوت شرقی است که در ۳۹ درجه و ۵ دقیقه و ۲۸ ثانیه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۵۲ دقیقه و ۳۰ ثانیه طول شرقی قرار گرفته است. بوروب قیشلاقی، نریمان، قاطار و محمدتقی کندی آبادی هایی هستند که از جهات مختلف قباله را دربر گرفته اند. علاوه بر این، قباله در سمت شرقی خود با دهستان برزندپائین نیز مجاورت دارد. فاصله قباله از مرکز بخش انگوت حدودا ۱۵ کیلومتر است. قباله در ۲۰ کیلومتری گرمی مرکز شهرستان مغان قرار گرفته است و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۸ نفر را در قالب ۲۷ خانوار در خود جای داده بود.

قباله تپه سی - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۱۶۸ متر در محدوده دهستان سنجبد شمالی از بخش مرکزی شهرستان کوثر و در ۲۵ کیلومتری شمال غربی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمالی - جنوبی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن بطول ۴۸.۲۹ و عرض ۳۷.۴۹.۳۰ می باشد.

قباله داشی - کوه

قله قباله داشی با ارتفاع ۲۵۵۰ متر و قلی تاش (قولاداشی) با ارتفاع ۲۵۸۰ متر از مهمترین ارتفاعات روستای معروف و دیدنی خان کندی در بخش مرکزی شهرستان گرمی است که در جنوب روستا واقع شده اند و نقش بسزایی در تعدیل آب و هوای منطقه ایفا می کنند معروفترین رودخانه فصلی شهر گرمی به نام تولون چایی از این ارتفاعات سرچشمه می گیرد و سپس با شیبی تند از میان روستاهای عزیزلی، لوسگه دره سی، تولون، سلیمان لی، مشهدلی، قشلاق و تنگ به سوی گرمی سرازیر می شود.

قباله داغی خلخال - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۳۶۴ متر در محدوده دهستان سنجبد شرقی از بخش مرکزی شهرستان خلخال و در ۲۰ کیلومتری شمال غربی خلخال واقع شده جهت کوه، شمال غربی - جنوب شرقی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸ درجه و ۲۹ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۴۹ دقیقه و ۳۰ ثانیه می باشد.

قباله داغی مشکین - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۷۸۳ متر در محدوده دهستان مشکین شرقی از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر و در ۱۴ کیلومتری جنوب شرقی مرکز شهرستان واقع شده است. جهت کوه، شمالی - جنوبی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۷ درجه و ۴۵ دقیقه و عرض ۳۸ درجه و ۱۹ دقیقه

میباشد. کوه قبله داغی یکی از ارتفاعات سبلان به شمار می رود. استخر طبیعی قاراگل در شمال غربی این کوه قرار گرفته است.

قبله گاه

از قشلاقات دهستان قشلاق غربی از بخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است که براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۲ نفر را در قالب ۲۵ خانوار در خود جای داده بود

قراول - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۱۱۴ متر در محدوده دهستان یورتچی غربی از بخش کورائیم شهرستان نیر و در ۴۵ کیلومتری جنوب غربی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شرقی-غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸ درجه و ۰.۵ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۵۴ دقیقه می باشد.

قراول - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۲۲۴ متر در محدوده دهستان صلوات از بخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر و در ۴۳ کیلومتری شمال مرکز شهرستان مشکین شهر قرار گرفته است. جهت کوه، شرقی-غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۷ درجه و ۳۹ دقیقه و عرض ۳۸ درجه و ۴۹ دقیقه می باشد. کوه قراول دارای قله متعددی است که مهمترین آنها «قبله داغی»، «قیزیل داش» و «اکبر اولن داغ» می باشد. در دامنه های جنوبی این کوه جنگلهای طبیعی بنام قارا آغاج لو گسترده شده است.

قراول بزرگ - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۰۶۱ متر در دهستان یورتجوی شرقی از بخش کورائیم شهرستان نیر و در ۳۲ کیلومتری جنوب مرکز شهرستان اردبیل واقع شده است. جهت کوه، شمال شرقی- جنوب غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸ درجه و ۱۸ دقیقه و ۳۰ ثانیه و عرض ۳۷ درجه و ۵۵ دقیقه میباشد.

قراول تپه سی - تپه تاریخی

تپه تاریخی قراول تپه سی در روستای ویرثق (وی - یر- ثق) از دهستان دورسون خواجه در بخش مرکزی شهرستان واقع شده و در تاریخ ۱۸ اسفند ۱۳۸۷ با شماره ثبت ۲۵۳۹۳ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است که این اثر از افتخارات منطقه ی ویرثق می باشد.

قربانلو

قربانلو از آبادیهای دهستان انگوت شرقی در بخش انگوت از شهرستان گرمی در استان اردبیل است

که در ۳۹ درجه و ۵۹ دقیقه و ۵۵ ثانیه شمالی و ۴۷ درجه و ۴۷ دقیقه و ۳۳ ثانیه شرقی در مجاورت روستاهای شهبازلی، یئل سویو، عسگرخان لی، جه بی لی، تکه چی، جهانگیرلی و آقوئردی لی قرار گرفته است. قربان لی در ۲ کیلومتری جنوب روستای شهبازلی است. این روستا در منطقه کوهستانی و ناهمواری بنا نهاده شده است و در سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۸ نفر را در قالب ۱۶ خانوار در خود جای داده بود.

قرق چی - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۱۱۰ متر در محدوده دهستان یورتچی شرقی از بخش کورائیم شهرستان نیرو در ۳۵ کیلومتری جنوب مرکز شهرستان اردبیل واقع شده است. جهت کوه شمال شرقی - جنوب غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۱۹ و عرض ۳۷.۵۴ می باشد.

قرق داغی - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۴۰۱ متر در محدوده دهستان خاندبیل غربی از بخش مرکزی شهرستان خلخال و در ۱۰ کیلومتری جنوب مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه شمالی - جنوبی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸ درجه و ۳۰ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۳۲ دقیقه می باشد.

قشلاق

روستای قشلاق که بعضا در میان اهالی با عنوان لطفعلی قشلاقی نیز شناخته میشود در فاصله بسیار کمی از گرمی قرار دارد اما برای رسیدن به این روستا باید نخست از طریق جاده قدیم گرمی - اردبیل تا سه راهی تولیر در حوالی روستای میغوان به سمت مغرب حرکت کرد و با گذشتن از روستاهای میغوان و تولیر، جاده ای را که در سمت مشرق به طرف منطقه تولون می رود در پیش گرفت و بعد از طی مسافتی به روستای قیشلاقی یافتحعلی قیشلاقی رسید قشلاق در ۳۸ درجه و ۵۹ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۴ دقیقه طول شرقی در مجاورت دهستان ای نی و روستاهای آرمارمشهدلو، تولیر و منغوان قرار گرفته است. فتحعلی قشلاقی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۲۶ نفر را در قالب ۱۴۳ خانوار در خود جای داده بود.

قشلاق جنوبی - دهستان

از دهستان های بخش قشلاق دشت شهرستان بيله سوار به مرکزیت شورگل که در سال ۱۳۶۶ تاسیس شده و شامل ۹۶ پارچه آبادی و قشلاق و ۱۴۷۲ خانوار و ۵۵۸۲ نفر جمعیت است. این قشلاقات و آبادی ها عبارتند از: قشلاق دمیرچی لی، قشلاق آج ائشمه، قشلاق علی اکبر، قشلاق اینالی، قشلاق حاج امیرخان، قشلاق حضرتقلی، قشلاق اصغر، قشلاق علی، قشلاق فرج، قشلاق گوگرچینلو، قشلاق عزت، قشلاق یئل آتان، آزادآباد، قشلاق خان اوغلان، اوچ بولاغ، ایده لو، پاراقشلاق علیا،

تازه کندچاناق ، غلامحسین کندی ، چناق سفلی وعلیا ، حاجی آقاکندی ، حاجی آقامعلی کندی ، حاجی اسماعیل ، حاجی سیاب کندی ، حاجی قدرت کندی ، حاجی میرنظام ، حاجی نورش کندی ، حسن خان دره سی ، حسین حاجیلو، داش بولاغ ، تازه آبادتومار، زال قلی کندی ، ساری بولاغ ، سلطان قشلاقی ، شابی کندی ، شور قویو ، شورگول ، تومارکندی ، قبادکندی ، قاراساققال سفلی ، قاراساققال علیا ، قشلاق آغجران ، قشلاق اوچ بولاغ ، قشلاق اورتاداغ ، قشلاق حاج علی برات ، قشلاق حاج آقانصیراوغلو ، مزرعه ایشق چخماز، قشلاق زینال علیا ، قشلاق سدی کندی ، قشلاق سیدلر، قشلاق قوجا ، قوطوربولاغ، کرم کندی ، لیملو ، مرادعلی کندی، ملی کندی ، میروردی کندی ، نظرعلی بولاغی هموارکندی ، دمیرچی خاراباسی، قشلاق قاراککیل ، قشلاق حسین نریمانی ، قشلاق چتمه غلام ، قشلاق حاجی سیاب ، قشلاق میرعوض ، قشلاق حاجی گل آقا ، قشلاق حاجی بویوک ، قشلاقشلاق حاج اکبر ، قشلاق ملی ، قشلاق چنار ، قشلاق چنارعلیا ، بالاخان کندی ، یان بولاغ ، سهراب آباد ، بهمن کندی ، قشلاق حاجی جعفر ، قشلاق تومارصادق حاج حیدر، قشلاق حضرت قلی ابوالحسن ، قشلاق آدی شیرین ، رضاآباد

قشلاق دشت - بخش

بخش قشلاق دشت بیله سوارشامل دهستانهای قشلاق شرقی به مرکزیت جعفرآباد وقشلاق جنوبی به مرکزیت شورگل است. این بخش درسال ۱۳۶۶تاسیس شده است.

قشلاق شرقی - دهستان

ازدهستان های بخش قشلاق دشت شهرستان بیله سوار به مرکزیت جعفرآباد که درسال ۱۳۶۶ تاسیس شده واز ۱۱۸ پارچه آبادی وقشلاق با ۲۴۵۲ خانوار و ۹۵۶۰ نفر تشکیل میشودو شامل آبادی ها و قشلاقات زیراست : قشلاق قارادره ، قشلاق خان گلدی ، قشلاق آقداش ، قشلاق اوچ دره ، قشلاق اوچ قویو ، قشلاق باباش ، قشلاق باقرسلی، قشلاق بختیار، قشلاق پادار، قشلاق حاج ابیش ، قشلاق حاج حیدر، قشلاق حاج شیرین ، قشلاق حاج هاشم ، قشلاق حاجی بختیار، قشلاق حاجی حیدر هاوار قشلاق قارادره کوهول ، قشلاق حاج خان حسین ، قشلاق شاه خانم ، قشلاق صفرعلی ، قشلاق صوفی قشلاق قارقلی، قشلاق قارادره ، قشلاق قاراجالو، قشلاق گلمعلی ، شلاق ملانقی ، قشلاق مولان وردی اکبر، قوشاقشلاق ، قشلاق بیگ علی ، پتلقان ، چالمه کندی ، زنده آباد (قشلاق ابراهیم خان) ، حاجی باباخان ، حاجی هاوارکندی ، خان باباکندی ، خلیفه لوکندی ، خورخورعلیا ، روح کندی ، عزیزآباد ، قشلاق اسماعل خان ، قشلاق اصغر، قشلاق آقاخان اختیار ، قشلاق جعفرقلی ، قشلاق حاجی سواد ، قشلاق قهرمان ، قشلاق میراعلم ، قشلاق نریمان کندی، گوردلی گل نورالدین، مایا دره سی ، ولی ممیلو

قشلاق خان حسین ودلان تیمور ، قوشاقشلاق رضالی بیگ ، قشلاق حاجی ابیش ، قشلاق قره دره ، قشلاق حاجی حسین ، قشلاق نیارقلی، قشلاق محرم ، علیخان کندی ، قشلاق حاج امن ، قشلاق حاج حسین خان ، قشلاق قارا دره ، قشلاق عربلواسرافیل ، قشلاق الی شعبانی ، قشلاق قاراجالو ، قشلاق رستم ، قوشاقشلاق

قشلاق غربی - دهستان

از دهستان های بخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد به مرکزیت روستای بورران علیاست که در سال ۱۳۷۲ تاسیس شده وشامل آبادی های گوزلی ، بورران سفلی ، بورران علیا ، قشلاق غایب و محمدعلی ، دوه دره سی ، ساری قشلاق ، قاریشقاتپه سی علیا ، قاراتیکانلو ، قشلاق آق کوهول (حسن کوهول)، قشلاق آلاپاخ ، قشلاق ایری دره ، قشلاق ایمان ، قشلاق تک قویو ، قشلاق تولکولو، قشلاق چوخلی قویو ، قشلاق حاج طالب، قشلاق حاجی بالاخان، قشلاق حاجی غلام ، قشلاق ساری قویو ، قشلاق سوموکلو، قشلاق الم لو، قشلاق فرج اله ، قشلاق قبله گاه ، قشلاق قنبرلو، قشلاق کاظم اوغلان، قشلاق ایاق ایری، قشلاق موزوو لر ، قشلاق قنبرلوی علیا ، قوشاقشلاق حسن ، کول تپه ، تقی کندی، قشلاق چوخلی قویو ، قشلاق اوجاق ، قشلاق تره چی ، قشلاق جلیلو ، قشلاق حاجی پنجالو ، قشلاق حاج نصرت ، قشلاق اله وردی ، امیرخانلو ، اسماعیل کندی ، قشلاق قره تیکانلو ، ده لیک یارقان است. قشلاق غربی ۶۷ پارچه آبادی وقشلاق ، ۱۶۴۳ خانوار سکنه ثابت یا موسمی و ۶۹۱۰ نفر جمعیت دارد

قصابه - بخش

بخش قصابه به مرکزیت شهر قصابه از ترکیب دهستان های مشکین غربی به مرکزیت روستای مزرعه خلف و دهستان شعبان به مرکزیت روستای شعبان در تابعیت شهرستان مشکین شهر استان اردبیل می باشد. قصابه در سال ۱۳۹۰ و بر اساس مصوبه هیات وزیران به شهرتبدیل شده است و دارای ۵۹۲ خانوار با ۲۱۵۲ نفر جمعیت می باشداین شهر در ۱۲ کیلومتری قسمت غرب شهرستان مشکین شهر در مسیر جاده اصلی اهر مشکین شهر قرار گرفته است مساحت آن ۸۶۴ هکتار ، ارتفاع آن از سطح دریا ۱۲۵۰ مترطول و عرض جغرافیایی آن به ترتیب ۴۷ درجه ، ۳۰ دقیقه و ۴۸ درجه و ۲۳ دقیقه می باشد. دهستان قصابه از شمال شرقی به روستای احمد بیگلو و از شمال به روستای کوچنق و از جنوب به روستای خراوان و از جنوب شرقی به روستای خورشیدآباد «چتر» ، ازطرف غرب به روستاهای خنجر و حبش و از شرق به روستاهای حیق و مزرعه خلف منتهی می شود از سال ۱۳۷۷ در نزدیکی قصابه سدخاکی ای به بهره برداری رسیده است که به دلیل مجاورت با قصابه به سد قصابه معروف است و آب آن برای مصارف کشاورزی مورد استفاده قرار می گیرد.

قصابه در میان اهالی به «قصبه» معروف است و با توجه به معنی آن در مقایسه با قصابه مناسبتر و درست تر به نظر می رسد. اخیراً دو جام بسیار نفیس زرین و سیمین که به جام مشکین شهر معروف شد به همراه آثار و اشیای قدیمی متعددی از قاچاقچیان اشیاء عتیقه کشف شده است که گوئیا در مجاورت این آبادی از دل خاک بیرون آمده بود. این مجموعه نفیس شامل ۳۰۰ قلم اشیای بسیار ارزشمند باستانی از جمله انواع سفالینه ، ابزار آلات جنگی ، زیور آلات زنانه ، انواع ظروف و مهر از جنس طلا ، نقره و مفرغ و مربوط به عصر آهن دو هزاره اول و دوم قبل از میلاد و دوره های بعدی بود. در میان این اشیای جام بسیار نفیسی به دست آمده که از زرناب ساخته شده و از لحاظ قدمت ، ظرافت و زیبایی با جام های معروف مارلیک و حسنلو برابری می کند. بررسی و مطالعات این آثار توسط کارشناسان برجسته سازمان میراث فرهنگی کشور آغاز شده است.

قلینلو

نام دو آبادی از آبادی های دهستان نقس — دی از بخش مشکین شرقی شهرستان مشکین شهر است یوخاری قیلپین لو بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۷ نفر را در قالب ۲۳ خانوار در خود جای داده بود. روستای قیلپین لو نام خود را از (قیلپین) که نوعی رستنی چسبناک است گرفته است.

قلی بیگلو

از آبادی های دهستان ارشق مرکزی در بخش ارشق شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۴۸ کیلومتری از مرکز شهرستان در فاصله کمی از جاده اردبیل - مشکین شهر واقع شده است این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۶ نفر را در قالب ۲۶ خانوار در خود جای داده بود

قلیج خانلو

از روستاهای سمت جنوب غربی بخش انگوت است که در فاصله بین ۳۸ درجه و ۵۵ دقیقه و ۸ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۷ درجه و ۴۰ دقیقه و ۱۵ طول شرقی از نصف النهار گرینویچ در میان روستاهای شیخ رضی، آشاغی و یوخاری هییت ، سید محمدلی ، آشاغی و یوخاری آدام دره سی ، مردان کیننو ، قار قشلاقی قرار گرفته است این روستا در فاصله ۳۰ کیلومتری مرکز بخش انگوت قرار دارد و فاصله آن با جاده اصلی مشکین شهر به مغان ۲۲ کیلومتر است این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۲ نفر را در قالب ۳۰ خانوار در خود جای داده بود

قلیج قشلاقی

از آبادی های شهرستان نمین که در دهستان گرده از توابع بخش مرکزی نمین در مجاورت

آبادی های اوج بولاج ، بویاقچی لی، سرخانلو قرار دارد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۳ نفر را در قالب ۱۵ خانوار در خود جای داده بود.

قمرباغی - تفرجگاه

قمرباغی از تفرجگاه های عمومی شهر اردبیل در فاصله ۷ کیلومتری سمت جنوب غربی اردبیل بود که در مجاورت رودخانه بالیقلوچایی در اراضی روستای شام اسبی قرار داشت. قمرباغی ، باغی بزرگ با درختان سر به هم آورده و چمنزارهای زیبایی بود که در ایام تعطیلات آخر هفته مورد استفاده خانواده های اردبیلی قرار می گرفت. با توسعه کالبدی شهر اردبیل و ایجاد واحدهای تولیدی و صنعتی در دو طرف جاده اردبیل به تبریز ، این باغ بزرگ نیز در معرض تخریب قرار گرفت و درختان بلند قامت و کهنسال آن به خاک افکنده شد. متأسفانه امروزه از آن همه فضای سبز و درختزاری که از پل نادری در حاشیه اردبیل شروع می شد و تا پل الماس در فاصله ده کیلومتری اردبیل امتداد داشت چیزی باقی نمانده است.

قنبر تپه سی - تپه تاریخی

این تپه در شمال قریه اونا مشکین شهر و در یک کیلومتری جاده مشکین شهر- اردبیل واقع شده است و به هزاره اول پیش از میلاد مربوط می شود. این تپه تحت شماره ۶۳۵ به ثبت رسیده است .

قنبرلو

قنبرلی از آبادیهای دهستان اینی دربخش مرکزی شهرستان گرمی استان اردبیل است که درین ۳۹ درجه و ۱ دقیقه و ۳۱ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۸ درجه و ۸ دقیقه و ۴۵ ثانیه طول شرقی از نصف النهار مبدا در سمت شمال دهستان قرار گرفته است. تپه زینگیر باشی از تپه های تاریخی قنبرلی است. تاریخ این تپه به عصر آهن- دوره اشکانیان است تعلق دارد و در تاریخ ۱۲ دی ۱۳۸۶ با شماره ثبت ۲۰۳۱۳ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است امروزه ، قنبرلی آبادی متوسطی است که در فاصله کمی از شهرستان گرمی سکونتگاه ۳۶ خانوار از اهالی این منطقه را که جمعیتی بالغ بر ۱۲۷ نفر هستند تشکیل می دهد.

قنبرلو قشلاقی

از آبادی های دهستان قشلاق غربی از بخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۹۵ نفر را در قالب ۱۰۷ خانوار در خود جای داده بود قنبرلو قشلاقی در سمت جنوب دهستان قشلاق غربی و در مجاورت دهستان قشلاق جنوبی قرار دارد.

قنبلان - محلات قدیمی اردبیل

نگاه کنید به : چشمه باشی.

قندیلخانا

نگاه کنید به : دارالحفاظ

قوتوربولاغ

از آبادی های دهستان قشلاق جنوبی از بخش قشلاق دشت شهرستان بيله سوار که در مجاورت روستاهای هموارکندی ، حاجی آفاکندی ، شابی کندی و یان بولاغ قرار دارد و دسرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۵۴ نفر را در قالب ۳۳ خانوار در خود جای داده بود

قوتورسویو - دره

دره قوتورسویو (دره اونار) طولانی ترین دره سبلان است که از سمت شرق سلطان ساوالان و شمال بابامقصود آغاز می شود. جهت دره قوتورسویو جنوبی- شمالی است. در موقعیت جنوبی و مرکزی حد غربی آن را دامنه شرقی کوه یاپسراق وحد شرقی دره را دامنه های کوه قیزیل بره وقیزیل داغ تشکیل می دهند. شیب دامنه های شرقی (با شیب حدود ۶۵- ۴۵ درصد) بیشتر از شیب حد غربی می باشد. ابتدای این دره میدان یخچالی وسیعی است و حرکت مداوم یخچالها در دوره های پس از یخبندان ، مورن های انبوهی را در میدان بر جای گذاشته و سبب تشکیل چاله هایی شده است که برخی از آنها در اثر ورود آب به آبگیرهایی تبدیل شده اند که معروفترین آنها به قاراگول مشهور است. در طول دره معادن گوگرد فراوانی ناشی از فعالیت آتشفشانی به چشم می خورد و آب گرم قوتورسویو در این دره واقع است در قسمتهای مختلف این دره روستاهائی واقع اند که از قدمت تاریخی طولانی برخوردارند و در برخی از آنها آثاری از دوران قبل از اسلام بدست آمده است. این روستاها از جنوب به شمال عبارتند از: شاطر گونیزی داشکسن ، بینه لر، اونار ، گوپیج و علی آباد

قوتورسویوی بيله سوار - چشمه آب معدنی سرد

نگاه کنید به : سویوق قوتورسویو

قوتورسویوی لاهرود - آبگرم معدنی

این چشمه یکی از مشهورترین چشمه های مشکین شهر و دامنه سرسبز سبلان است که در ۲۵ کیلومتری جنوب لاهرود و ۴۸ کیلومتری جنوب مشکین شهر واقع شده است. درجه حرارت آب در

حوض و نزدیک مظهر چشمه، ۴۱ درجه است. آب این چشمه، در گروه آب های معدنی سولفات کلسیک و سدیک و گوگردارگرم قرار دارد. این چشمه در درمان بیماری های روماتیسمی و پوستی مورد استفاده قرار میگیرد. آب این چشمه روی بیماری های مجاری تنفسی، برونشیت های مزمن همراه یا بدون آسم، سرفه های تشنجی، تشنجهای عضلانی، جوش های بدن و آماس و دردهای مفصلی اثر مفید و موثر دارد. آب چشمه پس از خروج از زمین از طریق مجرای به حوضچه ای منتقل و به عنوان استخری برای استحمام مراجعه کنندگان مورد استفاده قرار می گیرد. بوی هیدروژن سولفور در اطراف چشمه به شدت احساس می شود. درجه حرارت آب در نزدیک مظهر چشمه ۴۱ درجه و هدایت الکتریکی آب برای ۲۰ درجه حرارت ۱۷۰۰ است. این آب در ردیف آب های معدنی سولفات کلسیک و گوگرد خیلی گرم است که آثار اسید سولفوریک آزاد را دارد. اهالی محل از شستن لباس در آب چشمه خودداری می کنند و می گویند که این کار باعث سوراخ شدن پوشاک آن ها می شود. آب معدنی قوتورسویو به علت داشتن مقدار زیادی گاز SH₂ که بوی آن نیز قابل استشمام است، درجه حرارت مناسب، PH اسیدی و نزدیک به ۳ در میان تمام چشمه های آب معدنی دامنه سبلان بی نظیر می باشد زیرا که PH سایر آب های معدنی بسته به اسیدی یا قلیائی بودن در حدود ۶ می باشد. آب این چشمه به دلیل داشتن گوگرد بسیار اسیدی است و برای درمان بیماریهای پوستی و جرب مفید است استفاده بیش از ۴۵ دقیقه از این آب در هر نوبت به دلیل وجود گازهای سمی آن خطرناک است.

قوتورسویو به دلیل قرار گرفتن در پای قله اصلی سبلان محل صعود به قله سبلان است و به دلیل ارتفاع نسبتاً بلندی که دارد بیشتر به عنوان ییلاق مورد استفاده قرار میگیرد و در فصل زمستان نسبتاً غیر قابل سکونت است به نحوی که تا چند سال قبل با آغاز فصل پائیز و مراجعت عشایر به قشلاقات مغان هر گونه سکونتی در آن تعطیل می شد و رفت و آمد تردد تا فروردین ماه قطع می گردید. در دهه های اخیر با احداث جاده آسفالت مناسب و ایجاد امکانات مورد نیاز، چندین واحد اقامتی دایمی هم در اطراف آبادی احداث شده و قوتورسویو به شکل اقامتگاهی دایمی درآمدی است. شهرت بسیار بالای قوتورسویو در درمان امراض پوستی علاقمندان زیادی را به خود جذب نموده و بدین خاطر دهکده ای در اطراف این آبگرم ایجاد شده که شامل اقامتگاه، نانوایی و واحدهای مختلف خدماتی برای تامین اقلام مورد نیاز مهمانان است. آبگرم قوتورسویو در فاصله کمی از مجتمع آبدرمانی شابیل قرار دارد و جاده آسفالت آن از سربالایی مقابل شابیل میگذرد. آبگرم قوتورسویو علیرغم خواص درمانی خود هنوز امکانات مناسبی برای پذیرایی از خیل مشتاقان خود فراهم نیاورده و تا دستیابی به امکانات گردشگری مناسب فاصله های بسیاری دارد که در صورت جلب و جذب امکانات مناسب و ایجاد و راه اندازی اقامتگاههای مناسب بهداشتی و واحدهای خدماتی مورد نیاز جایگاه شایسته ای را در صنعت توریسم منطقه احراز خواهد نمود.

قوتورسویوی موئول - آبگرم معدنی

این چشمه در ۱۷ کیلومتری مشکین شهر و ۵۰۰ متری روستای موئول واقع است. آب آن به طور دائمی و جوشان جریان دارد حرارت آن ۲۷ درجه ، کمی ترش مزه ، بی رنگ و بی بوست. آب این چشمه به دلیل داشتن گاز کربنیک برای درمان بیماریهای سطحی و پوستی مفید است.

قوتورسویوچایی - رودخانه

رودخانه قوتورسویواز دامنه های شمالی سبلان در ۱۸ کیلومتری جنوب شرقی مشکین شهر سرچشمه می گیرد و با شیب زیاد نخست به سوی شمال خاوری و سپس به سوی شمال باختری جریان می یابد و پس از گذشتن از روستاهای تازه کند و اودولو در ۲ کیلومتری غرب روستای چنگ دره به قاراسو می ریزد.

قوجاییگلو - آبادی

از آبادی های دهستان ساوالان ازبخش مرکزی شهرستان پارس آباد است که بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۱۸ نفر در قالب ۸۹ خانوار در خود جای داده بود قوجاییگلو با آبادی های مجیدآباد ، اجیرلو و ملاکندی همجوار است.

قوجاییگلو - عشایر

قوجاییگلو نام یکی از طوایف شاهسئوه ن های مغان است که در زمان شاه عباس صفوی از ترکیه به دشت مغان مهاجرت کردند و رشادت های زیادی از خود نشان دادند. بزرگ این طایفه در آن زمان قوجاخان بوده و به همین خاطر نام طایفه منتسب به او قوجاییگلو یعنی طایفه ای که (قوجا) بزرگ و سرکرده اشان است نامگذاری شده است. این طایفه از جنوب خاک عثمانی (ترکیه کنونی) به ایران مهاجرت کرده و از قیزیلباش هایی به شمار می رفتند که در جنگ ایران و عثمانی به نفع ایران و شاه اسماعیل جنگیدند. قوجاییگلوها از اواخر دوره قاجاریه تا اواسط دوره پهلوی از حیث تعداد جمعیت بزرگترین طایفه عشایر محسوب می شدند و برای خود شهرتی داشتند. در تاریخ صفویه ، افشاریه و قاجاریه به سردارانی از این طایفه برمی خوریم که در جنگها شجاعت و رشادت زیاد از خود نشان داده اند. این طایفه در اواخر دوره قاجاریه و اوایل دوره پهلوی بر اثر بعضی از تصادمات و زدوخورد با نیروهای دولتی تضعیف شد. قشلاق این طایفه در سواحل دره رود ، از سروآغاجی به پائین و ییلاقشان در آق چای و بوزقیا واقع شده است. این طایفه بیش از هر طایفه دیگری روستا و آبادی به وجود آورده و در برزند و انگوت تاختا قاپو شده اند. قوجاییگلوها روسای مشهوری داشته اند که از آن میان میتوان نورالله بیگ ، سردار بیگ ، بهرام بیگ و علی خان را نام برد. بعضی از تیره های این طایفه عبارتند از :

جوروغلو، نورالله بیگلر، شاهماربیگلر، نصرالله بیگلر، آقاببیگلر، حسین خانلو، علیرضابیگلر، خسرولو هامپا، چویانلو، قاراموسی لو، تپه لو.

قورت تپه ارشق

ازآبادی های دهستان ارشق غربی از بخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۷۰ کیلومتری از مرکز شهرستان مشکین شهر و در مجاورت روستاهای قاراآغاج، نیازقلی، قاراگول و کنچووا قرار دارد. راه ارتباطی این روستا بعد از سپری کردن جاده اصلی مشکین شهر به مغان و ورود در جاده فرعی تازه کندارشق است که بعد از گذشتن از روستای مازافا و طی مسافتی چند به قورت تپه می رسد. این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۰۳ نفر را در قالب ۱۸۱ خانوار در خود جای داده بود. در این آبادی تپه ای باستانی به نام «چیچ آتان» وجود دارد که مربوط به عصر آهن - دوره اشکانیان است. این اثر در تاریخ ۱۲ شهریور ۱۳۸۶ با شماره ثبت ۱۹۴۴۷ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است. سدمعیشتی قورت تپه با ارتفاع ۱۵ متر، طول تاج ۲۴۵ متر، حجم مخزن و ۶۰۰ هزار متر مکعب در مجاورت قورت تپه احداث می شود که بهره برداری از این سد ۳۰۰ هکتار از اراضی روستا را آبیاری خواهد.

قورت تپه دشت

ازآبادی های دهستان دشت از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۶۸۸ نفر را در قالب ۴۸۰ خانوار در خود جای داده بود. قورت تپه دشت در فاصله ۵ کیلومتری شمال غرب مرکز شهرستان مشکین شهر و در مجاورت روستاهای پری—خان، قاراباغلار خرم آباد، قاراگول و میرکندی واقع شده است.

قورتلار

ازطوایف شاهسنوه نان مغان که قشلاقشان در یوزقویوی مغان و ییلاقشان در قوردلی چای سبلان واقع است. آخرین رئیس طایفه اشان حاجی التفات بود.

قورتول - بقعه

زیارتگاه «قورتول» در تپه جنوبی مشرف به روستای «قورتولموش» در جنوب شرقی کورائیم شهرستان نیردرمیان قبوراهالی روستا واقع شده است. از شجره نامه ایشان اطلاعاتی در دست نمی باشد و شناسایی محل این امامزاده از تعبیر خواب یکی از ساکنین روستا تحقق یافته است. این زیارتگاه دارای بنای جدید بسیار ساده ای است که تا ارتفاع یک متر با لاشه سنگ و مابقی تا سقف با آجر اجراء گشته و پوشش سقف بنا بصورت تخت با سازه چوبی می باشد.

قورتولموش

ازآبادی های دهستان یورتچی شرقی ازتوابع بخش کورائیم نیر که درمجاورت روستاهای خادملو و کئچل آباد قرارگرفته است ودرسال ۱۳۹۰ تعداد ۵۴۴ نفررا در قالب ۱۳۷ خانواردر خود جای داده بود.

قوردلو قایا

نگاه کنید به : دهکده صخره ای ورنیاب

قوردلو قشلاق

قوردلو قیشلاقی ازآبادی های دهستان انگوت غربی است که درفاصله بین ۳۹ درجه و ۱۰ دقیقه عرض شمالی ازخط استوا و ۴۷ درجه و ۳۴ دقیقه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ در سمت شمال غربی مرکز بخش انگوت و سمت راست جاده مشکین شهر- مغان قرارگرفته است. قوردلو قیشلاق که گمان می رود نام آن به دلیل وفور گرگ درمحل ایجاد آبادی از«قورد» به معنی گرگ گرفته شده باشد با روستای زئیوه که ازآبادیهای معروف منطقه است نزدیک به ۱۰ کیلومترفاصله دارد. فاصله قوردلو قشلاقی با مرکزبخش انگوت ۳۲ کیلومتراست. آقامحمدبیگ لی ، باغیش لی قیشلاقی و مال قیشلاقی از روستاهای مجاور قوردلو قشلاقی است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۹ نفررا در قالب ۸ خانوار در خود جای داده بود.

قوردلو گول

نام دوآبادی ازآبادی های دهستان قشلاق شرقی ازبخش قشلاق دشت شهرستان بیله سوار است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ برروی هم ۱۲ نفرجمعیت داشته اند.

قورلو

ازآبادی های دهستان ارشق مرکزی دربخش ارشق شهرستان مشکین شهر ودرفاصله ۸۰ کیلومتری آن استاست این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۷ نفررا درقالب ۹ خانواردرخود جای داده بود . قورلو ازطرف شمال باروستای نرجه لو، ازطرف جنوب با روستای ذکیلو ازطرف شرق با روستای میرحسین لو و ازطرف غرب باروستای خلیفلو مجاورت دارد. «قور» درلغت زبان ترکی به معنی اخگر و جرقه آتش است.

قوروچای - رودخانه

قوروچای از دامنه های کم ارتفاع باغرو سرچشمه می گیرد و به دشت اردبیل سرازیرمی شود طول

بستر این رودخانه در حدود ۳۰ کیلومتر است که ۱۸ کیلومتر آن در کوهستان می باشد این نهر که به قوروچای یعنی خشکه رود معروف است غالباً حالت سیلابی دارد و بدین جهت در مواقع عادی آب آن برای رسیدن به مصبش یعنی قاراسو کفایت نمی کند میزان آب معمولی آن غیر از مواقع بارندگی و سیلاب، در اوایل بهار حدود ۴۰ سنگ است اما در اوایل تابستان غالباً خشک می شود با فرارسیدن تابستان و آغاز بارندگی های پائیزی آب قوروچای نیز دوباره جریان می یابد و به ۵۰ تا ۶۰ سنگ می رسد. اراضی قـــراء کورائیم، بوسجین، مهماندوست علیا و سفلی، حاج محمود، شمس آباد، خان قشلاقی، گورادیل، کمی آباد، رضی آباد، نیار، پیراقوم، آق بولاغ رستمخان، چندانق، قارالار، تازه کند و گیلاندو از قوروچای آبیاری میشوند. به منظور جلوگیری از هدررفت آب رودخانه قوروچای و استفاده آن در مصارف کشاورزی در سال ۱۳۶۹ سدی از نوع خاکی غیر همگن بر روی رودخانه قوروچای احداث شده است که در سال ۱۳۷۵ به بهره برداری رسیده است. وسعت حوزه آبریز آن در محل سد ۴۰۰ کیلومتر مربع است. ارتفاع سد از پی ۲۶ متر و از بستر رودخانه ۲۴ متر طول تاج ۵۴۸ متر و عرض آن ۷ متر است. سد قوری چای با حجم کل ۱۸۰۰۸ میلیون متر مکعب ۱۷۰۷۰ میلیون متر مکعب حجم مفید دارد و آب ذخیره شده در دریاچه پشت سد به مصارف شرب، کشاورزی و صنعت می رسد طول کانال های آب آور سد قورو چای ۱۵ کیلومتر است. در سد قوروچای از سه بند انحرافی استفاده شده است.

قورودرق

قورودره روستای کوچکی است که در فاصله بین ۳۸ درجه و ۵۹ دقیقه عرض شمالی از خط استوا و ۴۷ درجه و ۳۹ دقیقه طول شرقی از نصف النهار مبدأ گرینویچ در فاصله ای نزدیک به روستای قارا آغاج قرار گرفته و با روستاهای آشاغی و یوخاری قارا آغاج، گوده کهریز، مــــردان، آشاغی و یوخاری آدام دره سی مجاورت دارد. فاصله قورودره با مرکز بخش انگوت تقریباً ۱۳ کیلومتر است این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۷ نفر را در قالب ۱۲ خانوار در خود جای داده بود.

قوروق داغی - کوه

این کوه با ارتفاع این کوه با ارتفاع ۲۳۵۵ متر در محدوده دهستان خاندبیل غربی از بخش مرکزی شهرستان خلخال و در ۱۰ کیلومتری جنوب غربی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شرقی- غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸ درجه و ۲۸ دقیقه و ۳۰ ثانیه و عرض ۳۷ درجه و ۳۲ دقیقه و ۳۰ ثانیه می باشد.

قوز آتلوار دبیل

از عشایر مهم پیرامون اردبیل که در قالب ۱۳ طایفه شناخته شده بودند..... برخی عقیده دارند که اینان

از عشایر شاهسئوه ن جدا هستند و خود طایفه و تیره مستقلی به شمار می روند و سرزمین آنها نیز جدا از شاهسئوه ن ها می باشد.

قوزلوی انگوت

روستای قوزلو در قسمت جنوبی بخش انگوت و سمت شرقی شهرستان گرمی در کنار جاده اصلی مشکین شهر به مغان در مجاورت روستاهای قیللـولو (قولواوغلو) ، جه بی لی ، عسگر خان لی ، اوروج علی لی ، گونئی کندی ، الهیارلی وسید محمدلی قرار گرفته است. قوزلو ۲۰ کیلومتر با مرکز بخش انگوت فاصله دارد. روستای قوزلو را به خاطر تمیز آن از دیگر آبادی های همنام ، روستای قوزلوی انگوت هم می گویند. قوزلو ز روستاهای زیبا و خوش منظره دهستان انگوت است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۹ نفر را در قالب ۱۸ خانوار در خود جای داده بود.

قوزلوی اینی

قوزلو از آبادی های دهستان اینی در بخش مرکزی شهرستان گرمی است که در فاصله بین ۴۸ درجه و ۸ دقیقه طول شرقی از نصف النهار مبدا و ۳۹ درجه و ۱ دقیقه عرض شمالی از خط استوا در سمت جنوب شرقی شهر گرمی واقع شده و از سمت شمال به اراضی روستاهای اظمارا و قنبرلی ، از سمت شرق به اراضی روستاهای تپه ، شاوون و بی آرا و از سمت جنوب به اراضی روستای اینی و از سمت غرب روستای اظمارا متصل است. درباره علت نامگذاری آن به قوزلو یا غوزلو چند نظر وجود دارد: عده ای معتقدند که نام همه روستاهایی که در آذربایجان بنام قوزلو شناخته می شوند از نام طایفه «اوغوز» که عربها «غز» می گفتند گرفته شده است اما عده دیگری معتقدند که روستای قوزلو نام خود را از کلمه ترکی «قوز» به معنی گردو گرفته است و دلیل آن را باغات گردوی فراوانی می دانند که در قوزلو وجود دارد. برای نفی و اثبات هریک از این تعابیر و یا هر تعبیر دیگری هیچ دلیل مستندی وجود ندارد اما نظریه دوم غیر قابل استناد تر است چون اولاً در بیشتر روستاهای ترک زبان ، باغات گردوی زیادی وجود دارد ولی هیچ وقت قوزلو نامیده نشده اند. ثانیاً امروزه روستاهای زیادی وجود دارند که قوزلو نامیده می شوند در حالی که هیچ درخت گردویی در آنها دیده نمی شود. به نظر نگارنده آنچه درباره وجه تسمیه این روستا قابل قبول و صحیح است، این است که این روستا بعد از اسکان اوغوزها در آن به اوغوزلو، غوزلو و قوزلو معروف شده و این طایفه اقدام به کاشت درختان گردو در آن نموده اند و همین درختان گردو، امروزه عده ای را در خصوص وجه تسمیه آن دچار اشتباه ساخته است.

روستای قوزلو دارای درختان به، آلو، آلوچه، آلبالو و... دیگر محصولات باغی است اما مهمترین محصولات باغی آن گردو است. گردوهای روستای قوزلو از انواع مختلفی برخوردارند و قسمتی از گردوی مورد نیاز

بازار شهر گرمی را تامین می کنند. در سنوات اخیر کاشت باغات گیلان و هلو نیز در روستا رواج پیدا کرده است. قوزلو در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۶۳ نفر در قالب ۴۱ خانوار در خود جای داده بود

قوزلوی آزادلو

از آبادی های دهستان آزادلو از بخش موران شهرستان گرمی است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۰۵ نفر در قالب ۲۴ خانوار در خود جای داده بود.

قوزلوی گیوی

از آبادی های شهرستان کوثر (گیوی) است که در دهستان زرج آباد از بخش فیروز قرار دارد این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۶۳ نفر در قالب ۱۲۶ خانوار در خود جای داده بود روستای قوزلو درست در وسط دهستان زرج آباد واقع شده است و از سمت شمال شرق به سولوک لی گول منتهی می شود. این آبادی در ۳۷ درجه و ۳۸ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۶ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۷۹۰ متر است.

قوزلوی مشکین شهر

نگاه کنید به : گل چشمه

قوزلوجا

نگاه کنید به : کاظم آباد

قوزلو قشلاقی

قشلاق قوزلو یا قوزلو قیشلاقی آبادی نسبتاً کوچکی است در منطقه مرزی در فاصله ۳۹ درجه و ۱۰ دقیقه و ۵۸ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۸ درجه و ۱۰ دقیقه و ۳ ثانیه طول شرقی از نصف النهار مبدا و در میان روستای هادی بیگلو و حسن بیگلو که از جانب غربی هم با روستاهای سه گانه ایلخچی قیشلاقی مجاورت دارد. قوزلو قیشلاقی در سال ۱۳۹۰ دارای ۲۴ خانوار با ۱۰۵ نفر جمعیت بوده است.

قوزو قوروغو

قوزو قوروغو از آبادی های دهستان ارشق غربی از بخش مرادلو شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۵۰ کیلومتری از مرکز شهرستان مشکین شهر قرار دارد. قوزو قوروغو قبل از آنکه یک آبادی به شمار رود یک سکونتگاه موقت زمستانی است که فاقد هرگونه امکاناتی است و به عنوان سکونتگاه زمستانی و قشلاق مورد استفاده اهالی آن قرار می گیرد. قوزو قوروغو از دو کلمه «قوزو» به معنی (بره) و

«قوروق» به معنی (مکان مورد حفاظت) تشکیل میشود و مجموعاً در معنی مکانی که بره را تحت نظر میگیرند آمده است. این آبادی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۷ نفر را در قالب ۲۱ خانوار در خود جای داده بود.

قوزیه - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۱۵۴ متر در محدوده دهستان خاندبیل غربی از بخش مرکزی شهرستان خلخال و در ۷ کیلومتری جنوب غربی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمال شرقی - جنوب غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۲۶ و عرض ۳۷.۳۶ می باشد.

قوسجین

از آبادی های دهستان خورش رستم شمالی ازبخش خورش رستم شهرستان خلخال که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۶ نفر را در قالب ۳۱ خانوار در خود جای داده بود قوسجین در کنار جاده جدید اردبیل - سرچم در سمت غربی قیزیل اوزه ن و در مجاورت روستاهای کئجل و شمس آباد واقع شده است. این آبادی در ۳۷ درجه و ۲۵ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۳ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۳۰۰ متر است. روستای قوسجین تا اواخر سال ۱۳۵۸ از آبادی های بخش کاغذکنان شهرستان خلخال بود که به دلیل مشکلات ناشی از فقدان راه های ارتباطی، در دی ماه سال ۱۳۵۸ بخش کاغذکنان متشکل از ۱۰۵ پارچه آبادی از شهرستان خلخال منتزع و در محدوده شهرستان میانه قرار گرفت. در سال ۱۳۶۰ پس از ایجاد پل مناسب بر روی رودخانه قیزیل اوزه ن ارتباط خلخال با بخش کاغذکنان و شهرستان میانه برقرار گردید و سبب شد که در سال ۱۳۶۱ روستاهای شمس آباد، کاوان، شورمینه، قشلاق، کئجل، دیز، قشلاق ترکان و قوسجین از بخش کاغذکنان منتزع و دوباره در تابعیت بخش خورش رستم شهرستان خلخال قرار گیرد.

قوش داش

نام دو قشلاق از قشلاقات دهستان گوگ تپه از بخش مرکزی شهرستان بیله سوار است که با عناوین قوش داش یاشیل و قوش داش میرزاخان معروفند. قشلاق قوش داش یاشیل در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷ نفر را در قالب ۲ خانوار در خود جای داده بود.

قوشا

از آبادیهای دهستان ارشق شمالی در بخش ارشق شهرستان مشکین شهر است که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۶۹ نفر را در قالب ۶۸ خانوار در خود جای داده بود. قوشا در فاصله ۴۷ کیلومتری از مرکز شهرستان مشکین شهر قرار دارد. قوشا در واقع نام دو آبادی همانم به نام های آشای قوشا و یوخاری

قوشاست که درفاصله بسیارنزدیکی به هم قراردارندآشاغی قوشا بزرگترازیوخاری قوشاست. «قوشا» به معنی هرچیزجفت و دوتایی است و بدرستی معلوم نیست که نام آبادی ازهمین معنا گرفته شده یا از کلمات دیگری نظیرخوشه و..... که در اثرکثرت استعمال به این شکل تلفظ می شود. آشاغی قوشا مرکز دهستان ارشق شمالی دربخش ارشق شهرستان مشکین شهاست که درسال ۱۳۶۶ تاسیس شده است.

قوشا - زیارتگاه

زیارتگاه قوشا شامل ۹ مزار است که روی یک سکوی سنگی به ابعاد ۳×۶ متر به ارتفاع ۶۰ سانتیمتر بالای یک تپه در خارج روستای قوشا قرار گرفته به نام و مشخصات صاحبان این مقابر نامعلوم است و به گفته اهالی روستا صاحبان مقابر کسانی بودند که از عراق به این منطقه آمده بودند تا دین اسلام را ترویج نمایند. این مقبره ها از دوران صفویه پا برجاست.ظاهرا روی این سکو ساختمانی بوده که سقفی چوبی داشته که حدود ۳ سال پیش برای بازسازی تخریب شده اماهنوز اقدامی جهت بازسازی به عمل نیامده است.

قوشاتپه

از تپه های تاریخی درشهراردبیل است که درست روبروی محوطه صدا و سیمای مرکز اردبیل در ورودی اردبیل ازسمت آستارا قراردارند و چون ازدوتپه به هم پیوسته تشکیل می شوند به قوشاتپه معروفند . در سنوات اخیر اطراف این تپه ها را چمن وگل وگیاه کاشته وتسهیلات رفاهی مناسبی برای اسکان موقتی گردشگران فراهم آورده اند.

قوشاچایی - رودخانه

این رودخانه ازارتفاعات شمال و شرق منطقه واقع درمرزایران وآذربایجان مشرف به روستاهای قان لی بولاغ و امیرکندی سرچشمه گرفته وپس از عبور از مجاورت روستاهای قمچی قایاسی ، قوشه علیا ، قوشه سفلی ، بیگ باغلو و شمسیر و دریافت شاخه های فرعی درمجاورت روستای کنگرلو به قاراسو ملحق می گردد.

قوشاداش

قوشاداش در واقع دو سنگ زرد رنگ صخره ای در روستای سولا بود که مانند سقف خانه های چوبی به هم تکیه داده بودند و دربین اهالی سولا به قوشا داش معروف بودند. این سنگ و حوالی آن در سال ۱۳۲۵ موردتوجه اهالی قرارمی گیرد و اهالی بااین تصورکه فرد عالم یا سید مستجاب الدعوه در آن جا مدفون می باشد آن مکان راموردتوجه واحترام قرارمی دهند این علاقه واحترام مدتی ادامه می یابد و

عده ای هم برای طلب حاجات خود در آنجا شمع روشن می کنند. بعد از انجام پاره ای بررسی ها و اعلام عدم وجود بقعه معتبری در آن، این مکان اعتبار خود را از دست می دهد. نگارنده شخصا این آثار را ندیده و به سند معتبری در این خصوص دست نیافته اما با توجه به روایات اهالی گمان می برد که سنگ های مزبور آثار باقیمانده نوعی دلمن بوده که در حوالی نمین وجود دارند.

قوشاقارداش - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۱۷۰ متر در محدوده دهستان یورتچی غربی شهرستان نیر و در ۳۵ کیلومتری جنوب غربی شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمال شرقی - جنوب غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸ درجه و ۰.۵ دقیقه و ۳۰ ثانیه و عرض ۳۷ درجه و ۵۹ دقیقه می باشد.

قوشاقشلاق

قوشاقشلاق شامل ۷ سکونتگاه به نام های قوشاقشلاق رضاییگ لی، قوشاقشلاق بخشعلی شهریار، قوشاقشلاق قامبای، قوشاقشلاق منصورورحمان، قوشاقشلاق خاصای و قوشاقشلاق شاه آذر در دهستان قشلاق شرقی از بخش قشلاق دشت شهرستان بيله سوار است که در جنوب غربی دهستان قشلاق شرقی و در مجاورت قشلاقات شاه خانم و خان حسین جای گرفته اند. این قشلاق در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۱۶ نفر را در قالب ۵۶ خانوار در خود جای داده بود.

قوشاکلک - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۳۴۱ متر در محدوده دهستان یورتچی شرقی از شهرستان نیر و در ۴۳ کیلومتری جنوب غربی مرکز شهرستان اردبیل واقع شده است. جهت کوه، شرقی - غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸ درجه و ۰.۳ دقیقه و ۳۰ ثانیه و عرض ۳۷ درجه و ۴۸ دقیقه می باشد.

قولدورکوهولی

از آبادی های دهستان ارشق غربی از بخش مرادلوئی شهرستان مشکین شهر است که در قسمت شمالی مشکین شهر در منتهی الیه غربی استان اردبیل در مجاورت شهرستان اهر از استان آذربایجان شرقی قرار گرفته و با روستاهای یوسف خان کندی، نورکندی، مازافا، قاراآعاج پشته، گلشن گوره سن، برج لو و محمدآباد همسایه می باشد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۳۲ نفر را در قالب ۵۹ خانوار در خود جای داده بود.

قولی داش (قولاداشی) - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۲۰۲ متر در محدوده دهستان اجارود غربی از بخش مرکزی شهرستان گرمی و در

۱۳ کیلومتری جنوب مرکز شهرستان گرمی واقع شده است. جهت کوه، شمال غربی - جنوب شرقی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۰۱ و عرض ۳۸.۵۴.۳۰ می باشد. نام دیگر این کوه، قاراچای داغی است و خط مرزی جمهوری اسلامی ایران و جمهوری آذربایجان از خط الراس این کوه میگذرد. قلی تاش یا قولاداشی از مهمترین ارتفاعات خان کندی است که در جنوب روستا واقع شده است.

قوملوداغ - کوه

از ارتفاعات سبلان در دامنه های جنوبی قله اصلی با ۳۸۰۰ متر ارتفاع

قوناق قیران

از آبادی های دهستان یورتچوی غربی از توابع بخش کورائیم شهرستان نیر که بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۴۲ نفرا در قالب ۴۳ خانوار در خود جای داده بود. قوناق قیران در منتهی الیه جنوب شرقی دهستان یورتچوی غربی در مجاورت روستای سعید خانلو قرار دارد و از سمت شرق به یورتچوی شرقی محدود می شود. «قوناق قیران» یعنی مهمان کش و اهالی منطقه یورتچو در میان خود داستان هایی از وجه تسمیه روستاهای قوناق قیران، مهماندوست و توتون سوز نقل می کنند.

قویطول

قویطول یا قویطول قیشلاقی در حلقه قشلاقاتی از دهستان انگوت غربی در بخش انگوت قرار دارد که در سمت شمال غربی این دهستان و در مجاورت روستای قنبرلو، حاجی عباس قیشلاقی، حاجی عباس کندی، بوزاخ لی، امیرخان لی و کئچی قیشلاقی قرار گرفته اند و سکونتگاه زمستانی اهالی و محل زمستان گذرانی دام واحشام عشایری بشمار می روند که از اواخر اردیبهشت ماه تا هفته های اول مهر ماه را در ییلاقات سبلان و باغرو می گذرانند و با برودت هوا، دامنه های ییلاقی کوهستان را به سوی قشلاقات خود ترک می کنند. سکونت عشایر در این قشلاق موسمی و فصلی است و غالباً به مدت ۷ ماه استمرار دارد. با گرم شدن هوا در نیمه اول اردیبهشت کوچ بهار به ییلاقات آغاز می شود. در این شیوه معیشتی که بردام داری توام با کوچ استوار است، عشایر مانند آن حکیم پراوازه ای که تمام اسباب زندگی خود را در سبوی شکسته ای خلاصه کرده بود از دیرباز آموخته است که پیوند خود با ظواهر مادی دنیا را کمتر کند و متعلقات کمی را با خود همراه سازد تا در نتیجه سبکی بار امکان جابجایی های چابکتری فراهم آید. کوچ دائمی پدیده ای نیست که با باروبنه زیاد و زرق و برق در و دکور و دیوار سازگاری داشته باشد. عدم پای بندی به ظواهر زندگی مادی به عشایر این امکان را می دهد که با کمترین امکانات رفاهی در دور افتاده ترین نقاط کشور و دشوارترین شرایط زندگی، فعالیتهای تولیدی خود را دوام بخشند. قویطول قشلاقی هم مانند دیگر قشلاق های کوچرو نشین امکانات چندانی برای معرفی ندارد و همه

امکانات قشلاق در زور بازوی سرمایه انسانی آن نهفته است. قشلاق قویطول در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۱ نفر را در قالب ۱۴ خانوار در خود جای داده بود.

قهرمانلو

از آبادی های دوازده گانه دهستان اجارود مرکزی در بخش مرکزی از شهرستان گرمی است که در ۱۶ کیلومتری سمت شمال شرقی مرکز شهرستان گرمی، در جنوب روستای اژدرلی و شمال ایمره لی قرار گرفته است. قهرمان لی درین ۳۹ درجه و ۷ دقیقه و ۲ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۸ درجه و ۱۱ دقیقه و ۱۹ ثانیه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ و در کنار یکی از سه جاده ی فرعی که گرمی را به روستاهای شمال شرقی متصل می کنند قرار گرفته است. قهرمانلی تعداد ۱۵۵ نفر را در قالب ۳۶ خانوار در خود جای می دهد.

قهرمانلو قشلاقی

از آبادی های دهستان اصلاندوز از بخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است که براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۲ نفر را در قالب ۳۳ خانوار در خود جای داده بود. قهرمانلو قشلاقی در مجاورت گدایلو، قشلاق گدایلو، قشلاق گبلو و آشاغی بوزجا قرار دارد.

قَهقه قالاسی - قلعه تاریخی

قلعه معروف و تاریخی قَهقه در ۳ کیلومتری غرب روستای کنجوبه از توابع دهستان یافت بخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر در استان اردبیل واقع شده است. این قلعه تاریخی و باستانی با ارزش در ۸۵ کیلومتری شمال شرقی مشکین شهر بر فراز یک صخره سنگی مرتفع ایجاد گردیده است که نزدیک به ۱۰۰۰ متر از سطح زمین های اطراف ارتفاع دارد. از پای تپه سنگی که قلعه روی آن واقع شده تا ورودی آن که در شمال قلعه بصورت طاق قوسدار هلالی آجری نمایان است حدود سه کیلومتر فاصله دارد که با پیمودن جبهه شمال غربی مسیر می توان به قلعه دسترسی پیدا نمود. این راه هر چه به قسمت قلعه نزدیک شود تنگتر و باریکتر می گردد. این قلعه دارای ۱۱ استخر (حوض آب) است که در بدنه کوه کنده شده است و در سمت بالا (شرق) در قله کوه اطاقهایی با پایه های قطور آجری و سنگی ساخته شده احتمال می رود مخصوص فرمانده قلعه بوده باشد. قلعه دارای فضای تقریباً مستطیل شکل در منتهی الیه ضلع شرقی است که براساس شواهد تاریخی و معماری که در بدنه صخره و کوه ایجاد گردیده از آن به عنوان زندان بهره می بردند از این قلعه در دوره اسماعیلیان برای مقاصد نظامی استفاده می شده و تعدادی از شاهزادگان و بزرگان صفوی در این محل زندانی بوده اند. بیشتر وقایعی که مورخان

درباره قلعه قهقهه ذکر کرده اند، مربوط به دوران صفویه است اما این به معنی آن نیست که این قلعه در دوران صفویه ساخته شده است. اتفاقاً تحقیقات باستان شناسی به عمل آمده نشان می دهد که استقرار در این قلعه به دوران قبل از اسلام می رسد. این قلعه که در زمان بابک و صفویه اهمیت بسیار زیادی داشته است، سال ها به عنوان خزانه سلطنتی و مهم ترین زندان حکومت استفاده شده است. قلعه ای که تبعیدگاه مجرمان سیاسی به شمار می رفت و روزگارسارت زندانیانی مثل القاص میرزا، اسماعیل میرزا (شاه اسماعیل دوم)، سام میرزا (برادر شاه طهماسب) و خان احمد گیلانی (حاکم گیلان) را به خود دیده است اما با تمام این ها، شاید هیچ کدام از پادشاهان صفوی به اندازه شاه طهماسب از این قلعه استفاده نبرده باشند. آن قدر که گفته می شود قلعه قهقهه در عصر شاه طهماسب اول صفوی یکی از پررونق ترین قلعه های ایران بوده است شاه طهماسب که بسیار مستبد و خودکامه بود، با زندانی کردن بیشتر اطرافیانش در آن، رونق زیادی به قلعه قهقهه بخشیده بود. او هر کس را که مورد کوچک ترین سوء ظن و سوء تفاهم قرار می گرفت یا می کشت، یا راهی قلعه مخوف قهقهه می کرد.

قهوه سویو - مجتمع آب درمانی

شهرستان سرعین از دیرباز به علت وجود باغهای سرسبز و چشمه های متنوع و قرار گرفتن در مسیر جاده ابریشم و وجود معبد آناهیتا در بالای تپه معروف شهر به عنوان مکان زیارتی زرتشتیان، یکی از مقاصد اصلی سفر و یا مکان استراحت کاروان هایی بوده است که به سرعین سفر و یا از آن عبور می کرده اند. در مسیر این جاده که از جلوی ساختمان فعلی مجتمع آبدرمانی قهوه سویو عبور می کند، قهوه خانه و چند اتاق کوچک برای استراحت و اسکان کاروانیان ساخته شده بود این قهوه خانه در مجاورت استخر آبگرمی قرار داشت و چون راه ورود استخر از درون قهوه خانه می گذشت به نام «آبگرم قهوه سویو» معروف شده است. آبدهی این چشمه چهار لیتر در ثانیه و جریان آن بصورت دائمی و متغیر بود و برای درمان بیماریهای سیستم حرکتی (درد دست و پا) و بیماریهای عصبی به صورت سنتی مورد استفاده قرار میگرفت.

در سنوات اخیر با سرمایه گذاری بخش خصوصی و مشارکت بانک تجارت مجموعه اقامتی و آبدرمانی مدرنی در مجاورت چشمه آبگرم قهوه سویو احداث و به بهره برداری رسیده است. این مجتمع که تحت نظر سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری و شرکت آب منطقه ای استان اردبیل فعالیت می کند شامل دو مجموعه آبدرمانی مجزا برای آقایان و خانمها با امکاناتی نظیر استخر بزرگ راه درمانی، حوضچه های آبگرم طبیعی، سونا، جکوزی، دوش های انفرادی، آب معدنی سرد معروف به آب چشم که برای شستشوی چشم ها مناسب بوده و خاصیت ضد عفونی کنندگی دارد، کلینیک آبدرمانی هفت مرحله ای دارای سالن های فیزیوتراپی برای تیم های ورزشی و سالمندان، هتل، رستوران، پارکینگ

طبقاتی و سالن کنفرانس می باشد.

قیرخ بولاغ - آبشار

نگاه کنید به : آبشار گورگورقیرخ بولاغ

قیرخ بولاغ گیوی

از آبادی های دهستان سنجدشمالی از بخش مرکزی شهرستان کوثر (گیوی) است که در مجاورت روستاهای جعفرلو و آق باش قرار گرفته و از سمت غرب به دهستان یورتچی شرقی منتهی می شود این آبادی در ۳۷ درجه و ۵۸ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۴۱ دقیقه طول شرقی قرار دارد. و در سال ۱۳۹۰ ۱۳۹۰ دارای ۱۳ خانوار و تعداد ۵۶ نفر جمعیت بود.

قیرخ بولاغ مشکین شهر

از آبادی های دهستان مشکین غربی از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۶ کیلومتری جنوب غربی مرکز شهرستان مشکین شهر قرار گرفته است. قیرخ بولاغ آبادی کوچک، کم جمعیت و محرومی است که به خاطر تعدد چشمه هایی مانند: کهریز بولاغی، قارابولاغ، چال بولاغ، صونابولاغی، آجی بولاغ، یئل سویو و.... به قیرخ بولاغ معروفیت یافته است صخره بلندی و زیبایی به نام شوش قایا در مجاورت آبادی وجود دارد که مورد توجه اهالی است. قیرخ بولاغ در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۶ نفر را در قالب ۹ خانوار در خود جای داده بود.

قیرلوقشلاق

از قشلاقات دهستان گوگ تپه از بخش مرکزی شهرستان بیله سوار است که در سمت جنوب دهستان گوگ تپه و در مجاورت بورون قشلاقی واقع شده است این قشلاق از سمت جنوب به دهستانی اینجی لی بخش مرکزی بیله سوار منتهی می شود. قیرلوقشلاقی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۷ نفر را در قالب ۴ خانوار در خود جای داده بود.

قیرمیزی کورپو اردبیل - پل

قیرمیزی کورپو، پلی آجری بر روی رودخانه (اهل ایمان) در حد فاصل محله اکبریه و میدان قیام فعلی بود که با احداث خیابان انقلاب در حد فاصل عالی قاپو و میدان قیام که پیش از آن کورپو قولاقی می گفتند هم مسیر رودخانه ای که در این حوالی جاری بود عوض شد و به مرور زمان از بین رفت و هم پلی که قیرمیزی کورپو نامیده می شد تخریب شد. قیرمیزی کورپو گرچه وسعت و اعتبار پل هایی نظیر

یندی گوزکورپو ، ابراهیم آبادکورپوسو و... را نداشت اما از معروفیتی نسبی در سمت شمال شرقی اردبیل برخوردار بود در فاصله کمی از این پل در حوالی کوچه اکبریه فعلی پل دیگری از چوب ساخته شده بود که به تاختاکورپو (پل چوبی) معروف بود.

قیرمیزی کورپونیر - پل تاریخی

نگاه کنید به : آغلاغان کورپوسو

قیزامامزاداسی - زیارتگاه

نگاه کنید به : امامزاده حلیمه خاتون اردبیل

قیزقالاسی - آبادی

از آبادی های دهستان انجیرلوازبخش مرکزی بیله سوار که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۱۰ نفر را در قالب ۲۰۵ خانوار در خود جای داده بود. روستای قیزقالاسی در فاصله کمی از اینجی لی و در مجاورت آبادی متروکه حسن قشلاقی و خاکریز قرار دارد.

قیزقالاسی - تپه تاریخی

تپه قیز قلعه سی مربوط به دوره ساسانیان - سده های اولیه دوران های تاریخی پس از اسلام است و در روستای نقدی سفلی از دهستان نقدی بخش مشکین شرقی شهرستان مشکین شهر واقع شده است. این اثر در تاریخ ۲۷ آبان ۱۳۸۶ با شماره ثبت ۲۰۲۹۰ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

قیزقالاسی - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۳۲۱ متر در محدوده دهستان نقسـدی (نوخ - دی) از بخش مشکین شرقی شهرستان مشکین شهر و در ۱۵ کیلومتری شمال شرقی مرکز بخش ارشق واقع شده است. جهت کوه، شمال غربی - جنوب شرقی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن بطول ۴۸.۱۳ و عرض ۳۸.۴۴ می باشد قیزقالاسی در شمال شرقی خط مرزی جمهوری اسلامی ایران و جمهوری آذربایجان قرار گرفته است.

قیزقالاسی بیله سوار - قلعه تاریخی

قیزقالاسی (قلعه دختر) از مهمترین آثار تاریخی شهرستان بیله سوار است که در فاصله ۱۷ کیلومتری گرمی به بیله سوار کنار رودخانه برزندچایی در قریه ای به همین نام بر روی ارتفاعات منطقه ساخته شده و یکی از قلاع متعددی است که بانام قلعه دختر در سرتاسر ایران شناخته شده است. مصالح این

قلعه ازقلوه سنگ و ملات ساروج است و درحال حاضر درودیوار ناقصی از آن باقی مانده است. بر اساس بررسی های انجام شده، ساخت این قلعه به دوره ساسانی و اوایل اسلام تا سده های پنجم هجری می رسد. قیزقالاسی در سال ۱۳۴۵ با شماره ۶۲۹ در فهرست آثار ملی کشور به ثبت رسیده است. سبک و نام بنا و قدمت آنرا به دوران اشکانی و ساسانی منسوب می دانند نقشه این قلعه مستطیلی شکل بوده و در آن برج و باروی نسبتاً بزرگی با استفاده از ملات های آهکی و ساروج ساخته شده است. گذر زمان و عوامل طبیعی و انسانی موجب تخریب بخشی از آثار این قلعه شده است.

قیزقالاسی تبنق - قلعه تاریخی

از مناطق تاریخی روستای «تو- به - نه» در دهستان دشت بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که بنابه نوشته آقای قاسم پورایمان در کتاب مشکین شهر نگین سبز آذربایجان وجود آثار این قلعه در قسمت شمالی این آبادی اعتبار خاصی به آن بخشیده بطوری که هر سال مورد بازدید صدها نفر از دانشجویان و علاقمندان تحقیق قرار می گیرد. این قلعه پیام حماسه و دلاوری بابک راه درازای تاریخ به ارمغان آورده است و هنوز هم بنای مخروبه و تخریب شده این قلعه با غاری پر عظمت و مخوف خودنمایی می کند.

قیزقالاسی حور - قلعه تاریخی

قیز قلعه سی حور در ۳ کیلومتری جنوب شرقی دهستان حور در بخش ویلکیج جنوبی نمین قرار دارد. این قلعه در تاریخ ۱۳۸۱/۱۰/۱۰ به شماره ۶۶۹۲ به ثبت رسیده است. قیز قلعه سی حور که قدمت آن را به هزاره اول قبل از میلاد نسبت میدهند یک قلعه طبیعی بوده و از استحکامات ساخت دست بشر کمتر استفاده شده است. بنا بر روایات تاریخی در دوران ساسانیان مدخل ورودی قلعه از سمت شرقی آن بوده و روی رودخانه قسمت شرقی قلعه پلی بوده که ورود و خروج قلعه تنها از روی آن امکان پذیر بوده است. این قلعه بعد از یورش مغولان بعزت عدم وجود حکومت مرکزی مقتدری دست به دست می گردد و نهایتاً به فراموشی سپرده می شود.

بر اساس داستان محلی عامیانه ای - که نظیر آن در بیشتر قلاعی که به نام دختر معروفند مشاهده می شود - دختری بر این قلعه فرمانروایی داشته که با در دست داشتن طلسمی آن را ناگشودنی ساخته بود. به اعتقاد مرحوم دکتر ابراهیم باستانی پاریزی که تحقیقات مفصلی در خصوص قلاع و پل های دختر نام داشته، قلعه ها و پل هایی که کلمه دختر را در اسم خود جای داده اند با مجمعخدایان زرتشتی ارتباط مستقیم دارند. استاد باستانی پاریزی در کتاب خاتون هفت قلعه در خصوص کاربرد قلعه دخترهای ایران می نویسد: ابنیه دختر همه بر بلندی ها و نقاط صعب العبور قرار دارند، اغلب بناها مربوط به قبل از

اسلام و خصوصاً عهد ساسانی می باشند و بیشتر جنبه تقدس و عبادی دارند.

قیز کورپوسو (پرده لیس)

نگاه کنید به : پل فیروزآباد

قیزیل اوزه ن چایی - رودخانه

نام کنونی قسمت عمده رودخانه ای است که ظاهراً سرچشمه اصلی آن از دهستان سارال بخش دیواندره شهرستان سنندج است که پس از عبور از استانهای کردستان، زنجان، آذربایجان شرقی و اردبیل در لاهیجان گیلان در نزدیکی حسن کیاده به دریای خزر می ریزد طول این رودخانه حدود ۵۰۰ کیلومتر است و بیش از ۵۰ درصد آن در خاک استان زنجان جریان دارد. نام قدیمی (عهد باستان) آن آماردوس، ماردوس، مردوس، آماری، مردی، ماردی، و امردی ذکر شده، که گویا بر گرفته از نام اقوام مستقر در کنار آن بوده است. جغرافی نویسان و سیاحان مسلمان همچون استخری، و مولف حدود العالم نام این رودخانه را سفیدرود و سپیدرود ثبت کرده اند. این نام بعداً برای قسمتی از آن که منجیل تا دریای خزر را شامل می شود اطلاق گردیده و بقیه ی قسمتها قیزیل اوزه خوانده شده است. فیروز منصوری در تحقیقاتی تحت عنوان «پژوهشی درباره اصطلاحات: آق - قرا - گوی - قیزیل» که عباس اقبال آن را در مقدمه تألیف خود در تاریخ مغول آورده، مینویسد: «قیزیل اوزه ن نام ترکی سفیدرود است، این رود بزرگ ۵۰۰ کیلومتر طول دارد و پرآب ترین رودخانه ایران می باشد قبل از سلجوقیان نام آن را ماردی، ماردوس و آماری ثبت کرده اند. به واسطه ی بزرگی و طول خط سیر آن، از طرف ترکان قیزیل اوزه ن نام گرفته است. قیزیل اوزه ن از دو واژه ترکی قیزیل به معنی سرخ و اوزن به معنی آب و رود ترکیب شده است که ظاهراً باید معنی رود سرخ و یا آب سرخ داشته باشد ولی تحقیقات نشان می دهد که ترکان به پیروی از باورهای مذهبی - شمنی خود این رنگها را برای نشان دادن بزرگی، عظمت، شکوه، کثرت و شمار قدرت و قداست اشخاص، اماکن، اشیاء، شهرها، رودها، موجودات و دیگر مظاهر زندگی به کار می برده و به صورت پیشوند در اول لغات و نامها می آورده اند بنابر این ترکان کلمه قیزیل را برای نشان دادن رنگ رودخانه مورد بحث (قیزیل اوزن) و یا آب و خاک آن به کار نبرده اند، بلکه برای توصیف و بازگو کردن بزرگی و عظمت این رودخانه، لغت قیزیل را در اول لغت اوزن (اوزن به معنی آب، آب فراوان و رودخانه است) آورده اند، تا صفت بزرگی و شکوه به آن نسبت دهند. درباره ی لغت اوزن منصوری می نویسد: « کلمه اوز US به معنی و مفهوم آب رودخانه را اویغورها اوکوز، قیرقیزها و مغولان اوسون و قزاق ها اوزن می نامیده اند» به نقل از قووالسکی آمده که کلمه ی اوز در ترکی قدیم به معنی آب فراوان یا رود به کار رفته است و در دایره المعارف اسلامی و

حواشی و اضافات تاریخ جهانگشای جوینی ، اوزن رودخانه معنی شده است. با این توصیف میتوان گفت قیزیل اوزن به معنی رودخانه ی بزرگ است.(برگرفته از: تبیان زنجان)

قیزیل بره - کوه

این کوه با ارتفاع ۳۸۴۹ متر در محدوده دهستان سردابه از بخش مرکزی شهرستان اردبیل و در ۳۵ کیلومتری غرب مرکز شهرستان اردبیل واقع شده است. جهت کوه، شرقی-غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۷.۵۴ و عرض ۳۸.۱۶ می باشد.

قیزیل دره

ازآبادی های دهستان خاندبیل غربی دربخش مرکزی شهرستان خلخال است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۵۹ نفرا در قالب ۴۱ خانواردرخود جای داده بود. روستای قیزیل دره در مجاورت آبادی متروکه بیشه نو ، وارث آباد ، بیرق و گلوچه جای گرفته است. این آبادی در ۳۷ درجه و ۳۰ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۵ دقیقه طول شرقی قراردارد.

قیزیل قایا

ازآبادیهای شهرستان اردبیل درسمت شمال دهستان هیرازبخش هیر است که درمجاورت روستاهای بیله درق و تیفیه قراردارد ودر سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱۱۸ نفرا در قالب ۲۵۷ خانوار درخود جای داده بود.

قیزیل قایا - آبشارمصنوعی

آبشارمصنوعی قیزیل قایا درخیابان ۴۵ متری شهدای شهر رضی قرار گرفته و دارای چشم اندازی بسیار زیباست . این آبشار دست ساز ومحوطه تفرجگاهی آن که ازسوی شهرداری رضی درحال احداث می باشد درحال حاضر بدلیل کمبود بودجه بصورت نیمه ساخت باقی مانده است. با پایان عملیات ساختمانی این مجموعه ، تفرجگاه زیبایی دراختیار اهالی بخش رضی و گردشگران قرار خواهد گرفت.

قیزیل قوشا

ازآبادی های دهستان ارشق غربی ازبخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است که درفاصله ۳۷ کیلومتری مرکزشهرستان مشکین شهرقرارداراین آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲ نفرا در قالب ۲ خانواردرخود جای داده بود.

قیزیل گول داغی - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۵۳۴ متر در محدوده دهستان سردابه از بخش مرکزی شهرستان اردبیل و در ۳۰

کیلومتری شمال غربی مرکز شهرستان اردبیل واقع شده است. جهت کوه، شرقی - غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۷.۵۹.۳۰ و عرض ۳۸.۲۲.۳۰ می باشد.

قیزیل گول داغی - کوه

این کوه با ارتفاع ۳۱۰۶ متر در محدوده دهستان آبگرم شهرستان سرعین و در ۳۵ کیلومتری جنوب غربی مرکز شهرستان اردبیل واقع شده است. جهت کوه، شمالی-جنوبی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۷.۵۲ و عرض ۳۸.۱۲ می باشد.

قیزیل گول لر دره سی (دره گلستان)

دره گلستان مشهور به قیزیل گول لر یا دره آلوارس از دره های مشهور در سمت شرقی سبلان است که از عریض ترین دره ها و با صفا ترین آنها در سبلان محسوب می شود. جهت این دره شمال غرب - جنوب شرق است و ارتفاعات کوچک سبلان مانند «هرم داغم» و «بزداغ» به ترتیب در شمال و جنوب ابتدای این دره قرار دارند و به وسیله گردنه تندیرلی به هم می پیوندند. در این دره بدنبال فعالیت گسترده یخچالی پس از دوران یخبندان، دریاچه های یخچالی متعددی بوجود آمده است. دو دریاچه یا «گوله ج» از وسعت قابل توجهی برخوردارند که به «قیزیل گول لر» یعنی آبگیرهای طلائی معروفند در این دره یک آبگرم معدنی و زیستگاه حیات وحش وجود دارد. احداث پناهگاهی جهت صعود به قله سبلان تحت عنوان «پناهگاه جبهه جنوبی» در این دره در دست بررسی است. این دره بوسیله جاده در دست احداث ابتدا به روستای آلوارس و سپس به شهر سرعین مرتبط می شود. روستاهای چندی در طرفین دره وجود دارد روستاهای آلوارس، میمند، کله سر، پیرنق، دئمان و جوراب در شرق دره و قراء شاه نشین، کلوجه، کمال آباد و وله زاقرد در غرب آن واقع اند. آب جاری در این دره به جوراب چایی معروف است که در کیلومتر ۲۷ جاده اردبیل - نیر و در شمال روستای شاه بولاغی به بالیقلو وارد می شود.

قیزیل گوئی

قیزیل گوئی در ۳۹ درجه و ۴ دقیقه و ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۸ درج و ۷ دقیقه و ۲۵ ثانیه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ در نیمه شرقی دهستان اجارود از بخش مرکزی شهرستان گرمی در استان اردبیل قرار گرفته است و به واسطه قرار گرفتن در مجاورت رودخانه گرمی چایی سیمای سرسبزی دارد قیزیل گوئی در مجاورت روستاهای صاغیرلار، شوکورلو، شوردره و بیگ باغی قرار گرفته و فاصله آن با مرکز شهرستان گرمی ۱۲ کیلومتر است. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۲ نفر را در قالب ۲۲ خانوار در خود جای داده بود.

قیصیرداغ نمین - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۳۶۴ متر در محدوده دهستان ویلکیچ جنوبی شهرستان نمین و در ۱۵ کیلومتری شمال شرقی مرکز بخش هیر واقع شده است. جهت کوه، شمالی- جنوبی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۴۰ و عرض ۳۸.۰۹ می باشد.

قیصیرداغ نیر - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۶۸۲ متر در محدوده دهستان دورسونخواجه شهرستان نیر و در ۱۰ کیلومتری غرب مرکز شهرستان نیر واقع شده است. جهت کوه، شمالی- جنوبی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۷.۵۱ و عرض ۳۸.۰۳ می باشد دامنه های شرقی این کوه به نام حسن داغی و دامنه های غربی آن به نام «خیرداغ» معروف است. استخر طبیعی اردبیل گولو در دامنه های جنوبی این کوه واقع شده است. گردنه صائین در ۳ کیلومتری جنوب شرقی آن قرار دارد.

قیطرانلو

نام دو قشلاق از قشلاقات دهستان شهرک از بخش اسلام آباد شهرستان پارس آباد است که قبلا در تابعیت دهستان قشلاق شمالی ازبخش مرکزی پارس آباد قرار داشتند. این دو قشلاق باعناوین قیطرانلوی حاج محمدکندی و قیطرانلوی سلطانی شناخته میشوند. قیطرانلوی حاج محمدکندی ۱۸۶ خانوار و ۶۲۸ نفر و قیطرانلوی سلطانی ۵۰ خانوار و ۱۹۹ جمعیت دارد. قشلاق قیطرانلو در مجاورت حاج تومارخان قشلاقی و شهرک غربی قرار دارد.

قیللولو

قولی اوغلو که در اثر کثرت استعمال به (قیل لولی) تغییر شکل یافته و سپس به صورت «قیلولو» در اسناد دولتی ثبت شده است، آبادی نسبتا کوچکی در جنوبی ترین نقطه از دهستان انگوت شرقی بخش انگوت تازه کند از شهرستان گرمی در استان اردبیل است که در ۳۸ درجه و ۵۸ دقیقه و ۱۴ ثانیه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۴۷ دقیقه و ۴۲ ثانیه طول شرقی قرار گرفته است و در مجاورت خودعلاوه بر آبادیهای دهستان انگوت غربی با روستاهای خان علی دره سی، ماراللی (جعفرقلی خانلی)، ته که چی و جه بی لی نیز همسایگی دارد. قیل لولو در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۶۳ نفر جمعیت و ۴۵ خانوار سکنه داشت.

قیلچیق لو

نگاه کنید به : جعفرآبادمشکین شهر

قیلیج کندی

از آبادی های دهستان اصلاندوز از بخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است که در سواحل جنوبی ارس و در مجاورت روستاهای گورشادکندی، نورمحمدکندی وسطی، محبوب کندی و آق قاباق قرار دارد. این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۲۲ نفر را در قالب ۵۳ خانوار در خود جای داده بود.

قیه ماس - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۶۶۲ متر در محدوده دهستان سنجد شمالی شهرستان کوثر (گیوی) و در ۲۵ کیلومتری شمال مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمال غربی - جنوب شرقی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۳۰ و عرض ۳۷.۵۲ می باشد.

کنجل

از آبادی های دهستان خورش رستم شمالی ازبخش خورش رستم شهرستان خلخال که درسرماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۳۱ نفر را در قالب ۱۲۲ خانوار در خود جای داده بود. کنجل در منطقه ای کوهستانی قرار گرفته و از شمال با روستای شمس آباد ، از جنوب با روستای دیز ، از غرب با قوسجین و از شرق با فاراب همسایه می باشد این روستا دارای تابستان های داغ و زمستانهای بسیار سرد می باشد.

روستای کنجل در ۳۷ درجه و ۲۵ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۰ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۵۵۰ متر است. کنجل تا اواخر سال ۱۳۵۸ از آبادیهای بخش کاغذکنان شهرستان خلخال بود در سال ۱۳۵۸ بخش کاغذکنان متشکل از ۱۰۵ پارچه آبادی از شهرستان خلخال منتزع و در محدوده شهرستان میانه قرار گرفت. در سال ۱۳۶۰ پس از ایجاد پل مناسب بر روی رودخانه قیزیل اوزه ن ارتباط خلخال با بخش کاغذکنان و شهرستان میانه برقرار گردید و سبب شد که در سال ۱۳۶۱ کنجل و به همراه چند روستای دیگر از بخش کاغذکنان منتزع و دوباره در تابعیت بخش خورش رستم شهرستان خلخال قرار گیرند. کنجل به پستی و بلندی و جای کج و راست گفته می شود.

روستای کنجل باقیمانده سه روستای همجوار مثل ده بران ، کاوه نان و دوه لن می باشد که روزگاری خود دارای سکنه بوده اند اما به مرور زمان معیشت در آنها سخت شده و ساکنان آن در محل جدیدی در کنارسنک بزرگی اسکان یافته و نام محل جدید را «وری ، لوه بن» یا «کنجل» می نامند. بیشتر خانه های کنجل که در یک مکان شیب داری ساخته شده بصورت پلکانی است. زبان مردم روستا تاتی است و اکثریت مردم آن به زبان های ترکی ، طالشی ، فارسی و.... مسلط می باشند. در روستای کنجل آثار قلعه قدیمی معروفی به نام «قلعه جیق» وجود دارد. علاوه بر آن درگوشه و کنار این منطقه غارهای مختلفی مثل غار سه طبقه «هوله لان» به چشم می خورد که در طبقه سوم این غار سنک نیمه گردی هست که عکس و نقش های مختلفی در آن وجود دارد و می تواند ارزش تاریخی و گردشگری داشته باشد. کنجل با افتتاح جاده سرچم - اردبیل پیشرفت های زیادی کرده و رفت و آمد به روستا بسیار آسان شده است.

کنجل کورپوسو

پل معلق روستای کنجل در محلی به نام پیرتقی از روستای مشکول بخش فیروز شهرستان گیوی در محل اتصال دو رودخانه گیوی چایی و قیزیل اوزه ن و در حد مرزی دو روستای مشکول و کنجل ساخته شده است. این پل که ۷۰ متر طول ۶۰ متر ارتفاع و یک متر عرض دارد گرچه باهدف ایجاد ارتباط بین دو سوی رودخانه ساخته شده اما امروزه علاوه بر اهداف مذکوره یکی از جاذبه های زیبا ، هیجان انگیز و دیدنی بخش فیروز شهرستان گیوی تبدیل شده است. این منطقه کوهستانی پر آب و مصفا با داشتن

مناظر بکرو طبیعت دلنشین و باغات میوه پذیرای شمار زیادی از مسافران و گردشگران برای استفاده از طبیعت زیبا و آب و هوای بیلاقی منطقه مشکول کوثر است. این منطقه که تا قبل از افتتاح وبهره برداری از جاده اردبیل به زنجان ناشناخته مانده بود بعد از افتتاح این جاده مهم و اصلی با استقبال گردشگرانی از اقصی نقاط کشور برای دیدن طبیعت بکر و زیبای منحصر به فرد خود مواجه گردید.

پل کئجل که به اسامی دیگری نظیر پل پیرتقی و پل مشکول نیز خوانده می شود درست شبیه تصویرهایی است که از پل های خطرناک دنیا دیده اید. بلند و طولانی با طناب هایی که چوب های لرزان را کنار هم نگه داشته و از روی دره های عمیق می گذرد در گذر از پل ، صدای خشک چوب ها ، نسیم خنک هشتجین و ریزش آرام آب از دل کوه فضا را رویایی تر می کند. یک رویای پرهیجان و ترسناک که با گذر از مسیر ۷۰ متری پل به آرامشی دلنشین تبدیل می شود.

کئجین

از آبادی های دهستان سنجبد غربی ازبخش مرکزی شهرستان کوثر (گیوی) است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶ نفر را در قالب ۳ خانوار در خود جای داده بود. روستای کئجین در بین روستاهای شویر (شویر) و سوته زار قرار گرفته است. این آبادی در ۳۷ درجه و ۴۴ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۱ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۶۴۰ متر است.

کئچل آباد

از آبادی های دهستان یورتچی شرقی از توابع بخش کورائیم شهرستان نیرکه بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۰ نفر را در قالب ۲۳ خانوار در خود جای داده بود. روستاهای قورتولموش، پارچین، آق چای ، توتونسوز و خادملو از همسایگان کئچل آباد به شمار می روند.

کئچل دره

از آبادی های شهرستان کوثر (گیوی) است که در دهستان سنجبد جنوبی از بخش فیروزو در مجاورت روستاهای ناطور، شرف آباد ، زیناب، زند و امیرآباد قرار دارد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۰ نفر را در قالب ۷ خانوار در خود جای داده بود. کئچل دره در ۳۷ درجه و ۳۳ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۹ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۷۶۰ متر است. امروزه کئچل دره را «سلطان آباد» می گویند.

کئچل لر

از آبادی های دهستان اجارود شمالی ازبخش مرکزی شهرستان گرمی است که در فاصله ۳۹ درجه و

۴ دقیقه و ۱۴ ثانیه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۴ دقیقه و ۱۱ ثانیه طول شرقی در فاصله ۶ کیلومتری از شهرستان گرمی در مجاورت روستاهای آرانچی، شکرآب، هاجاکند و سیر قشلاقی قرار گرفته است و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۷ نفر را در قالب ۱۷ خانوار در خود جای داده بود.

کنچی بولاغی

از آبادی های دهستان ارشق مرکزی دربخش ارشق شهرستان مشکین شهر است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۹ نفر را در قالب ۱۲ خانوار در خود جای داده بود.

کنچی قشلاقی اصلاندوز

از آبادی های دهستان اصلاندوز ازبخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۶۱ نفر را در قالب ۳۶ خانوار در خود جای داده بود.

کنچی قشلاقی انگوت

کنچی قیشلاقی نام دو آبادی است در دهستان انگوت غربی که در فاصله کمی از یکدیگر در سمت شمال غربی تازه کند، مرکز بخش انگوت در مجاورت روستاهای امیرخانلو، گنیش لر، سولوقیشلاق، تولان و قویطول قرار گرفته اند و در حدود ۴۰ کیلومتر با مرکز بخش فاصله دارند. در سال ۱۳۹۰ در هر یک از این دو آبادی ۹ خانوار ساکن بوده اند و بر روی هم ۸۹ نفر جمعیت داشته اند.

کنچی قیران - کوه

نگاه کنید به : بزقوش

کنزج

از آبادی های دهستان خورش رستم شمالی ازبخش خورش رستم شهرستان خلخال که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۹۹ نفر را در قالب ۲۵۹ خانوار در خود جای داده بود روستای کزج جزو ۱۲ روستای هدف گردشگری استان اردبیل و ۱۰ روستای دارای بافت با ارزش معماری سنتی در کشور است که در ارتفاع ۱۲۵۰ متری از سطح دریا و به فاصله ۱۲ کیلومتری از مرکز بخش خورش رستم (هشجین) و ۵۷ کیلومتری از مرکز شهرستان خلخال در دامنه کوه مشرف به رودخانه قیزیل اوزه ن واقع است. شغل اهالی روستا دامداری و کشاورزی بوده است. طرح احیای این روستا که شباهت زیادی به ماسوله دارد با همکاری سازمان میراث فرهنگی با هدف آماده سازی برای پذیرش گردشگران آغاز شده و در اجرای آن با حفظ وضع موجود، تمام سطوح و جداره معابر روستا بدون تغییر و بازگشایی، سنگفرش می شود.

کنزج در ۳۷ درجه و ۲۴ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۶ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۲۷۰ متر است.

بافت سنتی، معماری خاص اماکن مسکونی، مجاورت با رودخانه قیزیل اوزه ن، قرار گرفتن در کوهپایه، بهره مندی از طبیعت بکرو زیبا، قدمت و پیشینه تاریخی و صنایع دستی، کنزج را به یکی از جاذبه های توریستی استان تبدیل کرده است.

هسته اولیه روستای کنزج در پیرامون مسجد آل یاسین و چهارراه شکل گرفته و با گذشت زمان محلات دیگر بدان اضافه شده است. این روستا با بافت متراکم و فشرده ای که دارد تیپ متمرکزی را پدید آورده است که واحدهای مسکونی با فشردگی بر روی هم بنا شده اند بطوریکه ارتباط واحدهای مسکونی در محدوده هایی که معابر ارتباط آنها را قطع نکرده است براحتهی از طریق پشت بامها برقرار می شود بر این اساس اگرچه از نظر معماری و الگوی ساخت و ساز به عنوان بافت با ارزش محسوب می شود و بازسازی و بهبود وضعیت موجود می تواند زمینه جلب گردشگران را فراهم نماید ولی از نظر واحدهای همسایگی و بویژه در بخش متمرکز روستا به علت محدودیت اراضی و شیب تند واحدهای مسکونی تنها از طریق معابر از هم قابل تفکیک بوده و در بقیه موارد به عنوان یک بافت متصل ملاحظه می شود و با یکدیگر ارتباط پیدا می کنند

کاظم اوغلان

از آبادی های دهستان قشلاق غربی ازبخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است که در سمت شمال شرقی دهستان و در مجاورت قشلاقات حاج بالاخان والم لو واقع شده است. کاظم اوغلان در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱۴ نفر را در قالب ۲۹ خانوار در خود جای داده بود.

کاظم آباد

از آبادی های دهستان شعبان از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۴۴ نفر را در قالب ۳۸ خانوار در خود جای داده بود. روستای کاظم آباد که در نزد اهالی به «قوزلو» و «قوزلوجا» معروف است در فاصله ۲۸ کیلومتری از مرکز شهرستان مشکین شهر در منطقه ای که به گوذه دره معروف است قرار گرفته است

کاظم لو

از آبادی های دهستان ارشق مرکزی در بخش ارشق شهرستان مشکین شهر، که در فاصله ۷۸ کیلومتری آن قرار گرفته است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹ نفر را در قالب ۳ خانوار در خود جای داده بود.

کالاش

از طوایف غیر بومی عشایر مغان است قشلاقشان در خروسلو و ییلاقشان در «اوکوزداغی» سبلان است.

کاوان

از آبادیهای دهستان خورش رستم شمالی از بخش خورش رستم خلخال که در سمت غربی دهستان خورش رستم شمالی در مجاورت روستاهای شمس آباد و کئجل واقع شده و از سمت غرب به استان آذربایجان شرقی منتهی می شود. روستای کاوان که در بعضی از اسناد دولتی (گاوان) نوشته می شود در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۳ نفر را در قالب ۹ خانوار در خود جای داده بود. این آبادی در ۳۷ درجه و ۱۰ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۶ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۵۵۰ متر است. کاوان یا گاوان تا اواخر سال ۱۳۵۸ از آبادی های بخش کاغذکنان شهرستان خلخال بود اما در دی ماه سال ۱۳۵۸ با انتزاع بخش کاغذکنان از خلخال در محدوده شهرستان میانه قرار گرفت. در سال ۱۳۶۰ پس از ایجاد پل مناسب بر روی رودخانه قیزیل اوزه ن ارتباط خلخال با بخش کاغذکنان و شهرستان میانه برقرار گردید و سبب شد که در سال ۱۳۶۱ روستاهای شمس آباد ، کاوان ، شورمینه ، قشلاق ، کئجل ، دیز ، قشلاق ترکان و «قوسه جین» از بخش کاغذکنان منتزع و دوباره در تابعیت بخش خورش رستم شهرستان خلخال قرار گیرد. قدمت تاریخی گورستان این روستا به هزاره اول پیش از میلاد و بعد از آن منسوب است.

کبودچی

از آبادی های دهستان خورش رستم شمالی از بخش خورش رستم شهرستان خلخال در مجاورت روستای مزرعه که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۷ نفر را در قالب ۸ خانوار در خود جای داده بود . روستای کبودچی در میان اهالی به (کوجی) معروف است.

کپز قیاسی

صخره های عظیم ، سر به فلک کشیده و یکنواخت کپز و طبیعت زیبای آن با پوشش گیاهی خاص و انواع درختان میوه ای از قبیل تمشک و زالزالک کپز در ۲۰ کیلومتری مشکین مرکزی و در نزدیکی روستای کوربولاغ قرار دارد و با توجه به استعداد بالقوه طبیعی خود یکی از مناطق مهم گردشگری مشکین شهر بوده و قابلیت تبدیل به یکی از کانون های مهم جذب توریست در منطقه را دارد. این منطقه زیستگاهی برای انواع وحوش از قیل خرس قهوه ای ، گرگ ، روباه و انواع پرندگان است. برای رفتن به این مکان باید حدودا از ۱۴ کیلومتری جاده مشکین - اردبیل جاده فرعی به سمت روستای «کوربولاغ» را پیچید و پس از طی زمانی کوتاه به آنجا رسید.

کدخدالو

روستای کدخدالی از آبادی های دهستان انگوت غربی در بخش انگوت شهرستان گرمی است که در فاصله ۳۹ درجه و ۶ دقیقه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۳۲ دقیقه طول شرقی در سمت شمال غربی این دهستان قرار گرفته و با روستای لکوان ، ده لیک یاریقان و قاپانجا قیشلاقی مجاورت دارد. کدخدالی در فاصله کمی از رودخانه دره ئود و در جانب شرقی آن قرار دارد. کدخدالو براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۴۱ نفر را در قالب ۵۹ خانوار در خود جای داده بود.

کرد

نگاه کنید به : کرمانج

کردعلی

از آبادی های شهرستان اردبیل در شمال غرب دهستان هیراز بخش هیر است که در میان روستاهای کریق و ایوریق جای گرفته و در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۹۵ نفر را در قالب ۵۲ خانوار در خود جای داده بود.

کردقشلاقی

از آبادی های دهستان غربی از بخش ثمرین شهرستان اردبیل است که در ۱۸ کیلومتری اردبیل و در مجاورت روستاهای مختارآباد ، تازه کند محمدیه ، جبه دار ، معصوم آباد و ثمرین قرار دارد و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۲۵ نفر را در قالب ۷۱ خانوار در خود جای داده بود.

کردکندی اردبیل

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان سردابه از بخش مرکزی است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۹۲ نفر را در قالب ۶۰ خانوار در خود جای داده بود. روستاهای قالاچیق ، ینگجه رضاییگلو، حسنعلی کندی ، اروانق و دیولق همسایگان کردکندی را تشکیل می دهند.

کردکندی گرمی

از آبادی های دهستان انگوت غربی از بخش انگوت شهرستان گرمی است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۶ نفر را در قالب ۱۳ خانوار در خود جای داده بود.

کردلر

کردلر، از آبادی های بزرگ و پرجمعیت در دهستان آزادلو از بخش موران در شهرستان گرمی است

که به واسطه تعداد جمعیت خود از روستاهای بزرگ و پرجمعیت این دهستان و حتی بخش موران به شماری رود و بعد از پرچین سفلی که بیشترین جمعیت در میان روستاهای دهستان آزادلو را دارد دومین روستای پرجمعیت دهستان آزادلو به شماری رود. کردلر در بین ۳۹ درجه و ۳ دقیقه و ۳۳ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۸ درجه و ۱۷ دقیقه و ۳۹ ثانیه طول شرقی از نصف النهار مبدا و در مجاورت روستاهای رحیم لی، درین کوئود، سلاله و زهرا جای گرفته است و از طریق جاده ای به طول ۷ کیلومتر با مرکز دهستان آزادلی که در سمت شمال شرقی آن قرار دارد به آزادلو و از همین طریق به گرمی متصل می شود. کردلر در سرشماری سال ۱۳۹۰ دارای ۱۰۴ خانوار و ۴۴۴ نفر جمعیت بوده است.

کرده ده

از آبادی های دهستان آب گرم از توابع بخش مرکزی شهرستان سرعین که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۷۳ نفر را در قالب ۲۷۹ خانوار در خود جای داده بود. کرده ده در مجاورت روستای ویله دره، لاطران، اسب مرز، گازیر و مرکز شهرستان سرعین جای دارد. در سال ۱۳۶۶ سدی خاکی ای با هسته رسی در مجاورت کرده ده به بهره برداری رسیده است و آب آن برای مصارف کشاورزی مورد استفاده قرار می گیرد. ارتفاع سد از بستر ۶ متر طول تاج ۲۴۸ متر و حجم کل سد ۰.۲ میلیون مترمکعب است.

کرکرق

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان کلخوران از بخش مرکزی است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۴۰۵ نفر را در قالب ۳۸۰ خانوار در خود جای داده بود. کرکرق که در میان اهالی به نام «ینکه لی» معروف است در سمت شمال دهستان کلخوران بر سر جاده اردبیل به آستارا واقع شده و با روستاهای انزاب، گیلان ده، تازه کند رضاآباد، ینگچه ملا محمد رضا و ساقصی لو همسایه است.

کرکرق - زیارتگاه

زیارتگاه کرکرق در ۷ کیلومتری شهرستان اردبیل، در روستای کرکرق (ینکه لی) از توابع دهستان کلخوران واقع شده است. در داخل این زیارتگاه قبور چهار تن (سه قبر در یک ضلع و در امتداد هم و قبر دیگر در ضلع مقابل و در همان امتداد) قرار گرفته است که متاسفانه هویت و تاریخچه حیات آرمیدگان این زیارتگاه بر مردم روستا دقیقاً مشخص نمی باشد. بنای زیارتگاه در سال ۱۳۶۶ توسط اهالی روستا مرمت گردیده است. ابعاد کلی بنا ۹×۴ متر است و ورودی اصلی آن به سمت قبله می باشد. در ضلع جنوبی زیارتگاه ایوانی سرتاسری قرار دارد که نور مورد نیاز فضای داخل را از طریق دو پنجره تامین می نماید.

کرکوق تپه سی - تپه تاریخی

تپه تاریخی کرکوق درروستای کرکوق (یئکه لی) ازتوابع کلـخوران قراردارد که در فاصله ۷ کیلومتری مرکزشهرستان اردبیل و درمجاورت اتوبان اردبیل - آستارا قرار دارد

کرکری چایی - رودخانه

یکی از زیباترین مناطق اطراف مشکین شهر منطقه کرکری می باشد. منطقه کرکری در غرب آبگرم قاینارجا و جنوب غربی مشکین شهرواقع است. ازراه آسفالته مشکین شهر به قاینارجا و موئول جاده ای خاکی جدا می شود که پس ازگذر از منطقه «اینچه نو» به منطقه کرکری می رسد. چندین چشمه بزرگ در این منطقه قراردارند که از به هم پیوستن آنها رودخانه کرکری بوجود می آید که آب زراعی چندین روستای پایین دست را تامین می کند.

کرکری - دره

دره کرکری یا میجنده که از دره های باصفای سبلان محسوب می شود در غرب دره موئیل قرار دارد. این دره از دامنه های کوه آبی قاری آغاز شده با پیشروی به سمت شمال عریض تر می شود و به دشت مشکین غربی منتهی می گردد. دراین دره ، رودخانه کرکری جاری است که ازچشمه های متعدد حوزه آبخیز بویژه چشمه های قیرخ بولاغ (چهل چشمه) سرچشمه می گیرد. درقسمت جنوبی این دره سد خاکی برروی رودخانه احداث گردیده و آب ذخیره شده دردریاچه پشت آن ، بخش مهمی ازآب مورد نیازروستاهای میجنده، اندزق، احمدآبادومزرعه خلف را که از روستاهای مهم کنار دره اند تامین می نماید.

کرکشه

ازآبادی های دهستان شعبان از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهردرفاصله ۳۱ کیلومتری مرکز شهرستان است که از طرف شمال با روستای ساطی و سولاخلو(شمس آباد) از طرف جنوب و غرب با روستای پاشاییگلو و از طرف شرق با روستای شیخـلار مجاورت دارد. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۵ نفر را در قالب ۱۴ خانواردرخود جای داده بود.

کرگان

ازآبادیهای شهرستان اردبیل دردهستان هیراز بخش هیر است که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۸۴ نفررا در قالب ۲۳۹ خانواردرخود جای داده بود. کرگان در فاصله ۲۰ کیلومتری جنوب مرکز شهرستان اردبیل درسمت شرقی جاده اردبیل واقع شده است و با روستاهای کلخوران هیر ، خانقاه و هیر همجوار است.

کرگان تپه سی - تپه تاریخی

تپه کرگان مربوط به عصر مفرغ - عصر آهن ، سده های میانه دوران های تاریخی پس از اسلام است و در روستای کرگان دهستان هیر از بخش هیر شهرستان اردبیل واقع شده است. این اثر در تاریخ ۲۲ آبان ۱۳۸۶ با شماره ثبت ۲۰۱۴۹ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

کرگزلو

از آبادی های دهستان خورش رستم شمالی از بخش خورش رستم شهرستان خلخال است که در مجاورت روستاهای «میره جین» ، «قاراتیکان» ، «ساقیزچی» ، «ونن» و «کهلیک» قرار گرفته است. کرگزلو در سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۶ نفر را در قالب ۱۳ خانوار در خود جای داده بود. کرگزلو در ۳۷ درجه و ۲۴ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۳۸ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۸۰۰ متر است

کرم کندی

از آبادیهای دهستان قشلاق جنوبی از بخش قشلاق دشت شهرستان بيله سوار است که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۹ نفر را در قالب ۹ خانوار در خود جای داده بود. «بالاخان کندی» ، «مرادعلی کندی» ، «حسن خان دره سی» و «شورگول» از همسایگان کرم کندی به شمار می روند

کرمانج

کرمانج (اکراد) ساکن منطقه خلخال ، به گروه بزرگی از کردها گفته می شود که به گویش کرمانجی سخن میگویند. کرمانج ها (اکراد) که به آنها کردهای شمال هم می گویند امروزه در بیش از ۳۰ کشور جهان پراکنده شده اند با این حال مهمترین محل سکونت این اقوام در کشورهای ترکمنستان، مناطق مرکزی ترکیه ، سوریه ، کردستان عراق ، لبنان و بسیاری از کشورهای آسیای میانه و اروپا است. مکان اصلی سکونت این قوم در ایران در شهرها و روستاهای شمال خراسان رضوی و خراسان شمالی از جمله شهرهای قوچان، شیروان ، بجنورد، اسفراین ، چناران ، درگز مشهد ، کلات ، آشنخانه ، مانه، سملقان ، فاروج ، باجگیران و... است. در قسمت جنوبی استان اردبیل در شهرستان های گیوی و خلخال در حدود ۲۰ روستای کرمانج نشین وجود دارد که از شمال به جنوب عبارتند از: میل آغاردان ، بلوکانلو، مصطفی لو ، پیرانلو ، اوجقاز سفلی ، مورستان ، کلستان علیا ، کلستان سفلی ، حاجی آباد ، لنبر ، نواشتق، خداقلی قشلاق ، چلنبر ، آق بولاغ کرد ، غفورآباد ، کالار ، داودخانی ، النکش و زاویه کرد حضور کردها در منطقه خلخال و تالش از زمان نادر شاه افشار آغاز شد. طوایفی از کردها که قبلاً طی یک سلسله تصمیم های سیاسی از غرب ایران به شمال خراسان کوچانده شده بودند در دوره نادر شاه از

قوچان به خلخال کوچانده شدند تا با استقرار در حـد فاصلـه مراتع بین شرق و غرب کوههای تالش، دیواره قومی جدیدی بوجود آورند و از بروز تنش و درگیری میان تالشان و ایلات شاهسون جلوگیری نمایند. انگیزه اصلی کوچاندن ایلات کرد از قوچان و اسکان آنان در مرزهای غربی تالش برای جلوگیری از شورش تالشان بود و نادرشاه، کوشش کرد تا با جابجایی های جدید تالشان را در محاصره نظامی و قومی قرار دهد. کردهایی که از قوچان به خلخال و نواحی کوهستانی تالش کوچانده شدند از هفت طایفه به نام های شاطرانلو، خالتانلو، کلوکشانلو، هویرانلو، مونتانلو، نصرانلو (اصلان لو) و دلیکانلو تشکیل می شدند. کردها در ابتدای ورود به منطقه خلخال در محدوده باریکی در ۱۱۵ کیلومتری شمال قیزیل اوزه ن که در حدود ۱۵ کیلومتری شهر گیوی در جهت شرق بسوی ارتفاعات تالش امتداد دارد سکنی گزیدند و آنگاه در چهار ناحیه خلخال درمال قیزیل اوزه ن پخش شدند و پس از سقوط حکومت افشارها هم در منطقه خلخال باقی ماندند.

کردهای خلخال در گذشته زندگی بیلاقی و قشلاقی داشتند که از سال ۱۳۰۰ تا ۱۳۲۰ شمسی با حفظ فرهنگ قومی و وابستگی های عشیره ای خود تخته قاپو شده اند. تنها در روستاهای پراکنده در دره آراپاجایی گروهی از آنان هنوز نیز زندگی بیلاقی و قشلاقی دارند. مهمترین محدوده کردنشین در حال حاضر در شمال خلخال قرار دارد و هسته مرکزی آن مجموعه ای از ۱۶ آبادی است که همگی از دو طایفه شاطرانلو و خالتانلو هستند. دومین محدوده کرد زبان در چند روستای واقع در منتهی الیه جنوبی خلخال خلاصه میشود که بین روستاهای ترک ویا دراصل تات زبان قرار دارند و عبارتند از: جعفرآباد و سجهرود در دو طرف تنگه شاهرود سفلی و سه آبادی شیخ علی لو، احمدآباد و چملوگبین در یک دره کوچک شرقی تر. کرمانجی یکی از گویش های زبان کردی است زبانی که عضوی از شاخه شمال غربی زبان های ایرانی به شمار می رود و خود شاخه ای از زبان های هندوایرانی است که در بخش هایی از خاورمیانه و یا به طور دقیقتر در قسمت هایی از ایران، ترکیه، عراق، سوریه، ارمنستان، آذربایجان، لبنان و... رایج است. شاخه های اصلی زبان کردی عبارتند از: گویش کرمانجی، گویش زازانی یا گورانی و گویش های جنوبی. گویش کرمانجی خود شامل دو زیر شاخه است گویش کرمانجی شمالی و گویش کرمانجی جنوبی که آن را سورانی هم می گویند.

کرمـلو

روستای کرمـلو که قبلاً کرمـشاهلو نامیده می شد از آبادی های دهستان ارشق مرکزی در بخش ارشق شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۶۷ کیلومتری از مرکز شهرستان مشکین شهر در فاصله کمی از جاده اردبیل گرمی در مجاورت رضی قرار دارد. کرمـشاهلو از طرف غرب با رضی، از طرف شرق با روستای قارالو، از طرف شمال با «ذکیلو» و از طرف جنوب با روستای «جبینلو» همسایه است این آبادی بر اساس

سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۶۱ نفر را در قالب ۱۰۹ خانوار در خود جای داده بود.

کرناو

از تپه های معروف سمت غربی مرکز شهرستان خلخال است که در غرب شهر قرار دارد. کرناو در اصل «کاروان رو» بوده که در اثر کثرت استعمال به شکل اخیر درآمده است. گوئیا این تپه محل تردد کاروان های مسافرتی و تجاری خلخال بوده است.

کرنندق

از آبادی های دهستان سنجد شمالی ازبخش مرکزی شهرستان کوثر (گیوی) است که در مجاورت نوده قرار دارد و از سمت جنوب به دهستان سنجد شرقی منتهی میشود. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۱۶ نفر را در قالب ۲۱۷ خانوار در خود جای داده بود. کرنندق در ۳۷ درجه و ۴۷ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۲ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۷۲۰ متر است.

کرنق

از آبادی های دهستان خورش رستم جنوبی ازبخش خورش رستم شهرستان خلخال که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۷۷ نفر را در قالب ۴۴ خانوار در خود جای داده بود صورت رسمی تلفظ نام این روستا کرنق (به فتح «کاف» و «نون» و سکون «ر» و «قاف») است و در تلفظ محلی کرنه نامیده می شود روستای کرنق در منطقه ای بکر و دور افتاده ای در دل کوه قرار گرفته است و با روستای برندق، قشلاق برندق و دهستان پلنگا همجوار است. این آبادی در ۳۷ درجه و ۱۶ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۳۶ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۴۸۵ متر است.

کرنق - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۰۳۶ متر در محدوده دهستان پلنگا از بخش شاهرود شهرستان خلخال و در ۳۵ کیلومتری جنوب مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمال شرقی- جنوب غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۳۶ و عرض ۳۷.۱۷ می باشد

کره ناب

از آبادی های دهستان یافت از بخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲ نفر را در قالب ۳ خانوار در خود جای داده بود.

کریق بزرگ

از آبادی های دهستان یورتچی غربی از توابع بخش کورائیم شهرستان نیر که مجاورت روستاهای «سعیدخانلو»، «دگمه داغیلدی» و «جلوگیر» قرارداد و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۶۸ نفر را در قالب ۴۴ خانوار در خود جای داده بود.

کریق هیر

از آبادی های شهرستان اردبیل در سمت شمال دهستان هیر از بخش هیر است که در مجاورت روستاهای «ایوریق» و «کردعلی» قرارداد و در سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۲۸ نفر را در قالب ۳۹۷ خانوار در خود جای داده بود.

کریم کندی

کریم کندی که آن رادگمه داغیلدی هم می گویند در سمت جنوب دهستان ویلکیچ شمالی از توابع بخش مرکزی شهرستان نمین و در مجاورت روستاهای گول لی، دورجین، سعیدآباد، دگرمان دره سی و مهدی پستی قرارداد. این آبادی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۰ نفر را در قالب ۷ خانوار در خود جای داده بود.

کریملو

کریم لی آبادی کوچکی است که تقریباً در وسط دهستان اجارود شرقی از بخش موران شهرستان گرمی در مجاورت روستاهای پرمهر، جنگان، علی ویردیلی، وانستانق، یوخاری دمیرچی و پی یه دره قرار گرفته است منطقه ای که کریم لی در آن قرار گرفته کوهستانی است اما خود آبادی در زمینی نسبتاً صاف و هموار بنا شده است که شاید به همین علت هم در میان اهالی منطقه به هامارکند معروف است. در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۶ خانوار با جمعیتی نزدیک به ۷۱ نفر در کریم لی ساکن بوده اند.

کرین

از آبادی های دهستان پلنگا در بخش شاهرود شهرستان خلخال و مرکز دهستان پلنگا است که در سال ۱۳۶۶ تأسیس شده است و در سال ۱۳۹۰ دارای ۱۲۸ خانوار و ۴۲۹ نفر جمعیت بود. کرین در ۳۷ درجه و ۱۹ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۴۱ دقیقه طول شرقی در بین روستاهای لرد و عزیزآباد قرار دارد.

کسری داغی - کوه

سومین قله مرتفع ساوالان کسری یا آقام داغ با ارتفاع ۴۵۷۷ متر می باشد.

کشت و صنعت پارس

شرکت کشت و صنعت و دامپروری پارس با مشارکت شرکت کشت و صنعت و دامپروری مغان و بانک ملی ایران در سال ۱۳۶۶ تشکیل و بیش از ۱۸۰۰۰ هکتار از اراضی کشت و صنعت و دامپروری مغان را که در جنوب شبکه اصلی قرارداد داشت با برنامه های مدرن زراعی به زیرکشت برد. اراضی این شرکت در شمال شرق استان اردبیل قرار دارد که از طرف شرق، غرب و جنوب غربی به مراتع و قشلاقات عشایری و از شمال به اراضی شرکت مغان محدود می شود. مرز غربی محدوده را جاده پارس آباد-مشکین شهر تعیین می کند و حفاصل جنوبی آن را نیز جاده و کانالهای حفر شده مشخص کرده است. جاده جعفرآباد- گرمی- پارس آباد نیز از میان قسمت های شرقی عبور می کند.

کشت و صنعت دریاچاسی - دریاچه مصنوعی

دریاچه مصنوعی کشت و صنعت مغان یکی از جاذبه های طبیعی با منشا آبی شهرستان پارس آباد می باشد که آسمان نیلگون را تمثیل کرده و ناظر را به حیرت و ا می دارد. این دریاچه یکی از دیدنیهای ارزشمند استان اردبیل است. ارزش اقتصادی آن از دیر باز شناخته شده است و در طول سال ها مردم منطقه از برکت آن بهره مند شده اند. این دریاچه سرچشمه حیات و عامل توسعه اقتصادی و صنعتی این سرزمین شده است

کشت و صنعت و دامپروری مغان

شرکت سهامی کشت و صنعت و دامپروری مغان در سال ۱۳۵۳ به منظور بهره برداری از امکانات اقلیمی دشت مغان و ارتقاء کشاورزی و صنعت آن در قسمتی از اراضی دشت مغان تأسیس گردید. این شرکت فعالیت های خود را در سه بخش فعالیت های زراعی، فعالیت های باغبانی و فعالیت های صنعتی متمرکز نموده با طراحی و راه اندازی واحدهای مورد نیاز خود به عنوان یکی از قطب های پیشرفته در زمینه کشاورزی، دامپروری، باغداری و صنایع وابسته کشور درآمد.

کفتارق

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان ارشق شرقی از بخش مرکزی است که درسرماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۷ نفر را در قالب ۸ خانوار در خود جای داده بود کفتارق یا کافتارا در کنار رودخانه قوروچای و مجاورت روستاهای محمدجانلو، نقدی کندی و آق قالا جای گرفته است.

کفو(قلعه کفو) - قلعه تاریخی

نگاه کنید به : اندبیل قالاسی

کلار

از آبادی های دهستان سنجبدشرقی دربخش مرکزی شهرستان خلخال است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۴ نفر را در قالب ۱۲ خانوار در خود جای داده بود. روستای کلاردر مجاورت آبادی های غفورآباد ، چلمبر ، نواشنق و آق بولاغ جای گرفته است و از جانب جنوب به دهستان خاندبیل شرقی متصل می شود. کلار در ۳۷ درجه و ۴۱ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۸ دقیقه طول شرقی قرار دارد.

کلان

آبادی نسبتا بزرگ و پرجمعیتی که درمختصات جغرافیایی ۳۸ درجه و ۵۹ دقیقه و ۶ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۸ درجه و ۱۳ دقیقه و ۲۹ ثانیه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ قرار گرفته کلان نام دارد. کلان از نظر تقسیمات کشوری جزو دهستان اجارود شرقی ازبخش موران در شهرستان گرمی است که در منطقه ای کوهستانی به ارتفاع ۱۱۰۰ متر در جنوب غربی دهستان اجارود شرقی و در مجاورت روستاهای افسوران ، ائلخانلار، کولاتان و بورک آباد قرار گرفته است. کلان روستای بزرگ و پرجمعیتی است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۰۷ نفر را در قالب ۹۰ خانوار در خود جای داده بود.

کلانپا

از آبادی های دهستان شعبان ازبخش مرکزی شهرستان مشکین شهر در فاصله ۲۲ کیلومتری مرکز شهرستان است این آبادی که بوسیله مرحوم کربلایی پاشا بنیانگذاری شده در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۴۰ نفر را در قالب ۴۰ خانوار در خود جای داده بود

کلانتر

روستایی که در سمت جنوب غربی دهستان انگوت غربی به نام کلانتر، شهرت یافته یکی از آبادی های زیبا و باصفای دهستان انگوت غربی از بخش انگوت شهرستان گرمی است که در میان روستاهای کنده ، دومولی ، گلین بولاغی ، شیخ رضی ، قلیچ خان لی، هیبت سفلی و هیبت علیا قرار دارد و فاصله آن از جاده اصلی مشکین شهر به مغان ۷ کیلومتری باشد. این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱۶ نفر را در قالب ۲۹ خانوار در خود جای داده بود.

کلانتر داغی

کوه کلانتر در سمت جنوب غربی دهستان انگوت غربی واقع شده است و جزو رشته کوه صلوات به شمار می رود ارتفاع آن ۱۹۵۰ متر است و یکی از سرچشمه های سامبورچایی است.

کلانسورا

کلانسورا بزرگترین و پرجمعیت ترین آبادی دهستان اجارودشرقی و بخش موران می باشد که از نظر تعداد جمعیت رتبه نخست را در میان کل آبادی های سمت شرقی گرمی به خود اختصاص می دهد. این آبادی که از نظر تقسیمات کشوری از توابع دهستان اجارودشرقی در بخش موران از شهرستان گرمی محسوب می شود در سمت جنوب شرقی مرکز بخش موران و در فاصله نزدیکی از آن قرار گرفته است کلانسرا در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۲۳ نفر را در قالب ۱۷۵ خانوار در خود جای داده بود

کلاه فرنگی - برج خشتی داش کسن

برج های کلاه فرنگی ، دو برج خشتی در قسمت غربی روستای داش کسن اردبیل بود که قبل از الحاق این روستا به محدوده شهر اردبیل در اراضی این روستا قرار داشت. یکی از این دو برج با کلاه فرنگی تنگ و برج دوم با کلاه فرنگی وسیع بود. ساختمان این برج که به دهه سال پیش نسبت داده می شود و تا چندین سال اخیر آثاری از آن در انتهای خیابان لاله به چشم می خورد با اجرای طرح های خیابان کشی و احداث واحدهای مسکونی جدید از میان رفت. امروزه این روستا به اردبیل متصل شده و یکی از محلات بزرگ اردبیل را تشکیل می دهد و بخش باقی مانده بسیار مختصری از این برج خشتی روبروی پارک لاله در خیابان لاله به چشم می خورد.

کلبعلی شاه

یکی دیگر از کوچه های هشتگانه ای که در اردبیل با پسوند شاه معروفند و مسجدی هم به همین نام دارند کوچه و مسجد کلبعلی شاه می باشد که مثل دیگر کوچه های مذکور در بافت قدیمی شهر اردبیل قرار دارد و یادگاری از تاریخ گذشته این دیار می باشد. کوچه کلبعلی شاه که بعد از پیروزی انقلاب اسلامی به کوچه آیت الله سعیدی تغییر نام داده در حدفاصله محله اوچ دکان ، آبروان و کوچه عارف قرار دارد و یادآور نام و شخصیت انسان وارسته ای است که در این کوچه سکونت داشته است.

کلخوران کورپوسو - پل تاریخی

نگاه کنید به : پل سه چشمه کلخوران

کلخوران ویند

از آبادی های دهستان آب گرم از توابع بخش مرکزی شهرستان سرعین که در میان روستاهای ویند کلخوران و ورنیاب در کنار جاده اصلی اردبیل به سرعین جای گرفته است. کلخوران ویند در زلزله

سال ۱۳۷۵ اردبیل به کلی ویران گردید اما بلافاصله در فاصله کمی از محل قبلی و در منطقه نسبتاً مسطحی قد برافراشت و پای گرفت. کلخوران ویند در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۶۵ نفر در قالب ۱۵۴ خانوار در خود جای داده بود.

کلخوران هیر

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان هیراز بخش هیر در ۲۲ کیلومتری جنوب شرقی شهرستان اردبیل است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۴۸ نفر را در قالب ۵۹ خانوار در خود جای داده بود. کلخوران هیر در فاصله ۳ کیلومتری از جاده اردبیل به خلخال، از طریق جاده ای که با گذر از روستای کرگان در ۲۰ کیلومتری اردبیل به آن متصل می شود قرارداد و در بین روستاهای «کرگان» و «دویول» جای گرفته است.

کلش بزرگ مهماندوست

از آبادی های دهستان مهماندوست از توابع بخش کورائیم شهرستان نیرکه بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۶ نفر را در قالب ۹ خانوار در خود جای داده بود. کلش بزرگ در سمت جنوب غربی دهستان و در میان روستاهای خانه شیر، اوزان بولاغی و امین اباد واقع شده است.

کلش نمین

از آبادی های شهرستان نمین که در دهستان میناباد از توابع بخش عنبران نمین است که در ۱۴ کیلومتری شمال نمین در مجاورت عنبران علیا، قریه جید، دهستان میناباد و روستای میرزائق قرارداد گویش مردم تالشی است و اهل تسنن می باشند این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۵۱ نفر را در قالب ۱۹۸ خانوار در خود جای داده بود.

کلش (کولش) کلمه ای ترکی به معنی ساقه های گندم و جوست که بعد از خرمن کوبی و جدا کردن گندم و جو از آن به جا می ماند و معمولاً به مصرف سوخت می رسد. به گفته اهالی روستا در زمان های دور اطراف روستا را جنگل و بوته های خشک پوشانده بوده لذا بدین علت روستا را «کولش» نام گذاری کرده اند. زبان مردم روستای گلشن یا کولش تالشی است اما بیشتر اهالی آن به زبان ترکی هم آشنایی دارند. شغل مردم روستا کشاورزی و دامداری و زراعت می باشد و خانم ها معمولاً به گلیم بافی مشغولند. گلیم از جمله صنایع دستی روستای کولش است و گلیم های آن در دنیا مشهور و علاقمندان و خواستاران داخلی و خارجی زیادی دارد نقوش و رنگ های الوان و متنوع و طرح های زیبا جلوه ای خاص به گلیم های بافته شده کولش می بخشید.

کله درق

از آبادیهای دهستان صلوات از بخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۱ نفر را در قالب ۱۵ خانوار در خود جای داده بود. فاصله «کله درق» با مرکز شهرستان مشکین شهر نزدیک ۹۰ کیلومتر است. کله درق با روستاهای پشتکوه، گونئی کند و داش بولاغ همجوار می باشد.

کله دیکه

از آبادی های دهستان ارسق غربی ازبخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است که در مجاورت روستاهای نولی بولاغی، قوزلی دره، چیرچیر، اکبرکندی و کنچووا قرار گرفته است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۹ نفر را در قالب ۶ خانوار در خود جای داده بود. فاصله آن با «مازافا» تقریباً ده کیلومتر است و در ۲۰ کیلومتری جاده اصلی مشکین شهر به مغان واقع شده است.

کله سر

یکی از طوایف هفت گانه منطقه گرمی است که امروزه به طور کامل در آبادی های مختلف شهرستان گرمی سکنی گزیده و به کار زراعت و دامداری اهمیت می دهند. از میان طوایف گرمی فقط دو طایفه خلیفه لو و کله سر جزو عشایر شاهسئو ن به شمار می آیند و ۵ طایفه دیگر شامل چم، مددلو، دلاغاردالی، کورانلو و گیلال از مدت ها پیش تخته قاپو شده اند.

کله سر گرمی

نام دوآبادی همنام در سمت شمالی دهستان اجارودشمالی از بخش مرکزی شهرستان گرمی است که مانند دیگر روستاهای همنام با پیشوند های آشاغی و یوخاری از هم متمایز میشوند. آشاغی کله سر درمتهی الیه دهستان اجارود شمالی با آبادی هایی ازبخش مرکزی بيله سوار مجاورت به هم می رساند. آشاغی کله سر با ۱۵ خانوار سکنه، جمعیتی ۷۵ نفری را درخودجای می دهد ونسبت به یوخاری کله سر که ۸ خانوار و ۱۷ نفر جمعیت دارد بزرگتر است.

کله سر نمین

از آبادی های شهرستان نمین در دهستان ویلکیچ شمالی از توابع بخش مرکزی نمین است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱۶۵ نفر را در قالب ۳۴۰ خانوار درخود جای داده بود. اهالی روستا درباب وجه تسمیه روستا می گویند که: دو برادر بودند به نام های «کله سر» و «دوگه سر» که هر کدام جایی را برای اقامت برگزیدند و روستای کله سر جایی است که یکی ازاین دو برادر برای سکونت برگزیده و نام

خود را برای آبادی گذاشته است. گوئیا مثل معروف «کله سرآش ایندان دا اولدوق گول لو پیلووندان دا» در مفهوم «از این در رانده از آن در مانده» در اثر اتفاقی در این منطقه بر سر زبان ها افتاده است.

«کله سر» و «گول لو» دو روستا و قریه همسایه هستند در روستای کله سر روز عاشورا به عزاداران آش و در گول لو «پلو» نذری می دهند. فردی به قصد خوردن آش به روستای کله سر می رود و می بیند که هنوز آش کله سر آماده نیست با خود می گوید بروم روستای گول لو و سریع پلو را خورده و برگردم تا به گول لو بروم غذا تمام می شود با خود می گوید سریع برگردم کله سر و آش بخورم اما زمانی به کله سر می رسد که آش کله سر هم ته کشیده است به سرش میزند و میگوید: «کله سر آش ایندان دا اولدوق گول لو پیلووندان دا»

کله سر نیر

از آبادی های دهستان دوسونخواجه از توابع بخش مرکزی شهرستان نیر که براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۴۳ نفر را در قالب ۴۶ خانوار در خود جای داده بود. کله سر نیر یا دوسونخواجه با روستاهای مزرعه گوللوجه، میمند و اسلام آباد مجاورت دارد.

کله قندی - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۰۲۵ متر در محدوده دهستان سنجید غربی شهرستان کوثر (گیوی) و در ۱۵ کیلومتری شمال غربی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمال شرقی - جنوب غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۲۶.۳۰ و عرض ۳۷.۴۵ می باشد.

کلهر

روستای کلهر که آن را «کلفیر» هم می گویند از آبادیهای دهستان شعبان از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۴۵ نفر را در قالب ۴۳ خانوار در خود جای داده بود. کلفیر یا کلهر در فاصله ۱۹ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر و در حاشیه دره کم عمق و کم عرض جاده اهر-مشکین شهر قرار گرفته است.

کلورچایی - رودخانه

نگاه کنید به : رودخانه شاهرود

کلورخلخال - مرکز دهستان

کلورمرکز دهستان شاهرود در بخش شاهرود شهرستان خلخال و مرکز بخش شاهرود شهرستان خلخال

است که در فاصله ۳۰ کیلومتری جنوب شهر خلخال و در دامنه غربی رشته کوه تالش و شرق کوه پلنگا در ۳۷ درجه و ۲۳ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۴۳ دقیقه طول شرقی قرار دارد. ارتفاع متوسط آن از سطح دریا ۱۵۵۰ متر است و آب و هوای آن در تابستان معتدل و در زمستان سرد است. اغلب اهالی کلور به زبان تاتی تکلم می‌کنند که بازمانده زبان آذری است که پیش‌تر به شکل گسترده در آذربایجان رواج داشته ولی رفته‌رفته توسط زبان ترکی جایگزین شده و تنها در مناطق محدودی هنوز باقی مانده است.

کلور دره سی اردبیل - دره جنگلی

دره زیبا و باصفای «کو- لور» از دره های دیدنی شهرستان سرعین است که در حاشیه روستای کلور از بخش سبلان شهرستان سرعین در فاصله ۲۰ کیلومتری اردبیل واقع است و با داشتن مناظر زیبا و دل‌انگیز و درختان سبز و سر به فلک کشیده به عنوان تفرجگاهی مورد استفاده اهالی اردبیل قرار می‌گیرد. این دره در فاصله کمی از جاده اردبیل به ارجستان و در سمت شمالی این جاده قرار دارد.

کلور سبلان

از آبادی های دهستان سبلان از توابع بخش سبلان شهرستان سرعین که در سال ۱۳۹۰ دارای ۲۴ خانوار با ۹۸ نفر جمعیت بوده است. این آبادی در فاصله کمی از جاده اردبیل - ارجستان و در میان روستاهای درآباد، شمس آباد، اردیموسی قرار دارد و از سمت شمال به دهستان سردابه منتهی می‌شود.

کلوکشانلو (کلوکشانلو)

از ایلات و عشایر خلخال که ارتفاعات قوشچی داغی بخش گرمرو و میانه محل بیلاق و سنگ آباد خلخال محل قشلاق این طایفه بود و رئیس آنها در اواخر کریم صولتی فرزند بویوک خان صولت السلطان بود. دلیکانلو، شاطرانلو و کلوکشانلو از ایل شکاک که از اکراد کردستان بودند جدا شده، عده ای در قوچان بعضی در سراب و گروهی نیز به خلخال آمده و بیشتر در قسمت شمالی خلخال سکونت یافتند. این طوایف امروزه به صورت پراکنده در مناطق خاصی از خلخال به بیلاق و کوه و صحرا می‌روند و طوایف مختلف کلوکشانلو، شاطرانلو، خالتانلو، هویرانلو، مونتانلو، نصرانلو (اصلان لو) و دلیکانلو در زمان نادر شاه افشار به خلخال و نواحی کوهستانی تالش کوچانده شدند.

کلیسای مریم مقدس

کلیسای مریم مقدس اردبیل در کوچه ارمنستان واقع دریافت قدیم شهر اردبیل قرار دارد و از آثار قرن ۱۲ هجری قمری است. تزیینات داخلی کلیسا جالب است و در چوبی آن نیز با اشکال هندسی زیبا تزیین یافته است. بنایی است مربع مستطیل از آجر و گنبد ساده آجری. درازای بنا ۱۶ متر و پهنای

آن ۱۴ متر است. درون بنا مربع شکل و دارای چهار طاق نما می باشد، که بر روی ستون های مربع شکل تعبیه شده اند. طاق نماها جناقی و با نقاشی های محدودی در ازاره تزئین یافته است. محراب کلیسا نقاشی هایی به شکل ترنج های گوناگونی دارد و رنگ هایی که در گل های گوناگون ترنج به کار رفته، سبز روشن و نارنجی روشن و در متن سرمه ای است. در محوطه کلیسا گورهایی وجود دارد که از سنگ های معمولی و رسوبی در ساخت آن استفاده شده و بر روی آن ها صلیب هایی کنده شده است. بر روی درب ورودی کلیسا با خط ارمنی، بوسیله تکه هایی بریده شده از نی، که به شکل حروف درآورده و با میخ بر متن درب کوبیده اند، چنین نگاشته شده است: «این درب خانه حقیقی خداست، که بر رسم یادبود از طرف اگالوس ملیک میرزایانس به کلیسای مریم مقدس هدیه می شود. ۱۸۷۶ م.»

کلیسای مریم مقدس اردبیل در سال ۱۸۷۶ میلادی (برابر با ۱۲۵۵ خورشیدی) با خرج خانواده گالوست میرزایان و اهتمام خاجاطور شهبازیان بنا شده است. این کلیسا تا سال ۱۹۴۴ میلادی فعال بوده است. با اتصال راه آهن روسیه به تبریز که موجب دگرگونی درسیستم مواصلات و مراودات با آن کشور شد. جامعه ارامنه اردبیل نیز به تدریج تقلیل یافت و بیشتر آنان به تبریز مهاجرت کردند. آخرین مراسم مذهبی و نماز جماعت در سال ۱۹۴۴ میلادی برابر با ۱۳۲۳ شمسی توسط کشیش وارطان ژامگوریسیان در آن انجام شده است. با مهاجرت خانواده های ارمنی به تبریز و تهران، انجام مراسم مذهبی در کلیسا نیز تعطیل شد. امروز که نزدیک به یک قرن ونیم از عمر بنای کلیسای مریم مقدس اردبیل می گذرد، متعلقات کلیسا از جمله حمام و مدرسه بطور کامل از بین رفته و تنها بنای کلیسای رو به تخریب به حیات غیرفعال خود ادامه می دهد. از سال ۱۳۷۰ کلیسای مذکور از طرف شورای خلیفه گری ارامنه آذربایجان در اختیار مدیریت میراث فرهنگی اردبیل قرار گرفت تا با کمک های مالی ارامنه این بنای تاریخی مرمت شود و با تغییر کاربری از فضای آن جهت فعالیت های فرهنگی و هنری استفاده شود.

کمال آباد

از آبادی های دهستان دوسونخواجه از توابع بخش مرکزی شهرستان نیر که در مجاورت روستاهای دیمان، پیرنق و علی آباد قرار گرفته است و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۹۸ نفر را در قالب ۸۱ خانوار در خود جای داده بود.

کمر

از آبادی های دهستان خورش رستم شمالی از بخش خورش رستم شهرستان خلخال که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۰۹ نفر را در قالب ۲۸ خانوار در خود جای داده بود. روستای کمر در سمت شرقی قیزیل اوزه ن قرار گرفته و از سمت غرب به استان آذربایجان شرقی متصل می شود. کمر در ۳۷ درجه و ۱۷

دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۷ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۷۸۰ متر است.

کمرخونی - آبشار

رودخانه ازناو در روستای خوجین از بخش مرکزی شهرستان خلخال پس از طی مسافتی در حدود یک کیلومتر و گذر از بالادست باغهایی که توسط این آب آبیاری می شوند به دامنه کوه کمرخونی رسیده و در انتهای این کوه با شیب متوسطی از بین صخره ها به سمت پایین سرازیر می شود که موجب خروشان شدن آب و به وجود آمدن آبشار کوچک و زیبایی می شود که به کمرخونی معروف است. «خونی» یا «خانی» میان تات زبانان منطقه شاهرود خلخال به معنی چشمه است.

کمردرق

از آبادیهای دهستان خورش رستم شمالی از بخش خورش رستم شهرستان خلخال که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۹ نفر را در قالب ۸ خانوار در خود جای داده بود کمردرق در شرق قیزیل اوزه ن و در مجاورت روستاهای هئشی و دایوکنندی جای دارد.

کمرقایا

روستای «کمرقایا» از آبادی های دهستان آزادلو از بخش مرکزی شهرستان گرمی است که در شمال دهستان آزادلو در مجاورت رودخانه پرآب بولقار (بالهارود) قرار دارد مجاورت با این رودخانه برای تمامی آبادی هایی که در کنار آن قرار گرفته اند فرصت بزرگی است تا با استفاده از آب رودخانه بولقار به اجرای طرح ها و برنامه های اقتصادی متعددی بپردازند برنامه هایی که هم رونق و آبادانی این آبادی ها را فراهم آورند و هم بر میزان درآمد اهالی آن بیافزاید. کمرقایا در ۳۹ درجه و ۸ دقیقه و ۳۵ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۸ درجه و ۱۳ دقیقه و ۲۱ ثانیه طول شرقی از نصف النهار مبدا و در مجاورت روستاهای تپه باشی، اژدرلو و عبایگلو قرار گرفته است. در حدود ۲۰ کیلومتر با شهر گرمی فاصله دارد و در سمت غربی جمهوری آذربایجان قرار گرفته است. کمرقایا روستای متوسطی است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۶۹ نفر را در قالب ۴۶ خانوار در خود جای داده بود.

کممق

از آبادی های شهرستان کوثر (گیوی) است که در سمت شمال غرب دهستان سنجد جنوبی از بخش فیروز و در مجاورت روستاهای ینگجه قشلاقی، عظیم آباد قرار دارد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۳۴ نفر را در قالب ۳۴ خانوار در خود جای داده بود. این آبادی در ۳۷ درجه و ۳۹ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۰ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۵۴۰ متر است.

کمی آباد

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان شرقی از بخش مرکزی است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۵۶ نفر را در قالب ۱۵۱ خانوار در خود جای داده بود. کمی آباد در جنوب دهستان و در مجاورت روستاهای رضی آباد ، حمیدآباد و دهستان فولادلوی شمالی واقع شده است. از سال ۱۳۶۵ بر روی رودخانه قوروچای در مجاورت روستای کمی آباد سدی خاکی با هسته رسی احداث و به بهره برداری رسیده است که آب آن برای مصارف کشاورزی مورد استفاده قرار می گیرد. ارتفاع سد از بستر ۶۲ متر طول تاج ۶۸۲ متر و حجم کل سد ۳ میلیون مترمکعب است .

کنازق

از آبادی های شهرستان نمین که در دهستان ویلکیج شمالی از توابع بخش مرکزی نمین و در مجاورت روستاهای «یئنگیجه» ، «جگرکندی» ، «سولا» و «خان کندی» قرار گرفته است. این آبادی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۳ نفر را در قالب ۲۱ خانوار در خود جای داده بود. روستای کنازق در بیان اهالی «کانازا» نامیده می شود.

کنازق نمین - تپه تاریخی

تپه کنازق از تپه های تاریخی روستای کنازق از توابع شهرستان نمین است . تاریخ این تپه به هزاره اول پیش از میلاد نسبت داده می شود.

کنچووا

روستای کنچووا (کن - چو - آ) از آبادی های دهستان یافت و مرکز دهستان یافت از بخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است که در سال ۱۳۶۶ تاسیس شده است. کنچووا از روستاهای نسبتاً بزرگ و معروف دهستان یافت در بخش مرادلو است که در سمت غربی مرکز بخش و قسمت شمالی مشکین شهر قرار دارد. راه دسترسی به این روستا ادامه همان جاده فرعی و آسفالت مشیران است که از سه راهی مشیران در جاده اصلی مشکین شهر به مغان از آن جدا می شود و بعد از گذر از روستاهای سرراه یعنی «گندلوجه» ، «گبه لوجه» ، «محمدآباد» و «لاله کهریزی» به سمت شمال ادامه می یابد. کنچووا به لحاظ موقعیت جغرافیایی خود و مجاورت با رودخانه قاراسو از روزگاران قدیم مورد توجه حاکمان قرار گرفته و این امر باعث شده که آثار و ابنیه تاریخی از خود بجای گذارند. قلعه قهقهه در ۳ کیلومتری کنچووا واقع شده که به عنوان خزائن سلطنتی مورد استفاده قرار می گرفته است. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۳۶ نفر را در قالب ۱۵۳ خانوار در خود جای داده بود.

کندرق چایی - رودخانه

این رودخانه از دامنه های آق داغ سرچشمه گرفته در مسیر خود از به هم پیوستن رودهای کوچک مخصوصا «نیاخرام» و «چای قوشان» بخشی از اراضی خورش رستم را سیراب می سازد و بعد از طی ۲۰ کیلومتر به قیزیل اوزه ن می پیوندد.

کنده کندی

از آبادی های دهستان صلوات ازبخش مرادلسوی شهرستان مشکین شهر است که در سمت شمال غربی دهستان صلوات درمجاورت روستاهای گل درق ، داش بولاغ کنده ، کیله درق و سیدجعفرلو واقع شده است. کنده کندی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۶۵ نفرا در قالب ۷۶ خانوار در خود جای داده بود.

کنده لو

از طوایف ایل شاهسوئه ن مغان که مانند طایفه حاجی خانلو از قفقاز آمده و از طایفه قموق لزگی و داغستان است. موقع ورود به این منطقه مذهب تسنن داشته است و بعد به مذهب شیعه گرویده اند. رئیس این طایفه به نام قبای که به انگوت آمده اولاد ذکوری نداشته و نذر کرده که اگر خداوند فرزندی به وی عطا فرماید به مذهب شیعه درآید و چون نذرش قبول شده قبیله اش در قبول مذهب شیعه از او تبعیت کرده اند. این مهاجرت ظاهرا در اوایل سلطنت شاه عباس رخ داده است زیرا شاه عباس دریکی از نامه های خود به تزار می نویسد که : بر اثر جنگهایی که متوالیا در لزگی افتاده شهرهای ایل بزرگ قموق ویران گشته و بهتر است با برگرداندن افراد آن ایل به سرزمین اصلی اشان دو دولت روس و ایران برای آبادی آن شهرها اقدام کنند. در سال ۱۰۹۹ شمسی نام ایل قموق مجددا بر سر زبانها می افتد و سرخای خان قاضی قموق با حاجی داود مشکوری همدست شده قوبا ، شاماخی و شیروان را به تصرف درمی آورند..... سرخای خان مدتی با ظلم و ستم فرمانروایی میکند تا بالاخره نادرشاه دولت عثمانی او را شکست داده و از منطقه بیرون می راند. طایفه کنده در سواحل دره رود (از عمارات تا قیطانلو) قشلاق و در کوه های صلوات ییلاق دارد. از روسا و سران این طایفه می توان از هاشم بیگ ، حاجی آقامیرزا ، اسدالله بیگ ، عباسقلی بیگ و قدرت بیگ را نام برد. تیره های این طایفه عبارتند از : شفیع لو ، کربلایی لو ، ملالو ، حسینعلی لو ، میرزا محمدلو و الف خانلو.

طایفه «کنده» به دست رحیم خان متلاشی شد و دیگر هیچوقت اقتدار اولیه را پیدا نکرد. این طایفه به دلیل قرار گرفتن در بین قارداغ و مغان گاهی جزو طوایف قارداغ و گاهی جزو طوایف مغان محسوب شده و گاهی هم اصلا طایفه به حساب نیامده است.

کندوان

از آبادی های دهستان دورسونخواجه از توابع بخش مرکزی شهرستان نیر که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۰۵ نفر را در قالب ۸۰ خانوار در خود جای داده بود. کندوان با روستاهای اسلام آباد، لای و آبادی های دهستان آبگرم سرعین همجوار است.

کنزق

از آبادی های دهستان آب گرم از توابع بخش مرکزی شهرستان سرعین که در سه کیلومتری شهر سرعین واقع شده است و از شمال به اراضی اردیموسی، از جنوب به روستای تاریخی کلخوران، از شرق به روستای آق قلعه و از غرب به شهر توریستی سرعین محدود شده است. کنزق از مناطق قدیمی و باستانی شهرستان سرعین است که سابقه استقرار جوامع انسانی در آن به قبل از میلاد می رسد. این روستا در زلزله سال ۱۳۷۵ به کلی تخریب گردید و سپس با همکاری مردم و دولت بازسازی شد بیشتر مردم روستا به فعالیت های زراعی، دامپروری و صنایع دستی اشتغال دارند. گندم، جو، عدس و سیب زمینی از عمده ترین محصولات زراعی این روستا است. چمنزارها و مراتع غنی پیرامون روستا، امکان فعالیت های دامپروری را فراهم آورده و پرورش دام، جایگاه ارزشمندی در اقتصاد این روستا دارد. تولید صنایع دستی مانند گلیم، جاجیم، فرش، جوراب و شال گردن در میان زنان و دختران روستایی مرسوم است. روستای کنزق با بافتی متراکم، در جوار یکی از دره های زیبای سبلان استقرار یافته است. بافت کلی روستا طرحی منظم و الگویی شطرنجی دارد. خانه های صخره ای و زیرزمینی که ابعادی متنوع و استقراری ناهمگون دارند، از ویژگی های اصلی این روستا به شمار می روند. برخی از این خانه ها دارای روزنه و نورگیر استوانه ای و برخی دیگر، دایره ای شکل و یا غیرهندسی هستند در این خانه های صخره ای طاقچه هایی با طاق های قوسی یا کنده کاری تعبیه شده است نمونه نزدیک به این نوع خانه ها را می توان در بافت سنتی روستای میمند در استان کرمان نیز ملاحظه کرد.

در خانه های جدید روستا تیر آهن، آجر، سیمان، گچ و سنگ به کار رفته است. چشم انداز کلی روستا تلفیقی از کوه، درخت زار و خانه های صخره ای است. بنابراین دو نوع الگوی سکونت قدیمی و جدید در روستا وجود خانه های صخره ای که در سراسیبه تپه ای به صورت خانه های زیرزمینی و با اشکال مختلف حفاری شده اند، آرامگاه امامزاده سید صادق از جاذبه های دیدنی این روستاست. روستای کنزق در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۰۳۱ نفر را در قالب ۳۰۲ خانوار در خود جای داده بود.

کنزق سرعین - دهکده صخره ای

در حوالی دامنه جنوب، جنوب غربی و شرق روستای کنزق در فاصله ۳ کیلومتری سرعین، یک

رشته خانه های صخره ای و زیرزمینی زیبا و شگفت انگیز که به اشکال مختلف کنده شده قرار دارد . ورودی اکثر این خانه های صخره ای یا دخمه های سنگی به موازات هم و غالباً در یک امتداد قرار دارند. سرتاسر دامنه تپه را کنده های صخره ای با اشکال و پلان های متفاوت پوشانده است . تاکنون نزدیک به ۳۰ واحد صخره ای کوچک و بزرگ بصورت منفرد یا مجتمع شناسائی شده اند. برخی از آنها دارای نورگیر و روزنه استوانه ای شکل و برخی حالت دایره و غیر مهندسی نامنظم دارند اما تنها برخی از آنها دارای ستون هستند هر چند برآمدگی هائی بصورت نیم ستون بعنوان پایه و تفکیک کننده در داخل آنها وجود دارد. در اغلب این منازل صخره ای جاذراخی ها و تاقچه های طاق قوسی وجود دارد اکثر این واحدهای صخره ای که ورودی باریکی دارند به فضای منفرد یا مجتمع باپلان های متفاوت و فضاهای عریض و طویل منتهی می شوند. پیدا شدن سفالهای خاکستری در محدوده داخلی و خارجی این منطقه قدمت آن را به هزاره اول قبل از میلاد می رساند. به روایت دیگر این دهکده را می توان از آثار دوران مهر پرستی تلقی نمود. میگویند که این تونل های زیرزمینی تودرتو و دهلیزهای چند اطاقه که از زیر معبدآناهیتا تا خود روستای کنزق ادامه داشته دارای دو در بزرگ یکی در جلوی آبگرم گاومیش گولو و دوم در وسط دره ساری دره در مقابل یک چشمه آب آشامیدنی بوده است .

کنگرلو

ازآبادی های دهستان لاهرود ازبخش مشکین شرقی شهرستان مشکین شهر است که درسال ۱۳۹۰ تعداد ۴۰۳ نفر در قالب ۱۲۵ خانوار در خودجای داده بود. کنگرلو روستای نسبتاً بزرگ و آبادی است که بر سر جاده اصلی اردبیل مغان و درست بر سر سه راهی ای که جاده اردبیل ، مغان و مشکین شهر را به هم متصل می کند قرار دارد. واقع شدن بر سر این سه راهی مهم از یکسو و دسترسی آسان به آب رودخانه قاراسو از سوی دیگر ، این روستا را در ردیف روستاهای زیبا و ثروتمند مشکین شهر قرار داده است کنگرلو، در جنوب شرق با ده ده بیگ لو در شمال با گوده کهریز ، در شمال غرب با گبه لوجه و در جنوب غربی با روستای قاراقایا مجاورت دارد. سد قاراقایا در غرب این روستا قرار دارد.

کوثر - شهرستان

نگاه کنید به : گیوی

کوجنق

کوجنق (کو- جه - نه) ازآبادی های دهستان دشت از بخش مرکزی مشکین شهر در ۱۸ کیلومتری شمال غربی شهرستان مشکین شهر است که در مجاورت رودخانه های اهرچایی و مشکین چایی واقع

شده است. این روستا از جنوب به روستای «مزرعه جهان»، «خانباز» و «اهل ایمان»، از شمال به روستای «ساریخانلو» و «صاحب دیوان» از شرق به آبادی های «قاراباغلار»، «قصابه»، «احمدبیگلو»، «گیلر» و «حبشی» و از غرب به روستاهای «خانکندی» (شیرین کندی)، «جلایر»، «بال قشلاقی» (آتمیان لی) و قشلاقات اهر محدود می شود. در مورد وجه تسمیه این آبادی داستان های مختلفی وجود دارد از جمله این که «کوجنق» نام دختر حاکم شهر باستانی وراوی (اورامی) است که در «قاراقالا» حاکم نشین بود و باغ بزرگ و باشکوهی در محل فعلی روستا داشت و روستا نام خود را از نام دختر حاکم گرفته است. عده دیگری معتقدند که به علت وجود گنج زیاد، موقعیت سوق الجیشی و استراتژیکی، این منطقه در طول تاریخ به کوه گنج، کوی جنگ و کوه جنگ مشهور بوده است که در اثر کثرت استعمال به کوجنق تبدیل می شود و گروهی هم معتقدند که به دلیل سابقه کوچروی اهالی آبادی، این روستا به «کوچنی» و یا «کوچری» معروف بوده که به مرور زمان به «کوجه نه» تغییر یافته است. بدیهی است که هیچ یک از این داستانها در وجه تسمیه «کوجه نه» تا انجام کارهای تحقیقاتی مستند راه به جایی نخواهد برد. به احتمال زیاد کوجه نه کلمه ای باستانی است که در تاریخ منطقه ریشه دوانیده، سینه به سینه نقل گردیده و در مراحل از تاریخ به علت سختی در تلفظ و نوشتار به «کوجه نه» تغییر یافته است بویژه آن که اسامی از این دست در این منطقه فراوان است مثل: «توبه نه»، «بی - جه»، «حی یه» و....

افزودن حرف قاف در آخر نام بیشتر روستاها ظاهراً مربوط به دوره رضاشاهی است این کار به هنگام صدور شناسنامه اهالی روستاهای مختلف انجام می شود و افسران و درجه دارانی که مامور ثبت و صدور سجل واحوال بودند به اتفاق هم مصمم میشوند به آخر نام روستاهایی که به (ه) غیر ملفوظ ختم میشوند حرف «ق» اضافه نمایند. کوجنق در سال ۱۳۹۰ در ۶۸۱ خانوار دارای ۲۴۵۷ نفر جمعیت بوده است.

کورامال لی

کورامال لی روستایی است که در فاصله ۳۹ درجه و ۴ دقیقه و ۲۹ ثانیه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۴۷ دقیقه و ۶ ثانیه طول شرقی و درست در وسط دهستان انگوت شرقی از بخش انگوت شهرستان گرمی در استان اردبیل و در شمال شرق مرکز بخش، در مجاورت روستاهای یوخاری قاطار، نریمان، جیدا و اوچ بولاغ قرار گرفته است. فاصله کورامال لی با مرکز بخش ۱۰ کیلومتر است. کورامال لی یعنی جایی که در آن وفور کورامال (کورمار) وجود دارد. کورامال، شکل تغییر یافته کورمار در زبان ترکی است. کورمارها برخلاف باور عوام که آنها را مارهای مهلکی می دانند نوعی مار غیر سمی هستند که از حشرات تغذیه می کنند. در وجه تسمیه روستا آنچه مشخص است این است که روستا نام خود را از کورامال (کورمار) گرفته و به احتمال قریب به یقین در آن وفور کورمار وجود داشته است. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۴۹ نفر را در قالب ۱۰۵ خانوار در خود جای داده بود.

کوراییم - بخش

بخش کوراییم ازبخش های شهرستان نیربه مرکزیت کوراییم شامل دهستان مهماندوست ، دهستان یورتچوی شرقی و دهستان یورتچوی غربی است. از ۶۹ آبادی سرشماری شده این بخش درسال ۱۳۹۰ تعداد ۶۸ آبادی دارای سکنه و ۱ آبادی فاقدسکنه بوده است. مرکزبخش کوراییم ، شهرکوراییم است که جمعیت این شهر در سال ۱۳۸۵ برابر با ۸۵۴ نفر بوده است.

کوراییم - بقعه

مقبره کوراییم درگورستان مرکز بخش کوراییم در شهرستان نیر واقع شده است. در باره صاحب مقبره واجداد ایشان اطلاعات خاصی در دست نبوده و چنین می گویند که حدود ۵۰ الی ۶۰ سال قبل اشیای داخل مقبره به سرقت رفته است.... بنا بصورت چهارطاقی با پیشخوان مخصوص نماز است که جلوه بسیار ویژه ای دارد. مقبره از لحاظ کالبدی خصوصیات معماری دوره ایلخانی را دارد. ورودی بنا کوتاه با درگاهی بصورت جناغی می باشد. فضای داخلی گنبدخانه، منقش، بسیار زیبا ست. در داخل به سمت قبله، محرابی مسطح با طرح ستاره اسلامی متقاطع اجراء شده که مسیر قبله را نمایان می سازد. بشن دیوار در بالا بوسیله آجرهای مربع به صورت دندان موشی خوابیده جلو آمده اند تا دهانه را برای اجرای گنبد کوچکتر نمایند. بر دیوارهای داخلی بنا آثار ونوشته های با ارزشی از افراد مختلف بازدید کننده و اتفاقات خاص ، از جمله سال وقوع طاعون و... نقش بسته است که مطمئناً با مطالعه و تفحص در آنها وقایع مهم تاریخی را می توان ردیابی نمود .

کوراییم - گورستان تاریخی

این قبرستان باقی مانده از دوران اسلامی و از قرن ۶ هجری است که در بخش کوراییم شهرستان نیر قرار دارد و بقعه کوراییم در این قبرستان است. سنگ قبرهایی متعلق به همان زمانها در این قبرستان به چشم می خورد.

کوربولاغ

ازآبادی های دهستان مشکین شرقی ازبخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۱۲ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر و درمجاورت روستاهای سواره ، آلنی ، لاهرود و بیجق واقع شده است. از مراکز دیدنی این روستا «کپز قیاسی» است. این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۴۶ نفر را در قالب ۶۳ خانوار در خود جای داده بود.

کورپوقولاغی گیوی

این پل قدیمی‌ترین پلی است که بر روی رودخانه گیوی چایی بسته شده است ، این پل در سال ۱۳۵۹ با کمک اهالی شهر تجدید بنا شد و در قسمت جنوبی شهر و در میان باغها قرار گرفته است.

کورعباسلو - آبادی

ازآبادی های دهستان یورتچی غربی از توابع بخش کورائیم شهرستان نیر با مختصات جغرافیایی ۴۸ درجه و ۴ دقیقه طول شرقی و ۳۷ درجه و ۵۷ دقیقه عرض شمالی است که در ۸ کیلومتری نیر و ۴۳ کیلومتری مرکز استان اردبیل قرار گرفته است. این روستا در دوره صفویه از بیلاقات عشایر شاهسون بوده که بعدها با توجه به یکجانشین شدن عشایر به مسکن اقوام شاهسوه ن تبدیل شده است. یکی از مکان های ارزشمند تاریخی این روستا دژ «بوینو یوغون» و دیگری شهرک زیرزمینی اباذر است که هر کدام در جای خود مورد اشاره قرار گرفته است. روستای کورعباسلو بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۰۹ نفر را در قالب ۳۶ خانوار در خود جای داده بود.

کورعباسلو - عشایر

این طایفه در اواخر دوره قاجاریه یکی از طوایف بزرگ مغان محسوب می شد ولی در سنوات بعد تیره های مختلف آن تخته قاپوشده یابه شهرهامهاجرت کردند.بااین همه اکنون نیز درمحل تعدادشان کم نیست و قشلاق آنان در سواحل دره رود و بیلافشان درحوالی «اوکوزداغی» واقع است. آخرین رئیس این طایفه کربلای طهمورث و جانعلی بود.

کورعباسلو - چشمه آب معدنی

چشمعه آب معدنی آق چای یا آق قلعه درحوالی روستای کورعباسلو از شهرستان نیر قرارداد دمای متوسط آن ۱۷درجه سانتیگراداست و دارای خواص درمانی بوده وبه مصرف شرب می رسد.

کورلار

ازآبادیهای دهستان اصلاندوز ازبخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد که در سمت شرقی دره رود و مشرف به آن در مجاورت روستاهای پلنگلو و قاریشقا تپه سی واقع شده است این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۹۷ نفررا در قالب ۵۵ خانواردرخود جای داده بود.

کوزه توپراقی

از آبادی های شهرستان اردبیل در غرب دهستان فولادلوی شمالی از توابع بخش هیر است که در

مجاورت روستاهای «گورادل» و «آراللو» قرارگرفته از سمت غرب به دهستان کورائیم منتهی می شود. کوزه توپراقی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۰۶ نفر در قالب ۳۴ خانوار در خود جای داده بود.

کوکاوان - کوه

کوکاوان (کوه کیوان) با ارتفاع حدوداً ۲۴۰۰ متری از سطح دریا در مجاورت کوه معروف ازناو خلخال قرار دارد و یکی از زیبایی های این خطه به شمار می رود. اهمیت کوه کیوان در سابقه تاریخی آن است این کوه به کلیه روستاهای اطراف خوجین تسلط دارد و هرکس در بالای قله آن قرار گیرد شهر خلخال، روستای خوجین و روستاهای طولاش، بیلبل، زیوه، مئجره، خانقاه بفراجرد و... را که مناظر بسیار جالبی دارند مشاهده می کند. شاید این کوه به خاطر همین موقعیت استراتژیکی خود از گذشته های دور مورد توجه قرار گرفته است. اهالی منطقه به نقل از باستانشناسان، غار معروف و دامنه ی شرقی کوه ازناو در پنج کیلومتری خلخال را که به کوکاوان معروف است و تپه های قدیمی راه خوجین، طولاش و بفراجرد را به دوره ی ساسانیان نسبت می دهند و می گویند در این منطقه نظامیان و افسران ساسانی با پیمودن مسیر ها و صخره های تند «ازنو» مورد امتحان قرار گرفته، به درجه ی سپهبدی می رسیدند و مراسم سوگند مخصوص به جا می آوردند. کیوان کوه، کوه کیوان یا کوکاوان در واقع بخشی از ارتفاعات ازنو است که در گذشته به نام «لشکرگاه» و چشمه آن نیز به نام «نظرگاه» شهرت داشته است.

کول تپه

از آبادی های دهستان قشلاق غربی از بخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد که در سمت غرب دهستان قشلاق غربی و در میان آبادی های امیرخانلو، ساری قشلاق و ده لیک یارلیقان واقع شده است که براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱۱ نفر را در قالب ۲۴ خانوار در خود جای داده بود.

کول لی ارشق

نام دوآبادی از آبادیهای دهستان ارشق شمالی بخش ارشق شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۵۰ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر و در مجاورت روستاهای شیخ عظیم لو، قاراجی، قاراملهم، حامام لو و حاجی سیفی لو قرار گرفته اند. در سرشماری سال ۱۳۹۰ آشاغی کول لی ۲۳۱ نفر و یوخاری کول لی ۵۹۳ نفر جمعیت داشته است آشاغی کول لی رامهدی خانلو هم می گویند. روستای کول لی علیا در منطقه ای با ارتفاع ۱۲۲۰ متر قرار گرفته است و با طی حدود ۴.۵ کیلومتر راه شوسه و آسفالت در حوالی روستای حاجی سیفلو به روستای قوشه سفلی (مرکز دهستان) و سپس حدود ۲۰ کیلومتر بعد در جهت جنوب شرق به شهر رضی (مرکز بخش) منتهی می گردد.

کول لی خلخال

از آبادیهای دهستان خاندبیل غربی در بخش مرکزی شهرستان خلخال است که در ۳۲ کیلومتری جنوب شهرستان خلخال و در میان کوههای بلندی همچون هاجاقایا و قوروق داغی واقع شده است این روستا از شرق به روستای بفراجرد، از شمال به آل هاشم، از شمال غرب به گللوچه، از غرب به بیرق و قیزیل درق، از جنوب غرب به ترازوج، از جنوب به سوسهاب و از جنوب شرق به میانرودان چسبیده است. کوه هاجاقایا که در جنوب شرقی این روستا به بلندترین قله خلخال تکیه داده بیشتر فصول سال پوشیده از برف می باشد و در نزدیکی آن چشمه بسیار پر آبی جریان دارد که به قیرخ بولاغ (چهل چشمه) مشهور است و اکثر باغهای روستای کول لی از طریق آب این چشمه سیراب می شوند در مسیر سفر به قیرخ بولاغ آبشار زیبایی جریان دارد که به آبشار قاراقوش قیاسی شهرت دارد آب این آبشار از چشمه پر آب شاه نظر قیرخ بولاغی سرچشمه میگیرد و در مسیر خود از لای صخره ها منظره بسیار زیبایی را نمایان می سازد. کول لی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۳۷ نفر را در قالب ۱۳۵ خانوار در خود جای داده بود.

کول لی - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۰۸۱ متر در محدوده دهستان فولادلوی جنوبی از بخش هیر شهرستان اردبیل و در ۳۵ کیلومتری جنوب شرقی مرکز شهرستان اردبیل واقع شده است. جهت کوه، شمال شرقی - جنوب غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۲۳ و عرض ۳۷.۵۸ می باشد.

کولاتان

کولاتان در فاصله بین ۳۸ درجه و ۵۸ ثانیه و ۱۹ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۳ دقیقه و ۵۸ ثانیه طول شرقی در منطقه ای کوهستانی که حدود ۱۱۰۰ متر از سطح دریا ارتفاع دارد قرار گرفته است. این آبادی که از نظر تقسیمات کشوری از توابع دهستان اجارود شمالی از بخش موران در شهرستان گرمی است که در سمت جنوب این دهستان و در مجاورت روستاهای بورک آباد، افجه، لجایر، یوخاری اوماسلان، ائلخانلار، افسوران و کالان جای می گیرد و فاصله کمی با مرز ایران و جمهوری آذربایجان دارد. کولاتان آبادی کوچک و کم جمعیتی است که تعداد خانوارهای ساکن آن از مجموع انگشتان دو دست تجاوز نمی کند. در سال ۱۳۹۰ تعداد ۸ خانوار با جمعیتی در حدود ۳۹ نفر در کولاتان سکونت داشته اند.

کولان دره

نام دو آبادی از آبادی های شهرستان نمین که در دهستان گرده از توابع بخش مرکزی نمین قرار دارد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ آشاغی کولاندره ۲۲ خانوار و ۶۴ نفر و یوخاری کولان دره ۱۰

خانوار و ۳۴ نفر جمعیت داشته است.

کولانکوه

از آبادی های دهستان دوجاق از بخش ثمرین شهرستان اردبیل است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۴۰ نفر را در قالب ۱۳ خانوار در خود جای داده بود. کولانکوه با روستاهای «ابره کوه» و «شیخ احمد» همجوار است.

کولگه لی داغی - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۳۷۰ متر در محدوده دهستان شعبان از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر و در ۲۴ کیلومتری جنوب غربی مرکز شهرستان مشکین شهر واقع شده است. جهت کوه، شمال شرقی - جنوب غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۷.۲۲ و عرض ۳۸.۱۹ می باشد کوه کولگه لی داغ از ارتفاعات سبلان به شمار می رود.

کونکی کوچوک - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۰۰۷ متر در محدوده دهستان یورتچی شرقی از بخش کورائیم شهرستان نیر و در ۴۰ کیلومتری جنوب مرکز شهرستان اردبیل واقع شده است. جهت کوه ، شمالی - جنوبی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۱۶ و عرض ۳۷.۵۳.۳۰ می باشد.

کوه کنار

از آبادی های دهستان شعبان از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۳۰ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر در مجاورت روستای قوزلوجا قرار دارد. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱۲ نفر را در قالب ۳۵ خانوار در خود جای داده بود. روستای کوه کنار را در گویش محلی «کولیار» می گویند.

کوهساره

روستای کوهساره یکی از روستاهای زیبا و دیدنی سمت جنوبی (گونی) اردبیل است که در فاصله ۳۰ کیلومتری اردبیل در دهستان هیراز بخش هیر قرار دارد. کوهساره که اهالی محل آن را « کیس - آلا » می گویند در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۳۹ نفر را در قالب ۱۱۸ خانوار در خود جای داده بود. کوهساره یکی از روستاهای زیبا و دیدنی در سمت شرق اردبیل است و در وقایع تاریخی آذرماه سال ۱۳۲۵ محل وقوع درگیری های شدیدی بین فدائیان فرقه دموکرات و قوای دولتی و عشایر بوده است از

سال ۱۳۸۲ سدی خاکی باهسته رسی درمجاورت روستای کوهساره به بهره برداری رسیده است که به سد کیسلا معروف است. آب این سد برای مصارف کشاورزی مورد استفاده قرار می گیرد. ارتفاع سد از بستر ۹ متر طول تاج ۲۵۰ متر و حجم کل سد ۰.۴۵۵ میلیون مترمکعب است.

کوهول

روستای کوهول یکی از روستاهای خوش آب و هوا و دیدنی دهستان شال ازبخش شاهرود شهرستان خلخال در جنوب شرقی استان اردبیل است که در فاصله ۲۵ کیلومتری از شهر کلور (کو-لور) درمجاورت روستاهای ماجولان، کهلدشت، گندم آباد و صومعه رودبار قرار گرفته است. کوهول در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۴۴ نفر را در قالب ۳۹ خانوار در خود جای داده بود. این آبادی در ۳۷ درجه و ۱۳ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۴۹ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۷۳۰ متر است.

کوهول دشت

از آبادی های دهستان شال در بخش شاهرود شهرستان خلخال است که درمجاورت روستاهای احمدآباد، کوهول و صومعه رودبار قرار دارد و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۲ نفر را در قالب ۲۰ خانوار در خود جای داده بود. این آبادی در ۳۷ درجه و ۱۷ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۴۵ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۷۰۰ متر است.

کوهول قشلاقی

کوهول قشلاقی در فاصله بین ۳۹ درجه و ۸ دقیقه عرض شمالی از خط استوا و ۴۷ درجه و ۵۴ دقیقه و ۴۴ ثانیه طول شرقی از نصف النهار مبداء در سمت شمال شرقی دهستان انگوت شرقی و درمجاورت روستاهای سیل آباد، زارع آباد، برون قشلاقی و چینار قرار گرفته است. کوهول قشلاقی به واسطه قرار گرفتن در سمت جنوبی ببله سوار با قشلاقات بخش قشلاق دشت نیز مجاورت دارد فاصله کوهول قشلاقی با مرکز بخش انگوت ۲۲ کیلومتری باشد. کوهول قشلاقی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۲ نفر را در قالب ۱۰ خانوار در خود جای داده بود.

کویج

از آبادی های دهستان قاراسو از بخش مشکین شرقی شهرستان مشکین شهر که در فاصله ۳۶ کیلومتری مرکز شهرستان قرار گرفته است این آبادی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۹۱ نفر را در قالب ۱۸۳ خانوار در خود جای داده بود. «کویج» (کویج) در لغت زبان ترکی به معنی ظرفی برای اندازه گیری است و کمی از «چاناق» بزرگتر است. دیوقالاسی در ۵ کیلومتری جنوب غربی کویج واقع شده است.

کهران

از آبادی های دهستان خاندبیل غربی دربخش مرکزی شهرستان خلخال که در مجاورت روستاهای یوزناب ، نیاخرام ، گئزاز، شیخ جانلو و پروج واقع شده است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۷ نفر را در قالب ۳۲ خانوار درخود جای داده بود. کهران در ۳۷ درجه و ۲۹ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۹ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریامتراست.

کهریز

از آبادی های دهستان مهماندوست از توابع بخش کورائیم شهرستان نیر که در مجاورت روستاهای امین لو ، آق گونئی ، هوادره ، اینجه ، قاراقاشلو قرار گرفته است. بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱۳ نفر را در قالب ۳۵ خانوار درخود جای داده بود.

کهلک

از آبادی های دهستان خورش رستم شمالی ازبخش خورش رستم شهرستان خلخال که درسمت شمال شرقی دهستان خورش رستم شمالی و در مجاورت روستای ونن قرار گرفته است و از سمت شمال غرب به دهستان خاندبیل غربی منتهی میشود. کهلک که آن را نولوبولاغ هم می گویند در ۳۷ درجه و ۲۵ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۷ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۸۵۰ متر است.

کهلک بولاغی ارشق

از آبادی های دهستان ارشق غربی ازبخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳ نفر را در قالب ۲ خانوار درخود جای داده بود . کهلک بولاغی ۴۲ کیلومتر با مشکین شهر فاصله دارد.

کهلک بولاغی مشکین شهر

از آبادی های دهستان نقدی ازبخش مشکین شرقی شهرستان مشکین شهر که در فاصله ۴۲ کیلومتری از سمت جنوب شرقی مشکین شهر واقع شده است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴ نفر را در قالب ۱ خانوار درخود جای داده بود.

کهن کوه - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۱۵۲ متر در محدوده دهستان یورتچوی شرقی از بخش کورائیم شهرستان نیر و

در ۴۵ کیلومتری جنوب غربی مرکز شهرستان اردبیل واقع شده است. جهت کوه، شمال شرقی - جنوب غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۰۶ و عرض ۳۷.۵۴ می باشد.

کهنه بست - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۰۰۳ متر در محدوده دهستان عنبران ازبخش عنبران شهرستان نمین و در ۹ کیلومتری شمال شرقی نمین واقع شده است. جهت کوه، شمال غربی - جنوب شرقی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸ درجه و ۳۲ دقیقه و عرض ۳۸ درجه و ۳۰ دقیقه می باشد.

کهنه حمام - حمام تاریخی

اولین حمامی که شاید دارای بیشترین قدمت تاریخی بوده و جزو میراث ارزشمند اردبیل محسوب می شد «حمام کهنه» بوده که در بافت تاریخی و باستانی اردبیل یعنی راسته پیرعبد الملک - بازار و در مسیر خیابان آیت الله کاشانی کنونی قرار داشته و در جریان احداث خیابان مذکور به سال ۱۳۳۵ ویران شد. حمام کهنه قدیمی ترین حمام بود که دارای گنبدهای جسیم، طاقهای گسترده و پایه های عظیم بوده و از کف بازار حداقل ۱۰ متر پایین تر بوده، راه رسیدن به آن از ۱۵ تا ۲۰ پله میگذشت. مرحوم باباصفری در صفحه ۱۹۳ از جلد دوم کتاب اردبیل در گذرگاه تاریخ می نویسد: «...این حمام در قدیم متروک و زیر خاک و خاکستر مدفون بود و بعدها آن را تعمیر و دایر نموده بودند.....مردم اردبیل کهنه حمام را خیلی قدیمی و حتی از قبل از اسلام می دانستند و معتقد بودند که حضرت امام حسن مجتبی (ع) در سفر خود به اردبیل در آن حمام استحمام فرموده است.... حمام کهنه پایه ها و دیوارهای بسیار قطوری داشت که باتخته سنگ ها و آجر و آهک بناگشته و روی آن طاقهای ضربی وسیعی احداث شده بود. نقشه حمام و محوطه داخلی و بیرونی آن بسیار دیدنی بود و تخته سنگهای سیاه و بزرگی بصورت مکعب مستطیلهای تراشیده در آن به کار رفته بود. در چند سال پیش که خیابان شاه (کاشانی فعلی) باز می شد این حمام باستانی در مسیر آن قرار گرفت و آن اثر تاریخی که گویای تمدن و هنر و معماری دورانهای بسیار قدیم ساکنان این ولایت بود....خراب گردید»

کهنه حمام نیارق - حمام تاریخی

کهنه حمام نام حمام قدیمی نیارق است که به مسجد جامع نیارق تعلق دارد و یکی از ۴ حمام قدیمی شهرستان نمین در روستای نیارق است. این حمام با معماری خاص حمامهای تاریخی، با سقف قوسی و گنبدی دارای رختکن، صحن اصلی، چندین دوش و خزینه آب گرم از بناهای تاریخی ویا به عبارتی بهتر تنها بنای تاریخی نیارق به شمار می رود که متأسفانه در معرض تخریب و ویرانی قرار دارد.

کهنه قالا - قلعه تاریخی

در ارتفاعات شرقی دره باغ نوروز شهرمشکین شهر قلعه ای است که با شیب تندی به رودخانه خیاوچای منتهی می شود و درمقابل ارتفاع سنگ نبشته ای پهلوی ساسانی معروف به «سوروشگن داش» قرار گرفته است ارتفاع حصارقلعه در داخل بیش از چهار متر ولی از خارج بیش از هشت متر است . در این قلعه چون از دیرباز در تملک ارتش و سربازخانه دولتی بوده اجازه هیچ گونه کندوکاو و حفاری داده نشده است ولی احتمال می رود قلعه کهنه در محل همان قلعه باستانی ساسانی بنا شده باشد که در کتیبه خطی داخل دره ، از قول نارسه هرمزد به آن اشاره شده است .

کهنه کند

کهنه کند، آبادی کوچک اما به اعتبار نام خود کهنه و قدیمی ای است که در ۳۸ درجه و ۵۴ دقیقه و ۲۵ ثانیه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۴۵ دقیقه و ۲۹ ثانیه طول شرقی درمجاورت روستای کردکندی قرار گرفته است و حدود یک کیلومتر باجاده اصلی فاصله دارد و فاصله آن باتازه کند، مرکزبخش انگوت بالغ بر ۲۲ کیلومتر است. کهنه کند در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۹ نفر را در قالب ۴ خانوار در خود جای داده بود.

کیننو

از آبادیهای دهستان انگوت غربی ازبخش انگوت شهرستان گرمی است که در فاصله بین ۳۸ درجه و ۵۶ دقیقه عرض شمالی از خط استوا و ۴۷ درجه و ۳۷ دقیقه طول شرقی از نصف النهار مبداء ، در میان آبادی های «سیدجوادلی» ، آشاغی و یوخاری «آدام دره سی» ، «مردان» ، «مسجدلو» ، «هلان قیشلاقی» و «پیره پیرلی» قرار گرفته است «کینو» ، «کیننو» ، «کیناب» یا «کینناو» اسامی متعددی است که این آبادی به آن خوانده یا نوشته شده است اما رایج ترین اسمی که در زبان اهالی منطقه جاری است «کین نو» است . می توان «کیننو» را شکل تغییر یافته ای از ترکیب « کین آو » و « کین آب » تلقی کرد که در اکثر استعمال به شکل اخیر درآمده است بویژه آنکه روستایی ثبت شده به نام «کین آب» دربخش «ورگهان» شهرستان اهر در مجاورت همین منطقه وجود دارد. کیننو روستای نسبتا کوچک و کم جمعیتی است که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۴ خانوار سکنه را با جمعیتی نزدیک به ۲۰ در خود جای داده بود.

گئزاز

از آبادی های دهستان خاندبیل غربی و مرکز دهستان خاندبیل غربی دربخش مرکزی شهرستان خلخال است که در سال ۱۳۶۶ تأسیس شده است. این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ دارای ۳۸۹ نفر و ۱۱۸ خانوار سکنه بود. روستای گئزاز در کنار رودخانه گئزاز قرار دارد و روستاهای گرمخانا، ارسون، نیاخرم و شیخ جانلو از همسایگان آن به شمار می روند. گئزاز در ۳۷ درجه و ۳۲ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۲ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۶۵۰ متر است.

گئیک لو

گئیک سرزمین کوچکی در خاک عثمانی بوده و اجاق یا زیارتگاه مشهوری به همین اسم داشته است که مبتلایان به بعضی از امراض به این زیارتگاه می رفتند و شفا می یافتند «.... هم اکنون نیز مبتلایان به مرض یرقان به بعضی از خانواده های این طایفه که گئیک لوی اصل بوده و به اصطلاح محلی او جاق این مرض هستند مراجعه می کنند». این طایفه ظاهراً به اسم همان سرزمین یا زیارتگاه مشهور بوده و بعد هم که به ایران آمده به همین اسم نامیده شده اند. این طایفه برخلاف طوایف دیگر در عصر حاضر تعداد جمعیتشان افزایش یافته و از این حیث دومین طایفه عشایره شماری روند. قشلاقشان اکثراً در منطقه فعالیت کشت و صنعت و دامپروری مغان واقع شده است. در سالهای ۱۳۵۲ و ۱۳۵۳ که شهرک غربی این شرکت را می ساختند اوبه بزرگی با پرداخت بهای مستحقات و مستثنیات آنان از محل ۵۲ دستگاه فعلی مهاجرت داده شدند و اوبه کوچکی در زیرپاسگاه قرارداد داشت که هنوز هم خانواده ای از آن اوبه برجای مانده است. ییلاق آنان در قاشقامئشه، یاغلو و قاینارجا واقع است. از آخرین روسای این طایفه عالیشان خان، حاجی فرج و حاتم خان مشهور هستند. تیره های این طایفه عبارتند از: علی پناهلو، میرزالو، جیجانلو، تومارلو، حاجی ایمانلو، خلیل لو، قیطرانلو، قرولی، قاراپیتیق لو، علی بایراملو، مدینه لو، موسی لو، اوروج لو، حاجی فرج لو، عالیشان خانلو، آقاجعفرلو و حاجی جعفرلو

گئیکال

گئیکال (گئی-گال) آبادی کوچک و کم جمعیتی در دهستان اینی از بخش مرکزی شهرستان گرمی در استان اردبیل که در فاصله ۱۵ کیلومتری شرق گرمی بین ۳۸ درجه و ۵۸ دقیقه و ۵۵ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۸ درجه و ۸ دقیقه و ۱۷ ثانیه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ در مجاورت روستاهای تازه کندقارابولاغ، رمضان لی، کالان، ال له سر، یوخاری شاوون و بی آرا قرار گرفته است. گئیکال آبادی کوچک و کم جمعیتی است که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۴ نفر در قالب ۴ خانوار در این آبادی سکنی گزیده و به کشت و زرع و دامداری مشغول بودند. گئیکال در اصل «گوگ ائل» از نام طوایف ترکان است

گازیر

از آبادی های دهستان آلوارس از توابع بخش مرکزی شهرستان سرعین که براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۰۶ نفر را در قالب ۵۵ خانوار در خود جای داده بود. گازیر در فاصله کمی از مرکز شهرستان سرعین و در سمت غرب آن در مجاورت روستاهای آلدشین و اسنمز قرار دارد.

گاوان

نگاه کنید به : کاوان

گاودول

از آبادی های دهستان خاندبیل شرقی در بخش مرکزی شهرستان خلخال است که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۰ نفر را در قالب ۲۵ خانوار در خود جای داده بود. از روستاهای همجوار آن میتوان به اناوین ، گورانسراب ، گل تپه ، قارا آغاج ، چالگرو ، سنجدله و ایلوانق اشاره کرد . این آبادی در ۳۷ درجه و ۴۲ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۶ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۲۰۰۰ متر است.

گاومیش گولو - آبگرم معدنی

چشمه آبگرم معدنی «گامیش گولو» از قدیمی ترین چشمه های آبگرم معدنی است که وسط شهر سرعین قرار دارد. وجه تسمیه و نامگذاری این چشمه آب معدنی را می توان به دو شکل ذیل توجیه کرد نخست نام آن را با حیوانی به نام «گامیش» (گاومیش) که نگهداری آن به عنوان دام اهلی در منطقه رواج دارد. در ارتباط قرار داده و آن را بعنوان استخری که زیستگاه گاومیش بوده تعبیر کرد و دیگر اینکه از معنای مجازی «گامیش» یعنی «بزرگ» برای توجیه نامگذاری آن بهره گرفت. در این صورت میتوان گفت که مراد از «گامیش گولو» به مفهوم استخر بزرگ می باشد. «گامیش گولو» پرآب ترین چشمه آب گرم سرعین و ایران است که میزان آبدهی آن ۱۴۰ لیتر در ثانیه است جریان آب در آن دایمی و جوشان است و دمای آب در دهانه آن حدود ۴۶ درجه سانتیگراد است. از نظر کیفی در ردیف آبهای کلرو بی کربناته کلسیک و سدیک قرار دارد که دارای مقادیری سولفات نیز هست. آب آن کمی ترش ، بیرنگ بوده و اندکی بوی سولفور هیدروژن دارد. در سالیان گذشته آب مازاد چشمه های معدنی به خصوص آب گامیش گولو از سمت جنوب شرقی وارد نهری می شد و در فاصله یکصد و پنجاه متری خود آسیابی را می گردانید. این آسیاب در آن ایام از گرانبهاترین آسیابهای آذربایجان به حساب می آمده زیرا برخلاف آسیاب های دیگر، آب آن در زمستان یخ نمی زده و در تمام ۱۲ ماه سال کار می کرده است مواد شیمیایی موجود در آب معدنی گاومیش گولو برای درمان بیماریهای درد مفاصل ، رماتیسم ، تمدد

اعصاب ، معالج آماس و تورم و نیز تقویت عمومی بدن مفید است.

گبلوقشلاقی

ازآبادی های دهستان اصلاندوز ازبخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد و درمیان قشلاقات گدایلو قهرمانلو و بوزجا واقع شده است و در سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۶ نفر را در قالب ۱۷ خانوار در خود جای داده بود.

گچ داغی

این کوه با ارتفاع ۲۰۱۲ متر در محدوده دهستان خاندبیل غربی از بخش مرکزی شهرستان خلخال و در ۱۰ کیلومتری شمال غربی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شرقی - غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸ درجه و ۲۴ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۳۸ دقیقه می باشد.

گدارکور - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۰۴۶ متر در محدوده دهستان رضاقلی قشلاقی شهرستان نیر و در ۵ کیلومتری جنوب شرقی مرکز شهرستان نیر واقع شده است. جهت کوه، شمالی - جنوبی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸ درجه و ۰.۶ دقیقه و عرض ۳۸ درجه و ۰.۱ دقیقه می باشد.

گدایلو

ازآبادی های دهستان اصلاندوز از بخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است که در سمت غربی رودخانه دره رود در مجاورت افچی، قشلاق گدایلو، قشلاق قهرمانلو ، بوزچاقشلاقی و کورلار واقع شده است. این آبادی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۵۲ نفر را در قالب ۱۳۶ خانوار در خود جای داده بود.

گدایلو قشلاقی

از قشلاقات دهستان اصلاندوز از بخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است که در فاصله کمی از روستای گدایلو در میان قشلاقات قهرمانلو ، گبلو و بوزچا واقع شده است. گدایلو قشلاقی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۳ نفر را در قالب ۱۶ خانوار در خود جای داده بود.

گدوک گیلوان - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۳۹۸ متر در محدوده دهستان شال از بخش شاهرود شهرستان خلخال و در ۴۰ کیلومتری جنوب شرقی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه ، شمال غربی - جنوب شرقی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۵۰.۳۰ و عرض ۳۷.۱۹ می باشد.

گرجان

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان سردابه ازبخش مرکزی است که در سمت شمال شرق دهستان و در مجاورت روستاهای شهر یور، میرنی و جبه دار جای گرفته است. گرجان روستایی قدیمی و نسبتاً بزرگی است که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۶۰ خانوار و ۸۸۴ نفر جمعیت داشت.

گرجان - گورستان تاریخی

در قسمت غربی دهکده گرجان کلخوران از توابع اردبیل، گورستانی تاریخی قرار دارد که در آن، انواع سنگ‌ها روی گورها نهاده شده است. به مرور زمان با زیرکشت رفتن تدریجی منطقه، قبرستان در زیر خاک مدفون شده است. در این گورستان چندین سنگ گور اسلامی به شکل صندوقی از سنگ خارا دیده می‌شود که دارای خطوط برجسته کوفی است و به مقدار محدود دارای جدولبندی و خط‌کشی و نقوش ساده اسلیمی توریقی است. خطوط به نسبت خوش کوفی ثلث نشان از رسم الخط زمان گورکانیان دارد و به سده ششم تا هشتم هجری قمری مربوط می‌شود. این گورستان در قسمت غربی دهکده گرجان کلخوران از توابع اردبیل قرار دارد. در این گورستان چندین سنگ گور اسلامی به شکل صندوقی از سنگ خارا دیده می‌شود که جدول بندی و خط کشی و نقوش ساده اسلیمی توریقی دارند. این گورستان به سده ششم تا هشتم هجری قمری مربوط است. در قسمت غربی روستای گرجان کلخوران اردبیل واقع است. دارای چندین سنگ گور اسلامی به صورت صندوقی از سنگ خارا دارای خطوط برجسته کوفی ثلث از رسم الخط زمان گورکانیان مربوط به سده ی ششم تا هشتم هجری است. روستای گرجان در ۹ کیلومتری شمال غرب شهر اردبیل در نزدیکی دامنه سر سبز سبلان قرار دارد.

گرده

از آبادی های شهرستان نمین و مرکز دهستان گرده از توابع بخش مرکزی نمین که در سال ۱۳۶۶ تأسیس شده است. روستای گرده از طرف شمال با بخش عنبران و سرحدات جمهوری آذربایجان، از طرف شمال غرب و غرب با روستاهای اورنج و کلاندرق، از طرف جنوب و جنوب شرق با روستاهای نوشنق و آق داغ و کارخانه سیمان اردبیل و از طرف شمال شرق و شرق با روستاهای جید و قشلاق چای همسایه می باشد. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۹۲ نفر را در قالب ۱۶۱ خانوار در خود جای داده بود روستای گرده از طرف شمال با بخش عنبران و سرحدات جمهوری آذربایجان، از طرف شمال غرب و غرب با روستاهای اورنج و کلاندرق، از طرف جنوب و جنوب شرق با روستاهای نوشنق و آغداق و کارخانه سیمان اردبیل و از طرف شمال شرق و شرق با روستاهای جید و قشلاق چای همسایه می باشد. وجود ۳ قبرستان قدیمی قدمت روستا را به قبل از اسلام می رساند، قدیمیترین

قبرستان معروف به گوئور قبری «با توجه به اینکه این قبر رو به قبله نیست و همچنین وسائلی همراه با مرده در قبر» در طرف شمال روستا و در دامنه کوه «طی داغی» واقع می باشد. رودخانه ای محلی و فصلی در مجاورت روستا جاری است که به همین نام معروف است.

در روستای گرده بقعه بانوی مجهول الهویه ای مورد زیارت اهالی است که مدفنش در خواب به شخصی از اهالی روستا به نام شاه حسین معرفی شده و مورد توجه اهالی قرار گرفته است و اهالی در سال ۱۳۶۰ شمسی ساختمانی بر روی آن ساخته اند. این مقبرها از احترام بسیار بالایی در بین اهالی روستا بخصوص زنان برخوردار است بنای زیارتگاه، مستطیل شکل و بصورت بومی بنا شده و سقف آن تخت با تیر چوبی می باشد. بدنه این بنا با سنگ و آجر ساخته شده که با اندود سیمانی پوشانده شده است.

گرده - دهستان

از دهستان های بخش مرکزی شهرستان نمین به مرکزیت روستای گرده است که در سال ۱۳۶۶ تاسیس شده و شامل آبادی های آقایارلو، اوچ بولاغ، اورنج، بویاچی لو، پیرجوار، پیرزاده، خانکندی، خلیل کندی، خوش آباد، سلوط، سیف آباد، صالح قشلاقی، علی کمر، فتح مقصود، قشلاق چای، قلیچ قشلاقی، گلندرق، کولاندرق علیا، گلندرق سفلی، گرده، گودلر، مسجد محله (مسجد محله سی)، نظر علی کندی، نوشق، هشنه، یوزباش محله سی، قاضی کندی و روستای قلعه است.

گرده سویو - چشمه آب معدنی

نگاه کنید به : یئل سویونمین

گرده گول

از آبادی های دهستان یافت از بخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۸۳ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر و در مجاورت روستاهای کنچووا، دیکدرق و ستردی قرارداد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۳ نفر را در قالب ۵ خانوار در خود جای داده بود.

گرگ آباد

از آبادی های شهرستان کوثر (گیوی) است که در دهستان سنجد جنوبی از بخش فیروز قرارداد این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۶ نفر را در قالب ۲۰ خانوار در خود جای داده بود. گرگ آباد که آن را سعیدآباد هم می گویند در سمت شمال شرقی دهستان سنجد جنوبی قرارداد و از شمال به دهستان سنجد غربی و از سمت شرق به دهستان خاندبیل غربی منتهی می شود. این آبادی در ۳۷ درجه و ۳۸ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۸ دقیقه طول شرقی قرارداد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۲۳۰ متر است.

گرمخانا

از آبادی های دهستان خاندبیل غربی دربخش مرکزی شهرستان خلخال است که در ۳۷ درجه و ۳۲ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۴ دقیقه طول شرقی در ۱۹ کیلومتری شهر خلخال و در مسیر جاده هشجین و گیوی قرار گرفته است و حدود ۵۰ خانوار در آن ساکن اند. جمعیت این روستا در حدود ۲۵۰ نفر است و با روستاهای گزاز ترک، شیخ جانلو، ارسون و ترزنق همسایه است و چشمه معروف آبگرم «ایستی بولاغ» در آن واقع می باشد. از آثار باستانی این روستا می توان به غار سنگی یندی دام «هفت خانه» اشاره کرد. گرمخانا در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۶۸ نفر در قالب ۴۸ خانوار در خود جای داده بود.

نام این آبادی ازدو قسمت گرم + خانه تشکیل می شود. خانه به معنی محل ،سرا،منزل ومستقر است و گرمخانه درمعنی محل وجایی که گرم است چنانچه بخشی ازحمام های قدیمی هم به همین عنوان معروف بود .این عنوان رابه خاطرچشمه آب نسبتاگرمی که درمجاورت روستاست به این آبادی داده اند

گرمخانا - چشمه آبگرم معدنی

در روستای گرمخانه و حدود ۱۸ کیلومتری جنوب غربی خلخال ، چندین چشمه آبگرم معدنی وجود دارد که درجه حرارت آنها از ۳۰ تا ۵۰ درجه سانتیگراد متغیر است .اهالی آبادی های منطقه این چشمه های آبگرم را ایستی بولاغ می گویند.

گرمه چشمه

ازآبادی های شهرستان نمین که دردهستان ویلکیج مرکزی ازبخش ویلکیج قراردارد این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۰۵۶ نفرا در قالب ۳۱۸ خانواردرخود جای داده بود. روستای گرمه چشمه در شرق استان اردبیل واقع شده و فاصله آن از مرکز بخش ویلکیج ۸ کیلومتر و از شهرستان نمین ۲۲ کیلومتر و از مرکز استان ۳۰ کیلومتر می باشد.

گرمی انگوت

گرمی انگوت یکی از روستای های بزرگ و پرجمعیت دهستان انگوت شرقی دربخش انگوت شهرستان گرمی است که ۵۱۷ نفرجمعیت را در قالب ۱۰۲ خانوار روستایی درخود جای داده و از نظر تعداد جمعیت بعداز روستاهای محمדתقی کندی وکورامال لی سومین آبادی دهستان انگوت شرقی به شمار می رود. گرمی انگوت درفاصله ۳ کیلومتری سمت شمالی انگوت درفاصله بین ۳۹ درجه و ۳ دقیقه و ۴۰ ثانیه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۴۴ دقیقه و ۱۷ ثانیه طول شرقی در مجاورت رودخانه سامبور چایی قرارگرفته و با روستاهای شاعرلی ، داش قاپی و کورامال لی تازه کند همجوار می باشد.

گرمی - شهرستان

نام یکی از شهرهای قدیمی استان اردبیل است که در ارتفاع ۱۱۰۰ متری از سطح دریا در فاصله ۱۰۸ کیلومتری سمت شمال شرقی استان اردبیل قرار گرفته است. جمعیت شهرستان گرمی ۱۰۳۷۳۲ نفر بوده و آب و هوای آن در تابستان گرم و بقیه فصول سال معتدل و مطبوع می باشد. منطقه گرمی از کهن ترین مناطق مسکونی آذربایجان است که بنای اولیه آن توسط تیره هائی از قوم پارت گذاشته شده و درادوار بعدی اهمیت سوق الجیشی خود را حفظ کرده است. این منطقه یکی از مراکز اصلی قوم پارت بوده و به علت شرایط طبیعی جزو مناطق کشاورزی و دامپروری به شمار می آید.

براساس آخرین تقسیمات کشوری شهرستان گرمی از سه بخش بخش مرکزی به مرکزیت گرمی، بخش انگوت به مرکزیت انگوت و بخش موران به مرکزیت زاهر — را تشکیل می شود بخش مرکزی شامل چهاردهستان اجارود مرکزی به مرکزیت روستای حمزه خانلو، دهستان اجارود غربی به مرکزیت روستای دیزج، دهستان اجارود شمالی به مرکزیت روستای شکرآب و دهستان اینی به مرکزیت اینی است. بخش انگوت از سه دهستان انگوت غربی به مرکزیت آشاغی قاراآغاج، انگوت شرقی به مرکزیت انگوت و دهستان پائین برزند به مرکزیت روستای قاسم کندی است. بخش جدیدالتاسیس موران شامل دود دهستان است دهستان آزادلو به مرکزیت روستای آزادلو و دهستان اجارود شرقی به مرکزیت زهرا

گرمی چایی - رودخانه

گرمی چایی از ارتفاعات خان کندی سرچشمه گرفته پس از دریافت شعبات مختلف به طرف شمال جریان پیدا می کند و به ارس می پیوندد طول این رودخانه ۳۰ کیلومتر است. این رودخانه با اینکه فصلی بوده و در بعضی از فصول سال به خشکی می گراید. با اینهمه باغات زیبایی را که در طول مسیر خود بوجود آورده باعث رونق و زیبایی روستاها می گردد و سبزه و درختی که سیمای بعضی از روستاهای نیمه شرقی دهستان اجارود شمالی را از نیمه غربی آن متمایز می کند حاصل قطرات آبی است که در بستر این رودخانه جاری میشود و اهالی آبادی های مسیر خود را از نعمات آن متنعم می سازد و کار آنها را که دامداری و کشاورزی و تولید فرا آورده های دامی و محصولات زراعی بویژه محصولات دیمی است سامان میبخشد.

گزور

نام دو آبادی از آبادی های دهستان سنجبد شمالی از بخش مرکزی شهرستان کوثر (گیوی) است که در فاصله ۲۱ کیلومتری گیوی و فاصله ۵۵ کیلومتری اردبیل قرار دارند در سرشماری سال ۱۳۹۰ آشاغی گزور ۱۴ خانوار و ۶۶ نفر و یوخاری گزور ۱۴۴ نفر و ۴۵ خانوار جمعیت داشته است. آشاغی گزور که به آن چای گزور هم می گویند در ۳۷ درجه و ۴۹ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۹ دقیقه طول شرقی

قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۴۲۰ متر است یوخاری گزور یا داش - گزور در ۳۷ درجه و ۵۰ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۰ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۴۸۰ متر است.

گل چشمه

از آبادی های دهستان لاهرود از بخش مشکین شرقی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۲۵ کیلومتری جاده مشکین شهر - اردبیل در مجاورت روستاهای اونا، بینه لر، داش کسن، بابیان، علی آباد و فخرآباد قرار گرفته است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱۸ نفر ادرقالب ۳۹ خانوار در خودجای داده بود. گول چشمه درمیان اهالی منطقه به نام قوزلو معروف است وعنوان گل چشمه نامی است که در سنوات اخیر برآن اطلاق شده است. درباره نام قدیمی این روستا اطلاعات چندانی در دست نیست و آبادی از دیرباز به نام قوزلو یا غوزلو شناخته می شده است. درباره علت نامگذاری آن به مطالبی که دروجه تسمیه روستای قوزلوی گرمی گفته ایم مراجعه شود.

گل گلاب

از آبادی های دهستان خورش رستم شمالی ازبخش خورش رستم شهرستان خلخال که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۵ نفر ادرقالب ۲۱ خانوار درخود جای داده بود. روستای گل گلاب در جنوب هشتجین و در مجاورت روستاهای دمل، چناران، منامین و ساربانان جای گرفته است. این آبادی در ۳۷ درجه و ۲۲ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۳ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۸۶۰ متر است.

گلستان - محوطه تاریخی

روستای گلستان در ۱۰ کیلومتری شهرنیر قرار دارد به غیر از طبیعت زیبا و دره سرسبز و چشمه ساران متعدد، این روستا دارای یک محوطه تاریخی منحصر به فرد با یک غار نظامی زیرزمینی کنده شده در دل تپه ای خاکی بنام قوروقچی میباشد که نظره رهگذری را به خود جلب می کند در ایجاد غار گلستان از فن و شگرد خاصی استفاده شده ، مدخل ورودی غار باریک و تنها برای عبور یک نفر ایجاد گردیده که منتهی به یک فضای بزرگ که خود این فضا بوسیله دالان هایی باریک به اتاق های دیگر در طبقات بالا و پائین متصل می شود این غار احتمالا از متعلقات یک قلعه تاریخی می باشد که در هنگام یورش دشمن از آن استفاده می شده است ، کاوش و مطالعات باستانشناسی در مورد قدمت و موارد استفاده و شناسایی سایر راه های ارتباطی و ورودیها و انتهای غار ادامه دارد این منطقه در سال ۱۳۸۸ به عنوان یکی از مناطق نمونه گردشگری شهرستان نیـــــر مورد تصویب دولت قرار گرفته است همچنین غار

تاریخی گلستان در تاریخ ۸۷/۱۰/۱۵ با شماره ثبت ملی ۲۴۳۸ به عنوان اثر ملی ثبت گردیده است.

گلستان خلخال

نام دو آبادی از آبادی های دهستان سنجبدشرقی در بخش مرکزی شهرستان خلخال است که در فاصله ۲۵ کیلومتری شمال شرقی شهرستان خلخال قرار دارند. روستاهای منطقه گلستان شامل گلستان سفلی (قشلاق ژرین) حاجی آباد (تزه آباد) و گلستان علیا (قشلاق ژورین) است. روستای حاجی آباد در گذشته جزء گلستان سفلی بوده و بعدها جدا شد. گلستان باغات و مراتع بسیار زیبایی دارد که در فصل بهار و تابستان پذیرای دوستداران طبیعت است. در مراتع هم مرز گلستان با تالش چشمه آب معدنی وجود دارد که به گفته اهالی خاصیت درمان بیماری های کلیوی را دارد. براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ آشنای گلستان ۱۹۲ و یوخاری گلستان ۲۶۴ نفر جمعیت داشته است.

گلستان دره سی

نگاه کنید به : قیزیل گول لردره سی

گلستان نیر

ازآبادیهای دهستان رضاقلی قشلاقی ازتوابع بخش مرکزی شهرستان نیرکه درسال ۱۳۹۰ تعداد ۴۱۶ نفر را در قالب ۱۲۰ خانوار درخود جای داده بود. روستاهای شیران ، تجرق ، جوراب از همسایگان گلستان به شمارمی رود. روستای گلستان از سمت غرب به دهستان دورسونخواجه منتهی می شود.

گلسن گوره سن

ازآبادی های دهستان ارشق غربی ازبخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است این آبادی براساس سرشماری سال ۳۹۰ تعداد ۳۲ نفررا درقالب ۹خانواردرخود جای داده بود. روستای گلسن گوره سن هر چند در سنوات اخیر به « بهمن » تغییرنام داده اما همچنان استفاده از نام قبلی متداول است. قولدور کوهولی ، تازه کند ، مازافا و جبارکندی ازهمسایگان گلسن گوره سن به شمارمی رود

گلعلی قشلاقی

ازآبادی های دهستان قشلاق شرقی ازبخش قشلاق دشت شهرستان بيله سوار است که درسرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۷ نفر را درقالب ۳۲ خانواردرخود جای داده بود . گلعلی قشلاقی در سمت غربی دهستان قشلاق شرقی درمجاورت قشلاقات باباش ، ملانقی و قاراجالو واقع شده است وازسه سکونتگاه به نام های قشلاق گلعلی حاج حسین، قشلاق گلعلی حاج سواد و قشلاق گلعلی صفر تشکیل می شود.

گلعلی ویله دره - چشمه آب معدنی

این چشمه در بالای تپه ای در روستای ویله دره واقع شده است. دبی چشمه در حدود ۳ لیتر در ثانیه و هدایت الکتریکی آن برای ۲۵ درجه حرارت ۵۰۰ می باشد. دمای آب در حوض ۱۷ درجه سانتیگراد و ظاهری کاملاً زلال دارد. چشمه ای نیز در فاصله ۵۰ متری از این چشمه قرار دارد که ۱۸ درجه سانتی گراد حرارت دارد و هدایت الکتریکی آن برای ۲۵ درجه حرارت ۶۰۰ است. دبی این چشمه در حدود ۱۸ لیتر در ثانیه می باشد. آب این چشمه در ردیف آبهای بی کربنات کلسیک است و برای مداوای امراض دستگاه گوارش و کلیوی استفاده می شود. این آب علاوه بر آنکه به عنوان یک نوشیدنی گوارا مصرف می شود در استخری واقع در بلندی یک تپه جمع شده و خنکای خود را نثار جان های خسته ای می کند که تن به زلال این هدیه خداوندی می سپارند.

گلمغان

گلمغان نام آبادی ای در سمت غربی اردبیل بود که از چندین سال قبل به اردبیل پیوسته و یکی از بزرگترین محلات حاشیه نشین اردبیل به شمار می رود. بیشتر جمعیت محله گلمغان از سال ۱۳۴۵ و بعد از آن روستاهای دامنه ساوالان کوچ کرده و در این محله سکنی گزیده اند که حدود ۳۵۰ خانوار آن از روستای خیارک و ۳۰۰ خانوار آن از روستای قونسولکندی و بقیه از روستاهای جناقرد، جومادی، (جمادی)، چیل گز (چهل گز)، شوامیرن (شیشه گران)، قارا تپه (قره تپه سبلان) ایمیتچه، سرداوا، آغ ساققیزلی (وکیل آباد سردابه) و.... می باشند.

گلمغان چایی - رودخانه

نهر گلمغان ازکوه سبلان سرچشمه می گیرد که به مناسبت عبورش از مجاورت قریه گلمغان در غرب اردبیل آن را گلمغان می گویند. این نهر پس از آن که تقریباً به طول ۳۰ کیلومتر از سرچشمه خود دور میشود به قاراسو می پیوندد... برای آبیاری اراضی گلمغان، حسن باروق، نوران، اندرآب، شمس آباد، ایردیموسی و میراشرف کفایت می کند. میزان آب این نهر در اوایل بهار حدود ۱۲۰ سنگ دراوایل تابستان ۲۴ سنگ و اواسط پائیز ۴۵ سنگ برآورد شده است و تقریباً ۷ کیلومتر از مسیر آن در کوهستان و بقیه در جلگه جریان دارد.

گلین بولاغی

در میان آبادی های متعددی که در منطقه مغان به اسامی مختلف اشتهار یافته اند یک آبادی هم از چشمه ی صاف و زلالی که بخاطر لطافت و زیبایی خود گلین (عروس) نامیده می شد به شهرت رسیده

و گلین بولاغی نامیده شده است گرچه بر اساس روایت شفاهی دیگری اطلاق عنوان گلین بولاغی به این چشمه و سپس آبادی ای که در آن به وجود آمد نه بخاطر لطافت و زیبایی چشمه بلکه به خاطر اختصاص چشمه به گلینی (عروس) بود که با ایجاد آبادی در اطراف آن، اسم چشمه برآبادی نیز اطلاق یافت. گلین بولاغی در میان روستاهای کلانتر، شیخ رضی، قاری قیشلاقی، دئمولی، کله درق وکنده قرار گرفته است. فاصله این روستا تا جاده اصلی مشکین شهر- مغان که در سمت شرقی روستا می باشد تقریباً ۹ کیلومتر است و تعداد ۱۳ خانوار با ۵۸ نفر جمعیت دارد.

گلین قشلاقی

ازآبادی های دهستان سنجبدشمالی ازبخش مرکزی شهرستان کوثر(گیوی) است. روستای گلین قشلاقی درفاصله کمی از سمت غربی جاده اردبیل به خلخال درمجاورت روستاهای پیرزمان و مرشت قرار دارد و از سمت شمال به دهستان فولادلوی جنوبی منتهی می شود. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۹ نفرادر قالب ۳۳ خانوار درخود جای داده بود. این آبادی در ۳۷ درجه و ۵۵ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۴ دقیقه طول شرقی قرار دارد وارتفاع آن از سطح دریا ۱۷۸۰ متر است

گمرک بيله سوار

گمرگ بيله سوار در سال های دور به علت موقعیت مرزی بین ایران و شوروی سابق در مبادلات تجاری فعال بوده است، اما پس ازمدتى به علت افتتاح راه آهن شوروی به جلفا و تبریز در سال ۱۹۱۳ میلادی به تعطیلی کشیده شد. به دنبال فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی و باز شدن مرزها در سال ۱۳۶۸ هجری شمسی، گمرگ این شهرستان دوباره فعال گردید و ترانزیت کالا و سوخت به مقصد نخجوان و آذربایجان، از طریق جمهوریهای تازه استقلال یافته و کشورهای آسیای میانه گسترش یافت. پایانه مرزی بيله سوار یکی از ۱۴ ورودی و خروجی مجاز زمینی کشور، بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری آذربایجان می باشد که بلافاصله بعد از مصوبه شورای محترم عالی اداری در اواخر سال ۱۳۷۵ فعالیت خود را شروع کرده و هم اکنون به عنوان یک مرز پر رونق به حساب می آید.

گنجگاه

ازآبادی های دهستان سنجبدغربی ازبخش مرکزی شهرستان کوثر(گیوی) و مرکز دهستان سنجبد غربی دربخش مرکزی شهرستان کوثر است که در سال ۱۳۶۶ تاسیس شده است و گنجگاه درفاصله کمی از جاده اردبیل به خلخال و در میان روستاهای فاراب، ابلی، نی لیق و سوره برق قرار دارد. گنجگاه آبادی بزرگ و پررونقی است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۴۸ نفر را در قالب ۲۳۷ خانوار درخود

جای داده بود. گنجگاه در ۳۷ درجه و ۴۲ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۵ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۲۸۰ متر است.

از سال ۱۳۶۴ در مجاورت روستای گنجگاه سدی از نوع سنگی ملاتی به بهره برداری رسیده است و آب آن برای مصارف کشاورزی مورد استفاده قرار می گیرد. ارتفاع سد از بستر ۴ متر طول تاج ۱۸۰ متر و حجم کل سد ۰.۴ میلیون متر مکعب است. با ایجاد این سد مردابی در شمال غربی روستای گنجگاه ایجاد شده است که از مناظر دیدنی منطقه به شمار می رود. این مرداب به صورت فصلی است و آب آن در تابستان خیلی کم می شود از آب آن برای آبیاری زمین های زراعی استفاده می نمایند.

گندم آباد

روستای گندم آباد از توابع دهستان شال از بخش شاهرود شهرستان خلخال در استان اردبیل است که از نظر جغرافیایی در جنوبی ترین نقطه شهرستان خلخال واقع شده و با روستاهایی از توابع استان زنجان هم مرز می باشد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۲ نفرا در قالب ۱۸ خانوار در خود جای داده بود. این آبادی در ۳۷ درجه و ۱۰ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۵۰ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۲۱۴۰ متر است.

گندوز

از آبادیهای دهستان شعبان از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است. این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱۱ نفرا در قالب ۲۸ خانوار در خود جای داده بود. روستای گندوز که در نزد اهالی به «خانباز» معروف است در ۲۹ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر قرار دارد و از آبادی های قدیمی شهرستان مشکین شهر به شمار می رود که آثاری از استقرار دوره های اشکانی تا قرون اولیه اسلامی در آن مشهود است. این آثار که در محوطه «خارابا شام پُری» «خانباز» قرار دارد از جمله محوطه های تاریخی استان اردبیل است که تا کنون در فهرست آثار ملی کشور به ثبت رسیده است.

گندیشمین

از آبادی های دهستان دوجاق از بخش ثمرین شهرستان اردبیل است که در فاصله ۲۱ کیلومتری ثمرین و ۴۰ کیلومتری اردبیل قرار دارد. به گفته اهالی گندیشمین نام روستای گندیشمین در اصل «گون دوشمه ین» به معنی مکان غیر آفتابگیر بوده است که در اثر کثرت استعمال به گندیشمین تبدیل شده است روستای گندیشمین که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۵۶ نفر را در قالب ۲۲۱ خانوار در خود جای داده بود از شمال و شمال غرب با شهرستان مشکین شهر، از غرب با دهستان ارشق شرقی و دهستان

کلخوران و از جنوب غربی با دهستان سردابه و از طرف جنوب با دهستان سردابه هم مرز می باشد. بیشتر محصول این روستا گندم است ولی در کنار آن سایر محصولات دیگر نیز کشت می شود.

گنسل کندی

از آبادی های شهرستان اردبیل در شمال دهستان سردابه ازبخش مرکزی است که مجاورت روستای شیشه گران قرار گرفته و به ییلاقات سرسبز سبلان منتهی می شود. روستای گنسل کندی و یا «قونسول کندی» در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۲۴ نفرا در قالب ۱۳۷ خانوار در خود جای داده بود . روستای قونسول کندی در حدود ۲۳ کیلومتری اردبیل و در دامنه های سر به فلک کشیده سبلان قرار دارد. این روستا از چند نژاد و قوم مهاجرت کرده از روستاها و شهرستان های اطراف به وجود آمده است. روستاهای خیارک(خیه رک) ، شیشه گران(شوانمیرن) ، چهل گز(چیل گز) ، قره تپه(قارا تپه)، ثمرین(سومرین) و کولانکوه (اُورابکی//آبریکوه) به نحوی هم سایه ی ارضی این روستا می باشند. منظره خاص روستا جلوه زیبایی به آن داده است که قابل تأمل است. این روستا در طول تاریخ خود با اسامی دیگری مثل توشمال کند (توشملی کند) //کنسل کندی// قونسور و در آخر «قونسولکندی» شناخته شده است. زیباترین مناظر آن در جاهایی مثل ساری بولاغ ، آق چای ، قاراچای ، یارلیقان ، باللی قایا ، چینقیل، تارول کولی (تارا اول کُؤوولی) و گویرچین چینقلی و... که هریک دارای پدیده طبیعی خاصی می باشد. قونسول کندی را قبلا «داشمان» می گفته اند داشمان یکی از طوایف کرکر یا گرگز بوده است کرکرها یا گرگزها در اصل از طوایف ترکمن بوده اند و قونسول کندی با املاهای متفاوت «قونسور /قونسول / کنسور / کنسل / قونسور / قونسول / قنسور / قنسل و...» که از دو جزء قون یا «هون» و سور(سول) تشکیل می شود کلمه «هون» به اشکال مختلفی چون قون ، قیون ، قیوی ، خون ، خیون ، خیوی ، کون ، کیون ، کیوی، کومان ، گو ن، گیون ، گیوی ، گومان ، خیاو ، خیوه ، خوی ، خیاو (رک = خیه رک) «سول» در زبان ترکی به معنی چپ در مفهوم مخالف کلمه «ساغ» به معنی راست است. و از ارکان اصلی لشکر است که توسط ولیعهد یا نایب السلطنه رهبری می شود بدین ترتیب قون سول به معنی جناح چپ قوشون هون و یا آبادی ای است که به فرمانده لشکر چپ هون تعلق داشته است.

گنلوجه

از آبادی های دهستان ایشق غربی ازبخش مرادلوی مشکین شهر است که در فاصله ۳۵ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر و در مجاورت روستاهای جبارکندی ، نوری کندی ، تازه کند و گوده کهریز قرار گرفته است گنلوجه نخستین آبادی است که بر سر جاده فرعی مشیران در فاصله ۳۵ کیلومتری مشکین شهر قرار دارد. گنلوجه در سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۳۱ نفرا در قالب ۵۸ خانوار در خود جای داده بود.

گوئورته سی - تپه تاریخی

از تپه های تاریخی واقع در روستای شهرپور اردبیل است.

گوئورقالا

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان فولادلوی جنوبی از توابع بخش هیر است که در فاصله ۳ کیلومتری از سمت غربی جاده اردبیل به خلخال در حوالی گردنه بودالالو و در مجاورت روستاهای بودالالو، آما گلن، مسجدلو و اینلو واقع شده است. روستای گوئورقالا در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۴۳ نفر را در قالب ۸۸ خانوار در خود جای داده بود.

گوئورقالا - قلعه تاریخی

گوئورقالاسی مربوط به عصر آهن است و در روستای هفت چشمه از دهستان ارشق مرکزی بخش ارشق شهرستان مشکین شهرواقع شده است. این اثر در تاریخ ۲۶ اسفند ۱۳۸۷ با شماره ثبت ۲۵۸۳۶ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

گوالا پشته - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۲۰۰ متر در محدوده دهستان شال از بخش شاهرود شهرستان خلخال و در ۴۵ کیلومتری جنوب شرقی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمال غربی - جنوب شرقی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۵۱ و عرض ۳۷.۱۷ می باشد.

گوبک لو - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۵۱۲ متر در محدوده دهستان سنجبد شمالی از بخش مرکزی شهرستان کوثر (گیوی) و در ۳۰ کیلومتری شمال مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه شمالی - جنوبی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۸.۳۰ و عرض ۳۷.۵۳ می باشد.

گوده کهریز ارشق

از آبادی های دهستان ارشق غربی از بخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۳۰ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهردر مجاورت روستاهای چا—خماق چوخوری (لاری قشلاقی) گنلوجه و کنگرلو در حاشیه رودخانه معروف قاراسو قرار گرفته است. این روستا با توجه به موقعیت استراتژیک خود مأوای خوبی برای شاهان و حکمرانان مناطق بوده است. گوده کهریز تا همین اواخر که کوچ عشایری به روش سنتی برگزار می شد یکی از مهمترین میان بندهای (دوشرگه) عشایر به شمار

می رفت و دشت وسیع مغان را به بیلاقات زیبای سبلان متصل می کرد. اهالی گوده کهریز، وجه تسمیه آن را به وجود آمدن کهریز از فاصله نزدیک بیان کرده اند این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۰۱ نفر را در قالب ۱۱۲ خانوار در خود جای داده بود. گوده کهریز همچنان که از اسم آن برمی آید قبل از رواج لوله کشی و شبکه های آبرسانی فعلی، از سیستم آبرسانی سنتی دیگری به نام کاریز (کهریز) یا قنات بهره مند بوده است. این سیستم آبرسانی البته خاص این روستا نبوده بلکه آبادی های مختلف و متعدد دیگری از منطقه هم دارای کاریز بوده اند و ظاهراً کوتاه ترین این کاریز و قنات ها هم به همین آبادی تعلق داشته به نحوی که در میان اهالی منطقه به گوده کهریز یعنی آبادی ای که قنات کوتاهی دارد معروف گشته است. کاریز از ابتکارات ایرانیان دوره هخامنشی است و عمری برابر با تاریخ کهن ایران دارد. با وجود این که چندین هزار سال از تاریخ اختراع آن می گذرد، اما هنوز هم این روش استفاده از آب، در قسمت مهمی از روستاها و مناطق مسکونی و کشاورزی و دامداری کشور معمول و متداول است و حتی یکی از ارکان اصلی کشت و زرع در نواحی خشک است.

گوده کهریز انگوت

روستای گوده کهریز انگوت در ۳۸ درجه و ۵۹ دقیقه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۳۸ دقیقه طول شرقی از دهستان انگوت غربی از بخش انگوت شهرستان گرمی، در سمت غربی آن و در مجاورت روستاهای آشاغی و یوخاری قاراآغاج، دانیال، آخیرلی، مردان و قورودره قرار گرفته است و در سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۶۰ نفر را در قالب ۹۴ خانوار در خود جای داده بود.

گوده لر

از آبادی های شهرستان نمین که در دهستان گرده از توابع بخش مرکزی نمین قرار دارد این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۲ نفر را در قالب ۸ خانوار در خود جای داده بود. گوده لر با آبادی های قاضی کندی و صالح قشلاقی همجوار است.

گورادل

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان فولادلوی شمالی از توابع بخش هیر است که در سمت غربی دهستان و در مجاورت روستای کوزه توپراقی قرار گرفته است و از سمت غرب به دهستان کورائیم منتهی می شود. گورادل در سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۶۱ نفر را در قالب ۱۰۳ خانوار در خود جای داده بود.

گورانسراب

روستای گورانسراب از آبادی های دهستان خانسبدیل شرقی در بخش مرکزی شهرستان خلخال

است که در ۶ کیلومتری غرب مرکز شهرستان قرار دارد و از نظر محدوده جغرافیایی با روستاهای زردشت آباد، مژه جین (مزین)، یثلوچه، لمعه دشت، قاراآغاج، گاودوول، سنجد له، علی آباد و هروآباد همجوار می باشد از لحاظ موقعیت در منطقه کوهستانی و در دامنه کوههای گنج و کوه شفا قرار گرفته و دارای تابستانهای گرم و زمستانهای سرد است. جاده ارتباطی آن آسفالت بوده و دارای ۲۵۷ خانوار و ۱۰۰۵ نفر جمعیت می باشد شغل اکثر اهالی، کشاورزی و دامداری بوده و محصولات جالیزی آن نظیر خیار و گرمک و کمبزه (خیرچا) زبانزد منطقه می باشد، از سایر محصولات می توان به گندم، جو و حبوباتی مثل لوبیا و عدس اشاره کرد.

گوران جمع کلمه «گبر» به معنی غیرمسلمان و به طور خاص زرتشتی است و پیروان آئین زرتشتی را گبر می گویند. بدین ترتیب گورانسرا یعنی محلی که سرای گبرها وزرتشتیان بوده است. حرف «ب» قسمت آخر کلمه نیز بعد از ظهور دویرو ادارات دولتی به آن اضافه شده است. گورانسرا در ۳۷ درجه و ۳۷ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۷ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۹۰۰ متر است .

گورشادکندی

از آبادی های دهستان اصلاندوز ازبخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است که بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۳ نفر را در قالب ۲۱ خانوار در خود جای داده بود. گورشاد کندی در سواحل جنوبی رودخانه ارس و در میان روستاهای قیلیچ خان کندی، محبوب کندی و آق قاباق واقع شده است در زبان ترکی بارش تند و برق آسا و رگبار بهاری را «گورشاد» می گویند. این کلمه برای اسامی پسرها هم مورد استفاده قرار می گیرد.

گورگور قیرخ بولاغ - آبشار

این آبشار که به دلیل مجاورت آن با روستای قیرخ بولاغ ازبخش مرکزی مشکین شهر بعضا آبشار قیرخ بولاغ، کرکری و حتی شلاله هم نامیده می شود و ما به منظور تمایز آن با دیگر آبشارهایی که در منطقه گورگور نامیده شده اند آن را گورگور قیرخ بولاغ آورده ایم. گورگور قیرخ بولاغ یکی از زیباترین آبشارهای منطقه میباشد ارتفاع این آبشار به بیش از ۲۵ متر می رسد. این آبشار از ذوب شدن شدن برفها و آب چشمه های ییلاقات آبی قار، عربلو، اجیرلو و جلودارلو در دره کرکری، رودخانه کرکری را تشکیل داده در گذر از ارتفاعات منطقه بالادست روستای قیرخ بولاغ به صورت آبشار بسیار زیبا و شگفت انگیزی پدیدار می شود. برای رفتن به این آبشار زیبا باید از داخل روستای آغ بولاغ، در مسیر مشکین - قینرجه، عبور کرده و جاده موجود به سمت روستای قیرخ بولاغ را طی نمود.

گورگورملک سویی - آبشار

آبشار گورگورملک سویی از دیگر آبشارهای مشکین شهر می باشد که حدود ۸ متر ارتفاع و ۲۰۰ متر محوطه گردشگاهی دارد و در دامنه کوه آیقار و درون دره زیبای خیابوچایی واقع شده است. دسترسی به آن تا دامنه کوه از طرف موئول و دیزو با ماشین و بقیه با پای پیاده امکان پذیر است.

گورگوربولاغی - چشمه آب معدنی

گورگوربولاغی ازجمله چشمه‌های مشهور منطقه جنوبی سبلان می باشد. این چشمه در دره قیزیل گول لر (آبگیرهای طلایی) که یکی از عریض ترین و باصفا ترین دره‌های سبلان است و در ارتفاع ۲۴۲۰ متری از سطح دریا و موقعیت جغرافیایی ۵۴ درجه و ۴۸ دقیقه طول شرقی و ۳۸ درجه و ۱۱ دقیقه عرض شمالی واقع شده است قرارداد. آبدهی این چشمه بسیار بالا می باشد. آب با فشار زیاد ازخلل وفرج دیواره صخره‌ای مشرف به دره بیرون می آید و با توجه به شیب تند مسیر تا رسیدن به رودخانه بستر آبشار ماندی را طی می کند. با توجه به موقعیت تفریحی، تفرجی و ورزشی دره قیزیل گولر و احداث پیستهای ورزشی زمستانی در نزدیکی آن در منطقه آلوارس ، چشمه گورگور نیز با دارا بودن آب و چشم انداز و فضای سبز جالب و منحصر به فرد از نظر گردشگری مورد توجه قرار گرفته است.

گورگورداغی - کوه

این کوه با ارتفاع ۳۵۲۶ متر در محدوده دهستان سردابه از بخش مرکزی شهرستان اردبیل و در ۳۷ کیلومتری شمال غربی مرکز شهرستان اردبیل واقع شده است . جهت کوه، شمال غربی - جنوب شرقی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۷ دقیقه و ۵۲ ثانیه و عرض ۳۸ دقیقه و ۱۸ ثانیه می باشد.

گوزده ک

از سکونتگاههای قشلاقی عشایر در فاصله ۲۳ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر دردهستان شعبان است که درمجاورت خان کندی (شیرین کندی) و چهاردیوار واقع شده است و فاقد هرگونه امکانات اولیه بوده وبه عنوان سکونتگاهی موقتی مورد استفاده قرار میگیرد. گوزده ک در واقع همان یوخاری کوچنق است.

گوزسویو آتشیگاه - چشمه آب معدنی

چشمه گوزسویو در روستای آتشیگاه از توابع بخش سرعین در محوطه ی مسجدسیدلر که در پایین امامزاده عبد الله واقع گشته قرار دارد . ارتفاع چشمه از سطح دریا ۱۸۳۰ متر و در روی کوهپایه

قرار دارد. آب آن به صورت دائمی و جوشان در جریان بوده، و دارای ظاهری شفاف و مزه ای ترش و بی رنگ و بی بوست. دمای آب ۲۰ درجه سانتی گراد است. آب آن برای مداوای امراض چشمی و پوستی مفید می باشد.

گوزسویو سرعین - چشمه آب معدنی

چشمه آب معدنی گوزسویو با دمای ۲۰ درجه سانتیگراد در مجاورت قهوه سویو که ۴۴ درجه سانتیگراد حرارت دارد قرار گرفته است و با وجود فاصله کم این دو چشمه اختلاف حرارت آنها ۲۰ درجه است. مزه آب گوزسویو گس و بی بو است و برای بیماریهای چشم مفید بوده و شستن چشمها با آن موجب ضد عفونی شدن چشم می گردد. خوردن آب آن باعث هضم سنگ کلیه و دفع آن می شود.

گوزلی

از آبادی های دهستان قشلاق غربی از بخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۴۸ نفرا در قالب ۳۵ خانوار در خود جای داده بود. روستای گوزلی در غرب دهستان قشلاق غربی و در بین روستاهای تقی کندی و بران علیا قرار دارد. گوزلی از سمت غرب خود به استان آذربایجان شرقی منتهی می شود.

گوزه له خوندی - چشمه آب معدنی

این چشمه آب معدنی که سابق براین در اراضی روستای ملاباشی در مجاورت اردبیل قرار داشت با گسترش شهر در محدوده شهر قرار گرفته و هنوز هم مورد استفاده اهالی مناطق دور و نزدیک می باشد و آب آن یکی از زلال ترین و گواراترین آبهای منطقه می باشد شرکت آب منطقه ای اردبیل میزان آبدهی این چشمه را ۳ لیتر در ثانیه و دمای آن را ۱۷ درجه سانتیگراد گزارش نموده است. آب این چشمه رافع سنگهای ادراری بوده برای بیماریهای کلیوی و تصفیه خون موثر است. در گذشته گاهی بانوان اردبیلی برای آب تنی بدانجا می رفتند و استحمام در آن را مفید می دانستند.

گوگ تپه

از آبادی های دهستان گوگ تپه و مرکز دهستان گوگ تپه در بخش مرکزی شهرستان بیله سوار است که در سال ۱۳۶۶ تاسیس شده است این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ دارای ۴۲۶ خانوار با ۱۶۵۶ نفر جمعیت بود. گوگ تپه در جنوب دهستانی به نام خود و در میان روستاهای گون پاپاق و قارقاسملو و بر سر سه راهی بیله سواره پارس آباد قرار گرفته است.

گوگ تپه - دهستان

از دهستان های بخش مرکزی شهرستان بيله سوار به مرکزیت روستای گوگ تپه است که در سال ۱۳۶۶ تأسیس شده است و شامل آبادی های اودولو، بابک، بیگ باغلو، دمیرچیلو، زرگر، فولادلو قوئی، قاراقاسملو، قشلاق آق بورون، قشلاق اوچ درق علیا، قشلاق حاجی الهوردی، قشلاق قوش داش میرزاخان، قشلاق قوش داش یاشیل، قشلاق قیرلو، گوگ تپه، گون پاپاق و مرادلو است. دهستان گوگ تپه شامل ۱۵ پارچه آبادی با ۳۰۶۸ خانوار و ۱۱۶۸۸ نفر جمعیت است.

گوگ داغ - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۴۸۵ متر در محدوده دهستان مشکین شرقی از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر و در فاصله ۵ کیلومتری جنوب شرقی مرکز شهرستان مشکین شهر واقع شده است. جهت کوه شمالی - جنوبی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۷ درجه و ۴۴ ثانیه و عرض ۳۸ درجه و ۲۰ ثانیه می باشد. گوگ داغ یکی از ارتفاعات سبلان بشمار می رود.

گوگ درق

از آبادی های دهستان ارشق غربی بخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۳ نفر را در قالب ۱۰ خانوار در خود جای داده بود.

گوگرچین

از آبادی های دهستان دورسونخواجه از توابع بخش مرکزی شهرستان نیر که براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۶۴ نفر را در قالب ۴۲ خانوار در خود جای داده بود روستاهای لای، مزرعه و سرخاب از همسایگان گوگرچین به شمار می روند.

گوگرچین چایی - رودخانه

گوگرچین چایی از ارتفاعات بوزداغی ساوالان سرچشمه می گیرد و بعد از مشروب کردن اراضی روستای گوگرچین در سمت جنوبی سبلان از توابع شهرستان نیر به نیر چایی می پیوندد. این رودخانه را در مجاورت روستای گوگرچین گوگرچین چایی می گویند.

گوگرچین لو

عنوان سه قشلاق است که در شمال دهستان قشلاق جنوبی از بخش قشلاق دشت بيله سوار قرار دارند و با عناوین گوگرچین لوی اورتاداغ، گوگرچین لوی حاج نجف و گوگرچین لوی حاج بویوک

معروفند. این سه قشلاق در سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۳۰ نفر را در قالب ۸۵ خانوار در خود جای داده بودند.

گوگه

از آبادی های دهستان دوسونخواجه از توابع بخش مرکزی شهرستان نیر که در مجاورت روستاهای سرخاب، ایرنجی، بورران و مزرعه جای گرفته اند. روستای گوگه در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۸۶ نفر را در قالب ۴۸ خانوار در خود جای داده بود.

گوگردلی داغ - کوه

این کوه در جنوب شرقی مشکین شهر در قوتورسویو قرار دارد و آب گرم قوتورسویو از همین کوه بیرون می آید تمام کوه یکپارچه سبز است و گذشتن از کنار آن دل و جرات می خواهد. از چند کیلومتر مانده به این کوه بوی غلیظ گوگرد در فضا پخش می شود و احساس سرگیجه و بهت به آدم دست می دهد. گوگردلی داغ که معدنی از ترکیبات گوگردی است ۲۷۸۰ متر ارتفاع دارد.

گول تپه ارشق

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان ارشق شرقی از بخش مرکزی است که در شمال دهستان و در مجاورت روستاهای شریف بیگلو و نقدی کندی واقع شده است. گول تپه در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۷ نفر را در قالب ۳۲ خانوار در خود جای داده بود. سد گل تپه رضی در ۳۸ کیلومتری شمال اردبیل در خارج از بستر رودخانه شریف بیگلو ایجاد شده است. این سد از نوع سنگی ملاتی است و در سال ۱۳۶۶ به بهره برداری رسیده است و آب آن برای مصارف کشاورزی مورد استفاده قرار می گیرد. ارتفاع سدازیسترسد ۶ متر، طول تاج ۱۳۵ متر و حجم کل سد ۰.۳ میلیون متر مکعب است.

گول تپه گیوی

از آبادی های دهستان سنجید غربی از بخش مرکزی شهرستان کوثر (گیوی) است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۶ نفر را در قالب ۱۱ خانوار در خود جای داده بود. گول تپه گیوی در فاصله کمی از آبگرم گیوی و در مجاورت آن با روستاهای نی احمدبیگ، چالگرود مجاورت دارد و از سمت جنوب غربی به دهستان خاندبیل شرقی منتهی می شود این آبادی در ۳۷ درجه و ۳۲ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۷ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۶۸۰ متر است.

گول تپه ملالی

از آبادیهای شهرستان اردبیل در دهستان فولادلوی شمالی از توابع بخش هیر است که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۵ نفر را در قالب ۱۹ خانوار در خود جای داده بود. گول تپه ملالی در سمت جنوب غربی دهستان فولادلوی شمالی و در مجاورت رزمگاه و آلوچه و دهستان کورائیم واقع شده است.

گول چشمه

از آبادیهای دهستان لاهرود از بخش مشکین شرقی شهرستان مشکین شهر است که در عرف محل به گول چشمه معروف است این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱۸ نفر را در قالب ۳۹ خانوار در خود جای داده بود.

گول قشلاقی

از آبادیهای دهستان سنجد غربی از بخش مرکزی شهرستان کوثر (گیوی) است این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱ نفر را در قالب ۱ خانوار در خود جای داده بود. گول قشلاقی در سمت شمال غربی دهستان سنجد غربی و در مجاورت روستاهای پیرآغاجی، اسفرنجان و دهستان یورتچوی شرقی واقع شده است. گول قشلاقی که آن را خدافلای قشلاقی هم می گویند در ۳۷ درجه و ۴۴ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۳۰ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۷۰۰ متر است.

گول لر محمد تقی

از آبادیهای دهستان مشکین شرقی از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۰۰ نفر را در قالب ۲۵ خانوار در خود جای داده بود.

گول لر محمد حسن

از آبادیهای دهستان مشکین غربی از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در ۱۳ کیلومتری مشکین شهر و در مجاورت روستای احمد بیگلر واقع شده است. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۱۸ نفر را در قالب ۸۸ خانوار در خود جای داده بود. در محوطه تاریخی این روستا بر روی تخته سنگ بزرگی نقش هایی از بزکوهی، انسان و دیگر جانداران به چشم می خورد، تعداد آنها کم تر از ده مورد است و دوره حکاکی آنها همگون بادبگر محوطه های مکشوفه در این دیار است.

گول لو بولاغ

نام دو آبادی از آبادیهای دهستان انجی ————— لرلو در بخش مرکزی شهرستان بيله سوار است که با

پیشوندهای آشاغی و یوخاری اژهه متمایز می شوند آشاغی گول لوبولاغی در سرشماری سال ۱۳۹۰ دارای ۱۰ خانوار و ۴۹ نفر جمعیت بود و در همین سال یوخاری گول لوبولاغی تعداد ۴۸ نفر را در قالب ۱۶ خانوار در خود جای داده بود.

گول لو بولاغ - تفرجگاه

این محدوده بخشی از منطقه معروف خروسلو واقع در حوزه استحفاظی شهرستان بیله سوار است. که به دلیل موقعیت خاص جغرافیایی و توپوگرافیکی شرایط اقلیمی و اکوسیستمی متفاوتی از دشت مغان دارد. محدوده مذکور از طریق کیلومتر ۲۵ جاده ارتباطی گرمی - بیله سوار و سه راهی موسوم به خروسلو و عمق ۵ کیلومتری آن از طریق روستایی به همین نام قابل دسترسی می باشد. وجود چشم اندازهای زیبا از دشت وسیع مغان و ارتفاعات پیرامونی و چشمه های طبیعی در محدوده و نیز لطافت اقلیمی متأثر از شرایط کوهستانی آن از جاذبه های مهم گردشگری این منطقه محسوب می گردد. منطقه بصورت مرتعی و مشجر متراکم بوده و دارای گونه های درختی شامل بید، گز، کلاه میر حسین و تمشک و گونه های درختچه ای از قبیل نارون، گل میمون و گونه های بوته ای (مرتعی) شامل گون، درمنه و علف هفت بند است. گونه های جانوری محدوده نیز عمدتاً شامل پرندگان بومی منطقه و پرندگان مهاجراست.

گول لو دره

نام دوابادی از آبادی های دهستان صلوات از بخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است که در در فاصله ۳ کیلومتری مرکز دهستان صلوات و در سمت شمال غربی آن در میان روستاهای صلوات، یوخاری گولی دره و کنده قرار گرفته است. براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ آشاغی گول لی دره ۸ خانوار و ۴۶ نفر و یوخاری گول لی دره ۵ خانوار و ۲۲ نفر جمعیت داشته است.

گول لوی اردبیل

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان بالیقلو از بخش مرکزی است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۷۲ نفر در قالب ۴۳ خانوار در خود جای داده بود. این روستا با روستای شام اسبی همجوار است.

گول لوی نمین

از آبادی های شهرستان نمین که در دهستان ویلکیج شمالی از توابع بخش مرکزی نمین قرار دارد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۶۸ نفر را در قالب ۱۵۳ خانوار در خود جای داده بود. گول لوی نمین با آبادی های کریم کندی، دگرمان دره، کله سر، پته خور، اولاغ و قاراجاناق همجوار است.

گول لوی نیر

از آبادیهای دهستان یورتچوی شرقی از توابع بخش کورائیم شهرستان نیر که در مجاورت روستاهای سقدل و دابانلو قرار گرفته و در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۳۴ نفر را در قالب ۲۷ خانوار در خود جای داده بود.

گوللوجه

از آبادی های دهستان خاندبیل غربی در بخش مرکزی شهرستان خلخال است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۳۱ نفر را در قالب ۵۸ خانوار در خود جای داده بود. روستای گوللوجه با روستای ترک، ارسون و سکونتگاه متروکه بیشه نو همجوار است. این آبادی در ۳۷ درجه و ۳۱ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۶ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۹۱۰ متر است.

گوللوجه

از آبادی های دهستان خورش رستم جنوبی از بخش خورش رستم شهرستان خلخال که در مجاورت روستاهای پیشگمان و نمهیل قرار گرفته است و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۵ نفر را در قالب ۸ خانوار در خود جای داده بود. این آبادی در ۳۷ درجه و ۱۶ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۷ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۲۹۰ متر است.

گوللوجه

از آبادی های دهستان دورسونخواجه از توابع بخش مرکزی شهرستان نیر که بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱۲ نفر را در قالب ۲۷ خانوار در خود جای داده بود. روستاهای میمند، کله سر و پیرنق همسایگان گوللوجه دورسونخواجه را تشکیل می دهند.

گولی جان

از آبادی های شهرستان کوثر (گیوی) است که در دهستان سنجبد جنوبی از بخش فیروز قرار دارد. این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۲۰ نفر را در قالب ۱۱۱ خانوار در خود جای داده بود. روستای گولی جان در ۳۷ درجه و ۳۲ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۷ دقیقه طول شرقی در سمت غربی دهستان سنجبد جنوبی و در مجاورت دهستان خاندبیل غربی و آبادی های دوگر، بینه خلخال و خلیفه چایی جای گرفته و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۵۱۰ متر است.

گون ائولی

از طوایف شاهسئوه نان مغان که مانند طایفه «ترت» بیلاقشان در قاشقامئشه است و قشلاق در اطراف

آق داغ دارند. از طوایف هفت اویماق است و در اواخر رئیس طایفه مشترکی با طایفه با گئیکلو داشتند و آخرین آنها مرحوم حاتم خان بود.

گون پاپاق - آبادی

از آبادی های دهستان گوگ تپه از بخش مرکزی شهرستان بيله سوار است که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۵۱ نفر را در قالب ۱۳۶ خانوار در خود جای داده بود روستای گون پاپاق که در فاصله ۱۵۰ کیلومتری مرکز استان اردبیل و ۱۰ کیلومتری بيله سوار قرارداد از شرق با جمهوری آذربایجان نقطه صفر مرزی و از غرب با روستای پولادلو قویوسو، از شمال با روستای گوگ تپه و از جنوب با روستای اودولو همسایه می باشد.

گون پاپاق - عشایر

از طوایف شاهسئوه نان مغان که در سالهای اخیر از حیث جمعیت اهمیت قبلی خود را از دست داده و اصولاً طایفه ای به حساب نمی آیند. این طایفه امروزه پراکنده شده و در حال حاضر مرکز آن روستایی است به نام گون پاپاق که در محال ارشق واقع شده است..

گون پاپاق علیا

از آبادی های دهستان ارشق غربی از بخش مرادلو —وی شهرستان مشکین شهر است که به اعتبار ساکنین اولیه آن که از طایفه گون پاپاق بودند به این نام مسمی گشته است. گون پاپاق در مجاورت روستاهای امیرکندی، آق بولاغ گدوک، قاراولیلو، اوت پاشا و قامچی قیاسی قرارداد این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۴۶ نفر را در قالب ۳۲ خانوار در خود جای داده بود.

گونئی

از محلات منطقه آشاغی کوچه در شهر خلخال که محدوده شمالی و شمال غربی شهر خلخال را شامل می شود. این محله را به خاطر تپه آفتابگیری که در انتهای آن وجود دارد گونئی گفته اند.

گونئی داغی خلخال - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۱۲۴ متر در محدوده دهستان خاندبیل غربی از بخش مرکزی شهرستان خلخال و در ۱۲ کیلومتری جنوب مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمال شرقی - جنوب غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۲۹.۳۰ و عرض ۳۷.۳۰ می باشد.

گونئی داغی نیر - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۰۹۰ متر در محدوده دهستان یورتچی غربی ازبخش کورائیم شهرستان نیر و در ۴۵ کیلومتری جنوب غربی مرکز شهرستان اردبیل واقع شده است. جهت کوه، شمال شرقی-جنوب غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۰۵.۳۰ و عرض ۳۷.۵۴ می باشد.

گونئی کند ارشق

از آبادی های دهستان ارشق غربی ازبخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۸ نفر را در قالب ۹ خانوار در خود جای داده بود. گونئی کند از شمال با روستای چرچر، از جنوب با روستای قورت تپه، از غرب با روستای قاراآغاج پشته و از شرق با قاراگول و قورت تپه همسایه است.

گونئی کند انگوت

گونئی کندی از آبادی های دهستان انگوت غربی ازبخش انگوت شهرستان گرمی است که در ۱۵ کیلومتری جنوب تازه کند انگوت واقع است. عرض جغرافیایی آن ۳۸ درجه و ۵۷ دقیقه شمالی و طول جغرافیایی آن ۴۷ درجه و ۴۳ ثانیه شرقی است و در میان روستاهای قوزلو (جنوب شرقی) عسگرخان لی (شمال شرق)، اوروج علی لی (شمال)، قاراآغاج لی و قورودره (شمال غرب)، آشاغی و یوخاری آدام دره سی (غرب) و سید محمدلی (جنوب غرب) واقع شده است. گونئی کند براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۳۲ نفر را در قالب ۳۳ خانوار در خود جای داده بود.

گونش لی قشلاقی

از آبادی های دهستان شهرک ازبخش جدیدالتاسیس اسلام آباد شهرستان پارس آباد است که در سمت جنوب دهستان و در مجاورت قشلاق صوفی لار، حاج دولت و قاراطپه قرار گرفته است. گونش لی قشلاقی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۴ نفر را در قالب ۳۰ خانوار در خود جای داده بود.

گووه ش لو

از آبادی های دهستان ساوالان از بخش مرکزی شهرستان پارس آباد و مرکز دهستان ساوالان در بخش مرکزی شهرستان پارس آباد که در سال ۱۳۶۹ تاسیس شده است و در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۶۸۴ نفر را در قالب ۴۴۳ خانوار در خود جای داده بود. روستای (گو- وه ش- لی) در میان آبادی های تکه چی عبدالرضاآباد پارقشلاق، مجیدآباد، قوجابیگلو و ملاکندی واقع شده است.

گوی ترک - تپه تاریخی

علاوه بر قلعه تپه باستانی آناهیتای سرعین که در سال ۱۳۴۱ شمسی از میان رفت قلعه قدیمی دیگری به نام «گوی ترک» از نظر تاریخی در این منطقه مورد توجه است. گوی ترک از سرداران ماد کوچک «آتروپاتن» و کرسی دار «ساری قایا» بوده است که قبر وی در پائین قلعه قرار دارد. این قلعه که اکنون ویران شده است در کنار «گازیر بولاغی» و «کهریزان» در «سلیمان گوزه سی» نزدیک امامزاده «کنزق» قرار گرفته است. سنگ قبرهای روستای کنزق و چله خانه آن، قدمت این ناحیه را به دوران ساسانی می رساند. برخی این چله خانه را امامزاده ای مربوط به دوران خلفای عباسی می دانند و برخی قدمت آن را به دوران شیخ صفی الدین اردبیلی جد خاندان صفوی نسبت می دهند.

گوی داغ - کوه

از قله سمت جنوبی سبلان که ۲۷۱۵ متر ارتفاع دارد.

گوی سو - چشمه آب معدنی

نگاه کنید به : بویوک گول

گویچه تپه - تپه تاریخی

در آلازار اوجاقی حداقل دوتپه باستانی وجود دارد که موردتائید کارشناسان میراث فرهنگی قرار گرفته و اصالت آنها به ثبت رسیده است یکی از این تپه ها (گویچه تپه) و دیگری (ده یرمان قاباقی) است. گویچه تپه، تپه کوچک مربوط به دوره اشکانیان است که در سال ۱۳۸۶ با شماره ثبت ۱۹۴۲۵ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

گیردوداغ - کوه

از ارتفاعات رشته کوه سبلان در منطقه مشکین شهر است. این قله در مجاورت گوی داغ قرار دارد.

گیلارلو

از آبادی های دهستان اجارود غربی از بخش مرکزی شهرستان گرمی است که در فاصله ۸ کیلومتری شمال غربی شهرستان گرمی و در سمت جنوبی دریاچه معروف گیلارلی و در مجاورت روستاهای بشیرلوی علیا و سفلی، اون بیربیگ لی و بینه قرار گرفته است. قرار گرفتن در کنار جاده اصلی بویژه در مجاورت مرکز شهرستان از یک سو و همسایگی با سد معروف گیلارلی که امروزه روز در سرتاسر این

شهرستان بلکه استان اردبیل شهرت عام یافته ، روستای گیلارلی را نیز در مرکز دقت اهالی قرارداد و این آبادی را نیز به جلوی چشم می کشاند. جمعیت گیلارلو در سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۴۹ نفر در قالب بود.

گیلارلو - دریاچه

دریاچه گیلارلوی گرمی در هشت کیلومتری شمال غربی شهرستان گرمی و یک و نیم کیلومتری شمال روستای گیلارلو قرار دارد. این سد که به منظورتأمین آب شرب شهر گرمی احداث شده بود با انتقال آب جعفرآباد به گرمی و رفع مشکل آب این شهر ، به دلیل موقعیت جغرافیایی و چشم انداز زیبا ی که در منطقه ایجاد کرده بود در جریان سفر دوم هیات دولت به عنوان منطقه نمونه گردشگری تصویب شد. این سد از نوع خاکی غیرهمگن است که با استفاده از آب رودخانه برزندچایی و دیزج چایی و در خارج ازبستر این رودخانه ها احداث شده است عملیات ساخت آن در سال ۱۳۶۷ آغاز شده و در سال ۱۳۷۳ به بهره برداری رسیده است . وسعت حوزه آبریز آن در محل سد ۲۴۰ کیلومترمربع است. ارتفاع سد از پی ۲۱.۲ مترو از بستر رودخانه ۱۴.۶ متر طول تاج ۹۳۰ مترو عرض آن ۶ متر است. سد گیلارلو با حجم کل ۸.۵ میلیون مترمکعب ۸.۴ میلیون مترمکعب حجم مفید دارد طول کانال های آب آورسد گیلارلو ۱۵ کیلومتر است درسد گیلارلو از ۲ بند انحرافی استفاده شده است .

گیلال

یکی از طوایف هفت گانه گرمی است که امروزه به طور کامل در آبادی های مختلف شهرستان گرمی سکنی گزیده و به کارزراعت و دامداری اهمیت می دهند.

گیلاندوز

از آبادی های شهرستان کوثر (گیوی) است که در دهستان زرج آباد از بخش فیروز قرار دارد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۶۴ نفر در قالب ۴۰ خانوار در خود جای داده بود. قالین قایا، سولوک لی گول وقوزلو ازممسیاگان روستای گیلاندوز هستند. این آبادی در ۳۷ درجه و ۳۹ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۶ دقیقه طول شرقی قرارداد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۸۸۰ متر است.

گیلاندوکورپوسو - پل تاریخی

این پل در کیلومتر ۱۵ جاده اردبیل به آستارا جنب روستای گیلانده واقع شده است. پل گیلانده در مسیر ارتباط جاده اردبیل به آستارا بر روی رودخانه بالخلی چای بنا شده است. این پل، پلی چهار چشمه با پایه های سنگی و طاق و بدنه آجری می باشد. پل گیلانده یادگار دوران صفویه بوده و در سال ۱۳۷۳ شمسی مورد مرمت قرار گرفته است .

گیلانده

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان کلخوران ازبخش مرکزی است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۰۳ نفر را در قالب ۲۸۱ خانوار در خود جای داده بود. گیلانده که در عرف محلی گیلاندو نامیده می شود در کنار جاده اردبیل به آستارا قرار داد و با روستاهای کرکوق ، انزاب ، سلطان آباد و قارالار همجوار است.

گیلوان

از آبادی های دهستان شال در بخش شاهرود شهرستان خلخال است که در ۳۷ درجه و ۱۷ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۴۸ دقیقه طول شرقی در فاصله ۶۵ کیلومتری جنوب شرقی خلخال و ۴۵ کیلومتری رشت قرار دارد. از شرق به گیلان از جنوب به روستای علی آباد و ماجولان از باختر به روستای شال و از شمال به جنگلهای تالش متصل میشود و مردم آن به زبان های تاتی و تالشی سخن می گویند. اقتصاد روستای گیلوان بر پایه فعالیت های زراعی، باغداری، دامداری و صنایع دستی استوار است. زراعت عمده روستا ، کشت دیم است و گندم مهم ترین محصول دیمی آن است توتون، ذرت، سیب زمینی ، یونجه و لوبیا از دیگر محصولات زراعی روستاست.

معماری روستای گیلوان به دلیل استقرار در ناحیه کوهستانی، از دیگر روستاهای استان اردبیل متفاوت است. سقف خانه ها گلی است و درهای ورودی و پنجره ها، برای جلوگیری از سرما کوچک انتخاب شده اند. در ساخت خانه های قدیمی از مصالح بومی سنگ، ملات کاهگل و چوب استفاده شده است چشم انداز رودخانه پر آب گیلوان، ارتفاعات پیرامون روستا، جنگل های انبوه و سرسبز و هوای مه آلود، تصویری رویایی در پیش روی گردشگران روستای گیلوان ترسیم می کند مراتع سرسبز و مزارع طلایی گندم گرداگرد روستای گیلوان را در بر گرفته اند. باغ های انبوه و پر بار میوه از دیگر جاذبه های طبیعی این روستاست. در پایین روستای گیلوان گورستانی وجود دارد که میرزا کوچک خان به مدت ۴۴ سال در آن مدفون بوده است. در شهریور ماه سال ۱۳۲۰ جسد میرزا را به رشت حمل و در جوار سروی در سلیمان داراب دفن کردند. این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۰۱ نفر را در قالب ۸۴ خانوار در خود جای داده بود.

گیلوان - گورستان تاریخی

گورستان تاریخی گیلوان متشکل از دو گور مربوط به دوره عصر مفرغ جدید (حدود سال ۱۶۰۰ پیش از میلاد) یک گور مربوط به عصر آهن (حدود سال های ۱۲۰۰ تا ۱۵۰۰ پیش از میلاد)، چهار گور مربوط به دوره هخامنشی و ۹۹ گور مربوط به عصر آهن (سال های ۲۲۰۰ تا ۲۸۰۰ پیش از میلاد) است

که در جریان تعریض جاده منتهی به ماسال از سمت گیلوان در سال ۱۳۸۵ رخ نشان دادوبه یکباره بخشی از اسراردرونی خودشامل استخوان های فرسوده، تعدادی خنجر وشمشیر طلایی بیرون افکند و فصل جدیدی از دستاورد بسیار مهم تاریخی راآغازنمود. سازه های گورهای گیلوان از نوع سازه های چاله ای است و تدفین اسکلت ها به صورت چمباتمه ای انجام شده است. جهت سر این اسکلت ها نشان دهنده این مطلب است که اجسادى که در صبح دفن شده اند سرشان به طرف شرق و آنهایی که در ظهر دفن شده اند، سرشان به طرف جنوب بوده است. از اشیایی که همراه با اسکلت ها به دست آمده می توان به خنجر، سرنیزه و پیکان درگور مردان و سنجاق سینه، مهره های تزئینی، پولک و... در گور زنان اشاره کرد.

گیلوان چایی - رودخانه

رود گیلوان ازکوه وناو در ۴۲ کیلومتری جنوب خاوری هروآبادخلخال سرچشمه می گیرد . درازای این رود ۱۲ کیلومتر است ودرمسیر جنوب باختـری جریان دارد و در حوضه دریای مازندران قرار می گیرد.

گیلوان قالاسی - قلعه تاریخی

این قلعه در روستای گیلوان از توابع بخش شاهرود شهرستان خلخال در محوطه وسیعی که فاقد پوشش گیاهی چشمگیری است قرار دارد. این بنای زیبا دارای چندین برج است که به فواصل مختلف از همدیگر قرار گرفته اند. ارتفاع این برج هادر اثر گذشت زمان و عوامل طبیعی کاهش یافته و بازوهای آن کاملاً از بین رفته است. دیوارهای قلعه نیز در برخی قسمت ها فرو ریخته و از بین رفته است ولی بقیه دیوارها سالم و پا بر جا می باشند. یکی از برجهای قلعه در فاصله دورتر، در نقطه ای که احتمال حمله مهاجمان از طرف دره به قلعه می رود ساخته شده که تا حدودی بزرگتر از سایر برجهاست. در کنار قلعه قبرستان قدیمی نیز وجود دارد که مربوط به دوره اسلامی است. مصالحی که برای ساخت این قلعه بکاررفته است،خشت و سنگ می باشدوبدلیل نمای خشتی آن که کمتر در قلعه های آذربایجان به چشم می خورد به اسم قلعه خشتی معروف گشته است . روشن شدن قدمت دقیق و هویت سازندگان قلعه نیازمند بررسی های کارشناسانه بیشتر در محل می باشد.

گیلوان قشلاقی

ازآبادی های دهستان شال دربخش شاهرودشهرستان خلخال است این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۰۲ نفرادر قالب ۵۳ خانواردرخود جای داده بود.

گیوره

نگاه کنید به : چارواداریولو

گیوی - آبادی

روستای گیوی از آبادی های از آبادی های دهستان خورش رستم شمالی از بخش خورش رستم شهرستان خلخال است که در جنوب شرقی هشتجین و در مجاورت روستاهای نوده ، زاویه گیوی و قارتیکان جای گرفته است. روستای گیوی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۷۳ نفر را در قالب ۵۵ خانوار در خود جای داده بود.

گیوی - رودخانه

گیوی چایی در واقع امتداد رودخانه معروف هروچایی است که از ارتفاعات جنوب شهر خلخال سرچشمه گرفته و بسوی شمال می رود سپس در امتداد خود به آریاچایی پیوسته با تمایل به سمت غرب، ارتفاعات مابین خلخال و گیوی (مرکز شهرستان کوثر) را با دره تنگ و عمیقی بریده و به شهر گیوی می رسد. در این منطقه این رود به نام گیوی چایی معروف است. جهت رودخانه از شهر گیوی تا رسیدن به سنگور چایی شمال شرق - جنوب غرب است.

گیوی - شهرستان

کویو، کیوی و یا گیوی، شهری است در بخش مرکزی شهرستان کوثر استان اردبیل، که از دو روستای سابق به نام های گیوی علیا که اوست گیوی و دوزگیوی هم نامیده میشود و گیوی سفلی یا آشانی گیوی تشکیل شده است.

اوست گیوی در ۳۷ درجه و ۴۱ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۰ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۴۸۰ متر است. آشانی گیوی در ۳۷ درجه و ۴۱ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۴۰۰ متر است.

اهالی شهر و روستاهای اطراف، این شهر را به نام (کویو) می شناسند اما در اسناد رسمی پنجاه سال اخیر بصورت های کیوی، گیوی، سنجبد و در این اواخر کوثر ثبت شده است که هیچ گونه استناد تاریخی ندارد. اسم این شهر در برخی کتب تاریخی از جمله «نزه القلوب» حمدالله مستوفی بصورت «کوی» ذکر شده است. «کویو» در زبان ترکی به معنی آبادی است و در عنوان برخی از روستاهای ترکیه بصورت پسوند آمده است. نام این خطه را به پهلوان جنگاوری به نام «گیو» پسر گودرز نسبت می دهند که در گذشته دور به عنوان جنگاوری بی نظیر در منطقه می زیسته و در آبادانی این منطقه نقش به

سزایی داشته است و البته هیچ سندی هم برای اثبات آن وجود ندارد. تاریخچه تاسیس نخستین بخشداری این شهرستان به سال ۱۳۳۲ و نخستین شهرداری به سال ۱۳۳۶ برمی گردد. وسعت شهرستان گیوی (کوثر) تقریباً ۱۲۴۵ کیلومترمربع است این شهرستان در ۴۸ درجه و ۲۹ دقیقه طول جغرافیایی در فاصله ۸۵ کیلومتری اردبیل و حدود ۳۰ کیلومتری خلخال (هروآباد) قرار دارد.

گیوی قبل از ایجاد استان اردبیل مرکز بخش سنجبد در محدوده شهرستان خلخال بود با تشکیل استان اردبیل در سال ۱۳۷۲ در سمت شرقی استان آذربایجان شرقی، این بخش نیز با انتزاع از شهرستان خلخال به شهرستان جدیدی با عنوان کوثر تبدیل شد و گیوی به عنوان مرکز شهرستان جدیدالتاسیس تعیین گردید. شهرستان کوثر از شمال با شهرستان اردبیل، از شرق با شهرستان خلخال، از غرب و جنوب با شهرستان‌های نیر و میانه همسایه است. براساس آخرین تقسیمات کشوری شهرستان کوثر از دو بخش مرکزی به مرکزیت کوثر و بخش فیروز به مرکزیت فیروزآباد تشکیل می شود بخش مرکزی شامل دو دهستان سنجبد شمالی به مرکزیت روستای خلف لو و سنجبد غربی به مرکزیت روستای گنجگاه است. بخش فیروز از دو دهستان سنجبد جنوبی به مرکزیت فیروزآباد و دهستان زرج آباد به مرکزیت روستای زرج آباد تشکیل می شود.

لئجایر

ازآبادی های دهستان اجارود شرقی ازبخش موران شهرستان گرمی است که در نقطه صفرمرزی ایران وجمهوری آذربایجان ودرسمت جنوبی دهستان اجارودشرقی قرارگرفته است و با آبادی های یوخاری اوماسلان ، ائلخانلار ، کولاتان و افجه مجاورت دارد.لئجایر براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۹ نفررا در قالب ۱۵ خانواردرخود جای داده بود.

لاچین دره سی

لاچین دره سی ازآبادی های دهستان انگوت غربی دربخش انگوت از شهرستان گرمی درفاصله بین ۳۸ درجه و ۵۴ ثانیه و ۵۸ دقیقه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۴۳ دقیقه و ۱۹ ثانیه طول شرقی در سمت غربی مرکز بخش انگوت وسمت چپ جاده اصلی مشکین شهر به مغان ودرفاصله تقریبا ۲۴ کیلومتری مرکز بخش انگوت قرار گرفته است . لاچین دره سی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۶ نفرادر قالب ۲۱ خانواردر خود جای داده بود.

لاطران

ازآبادی های دهستان آبگرم ازتوابع بخش مرکزی شهرستان سرعین که در ۴ کیلومتری آن و در دامنه های سرسبز سبلان و در میان روستاهای کرده ده ، سئین ، ویله دره ، ورگه سران، اسب مرز و ایران دره سی جا خوش کرده و براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۱۲ نفر را درقالب ۵۳ خانوار در خود جای داده بود. روستای لاطران در ۳۴ کیلومتری غرب اردبیل قرارداد. لاطران که با نام های متفاوتی مانند پاطران(پاتران)ازآن یاد شده است از غرب به کوه سبلان از شرق به روستاهای سئین و ویله دره ،ازجنوب شرقی به روستای کردده،ازجنوب غربی به روستای اسنه مز(اسب مرز)،ازجنوب غربی به روستای ورگه سران وازشمال غربی به روستای ایران درسی منتهی می شود .

لاهرود

لاهرود مرکز دهستان لاهرود در بخش مشکین شرقی شهرستان مشکین شهراست که در سال ۱۳۶۶ تاسیس و در سال ۱۳۷۶ به شهر تبدیل شد. لاهرود به خاطر قرار گرفتن در ۲۰ کیلومتری قله سبلان از آب و هوایی معتدل و نسبتا سرد کوهستانی برخوردار است و همچنین با توجه به قرار گرفتن درمسیر آبهای گرم معدنی شایل و قوتورسویو و وجود محل های گردشگری ، تاریخی و مذهبی از جمله تفرجگاه داغلار باغی، غار تاریخی با معماری صخره ای و امامزاده سید ابراهیم خراسانی در داخل این شهر جاذبه خاصی را به خود بخشیده است. روستاها و آبادی های الرده ، اونار، بایان ، بینه لر، جلایر ،

داش کسن ، شاطرگونبزی ، قاراقایا ، گل چشمه ، کنگرلو ، لعل گنج و لنج آباد از توابع دهستان لاهرود محسوب می شوند. لاهرود ۱۱۷۷ خانوار و ۳۹۲۸ جمعیت دارد.

لاهرود - غار

در غرب شهر لاهرود در محله ای به نام چهارده معصوم غاری وجود دارد که قدمت آن به دوره های ماقبل تاریخ می رسد. روی این غارها را صخره های سنگی پوشانیده و در پایین آن چشمه های متعددی وجود دارد که ظاهراً آب آن مورد استفاده غارنشینان قرار می گرفته است. به گفته تعدادی از اهالی از داخل این غارتونلهای زیرزمینی به داخل دره راه داشته است. بر روی صخره های سنگی این غار خانه های گلی احداث شده است. حتی سوراخهایی از داخل غار به حیاط این خانه ها راه داشته که روی آنها را با سنگ بزرگی پوشانده اند. این مجراها ظاهراً برای تهویه هوای غاربکار میرفته است. در درون غار، اتاقکها، تنور و آخورهایی نیز وجود داشت که در گذشته های دور محل پناهگاه اشرا و راهزنان بود. معماری این غارها از نوع معماری صخره ای بوده و به صورت سه طبقه درست شده اند که یک طبقه آن به انباری زیر زمینی ختم و دو طبقه دیگر آن محل سکونت انسانها و نگهداری احشام بوده است این غارهای شگفت آور در دل صخره های یکپارچه حفر شده است و زندگی در این غارها، بومیان قدیم لاهرود را تاحدی از حوادث و ناگواری هایی که در طول تاریخ ، مردم سایر روستاهای مشکین شهر را تهدید میکرد مصون داشته است با توجه به موقعیت مناسب این غارها می توان با ثبت و ساماندهی و ایجاد امکانات مناسب در اطراف آن ، گردشگران زیادی را به منطقه جذب کرد .

لای

از آبادی های دهستان دوسونخواجه از توابع بخش مرکزی شهرستان نیرکه بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۴۷ نفر در قالب ۴۰ خانوار در خود جای داده بود. روستای لای با آبادی های گوگرچین و کندوان همجوار است.

لحاق

از آبادی های دهستان قاراسو از بخش مشکین شرقی شهرستان مشکین شهر که در فاصله ۳۳ کیلومتری از مرکز شهرستان و درست در محاذات روستای میرعلیلو قرار گرفته است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۵۳ نفر را در قالب ۱۰۷ خانوار در خود جای داده بود. روستاهای قادرلو ، چاپاقان شیخلو و ده ده بیگلواز همسایگان روستای لحاق بشمار می روند.

لراخانی - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۷۴۶ متر در محدوده دهستان خاندبیل شرقی از بخش مرکزی شهرستان خلخال و در ۷ کیلومتری شمال شرقی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمال شرقی - جنوب غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۳۵ و عرض ۳۷.۴۰ می باشد.

لرد

از آبادی های دهستان پلنگا در بخش شاهرود شهرستان خلخال است که در ۳۷ درجه و ۲۱ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۳۷ دقیقه طول شرقی در فاصله ۷۰ کیلومتری شهرستان خلخال در دامنه شرقی کوه آق داغ و در دامنه غربی کوه پلنگا واقع شده است زبان و گویش اهالی آن ترکی است و به طور همزمان زبان و گویش محلی تاتی را که منشعب از زبان پهلوی دوره اشکانی (فارسی میانه) میباشد تکلم میکنند. روستای لرد براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۵۲۳ نفرا در قالب ۹۲۶ خانوار در خود جای داده بود. لرد (لیرت) در کنار جاده ای که آبادی های دهستان پلنگا را به هم پیوند می دهد در فاصله بین تالشادرق و کرین جای دارد ارتفاع این آبادی از سطح دریا ۱۹۰۰ متر است.

لسکه دره

لسکه دره (لوسگه دره) یکی از روستاهای مرزی دهستان اجارود غربی بخش مرکزی شهرستان گرمی و جنوبی ترین آبادی منطقه معروف تولون است که از سمت جنوب با جمهوری آذربایجان از سمت مشرق با روستای خان کندی و از سمت شمال با اولوکندی یا اجیرلی مجاورت دارد لوسگه دره در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۰ نفر در قالب ۱۱ خانوار در خود جای داده بود. لوسگه دره در فاصله ۳۸ درجه و ۵۵ دقیقه عرض شمالی از خط استوا و ۴۸ درجه و ۲ دقیقه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ جای گرفته است راه ارتباطی آن یکی از دو مسیری است که از بئل داسی و یا روستای مئغوان منشعب می شود و روستاهای تولون را به جاده گرمی به اردبیل متصل می کند.

لعل گنج

از آبادی های دهستان لاهرود از بخش مشکین شرقی شهرستان مشکین شهر در فاصله ۲۵ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر است که در مجاورت روستای قاراقایا، کوربولاغ و منطقه گردشگری کپز قرار گرفته است و بواسطه مجاورت با رودخانه قاراسو طبیعت زیبایی دارد. لعل گنج براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۳۸ نفر در قالب ۳۵ خانوار در خود جای داده بود. به روستای لعل گنج که در بیان اهالی «لنگز» نامیده می شود. روستای لعل گنج را سیدلر هم می گویند.

لکرآباد

لکرآبادعلیا و سفلی نام دوآبادی از دهستان انگوت غربی دربخش انگوت از شهرستان گرمی است که در فاصله کمی ازهم قرارگرفته اند. لکرآباد علیا با روستاهای قورودره ، آخیرلی، دنیال و روستای لکرآبادسفلی که در سمت شمال لکرآبادعلیا قرارگرفته درقسمت شمالی خود با قاراقایا وسلم آغاجی قشلاقی ودرسمت غربی با سلم آغاجی وپیریان قیشلاقی مجاورت دارد. فاصله لکرآبادعلیا و سفلی با مرکز بخش کمتر از ۲۰ کیلومتر است هر دوآبادی وسعت وجمعیتی تقریبا یکسان دارند با این تفاوت که یوخیاری لکرآباد در دو سوی دره ای که محل جریان آب های فصلی است بنانهاده شده درحالی که آشاغی لکرآباد بر روی تپه ای که از جهات مختلف با شیبی ملایم به دره های اطراف منتهی می شود قرار دارد. در سال ۱۳۹۰ آشاغی لکرآباد ۳۱ خانوار و ۱۴۳ نفرو یوخیاری لکرآباد ۵۲ خانوار و ۲۰۶ نفر جمعیت داشته است.

لکندشت

از آبادیهای دهستان سنجدغربی ازبخش مرکزی شهرستان کوثر(گیوی) است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۰ نفر ادر قالب ۲۷ خانوار در خود جای داده بود. این آبادی در ۳۷ درجه و ۴۸ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۴ دقیقه طول شرقی قرار دارد وارتفاع آن از سطح دریا ۱۶۴۰ متر است.

لکوان - سد

این سد از نوع خاکی غیرهمگن است که در خارج ازبستر رودخانه لکوان چایی در شهرستان گیوی احداث شده است عملیات ساخت آن در سال ۱۳۷۶ آغاز شده و در سال ۳۸۰ به بهره برداری رسیده است. وسعت حوزه آبریز آن در محل سد ۷۰۶۹ کیلومترمربع است . ارتفاع سد از پی ۲۶ متر و از بستر رودخانه ۲۲ متر و طول تاج سد ۲۴۷ متر و عرض آن ۸ متر است. سد لکوان با حجم کل ۸۰۳ میلیون مترمکعب ۳۰۷ میلیون مترمکعب حجم مفید دارد و آب ذخیره شده در دریاچه پشت سد به مصارف کشاورزی می رسد. سد لکوان در فاصله ۲ کیلومتری مرکز شهرستان کوثر بر روی رودخانه لکوان احداث شده است.

لکوان انگوت

لکوان از آبادیهای دهستان انگوت غربی از بخش انگوت شهرستان گرمی است که در ۳۹ درجه و ۷ دقیقه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۳۱ دقیقه طول شرقی در حاشیه غربی رودخانه دره ئود قرار گرفته و در مجاورت روستاهای دلیکیارقان ، آلاقایی ، قراجا آغل و قاطار قرار گرفته است و به دلیل مجاورت با رودخانه دره ئود علاوه بر کاشت و داشت و برداشت محصولات زراعی از فعالیت های باغداری هم

بی نصیب نیست این آبادی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۸۶ نفر را در قالب ۹۷ خانوار در خود جای داده بود.

لکوان گیوی

از آبادی های شهرستان کوثر (گیوی) است که در دهستان سنجید جنوبی ازبخش فیروز قرار دارد لکوان در سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۳ نفر را در قالب ۱۶ خانوار در خود جای داده بود. لکوان در سمت شمال دهستان سنجید جنوبی و در مجاورت روستاهای فیروزآباد، ینگجه قشلاقی، عظیم آباد، زند و زیناب قرار دارد. روستای لکوان گیوی که در نزد اهالی به «پیه جیک» معروف است در ۳۷ درجه و ۳۶ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۲ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۲۳۰ متر است.

لله بولاغی (له له بولاغی)

له له بولاغی از آبادیهای سمت مرکزی دهستان اجارود غربی در بخش مرکزی گرمی است که در ۳۸ درجه و ۵۹ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲ دقیقه طول شرقی در مجاورت روستاهای تولیر، مئغوان، دریامان، بئل داشی و اولوکندی (اجیرلی) قرار دارد راه دسترسی روستا به مرکز شهرستان از طریق روستای تولیر و مئغوان میباشد. «له له بولاغی» بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷ نفر را در قالب ۳ خانوار در خود جای داده بود.

لله لو (له له لی)

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان ارشق شرقی بخش مرکزی که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۰۴ نفر را در قالب ۵۴ خانوار در خود جای داده بود. روستای (له له لو) در فاصله ۵ کیلومتری سه راه گرمی و مشکین شهر با آبادی های ایمر و بیگ لرآباد همجوار است.

لمبر

از آبادی های دهستان قاراسو از بخش مشکین شرقی شهرستان مشکین شهر در ۲ کیلومتری جاده اردبیل - مشکین شهر است. این آبادی در فاصله ۳۶ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر در مجاورت روستاهای ارجق، لحاق و قارلو واقع شده است. بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ دارای ۱۸۲ خانوار و ۵۵۴ نفر جمعیت بوده است. اهالی روستای لنبراز طریق کشاورزی و دامپروری امرار معاش می کنند و کشت گوجه فرنگی در آن رونق خاصی دارد.

لمعه دشت

از آبادی های دهستان خاندبیل غربی در بخش مرکزی شهرستان خلخال است این آبادی بر اساس

سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۶۸ نفر را در قالب ۳۴۷ خانوار در خود جای داده بود. روستاهای پروج ، آق بولاغ و یئلوچه همسایگان روستای لمعه دشت به شمار می روند. این آبادی در ۳۷ درجه و ۳۶ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۲ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۶۵۰ متر است.

لنبر

از آبادی های دهستان سنجبد شرقی در بخش مرکزی شهرستان خلخال و مرکز دهستان سنجبد شرقی است که در سال ۱۳۶۶ تاسیس شده است روستای لنبر در ۲۰ کیلومتری شمال غرب خلخال واقع شده و اهالی آن به زبان کردی (کرمانجی) سخن میگویند. لنبر از شمال به تالش، از غرب به روستاهای مصطفی لو و اوجغاز (بلوکانلو) ، از شرق به روستاهای گلستان سفلی ، علیا و مورستان و از جنوب به روستاهای نواشتق و چلنبر محدود میشود. فاصله روستای لنبر تا شهر خلخال حدود ۲۰ کیلومتر است. روستای لنبر در سال ۱۳۹۰ دارای ۳۴۵ خانوار و بیش از ۱۳۰۰ نفر جمعیت بوده است. لنبر در ۳۷ درجه و ۴۴ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۳۱ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۹۲۰ متر است.

لنج آباد

از آبادی های دهستان لاهرود از بخش مشکین شرقی شهرستان مشکین شهر است که در مجاورت روستاهای شاطرگونبزی و الرده قرار گرفته است. سد خاکی که در این منطقه در این اواخر به همین نام ساخته شده آب زراعی لنج آباد و روستاهای اطراف را تامین می کند . این سد که از نوع خاکی با هسته رسی است از سال ۱۳۶۶ به بهره برداری رسیده است و آب آن برای مصارف کشاورزی مورد استفاده قرار می گیرد. ارتفاع سد از بستر ۶ متر طول تاج ۱۱۱ متر و حجم کل سد ۰.۶۵ میلیون متر مکعب است. روستای لنج آباد در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۸ نفر را در قالب ۱۰ خانوار در خود جای داده بود.

لنج آباد - دره

دره لنج آباد از دامنه های قیزیل داغ شروع می شود و روستاهای قاراقایا، نص—رآباد، مس درق، چاناق بولاغ و نقدی بالا در طرفین (شرق و غرب) آن قرار می گیرد و با گذر از مجاورت لنج آباد عمیق تر می گردد. در ابتدای دره لنج آباد یک آبگیر کوچک طبیعی و یک دریاچه پشت سد خاکی وجود دارد که آب آنها از ذوب شدن برف ها و یخچال ها و چشمه های اطراف تامین می شود. جریان دائمی آب در دره لنج آباد و اشراق آب به دامنه های جانبی دره سبب بوجود آمدن باغات و مزارع پله ای در دامنه ها در نتیجه فعالیت های انسانی شده و منظره جالبی به این دره بخشیده است.

لنگان

لنگان آبادی بسیار کوچک و کم جمعیتی از آبادیهای دهستان اجارود غربی از بخش مرکزی گرمی است که بر سرگردنه ای به همین نام بر سر راه مواصلاتی اردبیل به گرمی قرار دارد این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳ نفر را در قالب ۳ خانوار در خود جای داده بود.

لنگان بولاغی

نگاه کنید به : آلی بولاغی

لنگان چایی - رودخانه

لنگان چایی از ارتفاعات چوونگونش سرچشمه گرفته و به رود برزند چایی می ریزد .

لنگان گدیگی - گردنه

گردنه لنگان بر سر راه مواصلاتی اردبیل به گرمی قرار دارد و چون تا چند دهه اخیر ، تنها جاده مواصلاتی مناطق شمالی استان اردبیل و شهرهای بیله سوار، پارس آباد و بخش اعظمی از قشلاقات و آبادی های منطقه از این گردنه صعب و دشوار می گذشت از اهمیت سوق الجیشی فوق العاده ای برخوردار بود . با احداث جاده اردبیل - کنگرلی - مغان ، گرچه از اهمیت سوق الجیشی آن کاسته شد اما این گردنه و جاده ای که از آن می گذشت همچنان چشم های بسیاری از منتظران را به دیدار آشنایان و عزیزان منور می نمود تا اینکه به قصد حذف نقاط حادثه خیز در گردنه لنگان ، مسیر جدیدی از دل روستاهای برزند به گرمی گشوده شد و اهمیت گردنه لنگان را با چالش های جدیدی مواجه کرد. امروزه گرچه لنگان و گردنه آن اهمیت استراتژیکی سابق را ندارند اما همچنان هیبت پرآوازه ای را که تا چندی پیش بویژه در ایام سرد و یخبندان سال لرزه بر جان مسافری می انداخت حفظ کرده است.

لنگه بیز

روستای لنگه بیز از آبادیهای دهستان ارشق مرکزی بخش ارشق شهرستان مشکین شهر است که تعداد ۹۰ نفر جمعیت در قالب ۲۰ خانوار در آن سکنی گزیده اند. بنا به اظهار اهالی، آثاری از ویرانه های قلعه سنگی قیزقالاسی (قلعه دختر) و در فاصله چند کیلومتری محاذات آن اوغلان قالاسی (قلعه پسر) مشهود است و گوئیا اهالی آبادی به هنگام جنگ و ناامنی در هر یک از آنها سکنی می گزیده اند. این قلاع تقریباً صعب العبور بوده و برفراز آن حوضچه های سنگی دست سازی برای جمع آوری آب وجود دارد. بلندترین و صعب العبورترین قلاع این منطقه یالانچی بال لی قایاسی (صخره عسل الکی) نام دارد و از

فراز آن هریک ازدو قلاع قیزقالاسی و اوغلان قلاسی و تا حدودی بخش رضی قابل تشخیص می باشد. در بالای این قلعه نیز حوض بزرگی دردل صخره کنده شده و نهر های کوچکی برای هدایت آب باران و برف به آن درست کرده اند. در بالانچی بال لی قلاسی اثری از عسل و زنبور عسل نیست و زنبورها به طور طبیعی در لابه لای سنگ های این قلعه عسل تولید می کنند که تقریباً دست نخورده می ماند. محوطه «اوغلان قلعه سی» و «قیز قلعه سی» از جمله محوطه های تاریخی اردبیل است که تا کنون در فهرست آثار ملی کشور به ثبت رسیده است.

لورون

از آبادی های شهرستان نمین که در دهستان دولت آباد ازبخش مرکزی قرارداد این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۳۰ نفر را در قالب ۳۳ خانوار در خود جای داده بود. لورون در شمال دهستان دولت آباد و در مجاورت یاجلو، یزن آباد و سرخانلو واقع شده است.

لوله دره قشلاقی

نام چندین قشلاق از قشلاقات دهستان شهرک از بخش اسلام آباد شهرستان پارس آباد است که در مجاورت قشلاق حاج حسن اخوان، اسلام آباد قشلاقی و کارخانه پنیر پاستوریزه جای گرفته است.

لیق لی سو- چشمه آب معدنی

چشمه آب معدنی «لیق لی سو» یکی از چشمه های آب معدنی هفتگانه در منطقه کوهستانی یئدی - بولوک سردابه است که احتمالا به دلیل کدورت رنگ آب و خاکی بودن بستر چشمه به لیق لی سو یعنی آب گل آلود معروف شده است. این چشمه آب معدنی در فاصله ۲ کیلومتری سردابه قرارداد و فاقد هرگونه تاسیساتی است. آب دراستخری که باچیدن سنگهای اطراف چشمه در کنار چشمه ایجاد شده مورد استفاده قرار میگیرد. دمای متوسط لیق لی سو در یئدی بولوک ۳۴ درجه و میزان آبدهی آن ۰.۵ لیتر در ثانیه است آب این چشمه برای بیماری های اختلالات پوستی و جلدی موثر است.

لیملو

از قشلاقات دهستان قشلاق جنوبی از بخش قشلاق دشت شهرستان بيله سوار که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۴ نفر را در قالب ۳۱ خانوار در خود جای داده بود. لیملو قشلاقی در میان داش بولاغ، ایده لو، تومارکندی و دمیچی خارا باسی واقع شده است.

مئجدر

از آبادی های دهستان سنجبدشمالی ازبخش مرکزی شهرستان کوثر(گیوی) است که در مجاورت روستاهای مرشت ، ساقق—اواز ، بنماران و وجین قرارگرفته است. این آبادی درسرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۰۰ نفر را در قالب ۷۸ خانوار در خود جای داده بود. این آبادی در ۳۷ درجه و ۵۳ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۵ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۷۸۰ متر است.

مئجره

از آبادی های دهستان خاندبیل شرقی در بخش مرکزی شهرستان خلخال است که در ۳۷ درجه و ۳۴ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۳۶ دقیقه طول شرقی در ۷ کیلومتر مرکز شهرستان و در سمت جنوب شرقی آن قرار گرفته و از طرف شمال شرقی و شرق با گیلان ، از طرف شمال غربی با خوجین و شهر خلخال، از طرف جنوب با بخش شاهرود و از طرف غرب نیز با روستای خانقاه بفراجرد همسایه میباشد. دو رودخانه ای که یکی از کوههای دره چمن و دیگری از کوههای الماس سرچشمه می گیرد پس از سیراب کردن مزارع پایین دست روستای مئجره در دره ازناو به هم می رسند و پس از طی چندین روستا به رودخانه قیزیل اوزه نمی پیوندند. بدلیل همجواری روستای مئجره با کوه های تالش و ورود هوای مرطوب و مه آلود از سمت کوهستان های گیلان ، در اکثر ایام سال در این روستا مه وجود دارد به نظراهایی روستا وجود همین مه باعث شده تاروستا به نام «مه چره» مسمی گردد و با گذشت زمان به «مئجره» تبدیل شود. مئجره براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۹۵ نفر را در قالب ۳۳۵ خانوار در خود جای داده بود. ارتفاع آن از سطح دریا ۲۰۰۰ متر است.

مئشه سویو - آبگرم

آبگرم مئشه سویو یا ایستی سو با دمای حدود ۲۵ درجه در کنار رودخانه ای به همین نام قرار دارد که بر اثر فرسایش صخره ها در درون حوضچه ای به ابعاد ۵×۶ به وجود آمده است. این آبگرم دارای خواص درمانی جهت درمان پادرد و کمردرد، آرامش اعصاب و غیره است. راه دسترسی به این چشمه به صورت مسیر جنگلی است که دارای مناظر بکر ، چشمه سارهای بهشتی و هوای روحبخش است. متأسفانه امکانات رفاهی آن تنها محدود به قهوه خانه فصلی است که از دو اطاق گلی تشکیل شده و در بهار و تابستان پذیرای گردشگران می باشد. این آبگرم راه ماشین رانند و افراد زیادی برای گشت و گذار یا استفاده از خواص درمانی آن به این محل می آیند و چند روزی را داخل جنگل و در کنار استخر آبگرم و آبشاری که در منطقه قرار دارد اقامت می کنند. چشمه آبگرم مئشه سویو بین قدمای اردبیل شهرت زیادی داشت و برای رفتن بدانجا از چهارپا استفاده می شد.

ماجولان

ازآبادی های دهستان شال دربخش شاهرود شهرستان خلخال که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۳۹ نفر را در قالب ۸۰ خانوار درخود جای داده بود روستای ماجولان با شیبی ملایم بر دامنه کوهی استقرار یافته است که از دو طرف آن آب چشمه‌هایی که به چشمه‌های «نه گانه» معروف است، همانند رودخانه‌ای به سمت پایین جاری شده و در پایین دست روستا آب قابل ملاحظه‌ای را پدید می‌آورند. مهم‌ترین جاذبه های طبیعی روستا عبارتند ازغار یخی جلال آباد واقع در ۵ کیلومتری شرق روستا وکوه شاه معلم که با چشم‌اندازهای بسیار زیبا مورد توجه طبیعت‌گردان و گردشگران است. قرار گرفتن روستای ماجولان در مسیر راه ماسوله به خلخال یکی از ویژگیهای منحصر بفرد این روستاست که علاوه برنوع بافت آن این روستا را در ردیف یکی از روستاهای هدف گردشگری قرار داده است. این آبادی در ۳۷درجه و ۱۴ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۵۰ دقیقه طول شرقی قرار دارد وارتفاع آن ازسطح دریا ۱۷۵۰ متر است.

ماراللو

نام دواآبادی ازآبادی های دهستان انگوت شرقی از بخش انگوت شهرستان گرمی است که با عناوین جعفرقلی خان لی و کلبلو ازهم متمایز می گردند. در سال ۱۳۹۰ ماراللوی جعفرقلی خان لی ۵۷ نفر و ماراللوی کلبلو ۸۶ نفر جمعیت داشته اند . اطلاق لفظ مارال براین آبادیها نمایانگر آن است که این مناطق در گذشته های دور، زیستگاه مناسبی برای مارال بوده است که امروزه از میان رفته اند.

مازافا

ازآبادی های دهستان ارشق غربی ازبخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۹۲ نفر را در قالب ۱۶۱ خانوار درخود جای داده بود. مازافا درسمت شمالی مشکین شهر و در مجاورت روستاهای قورت تپه ، قاراگول ، اردوخان کندی ، قاراآغاج پشته ، قولدورکوهولی ، گلسن گوره سن و تازه کندارشق قرار گرفته است .

مازافا - چشمه آب معدنی

چشمه آب معدنی مازافا که رافع سنگ کلیه بوده و برای بیماری های مجاری ادرار مفید گزارش شده است در روستای مازافا از بخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر قرار دارد این چشمه اکنون لوله کشی شده و درپوش مناسبی بر روی آن نهاده اند. فاصله روستای مازافا از سه راهی مازافا بر سر جاده اصلی مشکین شهر- مغان ۷ کیلومترو فاصله چشمه آب معدنی تا خود روستا نزدیک به دو کیلومتر است. در گزارشی که شرکت آب منطقه ای اردبیل از چشمه های معدنی گرم و سرد استان منتشر کرده اشاره ای به

چشمه آب معدنی مازافا نشده است .

مازان قشلاقی

مازان قشلاقی نام دو آبادی از آبادی های شمال شرقی دهستان اجارودشمالی دربخش مرکزی شهرستان گرمی استان اردبیل است که بایشوندهای آشاغی و یوخاری ازهم متمایز می شوند. یوخاری و آشاغی مازان قشلاقی آبادی هایی کوچک و کم جمعیت اند اما جمعیت آشاغی مازان قشلاقی کمتر از آن است که مورداشاره مرکز آمارایران قرارگیردودریک خانوارتک نفری محدودمی شود. یوخاری مازان قشلاقی ۶۳ نفررا در قالب ۱۴ خانوار در خود جای داده است.

مال قشلاقی

مال قشلاقی از قشلاقات عشایرنشین دهستان انگوت غربی در بخش انگوت شهرستان گرمی است که فصول مختلفی از سال راکه دامنه های ییلاقی سبلان به دلیل برودت و سردی هوا قابل سکونت نیست به عنوان سکونتگاه موقتی و زمستانی عشایر و یا به تعبیری بهتر به عنوان زمستانگاه و قیشلاق مورد سکونت چندین خانواده از عشایر کوچرو قرار می گیرد . مال قشلاقی هویت قشلاقی خود را حفظ کرده وساکنان آن به همان شیوه سنتی دامداری توام با کوچ، به حیات خود ادامه میدهند. کوچ ، از دیرباز لازمه بقای حیات ایلی است و زندگی عشایر در ییلاق ، میان بند ، قیشلاق و حرکتی دایم در میان این سه رقم می خورد. مال قشلاقی در سال ۱۳۹۰ دارای ۱۱ خانوار و ۳۱ نفر جمعیت بود.

مالان داغی - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۷۴۰ متر در محدوده دهستان پلنگا ازبخش شاهرود شهرستان خلخال و در ۲۷ کیلومتری جنوب شرقی خلخال واقع شده است. جهت کوه ، شمال غربی - جنوب شرقی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۳۶ و عرض ۳۷.۱۹ می باشد.

ماه پری

ماه پری نام شاعرانه روستایی بسیارکوچک در شمال گرمی است که درکنار جاده موران یولو در دهستان اجارودمرکزی ازبخش مرکزی شهرستان گرمی به انتظارنشسته است تا دست غیبی برآید وگروه از کار این آبادی بگشاید. آبادی ای که دوخانواربیشتر ندارد.

مایادره سی

از آبادی های دهستان قشلاق شرقی از بخش قشلاق دشت شهرستان بیله سوار است که در سال

۱۳۹۰ تعداد ۳۶ نفر را در قالب ۱۰ خانوار درخود جای داده بود. مایادری سی که « دره مادینگان» معنی می شود در جنوب غربی جعفرآباد و در مجاورت چالماکندی، قشلاق و نریمان کندهای جای گرفته است.

مبشری - خانه تاریخی

بنای خانه مبشری یکی از یادگارهای دوران قاجاریه می باشد که در بافت کهن محله اوچدکان قرار گرفته است. این بنا دارای هشتی ورودی و حیاط اندرونی و بیرونی میباشد. دیوارهای بیرونی بنا از کاه و گل ساخته شده و تنها سردرب و دیوار نمای داخلی بنا با آجر به صورت مجلل و زیبا کار شده است. خانه مبشری یکی از آثار دوران قاجاریه است که در بافت قدیم محله اوچ دکان قرار گرفته است. این بنا دارای هشتی ورودی و حیاط اندرونی و بیرونی است. مصالح دیوارهای بیرونی از کاهگل است و تنها سردرب نمای داخلی بنا آجرکاری شده است.

مجتمع باغات میوه کشت و صنعت مغان

مجتمع باغات میوه شرکت کشت و صنعت و دامپروری مغان بزرگترین مجتمع باغداری در خاورمیانه است. در این مجتمع حدود ۲۶۰۰ هکتار باغ با استفاده از سیستم آبیاری قطره ای احداث شده که توان تولید ۷۵ درصد میوه تازه خوری و ۲۵ درصد میوه صنعتی را داراست. گونه های میوه این باغ عبارتند از ۲۵ رقم هلو، ۹ رقم شلیل، ۸ رقم آلو، ۹ رقم فندق، ۱۲ رقم سیب، ۴ رقم آلبالو، ۱۰ رقم زردآلو، ۷ رقم بادام، ۳ رقم گوجه سبز و ۲۳ رقم زیتون. در این باغ سالانه ۲۰۰۰۰۰ اصله نهال میوه گواهی نامه دار در ارقام مختلف تولید می شود. همچنین باغ مادر این مجموعه بزرگترین کلکسیون درختان میوه کشور می باشد.

مجتمع دامداری مغان

یکی از واحدهای تولیدی شرکت کشت و صنعت و دامپروری مغان مجتمع دامپروری است، شرکت دارای ۵ ایستگاه گاو شیری از نژاد هلشتاین هر کدام به ظرفیت ۱۲۰۰ رأس می باشد و در هر ایستگاه ۲۰۰ راس گوساله ماده جمعاً ۱۰۰۰ راس پرورش داده می شود و ۲ ایستگاه پرورش تلیسه با ظرفیت ۲۰۰۰ و ۱۶۰۰ راس و یک ایستگاه نر اصیل پرواری و نر ممتاز با ظرفیت ۲۰۰۰ راس و روزانه با تولید حدود ۱۳۰ تن شیر فعالیت می کنند.

مجیر

از آبادی های دهستان یورتچوی غربی از توابع بخش کورائیم شهرستان نیر که در مجاورت روستاهای ایلانجیق (ولیعصر)، بورجلو و مستان آباد قرار گرفته و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۴۶ نفر را در قالب ۴۴ خانوار درخود جای داده بود.

مجنده

ازآبادیه‌های دهستان مشکین غربی از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در جنوب غربی مشکین شهر در دامنه‌های شمالی سبلان و در همسایگی روستاهای اور یا «عور» و «اندزق» قرار گرفته است این آبادی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱۱۵ نفر را در قالب ۳۲۵ خانوار درخود جای داده بود.

مجندی

ازآبادی‌های دهستان دوجاق ازبخش ثمرین شهرستان اردبیل است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۱۵ نفر را در قالب ۱۶۳ خانوار درخود جای داده بود.

مجیدآباد پارس آباد

ازآبادی‌های دهستان ساوالان ازبخش مرکزی شهرستان پارس آباد است که درمیان قوجاییگلو ، اجیرلو ، پاراقشلاق ، عربلو کندی و پارس آباد قرارگرفته است . روستای مجیدآباد درسشمارای سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۴۶ نفر را در قالب ۱۶۱ خانوار درخود جای داده بود.

مجیدآباد نیر

ازآبادی‌های دهستان یورتچی غربی ازتوابع بخش کورائیم شهرستان نیرکه در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۸۶ نفر را در قالب ۸۹ خانوار درخود جای داده بود مجیدآباد در جنوب غربی دهستان یورتچوی غربی و در مجاورت روستاهای سوغانلو و بلقیس آباد جای گرفته است.

مجیدلو

ازآبادیه‌های دهستان اجارود غربی دربخش مرکزی شهرستان گرمی است که در ۳۹ درجه و دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه طول شرقی در مجاورت روستاهای دریامان ، داش بولاغ ، یوخاری چونزه ، انگورد و شور بولاغ قرار گرفته است. فاصله روستای مجیدلی با شهرستان گرمی ۱۵ کیلومتر است که از طریق روستای دریامان در سمت جنوبی مجیدلو به گرمی متصل می شود. روستای مجیدلی در سال ۱۳۹۰ جمعیتی ۲۴۴ نفره را در قالب ۵۴ خانوار در خود جای داده بود.

محبوب کندی

ازآبادیه‌های دهستان اصلاندوز ازبخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است که بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۵۹ نفر را در قالب ۱۶۶ خانوار درخود جای داده بود. محبوب کندی با روستاهای آق قاباق سفلی ، وسطی و علیا ، حاج الم قلی قشلاقی و نورمحمدکندی همجوار است.

محتبیل سویو - چشمه آب معدنی

چشمه آب معدنی محتبیل سویو یکی از چشمه های آب معدنی هفتگانه در یندی بولوک سردابه است که در فضای زیباویلاقی این منطقه قرار گرفته است. چشمه های آب معدنی یندی بولوک در فاصله ۲ کیلومتری سردابه قرار دارند و فاقد هرگونه تاسیساتی هستند. فاصله ۲ کیلومتری سردابه تا یندی بولوک جاده ارتباطی مناسبی ندارد و فقط خودروهای شاسی بلند امکان تردد در این مسیر را دارند. دمای متوسط محتبیل سویو یندی بولوک ۳۴ درجه و میزان آبدهی آن ۰.۵ لیتر در ثانیه است و برای بیماری ها و اختلالات پوستی و جلدی موثر است.

محراب داشی

سنگ معروف محراب داشی (سنگ محراب) در قسمت شمالی قله اصلی سبلان (سلطان) و در مسیر جبهه اصلی یعنی شمال شرقی واقع است که در کتاب معجم البلدان به قبور حضرت حامد (گائوماته زرتشت) و حضرت هود پیامبر (سپیتمه جمشید) در زیر این سنگ اشاره شده است. گویند سنگ محراب محل عبادت زرتشت بوده است.

محسن نقدی - زیارتگاه

زیارتگاه سید محسن در روستای نقدی اولیا در شرق شهر لاهرود و بعد از روستای فخرآباد واقع شده است. این زیارتگاه از نوادگان سید سلیمان است که نسب آن به امام جعفر صادق (ع) می رسد. نمای خارجی بنا سیمانی بوده و نمای اصلی آن سیمان سفید و سایر نماهای سیمانی رنگی است. بنا دارای یک ایوان و دودریچه کوچک در ضلع اصلی خود می باشد. که نور داخل بنا را تامین می کند. نمای اصلی بنا به ارتفاع تقریبی ۱.۲۰ از فضای اطراف قرار دارد. ساختمان بقعه در کنار جاده اصلی ورودی روستا قرار گرفته و در میان قبرستان روستا واقع شده است.

محمد بیگ قشلاقی

نام دواآبادی مجاور هم در سمت جنوبی دهستان در دهستان هیراز بخش هیر که در فاصله کمی از هم در مجاورت روستاهای شیپلی و کیسالا (کوهساره) قرار دارند و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۲ نفر را در قالب ۲۳ خانوار در خود جای داده بودند.

محمد تقی کندی

محمد تقی کندی در مختصات جغرافیایی ۳۹ درجه و ۳ دقیقه و ۴۵ ثانیه عرض شمالی و ۴۷ درجه

و ۵۱ دقیقه و ۳۱ ثانیه طول شرقی در فاصله ۱۱ کیلومتری سمت شرق مرکز بخش انگوت و در مجاورت روستاهای قباله، آشاهی قاطار، شوردره سی و صالح بیگ لی قرار گرفته است. محمدقلی کندلی از آبادی های بزرگ و پرجمعیت دهستان انگوت شرقی از بخش انگوت شهرستان گرمی استان اردبیل است که بواسطه تعداد جمعیت و وسعت خود از امکانات رفاهی مناسبی برخوردار است این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۲۸ نفر را در قالب ۱۸۴ خانوار در خود جای داده بود.

محمد جانلو

از آبادیهای شهرستان اردبیل در دهستان ارشق شرقی از بخش مرکزی است که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۵ نفر را در قالب ۱۰ خانوار در خود جای داده بود. محمد جانلو در جنوب روستای کفتاره واقع است.

محمدقلی بیگ لو

از آبادی های دهستان انگوت شرقی از بخش انگوت شهرستان گرمی است که در فاصله بین ۳۹ درجه و ۷ دقیقه و ۳۷ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۷ درجه و ۵۱ دقیقه و ۳ ثانیه طول شرقی از نصف النهار مبداء گرینویچ قرار گرفته و علاوه بر روستای چینار و بعضی از قشلاقات بخش قیشلاق دشت با روستاهای پنجه علی خارا باسی، خان محمدلی، نریمان، آشاهی و یوخاری بورون قیشلاقی همجوار می باشد. این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۹ نفر را در قالب ۱۳ خانوار در خود جای داده بود محمدقلی بیگلور در منطقه ای کوهستانی قرار گرفته است.

محمدقلی قشلاقی

از آبادی های دهستان ارشق مرکزی در بخش ارشق شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۹۰ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر قرار گرفته است. محمدقلی قشلاقی از طرف شمال با جمهوری آذربایجان، از طرف جنوب با روستای کنچی بولاغی، از طرف شرق با روستای محمدلو و از طرف غرب با روستای سبجانلو مجاورت دارد این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۶ نفر را در قالب ۲۰ خانوار در خود جای داده بود

محمدلو

از آبادی های دهستان ارشق مرکزی در بخش ارشق شهرستان مشکین شهر و در فاصله ۸۰ کیلومتری آن است. محمدلو از طرف شمال با جمهوری آذربایجان، از طرف جنوب با روستای برکچای، از طرف شرق با روستای طاقچاداش و از طرف غرب با روستای سیدیگللو مجاورت دارد محمدلو در سرشماری

سال ۱۳۹۰ تعداد ۷ نفر را در قالب ۴ خانوار در خود جای داده بود. محمدلو نیز مثل دو روستای سبحانلو و میرسلطانلو نام خود را از پسر سید بیگ، بزرگ طایفه سیدلر گرفته است محمد یکی از سه پسر وی بوده و این روستا به نام محمدشهرت یافته است.

محمودآباد - دهستان

دهستان محمودآباد از دهستان های بخش تازه کند شهرستان پارس آباد می باشد که در سال ۱۳۸۰ به مرکزیت روستای محمودآباد طالقانی تاسیس شده و شامل آبادی ها و قشلاقات اسماعیل کندی، حاجی مرتضی کندی، حلاج آباد، محمودآباد طالقانی، قشلاق امیرخانلو قارا سقل، قشلاق امیرخانلو حاجی شکر، قشلاق امیرخانلو حاجی تاپدوق، قشلاق امیرخانلو محرم آباد، قشلاق امیرخانلو پل رحمان، قشلاق سرودلو کندی می باشد. جمعیت این دهستان در سرشماری ۱۳۹۰ تعداد ۵۵۲۵ نفر بوده که در قالب ۱۳۶۱ خانوار در ۱۰ پارچه از آبادی ها و قشلاقات دهستان سکونت داشته اند.

محمودآباد ارشق

روستای محمودآباد که در عرف محلی نوری کندی نامیده می شود قبل از اجرای قانون اصلاحات ارضی به اعتبار نام مالک آن (محمودامیری) محمودآباد نامیده می شد با اجرای قانون اصلاحات ارضی در بین اهالی به نوری کندی معروف شد. نوری کندی یا محمودآباد هنگام اجرای سکونت اجباری عشایر (تاختاقپی) بنانهاده شده است. محمودآباد (نوری کندی) از آبادی های دهستان ارشق غربی از بخش مرادلو شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۴۰ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر در مجاورت روستاهای جبارکندی، قاراقایا، قوزوقوروغو و گنلوجه قرار دارد. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۳۶ نفر را در قالب ۳۲ خانوار در خود جای داده بود.

محمودآباد خلخال

از آبادی های دهستان خاندبیل غربی در بخش مرکزی شهرستان خلخال که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۵ نفر را در قالب ۸ خانوار در خود جای داده بود. این آبادی در مجاورت روستاهای سوران و اسمرود قرار گرفته و از سمت جنوب به دهستان خورش رستم شمالی منتهی می شود. این آبادی در ۳۷ درجه و ۲۹ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۰ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۵۳۰ متر است.

محمودآباد طالقانی - مرکز دهستان

از آبادی های دهستان محمودآباد از بخش تازه کند شهرستان پارس آباد و مرکز دهستان محمودآباد است که در سال ۱۳۸۰ تاسیس شده است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ دارای ۵۱۳ خانوار با

جمعیتی نزدیک به ۲۱۰۰ نفر بوده است.

محمودآباد فولادلو

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان فولادلوی جنوبی از توابع بخش هیر است که در مجاورت روستاهای قایچمن ، حفظ آباد و بودالالو قرار گرفته و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۹۳ نفر را در قالب ۶۲ خانوار در خود جای داده بود.

محمودآباد ویلکیج

از آبادی های در دهستان ویلکیج مرکزی از بخش ویلکیج شهرستان نمین که در ۲۳ کیلومتری اردبیل و ۳ کیلومتری آبی بیگلو قرارداد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۲۸ نفر را در قالب ۲۴۴ خانوار در خود جای داده بود.

مختارآباد

از آبادی های دهستان غربی از بخش ثمرین شهرستان اردبیل است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۲ نفر را در قالب ۵ خانوار در خود جای داده بود. مختارآباد با زعفران «مترکه» ، کردقشلاقی ، جبه دار و طالب قشلاقی همجوار است.

مددلو

از طوایف هفت گانه گرمی که امروزه به طور کامل در آبادی های مختلف شهرستان گرمی سکنی گزیده و به کارزراعت و دامداری مشغولند. امروزه اهالی این طایفه که خود را به «مدد» منتسب می دانند در محدوده دهستان اجارود مرکزی به مرکزیت روستای حمزه خان لی در دوازده روستایی که از آنها تحت عنوان روستاهای طایفه مددلو یاد می شود سکنی گزیده اند. به عقیده مددلوها ، بنیانگذار طایفه مددلو فردی به نام «مدد» بوده که از یمن به این منطقه آمده است.

مرادعلی کندی

از آبادی های دهستان قشلاق جنوبی از بخش قشلاق دشت شهرستان بيله سوار است که در مجاورت آبادی های کرم کندی ، حاجی آقا کندی و حسین خان دره سی واقع شده است و در سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۹ نفر را در قالب ۲۲ خانوار در خود جای داده بود.

مرادللو

این طایفه با طایفه اودلودر قشلاق همسایه هستند و مرکز قشلاقیان دهی به نام طایفه مرادللو کندی

است و مانند طایفه اودولو در مرز ایران و آذربایجان مستقر است. گویا دردوره صفوی به دوطایفه مرادلو و اودولو دستور داده اند که به خراسان کوچ کنند چون اکثر طایفه راضی به ترک محل خود نبوده اند. بعضی از آنها در بین طوایف دیگر مخفی شده اند تا از معرض دید مامورین دور بمانند. بیلاق طایفه مرادلو در اطراف چال داغ سبلان واقع است. و در سالهای اخیر رئیس طایفه اشان، قاییگ و نصیریگ بود.

مرادلو ییله سوار

از آبادی های دهستان گوگ تپه از بخش مرکزی شهرستان بيله سوار است این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۴۷ نفر را در قالب ۱۶۳ خانوار در خود جای داده بود

مرادلو - بخش

بخش مرادلو به مرکزیت مرادلو یکی از بخش های شهرستان مشکین شهر می باشد که در بهمن ماه سال ۱۳۸۰ به بخش تبدیل شده است. این بخش متشکل از سه دهستان به نامهای دهستان مرکزی به مرکزیت مرادلو، دهستان صلوات به مرکزیت صلوات و دهستان یافت به مرکزیت کنچووا و دارای ۱۱۰ روستا و تعداد ۳۳۰۰ خانوار و ۱۵۶۴۵ نفر جمعیت بوده، با مساحت حدود ۸۹۳ کیلومتر مربع وسعت از طرف شمال با بخش انگوت شهرستان گرمی، از طرف جنوب با رودخانه قاراسو و بخش های مرکزی و مشکین شرقی، از طرف شرق با بخش ارشق و از طرف غرب با بخش هوراند شهرستان اهر هم مرز می باشد. مرکز بخش مرادلو که در دی ماه سال ۱۳۸۹ با تصویب دولت به شهر تبدیل شده است در فاصله ۴۵ کیلومتری شهرستان مشکین شهر و ۹۰ کیلومتری شهر اردبیل قرار دارد.

بخش مرادلو از نظر آب و هوایی شرایط جوی مساعد داشته و دارای استعداد کشاورزی و دامی است، معاش اهالی بخش عمدتاً از طریق کشاورزی، دامداری و اشتغال به صنایع دستی من جمله فرش ابریشمی و... تأمین می گردد و با توجه به استقرار نزدیک به ۵۰۰ خانوار از عشایر در قشلاقات تابعه آن از دامداری پر رونقی برخوردار است. بخش مرادلو از نظر گردشگری و آثار باستانی دارای استعدادهای بالقوه بوده و قلعه باستانی قهقهه در کنجوبه، آنزیر در حوالی داش زئیوه، قلعه ارشق، قلعه کوهول لی، منطقه زیبای «تنگ»، «علی قایاسی» و باغات میوه دهستان یافت از مناطق مهم گردشگری و باستانی آن محسوب می شوند. مرادلو مرکز بخش مرادلو تا مرکز شهرستان مشکین شهر ۴۵ کیلومتر فاصله دارد. مرادلو در دی ماه سال ۱۳۸۹ براساس مصوبه هیات وزیران به شهر تبدیل شد. مرادلو در سال ۱۳۸۵ دارای ۱۶۸ خانوار و نزدیک به ۷۰۰ نفر جمعیت بوده است.

مردان

مردان از آبادی های دهستان انگوت غربی در بخش انگوت از شهرستان گرمی است که در فاصله بین

۳۸ درجه و ۵۷ دقیقه عرض شمالی از خط استوا و ۴۷ درجه و ۳۷ دقیقه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ قرار گرفته وبا روستاهای آشاهی و یوخاری آدم دره سی ، قورودره، آخیرلی، مسجدلی ، کیننو و قیلیچ خان لی مجاورت دارد. روستای مردان در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۹ نفر را در قالب ۲۱ خانوار در خود جای داده بود.

مردان بولاغی - چشمه آب معدنی

در ساری دره چشمه ای بسیار خنک ، زلال و سبک جریان دارد که برای بیماری‌های پوستی مثل کهیرزدگی بسیار مناسب است این چشمه را مردان بولاغی می گویند

مرشت

از آبادی های دهستان سنجبدشمالی ازبخش مرکزی شهرستان کوثر(گیوی) است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۵۴ نفر را در قالب ۸۶ خانوار در خود جای داده است روستای مرشت از شمال با روستاهای سقاواز و منجدر ، از جنوب با آلانکش و وجین ، از شرق با بینمار و از غرب با روستای خلقلو همجوار می باشد. این آبادی در ۳۷ درجه و ۵۴ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۵ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۷۰۰ متر است.

مرکزی اردبیل - بخش

بخش مرکزی اردبیل از دهستان های بالیقـلو به مرکزیت روستای شام اسبی ، دهستان شرقی به مرکزیت نیار ، دهستان کلخوران شیخ به مرکزیت شیخ کلخوران (کلخوران علیا) ، دهستان سردابه به مرکزیت «خشکه رود» و دهستان ارشق شرقی به مرکزیت «تقی دیزج» تشکیل می شود. بخش مرکزی اردبیل در سال ۱۳۹۰ با ۸۸ پارچه آبادی دارای ۱۳۶۰۳ خانوار با ۵۰۸۶۳ نفر جمعیت بوده است.

مرکزی بیله سوار - بخش

بخش مرکزی بیله سوار شامل دهستان انجیرلو به مرکزیت انجیرلو (اینجی لی) و دهستان گوگ تپه به مرکزیت روستای گوگ تپه است بخش مرکزی بیله سوار در سرشماری سال ۱۳۹۰ با ۴۰ پارچه آبادی دارای ۴۰۴۹ خانوار با ۱۵۷۳۷ نفر جمعیت بوده است.

مرکزی پارس آباد - بخش

بخش مرکزی پارس آباد شامل دهستان اولتان به مرکزیت اولتان و دهستان ساوالان به مرکزیت (گوگوش لی) است . بخش مرکزی پارس آباد در سرشماری سال ۱۳۹۰ با ۹۹ پارچه آبادی دارای

۱۰۸۱۲ خانوار با ۴۲۴۷۱ نفر جمعیت بوده است.

مرکزی خلخال - بخش

بخش مرکزی خلخال شامل دهستان خاندبیل شرقی به مرکزیت خوجین ، دهستان خاندبیل غربی به مرکزیت گئزاز و دهستان سنجبدشرقی به مرکزیت لنبر است . این بخش در سرشماری سال ۱۳۹۰ با ۶۰ پارچه آبادی دارای ۷۰۸۶ خانوار با ۲۵۷۳۶ نفر جمعیت بوده است.

مرکزی سرعین - بخش

بخش مرکزی سرعین به مرکزیت سرعین شامل دهستان های آوارس به مرکزیت روستای آلداشین و دهستان آبگرم به مرکزیت روستای ورنیاب است. بخش مرکزی سرعین در سرشماری سال ۱۳۹۰ با ۱۵ پارچه آبادی دارای ۲۴۶۹ خانوار با ۸۶۲۲ نفر جمعیت بوده است.

مرکزی کوثر - بخش

بخش مرکزی شهرستان کوثر به مرکزیت گیوی شامل دهستان سنجبدشمالی به مرکزیت روستای خلف لو و دهستان سنجبدغربی به مرکزیت روستای گنجگاه است. این بخش در سرشماری سال ۱۳۹۰ با ۶۱ پارچه آبادی دارای ۳۳۴۵ خانوار با ۱۲۸۵۵ نفر جمعیت بوده است.

مرکزی گرمی - بخش

بخش مرکزی شهرستان گرمی متشکل از ۴ دهستان اجارودغربی به مرکزیت دیزج ، اجارودمرکزی به مرکزیت روستای حمزه خان لی ، اجارودشمالی به مرکزیت روستای شکاراو (شکرآب) و دهستان اینی به مرکزیت اورتا اینی است که به ترتیب در غرب ، شمال شرقی ، شمال و جنوب غربی این بخش قرار دارند . بخش مرکزی گرمی از سمت شرق با بخش موران ، از سمت شمال با بخش مرکزی شهرستان بیله سوار ، از جانب غربی با بخش انگوت و از سمت جنوب با منطقه یارديم لوی آذربایجان و سمت شمال شرقی شهرستان مشکین شهر مجاورت دارد . در سرشماری عمومی سال ۱۳۹۰ کشور ۱۸۴۹۶ نفر در قالب ۴۶۸۷ خانوار در ۹۷ پارچه از آبادی مسکونی دهستان های چهارگانه بخش مرکزی شهرستان گرمی سکونت داشته اند.

مرکزی مشکین شهر - بخش

بخش مرکزی مشکین شهر شامل دهستان دشت به مرکزیت عباس آباد پریخانی و دهستان مشکین شرقی به مرکزیت آلنی است. بخش مرکزی مشکین شهر در سرشماری سال ۱۳۹۰ با ۹۱ پارچه آبادی

دارای ۱۳۱۰۸ خانوار با ۴۷۸۴۳ نفر جمعیت بوده است.

مرکزی نمین - بخش

بخش مرکزی نمین به مرکزیت نمین شامل دهستان دولت آباد به مرکزیت دولت آباد ، دهستان گبرده به مرکزیت گرده و دهستان ویلکیچ شمالی به مرکزیت ننه کران است. این بخش در سرشماری سال ۱۳۹۰ با ۶۰ پارچه آبادی دارای ۴۲۲۷ خانوار با ۱۴۵۰۵ نفر جمعیت بوده است.

مرکزی نیر - بخش

بخش مرکزی شهرستان نیر شامل دهستان دورسونخواجه به مرکزیت اسلام آباد و دهستان رضاقلی قشلاق به مرکزیت رضاقلی قشلاقی است . بخش مرکزی شهرستان نیر در سرشماری سال ۱۳۹۰ با ۳۱ پارچه آبادی دارای ۲۱۱۰ خانوار با ۷۵۲۸ نفر جمعیت بوده است.

مرمر - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۱۰۰ متر در محدوده دهستان سنجبد شمالی از بخش مرکزی شهرستان کوش (گیوی) و در ۳۲ کیلومتری شمال غربی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است . جهت کوه، شمال شرقی - جنوب غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۲۳ و عرض ۳۷ و ۵۴ می باشد.

مرنی

از آبادی های شهرستان نمین که در دهستان ویلکیچ مرکزی از بخش ویلکیچ قرار دارد این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۰۹۵ نفر را در قالب ۳۳۲ خانوار در خود جای داده بود . روستاهای یونجالو ، بریس ، آق بولاغ مصطفی خان و خلیفه لو از همسایگان روستای مرنی هستند.

مرنی میرهاشم - زیارتگاه

زیارتگاه که در روستای مرنی به نام اوجاق مرنی معروف است در ۱۸ کیلومتری شرقی شهرستان اردبیل و ۵ کیلومتری مرکز دهستان آبی بیگلوی نمین واقع شده است. در ضلع غربی روستا و داخل قبرستان، ساختمانی به ابعاد ۴×۴ متر قرار دارد که به گفته اهالی روستا در زمان های قدیم ، طوقی از این مکان بیرون آمده که به همین دلیل این مکان را مقدس داشته و ساختمانی برای آن بنا نموده اند. آخرین تغییرات در سال ۱۳۸۲ هجری شمسی در این بنا صورت گرفته است.

مروج اردبیل - خانه تاریخی

این بنا که قسمت اصلی آن مربوط به دوره قاجاریه و قسمت الحاقی آن مربوط به اواخر دوره

پهلوی است در سال ۱۳۱۱ هجری قمری بنا شده و از نظر معماری جزو بناهای درون گرا محسوب می شود که بخش اندرونی آن از بین رفته است. هشتی ورودی ضمن آنکه یک فضای ارتباطی است مانع دید مستقیم از بیرون به فضای درون می شود. قسمت قدیمی دارای پی سنگی با ملات شفته آهک بوده و بصورت ازاره سنگی اجرا شده است. بدنه بنا با آجرهای ایرانی ۲۰×۲۰ ساخته شده و پوشش این قسمت از بنا تیرچوبی است. درو پنجره های بکار رفته در آن از جنس چوب می باشد قسمت الحاقی این بنا بصورت بنایی بوده و دارای جرزهای باربر می باشد. پوشش آن بصورت تیرآهن با طاق ضربی است. پلاستر داخلی بنا گچی بوده و در بعضی جاها بصورت رنگ شده می باشد. نمای خارجی بنا نیز بصورت آجری اجرا شده است. این بنا از سال ۱۳۸۰ به محل فعالیت مرکز پژوهشی آیت الله مروج امام جمعه فقید اردبیل تبدیل شده است.

مریدیش - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۲۲۲ متر در محدوده دهستان پلنگا از بخش شاهرود شهرستان خلخال و در ۱۷ کیلومتری جنوب شرقی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمال غربی - جنوب شرقی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۳۸.۳۰ و عرض ۳۷.۲۸.۳۰ می باشد.

مزجین

ازآبادی های دهستان خاندبیل شرقی دربخش مرکزی شهرستان خلخال که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۸۷ نفررا در قالب ۱۳۲ خانوار در خود جای داده بود. روستای مزجین را «می زین» می گویند. به گفته اهالی «میزین» در اصل «مین زینه» بوده که از ترکیب دو کلمه ترکی مین (هزار) + زینه (چشمه) به معنی «هزار چشمه» تشکیل شده بود و با گذشت زمان بصورت میزین تلفظ می شود. مزجین در ۳۷ درجه و ۳۵ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۳۷ دقیقه طول شرقی و افشار قرارداد. ارتفاع آن از سطح دریا ۱۹۰۰ متر است. روستای میزین (مزجین) در جنوب غربی شهرستان خلخال در مجاورت روستای زرتشت آباد قرار دارد شغل و منبع درآمد بیشتر اهالی دامداری و کشاورزی می باشد و از محصولات کشاورزی آن گندم، عدس، گاو دانه، جو، یونجه را می توان نام برد.

مزرعه جهان

ازآبادیهای دهستان شعبان ازبخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۲۰ کیلومتری مشکین شهر و در سمت شمالی دهستان شعبان قرار گرفته و وسیع ترین آبادی دهستان شعبان می باشد. به گفته اهالی آبادی گوئی برای نخستین بار فردی به نام جهان بنای این آبادی را گذاشته و آبادی را به نام

خود معرفی کرده است. روستای مزرعه جهان در مجاورت آبادی های کوجنق ، مینجیق چی «متروکه» و اهل ایمان قرارداد سداخاک مزرعه جهان که از سال ۱۳۶۶ به بهره برداری رسیده در مجاورت این آبادی قرارداد. این سد از نوع خاکی با هسته رسی است و آب آن برای مصارف کشاورزی مورد استفاده قرار می گیرد. مزرعه جهان در سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۱۸ نفر را در قالب ۶۳ خانوار در خود جای داده بود.

مزرعه خانلار

از آبادی های دهستان اجارود غربی از بخش مرکزی شهرستان گرمی است که در ۳۸ درجه و ۵۹ دقیقه و ۲ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۷ درجه و ۵۵ دقیقه و ۵۲ ثانیه طول از نصف النهار مبدا و در مجاورت مزرعه علی گشادفکری و روستاهای تکدام ، غافارکندی و بعضی از آبادی های دهستان برزند پائین قرار گرفته است و در سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۰ نفر در قالب ۱۶ خانوار در خود جای داده بود.

مزرعه خلخال

از آبادی های دهستان خورش رستم شمالی از بخش خورش رستم شهرستان خلخال که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۶۴ نفر را در قالب ۷۰ خانوار در خود جای داده بود. مزرعه خلخال در کنار رودخانه معروف قیزیل اوزه ن و در مجاورت روستاهای کبودچی و قشلاق کنجل قرارداد. این آبادی در ۳۷ درجه و ۲۷ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۷ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۹۲۰ متر است.

مزرعه خلف

از آبادی های دهستان مشکین غربی از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر و مرکز دهستان مشکین غربی در بخش قصابه شهرستان مشکین شهر که در سال ۱۳۶۶ تاسیس شده است این آبادی در سال ۱۳۹۰ دارای ۳۱۹ خانوار و ۱۱۱۵ نفر جمعیت بوده است. مزرعه خلف در سرراه جاده اصلی مشکین شهر به اهر با روستاهای احمدآباد ، آلوچ ، حیق ، مینجیق چی و خراوان همجوار می باشد.

مزرعه علی گشادفکری

از آبادی های دهستان اجارود غربی از بخش مرکزی شهرستان گرمی است که از نظر موقعیت جغرافیایی در مختصات ۳۸ درجه و ۵۹ دقیقه و ۲۶ ثانیه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۵۶ دقیقه و ۵۳ ثانیه طول شرقی در دهستان اجارود غربی از بخش مرکزی شهرستان گرمی و در مجاورت روستاهای تکدام ، خانلار ، جین کندی و شاهماریگ لی قرار گرفته است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۴ نفر را در قالب ۲۵ خانوار در خود جای داده بود.

مزرعه نیر

از آبادی های دهستان دوسونخواجه از توابع بخش مرکزی شهرستان نیر که در مجاورت روستاهای کله سر ، گوللوجه ، گوگرچین و سرخاب قرار دارد و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۸ نفر را در قالب ۹ خانوار در خود جای داده بود.

مست عالی بیگ لو

از طوایف ایل شاهسئوه ن مغان که قشلاقشان در گل لو ، چاناق و ساری بولاغ و بیلاقشان «دیوان داشی» سبلان بود از آخرین روسای این طایفه نصیربیگ و خان اوغلان قابل ذکر هستند .

مستان آباد

از آبادی های دهستان یورتچی غربی از توابع بخش کورائیم شهرستان نیر که بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۹۰ نفر را در قالب ۶۰ خانوار در خود جای داده بود. روستاهای قاراشیران ، مجمیر و بلقیس آباد همسایگان مستان آباد را تشکیل می دهند.

مسجدلو بیله سوار

از آبادی های دهستان انجی—رلو از بخش مرکزی شهرستان بیله سوار است که در فاصله کمی از روستای حاجی غریب قرار دارد. مسجدلو در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۲۵ نفر را در قالب ۴۸ خانوار در خود جای داده بود.

مسجدلو هیر

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان فولادلوی جنوبی از توابع بخش هیر است که در سمت غربی دهستان و در مجاورت روستاهای اینلو ، سیدآباد ، آلمان و گوئورقلعه سی واقع شده است . این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۷ نفر را در قالب ۲۶ خانوار در خود جای داده بود.

مسجدمحلہ سی

از آبادی های شهرستان نمین که در دهستان گرده از توابع بخش مرکزی نمین قرار دارد این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۵ نفر را در قالب ۳۳ خانوار در خود جای داده بود. هوشنه ، خوش آباد قلعه ، پیرزاده ، آقاییارلو و یوزباشی از همسایگان مسجدمحلہ سی به شمار می روند.

مسجدیتری

نگاه کنید به : دهکده صخره ای ورنیاب

مسدرق

از آبادی های دهستان نقــــدی از بخش مشکین شرقی شهرستان مشکین شهرکه در فاصله ۴۵ کیلومتری از مرکز شهرستان قرار گرفته و ظاهراً به اعتبار داشتن معادن پر بار مس به این عنوان معروف شده است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۱ نفر در قالب ۱۱ خانوار در خود جای داده بود.

مسگره بازار

از راسته های قدیمی مجموعه بازار تاریخی اردبیل که به مسگران تعلق داشت. مسگره بازار راسته نسبتاً بزرگ و طولانی ای بود که از چاریقچی بازار در مجاورت مسجد اعظم فعلی شروع می شد و تا ابتدای کوچه ارمنستان ادامه می یافت. مسگرها از اوراق مسی دیگ ، قابلمه ، دووری ، قوراپالان ، کفگیر ، تشت ، آفتابه ، مجموعه های بزرگ و کوچک ، آفتابه لگن ، کاسه ، طاس حمام ، پیاله ، تابه ، سینی و دیگر لوازم زندگی می ساختند و به معرض فروش می گذاشتند.

مشتقین

از آبادی های دهستان یورتچی غربی از توابع بخش کورائیم شهرستان نیرکه در مجاورت روستاهای سوغانلو، کورعاباس لو و قاراشیران قرار گرفته و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۷۸ نفر را در قالب ۷۷ خانوار در خود جای داده بود.

مشکول

از آبادی های شهرستان کوثر (گیوی) است که در دهستان سنجبد جنوبی از بخش فیروز در مجاورت روستاهای افشار ، امیرآباد ، ام آباد ، علاءالدین، هشین، دوگر، بینه خلخال ، فیروزآباد ، شوراخانه و دیز قرار گرفته است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۴۵ نفر را در قالب ۴۱ خانوار در خود جای داده بود. مشکول از روستاهای معروف شهرستان گیوی است و سبب اشتها رآن دره زیبایی است که به سمت شمال رودخانه قیزیل اوزه ن منتهی میشود ، این منطقه از مناطق کوهستانی و صعب العبور بخش فیروزآباد به شمار می رود. مشکول در ۳۷ درجه و ۲۹ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۲ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۵۴۰ متر است. مشکول در معنی مشک و خیک کوچکی است که آن را خیکچه ، مشکیزه و مشکچه گویند و اسمی است که براسب شکال ، یعنی اسبی که یک

دست و یک پای سفید دارد دلالت می کند. باتوجه به وضعیت اقلیمی و جغرافیایی روستای مشکول که ، محل مناسبی برای پرورش بز و تهیه مشک از پوست آن می باشد این آبادی در قدیم مرکز تولید انواع مشک آب ، مشک دوغ زنی، مشک برای حمل مواد غذایی و خیک (موتال) پنیر ، شور و... بوده به همین خاطر هم این آبادی را مشکول یعنی محلی که در آنجا مشک تولید و استفاده می شود نامیده اند. اهالی مشکول غالباً به کشاورزی، دامداری و باغداری مشغولند و در سنوات اخیر با اجرای طرح راه آهن اردبیل - میانه تعدادی از جوانان روستا در این طرح که از جنوب روستا عبور می کند و همچنین سد قیزیل اوزه نکه قرار است در این روستا ساخته شود مشغول به کار شده اند.

مشکول دربندی - تفرجگاه

در قسمت جنوب استان اردبیل در مرز شهرستان گیوی با محدوده جغرافیایی و سیاسی شهرستان میانه استان آذربایجان شرقی و در اطراف رودخانه بزرگ و دائمی قیزیل اوزه ن زیستگاه زیبایی وجود دارد که تاکنون ناشناخته مانده و به غیر از شکارچیان که در ایام شکار به این منطقه مراجعت می کنند سایر اقشار مردم از جاذبه های آن بی اطلاع هستند. هم مرزی این زیستگاه با دو زیستگاه، منطقه حفاظت شده آق داغ خلخال و منطقه شکار ممنوع کاغذ کنان میانه و شمال ، وجود رودخانه دائمی قیزیل اوزه ن و پوشش گیاهی مناسب منظره خوبی به منطقه بخشیده است . از جاذبه های طبیعی آن می توان به برون زدهای زیبای زمین شناختی (ژئوپارک)، جنگل زیبای گونه درختی ارس ، حیات وحش نادر نظیر کل و بز ، خرس قهوه ای ، گربه وحشی ، عقاب شاهی و... و گونه های درختان جنگلی نظیر ارس ، افرا ، سیاه تلو ، زرشک و ... و دره و دربند زیبای مشکول اشاره کرد.

مشکین شرقی - بخش

بخش مشکین شرقی شهرستان مشکین شهر از دهستان های قاراسو به مرکزیت فخرآباد ، دهستان لاهرود به مرکزیت لاهرود و دهستان نقدی به مرکزیت یوخاری نقدی تشکیل می شود . در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۰۶۲۵ نفر در قالب ۳۲۴۳ خانوار در ۳۳ پارچه آبادی این بخش سکونت داشته اند.

مشکین شرقی - دهستان

از دهستان های بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر به مرکزیت روستای آل لی که در سال ۱۳۶۶ تاسیس شده و شامل آبادی های بالوجه میرک ، ناصراباد (دیزو) ، دولت آباد ، کلاخانه ، آق درق ، آلنی (آل لی) ، باریس ، بیجق ، پاشالو ، حاجیلو ، ساربانلار ، سواره ، تک دام (جهادآباد) ، علی محمدلو ، آبگرم قوتورسویو ، جعفرآباد ، کوربولاغ ، گلر محمدتقی ، حسن آباد ، ابراهیم کندی ، آبگرم شایل،

پناهگاه اول، قشلاق تنگ و میدان هوشنگ است. این دهستان در سرشماری سال ۱۳۹۰ دارای ۲۰ پارچه آبادی با ۲۹۸۲ خانوار و تعداد ۱۰۶۲۴ نفر جمعیت بوده است.

مشکین شهر - شهرستان

شهرستان مشکین شهر در ناحیه مرکزی استان اردبیل با جمعیت ۱۵۹۲۴۲ نفر، به مرکزیت شهر مشکین شهر و در فاصله ۹۰ کیلومتری از مرکز استان قرار دارد. نام قدیمی و اصلی این شهر خیاء است. شهر خیاء در دوره‌هایی از تاریخ اسلام، میمند نام داشته و در روزگار سلجوقیان و اتابکان آذربایجان آن را اورامی و یا وراوی می‌نامیدند. «اورامی» و یا وراوی محل تولد سعدالدین وراوینی دانشمند و مترجم مرزبان نامه در قرن ششم هجری قمری بوده است. در سال ۶۰۵/۱۲۰۹م که گرجستان این بخش از ایران را تصرف کرده بود یکی از امیران گرجی به نام بیشگین، این شهر را به نام خود نام‌گذاری کرد. این نام که بعدها توسط مردم محل به صورت مشکین تلفظ می‌شد در دوره حکومت رضاشاه در سال ۱۳۱۶ خورشیدی، به مشکین شهر تغییر یافت.

مؤلف کتاب زینه المجالس این منطقه را ملوک پیشگین خوانده و در وجه تسمیه آن می‌نویسد: چون محمد بن پیشگین گرجی در زمان اتابکان آذربایجان حاکم اینجا بوده به نام او معروف گشته و در نتیجه کثرت استعمال، پیشگین به مشکین تبدیل گشته که امروزه به دو نام خیاء و مشکین شهر شهرت دارد. حمدالله مستوفی در کتاب نزه القلوب پیشگین را در اصل «وراوی» میدانند که دارای هفت شهر پیشگین، خیاء، انار، ارجاق، اهر، تکلفه و کلیبر بوده که جزء تومان پیشگین بودند.

در دوره حکومت آق قویونلو و قره قویونلو و اوایل نهضت‌های صفویه بویژه در زمان شیخ جنید و فرزندش شیخ حیدر، این شهر از رونق و اهمیت خاصی برخوردار بوده و خود شیخ حیدر مدتی حاکم و والی شهر خیاء و مغان بوده است. در دوره قاجاریه بخصوص در زمان جنگ‌های ۱۳ ساله ایران و روس این شهر از مراکز استقرار لشکریان عباس میرزا بوده است. مدتی پس از عباس میرزا در آذربایجان، خیاء توجه ایلات شاهسئو ن را که در شرف قدرت گرفتن بودند جلب کرد. بیلاق شاهسون‌ها در دامنه ساوالان رفته رفته گسترده تر شد و خیاء را مثل حلقه در میان گرفت. سپس کشتار و غارت شروع شد. مدتها این وضع ادامه داشت تا سرانجام در زمان ناصرالدین شاه، حاکمی به نام حسنعلی خان جنرال وارد مشکین شهر شد و به شرارت‌ها پایان داد.

با آغاز مبارزات مردم در راه کسب مشروطیت، روسیه تزاری هرج و مرج طایفه‌های شاهسئو ن را به صلاح و صرفه خود ندید و به درخواست حکومت وقت، در صدد سرکوب طایفه‌های عصیان‌گر شاهسئو ن برآمد. چهار لشکر روسی از چهار طرف به سوی خیاء حرکت کردند. ژنرال «مدداوف» از اردبیل و «دالما چوف» از تبریز، طوایف شاهسئو ن را محاصره و پس از زد و خوردهای شدید، آنان

راوآدار به تسلیم کردند. سپس همه دارایی شاهسئوه ن تقسیم شد. این سال را ایلات مبدا و ماخذ تاریخی قرار می دهند که درمیان شاهسئوه ن ها به «بولگی ایل» یا سال تقسیم مشهور است. از وقایع مهم خیاو می توان پیروزی مشروطه خواهان، سرکوبی اشرا در مدت ۲۰ سال حکومت رضاخانی، اسکان عشایر در مشکین شهر و قحطی در سال ۱۲۹۴ و ۱۳۲۷ شمسی را نام برد.

مشکین شهر به لحاظ موقعیت طبیعی خود تپه ها، قلعه ها و اماکن تاریخی زیادی از ادوار تمدن های ماقبل تاریخ و ادوار تاریخی قبل و بعد از اسلام از جمله نقوش صخره ای آثار تمدن انسان های ماقبل تاریخ در محدوده کناره رودخانه قارا سو، رودخانه دره رود، سنگ افراشت های مجسمه ای هزاره قبل از میلاد معروف به شهرپتری و مکتب اوشاقلاری کناره رود قاراسو در روستای برازمیان، سنگ نبشته پهلوی ساسانی معروف به سوروشگن داش در داخل شهر، قلعه کهنه، قلعه فقهقه (محل زندانی شدن شاه اسماعیل دوم صفوی)، قلعه ارشق، دیو قلعه سی (دژ بهمن)، بقایای کاروانسرای رضی، قانلوبولاغ، قاراقایا و قارا آغاج چرچیلو بروی رودخانه های دره رود و قاراسو، مقبره شیخ حیدر، بقایای برج و باروی قلعه منظم، مقابر امامزاده ها و آثار متنوع دیگر را در خود جای داده است.

آب وهوای این شهرستان معتدل کوهستانی است و کوه سبلان در ۲۵ کیلومتری مشکین شهر واقع شده است. مشکین شهر به جهت واقع شدن در دامنه سبلان، از طبیعتی زیبا و آب و هوایی خنک و آب های معدنی فراوان برخوردار است. این شهرستان دارای نه چشمه معدنی است که به فاصله تقریبی ۱۹ کیلومتری از مرکز شهرستان مشکین شهر قرار دارند.

از نظر تاریخی مشکین شهر با داشتن بیش از ۴۲۰ محوطه تاریخی و باستانی یکی از شهرستان های مهم استان اردبیل می باشد. هنرهای دستی این شهرستان دارای قدمت و اصالت قابل توجهی است که نشان دهنده ذوق و سلیقه سرانگشتان هنرمند مردمان این منطقه می باشد. مشکین شهر سرزمینی با تمدن باستانی است که به سبب موقعیت جغرافیایی آن و ارتباط با مراکز مهمی همچون قفقاز و آناتولی جایگاهی ممتاز در تاریخ دارد.

براساس آخرین تقسیمات کشوری شهرستان مشکین شهر از پنج بخش شامل بخش مرکزی به مرکزیت مشکین شهر، بخش ارشق به مرکزیت رضی، بخش مشکین شرقی به مرکزیت لاهرود، بخش مرادلو به مرکزیت مرادلو و بخش قصابه به مرکزیت قصابه تشکیل می شود.

مشکین غربی - دهستان

از دهستان های بخش قصابه شهرستان مشکین شهر به مرکزیت مزرعه خلف که در سال ۱۳۶۶ تاسیس شده و شامل آبادی های احمدآباد، احمدیگلو، آلوچ، بالوقیه، بلوس، تازه کند چای یورت، تازه کندی یوزباشی، جلیل کندی، جمال آباد، حبش، حصار، حیق، عصرآباد، خنجر، خورشیدآباد، میرکندی،

سیدکندی، زیرزمین، ساچلو، میلی، عور، قارانیق دره، قیرخ بولاغ، گلر محمدحسن، میجنده، مزرعه خلف، مزرعه بشیر، اندزق است. این دهستان در سرشماری سال ۱۳۹۰ دارای ۲۳ پارچه آبادی با ۳۸۵۴ خانوار و تعداد ۱۴۱۸۵ نفر جمعیت بوده است.

مشهدلو

مشهدلوازروستاهای سرسبز و خوش آب و هوای دهستان اجارودشمالی از بخش مرکزی شهرستان گرمی در استان اردبیل است که در فاصله ۱۱ کیلومتری از شمال شرقی شهرستان گرمی در ۳۹ درجه و ۳ دقیقه و ۵۳ ثانیه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۷ دقیقه و ۴ ثانیه طول شرقی قرار گرفته است. مشهدلو در سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۱ نفر را در قالب ۲۳ خانوار در خود جای داده بود.

مشیران

ازآبادی های دهستان یافت ازبخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است که میوه های سردرختی بویژه سیب آن شهرتی تام دارد. مشیران در سمت شمالی مرکز شهرستان مشکین شهر و قسمت غربی مرادلو و در مجاورت روستاهای وجنی، ترکلان، قلعه قشلاقی و کلم نو قرار گرفته است. فاصله آن از سه راهی مشیران در جاده اصلی مشکین شهر- مغان تا خود مشیران تقریباً ۳۴ کیلومتر است. این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۰۴ نفر را در قالب ۲۰۹ خانوار در خود جای داده بود.

مشیران - محوطه تاریخی

این محوطه تاریخی جزو بخش مرادلو است و تقریباً در ۷۰ کیلومتری شمال مشکین شهر واقع شده است. در کوه های نزدیک به رودخانه قاراسو، بوم های صافی وجود دارد که طی دوره های طولانی بر آنها نقش آفرینی شده است، نقش هایی که هر کدام از آنها نمایانگر پیامی ژرف از زندگی انسان هایی از کهن ترین ادوار است. بوم ها در اینجا بسیار صاف و صیقلی می باشند که بیشترین نقش های موجود بر آنها بزکوهی است. تنوع نقوش در آن کم است. از دامنه تا ارتفاع کوه های کم ارتفاع نقش های بزکوهی وجود دارد.

مصطفی لو

روستای مصطفی لو از روستاهای کرمانجی نشین دهستان سنجید شرقی بخش مرکزی شهرستان خلخال است که در سمت شمال این شهرستان واقع شده است. این روستا در دامنه غربی رشته کوه های باغرو از شاخه های سلسله جبال البرز قرار دارد و از سمت شمال با روستای بلوکانلو، از طرف جنوب با روستای اوجقاز سفلی، از سمت شرق با دهستان لنبر و از غرب با روستای پیرانلو همسایه است. راه

ارتباطی روستا با مرکز شهر خاکی می باشد که توجه مسئولین به این امر را می طلبد. اهالی روستای مصطفی لو قبلاً زندگی کوچ نشینی (بیلاقی، قشلاقی) داشته اند اما به مرور زمان عده کمی از اهالی روستا در فصل تابستان به بیلاق می روند و در زمستانها دامهای خود را در قشلاق نگه می دارند. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۷۷ نفر را در قالب ۱۲۱ خانوار در خود جای داده بود.

مصطفی لو - عشایر

از عشایر منطقه خلخال که به صورت تیره های مستقل در شهرستان خلخال مستقر بودند و بین اق داغ و دیگر ارتفاعات منطقه و قشلاقات خلخال به بیلاق قشلاق می پرداختند. این طوایف و تیره ها چون تابع ایل بزرگ و متشخصی نبودند و جمعیت چندان زیادی هم نداشتند با اجرای سیاست های تاختاچو از دآمداری به شیوه کوچروی دست کشیده و غالباً در قشلاقات خود یکجانشین شده و در آبادی هایی که امروزه به نام طایفه و تیره معروف است استقرار یافتند. این طوایف امروزه به صورت پراکنده در مناطق خاصی از خلخال به بیلاق و کوه و صحرامی روند.

مصیب حمامی - حمام تاریخی

حمام نصر خلخال یا مصیب حمامی که در جوار رودخانه نورعلی چایی دریافت بازار خلخال بنا گردیده و تا اواخر دهه هفتاد مشغول فعالیت بود به دوره قاجارتعلق دارد و فرم معماری آن با تفاوتهای کمی از اصول کلی حمامهای ایران پیروی میکند. ورود به هشتی از طریق پیشخانی میسر است که کف آن پایین تر از سطح خیابان میباشد و با دو پله به سطح معبر می رسد. این قسمت دارای دو ورودی است یک ورودی به هشتی که به عنوان فیلتری ما بین سربینه و فضای بیرون عمل می کند و دیگری با چرخشی به سربینه منتهی می شود تا جلوی دید مستقیم از ورودی به سربینه گرفته شود. دالانی نیز به ابعاد ۱۰.۱۶ × ۱.۴۰ متر در قسمت شمالی به صورت الحاقی به پلان بنا اضافه گردیده که این فضا نیز به هشتی ورودی منتهی میگردد. این راهرو از طریق سه دالان ارتباطی (ورودی) در ارتباط با گرمخانه میباشد. به احتمال قوی این دالان محل چال حوض حمام بوده است. سربینه دارای پلان مربع با چهار بازوی کناری می باشد که با کاربردی به گنبدبزرگی که به فرم کلاه درویشی می باشد، منتهی می گردد. پس از عبور از سربینه از طریق میاندر وارد گرمخانه می شویم. این بخش که به فرم هشت ضلعی می باشد، در ارتباط با فضا های خدماتی و خزینه می باشد. اتاق نظیف که در سمت شمال گرمخانه قرار دارد با توجه به فرهنگ مردم و ماهیت این فضا به گونه ای طراحی گشته که درحاشیه قرار گیرد و دید مستقیم به داخل به وسیله گردش و پیچش جرزها شکسته شود. سرویس بهداشتی نیز در ارتباط با میاندر ایجاد شده که دسترسی به آن هم از سربینه و هم از گرمخانه میسر باشد. تون آتشدان و تاسیسات مورد نیاز

جهت گرم کردن آب در ضلع پشتی خزینه بوده که بعدها تخریب گشته است. پی بنا با ملات شفته آهک کار شده است و جرزهای و دیوارهای ضخیم این حمام به وسیله سنگ و آجر با ملات آهک اجرا شده است. پوشش سقف به صورت طاق و گنبدی باشد که برای تبدیل زمینه مربع به دایره جهت اجرای گنبد از کاربرندی استفاده گردیده است. این حمام در قسمت سرپینه دارای نقاشیهای زیبایی بوده که با چند لایه گچ و سیمان سفید پوشانده شده است. در حال حاضر پنج لایه تزئینی در این قسمت به چشم می خورد که تنها لایه اول (اصلی) و لایه چهارم دارای ارزش هنری و تاریخی است. از دیگر تزئینات می توان به کاربردیهای اجرا شده در سرپینه و گرمخانه اشاره نمود. آخرین مالک این بنا خانواده ذکائی بوده اند این حمام در سال ۱۳۸۱ توسط اداره میراث فرهنگی خریداری گردیده و بعد از رفع خطر و مرمت استحقاقی، عملیات مرمت استحکام بخشی آن اجرا شده و به اداره میراث فرهنگی و موزه آثار باستانی خلخال تبدیل شده است.

معجز - سقاخانه

حسینیه و سقاخانه معجز که در شهر اردبیل و خیابان اصلی محله معجز واقع شده است قبلاً یک خانه مسکونی بوده که سقاخانه حدود ۲۰۰ متر بالاتر از آن استقرار یافته و با یک ورودی و جایگاه شمع به عنوان یک عنصر شاخص در بدنه محله نمایان است. این دو بنا، بناهای نوساز هستند که با توجه به اعتقادات مردم محله شکل گرفته اند. دلیل تبرک این دو مکان به گفته اهالی این است که، در جنگ ایران و روسیه برای پیشبرد اهداف جنگ، نیاز به استفاده از چهارپایان شهر می شود که طی حکمی اسبهای موجود در سطح شهر جمع شده و در اختیار نظامیان قرار می گیرد با همین حکم، یکی از درجه داران به این خانه وارد میشود که در آن زمان خانواده ای از قشر بسیار ضعیف در آن سکونت داشته اند و سعی می کند اسب ایشان را به زور از خانه خارج نماید. مادر خانواده با توجه به اینکه چرخه زندگیشان وابسته به آن اسب بود به التماس برمی خیزد که نتیجه ای حاصل نمی شود. نهایتاً دست به دم اسب میاندازد تا مانع شود اما خود نیز التماس کنان بر زمین کشیده می شود. زن دست خود را از همه جا بریده می بیند و مرد را نفرین می کند و از حضرت ابوالفضل مدد می خواهد. طولی نمی کشد که درجه دار در فاصله ۲۰۰ متری خانه (سقاخانه کنونی که دلیل ساخت آن همین موضوع می باشد) با وضع فجیعی به هلاکت می رسد. این ماجرا بنا به روایت مردم شهر و محله مربوط به سال ۱۳۴۰ هجری قمری در ساعات قبل از ظهر می باشد.

معصوم آباد

از آبادی های دهستان غربی از بخش ثمرین شهرستان اردبیل است که در سرشماری سال ۱۳۹۰

تعداد ۶۸۷ نفر در قالب ۱۴۸ خانوار در خود جای داده بود. معصوم آباد با آبادی های جبه دار، شهرپور، طالب قشلاقی، ثمرین و کرد قشلاقی همجوار است.

روستای معصوم آباد که شاید در اثر کثرت استعمال در میان اهالی به (مصل آوا) معروف است در ارتفاع ۱۵۰۰ متری از سطح دریا و در نزدیکی کوه سبلان واقع شده است. زمستانهای سرد و تابستان های ملایم دارد. مردم روستا به شغل کشاورزی مشغول می باشند و منبع عمده درآمد مردم از طریق کشاورزی بوده و محصول اصلی روستا کشت سیب زمینی است که از نوع مرغوب ترین سیب زمینی های تولیدی اردبیل می باشد.

به گفته اهالی تپه ای در مجاورت روستا بوده و مردم آبادی های اطراف به هنگام خشکسالی برای اقامه نماز و طلب باران به این تپه می آمده اند و به همین خاطر هم روستا را معصوم آباد نامگذاری کرده اند. این تپه که مربوط به دوره اشکانیان - دوره ساسانیان - سده های اولیه دوران های تاریخی پس از اسلام است در تاریخ ۱۵ دی ۱۳۸۷ با شماره ثبت ۲۳۹۸۲ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

معصوم شاه

یکی دیگر از کوچه های هشتگانه ای که با پسوند شاه در اردبیل معروفیت دارند و یادگار دورانهای گذشته این دیار می باشند مسجد و کوچه معصوم شاه است. این کوچه نیز همچون ۷ کوچه و مسجد دیگر در بافت قدیمی اردبیل واقع شده و در مجاورت میدان سرچشمه کنونی و در فاصله بین محله سرچشمه و مسجد حاج فخر قرار دارد. در داخل کوچه ای که به معصوم شاه معروف است مسجدی هم به همین نام وجود دارد.

مغان - دشت

دشت مغان که امروزه در شمال شرقی ترین نقطه استان اردبیل قرار گرفته است تا سال ۱۳۵۵ یکی از توابع مشکین شهر محسوب می شد در سال ۱۳۵۵ از شهرستان مشکین شهر انتزاع یافته به عنوان شهرستانی مستقل و مرکب از سه بخش مغان غربی به مرکزیت پارس آباد، مغان شرقی به مرکزیت بیله سوار و بخش مرکزی به مرکزیت گرمی در محدوده استان آذربایجان شرقی تاسیس و شهر گرمی به مرکزیت آن تعیین شد.

در شهریور ۱۳۷۰ با تصویب مجلس شورای اسلامی بخش های مغان غربی و مغان شرقی به شهرستان ارتقا یافته با تغییر نام به پارس آباد و بیله سوار بصورت دو شهرستان مستقل در آمدند و مغان عملاً به سه شهرستان مستقل پارس آباد، بیله سوار و گرمی در محدوده استان جدیدالتاسیس اردبیل تقسیم شد. وجه تسمیه مغان بـداندان جهت است که سالی یک بار پیشوایان آئین زرتشت در آنجا گرد می آمده

سمینارهایی در باب مسائل دینی ترتیب می دادند ترتیب اجتماعات مذهبی موبدان زرتشتی در این سامان بیانگران است که این منطقه از نقاط بسیار مقدس دین باستانی ایران به شمار می آمد. مؤلف کتاب تاریخ آذربایجان می نویسد: « مغان یا موقان نام دشت باتلاقی است که از دامنه کوه سبلان تا کناره خاوری دریای خزر کشیده شده است و در جنوب مصب رود ارس و شمال کوههای طالش قرار دارد». یاقوت حموی این ناحیه را جزو آذربایجان شمرده می نویسد: « در آن دیه ها و چراگاههای بسیار است اکنون ترکمانان آن اراضی را برای چرا اشغال کرده و اکثر اهل آن ناحیه را تشکیل می دهند کرسی موغان در قرن چهارم شهری بود به همان نام که اکنون تعیین محل آن دشوار است»

دشت مغان روزگاری آباد بود و رونق داشت. اما بعدها بر اثر حوادثی نامعلوم از میان رفت. نمونه بارز روستاهای کهن و تاریخی دشت مغان، روستای پر جمعیت « اولتان» است که دارای سابقه تاریخی مهمی است. گفته می شود در قدیم، این روستا دارای آبادی هایی بود که آن ها را به اسامی دوازده گانه ماه های سال می نامیده اند. پس از تشکیل شرکت کشت و صنعت و دامپروری مغان و احداث سد ارس در منطقه میل مغان، پارس آباد رونق یافت و رو به توسعه و گسترش نهاد. امروزه دشت مغان با ۳۰۰ تا ۳۵۰ هزار هکتار وسعت یکی از قطب های کشاورزی و دامپروری استان اردبیل محسوب می شود. سرسبزی مزارع، فرآورده های مختلف کشاورزی، گستردگی باغ های میوه، تاسیسات به هم پیوسته و هماهنگ مجتمع کشت و صنعت و دامپروری مغان، تجهیزات و فضای سد رودخانه ارس، جزایر متعدد رودخانه ارس موسوم به «شام» و طایفه های کوچرو ایل شاهسون، با ویژگی های فرهنگی خاص از جمله جاذبه هایی هستند که هر مسافر و جهانگرد را مجذوب می سازند.

مغانلو

از طوایف بومی مغان و از هفت اویماق است این طایفه بیش از همه طوایف در پرورش دام سلیقه و اشتها دارند و هیچ یک از طوایف نتوانسته اند با آنان رقابت کنند به همین دلیل همیشه دام بیشتری در اختیار دارند. این طایفه به صلح و صفا در بین طوایف دیگر مشهورند و افراد سالم و صلح جو را به مغانلو تشبیه می کنند. طایفه مغانلو بهترین قشلاق را در اختیار دارد که به نام خودشان معروف است بیلاقشان نیز دست کمی از قشلاقشان ندارد و در کوهپایه های مشرف به سراب واقع است. رضاییگ، بویوک بیگ و آخرین رئیس طایفه اشان مرحوم سرخای بیگ مردی امین و صالح بود. تیره های قارالو، بیگ روانلو، طوماغانلو، لئجه لر، حاجی اسماعیل لو، محمدیارلو، حاجی شیرین لو این طایفه را بوجود آورده اند.

مقصودلو

نام سه آبادی از آبادی های دهستان اصلاندوز از بخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است این

آبادی ها بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ به ترتیب دارای ۵۰،۷۲ و ۱۵۲ خانوار و ۲۵۶، ۲۱۰ و ۵۷۶ نفر جمعیت بوده اند.

مکتب اوشاقلاری - محوطه تاریخی

معبدیامحلی درمحوطه باستانی شهرئری دربرازمیان مشکین شهرکه در ارتباط با برگزاری آیین های مذهبی بوده است این قسمت دارای فضاهای معماری با دیواره های سنگی از نوع استلهای منقوش به شکل انسان است. بزرگترین سنگ افراشت این محوطه به ارتفاع ۳.۲۵ سانتی متر و به شکلی است که در وسط بقیه سنگ افراشت ها قرارگرفته و مانند معلمی است که در مکتب خانه در وسط دانش آموزان ایستاده است. در رویه بیشتر این سنگ افراشت ها، شکل انسانی (به صورت مذکرو مؤنث) که شمشیرش را حائل کرده ، حجاری شده است که معرف بهترین هنر حجاری در این دوره است. صورت این سنگ افراشت ها به سمت شرق و غرب بوده و به صورت کلاس های درس امروزی رو در روی هم قراردارند ۳ ، ۴ سنگ افراشت بزرگ در جلو و بقیه در ۳ یا ۴ ردیف در پشت سر هم قرارگرفته اند. شایدبه خاطرنحوه چیدمان این سنگ افراشت ها اهالی محل آن رامکتب اوشاقلاری نامیده اند و معتقدند که این محل، مکتب خانه ای بوده که در اثرطلسم ویا نفرین به صورت یکجا به سنگ تبدیل گشته است.

ملااحمد

ازآبادی های دهستان مهماندوست ازتوابع بخش کورائیم شهرستان نیرکه درسمت شمال دهستان و در مجاورت روستاهای خان قشلاقی ، آق دره و آق گوئی قرارداردو درسشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۳۷ نفر را در قالب ۱۶ خانواردرخود جای داده بود. تالاب معروف ملااحمد در کنار روستای ملااحمد واقع شده است. این تالاب محل زیست پرندگان بومی و مهاجراز قبیل قاشقاتویوق ، اردک سرسبز، اردک سرسیاه، آنقوت ، مرغ کور، قیزقوشی، سار و اردک طالشی است.

ملاباشی

از آبادی های بخش مرکزی شهرستان اردبیل بود که در سمت غربی اردبیل درمجاورت روستاهای گلمغان ، حسن باروق ، شام اسبی و نوران قرار گرفته و از سمت شرق به مرکز شهرستان اردبیل منتهی می شد. با گسترش پدیده شهرنشینی وتوسعه کالبدی شهر اردبیل بخشی از اراضی روستای ملاباشی برای احداث آپارتمان ها وساختمان های جدیداختصاص یافت و با ایجاد شهرک های حافظ ، رضوان، مهستان ، فازهای متعددشهرک کارشناسان و دیگرشهرک های جدید ، روستای ملاباشی نیز به اردبیل پیوست و امروزه تقریبا یکی از پرجمعیت ترین مناطق اردبیل در اراضی این آبادی شکل گرفته است.

بافت روستایی و قدیمی ملاباشی نیز در آستانه دگردیسی کامل قرار گرفته و با تجدید بنای ساختمانها و تزئین نمای آنها در حال پیوستن به سمت غربی اردبیل است. بخشی از جاده کمربندی دوم اردبیل از مجاورت آن می گذرد.

ملاکندی

ازآبادی های دهستان ساوالان ازبخش مرکزی شهرستان پارس آباد است که براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۴۹ نفر در قالب ۲۴۸ خانوار در خود جای داده بود. ملاکندی در مجاورت روستاهای ایران آباد، گوشلو و قوجابیگلو قرار دارد.

ملالوارشوق

ازآبادی های دهستان ارشق غربی ازبخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۶۰ کیلومتری از مرکز شهرستان مشکین شهر در سمت شرقی مرادلو قرار گرفته است. روستای ملالوی ارشق از شمال با قاری مزرعه سی، از جنوب با تکدام، از غرب با مرادلو، از شرق با تومار دره سی و روستای خانم علیلو همجوار میباشد. ملالو در سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۱ نفر را در قالب ۲۰ خانوار در خود جای داده بود.

ملالوانگوت

مولالای یا مالالار که در اسناد مرکز آمار ایران به صورت ملالو ثبت گردیده ازآبادیهای بزرگ و پرجمعیت دهستان انگوت شرقی بخش انگوت شهرستان گرمی استان اردبیل است که براساس تعداد جمعیت خود چهارمین آبادی از این دهستان به شمار می آید. فاصله مولالای با مرکز بخش کمتر از ۴ کیلومتر است و آبادی در فاصله بین ۳۹ درجه و ۳ دقیقه و ۱۰ ثانیه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۴۳ دقیقه و ۵۲ ثانیه طول شرقی در سمت شمال غربی بخش تازه کند و در حاشیه غربی رودخانه سامبورچایی قرار گرفته و از قبل این همجواری، محیطی سبزیبیار فراهم آورده است. مولالای علاوه بر مرکز بخش که در مجاورت آن قرار دارد با روستاهای ساری لار، گرمی انگوت و داش قاپی همسایه است. این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۵۶ نفر را در قالب ۱۰۰ خانوار در خود جای داده بود.

ملالو - محوطه تاریخی

این محوطه در بخش مرادلو و در ۴۶ کیلومتری شمال مشکین شهر واقع است. بیش از ده ها مورد نقوش در آنجا کشف شده است که بیشترین نقوش بزکوهی است. دوره تاریخی آنها همگون با محوطه شیخ مدی است و بوم های سنگ نگاره های این محوطه هم، مانند محوطه ی شیخ مدی گرد هستند.

ملانقی قشلاقی

از قشلاقات دهستان قشلاق شرقی از بخش قشلاق دشت شهرستان بيله سوار است که تقریباً در سمت غربی دهستان قرار گرفته و شامل چندین سکونتگاه به نام های قشلاق ملانقی آقام اوغلان، قشلاق ملانقی حاجی باباخان، قشلاق ملانقی ملانقی، قشلاق ملانقی قنبر، قشلاق ملانقی غلام، قشلاق ملانقی جبرائیل است. ملانقی قشلاقی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۸۸ نفر را در قالب ۶۳ خانوار در خود جای داده بود.

ملاهادی حامامی - حمام تاریخی

حمام تاریخی حاج محسن یا ملاهادی اردبیل در کوچه ملاهادی اردبیل واقع گردیده و ظاهراً بنای اولیه آن مربوط به دوره صفویه است. این حمام از دیرباز تاکنون به دلیل واقع شدن در کوچه ملاهادی اردبیل به این نام شهرت داشته و به مانند سایر آثار این دوران از معماری اصیل ایرانی اسلامی برخوردار است. این اثر از سالهای گذشته تاکنون به دلیل فرسودگی و عدم رسیدگی تعطیل و در حال تخریب می باشد، این حمام یک در ورودی ستون دار با آجر قرمز و گنبد معمولی داشت. رختکن آن هشت ضلعی بود و روی آن، گنبدی مدور قرار داشت. این حمام جزو موقوفات استان می باشد. بنای حمام قبل از تخریب دارای دو قسمت مردانه و زنانه بود که در واحد زنانه آثاری از نقاشی های قدیمی مشاهده می شد.

ملک اوجاقی - محوطه تاریخی

ملک اوجاقی، منطقه ای مملو از قطعات شکسته سفال های ساده و منقوش، استخوان، منجوق و آجرهای قرمز رنگی است که در قسمت شمال روستای کوچنق واقع شده است. در حفاریهای غیر مجازی که در ملک اوجاقی به عمل آمده است پی بناها، دیوارهایی با سنگ های تراشیده، آجرهای قرمز رنگ به ابعاد ۲۵×۲۵ و آثار لوله کشی و لوله های سفالی دیده می شود که نشانگر آبادانی این منطقه در طول دوران تاریخ است. احتمالاً در روزگاران قدیم در این مکان اوجاقی وجود داشته که صاحب آن ملک نام داشته و اهالی دور و نزدیک جهت بهبود بیماری خود، به این اوجاق رومی آوردند. تا چند سال اخیر چندین درختچه انجیر در این مکان وجود داشت که مردم و خصوصاً زنان و دختران نذرهایی از قبیل پارچه های رنگی، دگمه و پول برای قبولی حاجتشان به این درختچه ها می بستند. در قسمت شرقی ملک اوجاقی در وسط تخته سنگی به ابعاد ۰.۲۰×۱×۱ متر مجرای (ناودان سنگی) به طول نیم متر تراشیده شده است که گوئیا در گذشته های دور میوه هایی مثل انگور، توت و... را در آن مجرا می ریختند و آنها را با وسایل خاصی له می کردند تا به تدریج آب میوه ها از تفاله جدا شده از طریق

مجرای آب در ظرف زیرین جمع شود و به همین خاطر به این محل شیرخانه می گویند . در سال ۱۳۴۶ هجری شمسی در حفاری ای که توسط اهالی در این مکان صورت گرفته بود حوض دست ساخته از ساروج به ابعاد ۳×۳ متر پیدا شده بود که اهالی بدون توجه به ارزش تاریخی آن ، حوض را شکافته و از بین میبرند . این حوض از طریق لوله های سفالی به رودخانه اهر چایی متصل بوده و به احتمال زیاد از طریق این لوله های سفالی فاضلاب این حوض به رود اهر چایی تخلیه می شد و یا آب را از اهرچایی با وسایل پیشرفته آن زمان پمپاژ می کردند (مانند منبع آب امروزی) تا در حوض جمع شود و مورد استفاده ساکنین منطقه قرار بگیرد .

ملک سویو - آبگرم معدنی

این چشمه در ۲۳ کیلومتری مشکین شهر و بالاتر از موئول واقع شده است آب این چشمه بطور دائمی و جوشان در جریان است دمای این آب بنا به گزارش شرکت آب منطقه ای اردبیل ۳۵ درجه بوده و برای درمان دردهای روماتیسمی مفید است.

ملک کندی قشلاقی

از آبادی های دهستان شهرک ازبخش جدیدالتاسیس اسلام آباد شهرستان پارس آباد است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۵۰ نفر را در قالب ۱۰۵ خانوار درخود جای داده بود. ملک کندی در فاصله کمی از سمت جنوب شرقی شهرک غربی و درمجاورت آبادی ها و قشلاقات حاج تومارقشلاقی، حاج عمران قشلاقی واوروج قشلاقی جای گرفته است.

ملک محمد - زیارتگاه

از اماکن زیارتی روستای خوجین درمجاورت شهرستان خلخال است.

ملی سیدلر

ملی و ملی سیدلر دو طایفه جداگانه ازطوایف شاهسئوه ن هستند که افراد دومی همه از سادات علوی هستند. علت وتاریخ ورودشان به منطقه معلوم نیست و در آمارهای قدیمی اسمی ازاین طایفه به چشم نمی خورد. احتمالاً از دیلم و گیلان که مدتها محل تجمع سادات بوده به این منطقه آمده اند. قشلاق تکه مراتع زمستانی و حوالی سراب مراتع تابستانی آنان است. از ریش سفیدان آن یوزباشی و سیدروح الله قابل ذکرند. عده ای ازاین سادات بعدها جداشده و طایفه ای به نام زارنجی را تشکیل داده اند که هم اکنون اکثرافراد آن درروستاهای هیبت لر ، لچین دره سی ، اللهیارلو وغیره ساکن هستند.

ملی کندی

از آبادیهای دهستان قشلاق جنوبی ازبخش قشلاق دشت شهرستان بيله سوار است که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۰۱ نفر را در قالب ۲۲ خانوار در خود جای داده بود. ملی کندی در سمت جنوب دهستان قشلاق جنوبی و در مجاورت قشلاق چنارعلیا، حاج حسین قلی قشلاقی و حاجی سیاب کندی واقع شده است.

مناف زاده - خانه تاریخی

این بنا در سال ۱۳۵۳ هجری شمسی ساخته شده و دارای فرم ویلایی و کوشک مانند بوده و در دل حیاط مستقر می باشد. این بنا در نمای جنوبی یک طبقه و در نمای شمالی دو طبقه به نظر می رسد. اختلاف سطح موجود در محوطه، با ایجاد ۹ پله بین دو بخش حل شده است. محوطه دارای باغچه های بزرگی با درختهای قدیمی و یک حوض مستطیلی می باشد. این بنا دارای پلان مستطیل شکل است که چهار پله دوطرفه دسترسی به بنا را تأمین می کند. بمحض ورود یک بخش هال مانند که نقش فضای تقسیم کننده را دارد به چشم میخورد. بنای مذکور دارای تزئینات آجری در نما بصورت هره چینی (دوال بندی، اجراء نقوش هندسی) می باشد. خانه منافزاده در حال حاضر به عنوان ساختمان اداری در اختیار حوزه هنری استان اردبیل می باشد. این بنا که در کوچه رحمانیه قرار دارد تحت شماره ۷۴۰۱ در فهرست آثار تاریخی کشور به ثبت رسیده است.

منامین

از آبادی های دهستان خورش رستم شمالی از بخش خورش رستم شهرستان خلخال که در میان روستاهای ساربانان و چناران قرار دارد و در احاطه کمر بند از کوههایی همچون آق داغ (محلی)، قافلانکوه (محلی)، قاسم کلکی و کوه علم زمی سی و کوه های ساربانان قرار گرفته است. منامین در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۸۱ نفر را در قالب ۱۰۲ خانوار در خود جای داده بود.

منصورلو

منصورلی روستای کوچک و کم جمعیتی در سمت شرقی دهستان انگوت شرقی ازبخش انگوت شهرستان گرمی است که در میان روستاهای جهانگیرلی، آقائوردی لی، شوردره سی و شعبان لی جای گرفته است. منصورلی علاوه بر روستاهایی که گفته شد با آبادیهای غربی دهستان پائین برزند نیز مجاورت دارد. فاصله روستای منصورلی از مرکز بخش ۱۷ کیلومتر است. منصورلی در مختصات جغرافیایی ۳۹ درجه و ۱ دقیقه و ۸ ثانیه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۵۰ دقیقه و ۳۰ ثانیه طول شرقی قرار دارد.

منظم قالاسی - قلعه تاریخی

در اوایل سلطنت ناصرالدین شاه، حسنعلی خان جنرال برای برقراری نظم و ایجاد آرامش از ارومیه به خیابو (مشکین شهر) فرستاده می شود او بعد از ورود به مشکین شهر، به فکرایجاد یک دژ محکم برآمده و قلعه ای را در امتداد قلعه کهنه خیابو احداث می نماید. این قلعه در زمان فرماندهی سرهنگ غلامرضاخان پسر حسنعلی خان جنرال در خیابو احداث و به اعتبار لقب او که منظم الملک بوده به منظم قالاسی مشهور می شود. قلعه منظم با دیوارهایی به قطر یک متر و در بعضی جهات بیشتر از یک متر همه از خشت و کاهگل بود و به ندرت قلوه سنگی در آن پیدامی شد. این قلعه بادیوارهای لرزان و ویرانی که تا چند دهه قبل قابل رویت بود به کلی از بین رفته و آثاری از آن به جای نمانده و اراضی آن به بعد از تفکیک به ساختمان سازی اختصاص یافته است.

موئول

از آبادی های دهستان دشت ازبخش مرکب — زی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۱۵ کیلومتری مشکین شهر، در دامنه شمال غربی سبلان با مختصات جغرافیائی ۴۷ درجه و ۴۳ دقیقه طول شرقی و ۳۸ درجه و ۱۸ دقیقه عرض شمالی قرار دارد و از طرف جنوب شرق به روستای ناصرآباد (دیزو)، از طرف شمال غرب به روستای ولی آباد (وله زیر)، از طرف شمال شرق به هوشنگ میدانی، آبگرم شابیل و قوتورسویو محدود میشود.

مردم روستای موئول این آبادی را از آبادی های قدیمی و کهن مشکین شهر می دانند که به دفعات مورد تاخت و تاز قرار گرفته و مکرراً جمعیت آن پر و خالی شده است تا اینکه در حدود ۱۰۰ سال پیش مردم بومی آن به همراه افرادی از اهالی آلوارس از روستاهای اردبیل، طایفه قره لر از اهر، عشایر شاهسون دشت مغان و اهالی عور از روستاهای مشکین شهر، در مکان فعلی ساکن می شوند. اکثر مردم روستا در کشاورزی، دامداری، صنایع دستی، پرورش زنبور عسل و تولید پنیر محلی مشغول هستند. قرار گرفتن روستای موئول در مسیر کوچ عشایر شاهسون و مسیر صعود قتل حرم، کسری و سلطان ساوالان باعث ایجاد و رونق کسب و کارهایی نظیر بقالی، لبنیاتی، قهوه خانه، رستوران، عکاسی، اجاره منزل برای اقامت گردشگران و مشاغل از این دست شده است در واقع وجود جاذبه های گردشگری متعددی مانند آبگرم ها، قتل حرم، کسری، سلطان و اتراق گاههای زیبای این منطقه اسباب اقامت بلند مدت و یا کوتاه مدت گردشگران را در روستای موئول فراهم آورده و زندگی مردمان آن را متنوع، پابرجا و پویا نگه میدارد. موئول در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۵۳۲ نفر را در قالب ۴۲۲ خانوار در خود جای داده بود.

روستای موئول در دره ای به نام دره موئول واقع شده است. جهت این دره جنوبی - شمالی است. رودخانه خیابوچای که زیستگاه عمده ماهیان قزل آلائی خ — ال قرمز میباشد در این دره جریان دارد و

ارتفاعات آن ، زیستگاه دائمی کبک ، کبک دری ، بز، قوچ و میش وحشی است. دره موئول از دره های عریض و طویل منطقه سبلان است. از جنوب به ارتفاعات آبی قاری، ده لی آلی (ده لی آبی) ، جنوار داغی و از جانب شمال به جلگه مشکین شهر محدود است. روستای موئول دو تا آبگرم دارد یکی نرسیده به روستا به نام آبگرم «ایلان دو» و دیگری به نام آبگرم «موئول» که درست در مرکز روستا و کنار مسجد قرار دارد. اثر تاریخی خلیفه قبری در این آبادی قرارداد.

موئول - آبگرم معدنی

این چشمه در ۱۶ کیلومتری مشکین شهر قرار دارد دمای آن ۴۵ درجه است ظاهر این آب بی رنگ شفاف ، بی بو و مزه اش کمی شور است اهالی روستای موئول این آب گرم را برای درمان بیماریهای عمومی، ترمیم زخم ها ، سیستم حرکتی، اعصاب و بیماریهای گوارشی مفید میدانند این چشمه آب گرم تنها آبی است که هیچ آب دیگری برای تنظیم تعادل دمایی آن استفاده نمی شود و همانگونه که از میان سنگها می جوشد مورد استفاده قرار می گیرد.

موئول دره سی - زیستگاه حیات وحش

یکی از دره های شمالی سبلان دره ژرف و وسیع موئول است مبدا این دره خط تقسیم آب کوه های جنوار داغی ، هزارمغ (موغ) ، ده لی آلی و آبی قاری می باشد. این دره از دره های یخچالی سبلان است. خیاوچایی که از جریان های پر آب این بخش از سبلان است در این دره جریان دارد و از زیستگاه های مهم ماهی قزل آلاي خال قرمز بومی منطقه محسوب می گردد و ارتفاعات آن از بارزش ترین شکارگاه های قوچ و میش و کبک دری در سبلان می باشد. با اینکه لایلی ها و بمب های آتشفشانی در سرتاسر دره پراکنده اند ولی به برکت آب فراوان و تلاش کشاورزان زحمتکش منطقه پوشیده شده از مراتع عالی و کشتزارهای گسترده است . چشمه های پر آب و گوارا و آب های معدنی موئول ، ایلان دو ، دوودو، قیزچه ، و ملک سویو در اطراف این دره جاری است و متأسفانه بعضی از آنها در طول دره به هز می روند. سهولت دسترسی به دره موئول قابلیت های زیادی برای تاسیسات رفاهی و تفرجی و جذب توریسم ایجاد کرده است که متأسفانه اغلب این قابلیت ها ناشناخته و بلا استفاده مانده اند. روستاهای موئول، دیزو، وله زیر و آق بولاغ در بخش های مرکزی و شهر مشکین شهر در منتهی الیه شمالی این دره قرار گرفته است. شمال دره را باغهای وسیع و انواع گونه های درختی و درختچه ای (عمدتا گوجه درختی) فرا گرفته است و به سبب چشم انداز بسیار زیادی که دارد بصورت پارک جنگلی مورد استفاده می باشد .

موران - بخش

بخش موران از بخش های جدیدالتاسیس شهرستان گرمی است که تا همین اواخر به عنوان دهستان

موران از توابع بخش مرکزی شهرستان گرمی به شمار می‌رفت و در سال ۱۳۸۰ هجری شمسی با تصویب نامه هیات وزیران به عنوان بخش جدیدی متشکل از دهستان آزادلو و دهستان اجارود شرقی به مرکزیت روستای زهرا در جانب شرقی شهرستان گرمی ایجاد شد. این دو دهستان بر روی هم دارای ۶۳ پارچه آبادی هستند مرکز بخش موران روستای زهرا می‌باشد که در ۳۰ کیلومتری شرق شهرستان گرمی و در نزدیکی مرز جمهوری آذربایجان قرار دارد در سنوات اخیر دامنه های سرسبز و خنک داش دیبی کندی، میرو داغی و مناطق جنگلی و زیبای اطراف جاده آسفالتی روستاهای لجئیر و افجه که در امتداد جاده ارتباطی گرمی- موران و مرکز این بخش (روستای زهرا) قرار دارند به مکان های گردش و تفریحی و استراحتگاه تابستانی خانواده های گرمی و روستاهای اطراف تبدیل شده است. محصولات عمده بخش موران و آبادی های آن گندم و جو و غلات است که غالباً به صورت دیم کاشته می‌شود. در حاشیه های رودخانه ی بولقارچای (بالهارود) کاشت گوجه فرنگی، برنج و سیفی جات نیز گزارش شده است. در مناطق کوهستانی بخش موران انواع میوه‌های سردسیری از جمله، سیب، گلابی، زرد آلو، گیلاس و گردو نیز به دست می‌آید. در تعداد بسیار محدودی از روستاهای این بخش مثل کلانسورا، همه شان و رحیملو در سطح محدودی از اراضی برنج هم کاشته می‌شود. راه آسفالتی گرمی - موران (مرکز بخش) به طول ۳۰ کیلومتر در طول تمام فصول سال قابل استفاده بوده و ارتباط مردم روستاهای اطراف با شهرستان گرمی را تسهیل می‌نماید.

موران لو

مورانلو یکی از طوایف هفت گانه منطقه گرمی است که امروزه به طور کامل در آبادی های مختلف شهرستان گرمی سکنی گزیده و به کارزراعت و دامداری مشغولند

مورستان

از آبادی های دهستان سنجد شرقی در بخش مرکزی شهرستان خلخال است که در ۳۷ درجه و ۴۵ دقیقه شمالی و ۴۸ درجه و ۳۵ دقیقه شرقی در منتهی الیه سمت شرق دهستان خاننبدیل شرقی در مجاورت استان گیلان قرار گرفته است. مورستان در سال ۱۳۹۰ دارای ۵۰ خانوار و ۱۹۸ نفر جمعیت بود. این آبادی در ۳۷ درجه و ۴۹ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۳۴ دقیقه طول شرقی قرار دارد.

موزه تاریخ طبیعی اردبیل

موزه تاریخ طبیعی اردبیل در مردادماه سال ۱۳۸۱ در زمینی به مساحت ۴ هزار و ۵۰۰ متر مربع و با یک هزار و ۲۰۰ متر مربع زیربنا در حاشیه شرقی دریاچه شورابیل به بهره برداری رسیده و بیش از ۱۲۰

گونه از حیوانات پوست آرای شده (تاکسیدرمی) در آن نگهداری می‌شود. از این ۱۲۰ گونه، ۲۰ گونه پستاندار، ۸۰ گونه پرنده و ۱۲ گونه دوزیست شامل خزندگان و ماهیان و ۸ گونه نادر و کمیاب حیوانات وحشی است که مجموعه ای زیبا از طبیعت استان را در مقیاسی کوچک برای علاقه مندان به نمایش گذاشته است به نحوی که می‌توان جذابیتی متفاوت از تلفیق تاریخ و طبیعت را در این مکان تجربه کرد. در این موزه حیوانات به شکل پانل شامل قسمت‌های مجسمه، شاخ بال و پر پرندگان و نیز حشرات متعدد در روی دیوار قرار گرفته و علاوه بر آنها فسیل و کانی‌های طبیعی را نیز می‌توان مشاهده کرد. دیدنی‌های دیگر موزه وجود دو زیستگاه تالاب و بوستانی است که به شکل خوب و عالی و با ژست مناسب جا نمایی شده است. بخش محیط زیست این مجموعه در زمینی به مساحت یک هزار و دویست متر مربع شامل ۶ بخش آفرینش، دیرین‌شناسی، زیست بوم دشتی، تالاب و بوستانی و آکواریوم است که در آن انواع مارهای سمی و غیر سمی نگهداری می‌شود.

موزه تخصصی باستان شناسی اردبیل

در موزه تخصصی باستان شناسی اردبیل که در آبان ماه سال ۱۳۹۰ در مجموعه بقعه شیخ صفی الدین اردبیلی به بهره برداری رسیده است انواع سفالینه‌های ساده و منقوش، ظروف شیشه‌ای، چینی‌های آبی و سفید، ابزار و ادوات مفرغی از ادوار مختلف تاریخی منطقه گردآوری شده و در معرض نمایش گذاشته شده است. علاوه بر این در کنار این موزه که در مکانی به وسعت یک هزار و هشتصد متر مربع راه اندازی شده، یک سایت باستانی و تاریخی طراحی شده که بخشی از تاریخ و تمدن اشکانی منطقه بونی یوغون شهرستان نیر را معرفی می‌کند. در این موزه ۵۰۰ اثر تاریخی متعلق به این استان نگهداری می‌شود. چیدمان اشیاء این موزه بر اساس دوره تاریخی آن انجام شده و در بخش‌های مختلف آن نسخ خطی، سکه‌ها، آثار سفالی و شیشه‌ای به نمایش در آمده است.

موزه خلخال

نگاه کنید به : مصیب حمامی

موزه شهدا اردبیل

ساختمان این موزه در سه بخش بارعایت معماری اسلامی به صورت مدرن با ترکیبی از رنگ و نورهای مختلف طراحی شده است و آثار شهدای اصناف مختلف استان از جمله عکس، لباس‌های فرم و شخصی و صیت نامه، ادوات جنگی متعلق به هر شهید و دست نوشته‌های شهدا در ۱۲۰ غرفه، ۹۶ ویترو و ۶۰ گالری آن به نمایش گذاشته شده است. موزه شهدای اردبیل همچنین ۱۲۰ اثر ارزشمند شهدا، ۸۵ قطعه تصاویر مستند شهدا، وصیت نامه‌های کتابت شده با خط نستعلیق متعلق به ۲۰ شهید و ۲۰ تابلوی

هنری از نقاشان برجسته ایران درباره فرهنگ ایثار و شهادت در این مجموعه معنوی و فرهنگی به تماشا گذاشته شده است. اسامی ۳۴۰۰ شهید استان براساس سال شهادت شان در قالب کتیبه ارزشمندی در این سالن قرارداد شده است تا بازدیدکنندگان با مرور این نوشته ها بتوانند از زندگینامه شهدای استان اطلاع حاصل کنند. مجموعه فرهنگی - هنری شهدای دفاع مقدس استان اردبیل در چهار مرحله طراحی شده که شامل موزه شهدا، کتابخانه تخصصی، محل برگزاری یادواره های شهدا و سایت آموزش درس آمادگی دفاعی است. قرار است مراحل بعدی این مجموعه به تدریج اجرا شود این آثار شامل آثار موزه ای، مستند، و صیای کتابت شده و همچنین تابلوی هنری شهدای برجسته اردبیل است که در محل خانه تاریخی رضازاده اردبیل و به عنوان موزه شهسودا در برابر دید عموم گذاشته شده است و هر روز از ساعت ۸ تا ۱۴ برای تماشای عموم دایر است.

موزه شیخ صفی

موزه شیخ صفی در چینی خانه مجموعه شیخ صفی الدین اردبیلی قرار دارد. بنای هشت ضلعی چینی خانه گنبدی بلند و با چهار شاه نشین دارد که با گچ بری ها و مقرنس کاری های بسیار زیبا و هنرمندانه تزیین یافته است. در این موزه مجموعه ای از آثار باستانی و قدیمی از جمله انواع ظروف و اشیاء وقفی و اهدایی با ارزش به بارگاه شیخ صفی به نمایش گذاشته شده است. این موزه در سال ۱۳۷۰ افتتاح و مورد بهره برداری قرار گرفته است.

موزه صارم السلطنه نمین

ایجاد موزه مردم شناسی نمین از سال ۱۳۸۵ با طرح مطالعاتی احیاء و بازسازی بنای صارم السلطنه نمین آغاز شد و در سال ۱۳۸۷ با مرمت و احیای این بنا به پایان رسیده و محل ساختمان به عنوان موزه نمین مورد بهره برداری قرار گرفت. این بنا که در ضلع غربی میدان اصلی شهر نمین واقع شده و در همان نگاه نخست شاخصه های منحصر بفرد خود را به رخ می کشد و با نمای آجری که چشم ها را به سوی خود جلب می کند سبک و سیاق بناهای دوره قاجاریه را دارد که در سال ۱۲۴۰ توسط یک معمار روس ساخته شده است. این بنا بعد از عملیات احیاء و بازسازی بصورت مکان فرهنگی (موزه مردم شناسی شهرستان نمین) مورد بهره برداری قرار گرفته است. در بخش موزه آثار تاریخی، باستانشناسی، مردم شناسی و... که از منطقه نمین بدست آمده و یا در ارتباط با منطقه نمین می باشد به نمایش گذاشته شده است. از جمله اشیاء به نمایش در آمده عبارتند از: پیکانهای مفرغی، سکه های مربوط به قرون ۴ تا ۹ هـ ق و دوران آق قویونلوها و قره قویونلوها، مخزن باروت مخصوص تفنگ متعلق به دوره زندیه، اسناد و کتب خطی مربوط به دوره تیموری، اشیاء بدست آمده از خود بنا، اشیاء

مربوط به دوره صفویه

موزه صنایع دستی (حمام شیخ)

موزه صنایع دستی استان اردبیل یکی از موزه های زیبای اردبیل است که در محل حمام تاریخی و بازسازی شده شیخ قرار دارد. این حمام به عنوان یکی از حمام های قدیمی شهر اردبیل موسوم به حمام شیخ (متعلق به عصر صفوی) در کوچه شهیدگاه نزدیک به بقعه شیخ صفی الدین اردبیلی واقع است. در ورودی آن ساده ولی دارای یک هشتی زیبا است. رخت کن حمام دارای چهار رواق و چهار ستون هشت ضلعی است. بر روی ستونها طاقهای جناقی بلند و کوتاه نهاده شده و نیم گنبد رواق ها بر طاق نماها تکیه دارد. ازاره حمام، کاشی های ساده داشته که اخیراً مرمت شده است. داخل حمام دارای دو شاه نشین بزرگ قرینه و دو نیم گنبد کوچک است که به خزینه آب گرم و در ورودی منتهی می شد. گنبد اصلی مرتفع بوده و با آویزهایی بر طاق نماها و نیم ستونهای مربع تکیه زده است. حمام شیخ پس از اتمام عملیات مرمت در بهمن ماه سال ۱۳۸۷ به عنوان موزه صنایع دستی استان اردبیل با اهداف نمایش آثار هنری صنایع دستی در سطح استان، ایجاد کارگاه های هنری، حفظ و احیاء هنرهای سنتی و صنایع دستی، انجام پژوهش و تحقیق برای علاقمندان در زمینه هنرهای سنتی مورد بهره برداری قرار گرفته است و در حال حاضر کارگاه های سفال، معرق چوب، قلمزنی، سنگ های قیمتی و نیمه قیمتی، سوخت روی چوب و.... در آن دایر می باشد.

موزه مردم شناسی اردبیل

یکی از موزه های مهم و قابل توجه استان اردبیل موزه مردم شناسی واقع در میدان عالی قاپو است که مجموعه غنی فرهنگ و هنر، معماری و تاریخ این منطقه را به همراه یادگارهای این سرزمین کهن به بازدیدکنندگان خود نشان می دهد. این موزه در محل حمام تاریخی ظهیرالاسلام یا آقانقی در سمت شمال غربی میدان عالی قاپوی اردبیل دایر شده است. تاریخ بنای حمام آقانقی به نیمه دوم قرن هفتم هجری قمری برمی گردد. این حمام را فردی به نام ظهیرالاسلام در دوره ایلخانی ساخته و ۲۰۰ سال بعد الحاقاتی به آن اضافه شده و بالاخره در زمان قاجار فردی به نام آقانقی مؤتمن الرعایا حمام را خریداری، مرمت و بازسازی کرد و از همین روست که حمام به هر دو نام معروف است. حمام ظهیرالدوله یا آقانقی در سال ۱۳۷۸ به تملک دولت درآمد و سازمان میراث فرهنگی با خریداری و بازسازی این حمام به دایر نمودن موزه مردم شناسی در آن اقدام نموده است. بازسازی حمام ظهیرالاسلام دربره های تاریخی مختلف موجب شده تا این بنابه مجموعه غنی معماری ادوار مختلف تبدیل شود. در معماری این حمام به جزئیات توجه ویژه ای شده و بنای حمام از معدود آثاری است که از تمام بخشهای

حمام های تاریخی بطور کامل برخوردار است. رواق هشتی شکل، رخت کن، کفش کن، گنبد سربینه، گرمخانه، استخرهای آب گرم و استخر آب سرد قسمتهای مختلف این حمام راتشکیل می دهد و استخر آب سرد آن با ۱۶ متر طول و ۳.۵ متر عرض که در تابستان برای ورزش شنا مورد استفاده قرار می گرفته در نوع خود واقعا بی نظیر است. بامرمت و بازسازی بنای حمام و استقرار موزه مردم شناسی استان اردبیل در این محل اشیایی از دوران زندیه، صفویه و قاجاریه به تماشا گذاشته شده است. تعدادی تندیس نیز که بیانگر قیافه، طرز پوشش و زندگی سنتی اردبیلی ها در آن دوران می باشد زینت بخش گنجینه مردم شناسی اردبیل است. در موزه مردم شناسی اردبیل ۳۳ نوع مجسمه با پوشش محلی و آیینی مردم استان اردبیل به نمایش درآمده که در حالت های مختلف هر یک بخشی از فرهنگ و آداب و رسوم این استان را بیان می کنند. این موزه محل مناسبی برای آشنایی با نحوه زندگی، آداب و رسوم، پوشش محلی مردان و زنان، نحوه پخت غذاهای محلی و آیینهای خاص این استان است. آثار و دست نوشته های مربوط به هویت تاریخی و فرهنگی این منطقه در این موزه می تواند اطلاعات ارزشمندی از گذشته درخشان مردم این استان در اختیار بازدید کنندگان قرار دهد.

موزه مشکین شهر

موزه باستان شناسی مشکین شهر از نظر آثار فرهنگی و تاریخی از موزه های فعال استان بوده و نمایشگاه اشیاء مختلف مکشوفه از کاوشهای باستانشناسی منطقه علی الخصوص محوطه باستانی شهرئیری پیرازمیان است. این آثار شامل ابزار آلات جنگی، استخوانی، آهنی، سفال، طلا، نقره و شیشه هستند که قدمت برخی از آنان به دوره های معاصر، اشکانی و برخی نیز به شش هزار سال قبل مربوط می شود. اغلب این اقالام باستانی است که بیشتر از منطقه باستانی شهرئیری، خرم آباد، سبزمیدان و بعضاً کشف اشیاء قاچاق و اهدایی است و شاخص ترین اثر این موزه گوشواره ای به شکل انگور است. اقالام موجود در دو دسته تقسیم بندی شده اند که برخی در موزه به معرض نمایش گذاشته شده و برخی دیگر نیز تحقیقاتی است و بیش از یکصد قلم از اشیاء دروئیرین ها به معرض نمایش عموم گذاشته شده است.

موزه مفاخر دینی اردبیل

موزه مفاخر دینی، گنجینه دینی و برگی از تاریخ دینی این منطقه بوده و با استناد به زندگی آنها می توان حرکت های عظیم تبلیغی و معنوی در زمان حیات آنها را مطالعه کرد. در این موزه و مجموعه نفیس که نقاشی همه علمای معرفی شده در آن توسط استاد حسن مردانه از هنرمندان نقاش اردبیل به تصویر کشیده شده، علمای بزرگ استان از جمله آیات عظام احمد مقدس (محقق) اردبیلی، میرزا محسن مجتهد اردبیلی، میر صالح مجتهد انواری، سید مرتضی خلخالی، میرزا علی اکبر مجتهد اردبیلی، سید یونس

موسوی اردبیلی، میرزا محمد مسایلی اردبیلی، سیدجواد محدث اردبیلی، آیت الله میرزا علی مشکینی، آیت الله سیدابراهیم سیدحاتمی، سیدعبدالکریم موسوی اردبیلی و مرحوم میرزا بویوک خلیل زاده (مروج) معرفی شده است. این موزه که در خانه تاریخی میرفتاحی شهر اردبیل راه اندازی شده به محلی برای رویت و آشنایی با ریشه‌های عمیق دین باوری مردمان استان تبدیل و این روزها پذیرای صدها محقق و ایرانگرد مشتاق امور فرهنگی است. بنای این مجموعه بر تهیه و گردآوری تصاویر و شرح حال مختصر و آثار علمی علما طراز اول که به مقام رفیع اجتهاد در علوم اسلامی بویژه فقه و اصول نایل آمده اند، اختصاص یافته و در تشخیص این موضوع علاوه بر اسناد و مدارک باقیمانده از آن بزرگان به گواهی و تصدیق تنی چند از حضرات آیات عظام استناد گردیده است.

موزولر قشلاقی

از آبادی های دهستان قشلاق غربی ازبخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است که براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱۳ نفر را در قالب ۲۸ خانوار در خود جای داده بود. موزولر قشلاقی با قشلاقات فرج اله ، ایری دره ، پالاز و حاج پنجعلی جای گرفته است. (موزوو) حشره ای است که در میان پوست اسب والاغ و گاووگاومیش جای می گیرد و با گزش آن سبب رم کردن چهارپایان می گردد

مولان

نام دوآبادی از آبادی های دهستان مهماندوست از توابع بخش کورائیم شهرستان نیر که بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ به ترتیب دارای ۱۹ و ۱۴ خانوار و ۵۶ و ۵۳ نفر جمعیت بوده اند.

مهدی پستی

از آبادی های شهرستان نمین که در دهستان ویلکیچ شمالی از توابع بخش مرکزی نمین قرارداد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۶۹ نفر را در قالب ۴۲ خانوار در خود جای داده بود مهدی پستی در جنوب شرقی دهستان ویلکیچ شمالی و در مجاورت روستاهای دورجین ، دگرمان درق و کریم کندی قرار گرفته و از سمت شرق به استان گیلان منتهی می شود.

مهدی خانلو

از آبادی های دهستان آزادلو از بخش موران شهرستان گرمی است که با ۵ خانوار و ۳۰ نفر جمعیت در فاصله ۲ کیلومتری سمت شمال شرقی مرکز دهستان آزادلو در مجاورت رودخانه بالهارود یا بولقار که در امتداد مرز ایران و جمهوری آذربایجان جریان دارد واقع شده است.

مهرعلی کندی

از آبادی های دهستان قشلاق شمالی از بخش مرکزی شهرستان پارس آباد است که درمجاورت قشلاق ایوب گنیک لو، حاتم قشلاقی، حاج الماس خان، حاج فتحعلی و حاج حسن قشلاقی قرار دارد. مهرعلی کندی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۳ نفر در قالب ۸ خانوار در خود جای داده بود.

مهره

از آبادی های دهستان اجارود شرقی از بخش موران شهرستان گرمی است که در فاصله بین ۳۹ درجه و ۱ دقیقه و ۳۵ ثانیه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۴ دقیقه و ۳۲ ثانیه طول شرقی در سمت شرقی مرکز شهرستان گرمی و درمجاورت آبادی های یثیل دگرمانی، دمیرچی علیا، پی یه دره و پرمهر قرار گرفته است. این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۰۸ نفر را در قالب ۶۰ خانوار در خود جای داده بود.

مهره دره سی - تپه تاریخی

مهره درسی که در تاریخ ۱۲ دی ماه سال ۱۳۸۶ با شماره ثبت ۲۰۴۲۸ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است از تپه های باستانی مربوط به دوران پیش از تاریخ ایران باستان در عصر آهن ۳ است که درمجاورت روستای مهره شهرستان گرمی قرار دارد.

مهماندوست - دهستان

از دهستان های بخش کورائیم شهرستان نیربه مرکزیت روستای یوخاری مهماندوست است که در سال ۱۳۶۶ تاسیس شده و شامل آبادی های آق درق، آق گونئی، خان قشلاقی، ملا احمد، مهماندوست سفلی، مهماندوست علیا، امین آباد، امین لو، اوزان بولاغی، اینچه، بوسجین، تاج بیوک، جین قشلاقی، خانه شیر، شمس آباد، قاراقاشلو، قایا قشلاقی، کلش بزرگ، کهریز، مولان سفلی، مولان علیا، هوادرق و خواجه بییم است.

مهماندوست سفلی

از آبادی های دهستان مهماندوست از توابع بخش کورائیم شهرستان نیرکه براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۹ نفر را در قالب ۲۲ خانوار در خود جای داده بود. مهماندوست سفلی در سمت غربی دهستان و درمجاورت دهستان فولادلوی شمالی قرار گرفته و به خان قشلاقی در شمال و مهماندوست علیا در جنوب غربی منتهی می شود.

مهماندوست علیا ارشق

نگاه کنید به : اوت پاشا

مهماندوست علیا نیر

ازآبادی های دهستان مهماندوست ازتوابع بخش کورائیم شهرستان نیرومركز دهستان مهماندوست دربخش کورائیم شهرستان نیراست که درسال ۱۳۶۶ تاسیس شده است و براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ دارای ۸۱ خانوار و ۲۸۱ نفرجمعیت بود.

میاندرق

ازآبادی های دهستان دوجاق ازبخش ثمرین شهرستان اردبیل است که درسرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴ نفرادر قالب ۲ خانواردرخود جای داده بود. روستای میان دره قبلا «میمون دره» نام داشت . میاندرق یا نقی کندی ، درمجاورت حسین خان کندی ، گندیشمین و قلعه یثری قراردارد.

میانرودان

روستای میانرودان که دراصطلاح عامیانه نیاروان یا میاروان هم نامیده می شود ازآبادی های دهستان پلنگا دربخش شاهرودشهرستان خلخال است که در۳۷درجه و ۲۵ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۳۶ دقیقه طول شرقی در ۳۰ کیلومتری شهرستان خلخال درمجاورت روستاهای اسبو ، درو ، خیمیس ، لرد ، سوسهاب و بفراجرد واقع شده است و کوه بزرگ آق داغ با ارتفاع بیش از ۳۳۱۵ متر در ضلع جنوبی آن قراردارد. در حال حاضر راه ارتباطی روستا با شهرستان خلخال و نیز بخش امامرود بیشترخاکی و پر از مسیرهای ناهموار ، پیچهای خطرناک و شبیهای بسیارتند بوده که معیشت را برای ساکنین با مشکل مواجه نموده است .میاروان بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۶۰ نفر را در قالب ۱۹۹ خانواردرخود جای داده بود وارتفاع آن ازسطح دریا ۲۱۳۰ متراست .

روستای میانرودان (میاروان) علاوه برچشمه های فراوانی که دارد دارای دو رودخانه معروف به نامهای کیچیک چای و بویوک چای می باشد که بنا به روایتی نام روستا را به دلیل قرار گرفتن بین این دو تا رود میانرودان نام نهاده اند.رودخانه بویوک چای ازدامنه های کوه آق داغ سرچشمه گرفته ودر ضلع جنوبی روستا جریان دارد. رود کیچیک چای هم از چشمه های آب سرد مناطق بیلاقی و زیبای سردول سرچشمه گرفته که این رود نیز از قسمت شمالی روستا جریان داشته و بعد از عبور ازمیان باغ های داخل روستا در پایین دست به رودخانه بویوک چای پیوسته و به سمت روستای لرد جریان می یابند.

میخوش

روستای میخوش که درعرف محلی(مو- خوش) نامیده می شود از آبادیهای نسبتاً متوسط دهستان اجارود شرقی دربخش موران از شهرستان گرمی است که درفاصله بین ۳۸ درجه و ۵۹ دقیقه و ۳۸ ثانیه عرض شمالی ازخط استوا و ۴۸ درجه و ۱۶ دقیقه و ۴۴ ثانیه طول شرقی از نصف النهارمبدأ و در مجاورت روستاهای اوماسلان ، اوچ آغاج ، علی وئردی لی ، جنگان ومیراب جای دارد. درسال ۱۳۹۰ تعداد ۳۳ خانوار با ۱۱۹ نفر درمیخوش ساکن بودند.

میراشرف اردبیل - زیارتگاه

زیارتگاه میراشرف که قبلاً درخارج از محدوده بافت تاریخی اردبیل و در اراضی زراعی شمال اردبیل قرار داشت با گسترش شهر در داخل محدوده شهری و درمحل ای که در جوار مقبره تپه تاریخی میراشرف اوبه نام محله میراشرف ایجادشده قرارگرفته است. متأسفانه در مطالعات و بررسی های میدانی هیچ اطلاعاتی درمورد میراشرف وشجره اجدادی وی بدست نیامد. ورودی مقبره میراشرف از سمت قبله بوده و داخل آن به صورت ۸ ضلعی اجراشده است. این بنا در شرق دارای نورگیر و در دو ضلع دارای طاقچه می باشد.

میراعلم قشلاقی

ازآبادی های دهستان قشلاق شرقی ازبخش قشلاق دشت شهرستان بيله سوار است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۳ نفررا در قالب ۵ خانوار درخودجای داده بود.میراعلم قشلاقی در مجاورت روستاهای خورخور سفلی ، علیا و پتلان قراردارد.

میرآب

از آبادی های دهستان اجارود شرقی از بخش موران شهرستان گرمی است که در عرف محلی به عنوان میروشناخته می شود و درفاصله بین ۳۸ درجه و ۵۹ دقیقه و ۲۷ ثانیه عرض شمالی ازخط استوا و ۴۸ درجه و ۱۵ دقیقه و ۲۳ ثانیه طول شرقی از نصف النهارمبدأ درفاصله بین روستاهای میخوش و انلخانلار قرار گرفته است. میرآب در سال ۱۳۹۰ تعداد ۷ نفررا در قالب ۲ خانواردر خود جای داده بود

میرآب داغی

میروداغی(میرآب) از کوه های مشهور بخش موران می باشدکه چون نگین سبزی در طبیعت زیبای موران می درخشد وهرکسی رنج صعود بربلندای این قله را بر خود هموارکند بخش اعظمی از منطقه

موران و قسمت وسیعی از جنگلهای آن را در زیر پاهای خود خواهددید. می گویند کسانی که اوائل طلوع آفتاب، خود را بر بالای این کوه برسانند شاهد انعکاس شعاع نور خورشید بر روی دریای خزر خواهند بود.

میرجعفرلو

از آبادیهای دهستان صلوات ازبخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است که درسال ۱۳۹۰ تعداد ۹۲ نفر را در قالب ۲۸ خانوار در خود جای داده بود. میرجعفرلو را سیدجعفرلو هم می گویند و سیدجعفرلو رایج تر از میرجعفرلوست. سیدجعفرلو در ۷۷ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر قرارداد

میرحسینلو

ازآبادی های دهستان ارشق مرکزی دربخش ارشق شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۸۵ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر در مجاورت روستاهای ذکیلو، قوورلو و آت توتان واقع شده است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۲ نفر را در قالب ۲۵ خانوار درخود جای داده بود.

میرزای نمین - حمام تاریخی

این حمام که بانی خیر آن شخصی بنام آقا میرزا بوده و بعدها حمام به همین نام مشهور گشته است از بناهای دوره قاجاری است حمام دربالای میدان اصلی شهرنمین قرارداد و دارای گنبد آجری بوده که تخریب شده است. ساخت و سازهای شهری که در سنوات اخیر در اطراف حمام شکل گرفته ، هارمونی تاریخی منطقه را تحت تأثیر خود قرار داده است و اینک بنای تاریخی حمام میرزای شهر نمین که به حمام محمدیان نیز معروف است در خطر تخریب و نابودی قرارداد. بیش از یکسال است که سقفی برای آن از طرف میراث فرهنگی ایجاد و تعیبه شده است ولیکن تا به امروز اقدامی برای بازسازی آن انجام نشده است.

میرزاایمان حمامی - حمام تاریخی

متأسفانه این قلم به هیچگونه اطلاعاتی ولو شفاهی درخصوص این حمام دست نیافت.

میرزاحسن کندی

ازآبادی های دهستان صلوات ازبخش مرادلوی مشکین شهر در فاصله ۶۲ کیلومتری آن است که در فاصله یک کیلومتری جاده و درمیان روستاهای مرادلو ، قاری مزرعه سی ، نصیرکندی ، داغ کندی ، صلوات ، سئردی ، داشلی دره قرار گرفته است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۸۱ نفر

را در قالب ۵۱ خانوار در خود جای داده بود ساکنان اولیه این روستا از اهالی قارا داغ و عمدتاً از دهستان کنچویه و گیرده گول تشکیل یافته است.

میرزاداخلانم اردبیل - زیارتگاه

بقعه معروف میرزاداخلانم در شهر اردبیل، میدان قیام، کوچه حسینیّه واقع شده است. میرزاداخلانم یکی از دختران میرغنی عاملی صاحب مقبره در حریم بقعه شیخ کلخوران است که از ارزش و تقدس والایی در نزد مردم اردبیل، به خصوص اهالی محله حسینیّه برخوردار می باشد. وی از بانوان شایسته و مطرح زمان خویش بوده که به روایتی همسر ایشان به خاطر اعمال ناشایست دچار نفرین وی می شود. مقبره و گنبدخانه میرزاداخلانم آینه کاری شده و توسط ازاره ای با سنگ مرمرسبز پوشش داده شده است. بقعه از سمت خیابان دارای نورگیری به داخل گنبدخانه است که از این نورگیر، ضریح به راحتی قابل رویت می باشد.

میرزارحیملو

ازآبادی های شهرستان نمین که در سمت شمال غربی دهستان ویلکیج مرکزی ازبخش ویلکیج و در مجاورت روستاهای آرخازلو، قاراحسنلو و آق بولاغ رستم خانی قرار دارد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۱ نفر را در قالب ۱۲ خانوار در خود جای داده بود.

میرزاعبدالله کهریزی

محل این کهریز دامنه کوههای دودران، حد فاصل نمین و روستای دودران است آب کهریز با کانال کشی به باغ امیر ممالک می رسیده و پس از مشروب کردن این باغ از رودخانه عبور نموده و آب موردنیاز باغهای غرب رودخانه را تامین میکرده است. باغ امیر ممالک که امروزه ساختمان های جدید در جای درختان خوش قامت آن قد کشیده اند در پشت دانشکده ادبیات قرارداشت، ضلع شرقی پل میدان شهر خیابان هشت متری تا جلوی دانشکده، از وسط باغ کشیده شده است.

میرزاعلی اکبر مجتهد - مسجدقدیمی

مسجد میرزا علی اکبر مربوط به دوره قاجار است که به دست حاج محمد حسین امین (از خاندان امینی ها) ساخته و در اواردوره ی قاجار به دست مرحوم میرزا علی اکبر مجتهد تعمیر شده و چون محل درس و منبر آقامیرزا علی اکبر در این مسجد بوده، از همان تاریخ مسجد به نام ایشان اشتهار یافته است. این مسجد تاریخی که در میدان مصلی اردبیل قرار دارد و در تاریخ ۱۱ تیر ماه ۱۳۷۵ با شماره ثبت ۱۷۴۲ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است. دارای دو در است. بنای ساختمان مسجد به

ابعاد ۳۰×۲۴ متر و سقف آن روی ۳۰ ستون با قطر متوسط ۸۸ سانتی متر بنا شده است. سقف آن دارای گنبدهایی است که روی تاق میان ستون ها ساخته شده و مصالح ساختمانی آن آجر است. در در پشتی مسجد که به کوچه شهیدگاه باز می شود، زنجیری وجود دارد که یک طرف آن پاره شده و روی لوله اتصالی آن « بسم الله الرحمن الرحیم - ادخلو الباب مسجداً - وقولوا حطه نغفرلکم - خطایاکم و سنزید المحسنین - عمل مرتضی » حک شده است. زنجیر به سقف و طرفین در ، آویخته است. در ضلع جنوبی حیاط خلوت پنجره مشبک گره چینی بالنسبه پرکاری باقی مانده است. گوشه جنوب شرقی حیات خلوت با کف شکن دراز به شبستان مسجد مرتبط است که در آن اتاقی مستطیل شکل با تزئینات چوبی به نام اطاق یا حجله حضرت ابوالفضل العباس ساخته شده است. در ضلع شرقی مسجد حجره های طلاب علوم دینی در دو طبقه ساخته شده است . دروازه از سنگ و آجر است و پایه های دروازه نیز از سنگ ساخته شده است. وسط صحن کنار حوض بزرگ سنگی ، یک سنگاب شیاردار با قطر دهانه $۱/۱۶$ و ارتفاع $۰/۷۶$ متر و ۳۲ شیار عمودی از سنگ خارا قرار دارد. از دیگر جاذبه های این بنا، دو منبر است که یکی مشبک و چوبی و دیگری به صورت صندلی بازودار چرخدار است. در جنوب مسجد، مدرسه علمیه و ساختمان جدید کتابخانه قرار دارد. ساختمان قدیمی مدرسه نیز تجدید بنا شده است. در قسمت جنوب شرقی و در بیرون مسجد، مناره ای قرار دارد که با کاشی های فیروزه ای، آبی و زرد به صورت لوزی های به هم پیوسته تزئین شده است . این مناره در سال ۱۳۷۰ هجری شمسی توسط سازمان میراث فرهنگی مرمت کامل شده است.

میرزاتاق

ازآبادی های شهرستان نمین در دهستان میناباد از توابع بخش عنبران نمین است که در فاصله ۱۵ کیلومتری شرق عنبران و در ۴ کیلومتری شمال شرقی نمین و حدوداً در ۲.۵ کیلومتری مرز ایران و آذربایجان واقع شده است و از سمت شمال شرق و شرق به جمهوری آذربایجان ، از سمت شمال غرب به روستای کلش ، از سمت جنوب و جنوب شرقی به روستای میناباد ، از جنوب غرب به شهر نمین و از سمت غرب به روستای جید منتهی می شود. رودخانه میرزاتاق چای که از کوه کهنه پست سرچشمه می گیرد از میان آبادی گذشته و به دشتهای نمین می ریزد. براساس گزارش مرکز آمار ایران روستای میرزاتاق در سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰ دارای ۴۷۸ نفر سکنه بود که در قالب ۱۲۴ خانوار زندگی می کرده اند. گویش اهالی میرزاتاق طالشی است و اهل سنت گرایش دارند. کار و پیشینه اغلب روستائیان کشاورزی و دامداری و باغداری و کارگری است. فرآورده های کشاورزی آن گندم و جو، سیب، گلابی، گوجه و زردآلو است. از جمله عوامل طبیعی که باعث پیدایش روستای فوق در این منطقه شده جنگلی بودن منطقه در گذشته های دور، خاک مناسب برای زراعت و وجود مراتع

خوب برای چرای دام و مهمتر از همه جاری بودن رودخانه دائمی می‌باشد و دقیقاً هسته اولیه روستا در جوار این رودخانه احداث شده که باعث جذب خانوارها به این مکان و سکونت در آنجا شده است.

میرسلطانلو قشلاقی

از آبادی های دهستان ارشق مرکزی دربخش ارشق شهرستان مشکین شهر ودر فاصله ۹۳ کیلومتری آن است این آبادی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۷ نفر را در قالب ۳ خانوار در خود جای داده بود. گوئیا میرسلطان نام یکی از پسران سیدبیگ رئیس طایفه سیدلر بوده واین روستا به نام او معروفیت یافته است.

میرعدیل (میرعادل) بولاغی - تفرجگاه

تفرجگاه اندبیل که بیشتر به چشمه میرعدیل (میرعدیل بولاغی) معروف است در پنج کیلومتری شرق مرکز شهرستان خلخال، در محدوده روستای اندبیل و در کوهپایه های تالش قرار گرفته و دارای بوته زارهای جنگلی و چشمه سارهای پر آب و زلال واقع گردیده است. این منطقه سر سبز و زیبا وعده گاه طبیعت گردان و علاقمندانی است که همه ساله در فصول گرم سال مسیر قدیمی و زیبای پیاده روی خلخال تا اسالم را با پای پیاده از اینجا شروع می کنند و با طی این مسیر از زیباییهای آن استفاده کرده و لذت می برند. در این منطقه چشمه آب بزرگ و وسیعی وجود دارد که آب خنکی در حجم زیاد ذل زمین می جوشد و بلافاصله به رودخانه بزرگی تبدیل می شود و از غرب به شرق جاری می گردد. چشمه میرعادل از ارتفاعات بالای دره بنات می جوشد و از طریق آبراهی که به صورت پلکانی ساخته شده جاری می شود. این آبراهه یکی از دیدنی ترین پدیده های چشم انداز روستای اندبیل محسوب می شود. این چشمه و حواشی آن تفرجگاه مناسبی برای گردشگران است و چون به صورت پلکانی ساخته شده است جلوه زیبایی دارد. در سنوات اخیر با ایجاد تاسیسات رفاهی لازم منطقه میرعدیل رابه تفرجگاه زیبایی تبدیل کرده اند و با راه اندازی جشنواره مجسمه های یخی و بازی های زمستانی برونق آن افزوده اند.

میرعلیلو

از آبادی های دهستان قاراسو و از بخش مشکین شرقی شهرستان مشکین شهر ودر فاصله ۳۲ کیلومتری آن است که از سمت شمال به جاده اردبیل - مشکین شهر، از جنوب به روستاهای اوانار و علی آباد از طرف شرق به روستای ارجق و از سمت غرب به فخرآباد منتهی می شود این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۵ نفر را در قالب ۵۷ خانوار در خود جای داده بود. تپه تاریخی علی میرزا در روستای میرعلیلو از تپه های تاریخی مربوط به دوران پیش از تاریخ ایران باستان است که در تاریخ ۲۵ اسفند ۱۳۴۵ با شماره ثبت ۶۲۰ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

میرفتاح خادملو - زیارتگاه

زیارتگاه میرفتاح خادملو در تپه شمالی مشرف به روستای خادملو در ده کیلومتری جنوب بخش کورائیم شهرستان نیر واقع شده است. به روایت اهالی روستای وی از روستای مجاور به نام توتون سوز به روستای خادملو مهاجرت نموده و حدود ۱۰۰ سال پیش دارفانی را وداع گفته است. از اهالی روستا روایت است که روزگاری به دلیل عدم بارش باران، اهالی روستا با خشکسالی مواجه می شوند، لذا مردم به زیارتگاه ایشان رفته و التماس دعا می کنند. با دعای ایشان در بالای کوه و استمداد از خدا، باران نازل می گردد. وجود چنین روایاتی بیانگر اعتقاد مردم به عصمت، پاکی و تقدس میرفتاح می باشد. زیارتگاه از لحاظ کالبدی بسیار ساده بوده و پوشش تخت سقف آن دارای روزنه ای به ابعاد ۱×۱ متر می باشد پشت بام به صورت نماد گنبد ساخته شده است.

میرفتاحی - خانه تاریخی

این بنا که در سال ۱۲۵۰ هجری شمسی توسط حاج میرفتاح ساخته شده است درفاصله سالهای ۱۳۳۰-۱۳۲۷ هجری شمسی به دبیرستان نظامی اجاره داده شده که یادگارهایی نیز از این زمان روی دیوارها باقی مانده است. خانه میرفتاحی اولین دبیرستان دخترانه در زمان رضاشاه بوده است. این بنا جزء بناهای درون گرا محسوب می شود که یک هشتی به عنوان مفصل ارتباط دهنده فضای بیرون با میانسرا می باشد. بنای موجود، باقیمانده بنای بزرگتری است که دارای دو بخش اندرونی و بیرونی بوده بخش اندرونی آن در قسمت جنوب غربی بنای موجود در سالهای گذشته تفکیک و به فروش رسیده است. ساختمان دارای شبستانهای تابستانی و زمستانی می باشد که پله هایی در سه گوشه میانسرا، ورود به بنا را میسر می سازد و راهروئی به عنوان فضای تقسیم و ارتباط دهنده بخش زمستان نشین و تابستان نشین عمل میکند. شاه نشین در بخش مرکزی در ارتباط با دو اتاق گوشواره کناری است و این اتاقها نیز در ارتباط با راهروهای کناری می باشند. ورود به زیرزمین از میانسرا از طریق سه ورودی تعبیه شده، انجام می گیرد. بنا دارای تزئینات آجری در نما بصورت خفته راسته و نقش و نگار آجرکاری در پیشانی و سردرها میباشد. آجر در قرنیز بصورت دندان موشی اجرا شده است. پنجره ساختمان بصورت ارسی هایی با طرح اسلیمی، شش درب و سه درب با شیشه های رنگی است. این بنا از سوی اداره کل میراث فرهنگی و گردشگری و... خریداری و پس از مرمت چندی هم به عنوان مرکز هنرهای سنتی مورد بازدید عموم قرار گرفت و در حال حاضر به عنوان موزه مفاخر دینی اردبیل مورد استفاده قرار می گیرد. خانه فتاحی که از آثار عهد قاجاری است تحت شماره ۶۶۸۷ در فهرست آثار تاریخی ایران به ثبت رسیده است.

میرقهرمانلو

از آبادی های دهستان صلوات ازبخش مرادلو — سوی شهرستان مشکین شهر است این آبادی در ۵ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر و در مجاورت روستاهای ساری قایا، قورت لو و نصیرکندی قرار دارد میرقهرمانلو که آنرا سیدقهرمانلو و حتی قهرمانلو هم می گویند بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۷ نفر را در قالب ۱۰ خانوار در خود جای داده بود

میرکندی

از آبادی های دهستان مشکین غربی ازبخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در سمت غربی مشکین شهر، در فاصله کمی از جاده مشکین شهر به اهر و در مجاورت روستاهای حقیق، خرم آباد زیرزمین و احمدبیگ لو قرار دارد. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۷۵ نفر را در قالب ۱۹۵ خانوار در خود جای داده بود. میرکندی را «دوکش» هم می گویند که پسوند فامیلی اهالی این روستاست. «دوکش» همان «دوکیش» است که بر اثر کثرت استعمال به دوکش تبدیل شده است.

میرنی

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان سردابه ازبخش مرکزی است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۵ نفر را در قالب ۳۸ خانوار در خود جای داده بود. روستای میرنی در شرق دهستان سردابه و در مجاورت روستاهای گرجان، شهرپور، باروق و دیجوجین قرار دارد و راه ارتباطی آن از جاده قدیم اردبیل - مغان منشعب می شود و با گذشتن از گرجان به میرنی منتهی می شود.

میره جین

از آبادی های دهستان خورش رستم شمالی ازبخش خورش رستم شهرستان خلخال که در مجاورت روستای کرگزلو قرار دارد و در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۰۹ نفر را در قالب ۳۷ خانوار در خود جای داده بود

میروئردی کندی

از آبادی های دهستان قشلاق جنوبی ازبخش قشلاق — دشت شهرستان بیله سوار است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۶ نفر را در قالب ۲۸ خانوار در خود جای داده بود. میروئردی کندی با آبادی های قبادکندی، دمیرچی خاراباسی و حاجی سیاب کندی همجوار است.

میزان

از آبادی های دهستان شعبان از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در سال ۱۳۹۰ تعداد

۶۰۶ نفر را در قالب ۱۵۰ خانوار در خود جای داده بود. روستای روستای میزان در فاصله ۳۱ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر در مجاورت روستاهای کرم لو و خاراوان اهر، پاشاییگلو، بیجک و ساطی جای گرفته است.

میغوان

از آبادی های دهستان اجارود غربی از بخش مرکزی گرمی است که در مختصات جغرافیایی ۳۹ درجه و ۲۰ ثانیه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲ دقیقه و ۴۴ ثانیه طول شرقی در فاصله ۴ کیلومتری جنوب غربی مرکز شهرستان و در کنار جاده قدیم گرمی به اردبیل جای گرفته است. تولید، دریامان و داش بولاغ از روستاهای همجوار میغوان (مئغوان) می باشند. مئغوان در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶ نفر را در قالب ۲ خانوار در خود جای داده بود.

میکائیل آباد

از آبادی های شهرستان کوثر (گیوی) است که در دهستان سنجبد جنوبی از بخش فیروز قرار دارد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۰ نفر را در قالب ۱۴ خانوار در خود جای داده بود. میکائیل آباد در ۳۷ درجه و ۳۶ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۵ دقیقه طول شرقی در مجاورت سکرآباد و فیروزآباد قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۱۶۵ متر است.

میکائیل دره سی

میکائیل دره سی از آبادی های دهستان پائین برزنسد در بخش انگوت شهرستان گرمی در استان اردبیل است که در سمت جنوب غربی دهستان و در مجاورت آبادی هایی از بخش انگوت شرقی، طوئوس دره سی، شرفه، تک بولاغ شرفه و دام دا باجا قرار گرفته است. فاصله میکائیل دره سی با قاسم کندی (مرکز دهستان) ۱۲ کیلومتر و با گرمی ۴۵ کیلومتر است و مختصات جغرافیایی آن ۳۸ درجه و ۵۲ دقیقه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۴۹ دقیقه طول شرقی است میکائیل دره سی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۱ نفر را در قالب ۱۳ خانوار در خود جای داده بود.

میل آغاردان

از آبادیهای دهستان سنجبد شرقی در بخش مرکزی شهرستان خلخال است که براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۲ نفر را در قالب ۸ خانوار در خود جای داده بود. میل آغاردان در ۳۷ درجه و ۴۹ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۳۰ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۲۰۲۰ متر است.

میمند

از آبادی های دهستان دورسونخواجه از توابع بخش مرکزی شهرستان نیر که در مجاورت روستاهای اسلام آباد، کله سر و گوللوجه قرار دارد و از سمت شمال به دهستان آبگرم منتهی می شود. میمند در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۱۲ نفر را در قالب ۸۴ خانوار در خود جای داده بود.

میمند - محوطه تاریخی

میمند یکی از روستاهای شهر نیر است و در فاصله ۱۷ کیلومتری شمال نیر قرار گرفته است. فاصله این روستا از جاده آسفالت نیر - اردبیل ۱۴ کیلومتر است و دارای راه آسفالت می باشد. در اطراف این روستا مکانی تاریخی وجود دارد که اهالی به آن دیک داشلار (سنگهای افراشته) میگویند «دیک داشلار» محوطه نسبتاً وسیعی بر روی کوه می باشد که پر از سنگ افراشته ها و نیز سنگ چینی هایی با سنگهای بسیار بزرگ و به شکل مدور و گاهی مستطیل است که خطوط دیوارها کاملاً مشخص می باشد محوطه دیک داشلار در شرق روستای میمند واقع شده است و تقریباً دو کیلومتر با روستا فاصله دارد. برای رسیدن به این سنگ افراشته ها از کنار روستای گوللی جه باید عبور کرد که یک قبرستان دوران اسلامی نیز در کنار این روستا به چشم می خورد سنگ افراشته های این مکان متأسفانه جابجا یا سرنگون گشته اند و حفاریات غیر مجاز منظره ناخوشایندی را در این مکان به وجود آورده است. بسیاری از مقابر تخریب گردیده اند اما پلانهای از دایره ها و مستطیلها باز هم مشخص است که بر روی یک تخته سنگ بزرگ و مدور دست ساز دیده می شود از بقایا چنین بر می آید که این مکان یک محل استقرار و آئینی بوده است وجود مقابر و نیز طرح پلانها گواه بزرگی برای این مدعاست. سفالهایی از این منطقه بدست آمده است که غالباً لعابی از جنس خود دارند .

میناباد

از دهستان های بخش عنبران شهرستان نمین به مرکزیت عنبران است که در سال ۱۳۸۰ تاسیس شده و شامل آبادی های جید ، کلش ، میرزاق ، میناباد است. روستای میناباد مرکز دهستان میناباد منطقه ای کوهپایه ای و سردو خشک است که در ۳ کیلومتری شمال شرقی شهرستان نمین و ۴ کیلومتری منطقه مرزی جمهوری آذربایجان واقع شده است و از شمال به جمهوری آذربایجان، از جنوب به روستای خشه حیران، از شمال غرب به روستاهای میرزاق و جید و از طرف جنوب غربی به شهر نمین منتهی می شود. روستای میناباد بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ دارای ۳۳۸ خانوار و ۱۱۷۷ نفر جمعیت بود. گویش مردم آن تالشی است و غالب اهالی آن اهل سنت هستند . شغل ساکنین روستای میناباد کشاورزی ،

دامداری و سپس تولید صنایع دستی و کارگری می‌باشد. نحوه تلفظ نام روستا به دو صورت «مینآباد» و «میناباد» است و در وجه تسمیه آن روایت های متعددی وجود دارد. عده ای به این روستا مین آباد «میناباد» می گویند که به معنی جایی است که هزاربار از بین رفته و دوباره آباد شده است. نگفته پیداست که منظور از هزار صفت کثرت باشد. قبرستان قدیمی این روستا با سنگ قبرهای تاریخی خود نشان از قدمت دیرینه ی این روستای کهن دارد و ما را به آبادی های مکرر این روستا و به تعبیری دیگر مین آباد بودن آن دلالت می کند. عده دیگر به این روستا مینا آباد می گویند و اعتقاد دارند که اولین کسی که به این روستا آمده و در آن سکنی گزیده شخصی به نام «میناور» بوده و به همین خاطر روستا به نام او مسمی گشته است. عده ی دیگری معتقدند که اسم اصلی روستا مومن آباد است که در اثر کثرت استعمال به شکل میناباد یا میناآباد درآمده است. اهالی روستای میناباد با توجه به تلفظ محلی (تالش) آن بیان دیگری هم از وجه تسمیه آن مطرح می کنند و معتقدند که نام محلی آبادی در اصل «بینوو» و یا «مینوو» به معنی محل یا روستایی که بین دو آب بوده است می باشد. اگر به بافت اولیه روستا نیز نگاهی بیاندازیم می بینیم که بین دورود یا دو آب قرار گرفته است. تصور بر این است که بافت اصلی و قدیمی روستا در کنار رودی که در قسمت شرقی روستا واقع شده است به وجود آمده و به مرور زمان بر وسعت روستا افزوده شده است بطوریکه امروزه محله هایی به نام کوچه شیخ ، مختارآباد ، مخابرات ، دره ی بزرگ در کنار بافت قدیمی روستا بوجود آمده است.

تپه توپراق اوچان مربوط به هزاره اول قبل از میلاد ، تپه اوروج یثری مربوط به هزاره اول قبل از میلاد و دوران های تاریخی پس از اسلام ، تپه باباپشته مربوط به دوران های تاریخی پس از اسلام و گورستان بابا حمزه مربوط به سده های میانی دوران های تاریخی پس از اسلام از آثار باستانی و تاریخی این روستاست که در فهرست آثار ملی ایران نیز به ثبت رسیده است . یکی از جاذبه های گردشگری میناباد جنگل شغال دره می باشد. شغال دره از اراضی میناباد شروع و به گردنه حیران ختم می شود.

مینجیق چی

ازآبادی های خالی ازسکنه دهستان شعبان شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۱۹ کیلومتری مشکین شهر و در مجاورت مزرعه جهان، قرار گرفته بود از چندین سال قبل ازسوی اهالی ترک و خانه ها در مقابل بادوباران به خرابه هایی تبدیل شده است.

نادرباخان - محوطه تاریخی

نادرباخان نام صخره ای سکو مانند در ابتدای شیروان درسی در فاصله کمی از آبگرم شابیل می باشد که می گویند نادرشاه افشارحین عزیمت به مغان برای تاج گذاری، ازاین دره دیدار کرده و محلی که اوایستاده و دره را مورد رصد قرارداده است. (نه دیر باخان) نادرباخان یعنی نظرگاه نادر و محلی که نادرشاه از آنجا دره را نظاره کرده است ، نام دارد

نادر قشلاقی

ازآبادی های دهستان انگوت غربی ازبخش انگوت شهرستان گرمی است که در ۳۹ درجه و ۱۰ دقیقه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۳۶ دقیقه طول شرقی تقریبا در محدوده ای که بعضی دیگر از قشلاقات عشایر کوچرو در آنجا مستقر می شوند قرار گرفته است. نادر قشلاقی که از سکونتگاه های موقت و کم جمعیت دهستان انگوت غربی است در مجاورت مال قیشلاقی، باغیش لی و قیشلاق علیا یا دوز قیشلاقی واقع شده است و در سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۴ نفر رادر قالب ۹ خانوار در خود جای داده بود. سکونت اهالی نادر قیشلاقی در این قیشلاق موقتی است و طول دوره اقامت در آن باتوجه به وضعیت آب و هوا و همچنین دام و مرتع تعیین می شود .

نادری اردبیل - پل تاریخی

این پل بر روی رودخانه بالیقلوچای بنا شده است. پل نادری، پلی چهارچشمه با پایه ها و نمای سنگی و طاق های آجری می باشد. این پل در دوره پهلوی دوم بر روی پلی به یادگار مانده از دوره صفوی که عامل ارتباطی جاده اردبیل به تبریز میباشد، بنا شده است.

نادری اردبیل - تپه تاریخی

این تپه در کنار رودخانه بالیقلو و نزدیک پل و دروازه قدیمی اردبیل به سراب قرار دارد. به نظر می رسد که این تپه در ننگهبانی ورودی شهر از سمت غرب بوده باشد .

نادری اصلاندوز - تپه تاریخی

تپه عظیم نادر در جنوب غربی شهر اصلاندوز مغان در ملتقای رودخانه آراز و قاراسو (دره رود) قرار دارد بلندی این تپه ۳۰ متر و محیط اطراف آن حدود ۱۵۰۰ متر و طول آن ۱۲۰ متر و عرض آن حدود ۱۰۰ متر است ظاهرا این محل در سده های متمادی واحد مسکونی بزرگی را تشکیل میداده و از هزاره اول پیش از میلاد تا اواخر سده یازدهم هجری قمری مسکون بوده است از اشیای مکشوفه در آن میتوان

از سفال خشت پخته دوران پارسی، سفالهای منقوش دوره اسلامی، تعداد زیادی سنگ انسبیدین به حالت تیغه و سنگ خام را نام برد تپه نادری از منظر تاریخی قابل توجه است. در این مکان بود که نادرشاه جهت خلع شاه طهماسب دوم صفوی از سلطنت انجمن بزرگی تشکیل داد و سران کشور و بزرگان را به دشت مغان فرا خواند و با خلع سلطنت از طهماسب میرزا به جای وی نشست. برخی معتقدند که تپه نادر به دلیل اهمیت و موقعیت استراتژیکی و نظامی آن از قدیمی ترین قلاع منطقه بشمار می رفته و قدمت آن تا هزاره سوم و چهارم قبل از میلاد تخمین می زند.

نارنج تپه - تپه تاریخی

نارنج تپه در نزدیکی روستای سامیان از دهستان کلخوران اردبیل و در سیزده کیلومتری استان اردبیل قرار دارد نارنج تپه در حدود ۲۰ متر ارتفاع و ۵۰۰۰ متر مربع مساحت زیر بنا میباشد قسمتی از دیواره آن به رودخانه ورنیاب وصل میشود این تپه به دلیل قرار گرفتن در سر راه ارتباطی ارزش دفاعی و نظامی برای اردبیل و مناطق داشته ولی متأسفانه این آثار باستانی مورد تخریب شبانه گنج جویان قرار گرفته است و تکه های چینی رنگی در محوطه این تپه پراکنده است.

نارین قلعه اردبیل

نارین قلعه که از قدمت و تاریخ ساخت آن اطلاع دقیقی در دست نیست در کنار رودخانه بالیقلو در درون شهر اردبیل قرار داشت دارای برج و باروی محکمی بود و دژ حکومتی شهر اردبیل به شمار میرفت و در جنگهای ایران و روس مرکز ذخیره لوازم جنگی بود. در دوره قاجاریه به ویژه بعد از سلطنت فتحعلیشاه، اردبیل بیشتر به نارین قلعه شهرت داشت زیرا بر اثر استحکام خاص آن، مطمئن ترین محبس برای نگهداری زندانیان سیاسی کشور بود و بیشتر بزرگان و شاهزادگان قاجار بخشی از عمر خود را در این دژ گذرانیدند. قلعه اردبیل قبل از قاجار نیز موجود بود و آن را ارگ می نامیدند افسران فرانسوی هیئت نظامی ژنرال گاردان در زمان فتحعلیشاه که قلعه را با الزامات جنگ ها و جنگ افزاری جدید متناسب نمی دیدند در اطراف آن باروی محکمی با برج های مستحکمی ساختند و علاوه بر خندق قدیمی قلعه که در داخل دیوارهای جدیدتر قرار گرفته بود در خارج آن نیز خندق عمیق و عریضی کردند و نهر آب را هم از محله شاه باغی به آن بردند.... این دژ که در جنگ های ایران و روس از مستحکمترین مواضع دفاعی ایران و مهمترین مرکز ذخیره لوازم جنگی بود در سال ۱۳۱۵ شمسی تخریب شد. میدانی که در وسط زمین این قلعه احداث شد و امروزه ادارات دولتی در آن محوطه ساخته شده اند بر روی طاق های ضربی بخشی از این قلعه ساخته شده است.

ناسوسچی بازار

ناسوس تلمبه دستی است که قبل از ایجاد شبکه های آب رسانی برای کشیدن آب چاه ها به سطح زمین از آنها استفاده می شد و جمعی از آهنگران اردبیلی در قسمت انتهایی دمیچی بازار به کار ساخت و ساز ، نصب و راه اندازی و تعمیر و نگهداری ناسوس (تلمبه دستی) مشغول بودند . به همین خاطر این بخش از بازار آهنگران را ناسوسچی بازار می گفتند.

ناصرآباد

روستای ناصرآباد که در عرف محل دیزو نامیده می شود ازآبادی های دهستان مشکین شرقی ازبخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که درفراز بلندی های مشرف به آبگرم معدنی قاینارجا در فاصله ۱۲ کیلومتری مشکین شهر جای گرفته است. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۳ نفر را در قالب ۲۳ خانوار در خود جای داده بود.

ناطور

ازآبادی های شهرستان کوثر(گیوی) است که دردهستان سنجبدجنوبی ازبخش فیروز قراردارد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۲ نفرا در قالب ۱۶ خانواردر خود جای داده بود. روستای ناطورازشمال با روستاهای زیناب و شرف آباد ازغرب با روستاهای ام آباد و کنچل دره ، از جنوب با روستای علاءالدین از شرق با روستاهای خلفه و فیروزآباد مجاورت دارد. این آبادی در ۳۷ درجه و ۳۳ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۱ دقیقه طول شرقی قراردارد وارتفاع آن ازسطح دریا ۱۴۴۰ متراست

ناقارا

ناقارا آبادی نسبتا متوسطی است که با ۲۶ خانوار و جمعیتی بالغ بر ۱۲۰ نفر درسمت شمال شرقی دهستان اجارودشمالی ازبخش مرکزی شهرستان گرمی درمجاورت رودخانه فصلی گرمی چایی قرار گرفته و با روستاهای شوردرق، سیدکندی ، چونه خان لی ویوخاری مازان قیشلاقی مجاورت دارد. فاصله روستای ناقارا با شهرگرمی ۱۶ کیلومتر است . بخشی ازاین مسیردرجاده گرمی به بيله سوار قرار دارد و بخشی دیگر در سه راهی شکاراو از جاده گرمی بيله سوار به سمت شرق جاده جدا می شود و با گذر از شکاراو ، بیگ باغی، صاگیرلار، قیزیل گوئی، آشاغی شوکورلو و سیدکندی به ناغارا می رسد.

ناوند

ازآبادی های شهرستان کوثر(گیوی) است که در ۳۷ درجه و ۳۷ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲ دقیقه طول شرقی در جنوب غربی دهستان زرج آباد بخش فیروز و در مجاورت روستاهای شرح آباد و

دولت آباد قرارداد و از سمت غرب به استان آذربایجان شرقی منتهی می شود این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۴ نفر را در قالب ۱۸ خانوار در خود جای داده بود.

نجفقلی قشلاقی

از آبادی های دهستان اجارود شمالی ازبخش مرکزی شهرستان گرمی است که در سمت شمالی مرکز شهرستان و در فاصله ۱۲ کیلومتری آن قرار دارد. نجفقلی قشلاقی در ۳۹ درجه و ۷ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۳ دقیقه طول شرقی در مجاورت روستاهای بهرام آباد ، فرضی کندی و سیرقشلاقی قرار گرفته است و ۱۲ کیلومتر با مرکز شهرستان فاصله دارد براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۵۷ نفر را در قالب ۹۵ خانوار در خود جای داده بود.

نرقشلاقی

از آبادی های دهستان انجیرلوازبخش مرکزی شهرستان بيله سوار است این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۰ نفر را در قالب ۷ خانوار در خود جای داده بود. در فاصله کمی از جاده اصلی گرمی به بيله سوار در مجاورت رودخانه آق بیگلر و آبادی های چای قشلاق حاجی سیاب، قشلاق جهان خانم لو و نوروزآباد واقع شده است.

نرگس تپه سی

تپه نرگس در منتهی الیه ضلع جنوبی شهر بيله سوار و در حاشیه رودخانه بالهارود واقع گردیده که از طریق خیابان معلم قابل دسترسی می باشد. این تپه علاوه بر دارا بودن جاذبه طبیعی، قدمت تاریخی برابر با شهر بيله سوار را دارا می باشد. نرگس تپه سی مربوط به دوره اشکانیان است و در ۵۰۰ متری بيله سوار واقع شده و در تاریخ ۷ خرداد ۱۳۸۷ با شماره ثبت ۲۲۹۳۲ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

نرلو

از آبادی های دهستان سنجبدشمالی ازبخش مرکزی شهرستان کوثر (گیوی) است که در سمت شمال غربی دهستان سنجبدشمالی در مجاورت آبادی های ترکه ده ، پیرزمان وجعفرلو قرار گرفته و از سمت شمال به دهستان کورائیم منتهی می شود این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۰ نفر را در قالب ۲۰ خانوار در خود جای داده بود.

نره گر (نره گر) - آبشار

آبشار نره گر در فاصله ۳۷ کیلومتری جنوب شرق خلخال و در نزدیکی روستای اسبو واقع شده است. این آبشار که با حدود نیم ساعت پیاده روی از روستای اسبو قابل دسترسی است از یک چشمه پرآبی سرازیر شده پس از سیراب کردن باغات روستای اسبو، به رودخانه شاهرود می ریزد، دره زیبای اسبو با تنوع گیاهی بالا دارای آبی خنک و گوارا می باشد. آب این آبشار از برف زمستانی باریده شده بر فراز کوههایی که این آبشار در دامنه آن جریان دارد تامین می شود و با وجود بارندگی های خوب فصل بهار، اگر برف خوبی در زمستان نبارد، میزان آب آن کم خواهد بود.

نریمان

ازآبادی های دهستان انگوت شرقی از بخش انگوت شهرستان گرمی است که درمجاورت روستاهای قباله، یوخاری بورون قیشلاق، جیدا، کورامال لی، یوخاری قاطاردرجنوب و آشاهی قاطار قراردارد. نریمان در سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۸ نفر را در قالب ۲۰ خانواردرخود جای داده بود

نریمان کندی قشلاقی

ازآبادیهای دهستان قشلاق شرقی از بخش قشلاق دشت بيله سوار است که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۰۴ نفر را در قالب ۳۰ خانواردرخود جای داده بود. نریمان کندی قشلاقی در مجاورت مایادره سی، قشلاق حاج حسین، قشلاق بیگ علی، ولی ممیلو و قهرمان قشلاقی قراردارد و شامل قشلاقات نریمان کندی حاجی هاوار، نریمان کندی امیراصلان و نریمان کندی حاجی خان اوغلان می باشد.

نشئه رود - رودخانه

رودخانه نشئه رود در بخش ثمرین جریان دارد طول آن نزدیک به ۳۲ کیلومتر است که ۱۵ کیلومتر آن درکوهستان وبقیه درجلگه است نشئه روداراضی آبادیهای ثمرین، چهل گز، چناقرد، دیجوجین، باروق، شهرپور، گرجان، جبه در، سامیان و معصوم آباد را آبیاری می کند.

نصرالله بیگ لو

ازآبادی های دهستان پائین برزند ازبخش انگوت شهرستان گرمی است که در ۳۹ درجه و ۱ دقیقه و ۱۴ ثانیه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۵۵ دقیقه و ۵۱ ثانیه طول شرقی از نصف النهار مبداء در ۲۵ کیلومتری غرب شهر گرمی و در ۱۵ کیلومتری شمال قاسم کندی، بین روستاهای حاج احمد کندی و ایراهیم کندی واقع شده و رود برزندچای هم از شرق آن می گذرد. این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰

تعداد ۴۰۷ نفر را در قالب ۱۰۹ خانوار در خود جای داده بود.

نصیرآباد گیوی

ازآبادیهایی دهستان سنجدغربی ازبخش مرکزی شهرستان کوثر(گیوی) است که در ۳۷ درجه و ۴۳ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۲ دقیقه طول شرقی درمجاورت روستاهای ابلی، پرگو، تبریزق، نیلیق و گنجگاه جای گرفته و در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۲ نفر رادر قالب ۴۰ خانوار در خود جای داده بود.

نصیرآباد مشکین شهر

ازآبادی های دهستان دشت ازبخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۳ کیلومتری شمال مشکین شهر درمجاورت روستاهای وراغول، بارزیل، کوت تپه و پریخان واقع شده است براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۹۸ نفر را در قالب ۴۰۹ خانوار در خود جای داده بود.

نصیرکندی ارشق

ازآبادی های دهستان ارشق مرکزی دربخش ارشق شهرستان مشکین شهر در فاصله ۸۰ کیلومتری مرکز شهرستان است. نصیرکندی از شمال با روستای هفت چشمه، از جنوب با روستای حسنلو، از شرق با روستای بولوط کندی و از طرف غرب با روستای دره بیگلر ————— همسایه است. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۵ نفر رادر قالب ۱۰ خانوار در خود جای داده بود.

نصیرکندی صلوات

ازآبادی های دهستان صلوات از بخش ————— رادلوی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۳ کیلومتری مرکز دهستان و در سمت شرقی آن قرار دارد. نصیرکندی در مجاورت روستاهای چاخیرچیمنی، میرزا حسن کندی، کوجون، قهرمانلی، ساری قایا و صلوات قرار دارد این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۹ نفر رادر قالب ۱۳ خانوار در خود جای داده بود.

نظرعلی بولاغی

ازآبادی های دهستان قشلاق جنوبی ازبخش قشلاق دشت شهرستان بيله سوار است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۳۶ نفر رادر قالب ۱۰۷ خانوار در خود جای داده بود. نظرعلی بولاغی در سمت شرقی دهستان قشلاق جنوبی و درمجاورت یوخاری قاراساققال، اوچ بولاغ و خان اوغلان قشلاقی قرار دارد.

نظرعلی کندی

ازآبادی های شهرستان نمین که در سمت شمال دهستان گرده از توابع بخش مرکزی نمین و در

مجاورت روستاهای هوشنه، فتح مقصود و خوش آباد واقع شده است این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸ نفر رادر قالب ۳ خانوار در خود جای داده بود.

نقدی

نقدی (نوغ - دی) نام دهستانی دربخش مشکین شرقی در شهرستان مشکین شهر و دواآبادی از آبادی های همین دهستان است که با پسوند علیا و سفلی یابه اعتبار قول اهالی با پیشوندهای آشاغی و یوخاری ازهم متمایز می شوند. مرکز این دهستان یوخاری نقدی است که در سال ۱۳۶۶ تاسیس شده است در سال ۱۳۹۰ آشاغی نقدی ۳۷ خانوار و ۱۲۳ نفر و یوخاری نقدی ۳۶۶ خانوار و ۱۱۷۸ نفر جمعیت داشته است. نقدی علیا در فاصله ۳۵ کیلومتری از مرکز شهرستان مشکین شهر در شیب تند و ناهمواری قرار گرفته و اکثر کوچه های آن چنان تنگ و باریک است که تردد با خودرو را غیر ممکن میسازد.

دهستان نقدی که در سال ۱۳۶۶ تاسیس شده شامل آبادی های آغچاقشلاق، ارباب کندی، پیرازمیان، جاموش اولن سفلی، جاموش اولن علیا، چناق بولاغ، حاتم کندی، داش بولاغی، شوش بولاغ، شهاب الدین، قیلینلوی سفلی، قیلینلوی علیا، کهلیک بولاغی، مسدرق، نقدی سفلی، نقدی علیا است. این دهستان با ۱۵ پارچه آبادی تعداد ۸۰۹ خانوار و ۲۷۴۱ نفر جمعیت دارد.

«نوه دی»، «نوغدی»، «نوجه ده»، «نوده»، «نوجه» تلفظ نام چندین روستای مختلف در استان های مختلف شمال غرب ایران است که با به کار گیری القاب مخصوصی که عرفا بوجود آمده از هم متمایز می شوند مثل: «نوودی» خلخال، «نوجه ده» (اردبیل)، «نوجه ده» (نمین)، «نوجه ده علیا» (کلبر)، «نوجه ده کندی» (هریس)، «نوجه ده سفلی» (کلبر)، «نوجه ده سادات» (بستان آباد)، «نوجه ده» (تبریز)، «نوجه ده درق» (مرند)، «نوجه ده شیخ لر» (مرند)، «نوجه ده» (نوغدی)، «نوجه ده کریمی» (کلبر)، «نوجه ده ملایحیی» (آذربایجان شرقی)، «نوجه ده». (خسروشهر)، «نقدی // نوقدی» (اهر) «یوخاری و آشاغی نقدی» (مشکین شهر) «نقدی کندی // نوقدی کندی» (اردبیل).

تلفظ محلی و بومی این اسامی در همه موارد بسیار متفاوت از شکل مکتوب آن است، واریانتهایی چون نوغدی، نوغدو، نوغادی، نوگه دی و احتمالاً بعضی واریانتهای دیگر در تلفظها ملاحظه می شود و از اینجا می توان حدس زد که اسم نقدی / نقده هم که در متون قاجاری به شکل «ناغادی» آمده، در زمره اسامی فوق قرار می گیرد و باید همراه با آنها تحلیل شود. بنابراین تا اینجا می توان نتیجه گرفت که اولاً اختلاف در این اسامی رسمی و دیوانی، حاصل تحریف، تصحیف علما و مستوفیان سابق است که به زعم خود اغلاط عوام را رفع می کردند. ثانیاً پسوند ده در نوجه ده و نقده (شکل قدیمی تر نقدی بود) ارتباطی با «ده» فارسی ندارد. این احتمال وجود دارد که پسوند «ده» در بعضی اسامی قراء آذربایجان هم از مقوله «تصحیحات» مستوفیان و قباله نویسان قدیم بوده و از تلفظ پسوند dey در انتهای اسامی

مذکور ناشی شده باشد. علی ای حال میتوان در ضبط اسامی فوق تجدید نظر کرد و اشکال محرف را متروک ساخت.

مناسبترین تحلیل از این اسم، تجزیه آن به دو مورفم مغولی *nuqa/nuqa* و *dei/-dai* می باشد. نوغا، نوفا و شکل *palatalized* آن نوگه در زبان مغولی به معنی چمن و سبزهزار است پسوند *dei/-dai* که شکل دیگری از *tai/-tei* است، معنای مالکیت و داشتن را القا میکند و از رایجترین پسوندهای مغولی است. بنابراین نوغادای به معنای مرغزار و چمنزار، یعنی مکانهایی که برای عشایر و صاحبان احشام مهم اند خواهد بود. حضور طولانی مدت ایلات و طوایف مغول در آذربایجان و مناطقی که امروزه کردستان محسوب می شود به خوبی توجیه کننده وجود و وفور اسامی مغولی در نقاط و نواحی مزبور است. البته احتمال دیگری هم وجود دارد که نمی توان رد کرد اما چندان قوی هم به نظر نمی رسد و آن اینکه جزء اول کلمه را از «نوقای» به معنای سگ بگیریم و «نوقاتای/نوقادای» را اسم قبیله یا طایفه می محسوب کنیم. که البته احتیاج به شواهد و قراین تاریخی دال بر وجود و حضور چنین قبیله ای خواهد داشت.

نقدی - چشمه آب معدنی

نقدی (نوغ - دی) بولاغی یا چشمه نقدی، چشمه آب خنکی بود که تاهمین اواخر از دل صخره های کم ارتفاعی در سمت غربی جاده اردبیل - مشکین شهر بیرون می زد و مسافری این مسیر در کنار آن دست و رویی به آب می زدند و سروصورت خود را صفامی دادند. ظاهرا خشکسالی های اخیر برای چشمه نیز اثر کرده و آن را خشکانده است. در بازدیدی که مردادماه سال ۱۳۹۲ از این مسیر داشتم اثری از آب برای چشمه ندیدم.

نقدی کندی

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان ارشق شرقی از بخش مرکزی است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۵ نفر را در قالب ۲۰ خانوار در خود جای داده بود..

نقدیوردی - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۰۱۵ متر در محدوده دهستان سنجید غربی از بخش مرکزی شهرستان کوثر و در ۱۷ کیلومتری شمال غربی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمال شرقی - جنوب غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۲۵ و عرض ۳۷.۴۳ می باشد.

نمھیل

ازآبادی های دهستان خورش رستم جنوبی ازبخش خورش رستم شهرستان خلخال که در کنار رودخانه ی قیزیل اوزه ن قرار گرفته است و درسرماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۷۹ نفررادرقالب ۲۰۴ خانواردرخود جای داده بود. نمھیل در۳۷ درجه و ۳ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۳ دقیقه طول شرقی قراردارد. روستای نمھیل به لحاظ دارا بودن باغات فراوان میوه ازجمله توت ، زردآلو، انجیر بزرگترین تولید کننده این میوه ها درسطح شهرستان خلخال می باشد و این میوه ها اکثرا در بازارهای خلخال واردبیل عرضه می گردد.مزارع روستا ازرودخانه روستای دمدل که آن هم از چشمه های آق داغ سرچشمه می گیرد آبیاری می شود. صنایع دستی روستای «نمھیل» بیشتر تولید جاجیم میباشد که از شهرت بین المللی برخوردار است.

نمین - شهرستان

شهرستان نمین در ناحیه شرقی استان با جمعیت ۵۹۶۴۰ نفر، در فاصله ۲۷ کیلومتری ازمرکزاستان واقع شده است. این شهرستان دارای جنگلهای طبیعی فندق در شرق و جنوب و باغ فراوان میوه می باشد. نمین در منطقه ای جنگلی و پوشیده از درخت قرارداشته وبه دلیل مجاورت با دریای خزر، ازآب وهوای نسبتا مرطوبی برخورداربوده به همین خاطر نیزاین شهررانمین یعنی نم دار ومرطوب نام گذاشته اند. نمین دارای گردشگاههای طبیعی و بسیار زیبایی برای عموم است. چشمه هایی با آب گوارا و سرد، زمین های پوشیده از گل و گیاه و منطقه جنگلی با درختان فندق ، گیلان و ازگیل پوشانده که فندق آن مشهور است. نمین شهر آلبالو است باغ های آلبالو و آلوچه های آن با چنارهای سر به فلک کشیده منظره ای ازبهشت رادر ذهن انسان تداعی می کند. نوعی سیب درختی قرمزی در نمین به دست می آید که غیراز پوست قرمز ، داخل آن نیز قرمز رنگ است و مزه ترش و شیرینی دارد.

نمین از شمال به کوه های کم ارتفاع بین مرز ایران و جمهوری آذربایجان ، از شرق به کوه های سرسبز و پوشیده از جنگل تالش ، از جنوب به قسمتی از کوه های تالش و بخش هیر و از غرب به رودخانه قاراسو و منطقه ارشق محدود می شود ارتفاع آن از سطح دریا ۱۵۰۰ متر و مساحت آن حدود ۱۱۰۰ کیلومتر مربع است. براساس آخرین تقسیمات کشوری شهرستان نمین از ۳ بخش مرکزی به مرکزیت نمین ، بخش عنبران به مرکزیت یوخاری عنبران و بخش ویلکیج به مرکزیت آبی بیگلو تشکیل می شود بخش مرکزی شامل سه دهستان دولت آبادبه مرکزیت دولت آباد ، دهستان گرده به مرکزیت گرده و دهستان ویلکیج شمالی به مرکزیت روستای ننه کران است. بخش عنبران شامل دو دهستان عنبران به مرکزیت عنبران و مینآباد به مرکزیت روستای مینآباد است بخش ویلکیج از دو دهستان ویلکیج جنوبی

به مرکزیت روستای حوروویلکیج مرکزی به مرکزیت آبی بیگلوتشکیل شده است. نمین از مناطق زیبا و با صفای استان اردبیل است که طبیعت سرسبز و زیبای آن سالانه شمار زیادی از گردشگران را به سوی خود جذب میکند چشمه های آب معدنی مشه سوو ، آب بروکش ، گیرده سوو طبیعت زیبا و دیدنی شاغلادره (شغال دره)، جنگل فندق لو، گردنه حیران و آثار باستانی متعددی نظیر بقعه شیخ بدرالدین نمینی، بقعه باباروشن ، بقعه پیرلنگ دهستان ننه کران، ساختمان صارم السلطنه ، تپه های تاریخی آریاتپه ، سربند ، سلوط ، حاجی نصیر و گوئور قلعه سی از دیدنی های زیبای شهرستان نمین است وجود «دلمن» ها در منطقه چای قوشان، لولوسنگری، خانقاه علیا، چوبان یوردی و قیرمیزلیق در جنوب غربی نمین نشان دهنده استقرار تمدن های اولیه در این مناطق است. «دلمن» نوعی ساختمان ابتدایی عهد برنز است که با تخته سنگ های بزرگ ساخته می شد. این اتاقها با ابعاد تقریبی ۲×۴ متر، از تخته سنگ هایی به ارتفاع ۱.۵ متر که دیوارهای آن را تشکیل می دهد ساخته شده است بر روی سقف این اتاق ها تخته سنگ بزرگ دیگری قرار داده و سپس اطراف آن برای حفاظت از سرما با خاک پوشانده اند. اطراف این اتاق ها در شعاع بزرگتری با سنگ چین دیگری احاطه شده که محیط بسته ای را در اطراف آنها بوجود آورده است.

شغل اکثر اهالی آبادی های متعدد نمین زراعت و باغداری است. بافت انواع گلیم جاجیم و مسند در نمین متداول است. یکی از انواع صنایع دستی که تا چندی پیش در نمین رواج داشت تولید چاقوی تاشوی بسیار تیز و برنده ای بود و چون دسته ی آن را از شاخ گوزن تهیه می کردند به چاقوی « مارال دسته » معروف بود. اندازه کوچک و ظریف آن برای استفاده پیرایش بانوان قابل استفاده بود.

نمین چایی - رودخانه

این رودخانه که از رودخانه های فصلی نمین میباشد از کوههای اطراف نمین سرچشمه میگيرد و در سالهای قبل در حدود پنج ماه از سال پر از آب بوده که متأسفانه خشکسالی این رودخانه فصلی را دست خوش ناملايمات روزگار قرار داده است.

ننه کران

از آبادی های شهرستان نمین که در دهستان ویلکیج شمالی از توابع بخش مرکزی نمین قرار دارد و مرکز دهستان ویلکیج شمالی در بخش مرکزی شهرستان نمین است که در سال ۱۳۶۶ تاسیس شده است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ در ۳۰۹ خانوار ۹۳۰ نفر جمعیت داشت. بر مبنای روایتی در خصوص وجه تسمیه این آبادی گوئیا جنگل های شمال تا نزدیکی آبادی فعلی ادامه داشت و اطراف آن با نوعی درخت به نام درخت نیل ؟ محصور بوده لذا آبادی را «نیل کران» یعنی نزدیک نیل گفته اند

که بعدها این کلمه به ترتیب به نیله کران و ننه کران درآمده است.

ننه کران تپه سی - تپه تاریخی

تپه ننه کران مربوط به هزاره اول قبل از میلاد است و در شهرستان نمین، بخش ویلکیچ شمالی، روستای ننه کران واقع شده است این اثر در تاریخ ۱۲ بهمن ۱۳۸۱ با شماره ثبت ۷۳۹۶ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است. مورفولوژی طبیعی و ساختار زمینهای اطراف نشان می دهد که ساکنان قبلی روستا در محل تپه های موصوف مستقر بوده اند. هرچند گزارش مثنوتی در دست نیست اما ایجاد تپه های مذکور را می توان در اثر تخریب نقاط جمعیتی در اثر زلزله حدس زد.

ننه کران حمامی - حمام تاریخی

این حمام که بانی آن شخص خیری به نام حاج عبدالرحیم بوده و بعدها حمام به همین نام مشهور گشته است از بناهای دوره قاجار شهرستان نمین است که در روستای ننه کران قرار دارد و دارای گنبد آجری بوده و در انتهای ورودی اصلی آبادی واقع شده است. این حمام که مردم به آن حمام مشدحسن نیز می گویند در خطر تخریب و نابودی قرار گرفته و در صورت عدم مرمت از شمار بناهای تاریخی منطقه حذف خواهد شد.

نوئور - دریاچه

دریاچه نوئور که در فاصله ۲۰ کیلومتری هیر و در میان کوهها و ارتفاعات جنوب شرقی هیر یا باغرو که از ارتفاعات فرعی رشته کوه تالش می باشد احاطه شده و از دریاچه های زیبا و سحرانگیز ایران به شمار می رود آب دریاچه نوئور از چشمه های کف دریاچه تأمین می گردد، وجود آب شیرین و سرد و همچنین وجود میگو های طبیعی فراوان باعث شده است لذیذترین ماهی قیزیل آلالی رنگین کمان جهان در این دریاچه به عمل آید. این دریاچه با بیش از ۲۲۰ هکتار وسعت، مشتمل بر دو دریاچه کوچک و بزرگ است که در فصول پرآب سال به هم متصل می شوند و دریاچه ای واحد را به وجود می آورند. دریاچه نوئور، زیستگاه مناسبی برای ماهی قزل آلا و پرستوی مهاجر و آنقوت است. حواشی این دریاچه زیبا از تفرجگاه های مهم اردبیل است و هر ساله مسابقه تفریحی ماهیگیری بین دوستان صید ماهی در این دریاچه انجام می شود. این دریاچه در ۴۸ کیلومتری جنوب شرقی اردبیل و در ارتفاع ۲۷۰۰ متری از سطح دریا قرار دارد. در سنوات اخیر به منظور استفاده بهینه از منابع آبی منطقه و مدیریت آن سدی بر این دریاچه بسته و بروسعت این دریاچه و میزان ذخیره آبی آن افزوده اند این سد از نوع حاکی با هسته رسی است که از سال ۱۳۶۶ به بهره برداری رسیده است و آب آن برای مصارف کشاورزی مورد

استفاده قرار می گیرد. ارتفاع این سد از سطح بستر ۵ متر، طول تاج آن ۱۰۳ متر و حجم کل آن ۲۰ میلیون مترمکعب است.

نواشاق

ازآبادی های دهستان سنجیدشرقی دربخش مرکزی شهرستان خلخال است که در مجاورت روستاهای چلمبر و خدافلای قشلاقی واقع شده است. نواشاق در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۱ نفر را در قالب ۱۲ خانوار در خود جای داده بود.

نوجه ده

روستای نوجه ده که در میان اهالی نوودی نامیده می شود ازآبادی های دهستان دولت آباد از بخش مرکزی شهرستان نمین است که در طول جغرافیایی ۴۸ درجه و ۲۵ دقیقه و عرض جغرافیایی ۳۸ درجه و ۲۱ دقیقه قرار دارد از شمال به روستاهای کنازق (کانازا)، خانکندی و سلوط، از سمت غرب به روستاهای سربند و ساقصی لو، از سمت شرق به روستاهای ینگیجه و جیگرکندی و از سمت جنوب شرقی به دهکده قدیمی اوولاغان که قبلاً شکارگاه فرمانروایان قاجار بوده و هم اکنون به شهرک صنعتی شماره ۲ اردبیل تبدیل گشته است منتهی می گردد این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۲۸ نفر را در قالب ۱۲۶ خانوار در خود جای داده بود. شغل اکثر مردم روستا کشاورزی و دامداری است و اغلب روستائیان در کنار کشاورزی به شغل رانندگی خودروهای سنگین نیز می پردازند. کشت محصولات بصورت آبی و دیمی صورت می پذیرد و آب زراعی آن از رودخانه قاراسو و چاه های نیمه عمیق تأمین می شود. سیب زمینی، گندم و جو بیشترین محصول کاشته شده در روستا را تشکیل می دهند، کاشت محصولات نظیر ذرت خوشه ای گلزا و گلرنگ نیز به تازگی در بین کشاورزان رواج یافته است. چند واحد مرغداری و یک واحد گلخانه نیز در روستا فعالیت دارند.

درخصوص نامگذاری روستا به نوجه ده (نوه دی) سه نظریه مختلف وجود دارد: در زبان محلی به شکاف یا مجرای که بوسیله جریان آب در زمین های شیب دار ایجاد می شود «نوو» یا «نوو آغزی» می گویند. «ناو» باتوجه به معانی متعدد آن جوی آب، ممر آب و یا دره ای است که رودی از میان آن بگذرد و دلیل نامگذاری این روستا بنام نوه دی به خاطر مسیر رودخانه و نهرا در مجاورت روستاست. دومین نظریه در خصوص وجه تسمیه نام آبادی، نام آبادی را به ویرانی و بازسازی مجدد آن در دوسه سده قبل پیوند می زند براساس این نظریه، قریب به ۳۵۰ الی ۴۰۰ سال پیش روستا به دلایلی ویران شده و از بین می رود و بعد از گذشت چند سال با ورود طایفه هایی از اطراف و تجمع آنها در این منطقه، این روستا مجدداً شکل می گیرد، پیرمردان روستا براین عقیده هستند که بازسازی نوودی (نوجه ده) به

دستور خان نمین صورت گرفته است. عده ای دیگر نوجه ده را عنوان تغییرشکل یافته ای از ترکیب «نوجاده» می دانند، بدین معنا که مسیر قدیمی «اثل یولو» یا «کهنه یول» در طی زمان به مسیر دوم که همان راه شوسه است تغییر کرده است. راه شوسه از نزدیکی ساختمان عوارضی سابق و از کنار پل شُرشر میگذشت و ادامه می یافت. بدین طریق نوجاده به مسیر نو تلقی شده است و به مرور در لفظ عامیانه نوجاده باحذف حرف «الف» به نوجده یا نوجه ده تغییر یافته است. که باتوجه به وجودآبادی های متعددی به نام نوده ، نوجه ده و نووه دی در شهرستان های مختلف استان اردبیل و دیگر استان های کشور تبیین اخیر کمی غیرمقبول به نظر می رسد.

نوداش - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۷۰۶ متر در محدوده دهستان سنجبد شمالی ازبخش مرکزی شهرستان کوثر (گیوی) و در ۲۵ کیلومتری شمال مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه ، شمالی - جنوبی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۳۵ و عرض ۳۷.۵۳.۳۰ می باشد.

نوده - آبشار

آبشار نوده (نو - وه - دی) در موقعیت جغرافیایی در فاصله ۴ کیلومتری شرق روستایی با همین نام در منطقه هشجین خلخال واقع شده است. ارتفاع آبشار در حدود ۳۰ متر و از میان صخره ای سنگی به پایین می ریزد.

نوده خلخال

ازآبادی های دهستان خورش رستم شمالی ازبخش خورش رستم شهرستان خلخال که در ۳۷ درجه و ۲۱ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۷ دقیقه طول شرقی درمجاورت روستاهای گیوی خورش رستم ، زاویه گیوی ، دمدل و قوشان واقع شده و ازسمت جنوب به دهستان خورش رستم جنوبی منتهی می شود. این آبادی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۰۶ نفر را در قالب ۵۰ خانوار در خود جای داده بود.

نوده گیوی

ازآبادی های دهستان سنجبدشمالی ازبخش مرکزی شهرستان کوثر (گیوی) است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۲۲ نفر را در قالب ۵۷ خانوار در خود جای داده بود. آبادی های کرندق ، مرادخانی ، گزورسغلی از همسایگان «نوده» محسوب می شوند. این آبادی در ۳۷ درجه و ۴۸ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۱ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۵۹۰ متر است.

نوده نمین

ازآبادی های شهرستان نمین که دردهستان ویلکیج شمالی ازتوابع بخش مرکزی نمین قرار دارد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۶ نفر را در قالب ۱۶ خانواردرخود جای داده بود. روستای نوده درفاصله کمی ازسمت شمالی جاده اردبیل به آستارا درحوالی تونل و درمیان روستاهای خانقاه علیا، خشه حیران، جله کران و دودران جای گرفته است.

نودوز قالاسی - قلعه تاریخی

این قلعه در محلی بین اهر و مشکین شهر و در گردنه ای معروف به نودوز واقع شده است. این قلعه مربوط به دوره ساسانی است و دارای دو برج و یک دیوار مدورمی باشد، که دو برج را به یکدیگر متصل می کند و در زیرآن برج دیگری واقع بوده که قسمت هایی از آن خراب شده و از بین رفته است. مصالحی که در این بنا به کار رفته، از سنگ های تراشیده قالبی است که به وسیله ملات ساروج در هم آمیخته است. در دوره اسلامی و احتمالاً اوایل اسلام بر فراز قلعه تاسیسات دیگری ساخته شده است که از خشت خام می باشد. وجود باران های مداوم، خشت های گلی را فرسوده و از بین برده است و تنها اثری از آن ها باقی مانده است. قلعه فقط در بخشی که به جاده و گردنه مشرف است، تاسیساتی دارد. طرف دیگر آن دره بسیار عمیق و وحشتناک است که راه به جایی ندارد.

نوراله بیگلو

روستای نورالله بیگ لی دردهستان پائین برزند ازبخش انگوت شهرستان گرمی در استان اردبیل است که درفاصله ۲۴ کیلومتری شهرستان گرمی و بر سر جاده مواصلاتی اردبیل به گرمی قرارگرفته است نورالله بیگ لی درمختصات جغرافیایی ۳۹ درجه و ۵۶ ثانیه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۵۵ دقیقه و ۲۴ ثانیه طول شرقی و در مجاورت رودخانه معروف برزندچایی قرارگرفته است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۶ نفر را در قالب ۱۹ خانواردرخود جای داده بود.

نوران

ازآبادی های شهرستان اردبیل در دهستان بالیقلو از بخش مرکزی است که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۶۲ نفر را در قالب ۲۵۸ خانوار درخودجای داده بود. روستای نوران درسمت غربی اردبیل ودرمجاورت روستاهای اسگی شهر وحسن باروق و دهستان سبلان از شهرستان سرعین واقع شده است.

نورمحمدکندی

نام سه آبادی ازآبادی های دهستان اصلاندوز ز بخش اصلاندوز شهرستان پارس آباد است این

آبادی ها که با پیشوندهای اورتا ، آشاغی ویوخاری ازهم متمایزی کردند بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ به ترتیب دارای ۸۸ ، ۱۲۳ و ۱۳۰ خانوار و ۳۴۱ ، ۴۹۳ و ۴۷۵ نفر جمعیت بوده اند.

نوروزآباد

ازآبادی های دهستان انجیرلوازیخش مرکزی شهرستان بيله سواراست این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۰ نفرادر قالب ۳ خانواردر خود جای داده بود. نوروزآباد درمجاورت رودخانه آق بیگ لر، با آبادی های اوچ درق وهیبت جهان خانم لو همجواراست.

نوشار

ازآبادی های شهرستان اردبیل دردهستان فولادلوی شمالی ازتوابع بخش هیر است که درفاصله ۲۰ کیلومتری مرکز شهرستان اردبیل قرار گرفته ودر سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۵۹۲ نفرا در قالب ۴۲۱ خانواردر خودجای داده بود.سدنوشارکه درمجاورت روستای نوشار قرارداد درسال ۱۳۶۵ به بهره برداری رسیده وآب آن برای مصارف کشاورزی مورد استفاده قرارمی گیرد.سد نوشارازنوع خاکی با هسته رسی است ارتفاع سدازیستر ۷ متر طول تاج ۶۹۵ متر وحجم کل سد ۰.۷ میلیون مترمکعب است.

نوشار - تالاب

تالاب فصلی نوشار در ۳۵ کیلومتری جنوب شرقی اردبیل واقع شده است. چمنزارهای اطراف تالاب در فصل بهار و زمستان مورد استفاده انواع پرندگان قرار می گیرد و در دیگر فصل ها نیز چراگاه دامداران رمه گردان است.

نوشنق

ازآبادی های شهرستان نمین که دردهستان گرده ازتوابع بخش مرکزی نمین قرارداد این روستا از سمت شمال با روستای اورنج ، شمال شرقی با روستای گرده ، از شرق با روستای سیف آباد (آق داغ) ، از غرب با روستاهای یاجیل—و و دوشان بولاغی واز سمت جنوب با روستاهای خشکه سیل (آقا زمانکندی) و تپه متصل است. این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۷۵ نفرادر قالب ۱۲۸ خانوار در خود جای داده بود.

نولو

نولو یا اسمعلی کندی از آبادی های سمت غربی دهستان انگوت بخش انگوت گرمی است که در فاصله بین ۳۹ درجه و ۱ دقیقه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۳۱ دقیقه طول شرقی قرار دارد.سابق براین

که هنوز لوله ، شلنگ و آلات وادوات مختلفی برای انتقال وجابجایی آب اختراع نشده بود برای انتقال آب ازجایی به جایی که از اراضی غیرهمسطح می گذشت و یا رودخانه و شیار دره مانندی دربینشان وجود داشت میان تنه های بزرگ درختان را خالی می کردند و ازآنها ناودان های چــــوبی بلندی می ساختند وبه عنوان مجرا و کانال درمسیر جریان آب قرارمی دادند.این ناودان های چوبی «ناوو» و یا «نوو» نامیده می شد. ناو درلغت نامه دهخدا به معنی رخنه ، سوراخ ، وادی ودره ای که رودی از میان آن بگذرد و همچنین «... چوب میان خالی کرده که در بعضی مواضع آب از آن به چرخ آسیا خورد و به گردش آرد....» آمده است.بدین ترتیب «نولو» به معنی مکان دارای «نوو» یا به صورت تحت اللفظی «ناوودارخواهدبود» منطقه ای که روستای نولو درآن قرارگرفته سروکارزیرادی با رود وآب و«ناوو» دارد و هیچ بعید نیست که این اسم به همین معنا که مورد اشاره قرار دادیم بر آبادی نولو اطلاق شده باشد. نولو براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۴۱ نفر را در قالب ۳۴ خانواردرخود جای داده بود.

نولوبولاغی

نولی بولاغی یا لولی بولاغی از آبادی های دهستان ارشق غربی از بخش مرادلــــوی مشکین شهر است که درفاصله ۶۳ کیلومترازمرکزشهرستان مشکین شهرودرمجاورت روستاهای نیازقلی ، گیرده گول، چرچر ، کنچووا قرارگرفته است این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۹۴ نفر را در قالب ۴۳ خانوار در خود جای داده بود. نولوبولاغی را کرنا ب هم می گویند.

نووہ دی چایی - رودخانه

رودخانه نووہ دی از رودخانه های محلی شهرستان نمین است که درفاصله ۱۰ کیلومتری مرکز شهرستان ازمجاورت روستای نووہ دی جاری است.

نهربند - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۵۴۰ متر در محدوده دهستان سنجبد شرقی از بخش مرکزی شهرستان خلخال و در ۷ کیلومتری شمال شرقی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمال شرقی - جنوب غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۳۶ و عرض ۳۷.۴۰ می باشد.

نی احمدبیگ

ازآبادیهای دهستان سنجبــــدغربی ازبخش مرکزی شهرستان کوثر(گیوی)است که درفاصله ۵ کیلومتری شهرستان کوثر و ۲۰ کیلومتری شهرستان قرارداد این آبادی درسال ۱۳۹۰ تعداد ۱۹۵ نفرادر قالب ۴۸ خانواردرخودجای داده بود.نی احمدبیگ درفاصله کمی ازجاده خلخال- اردبیل درمجاورت

روستاهای هوشانق و آبگرم و دهستان خاندبیل شرقی واقع شده است. روستای نی در ۳۷ درجه و ۴۲ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۵ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۷۰۰ متر است.

نی لیق

از آبادی های دهستان سنجبد غربی ازبخش مرکزی شهرستان کوثر (گیوی) است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۱۰ نفر را در قالب ۱۴۷ خانوار در خود جای داده بود. «نی لیق» یا «نی لیک» که با روستاهای گنجگاه ، نصیرآباد و پردستلو همجوار است در ۳۷ درجه و ۴۲ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۲ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۴۰۰ متر است و چون محل آن قبل از ایجاد آبادی نیزار بوده به این نام معروف شده است.

نیاخرم

از آبادی های دهستان خاندبیل غربی دربخش مرکزی شهرستان خلخال است که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۱ نفر در قالب ۲۷ خانوار در خود جای داده بود. این آبادی در ۳۷ درجه و ۳۲ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۱ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۵۰۰ متر است.

نیار

نیار از آبادی های دهستان شرقی دربخش مرکزی شهرستان اردبیل و مرکزین دهستان می باشد که در سال ۱۳۶۶ تاسیس شده است و در ۲۲۱۸ خانوار ۸۴۰۵ نفر جمعیت دارد. رودخانه فصلی و محلی نیار در مجاورت آن جاری است.

نیارق

از آبادی های دهستان ویلکیج مرکزی ازبخش ویلکیج شهرستان نمین است که در فاصله ۳۰ کیلومتری از مرکز استان در مجاورت روستاهای گرمه چشمه، سوها، بریس، محمود آباد ، آلاذیزگه ، حور ایریل ، قیزیل قایا و سقیزچی قرار گرفته است و در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۸۸۵ نفر را در قالب ۵۶۴ خانوار در خود جای داده بود. در وجه تسمیه روستای نیارق که در میان اهالی به نیارا معروف است روایت های مختلف غیر مستندی وجود دارد که فاقد هرگونه استنادی است. برخی از اهالی معتقدند که در دوران صفویه زنی شجاع و نترس به نام نیگار در این منطقه حکمرانی میکرده و روستا به نام او نگار شناخته شده که به مرور زمان الف به انتهای کلمه نیگار اضافه شده و رفته رفته به صورت نیگارا و سپس نیارا درآمده است و حرف «ق» بعدا به آن اضافه شده است. برخی نیار را برگرفته از نام طایفه ای به نام نیار می دانند که از بنیانگذاران این آبادی بوده اند و بالاخره گروهی هم نیار را کلمه باستانی و مقدسی

می دانند که از زمانهای خیلی دور براین دیار اطلاق شده است .
متأسفانه نام اکثر روستاها و مناطق استان در منابع قابل دسترس به طور مشخص ریشه یابی نشده و نیارا هم ازاین امر مستثنی نیست ، به احتمال قوی « نیارا » یک کلمه قدیمی و باستانی می باشد که حرف «ق» هم بعدا به آن اضافه شده وآن را به شکل «نیارق» درآورده است که به غیر از استفاده در مکاتبات رسمی کاربرد دیگری ندارد و روستا به نیارا مشهور است .

نیازسویو

ازآبادی های دهستان شعبان ازبخش مرکزی شهرستان مشکین شهراست که در فاصله ۲۸ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر و بر سرجاده اهر- مشکین جای گرفته است. نیاز سویو یا نیاز در مجاورت رودخانه اهرچایی قرارداد و از مهاجران طایفه مغانلو تشکیل شده است ودر سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۰ نفر را در قالب ۲۰ خانوار درخود جای داده بود. در این روستا چشمه آب معدنی وجود دارد که برای درمان بیماری های اعصاب مفیداست و نیاز سویو نامیده می شود وآبادی نام خودرا از چشمه گرفته است.

نیازقلی

ازآبادی های دهستان ارشق غربی از بخش مرادلسوی شهرستان مشکین شهر است که فاصله ۵۰ کیلومتری مشکین شهر در مجاورت روستاهای نولو بولاغی ، گیرده گول ، چرچر داشلی دره قرار گرفته است. این آبادی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۹ نفرا در قالب ۱۴ خانوار در خود جای داده بود.

نیت داشی

غارکوچک دستکندمانندی است که بر روی تپه های واقع درکنار رودخانه ای که درسمت شرقی گرمی و مابین روستاهای تولون وآرمارمشهدلو جاری است قرارداد. اهالی منطقه نیتی به دل می گیرند و آنگاه سنگی از زمین برداشته وبه سوی این غارپرتاب می کنندو معتقدند اگرسنگ انداخته شده در داخل غار قرار بگیرد نیتشان برآورد خواهد شد.

نیر - شهرستان

شهرستان نیر در ۳۹ کیلومتری غرب اردبیل بین کوههای سبلان و بزقوش قرار دارد. مجاورت با این کوهها موجب پیدایش رودخانه های دائمی و فصلی متعددی در منطقه شده و باعث رونق فعالیت های کشاورزی و دامپروری منطقه گردیده است. مهمترین رودخانه نیر رودخانه بالیقواست که این اسم را به واسطه وفور ماهی به خود گرفته است. رودخانه آغلاغان دومین رودخانه دائمی نیر است که از دامنه های جنوبی سبلان سرچشمه گرفته و پس از پیوستن چشمه های شمال غرب نیر موسوم به

بولاغلار و عبور از شهر نیر به رودخانه بالیقلو می‌پیوندد. آب حاصل از این رودخانه در زمانهای قدیم انرژی لازم جهت به کار انداختن توربینهای آسیابهای آبی نیز تامین می‌کرد اما امروزه اثر چندان از آنها باقی نمانده است.

نیر علاوه بر آبهای گرم و سرد معدنی از نظر آب و هوا نیز منطقه زیبایی به شمار می‌رود و از موهبت طبیعی مانند دامنه‌های سرسبز و قله‌های سر به فلک کشیده سیلان برخوردار است جمعیت آن بالغ بر ۵۲ هزار نفر می‌باشد. آب و هوای آن در تابستان معتدل و مطبوع است. بلندترین کوههای آن چال داغی و سوغان لی داغ می‌باشد. رودهای مهم آن بالیقلو چای، نیر چایی، آغلاغان، قوروچای و جوراب چایی است. از آبهای معدنی و چشمه‌های آبگرم منطقه می‌توان به بوشلی (بروجلو)، قینرجه، ساقیزچی، بولاغلار، لای و اسلام آباد اشاره کرد. مهمترین صنایع دستی این شهرستان گلیم بافی می‌باشد.

شهرنیر تنها نقطه شهری و مرکز شهرستان جدیدالتاسیس نیر در فاصله ۳۵ کیلومتری از اردبیل، در کنار جاده اصلی ارتباطی اردبیل به سراب مستقر می‌باشد و فاصله آن از شهرهای سراب و تبریز در سمت غرب شهر به ترتیب ۴۵ و ۱۷۵ کیلومتر می‌باشد. این شهرستان از شمال به شهرستان اردبیل، از شرق به بخش هیر و شهرستان کوثر، از جنوب به شهرستان کوثر و از جنوب و غرب به استان آذربایجان شرقی منتهی می‌شود. شهرستان نیر براساس آخرین تقسیمات کشوری ازدو بخش مرکزی به مرکزیت نیر و بخش کورائیم به مرکزیت کورائیم تشکیل می‌شود بخش مرکزی شامل دودهستان دوسونخواجه به مرکزیت روستای اسلام آباد و دهستان رضاقلی قشلاقی به مرکزیت رضاقلی قشلاقی است. بخش کورائیم از سه دهستان مهماندوست به مرکزیت یوخاری مهماندوست، یورتچی شرقی به مرکزیت کورائیم و یورتچوی غربی به مرکزیت قاراشیران تشکیل شده است

درباره نام تاریخی این شهر مورخین اختلاف نظر دارند بعضی بر این عقیده‌اند که نرسی هفتمین پادشاه ساسانی آن را آباد کرده و به همین خاطر نام نرسی به آن اطلاق شده و نام نیر از نرسی گرفته شده است که خود به معنی واصل به حق آمده است. دسته ی دیگر معتقدند که نیر در اصل «نیر» بوده و آتشکده «نیر اعظم» موجب پیدایش این نام گردیده است. از محل واقعی آتشکده نیر اعظم اطلاع خاصی در دست نیست در برخی از فرهنگها به آن اشاراتی شده است. آنچه در منابع نوشته شده آن است که این آتشکده پرنور از درخشندگی خاصی برخوردار بوده است. این احتمال می‌رود که مسجد جامع فعلی نیر که در زمان تیمور لنگ ساخته شده است بر روی آتشکده نیر اعظم باشد. عده‌ای می‌گویند نام نیر در شکل کنونی خود به معنی پوشیده شده از نی‌های به هم پیچیده و نی ریز است. به عقیده صاحبان آثاری چون معجم البلدان، تاریخ یعقوبی، مرصداطلاع، مسالک و ممالک و برهان قاطع و همچنین به نظر علامه دهخدا کلمه نیر برگرفته از کلمه نریز و به معنای قرارستاق « اردوگاه جنگجویان مغول که در آن زمان در این منطقه بوده » می‌باشد.

کثرت معماری های صخره‌ای ، وجود معابد میتراثیسم ، اشارات متون اوستایی بر وجود بناهایی مثل دژ زیرزمینی در اطراف نیر و نیز متون شاهنامه که سرشار از چنین اشاراتی است مؤید قدمت این منطقه است. متون دوران اسلامی نیز موضوع فوق را تایید می‌کند. چراکه در صحبت از اردبیل در کتاب معتبری چون احسن التقاسیم اشاره به این نکته شده است که « بیشتر خانه‌ها را در زیر زمین ساخته‌اند ». بنا به نوشته بلاذری : « نیردیهی بود و کوشک کهنه و درهم شکسته‌ای داشت. مرن عمر موصلی طایی در آنجا فرود آمد و بنیاد نهاد و پسرانش را در آن سکنی داد. به ظن قوی، اینان کوشک‌هایی در آن قریه بنا کردند و به صورت شهری درآوردند که احتمالاً باید همان قریه نیر باشد و بازار جابروان را بنیاد نهاده، بزرگش ساختند.»

تفرجگاه چشمه بولاغ‌لار ، پل تاریخی قیرمیزی کورپو ، بقعه کورائیم واقع در روستای کورائیم ، کاروانسرای شاه عباسی ، آبگرم بورجلو و قینرجه ، دژ و پناهگاه زیر زمینی گلستان ، دهکده گردشگری سبلان در اطراف آبگرم های بورجلو و قینرجه ، قلعه بوینیوگون در روستای کورعباسلو ، سد مخزنی یامچی در ۵ کیلومتری شهر نیر و چشمه سارهای بولاغ‌لار ، از جاذبه های گردشگری شهرستان نیر به شمار می روند.

نیرچایی (آغلاغان چایی) - رودخانه

نگاه کنید به : آغلاغان چایی

نیروگاه زمین گرمایی مشکین شهر

نیروگاه زمین گرمایی مشکین شهر به منظور مطالعه و بررسی پروژه نصب نیروگاه یکصد مگاواتی زمین گرمایی از سال ۱۳۷۴ در منطقه مشکین شهر شروع به کار کرد. عملیات اجرایی فاز اکتشافی تکمیلی آن مشتمل بر مطالعات ژئوفیزیک ، ژئوشیمی و زمین شناسی از سال ۱۳۷۷ با همکاری مهندسین مشاور نیوزیلندی KML آغاز شد و در سال ۱۳۷۸ خاتمه یافت. براساس مطالعات دفتر انرژی زمین گرمایی سازمان انرژی های نو ایران «سانا» منطقه مشکین شهر بهترین نقطه برای استفاده از ظرفیت انرژی زمین گرمایی در کشور شناخته شد .

اولین چاه اکتشافی زمین گرمایی مشکین شهر در سال ۱۳۸۱ به صورت عمودی با عمق ۳۲۰۰ متر و دمایی بالغ بر ۲۵۰ درجه سانتیگراد حفر شده است. چاه اکتشافی دوم به صورت انحرافی در سال ۱۳۸۳ به عمق سه هزار و ۱۷۷ متر حفر شد که دمای انتهای چاه ۱۴۰ درجه سانتیگراد است و پس از آن چاه اکتشافی سوم به صورت انحرافی و به عمق دو هزار و ۲۶۵ متر و با دمای ۲۱۱ درجه سانتیگراد حفاری شد. از مجموع ۱۷ چاه پیش بینی شده برای این نیروگاه، تاکنون ۱۱ چاه حفر شده و سه چاه نیز مرحله

آزمایش خروج بخار را با موفقیت سپری کرده است. در این نیروگاه آب از طریق لوله به زیرزمین تزریق می شود و با گرمای ۲۵۰ تا ۵۰۰ درجه ای زیرزمین، آب به بخار تبدیل شده به سطح زمین آمده و توربین بخار را به گردش درمی آورد.

طرح احداث نیروگاه زمین گرمایی مشکین شهر در نزدیکی روستای موئول و در ارتفاع دو هزار و ۶۰۰ متری از سطح دریا در دل کوه سبلان احداث می شود. این نیروگاه با استفاده از امکانات داخلی و مشاوران خارجی جهت ایجاد یک نیروگاه ۲۵۰ مگاواتی در نظر گرفته شده است. چاه های این نیروگاه به عنوان بزرگترین مخزن زمین گرمایی در خاورمیانه شناخته شده و پس از راه اندازی کامل ۲۵۰ مگاوات یعنی برابر با برق مصرفی فعلی استان اردبیل برق تولید خواهد کرد. این نیروگاه علاوه بر ایجاد نیروگاه امکان تامین آب گرم منازل شهری را نیز دارد.

نيساز

روستای نسا در ۳۷ درجه و ۱۸ دقیقه عرض جغرافیایی و ۴۸ درجه و ۳۰ دقیقه طول جغرافیایی و در ارتفاع ۱۵۴۰ متری از سطح آب های آزاد با موقعیت کوهستانی - دامنه ای یکی از روستاهای بخش خورش رستم از توابع شهرستان خلخال است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۳۸ نفر را در قالب ۲۱۳ خانوار در خود جای داده بود. مکان قبلی روستا در حدود ۳۵۰ تا ۴۰۰ سال قبل در محلی به نام بابلار بوده است. بعدها مردم به سمت مکان فعلی روستا مهاجرت کردند. علت این مهاجرت رانش زمین و حمله مارها به ساکنین روستا بوده است بعد از مهاجرت اهالی آبادی به مکان جدید با توجه به وجود نیزارها در قسمت جنوبی منطقه باغلار و قسمت شمالی روستای بابلار، به کار نی سازی که یک نوع آلات موسیقی است مشغول بودند. اشتغال اهالی به کار نی سازی سبب می شود که روستا در میان آبادی های مختلف به نی ساز معروف شود این اسم بعدها با تغییرات آوایی به نسا تغییر می یابد.

نسا از طرف شمال و شرق توسط رشته کوه هایی که در زمستانها پوشیده از برف و در بهاران و تابستان سر سبز میباشد محاصره شده است. نسا از طرف شمال با روستاهای «سالوا» و «آق سو» از طرف شرق با روستای غیاث آباد، از طرف جنوب شرق با روستای برندق و از جنوب با روستای پیشگمان و طویستان، از طرف جنوب غربی با روستای گلوجه و از طرف غرب با روستای ویو همسایه است

وارث آباد

ازآبادی های دهستان خاندبیل غربی دربخش مرکزی شهرستان خلخال است که در مجاورت روستاهای بیرق وارسین قرارگرفته است. این آبادی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۱ نفر را در قالب ۲۷ خانوار در خود جای داده بود. روستای وارث آباد یا به قول اهالی آن «واراثاوا» در ۳۷ درجه و ۳۰ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۴ دقیقه طول شرقی قراردارد وارتفاع آن ازسطح دریا ۱۹۰۰ متر است.

وان

نام دواآبادی ازآبادی های دهستان اجارود شرقی ازبخش موران شهرستان گرمی است این آبادی ها که آشاهی و یوخاری وان نامیده می شوند. براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ به ترتیب ۸۵ و ۱۹ خانوار و ۳۱۳ و ۷۵ نفرجمعیت داشته اند.

وانستانق

وانستانق که درعرف محلی ونیستانا و وان ایستانان نامیده می شود ازآبادی های دهستان اجارود شرقی از بخش موران شهرستان گرمی است که در فاصله بین ۳۹ درجه و ۵۴ ثانیه عرض شمالی ازخط استوا و ۴۸ درجه و ۱۶ دقیقه و ۲۸ ثانیه طول شرقی در سمت شرقی شهرستان گرمی قرارگرفته است. ونیستانا ، وان ایستانان و شاید وان ایسلانان باآبادی های تمبرداش، تازه کندموران، یندی دره ، یوخاری دمیچی ، کریم لی وعلی وئردی لی مجاورت دارد. جمعیت آن براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ کشور ۵۰ خانوارو ۱۷۳ نفر بوده است.

وجین

ازآبادی های دهستان سنجبدشمالی ازبخش مرکزی شهرستان کوثر(گیوی)است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۰ نفر را درقالب ۲۶ خانواردرخود جای داده بود. روستای وجین درسمت شمال شرق دهستان سنجبدشمالی ودرمجاورت بنماران ، مرشت ، آلانکش و زاویه کرد قراردارد. این آبادی در ۳۷ درجه و ۵۲ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۵ دقیقه طول شرقی قراردارد وارتفاع آن از سطح دریا ۱۹۲۰ متراست.

وراغول

نگاه کنید به : ابراهیم کندی

ورگه سران

از آبادی های دهستان آلوارس از توابع بخش مرکزی شهرستان سرعین که در مجاورت روستاهای اووچور و لاطران واقع شده است. ورگه سران به دلیل استقرار در دامنه های جنوبی سبلان، دارای مناظر طبیعی زیبا و دل انگیزی نظیر دربند ورگه سران ، چشمه زیبای قیرخ بولاخ (چهل چشمه) ، غارهای بزرگ و کوچک طبیعی ، چمنزارها و گلهای وحشی رنگارنگ و محیطی بکر و دست نخورده و دیدنی می باشد. این روستا در سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۳۰ نفر را در قالب ۲۱۱ خانوار در خود جای داده بود.

وجه تسمیه روستای ورگه سران نیز مانند اسامی دیگر آبادی ها محل بحث و اختلاف است. اهالی آبادی و قراء اطراف ، در مکالمات روزمره خود آن را «ورگه سرا» می گویند. بعضی از اهالی معتقدند که نام اصلی روستا درگه سران بوده که به مرور زمان به ورگه سرا تبدیل شده است. درگه سران «ورگه سرا و یا ورگه سران فعلی» محل اوتراق و اقامتگاه تابستانی سران قبایل و ایلات ساسانی بوده که در اطراف و اکناف آن بیلاق می کردند. عده دیگری با توجه به معنی لغوی اجزای ورگه سران ، در پی تبیین وجه تسمیه آن برآمده اند «ورگه» در اصطلاح فارسی تیر و چوب درازی می باشد که در بنای عمارت به کار می رود. در روستای ورگه سران درختان قطوری وجود دارد که چوب آن برای ساختن خانه مورد استفاده قرار می گیرد و ورگه سران می تواند در این درختان بلند و قطور و «ورگه» ها ریشه داشته باشد.

ورگه سران - تفرجگاه

دربند ورگه سران ، تنگه طبیعی و سبز و زیبایی در مجاورت روستای ورگه سران در شمال سرعین است که به عنوان تفرجگاهی طبیعی مورد استفاده قرار می گیرد زیبایی های طبیعی این دربند حاصل چشمه های متعددی است که به قیرخ بولاخ (چهل چشمه) معروفند. این چشمه های به رودخانه ای تبدیل می شود و از برخورد آن با صخره ها آبشاری دیدنی بوجود می آید. علاوه بر آن غارهای بزرگ و کوچک طبیعی در دامنه کوهها و صخره ها به همراه چمنزارها و گلهای وحشی رنگارنگ ، محیطی بکر و دست نخورده ، جذاب و دیدنی را بوجود آورده است.

ورنیاب

از آبادی های دهستان آب گرم از توابع بخش مرکزی شهرستان سرعین و مرکز دهستان آب گرم در بخش مرکزی شهرستان سرعین است که در سال ۱۳۶۶ تاسیس شده است. ورنیاب دارای ۷۰ خانوار و ۲۱۷ نفر جمعیت می باشد روستای ورنیاب در مجاورت جاده قدیم اردبیل-سرعین قرار دارد و با روستای کلخوران ویند و دهستان رضاقلی قشلاقی همجوار است.

وره نو

ازآبادی های شهرستان اردبیل دردهستان بالیقــــلو ازبخش مرکزی است که در میان روستاهای روشنق و قالایچی واقع شده است ودر سال ۱۳۹۰ تعداد ۶ نفررا در قالب ۳ خانواردرخود جای داده بود

وکیل الرعایا- خانه تاریخی

خانه وکیل الرعایا در محله تاوار(طوی) در بافت قدیمی شهراردبیل واقع شده است. این بنا از آثار دوران قاجار بوده که پس ازفوت مرحوم هاشم خان وکیل آخرین فرد مقتدرخاندان وکیل الرعایا چندان توجهی به حفظ آن نشده است. این بنا در زمان جنگ جهانی دوم مقر حزب توده در اردبیل بوده است. در حال حاضر بخش با ارزش بنا یعنی تالار آن در قسمت غربی ساختمان واقع شده و دارای ابعاد ۱۰×۵ متر می باشد. ضلع شرقی تالار دارای ارسی بسیار زیبایی منقش به شیشه های رنگین می باشد. این پنجره به سمت ایوان قرارگرفته که ایوان متشکل از چهار ستون چوبی می باشد داخل تالار دارای آئینه کاری و مقرنس کارهای بسیار زیبایی است که نقاشیهایی نیز در پیرامون آنها دیده می شوند. خانه تاریخی وکیل الرعایا هم اکنون مقرربنیاد اردبیل شناسی است.

وکیل آباد اردبیل

ازآبادی های شهرستان اردبیل دردهستان سردابه ازبخش مرکزی است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۵۹ نفر را در قالب ۲۴۲ خانواردرخود جای داده بود. وکیل آباد که در نزد اهالی به سرداواچایی مشهور است نزدیکترین روستا به چشمه آبگرم معدنی سردابه می باشد. روستای وکیل آباد که به آن «آق ساققیزلی» هم می گفتند با آبادی های سردابه، قاراتپه و جمادی همجواراست.

وکیل آباد نیر

ازآبادی های دهستان یورتچی شرقی ازتوابع بخش کورائیم شهرستان نیرکه براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹ نفررا در قالب ۱خانوار درخود جای داده بود. این روستا در جنوب غربی دهستان یورتجوی شرقی ودرمجاورت روستاهای توتونسوز، خادملو وپيله سحران واقع شده است.

وکیل حمامی - حمام تاریخی

حمام تاریخی وکیل اردبیل به عنوان یکی از آثار دوران صفویه و با بیش از ۴۰۰ سال قدمت در دل بازارتاریخی این شهرجای گرفته بود که متاسفانه دردوسال اخیر با هدف کاربری تجاری به کلی تخریب و از فهرست میراث فرهنگی پاک شد.تاریخ ساخت این حمام همانند معماری آن مشخص نیست اما

پیشینه این اثر بنا به تاکید سیدجمال ترابی طباطبایی در جلد دوم کتاب آثار باستانی آذربایجان به دوره صفویه برمی گردد. حمام وکیل که تا سال ۱۳۶۱ فعال بود چندین ورودی متعدد داشت و ورودی اصلی آن به یکی از هشتی های بزرگ بازاری تاریخی اردبیل به نام گنن گونبز (گنبد موسع) راه داشت. حمام وکیل اردبیل تا پیش از تخریب ۳۵۰ مترمربع مساحت داشت ولی تا قبل از سال ۱۳۰۶ هجری شمسی وسعت آن بیش از دوبرابر سطح فعلی شامل چهارحوض بزرگ و استخری اضافه بر حمام بوده است. در این سال یعنی سال ۱۳۰۶ هجری شمسی شهردار وقت اردبیل آقاخان حبیبی به منظور ایجاد خیابانی که هم اکنون خیابان اصلی اردبیل محسوب می شود، قسمت هایی از حمام وکیل از جمله نصف چارحوض و تمامی گرمخانه سابق را تخریب کرد. پس از اجرای طرح خیابان کشی، معمار جدید این بنا بنام رستمعلی برادر حاج شعبان علی معمار معروف زنجانى ضمن تخریب باقیمانده چارحوض سابق، هشتی رختکن را بنا می کند که دارای حوض بزرگی بوده است. حمام وکیل اردبیل به دلیل عدم مرمت متلاشی شده و به دلیل متلاشی بودن و نامناسب بودن وضعیت کالبدی بنا، حائز ثبت در فهرست میراث فرهنگی نشده و تخریب گردید و امروزه بازارچه ای با مصالح سنتی به جای آن ساخته شده است.

وله زیر

روستای وله زیر که آن را ولی آباد هم می گویند در فاصله ۸ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر و در دامنه های سبز ارتفاعات زیبای سبلان و قله آی قارجای گرفته است. وله زیر از سال ۱۳۱۳ یعنی سال اسکان اجباری عشایر (تاختاقپی) و با یکجانشینی جمعی از اهالی طایفه جلودارلو در این مکان پا گرفته است. از آبادی های دهستان دشت ازبخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۹۷ نفر را در قالب ۵۵ خانوار در خود جای داده بود.

وله زیر - مجتمع آبدرمانی

مجتمع آبدرمانی وله زیر که نام خود را از روستایی به همین نام در ۸ کیلومتری جنوب شهرستان مشکین شهر گرفته است یکی از مجتمع های سیاحتی و تفریحی جدید و مدرن این شهر است که با استفاده از چشمه آب معدنی ایلانندو، در اراضی روستای وله زیر احداث و بخشی از استخرهای آب معدنی آن از سال گذشته مورد بهره برداری قرار گرفته است. آب چشمه ایلانندو را از ته دره ای که توسط صخره های بزرگی احاطه شده به مجتمع پمپاژ می کنند و در داخل استخرهای جداگانه مجتمع مورد استفاده قرار می دهند. آب چشمه ایلانندو به خاطر دمای بالای آب، تسکین دهنده دردهای عمومی بدن و تقویت کننده حالت عمومی بدن و نیز تمدد اعصاب است و نیز به موجب داشتن بی کربنات و سولفات می توان از آن برای درمان بیماریهای جلدی، دردهای روماتیسمی مزمن، بیماری های تنفسی و گوارشی

استفاده کرد. «...مشهور است که ایلان‌دو به اندازه ای شفا بخش است که مارهای سبلان برای ترمیم زخم‌هایشان می آیند و خود را در اینجا می شویند و برمی گردند، غلامحسین ساعدی، خیاو یا مشکین شهر، ص ۲۵» این جمله مرحوم ساعدی گرچه به دهه‌سال گذشته و دوره ای که چشمه ایلان‌دو از دل صخره ای در ته دره ای که هر از چندگاهی هم به واسطه سیل ویران می گردید مربوط می شود اما از خواص درمانی ایلان‌دو که امروزه در مجتمع مدرن و زیبایی مورداستفاده قرار می گیرد نمی کاهد. پروژه آبدرمانی وله زیر (ایلان‌دو) در زمینی به مساحت ۷۰ هزار مترمربع احداث گردیده و تمامی اطراف آن نهال کاشته شده است تا جلوه‌ای جنگلی به مجتمع بدهد. این مجتمع که فاز اول آن با زیربنای یک هزار مترمربع شامل دو استخر مجزای مخصوص بانوان و آقایان مورد بهره برداری قرار گرفته است با استقرار تلسکوپ و دوربین های قوی در سازه‌هایی که رو به کوه سبلان ساخته می شود کوه سبلان و گونه‌های وحشی جانوری موجود در اطراف آن را در معرض دید گردشگران قرار خواهد داد. این پروژه در فازهای بعدی خود شاهد افتتاح ۴۰ سوئیت مدرن، مسیرهای پیاده‌روی و دوچرخه سواری، تالار، رستوران، مرکز بازی‌های آبی، کلینیک آبدرمانی، مرکز گردهمایی و واحدهای تجاری و خدماتی خواهد بود..

ولی بیگلو

از آبادیهای دهستان انگوت غربی بخش انگوت شهرستان گرمی است که در جنوب شرقی با روستای نولو، در جنوب با روستاهای شورستان و ایستی باغچا، در شمال غربی با روستای چاروق داش و در سمت شمال شرقی با بیریان قیشلاقی مجاورت دارد ولی بیگ لو براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۰۲ نفر را در قالب ۵۱ خانوار در خود جای داده بود.

ولی عصر

روستای ولی عصر که در عرف محل ایلانجیق نامیده می شود در سمت شمالی دهستان یورتچوی غربی و در فاصله کمی از جاده نیربه سراب قرار دارد. ایلانجیق با روستاهای خانم بالا کندی، برجلو و مجمیر مجاور است این آبادی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۱۱ نفر را در قالب ۱۲۷ خانوار در خود جای داده بود.

ولی ممیلو

از آبادی های دهستان قشلاق شرقی از بخش قشلاق دشت شهرستان بیله سوار است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۰۷ نفر را ۶۹ در قالب خانوار در خود جای داده بود. آبادی ولی ممی لی در مجاورت قشلاق حاجی هاوار، قشلاق نریمان کندی و قشلاق بیگ علی است.

ونن

ازآبادی های دهستان خورش رستم شمالی از بخش خورش رستم شهرستان خلخال که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۰ نفر رادر قالب ۹ خانوار در خود جای داده بود. ونن در ۳۷ درجه و ۲۴ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۵ دقیقه طول شرقی باروستاهای کهلیک و سقیزچی مجاور است و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۷۵۰ متر است.

ویرسق

ازآبادیهای دهستان دوسونخواجه از توابع بخش مرکزی نیرکه در مجاورت روستاهای بوران، گوگه و قاراپه واقع شده و در سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۹۳ نفر را در قالب ۲۵۸ خانوار در خود جای داده بود.

ویزدره

ازآبادی های دهستان یافت از بخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است این آبادی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲ نفر را در قالب ۴ خانوار در خود جای داده بود.

ویلکیج

ویلکیج به منطقه ای اطلاق می شود که از دامنه کوههای باغرو «حور و تی فی یه» تا گردنه حیران و محدوده شهری نمین تا دشت زرناس اردبیل (روستای قاراحسنلو) و کوه آسپیناس نیارق امتداد دارد . در واقع ویلکیج قسمت عمده ای از دشت اردبیل را شامل میشود که از قدیم الایام مرکز تولید انواع محصولات کشاورزی و دامپروری و انواع مصنوعات چوبی بوده است. مرحوم ستودی نمین در کتاب تاریخ و فرهنگ نمین در مورد حد و مرز منطقه ویلکیج قدیم آورده است «...ویلکیج از جمله املاکیست که در صلح گلستانیه متعلق به دولت قزلباش بود و در صلح سردار پاسکویچ نیز در جای خود باقیست. این ناحیه منقسم به دو حصه قدیم و جدید می باشد و مکانی عریض و طویل ، طرفی از آن قریب به حد خلخال و کوه باغرو و اردبیل است و سمت دیگرش ملحق به خاک ارشق که به تخمین مسافت هشت فرسنگ ایرانی می باشد . قریه نمینش اکنون دارالاماره است و از برکت وجود ذوات و امرا و نجبای مهاجرین از شیوه دیهی خارج گشته و رونق شهری یافته است» جغرافیای ویلکیج امروزی در تقسیمات کشوری به سه قسمت تقسیم شده است. ویلکیج شمالی به مرکزیت ننه کران، ویلکیج مرکزی به مرکزیت آبی بیگلو، ویلکیج جنوبی به مرکزیت حور. علاوه بر دهستان ویلکیج شمالی که شامل ۲۴ روستا و تابع بخش مرکزی نمین است ، ویلکیج مرکزی و جنوبی با دارا بودن ۳۱ آبادی و مزرعه روی هم رفته بخش ویلکیج را تشکیل می دهند.

معانی مختلفی از ویلکیج در اذهان مردم وجود دارد بخش اول کلمه یعنی «ویل» که در اسامی بعضی از شهرها و مناطق دیگر مانند آرتاوایل (اردبیل)، لوندویل درآستارا، بی لیل درخلخال، هم وجود دارد در متون اوستایی به معنی شهر آمده است. کیج به معنی کوهستان است در گیلان زمین به کسانی که در کنار دریا اتراق می کنند گیلیج و به ساکنان مناطق کوهستانی کیج می گفتند کلمه کیج در زبان تاتی هنوز هم به این معنی بکار می رود. پس کلمه ویلکیج به معنی شهرکوهستانی می باشد، بعضی از افراد کیج را به معنای پرنده میدانند و ویلکیج را به معنای شهر پرندگان در نظر می گیرند و اشاره می کنند که گویا در ماههایی از فصل بهار این منطقه مکان مناسبی برای تجمع پرندگان بوده است و لیکن هیچگونه اطلاعی از انواع پرندگان مورد نظر به دست نمی دهند. گروهی «کیج» را پادشاه و «ویل کیج» را شهر پادشاه یا پادشاهان معنی می کنند. معنای دیگری نیز برای این واژه در نظر گرفته شده است که درآن «ویل» را کلاف، «کیج» را ابریشم و «ویلکیج» را کلاً به معنای کلاف ابریشم می دانند.

ویلکیج - بخش

بخش ویلکیج از شهرستان نمین به مرکزیت آبی بیگ لو شامل دودهستان ویلکیج جنوبی و دهستان ویلکیج مرکزی می باشد. بخش ویلکیج در سرشماری سال ۱۳۹۰ با ۲۴ پارچه آبادی ۵۱۴۸ خانوار و ۱۸۹۶۱ نفر جمعیت داشته است.

ویلکیج جنوبی - دهستان

از دهستان های بخش ویلکیج شهرستان نمین به مرکزیت روستای حور است که در سال ۱۳۶۶ تاسیس شده و شامل آبادی های تیفیه، حور، رز، سقزچی، کوه سنگر است.

ویلکیج شمالی - دهستان

از دهستان های بخش مرکزی شهرستان نمین به مرکزیت روستای ننه کران است که در سال ۱۳۶۶ تاسیس شده و شامل آبادی های اولوغان، آرپاته سی، پته خور، جگرکندی، جله گران، خانقاه سفلی، خانقاه علیا، خشه حیران، دگرماندرق، دودران، سولی درق، سولا، کریم کندی (دیمه داغیل)، کله سر، کنازق، گول لو، مهدی پستی، ننه کران، نوده، ینگجه است. این دهستان در سرشماری سال ۱۳۹۰ دارای ۲۰ پارچه آبادی با ۱۶۳۰ خانوار و ۵۵۵۱ نفر جمعیت بوده است.

ویلکیج مرکزی - دهستان

از دهستان های بخش ویلکیج شهرستان نمین به مرکزیت آبی بیگلوست که در سال ۱۳۶۶ تاسیس شده و شامل آبادی های آرخازلو، آغ بولاغ مصطفی خان، تازه کندلقمان آباد، جابلو، خلیفه لو، قارا تپه،

قاراحسنلو ، مرنی ، میرزارحیملو ، آلاذیزگه ، ایریل ، بریس، دورجین ، سعیدآباد، سوها ، قاراجاناق ، گرم چشمه ، محمود آباد، نیارق، یونجالواست. دهستان ویلکیج مرکزی درسشماری سال ۱۳۹۰ دارای ۲۰ پارچه آبادی با ۳۹۳۰ خانوار و ۱۴۵۶۲ نفر جمعیت بوده است.

ویله دره - آبشار

دو آبشار در طول مسیر رودخانه ویله دره وجود دارند که یکی از آنها در همان محدوده انتهایی قسمت پایین و منتهی الیه رسیدن دامنه ارتفاعات به هم، در داخل روستا قرار گرفته و چمنزارهای اطراف را تبدیل به محلی برای استراحت و بازدید از این آبشار طبیعی کرده است اما آبشار دیگری که حاصل آب زلال و گوارای این رودخانه است در حدود ۳۰۰ متر پائین تر از آبشار اول جریان دارد. این آبشار هم از میان چمنزار می گذرد و بعد از برخورد با سنگها و سرازیر شدن به ارتفاعی پست تر یکی از زیباترین جاذبه های این روستای کوچک به شمار می رود.

ویله دره - غار

روستای ویله دره علاوه بر تمام جاذبه های طبیعی ، غارهای بزرگ و کوچکی هم در دل کوه ها و صخره ها دارد که هر کدام از آنها جاذبه های خاصی برای یک سفر توریستی خواهند داشت اما از میان تمام این غارها ، غاری با دهانه بزرگ و عریض که از بالای تپه ویله دره نمایان می شود این روزها تبدیل به سرپناهی برای استراحت گردشگران شده است. این در حالی است که چندین غار کوچک هم در امتداد رودخانه ویله دره در دل صخره ها دیده می شوند و البته غاری بزرگ هم در ادامه مسیر دره وجود دارد که چشمه ای هم از داخل آن جاری است.

ویله دره چایی - رودخانه

از رودخانه های فصلی استان اردبیل که در دره روستای ویله دره جاری است.

ویله دره سرعین

از آبادیهای دهستان آب گرم از توابع بخش مرکزی شهرستان سرعین که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۷۸ نفر را در قالب ۱۷۵ خانوار در خود جای داده بود. این روستای بیلاقی و باصفا در ارتفاع ۱۸۲۰ متر از سطح دریا در فاصله ۳ کیلومتری شمال سرعین قرار گرفته است و چشمه های آب معدنی آن در دامنه شمالی دره رو به جنوب و همچنین کف دره واقع شده است. آب و هوای خنک ، اماکن اقامتی، تفریحی، رستورانهای پذیرائی، آبمعدنی ها ، نوع بافت منازل مسکونی ، انواع رستنی ها و جانوران چهره کاملاً باصفا و بیلاقی به این دهکده داده است. خانه های این روستای کوهپایه ای به شکل پله ای بنا شده و نوع معماری آن

در نگاه نخست یادآور معماری ماسوله است. امکانات این روستا برای اقامتهای چند ساعته بسیار مناسب است و می توان چندساعتی را به تفرج و گشت و گذار در سایه سار درختان آن اختصاص داد. روستای بیلاقی ویله دره ، ویله درق یا ویلا دره روستایی است که با جاذبه های طبیعی و آب و هوای لطیف و خنکش معروف شده و اهالی منطقه آن را با چشمه های آب معدنی طبیعی اش می شناسند. این روستا علاوه بر جاذبه های طبیعی متعددی مثل چشمه و آبشاروگل و درخت و کندوهای عسل ، غارهای بزرگ و کوچکی هم در دل کوه ها و صخره ها دارد که هر کدام از آنها جاذبه های خاصی برای یک سفر توریستی خواهند داشت. دو آبشاری که در طول مسیر رودخانه روستا وجود دارند چمنزارهای اطراف را تبدیل به محلی برای استراحت و بازدید از این آبشار طبیعی کرده اند.

ویله دره هیر

ازآبادی های شهرستان اردبیل در شمال دهستان هیر از بخش هیر قرار گرفته است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۷۳ نفر را در قالب ۶۹ خانوار در خود جای داده بود. روستای ویله دره یا بیله دره با روستاهای قیزیل قایا ، یایچی و بولقاوار همجوار است.

ویند کلخوران

ازآبادی های دهستان آب گرم از توابع بخش مرکزی شهرستان سرعین که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۶۱ نفر را در قالب ۴۶ خانوار در خود جای داده بود. ویند کلخوران در فاصله کمی از جاده اردبیل به سرعین واقع شده است. این روستا در زلزله سال ۱۳۷۵ بکلی ویران شد و آبادی جدید در کنار ویرانه های روستای قبلی بنا نهاده شد.

ویند کلخوران - دهکده صخره ای

دهکده صخره ای ویند کلخوران در ۵ کیلومتری سرعین در امتداد دره طویل و زیبای ورنیاب که از دامنه تپه های ورنیاب تا انتهای مزارع روستای ویند کلخوران ادامه یافته قرار دارد. در زیر تپه ها و صخره های اطراف این روستا ، دهکده ای با مجموعه ای از خانه های سنگی منفرد بصورت یک پدیده معماری و باستانی استثنائی وجود دارد. دهکده صخره ای ویند در حدود ۵ کیلومتری جنوب و جنوب غربی سرعین و در نزدیکی جاده اردبیل - نیر قرار دارد مکان استقرار این خانه های سنگی به قوردلو قایا ، تپه چله خانه ، قارا قایا و مسجدیتری مشهور است. سفال های به دست آمده از این خانه های سنگی مربوط به ادوار مختلف تاریخی است برای مثال این سفالها و قوس های جناغی آن به آثار دوره اشکانی ساسانی ، سلجوق ، تیموری و صفوی شباهت دارد و حکایت از استمرار آن در طول تاریخ دارد. تپه چله خانه که اغلب خانه های سنگی در زیر آن قرار دارد بدلیل مختلف طبیعی مانند فروریزی سقف ،

پرشدن فضاهای داخلی و... زیاد قابل بازدید نمی باشد. اما پلان این خانه های سنگی غالباً مربع ، مستطیل ، بیضی و اشکال غیرهندسی است که همه نوع اقامتگاه از اتاق های منفرد و مجتمع در ابعاد مختلف با راهروهای مرتبط به یکدیگر و سقف هلالی شکل و قوسهای جناغی ، مسطح با تاقچه ها ، جای چراغ ، جای رختخواب و... وجود دارد که گستردگی و تنوع آن می تواند از جاذبه های تاریخی و فرهنگی گردشگری این منطقه محسوب گردد.

ویو

ازآبادی های دهستان خورش رستم جنوبی ازبخش خورش رستم شهرستان خلخال که درمجاورت روستاهای گوللوجه و نیساز قرارگرفته ودر سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۱ نفررا درقالب ۱۵ خانوار در خود جای داده بود. این آبادی در۳۷ درجه و ۱۹ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۸ دقیقه طول شرقی قراردارد و ارتفاع آن ازسطح دریا ۱۴۰۰ متراست.

هئشی

ازآبادی های دهستان خورش رستم شمالی از بخش خورش رستم شهرستان خلخال که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۸ نفر را در قالب ۴۲ خانوار در خود جای داده بود. هئشی در ۳۷ درجه و ۲۰ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۸ دقیقه طول شرقی در فاصله کمی از هشتجین و در سمت جنوبی آن در ارتفاع ۱۵۳۰ متر از سطح دریا قرار دارد.

هئشین

ازآبادی های شهرستان کوثر (گیوی) است که در منتهی الیه شمال غرب دهستان سنجد جنوبی از بخش فیروزقار دارد این آبادی که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۳۸ نفر را در قالب ۱۴۳ خانوار در خود جای داده بود. از شمال با روستای بورستان و از جنوب با اصفهباد مجاورت دارد. هئشین در ۳۷ درجه و ۳۴ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۶ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۶۲۰ متر است.

هاچا تپه سی - تپه تاریخی

هاچا تپه سی که از تپه های تاریخی روستای نقاره شهرستان گرمی است در تاریخ ۲۵ اسفند ۱۳۴۵ با شماره ثبت ۶۲۶ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

هاچاداغ - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۰۰۵ متر در محدوده دهستان یورتچوی شرقی از بخش کورائیم شهرستان نیر واقع شده است. جهت کوه شمال غربی - جنوب شرقی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸ درجه و ۱۸ ثانیه و عرض ۳۷ درجه و ۵۵ ثانیه می باشد.

هاچاقایا بزرگ - تپه تاریخی

هاچاقایا بزرگ مربوط به سده های اولیه دوران های تاریخی پس از اسلام است و در شهرستان مشکین شهر، بخش مشکین شرقی، دهستان لاهورد، روستای قاراسو واقع شده و این اثر در تاریخ ۲۷ اسفند ۱۳۸۶ با شماره ثبت ۲۲۶۱۷ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

هاچاقایا کوچک - تپه تاریخی

تپه تاریخی هاچاقایای کوچک مربوط به سده های میانه دوران های تاریخی پس از اسلام است که در روستای قاراقایا از دهستان لاهورد بخش مشکین شرقی شهرستان مشکین شهر واقع شده است. این اثر در تاریخ ۲۷ اسفند ۱۳۸۶ با شماره ثبت ۲۲۶۱۵ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

هاچاکند تازه

هاچاکند از آبادی های بزرگ و نسبتاً پرجمعیت دهستان اجارود شمالی ازبخش مرکزی گرمی است که درفاصله ۶ کیلومتری از شمال شهر گرمی و درمجاورت روستاهای کئچل لر، آرانچی، شکرآب (شکراوو یا شکرئو)، شوردره قرار گرفته است. هاچاکند براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۶۳ نفرادر قالب ۶۹ خانوار درخود جای داده بود.

هاچاکند در مانلو

ازآبادی های دهستان اجارود شرقی ازبخش موران شهرستان گرمی است که در فاصله ۳۹ درجه و ۳ دقیقه و ۲۹ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۸ درجه و ۱۱ دقیقه و ۳۲ ثانیه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ درمجاورت روستاهای سینه سر، درمان لی، سیاوش کندی و آلازاراواجانی قرار گرفته است. این آبادی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۵۷ نفرادر قالب ۱۶۸ خانواردرخود جای داده بود.

هاچاکندی

ازآبادی های دهستان دوجاق ازبخش ثمرین شهرستان اردبیل است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶ نفرادر قالب ۲ خانواردرخودجای داده بود. هاچاکندی باروستاهای چرابیا، اسماعیل خان کندی چوخوربورد و شیندیر شامی همجواراست.

هادی بیگلو

هادی بیگ لی ازآبادی های دهستان آزادلو دربخش موران از شهرستان گرمی است که درمنتهی الیه شمال شرقی این شهرستان و درمجاورت منطقه جلیل آباد از جمهوری آذربایجان بین ۳۹ درجه و ۱۱ دقیقه و ۳۶ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۸ درجه و ۹ دقیقه و ۱۶ ثانیه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ قرار گرفته است. هادی بیگ لی روستای کم جمعیتی است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۰ نفر را در قالب ۳۲ خانواردرخود جای داده بود.

هازارکندی

ازآبادی های دهستان اسلام آباد از بخش اسلام آباد شهرستان پارس آباد است که در سمت شمال غربی دهستان اسلام آباد و درمجاورت روستاها و قشلاقات رحیم کندی، خلیل کندی، اوزون تپه و کارگاه بخش ۲ شرکت کشت و صنعت و دامپروری مغان قرارداد. هازارکندی که از روستاهای مرزی به شمار می رود در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۰۲ نفرادر قالب ۱۷۹ خانواردرخود جای داده بود.

هازارموغ گدیگی - گردنه

گردنه هازارموغ (هزارمغ ، هزارمیخ) ، که قبل از ظهور اسلام محل ریاضت روحانیان زرتشتی بوده در دامنه های غربی هرم داغی قرار دارد.

هاشم بولاغی - چشمه آب معدنی

هاشم بولاغی یکی از چشمه های آب سرد معدنی در روستای ویله دره در ۳ کیلومتری اردبیل است که به دلیل خواص درمانی خود به مصرف شرب می رسد حرارت این چشمه ۱۷ درجه سانتیگراد و میزان آبدهی آن ۰.۸ لیتر در ثانیه می باشد.

هاشم خوجین - زیارتگاه

زیارتگاه سید هاشم خوجین در ۲ کیلومتری شهرستان خلخال بر سر جاده خلخال به روستای خوجین بر روی تپه ای در قسمت ضلع جنوبی امام زاده قاسم قرار گرفته است. بنای زیارتگاه مستطیل شکل و به ابعاد ۴×۴ متر و به صورت ساده بنا شده و سقف آن مسطح و دارای نمای سیمانی می باشد. ورودی این بنا از ضلع شرقی بوده و دو پنجره کوچک در دو طرف درب ورودی قرار دارد.

هاوارکندی قشلاقی

از آبادی های دهستان اسلام آباد ازبخش اسلام آباد شهرستان پارس آباد است که در سواحل جنوبی ارس و در مجاورت روستاهای توپراق کندی، اسلام آباد قدیم قرار دارد. هاوارکندی قشلاقی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۶ نفر در قالب ۱۲ خانوار در خود جای داده بود.

هدی لی

از آبادی های دهستان انگوت شرقی ازبخش انگوت شهرستان گرمی است که در جنوب تازه کند و سمت غربی رودخانه سامبورچایی و در فاصله بین ۳۹ درجه و ۱ دقیقه و ۵۱ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۷ درجه و ۴۵ دقیقه و ۲ ثانیه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ در مجاورت روستاهای ساری لار، پیرلی ، عباسعلی لی و یئل سویو قرار گرفته است و براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۵۲ نفر را در قالب ۵۷ خانوار در خود جای داده بود

هدی لی قشلاقی

از آبادی های دهستان انجیرلوا ازبخش مرکزی شهرستان بيله سوار است این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۷ نفر را در قالب ۵ خانوار در خود جای داده بود. هدی لی قشلاقی در شمال دهستان

اینجی لی و در مجاورت قشلاقات بدیر ، حاجی بالابیگ لو ، چای قشلاقی و آبادی هایی از دهستان گوگ تپه واقع شده است.

هرم چال - دره

دره زیبایی است که بین کسری و هرم ازیکطرف و ارتفاعاتی که به قله سلطان منتهی می شوند قرار دارد و ادامه آن به یخچال عظیم هرم منتهی می شود. برای رسیدن به جان پناه سبلان باید از جهت شمال از این دره خارج شده و وارد دره دیگری به نام آبی یاتاقی (خوابگاه خرس) شد.

هرم داغی - کوه

این کوه با ارتفاع ۴۳۹۲ متر در محدوده دهستان لاهرود ازبخش مشکین شرقی شهرستان مشکین شهر و در ۱۸ کیلومتری جنوب شرقی مرکز شهرستان مشکین شهر واقع شده است. جهت کوه، شرقی- غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۷ درجه و ۵۰ ثانیه و عرض ۳۸ درجه و ۱۷ ثانیه می باشد و دومین ناحیه مرتفع ساوالان بعد قله از سلطان است. —هرم داغ شامل سه قله می باشد، بلندترین آن هرم اول با ارتفاع ۴۵۸۷ متر و دیگر قلل آن از سمت هرم اول به ترتیب هرم دوم و هرم سوم نامیده می شوند. به خاطر سختی مسیر هرم سوم در قله هرم سوم صندوقچه ای نصب شده است که کوهنوردان صعود کننده اسم و گزارش برنامه خود را در آن می نویسند.

هروآباد

نگاه کنید به : خلخال - شهرستان

هروچایی - رودخانه

رودخانه هروچایی در شهرستان های خلخال و کوثر از شهرستان های جنوبی استان اردبیل جریان دارد. این ناحیه وسیع توسط چندین روخانه بزرگ و کوچک زهکشی شده و تمامی آبهای سطحی آن از طریق قیزیل اوزه ن و سفیدرود به دریای خزر می ریزد. بزرگترین شبکه زه کشی در منطقه خلخال رود بزرگی است که از سه رود هروچایی، آریاچایی و سنگورچایی تشکیل شده است. هروچایی از کوههای جنوب شرق خلخال سرچشمه گرفته در طول مسیر خود چشمه ها و رودهای کوچکی مانند ازناو، طوولاش، زاویه سادات، نورعلی چایی و قیزباخان را دریافت کرده باگذشتن از داخل هروآباد به موازات جاده هروآباد-گیوی با چند رودخانه دیگر محلی از جمله کالار، هواشاق، چالگرو، گیوی به هم می پیوندد و نهایتا در نزدیکی فیروزآباد به رودخانه سنگ آباد وصل می شود. هروچایی که تا قیزیل اوزه ن ۵۶ کیلومتر فاصله دارد در طول مسیر خود اراضی خاندبیل را سیراب می سازد.

هریس

ازآبادی های دهستان سنجیدغربی ازبخش مرکزی شهرستان کوثر(گیوی) است که در سمت جنوب دهستان و درمجاورت روستاهای سوره برق ، گنجگاه و نی لیق واقع شده است این آبادی درسشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۳۹ نفرادرقالب ۵۹ خانواردرخود جای داده بود.این آبادی در۳۷ درجه و ۳۹ قیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۳ دقیقه طول شرقی قرار دارد وارتفاع آن ازسطح دریا ۱۲۶۰ متراست.

هریس - سد

این سد ازنوع سنگی ملاتی است که ازسال ۱۳۶۲ به بهره برداری رسیده است و آب آن برای مصارف کشاورزی مورداستفاده قرارمی گیرد. ارتفاع سد ازبستر ۴.متر طول تاج ۱۸۰ متر وحجم کل سد ۰.۴ میلیون مترمکعب است.

هشتجین - سد

سد مخزن هشتجین بصورت یک سدخارج از رودخانه باهدف تنظیم جریان آب رودخانه سساقیزچی و تامین آب مطمئن برای نیازکشاورزی احداث می شود.این طرح مشتمل بربند انحرافی و خط لوله(جهت انتقال آب به مخزن سد)و سد مخزنی هشتجین می باشد. ساختگاه سد هشتجین درفاصله ۴۵ کیلومتری جنوب شهرستان خلخال و حدود ۵ کیلومتری شرق شهرهشتجین دراستان اردبیل و مسیر جاده هشتجین به روستای دمدل وخارج از بستر رودخانه سوسه‌هاب (یکی از سرشاخه های رودخانه قیزیل اوزه ن) واقع شده است.دراین سدابتدا آب مازادغیر زراعی رودخانه سوسه‌هاب توسط بند انحرافی و خط لوله انتقال به مخزن سد هشتجین انتقال داده شده و پس از ذخیره و تنظیم دراین محل به مصرف نیازهای آبی زراعی اختصاص می یابد. از این رو طرح سد مخزنی هشتجین، مشتمل بر یک بند انحرافی بر روی رودخانه سساقیزچی، سیستم انتقال آب به سد و همچنین سد مخزنی هشتجین خواهد بود.

هشتجین - شهر

شهرهشتجین که درنزد اهالی به «هشئین» معروف است از سال ۱۳۲۰ هجری شمسی مرکز بخش خورش رستم شهرستان خلخال واقع در جنوب استان اردبیل بوده است. خورش رستم از شمال با خلخال و کوثر از جنوب با استان زنجان از شرق با بخش شاهرود و ازغرب با شهرستان میانه همسایه است. رود مشهور قیزیل اوزه ن که از سمت جنوبی این بخش می گذرد استان اردبیل را از استانهای همجوار آذربایجان شرقی و زنجان جدا می سازد. هشتجین در ۳۷ درجه و ۲۲ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۲ دقیقه طول شرقی قراردارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۵۳۰ متر است. زبان مردم آن ترکی

آذربایجانی است اما دانشنامه جهان اسلام از هشجین به عنوان یکی از مناطق تالشی زبان نام برده است. قله زیبای آق داغ، چشمه گوارای (ته که) بولاغی، جنگل‌های زیبای روستاهای نوده، آق سو، چنارلیق کیوی زاویه، قاراتیکان، آبشارهای دیدنی نوده، زیارتگاه و آرامگاه شیخ محمد قریشی دره‌شجین و سید احمد معراجی در اسبو، ییلاقات کلکی، سویودلی، پنبه لکه و قانشارسوکن برندق، قلعه کایکو، حاشیه منحصر به فرد رود قیزیل اوزه ن، باغات روستای نمهیل، برندق، روستای ماسوله‌ای شکل کنج و چشمه‌های آب گرم ایستی سو از مکان‌های دیدنی خورش رستم است.

هشیم - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۱۱۱ متر در محدوده دهستان فولادلوی جنوبی از بخش هیر شهرستان اردبیل و در ۳۰ کیلومتری جنوب شرقی مرکز شهرستان اردبیل واقع شده است. جهت کوه، شمال شرقی - جنوب غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۲۱ و عرض ۳۷.۵۸ می‌باشد.

هفت چشمه

ازآبادی‌های دهستان ارشق مرکزی دربخش ارشق شهرستان مشکین شهر در فاصله ۶۵ کیلومتری آن درمجاورت روستاهای سهرابلو، پیرعلیلو و نصیرکندی قرار گرفته است روستایی درحد فاصل برک چای و رضی برسرچاده اردبیل گرمی که به واسطه داشتن هفت چشمه به نام‌های منصی بولاغی، قورت قیران، کوسا، قورت بولاغ، کهریز، داش بولاغ و کندبولاغی به هفت چشمه معروف است این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ دارای ۲۱ خانوار با ۸۶ نفر جمعیت بوده است.

هفت خانا - غارتاریخی

نگاه کنید به : یئدی دام لار

هفته داغی - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۹۰۷ متر در محدوده دهستان مشکین غربی از بخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۲۰ کیلومتری جنوب غربی مرکز شهرستان مشکین شهر واقع شده است. جهت کوه، شمال غربی - جنوب شرقی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۷ درجه و ۳۵ دقیقه و عرض ۳۸ درجه و ۱۴ دقیقه می‌باشد هفته داغی یکی از ارتفاعات سبلان به شمار می‌رود..

هفته گدیگی - گردنه

از گردنه‌های معروف سبلان که در دامنه‌های شمالی آن قرار گرفته و معمولاً آب و هوای ناپایداری

دارد به همین خاطر نیز ایلات و عشایر فقط در هفته های معینی از آن تردد می کردند.

هل آباد

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان فولادلوی جنوبی از توابع بخش هیر است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۶ نفر را در قالب ۲۴ خانوار در خود جای داده بود. روستای هل آباد در مجاورت جاده اردبیل به خلخال و در سمت غربی آن قرار گرفته این آبادی که از سمت جنوب به دهستان سنجبد شمالی محدود می شود از سمت شمال غرب با «جیاوان» مجاورت دارد.

همت تپه سی - تپه تاریخی

تپه همت سلاله (محال موران) مربوط به دوره اشکانیان است و در روستای سلاله از شهرستان گرمی واقع شده و در تاریخ ۲۵ اسفند ۱۳۴۵ با شماره ثبت ۶۳۷ در فهرست آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

همه شان

از آبادی های دهستان اجارود شرقی از بخش موران شهرستان گرمی است که در فاصله بین ۳۹ درجه و ۲ دقیقه و ۳۵ ثانیه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۹ دقیقه و ۵۲ ثانیه طول شرقی جای دارد از جانب شرقی خود با منطقه جلیل آباد جمهوری آذربایجان و از دیگر جهات باروستانهای پیره خلیل، کالانسورا، زاهرا و رحیملوی موران مجاورت دارد. این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۳۷ نفر را در قالب ۳۴ خانوار در خود جای داده بود.

هموار کنندی

از آبادی های دهستان قشلاق جنوبی از بخش قشلاق دشت شهرستان بیله سوار که در میان روستاهای اوچ بولاغ، یان بولاغ و قوتور بولاغ قرار گرفته است. هموار کنندی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۸۱ نفر را در قالب ۲۲ خانوار در خود جای داده بود.

هوادرق

از آبادی های دهستان مهماندوست از توابع بخش کورائیم شهرستان نیر که بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۷ نفر را در قالب ۱۳ خانوار در خود جای داده بود هوادرق باروستانهای مهماندوست علیا، کهریز و اینجه همجوار است

هواشانق

از آبادی های دهستان سنجبد غربی از بخش مرکزی شهرستان کوثر (گیوی) است که در ۳۷ درجه و

۴۳ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۵ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۹۸۰ متر است. هواشناسی از سمت شمال به روستای کرندق و روستای اوجقاز، از سمت شرق به مراتع روستاهای ایلوانق و نی احمد بیگ، از سمت غرب به روستای علی آباد و از سمت جنوب به روستای نی احمد بیگ و آبگرم منتهی می شود. فاصله روستا تا مرکز شهرستان کوثر ۱۰ کیلومتر و با شهرستان خلخال حدود ۳۰ کیلومتر است. این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۵۸۹ نفر را در قالب ۱۶۷ خانوار در خود جای داده بود.

هوت خونی - کوه

کوه هوت خونی یا مالان در قسمت شمال شرقی روستای خوجین قرار داشته و از کوههای بسیار مهم خلخال می باشد این کوه و کوه همجوار آن، «آخارباخار» و مقسم المیاه دو منطقه خلخال و گیلان بوده و پوشیده از جنگل های استپی می باشد در دامنه جنوبی این کوه سد فنارود قرار دارد که باعث هر چه زیباتر شدن این منطقه گردیده است و قبل از کشیده شدن جاده خلخال به اسالم مسیر پیاده ای که از دامنه این کوه میگذرد پل ارتباطی بین استان گیلان و خلخال بوده است.

هورانلو

از عشایر و طوایف منطقه خلخال که به صورت تیره های مستقل در شهرستان خلخال مستقر بودند و بین آق داغ و دیگر ارتفاعات منطقه و قشلاقات خلخال به بیلاق قشلاق می پرداختند. این طوایف و تیره ها چون تابع ایل بزرگ و مشخصی نبودند و جمعیت چندان زیادی هم نداشتند با اجرای سیاست های تاختا قاپو بلافاصله از دامداری به شیوه کوچروی دست کشیده و غالباً در قشلاقات خود یکجانشین شدند و در آبادی هایی استقرار یافتند که امروزه به نام طایفه و تیره معروف است. این طوایف امروزه به صورت پراکنده در مناطق خاصی از خلخال به بیلاق و کوه و صحرامی روند. هورانلو یا هویرانلو، به همراه شش طایفه بنام های خالتانلو، کلوکشانلو، شاطرانلو، مونتانلو، نصرانلو (اصلان لو) و دلیکانلو در زمان نادر شاه افشار به خلخال و نواحی کوهستانی تالش کوچانده شدند.

هوشنگ میدانی - زیستگاه حیات وحش

هوشنگ میدانی منطقه ای مسطح در دل ناهمواری های سبلان و در دامنه شمال غربی آن است که با دو کیلومتر طول و پانصد متر عرض در ارتفاع ۲۷۲۵ متر واقع شده است نام اصلی این میدان که در نزدیکی شایبل سویو قرار دارد اشک میدانی است که بعداً به هوشنگ میدانی تغییر نام یافته و یادگار دوره اشکانیان در جنگ بارومیان است. گویا محل بیلاق لشکر اشکانیان بوده است. بنا بر روایاتی این میدان، محل جنگ

اعراب نیز بوده است. در حال حاضر به عنوان مراتع ییلاقی مورد استفاده بعضی از خانواده های عشایری طایفه خلیفه لو قرار می گیرد. این میدان مسطح یادگار دوره اشکانی است که در جای جای آن، قبور مربوط به آن دوره دیده می شود که البته سال های قبل از انقلاب قبورکنده شده به غارت رفته است.

هوشنه

از آبادی های شهرستان نمین که در دهستان گرده از توابع بخش مرکزی نمین و در میان روستاهای نظرعلی کندی، خوش آباد، مسجد محله سی و یوزباشی محله سی قرار دارد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۱۴ نفر را در قالب ۳۵ خانوار در خود جای داده بود.

هوشنه سویو - چشمه آب معدنی

از چشمه های آب معدنی شهرستان نمین در روستای هوشنه منطقه پيله چایی است که دمای متوسط آن ۱۵ درجه سانتیگراد، میزان آبدهی آن نیم لیتر در ثانیه است. آب این چشمه آب معدنی ختصیت درمانی داشته و به مصرف شرب می رسد.

هومونلو

یکی از طوایف هفت اویماق است و از شمال رودخانه ارس به این منطقه آمده است ییلاقشان در اطراف سراب و ته که چی کندی بوده و پارقشلاق در میان مراتع زمستانی آنان است. عده زیادی از آنان روستایی به همین نام سکونت اختیار کرده اند. اسماعیل بیگ آخرین رئیس این طایفه است. این طایفه در حال حاضر دارای ۷ تیره بزرگ به نام های آقویردیلو، آلا و ورن لو، سیدلر، گروس لار، محمد جعفرلو، محمد حسین لو و محمد ولی لو می باشند که عده از افراد طایفه یاد شده در منطقه انگوت در روستاهای جهانگیرلو، ته که چی، آقویردیلو و شوردرق سکونت دارند و جمع کثیری در سمت شرق شهرستان پارساآباد در روستاهای پارقشلاق، خان قشلاق، ته که چی فیروز آباد، حمداله آباد، قوشاقشلاق ساکن می باشند و ییلاق شان در حوالی مشکین شهر و ملک بهاره آنان در منطقه «ارشق» بنام آلاچیق تپه سی به اتفاق طایفه بیگ دیل لی مشهور است و بیش از ۶ هزار نفر جمعیت دارند.

هیت انگوت

نام دو آبادی از آبادی های دهستان انگوت غربی از بخش انگوت شهرستان گرمی است که در فاصله کمی از همدیگر و در مجاورت دهستان صلوات از بخش مرادلوی گرمی و در فاصله ۵ کیلومتری جاده اصلی مشکین شهر به مغان قرار گرفته اند. این آبادیها که آشانی و یوخاری هیت نامیده می شوند در سرشماری سال ۱۳۹۰ به ترتیب ۱ و ۸ خانوار و ۲ و ۲۷ نفر جمعیت داشته اند

هیبت جهان خانملو

از آبادی های دهستان انجیرلو از بخش مرکزی شهرستان بيله سوار است که در فاصله کمی از نوار مرزی ایران و آذربایجان و در جانب غربی آن در میان دو رودخانه بولقار و آق بیگ لر در محدوده ای که از دیرباز سکونتگاه زمستانی جهان خانم لو هاست جای دارد. این آبادی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۱ نفر را در قالب ۱۹ خانوار در خود جای داده بود

هیر - بخش

بخش هیر یکی از بخش های تابعه شهرستان اردبیل است که در جنوب شرقی اردبیل، در منطقه ای که از دیرباز به ماحال فولادلو معروفیت دارد واقع شده است. این بخش از سه دهستان هیر، فولادلوی شمالی و فولادلوی جنوبی به مرکزیت هیر که از سال ۱۳۷۵ به شهر تبدیل شده است تشکیل می شود. بخش هیر براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ کشور دارای ۴۹ پارچه آبادی بوده که تعداد ۴۴ پارچه آبادی مسکونی و ۵ آبادی دیگر غیر مسکونی بوده است تعداد ۴ آبادی از ۵ آبادی غیر مسکونی هیر دارای سکنه موسمی هستند. در همین سرشماری بخش هیر دارای ۴۹۷۳ خانوار و ۱۹۱۸۸ نفر جمعیت بوده است. مرکز بخش در ۲۵ کیلومتری جنوب شرق اردبیل در مسیر جاده آسفالت اردبیل به هیر واقع شده است. هیر در لغت به معنای آتش آمده است که نشان دهنده آتشگاه بودن این شهر در گذشته است. هیر در ۲۵ کیلومتری جنوب شرقی اردبیل و در جاده خلخال واقع است و باغات زیبای گیلان، آلبالو، زردآلو، سیب و گردوی فراوانی دارد. باغات زیبای گیلان، آلبالو، زردآلو، سیب و گردو، کوه زیبای باباکتیل، آبگیر خول لی، دریاچه نور، رودخانه هیر، آبشار «وه رو» چشمه های متعدد از جمله شرف گوزه سی، حسینالی گوزه سی، ارنوگوزه سی، قلعه زیبای هیر و توره از جاذبه های دیدنی هیر می باشد

هیر - دهستان

از دهستان های بخش هیر شهرستان اردبیل به مرکزیت روستای هیر است که در سال ۱۳۶۶ تاسیس شده و شامل آبادی های آهوقله، بقرآباد، بيله درق، چنذاب، خانقاه، دمدمه، شبلو، قیزیل قایا، قشلاق محمد بیگ سفلی، قشلاق محمدبیگ علیا، کردعلی، کریق، کلخوران، کوهساره، کرگان، یایچی، دویول می باشد.

هیر چایی - رودخانه

از رودخانه های فصلی استان اردبیل است که در منطقه هیر جریان دارد و آبدهی سالانه آن ۱۸.۹ میلیون مترمکعب است. رودخانه هیر از دریاچه نوئور سرچشمه میگیرد و در مسیر پر پیچ و خم و طولانی خود از چشمه ارنو، چمنزار و باغات زیبای دربند و آبشار (آبشار وه رو) و میانه شهر هیر گذر کرده و

به سمت دشتهای اطراف جاری می شود.

هیرقالاسی - قلعه تاریخی

این قلعه در شهر هیر واقع در ۲۵ کیلومتری جنوب اردبیل قرار داشته که امروزه آثاری از خرابه های آن به جای مانده است.

هیزان

ازآبادی های دهستان انگوت غربی از بخش انگوت شهرستان گرمی است که در فاصله سه کیلومتری شرق رودخانه معروف دره ئود و درمجاورت روستاهای نولو، دنیال، آخورلی، چینار، بال داغی و شورستان قرارگرفته است . روستای هیزان یکی ازخوش آب وهواترین مناطق استان اردبیل در غرب انگوت است که به روستای انار معروف است و از دیرباز دارای باغات حاصلخیزی از نوعی انارمحلی بوده است. این باغات در سالهای اخیر با ترویج و تشویق باغداران توسعه یافته وبا ایجاد تنوع در کشت و یا اصلاح باغات موجود ، سطح زیر کشت آن به حدود ۱۰۰هکتاررسیده است. روستای هیزان درسرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۹۴ نفر را در قالب ۷۰ خانواردرخود جای داده بود.

هیلان قشلاقی

ازآبادی های دهستان انگوت غربی ازبخش انگوت شهرستان گرمی است. هیلان قشلاقی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲ نفر را در قالب ۲ خانواردرخود جای داده بود.

یئدی ائولر - غارتاریخی

نگاه کنید به : یئدی دام لار

یئدی بولوک

کمی بالاتر از چشمه سردابه در منطقه کوهستانی یئدی بولوک تعداد ۷ دهنه چشمه قرار گرفته اند که از آن ها برای درمان امراض جلدی استفاده می شود. این چشمه ها در ۲ کیلومتری سردابه و در منطقه یئدی بولوک واقع شده است. محیط طبیعی دلپذیر و کم نظیر حاکم در منطقه برای سیاحان و طالبان آرامش، جالب و غیر قابل وصف است. این چشمه های هفتگانه عبارتند از پهن لی سو یا بویوک گول که گوی سو هم گفته می شود، چاخماق لی، اسماعیل خان گولو، سادات خان گولو، ساری سو، لبق لی سو و محتبیل سویو

یئدی بولوک چایی - رودخانه

از رودخانه های فصلی استان اردبیل است که در منطقه یئدی بولوک جاری است و بخشی از آب آن از سرریز چشمه های هفتگانه یئدی بولوک تامین میشود.

یئدی دام لار - غارتاریخی

غار هفتخانه «یئدی ائولر» در جنوب غربی شهر خلخال و شمال روستای گرمخانه و در ارتفاع حدود ۱۶۰۰ متر از سطح دریا و در مختصات جغرافیایی ۳۳-۳۲-۳۷ عرض شمالی و ۴۸-۲۵-۰۰ طول شرقی واقع گردیده است. این غار در فاصله ۲۰ کیلومتری شهر خلخال قرار دارد و به وسیله جاده آسفالتی که از کیلومتر ۱۶ جاده خلخال هشتجین به طرف غرب روستای گرمخانه منشعب می شود به شهر خلخال مرتبط می شود. غار هفتخانه از هفت تالار کوچک (دام) که پشت سر هم و به شکل یو انگلیسی قرار دارند تشکیل شده است. این غار دارای دو دهانه ورودی است دهانه اصلی رو به شرق قرار دارد چهار تالار از این دهانه به سهولت قابل دسترسی است ارتفاع تالارها به طور متوسط بیشتر از سه متر می باشد ارتباط با خانه پنجم از طریق یک راهرو به طول چهار متر و به عرض و ارتفاع ۷۰ و ۵۰ سانتیمتر که طرفین آن سنگ چین شده است صورت می گیرد. جهت دهانه دوم که در اثر تخریب احتمالا بر اثر کاوشهای غیرمجاز در سالهای اخیر ایجاد شده است جنوبی است این دهانه مستقیماً به خانه پنجم مربوط می شود. خانه های پنجم و ششم و هفتم پشت سر هم در جهت جنوب شرقی شمال غربی قرار دارند ارتباط خانه هفتم با یک مدخل تنگ استوانه ای شکل به قطر ۴۵ سانتیمتر و به طول دو متر که در ارتفاع حدود یک متری از کف غار ششم قرار دارد صورت می گیرد. حداکثر ارتفاع خانه هفتم حدود ۵

متر است و در آن حوضچه آبی به طول ۳ متر و عرض ۱.۵ متر و به ارتفاع حدود یک متر تشکیل شده است درغار هفت خـانه ، به ویژه در خانه های اولیه آن آثار اقامت انسانی به مدت طولانی و استخوانهای پوسیده و راهرو سنگ چین که بوسیله انسان بوجود آمده است به چشم می خورد بررسیها حاکی است که این غارپناهگاه تثنی (بزرگترین چونده ایران) و خفاش گوش دراز می باشد..

یئدی دره

ازآبادی های دهستان اجارود شرقی ازبخش موران شهرستان گرمی است که درفاصله بین ۳۹ درجه و ۱ دقیقه و ۵۶ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۸ درجه و ۱۶ دقیقه و ۲۳ ثانیه از نصف النهارگرینویچ و درمجاورت روستاهای تازه کندموران ، زهرا، سلاله ، آشاغی و یوخاری دمیرچی و ونیستانا قرارگرفته است و از طرق جاده شوسه پریپچ و خمی با مرکز بخش موران ارتباط دارد. یئدی دره آبادی بسیار کوچک و کم جمعیتی است که سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۷ نفر در قالب ۹ خانوار در خود جای داده بود.

یئدی قارداش

نگاه کنید به : قاطرپوران

یئدی گوز (هفت چشمه) - پل تاریخی

نگاه کنید به : پل داش کسن اردبیل

یئکه لو

از طوایف شاهسئوه نان مغان می باشند قشلاقشان روستایی به نام یئکه لوکندی و ییـلاقشان قیزیل بره در سبلان است و آخرین رئیس طایفه اشان حاجی همراه بود.

یئل آتان

از قشلاقات دهستان قشلاق جنوبی از بخش قشلاق دشت شهرستان بیله سوار و در سمت غربی دهستان است که از سه سکونتگاه یئل آتان حاج عباس ، یئل آتان اللهوردی دولت و یئل آتان اللهوردی گوئل تشکیل شده است . یئل آتان قشلاقی در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۵ نفر در قالب ۴ خانوار در خود جای داده بود.

یئل دگرمانی

یئل دگرمانی که در میان اهالی به روستای تـکله هم معروف است از آبادی های سمت شمال غربی دهستان اجارود شرقی در بخش موران شهرستان گرمی است که در فاصله ۲۵ کیلومتری گرمی در بین ۳۹

درجه و ۲ دقیقه و ۳ ثانیه عرض شمالی از خط استوا و ۴۸ درجه و ۱۳ دقیقه و ۵۳ ثانیه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ و در مجاورت روستاهای زنگبار، قارایاتاق، مئهره و شیلوه قرار گرفته است. اطلاق یئل دگرمانی بر این آبادی اظهار نظر در خصوص وجه تسمیه روستارا آسان می کند بویژه اینکه آثاری هر چند خیلی مختصر در بالای یکی از کوههای منطقه بیانگران است که این آبادی در گذشته های دور از قبل گردش پره های آسیاب در فرازای کوه، اسم و رسمی به هم آورده و از اعتبار و شهرتی برخوردار بوده است. آسیاب روستای یئل دگرمانی آسیابی بوده که با باد می چرخیده است و پس از ظهور و بروز آسیاب های آتشین اهمیت خود را ازدست می دهد و باکم رنگ شدن کارآرد کردن گندم در روستاها در هاله ای از فراموشی فرو می رود تا اینکه از بین رود و نابود گردد. آسیاب بادی اما از حافظه روستای یئل درمانی به ویژه اهالی کهنسال آن فراموش نشده و یکاش فرصتی پیش می آمد تا متولیان موارث فرهنگی و گردشگری با علم کردن یک آسیاب بادی در محدوده ای که به آسیاب قدیمی اختصاص داشت هم برجاذبه های گردشگری منطقه می افزودند و هم اثری ماندگار از شیوه معیشتی نسل های گذشته را برای نسل امروزی به نمایش می گذاشتند تا پلی باشد برای ایجاد پیوند بین شیوه زندگی نسل های متفاوت. یئل دیرمانی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۶۹ نفر را در قالب ۴۲ خانوار در خود جای داده بود.

یئل سویوی انگوت

یئل سویو از آبادی های دهستان شرقی در قسمت جنوبی دهستان انگوت شرقی از بخش انگوت شهرستان گرمی است که در ۳۹ درجه و ۳۱ ثانیه شمال عرض جغرافیایی و ۴۷ درجه و ۴۶ دقیقه و ۱ ثانیه شرق طول در میان روستاهای عسگرخان لی، شاهبازلی و قربان لی قرار گرفته و از سمت شمال وبا فاصله نسبتا دوری به روستای هدی لی پیوند می خورد و از سمت غرب با رودخانه سامبور همجوار می باشد یئل سویو در سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۴۳ نفر را در قالب ۶۴ خانوار در خود جای داده بود.

یئل سویوی سردابه - چشمه آب گرم

این چشمه در نزدیکی چشمه سردابه واقع شده است. ارتفاع این چشمه از سطح دریا ۱۷۰۰ متر و آبدهی آن کم و در حدود ۲ لیتر در ثانیه می باشد. دمای آب در مظهر در حدود ۳۰ درجه سانتی گراد و ظاهر شفاف، کمی ترش مزه و بی رنگ است. بوی شدید هیدروژن سولفور در اطراف چشمه به مشام می رسد. کلسیم و سولفات از جمله عوامل شیمیائی آن است. هدایت الکتریکی آن برای ۲۰ درجه حرارت ۹۸۰ و آب آن در ردیف آبهای سولفات کلسیک و گوگردی است. رسوبات حاصل از آن چشمه سیلیسی و گوگردی است چشمه به علت داشتن خاصیت اسیدی و گوگرد برای درمان بیماری های پوستی و آگزما، بواسیر، ناراحتیهای عصبی و دردهای مزمن روماتیسمی استفاده می شود.

یئل سویوی سرعین - چشمه آب معدنی

این چشمه در کنار آبگرم قهوه سویی سرعین و در فاصله کمی از آن واقع شده است جریان دائمی و جوشان دارد این آب از آب حوضی به طول ۴.۷ و عرض ۳.۵ متر بیرون می آید و از مجرای در ضلع غربی حوض به خارج جریان می یابد حرارت آب در حوض ۴۱ درجه است. ظاهر آن کمی گل آلود و تیره است و برای تسکین دردهای موضعی مفید گزارش شده است. در سنوات اخیر تاسیسات رفاهی مناسبی را برای بهره برداری از آن ایجاد کرده اند. این چشمه آبگرم معدنی در مقایسه با دیگر چشمه های جوشان سرعین رونق چندانی ندارد.

یئل سویوی نمین - چشمه آب معدنی

چشمه آب معدنی یئل سویوی نمین در حدفاصل روستاهای گیرده و اورونج از توابع دهستان گیرده واقع شده و برای افشردادی که پادرد دارند مناسب است. این آب از قدیم الایام برای درمان دردهای رماتیسمی، دردهای مفصلی و عصبی، کاهش درد و رفع گرفتگی و بهبود دردهای ناحیه ستون فقرات و دیسک کمر مفید گزارش شده است. به گزارش شرکت آب منطقه ای اردبیل دمای متوسط آن ۲۵ سانتیگراد و میزان آبدهی آن ۰.۵ لیتر در ثانیه است آب این چشمه خاصیت درمانی دارد و به مصرف شرب و استحمام می رسد.

یئل لوجه

از آبادی های دهستان خاندبیل غربی در بخش مرکزی شهرستان خلخال است که بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۶۲ نفر را در قالب ۶۵ خانوار در خود جای داده بود روستای یئل لوجه با روستاهای پروج، شیخ جانلو و ترزنق همجوار است. این آبادی در ۳۷ درجه و ۳۶ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۲۴ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریامتر ۱۹۰۰ است

یئل لی گدیک - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۶۶۸ متر در محدوده دهستان سردابه بخش مرکزی شهرستان اردبیل و در ۳۱ کیلومتری شمال غربی مرکز شهرستان اردبیل واقع شده است جهت کوه، شرقی - غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۷.۵۸ و عرض ۳۰.۲۲.۳۰ می باشد کوه یئل لی گدیک یکی از ارتفاعات سبلان به شمار می رود.

یئنگیجه رضاییگلو

از آبادی های شهرستان اردبیل در دهستان سردابه از بخش مرکزی است که در سرشماری سال ۱۳۹۰

تعداد ۳۶۵ نفر را در قالب ۹۴ خانوار درخود جای داده بود. این آبادی در مجاورت قالاجیق سبلان ، خشکه رود ، جمادی، حسنعلی کندی و کردکندی واقع شده است.

تمام آبادیهایی که در شهرستان های مختلف زنجان، همدان، نیشابور، آذرشهر، سراب، مراغه ،خوی، اردبیل،عجبشیر، ورزقان، قزوین، همدان، اراک، مشکین شهر، اهر، مهاباد، بوکان و چند منطقه ی دیگر بصورت «یئی جه» تلفظ میشوند و به شکل یئنگیجه ثبت شده اند به احتمال قریب به یقین از واژه ی «یئنگی» به معنی تازه و نو گرفته شده اند که در این صورت «یئنگی جه» به معنی نوپدیدخواهد بود این قبیل اماکن در زمان های خودشان محل سکونت جدیدی بشمار می رفتند و این نام را به خود گرفته اند و از ریشه ی همین کلمه به قاره ی آمریکا یئنگه دنیا گفته می شود.احتمال دیگری هم وجود دارد و آن این که اصل اسامی همانگونه که تلفظ می شوند «یئی جه و یا ایی جه » بوده باشد در اینصورت باید گفت که کلمه «یئی جه ، ایی جه » از لغت «یئی، ایی » به معنی نیکو و قشنگ گرفته شده وبه معنی مکان و یا محل خوب و نیکوست.

یئنگیجه قشلاقی

ازآبادی های شهرستان کوثر(گیوی) است که در دهستان سنجبد جنوبی ازبخش فیروز ودر مجاورت روستاهای ایلخچی، کعق ، عظیم آباد و لکوان قراردارد این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰تعداد ۱۳۱ نفر را در قالب ۳۳ خانواردرخود جای داده بود.این آبادی در ۳۷ درجه و ۳۷ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۱ دقیقه طول شرقی قراردارد و ارتفاع آن ازسطح دریا ۱۲۸۰ متراست.

یئنگیجه مشکین شهر

ازآبادی های دهستان شعبان ازبخش مرکزی شهرستان مشکین شهر است که براساس سرشماری سال ۱۳۹۰تعداد ۱۵۴ نفر را در قالب ۳۷ خانواردرخود جای داده بود.

یئنگیجه ملامحمدحسن

ازآبادی های دهستان دوجاق و مرکز دهستان دوجاق دربخش ثمرین شهرستان اردبیل که درسال ۱۳۸۸ تاسیس شده است. یئنگیجه ملامحمدحسن در مجاورت روستاهای علی قشلاقی ومیجندی واقع شده واز سمت شمال به دهستان ارشق شرقی منتهی می شود ودر سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۵۵ نفر را در قالب ۲۵۵ خانوار در خود جای داده بود.

یئنگیجه ملامحمدرضا

از آبادی های شهرستان نمین که در جنوب دهستان دولت آباد از بخش مرکزی نمین و در مجاورت

روستاهای انزاب بالا و پائین قرار دارد این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۴۶۵ نفر را در قالب ۱۴۰ خانوار در خود جای داده بود.

یشنگیجه نمین

از آبادی های شهرستان نمین که در دهستان ویلکیچ شمالی از توابع بخش مرکزی نمین قرار دارد این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۲ نفر را در قالب ۵ خانوار در خود جای داده بود یشنگیجه نمین با روستاهای جگرکندی ، سولا، کنازق و پته خور همجوار است.

یاتاق یثری - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۰۹۸ متر در محدوده شهرستان خلخال، بخش مرکزی، دهستان سنجبد شرقی و در ۱۰ کیلومتری شمال مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمال غربی - جنوب شرقی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۳۱ و عرض ۳۷.۴۳ می باشد.

یاجیلو

از آبادی های شهرستان نمین که در دهستان دولت آباد از بخش مرکزی و در مجاورت روستاهای دوشان بولاغی ، تپه ویزن آباد قرار دارد. روستای یاجلودر سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۰۰ نفر را در قالب ۵۴ خانوار در خود جای داده بود.

یارپاق داغی - کوه

از قله معروف سبلان در جوار کهلیک داغی با ارتفاع ۳۱۴۰ متر

یاریم تپه - تپه تاریخی

از تپه های تاریخی بیله سوار که در روستای اودولو از دهستان گوگ تپه از بخش مرکزی بیله سوار واقع شده و ارتفاع آن از سطح دریا ۲۰۳ متر است. این تپه به هزاره اول قبل از میلاد متسبب است و در تاریخ ۱۳۸۱/۷/۷ تحت شماره ۶۲۳۷ در فهرست آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

یاستی بولاغ - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۰۰۰ متر در محدوده دهستان خاندبیل شرقی از بخش مرکزی شهرستان خلخال و در ۱۰ کیلومتری شمال غربی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. جهت کوه، شمال شرقی - جنوب غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۲۵ و عرض ۳۷.۴۰ می باشد.

یاغلی داغ - کوه

از قله مرتفع سبلان در مشکین شهر که ۲۸۴۵ متر ارتفاع دارد.

یاغیش داشی

در برخی از نقاط آذربایجان مراسمی از باران خواهی رایج است که در آن بر روی سنگ ریزه های برجا مانده در بستر خشکیده رودها آیات قرآن می خوانند و سنگ ها را در بیابان می پراکنند اما به نوشته بعضی از محققین آنچه برای طلب باران در ادوار گذشته اردبیل رواج داشت سنگ باران زایی بود که اردبیلیان در هنگام خشکسالی وعدم نزول باران به وسط شهر می آورده اند و با آمدن این سنگ به داخل شهر، باران به شدتی تمام می بارید و وقتی سنگ راز شهر خارج می کردند باران فرو می نشست. آقای داریوش به آذین سالها پیش تحقیق مفصلی تحت عنوان « اعتقادات مردم اردبیل در مورد سنگ باران زا» به عمل آورده و به نقل از منابع وماخذ و یادداشت ها و سفرنامه های سیاحان مختلف می نویسد: در دهه دوم قرن ششم هجری در اردبیل سنگی بوده حدود دویست من که مورد احترام و اعتقاد مردم اردبیل بوده است. آن طور که در کتابها آمده در مواقع خشکسالی که مردم اردبیل به باران محتاج می شدند آن سنگ را با زحمت بسیار به داخل شهر می آوردند باران می آمد و چون بیرون می بردند باران قطع میشد. ظاهرا اولین بار صاحب تاریخ مغرب که در سال ۵۲۲ هجری به اردبیل مسافرت کرده به این سنگ توجه کرده و مطالبی راجع به آن نوشته است. پس از آن این سنگ مورد توجه ابوحامداندلسی و حمد اله مستوفی و صاحب عجایب البلدان و محمد بن منصور و اولیاچلیبی قرار گرفته است. اولیاچلیبی سیاح مشهور دولت عثمانی در سال ۱۰۵۰ هجری درباره سنگ اردبیل اطلاعات تازه تری را می دهد او می نویسد: از عجایب این شهر یکی این است که در کنار راه اردبیل ، نزدیک شهر یک سنگ استوانه ای شکل بزرگ هست تخمینا سه چهار قنطار وزن دارد یک سنگ صیقلی شده صاف و سیاه رنگ و کهنه است..... هنگامی که خشکسالی می شود و باران کم می آید، اهالی این سنگ را با زحمت زیاد حرکت داده به طرف شهر می آورند و در این هنگام باران شروع به باریدن می کند تعجب در این جاست که هر قدر سنگ به شهر نزدیک تر می شود بارش به همان اندازه شدیدتر می شود بعد از آن سنگ را دوباره غلطانیده و به محل سابق می برند و بارش قطع میشود ..... حمد اله مستوفی قول قاضی بهاء الدین سعید اردبیلی را مردود شناخته و با هوشیاری تمام نوشته است که این سنگ را به کرات در اردبیل دیدم بر در مسجد نهاده و هیچ باران نمی آمد و نظر مردم در خصوص جابجایی آن را مردود دانسته و نوشته است که من همیشه آن را بر یک قرار یافتم و بر یک مقام دیدم.

می توان گفت که احتمالا اعتقاد مردم اردبیل به باران زائی این سنگ در اعتقادات دوره پیش از اسلام

و ستایش فرشته آب موسوم به ناهید ریشه داشته باشد از آنجا که مردم اردبیل در مواقع خشکسالی به معبدناهد می رفتند و برای طلب باران به اوکه فرشته آب و باران بود متوسل می شدند مراسمی که سیاحان و جهانگردان به آن اشاره کرده اند بخشی بازمانده از مراسم ستایش فرشته آب در شهر اردبیل تا قرن یازده هجری بوده است.

یافت - دهستان

ازدهستان های بخش مرادلو شهرستان مشکین شهر به مرکزیت روستای کنچووا است که درسال ۱۳۶۶ تاسیس شده وشامل آبادی های اکبرکندی ، برجلو ، چرچلو ، حرم علیا و حرم سفلی، خرده قشلاق ، دیکدوق ، قره آغاج ، قره آغاج پشته ، کنچووا ، گیرده گل، مشیران ، ویزدره، کره ناب است. دهستان یافت درسال ۱۳۹۰ دارای ۱۳ پارچه آبادی با ۷۱۰ خانوار و ۲۹۰۰ نفرجمعیت بوده است.

یامچی

نام دوآبادی از آبادی های دهستان رضاقلی قشلاقی از —وابع بخش مرکزی شهرستان نیرکه با پیشوندهای آشاغی ویوخاری ازهم متمایز می شوند درسال ۱۳۹۰ آشاغی یامچی دارای ۲۸ خانواربا ۱۰۱ نفرجمعیت بود درهمین سال یوخاری یامچی تعداد ۲۶۶ نفرا در قالب ۷۹ خانواردرخود جای داده بود. روستای یامچی در مجاورت روستاهای تک بولاغ، دئم صیغیرلو،شیرین بولاغ وجوراب واقع شده است. یامچی درلغت به معنی متصدی ایستگاه پیک ها ، مسئول چاپارخانه ، مهتراسبان چاپارخانه آمده است وباتوجه به سابقه دیرینه استقرار انسانی در این منطقه شاید بتوان رابطه ای بین آن سابقه استقرار با این معنی ایجادکرد . در هر صورت یامچی در منطقه ای قرار گرفته که در طول تاریخ محل استقرار اقوام ایرانی ومحل آمدوشد ومعبور بازرگانان ولشکریان و .... بوده وهیچ استبعادی ندارد که در دوره ای از تاریخ خود محل استقرار چاپارخانه ومتصدی پیک ها قرار گرفته وبه همین خاطر یامچی نامیده شود.

یامچی - سد

سد مخزنی یامچی که باعنوان سداردبیل هم ازآن یادمیشودسدی ازنوع خاکی غیرهمگن است که با سیصدمیلیارد ریال سرمایه گذاری ودر طول هشت سال برروی رودخانه بالیقلودرپنج کیلومتری روستای یامچی و بیست و پنج کیلومتری شهرستان اردبیل احداث شده است عملیات ساخت آن درسال ۱۳۶۸ آغاز شده ودرسال ۱۳۸۲ به بهره برداری رسیده است.وسعت حوزه آبریز آن در محل سد ۷۳۰ کیلومتر مربع است.ارتفاع سد ازپی ۶۷ متروابستروودخانه ۶۱متر، طول تاج ۸۳۰ متر وعرض آن ۱۲متراست. سد یامچی باحجم کل ۸۲ میلیون مترمکعب ۸۰ میلیون مترمکعب حجم مفیددارد وآب ذخیره شده دردراچه پشت سدبه مصارف شرب ، کشاورزی وصنعت میرسد.این سد قابلیت آبیاری ۱۵ هزارهکتارازاراضی

کشاورزی منطقه را داراست. ارتفاعات اطراف سد و نیز طبیعت زیبای اطراف آن مکانی مناسب برای تفریح و استراحت است که با توجه به قرار گرفتن در کنار جاده ترانزیتی و آب و هوای معتدل در صورت سرمایه‌گذاری مناسب میتوان در زمینه جذب گردشگر به نحو احسن از آن استفاده کرد.

یان بولاغ

ازآبادی های دهستان قشلاق جنوبی ازبخش قشلاق دشت شهرستان بيله سوار است که در سمت جنوب شرقی دهستان و درمجاورت روستاهای ساری بولاغ ، اوچ بولاغ ، هموارکندی و قوتوربولاغی واقع شده است و در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۶۸ نفر را در قالب ۱۸ خانوار در خود جای داده بود.

یانیق داغ - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۰۴۲ متر در محدوده دهستان یورتچوی شرقی ازبخش کورائیم شهرستان نیر دهستان یورتچوی شرقی و در ۴۰ کیلومتری جنوب غربی مرکز شهرستان اردبیل واقع شده است. جهت کوه، شرقی - غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۱۱ و عرض ۳۷.۵۰ می باشد.

یانیق داغ - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۳۰۷ متر در محدوده دهستان فولادلوی جنوبی از بخش هیر شهرستان اردبیل و در ۳۵ کیلومتری جنوب شرقی مرکز شهرستان اردبیل واقع شده است. جهت کوه، شمال شرقی - جنوب غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸.۳۱.۳۰ و عرض ۳۷.۵۹ می باشد.

یایچی

ازآبادی های شهرستان اردبیل در دهستان هیر از بخش هیر است که در سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۸۹ نفر را در قالب ۵۸ خانوار در خود جای داده بود. روستای یایچی درمجاورت روستاهای بقرآباد و خانقاه قرار دارد.

یخگان جلال آباد - غار

نگاه کنید به : بوزلوق

یخگان هواشائق - غار

در فاصله حدود ۳.۵ کیلومتری روستای هواشائق در روبروی آبگرم گیوی ، غاری به نام غاریخگان وجود دارد که در فصل تابستان گردشگران زیادی از نقاط مختلف کشور از آن بازدید می کنند راه

دسترسی به آن بعد از آبادی بصورت مالرو میباشد. غاریخگان هواشائق در طول تاریخ هم مورد توجه مورخان و جهانگردان قرار گرفته است حمدالله مستوفی صاحب کتاب نزه القلوب می نویسد : .... در آن ولایت به حدود ده کویی (کیوی) ، دره ایست به طرف آفتاب ، روی آن دره ، چشمه ای است که آبش به تابستان یخ می بندد و برطرف قماه (آفتابرو) که قزاونه (قزوینی ها) آن را نسا (زمین رو) خوانند چشمه دیگری که درآبش بیضه (تخم مرغ) می پزد.... در سالهای قبل که در منطقه خلخال از برق خبری نبود غار یخگان هواشائق محلی برای تهیه یخ در تابستان بود حتی تا اواخر دهه ۱۳۵۰ یخ مصرفی مسافران آبگرم از این محل تامین می شد سرمایه گذاری در این محل به علت عجایب این آثار «هم آبگرم و هم غار یخگان» در جذب گردشگر موثر خواهد شد.

یزن آباد

از آبادی های شهرستان نمین که در دهستان دولت آبادبخش مرکزی و در میان روستاهای علی بولاغی، آغزمان کندی ، تپه ، یاجیلو و دولت آباد قرار دارد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۸۵ نفر را در قالب ۲۶۹ خانوار در خود جای داده بود.

یساول حمامی - حمام تاریخی

از حمامهای قدیم اردبیل است که در مرحله یساول قرار داشته و به همین نام معروف گشته بود. بنای این حمام که به نظرمی رسد یادگیر حمام های تاریخی اردبیل همدوره باشد در حال تخریب می باشد.

یعقوبیه حمامی - حمام تاریخی

حمام تاریخی یعقوبیه مربوط به دوره قاجار است و در روبروی پل یعقوبیه واقع شده است این اثر تاریخی که در سال ۱۳۸۲ با شماره ثبت ۱۰۳۴۸ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است از جمله ابنیه هایی است که در مجاورت پل تاریخی یعقوبیه اردبیل که بر روی رودخانه بالیقلو چای ساخته شده، قرار دارد. یعقوبیه حمامی که پس از سال ها بی توجهی و فراموشی و فروریزی قسمتی از دیواره های ورودی بخش زنانه حمام می رفت که به کلی تخریب شود با مطالعه و تهیه طرح مرمت آن سوی اداره کل میراث فرهنگی استان اردبیل در این اواخر جان دوباره ای یافته است و عملیات مرمت و احیای آن با سرعت ، دقت و ظرافت نسبتا خوبی در حال انجام است ، به گفته مدیر پروژه مرمت، برای اولین بار در عملیات مطالعه و تهیه طرح مرمت حمام های تاریخی ، نمایش سه بعدی فضاهای حمام یعقوبیه نیز اجرا شده است. لازم به ذکر است که حمام یعقوبیه با مساحت تقریبی ۳۰۸ مترمربع دارای دو ورودی مجزای زنانه و مردانه بوده است.

یعقوبیه کورپوسو - پل تاریخی

این پل متعلق به دوره صفویه است و بر روی رودخانه بالیقلوچایی در ابتدای کوچه یعقوبیه ساخته شده است. پل یعقوبیه دارای پنج چشمه با طاق و نمای آجری و موج شکن های سنگی می باشد. این پل حالت تقارن دارد. دهانه وسطی پل بزرگتر از دهانه های جانبی است بزرگتر بودن پل باعث زاویه دار بودن عرشه پل شده است. این پل در سال ۱۳۷۶-۱۳۷۵ هجری شمسی مورد مرمت قرار گرفته است.

یورت داغی - کوه

این کوه با ارتفاع ۲۰۸۰ متر در محدوده دهستان یورتچی شرقی ازبخش کورائیم شهرستان نیر و در ۳۲ کیلومتری جنوب مرکز شهرستان اردبیل واقع شده است. جهت کوه، شمال غربی- جنوب شرقی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن به طول ۴۸ درجه و ۱۶ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۵۲ دقیقه می باشد..

یورتچو

یورتچو ماحالی بخشی ازاراضی، قراء و آبادی هایی است که درسمت جنوب غربی شهرستان اردبیل و مابین فولادلی ماحالی، دورسون خوجا مالی، دامنه های شمالی سبلان و منطقه اردبیل قرار گرفته و دهستان های امروزی بخش کورائیم شهرستان نیر را شامل می شود. این منطقه از دیرباز محل اسکان طایفه یورتچو بوده و شاید از این گذر به این اسم نامیده شده است.

یورتچوی شرقی - دهستان

ازدهستان های بخش کورائیم شهرستان نیر به مرکزیت کورائیم است که در سال ۱۳۶۶ تأسیس شده و شامل آبادی های آغچا کوهول، آق چای سفلی، آق چای علیا، آق چای وسطی، پارچین، پیله سهران، تازه قشلاق، توتونسوز، جق جق علیا، جق جق وسطی، حاجی محمود، خادم لو، خراییم، دابانلو، داش بولاغ، سایین، سقندل، سیاه پوش، صادقلو، قاسم قشلاقی، قلعه جوق، قورتولموش، کچل آباد گلی، وکیل آباد و پیله سهران خرابه (خارابا پیله سهران) است. دهستان یورتچوی شرقی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۵ پارچه آبادی با ۶۲۸ خانوار و ۲۴۷۳ نفر جمعیت داشته است.

یورتچوی غربی - دهستان

ازدهستان های بخش کورائیم شهرستان نیر به مرکزیت روستای قاراشیران است که در سال ۱۳۶۶ تأسیس شده و شامل آبادی های ولی عصر (ایلانجوق)، برجلو، خانم بالاکندی، ابادر، بلقیس آباد، جلوگیر، چهره برق، دگمه داغیلدی، دوشانلو (دوشانجق)، سعیدخانلو، سقزچی، سوغانلو، قاراشیران

قونان قیران، کریق بزرگ، کورعباسلو، مجمیر، مجیدآباد، مستان آباد و مشتقین است دهستان یورتچوی غربی در سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۰ پارچه آبادی با ۱۱۰۵ خانوار و ۳۸۴۵ نفر جمعیت داشته است.

یوزباشی

ازآبادی های شهرستان نمین که دردهستان گرده ازتوابع بخش مرکزی نمین قرارداد این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۳۰ نفرادر قالب ۱۰ خانواردر خود جای داده بود. روستای یوزباشی ازآبادی های منطقه پيله چایی است و آبادی های پیرجوار، آقایارلو، مسجدمحله سی، هوشنه و نظرعلی کندی همسایگان آن را تشکیل می دهند.

یوزداغ - کوه

ازقلل جنوبی سبلان که درکنار گوگرچین و دورسون خوجالی قرار گرفته است .

یوزناب

یوزناب یا ایزناب ازآبادی های دهستان خاندبیل غربی دربخش مرکزی شهرستان خلخال است که درمجاورت روستاهای نیاخرم، گلیجان، سوران، اسمرود وکهران قرار گرفته است این آبادی براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۴ نفررا در قالب ۲۷ خانوار درخود جای داده بود روستای یوزناب که درمیان اهالی به ایزانو معروف است در ۳۷ درجه و ۳۲ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۸ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن ازسطح دریا ۱۵۷۰ متر است

یوسف خان کندی

ازآبادی های دهستان ارشق غربی ازبخش مرادلوی شهرستان مشکین شهر است که در فاصله ۶۸ کیلومتری مرکز شهرستان مشکین شهر و در مجاورت روستاهای عربلو قشلاقی، آلاچیق تپه سی، جبارکندی، نوری کندی و قولدور کوهولی جای دارد این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۹ نفر را در قالب ۲۶ خانوار در خود جای داده بود

یونجالو

ازآبادی های شهرستان نمین که دردهستان ویلکیج مرکزی ازبخش ویلکیج قرارداد این آبادی بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد ۷۹۸ نفر را در قالب ۲۰۸ خانواردر خود جای داده بود. ایریل، بریس و مرنی همسایگان روستای یونجالو را تشکیل می دهند.